Aklasis žudikas

MARGARET ATWOOD

ALMA LITTERA XX AMŽIAUS AUKSO FONDAS

XX AMŽIAUS AUKSO FONDAS

Aklasis žudikas

MARGARET ATWOOD

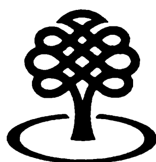
Iš anglų kalbos vertė
VALDAS V. PETRAUSKAS

ALMA LITTERA

Versta iš: Margaret Atwood
THE BLIND ASSASSIN
McClelland & Stewart Inc.,
Toronto, 2000

*Valdas V. Petrauskas –
Lietuvos rašytojų sąjungos ir
Kanados literatūros vertėjų
asociacijos narys*

Knygos išleidimą remia
KANADOS MENŲ TARYBA IR
KANADOS UŽSIENIO REIKALŲ IR TARPTAUTINĖS PREKYBOS MINISTERIJA

The Canada Council for the Arts | Le Conseil des Arts du Canada

THE CANADA COUNCIL
AND
THE DEPARTMENT OF FOREIGN AFFAIRS AND
INTERNATIONAL TRADE CANADA

ISBN 9955-08-413-8

Įsivaizduok monarchą Agą Muhamadą Chaną, įsakantį išžudyti arba apakinti – be išimties – visus Kermano miesto gyventojus. Jo pretoriai veikliai imasi darbo. Išrikiuoja visus žmones, nukapoja galvas suaugusiems, išplėšia akis vaikams... Vėliau virtinės apakintų vaikų išeina iš miesto. Vieni bastosi aplink, kol pasiklysta dykumoje ir miršta iš bado. Kiti būriais nusigauna į gyvenamas vietoves... giedodami giesmes apie Kermano piliečių išžudymą...

– RYSZARD KAPUŚCIŃSKI

Aš plaukiau, vandenynas buvo bekraštis, aš nemačiau krantų,
Tanita neturėjo gailesčio, neišklausė mano maldų.
O tu, meilėje skendintis, prisimink mane.

– UŽRAŠAS ANT KARTAGINIEČIŲ LAIDOJIMO URNOS

Žodis – tai liepsnelė po aprūkusiu gaubtu.

– SHEILA WATSON

I

Tiltas

Praėjus dešimčiai dienų po karo, mano sesuo Lora automobiliu nuvažiavo nuo tilto. Tiltas buvo remontuojamas: ji varė tiesiai per draudžiamą ženklą. Automobilis nulėkė į šimto pėdų gilumo daubą, rėžėsi į vos sulapojusių medžių viršūnes ir užsiliepsnojęs nugarmėjo žemyn į seklų upelį. Ant viršaus užgriuvo tilto nuolaužos. Iš mano sesers ne kažin kas beliko, tik apdegę palaikai.

Apie nelaimę sužinojau iš policininko: automobilis priklausė man, ir jie atsekė mane pagal registracijos numerį. Jis kalbėjo pagarbiu tonu: be abejo, jam buvo žinoma Ričardo pavardė. Pasakė, kad ratai tikriausiai bus įkliuvę tarp tramvajaus bėgių, kad tikriausiai bus nesuveikę stabdžiai ir kad jis taipgi laikąs savo pareiga man pranešti, jog du liudytojai – pensininkas advokatas ir banko kasininkas, abu patikimi žmonės, – tvirtina matę įvykį. Pasak jų, Lora staigiai ir sąmoningai pasukusi vairą ir nulėkusi nuo tilto taip ramiai ir šaltakraujiškai, lyg eidama skersai gatvės. Jie pastebėję jos rankas ant vairo, nes mūvėjusi baltomis pirštinaitėmis.

Stabdžiai niekuo dėti, pagalvojau. Ji turėjo savų sumetimų. Nesvarbu, kad jie visiškai skirdavosi nuo visiems mirtingiesiems įprastų. Šiuo požiūriu ji buvo nepalenkiama.

– Turbūt jūs norėtumėte, kad kas nors patvirtintų jos tapatybę,– tariau. – Ateisiu kaip galima greičiau.

Lyg iš tolo girdėjau savo ramų balsą. Tiesą pasakius, vos įstengiau tarti žodžius; lūpos buvo lyg nutirpusios, veidas sukaustytas skausmo. Jaučiausi lyg ką tik išėjusi iš dantų gydytojo kabineto.

Pykau ant Loros už tai, ką ji padarė, bet sykiu pykau ir ant policininko, peršančio man tą pačią mintį. Į galvą pūtė karštas vėjas, šiaušdamas plaukus, ir tie sukosi lyg vandenin išlietas rašalas.

– Labai gaila, ponia Grifen, bet bus tyrimas, – tarė jis.

– Savaime suprantama, – atsiliepiau. – Betgi tai nelaimingas atsitikimas, ir tiek. Mano sesuo niekada nemokėjo gerai vairuoti.

Vaizduotėje mačiau švelnų Loros veido ovalą, smeigtukais kruopščiai prismeigtą šinjoną, suknelę, kuria veikiausiai tą dieną vilkėjo: ramių spalvų palaidinukę su siaura apvalia apykakle – tamsiai mėlyną arba pilką kaip plienas, arba žalią kaip ligoninės koridorius. Atgailos spalvos, labiau tinkamos tai vietai, kur ją reikėtų laikyti po raktu, negu jos mėgstamam drabužiui. Jos orią pusiau šypseną; antakius, iš nuostabos pakeltus taip, lyg ji grožėtųsi kokiu vaizdu.

Baltos pirštinės: Poncijaus Piloto mostas. Ji nusiplovė rankas atsiribodama nuo manęs. Nuo mūsų visų.

Apie ką ji galvojo tuo metu, kai automobilis, nuskriejęs nuo tilto, skaisčią popietę pakibo ore spindėdamas kaip žiogas tą trumpą akimirką, kai, prieš garmėdamas žemyn, užimi kvapą. Apie Aleksą, Ričardą, nepasitikėjimą, mūsų tėvą ir jo bankrotą; gal apie Dievą ir savo lemtingą trišalį sandėrį? Arba apie šūsnį pigių mokyklinių sąsiuvinių, kuriuos tikriausiai tą patį rytą paslėpė komodos stalčiuje, kur paprastai laikau kojines, žinodama, jog aš viena juos surasiu.

Policininkui išėjus, užlipau į antrą aukštą persirengti. Einant į lavoninę, reikės pirštinių ir skrybėlaitės su šydu. Akims pridengti. Tikriausiai bus reporterių. Reikia užsisakyti taksi. Ir skambtelėti Ričardui į darbą: jis norės, kad jam paruoštų pareiškimą dėl netekties. Nuėjau į savo persirengimo kambarį – gedulo drabužio ir nosinaitės.

Atitraukusi stalčių, pamačiau sąsiuvinius. Atmazgiau virtuvinius virželius, kuriais jie buvo kryžmai perrišti. Susivokiau, jog kalenu dantimis ir jog mane krečia šiurpas. Tikriausiai man šokas, pagalvojau.

Tuomet staiga prisiminiau Rini, tą metą, kai dar buvome maži. Ne kas kitas, kaip Rini tvarstydavo žaizdas mums susibraižius, įsi-

pjovus ar šiaip susižeidus: mama arba ilsėdavosi, arba kur nors užsiimdavo labdara, bet Rini visada būdavo greta. Paėmusi už pažastų, pakeldavo mus, pasodindavo ant balto emaliuoto virtuvės stalo šalia kočiojamos tešlos pyragui arba išdarinėjamos vištos, arba skrodžiamos žuvies ir užkišdavo burną gabalėliu rudo cukraus, kad nustotume žliumbti. Sakyk, kur skauda, klausinėdavo ji. Nebliauk. Nusiramink ir parodyk kur.

Tačiau ne visi suvokia, kur skauda. Ne visi gali nusiraminti. Ne visi gali nebliauti.

The Toronto Star, 1945 m. gegužės 26 diena

MIRTIS SENT KLER AVENIU

MIESTO TARYBAI SUDARO RŪPESČIŲ

Apžiūrėjus lavoną, pripažinta, jog pereitą savaitę St. Kler Aveniu įvyko nelaimingas atsitikimas, pasibaigęs mirtimi. Gegužės aštuonioliktą dieną popiet panelei Lorai Čeis, 25 metų amžiaus, važiuojant vakarų kryptimi, jos automobilis staigiai metėsi į šalį, išvertė užtvaras, kuriomis aptvertas remontuojamas tiltas, ir užsidegęs nusirito į gilią daubą. Panelė Čeis žuvo vietoje. Jos sesuo, pono Ričardo I. Grifeno žmona, parodė, jog nuo stiprių galvos skausmų panelei Čeis buvo susilpnėjęs regėjimas. Klausinėjama ji atmetė galimybę, kad panelė Čeis galėjo būti apsvaigusi, nes ši nevartojusi alkoholio.

Policijos nuomone, dar vienas veiksnys padidinęs nelaimės galimybę – tai atviri tramvajaus bėgiai, tarp kurių įkliuvo automobilio ratai. Iškilo klausimas, ar miesto valdžia imasi reikiamų priemonių saugiam eismui užtikrinti, bet vėliau, miesto inžinieriui Gordonui Perkinsui pateikus ekspertizės duomenis, diskusijos šia tema buvo nutrauktos.

Ši nelaimė vėl kelia pasipiktinimą dėl bėgių būklės toje gatvės dalyje. Ponas Herbas T. Džolifas, vietinių mokesčių mokėtojų atstovas, *Star* žurnalistams pareiškė, jog dėl neprižiūrimų bėgių jau nebe pirmą kartą atsitinka nelaimė. Miesto taryba turėtų susirūpinti.

Lora Čeis. Aklasis žudikas

Reingold, Jaynes and Moreau, Niujorkas, 1947

Prologas: Daugiamečiai augalai alpinariumui

Ji turi tik vieną jo nuotrauką. Laiko ją rudame voke su užrašu *laikraščių iškarpos*, o voką – knygoje *Daugiamečiai augalai alpinariumui*, kur, išskyrus ją, niekas kaip gyvas nekiša nosies.

Ji kruopščiai saugo tą nuotrauką, nes apie jį beveik nieko daugiau ir neturi. Nuotrauka nespalvota, padaryta dideliu, gremėzdišku prieškario aparatu su blykste, armonikos pavidalo korpusu, nešiojamu dailiame odiniame dėkle, savo diržais ir įmantriomis sagtimis primenančiame antsnukį. Nuotraukoje tik jiedu du, ji ir tas vyriškis, piknike. Kitoje pusėje pieštuku užrašyta *piknikas* – nėra nei jo, nei jos vardo, tik žodis *piknikas*. Vardus ji prisimena, jai nereikia užsirašinėti.

Jiedu sėdi po medžiu, tikriausiai po obelimi; tuo metu ji nelabai kreipė dėmesį į medį. Ji vilki balta palaidinuke ligi alkūnių paraitotomis rankovėmis ir plačiu, apie kelius suklostytu sijonu. Sprendžiant iš išsipūtusios palaidinukės, tikriausiai dvelkia vėjelis; o gal palaidinukė ne išsipūtusi, bet apgulusi; ko gero, buvo karšta. Buvo karšta. Laikydama ranką virš nuotraukos, ji vis dar jaučia kylant karštį tarytum vidurnaktį nuo saulėkaitoje įkaitusio akmens.

Vyriškis dėvi šviesią skrybėlę, užsmauktą ant kaktos ir savo šešėliu iš dalies dengiančią veidą. Jo veidas labiau įdegęs negu jos. Ji pusiau pasisukusi į jį, šypsosi taip, kaip niekam iki tol, kiek pamena, nesišypsojo. Nuotraukoje atrodo labai jauna, per jauna, nors anuo metu nelaikė savęs per jauna. Jis taip pat šypsosi – balti dantys švyti kaip degtuko liepsnelė, – bet laiko atkišęs ranką, lyg juokais atsitverdamas nuo jos, lyg saugodamasis fotoaparato, žmogaus, matyt, jį fotografuojančio tuo metu, o gal saugodamasis visų tų, kurie ateityje gal užsimanys į jį pasižiūrėti, gal užsimanys įdėmiai jį apžiūrėti pro šitą šviesų ketvirtainį blizgančio popieriaus

langelį. Lyg saugodamasis jos. Lyg saugodamas ją. Toje atkištoje saugančioje rankoje smilksta nuorūka.

Būdama viena, ji pasiima rudą voką ir išsitraukia nuotrauką, paslėptą tarp laikraščių iškarpų. Deda ją ant stalo ir žiūri nuleidusi akis, lyg stebeilydama į šulinį ar tvenkinį, – pro savo atspindį norėdama kažką įžiūrėti, tai, ką pametė ar prarado, tai, kas nebeatgaunama, bet vis dar regima ir tviska lyg perlas smėlyje. Ji atidžiai apžiūri kiekvieną smulkmeną. Jo pirštus, pabalusius nuo blykstės žybsnio ar saulės spindesio; jų susiglamžiusius drabužius; medžio lapus ir mažyčius kabančius skrituliukus – o gal ten vis dėlto obuoliai? Šiurkščią žolę pirmajame plane. Pageltusią, nuo karščių išdegusią žolę.

Viename šone – iš pradžių negalėjai to pastebėti – buvo ranka, krašto nukirsta per riešą, lyg nereikalinga pamesta žolėje. Palikta likimo malonei.

Balkšvas debesėlis skaisčiame danguje – kaip ledais išteptas chromas. Nuo tabako parudę jo pirštai. Tolimas vandens atšvaitas. Dabar viskas jau skendėja nebūty.

Skendėja nebūty, bet šviesuoja.

II

Aklasis žudikas: Kietai virtas kiaušinis

Ko pageidautum? – klausia jis. Smokingų ir saldžios meilės ar nuotykių, sudužus laivui prie nesvetingos pakrantės? Rinkis, ko tik pageidauji: džiungles, atogrąžų salas, kalnus. Arba kitą erdvės matmenį – čia man niekas neprilygsta.

Kitą erdvės matmenį? Tikrai!

Nesišaipyk, labai pravartu ten apsilankyti. Ten gali atsitikti visa, ko tik širdis geidžia. Erdvėlaiviai ir aptemptos uniformos, lazeriniai ginklai, marsiečiai milžinų kalmarų kūnais ir visa kita.

Tu pats parink, atsako ji. Tu juk išmanai. O kodėl nepasirinkus dykumos? Aš visada svajojau keliauti po dykumą. Su oaze, savaime suprantama. Būtų žavu, jei augtų kelios datulių palmės. Ji apipjausto plutą nuo riekės. Jai nepatinka pluta.

Dykumoj labai ribotos galimybės. Ne kažin ko prisigalvosi, nebent pridėsi vieną kitą kapą. Ten nusikėlęs, galėčiau tau pasiūlyti krūvą nuogų moterų, mirusių prieš tris tūkstančius metų, lanksčių, stuomeningų, raudonomis kaip rubinai lūpomis, mėlynomis it putojantys kriokliai garbanomis ir akimis tarytum gyvačių knibždančiomis duobėmis. Bet, man rodos, būtų negražu tave mulkinti tokiomis išmonėmis. Visokie triukai – ne tavo stilius.

Ką gali žinoti. Pažiūrėsim, gal ir patiks.

Abejoju. Tokios pasakos – plačiosioms masėms. Ypač madinga vaizduoti ant viršelio – raitosi merga, užsilipusi ant berno, su šautuvo buože nenumuši.

Ar negalėtum pasiūlyti kito erdvės matmens, kapų ir mirusių moterų?

Sunki užduotis, bet pasistengsim gelbėtis iš padėties. Galėčiau dar pridėti keletą aukojamų skaistuolių su metaliniais antkrūtiniais, sidabriniais žiedais ant čiurnų ir permatomais drabužiais. Ir priedo – rują išbadėjusių vilkų.

Matau, kad tau nėra nieko neįmanoma.

O gal vietoj to pageidautum smokingų? Pramoginių laivų, baltų staltiesių, rankų bučiavimo ir veidmainiško seilėjimosi?

Ne. Puiku. Daryk, kaip išmanai.

Cigaretę?

Ji papurto galvą. Jis prisidega, į nykščio nagą brūkštelėjęs degtuką.

Sudegsi kada nors, sako ji.

Dar niekad nesudegiau.

Ji žiūri į jo paraitotą baltų ar melsvų marškinių rankovę, paskiau į riešą, tamsesnę rankos odą. Jis spinduliuoja, bet tikriausiai stačiai atspindi saulę. Kodėl žmonės nežiūri į jį išpūtę akis? Tiesą pasakius, čia, gryname ore, po atviru dangumi, jis per daug krinta į akis. Aplink pilna žmonių, vieni sėdi žolėje, kiti guli išsitiesę, pasirėmę ranka, – iškylautojai šviesiais vasariniais drabužiais. Viskas labai padoru. Šiaip ar taip, jai toks įspūdis, kad jiedu vieni; kad obelis, kurios paunksnėje jiedu sėdi, – anaiptol ne medis, bet palapinė; kad aplink juos kreida apibrėžtas ratas. Tarytum tame kreidos rate jiedu nematomi.

Vadinasi, kosmosas, vėl prabyla jis. Su kapais, skaistuolėmis ir vilkais – bet dalimis. Gerai?

Dalimis?

Na, žinai, dalimis, kaip mokama perkant baldus.

Ji nusijuokia.

Ne, aš rimtai kalbu. Greitosiomis čia nieko nepadarysi, tai gali užsitęsti daugelį dienų. Mums reikės pasimatyti dar ne vieną kartą.

Ji dvejoja. Gerai, sako. Jei galėsiu. Jei galėsiu ištrūkti.

Puiku, sako jis. Dabar turiu pagalvoti. Jis kalba nerūpestingu balsu. Jei per daug remsi ją prie sienos, ji gali ir išsigąsti.

Vienoje planetoje... pala. Ne Saturne, per arti. Zykrono planetoje, esančioje kitame erdvės matmenyje, driekiasi griuvėsių nusėta lyguma. Šiaurėje banguoja violetinės spalvos vandenynas. Vakaruose tiesiasi kalnų grandinė, kur, anot kalbų, saulei nusileidus klaidžioja rajos nemirusios moterys, gyvenančios ten pat tarp yrančių kapų. Kaip matai, vos pradėjęs iškart prakalbu apie kapus.

Labai sąžiningai elgies, sako ji.

Aš tik laikausi sutarties. Pietuose traukiasi įkaitę smėlynai, o rytuose – keli gilūs slėniai stačiais šlaitais, kur kitados veikiausiai tekėjo upės.

Ko gero, esama ir kanalų, kaip Marse?

O, ir kanalų, ir visa kita. Gausu senos, kadaise labai išsivysčiusios civilizacijos pėdsakų, nors visas kraštas dabar menkai apgyvendintas tuntais plaujojančių primityvių klajoklių. Vidury lygumos dunkso akmenų kalnas. Kraštas aplink išdegintas, kur ne kur šiurpso skurdūs krūmokšniai. Ne visai dykuma, bet daugmaž. Ar dar liko koks sumuštinis su sūriu?

Ji rausiasi popieriniame maišelyje. Ne, atsako, bet užtat yra kietai virtas kiaušinis. Dar niekad ji nesijautė tokia laiminga. Viskas vėl prasideda iš naujo, visas vaidinimas dar priešaky.

Kaip tik tai, ką prirašė gydytojas, sako jis. Butelis limonado, kietai virtas kiaušinis ir Tu. Jis paritina kiaušinį tarp delnų, sumaigo lukštą, paskui nulupa. Ji stebi jo burną, žandikaulį, dantis.

Giedi šalia manęs miesto parke, sako ji. Še druskos.

Ačiū. Tu nieko nepamiršai.

Niekas nesikėsina į tą išdegintą lygumą, pasakoja jis toliau. Ar veikiau į ją kėsinasi penkios gentys, bet nė viena jų nėra pakankamai stipri, kad įgalėtų sunaikinti kitas. Visos jos retkarčiais praeina pro tą akmenų krūsnį, varinos savo *thulkais* – įnoringais melsvais gyvulėliais, panašiais į avis, – arba nešuliniais gyvuliais, savotiškais triakiais kupranugariais, apkrautais menkavertėmis prekėmis.

Akmenų krūsnis jų įvairiomis kalbomis vadinama Skraidančių Gyvačių Lizdu, Griuvėsių Krūva, Rypaujančių Motinų Buveine,

Užmiršties Vartais ir Apgraužtų Kaulų Duobe. Kiekviena gentis seka panašią legendą. Po uolomis, pasak jų, palaidotas bevardis karalius. Ir ne tik karalius, bet ir kadaise jo valdyto didingo miesto griuvėsiai. Miestas buvęs sugriautas per mūšį, karalius paimtas nelaisvėn ir, pažymint pergalę, pakartas ant datulių palmės. Patekėjus mėnuliui, buvęs nuimtas ir palaidotas, o akmenų krūva sukrauta tai vietai paženklinti. Visi miesto gyventojai buvę išžudyti. Išgalabyti – vyrai, moterys, vaikai, kūdikiai, net gyvuliai. Sukapoti kardais, susmulkinti į gabalėlius. Nelikę nė gyvos dvasios.

Siaubas.

Besk kastuvą žemėn kur pakliūva ir visur aptiksi kokią baisenybę. Pravartu visam kam: mes tarpstame ant kaulų; jeigu jų nebūtų – nebūtų istorijų. Ar dar liko limonado?

Ne, atsako ji. Viską išgėrėme. Pasakok toliau.

Tikrąjį miesto pavadinimą nugalėtojai ištrynė iš atminties, ir todėl – anot pasakotojų – ta vieta dabar žinoma tik jo žūties vardu. Tad akmenų krūva ženklina ir sąmoningo atminimo, ir sąmoningos užmiršties aktą. Tame krašte mėgstami paradoksai. Kiekviena iš penkių genčių skelbiasi buvusi nugalėtoja. Kiekviena mėgaudamasi mini žudynes. Kiekviena tiki, kad jos dievo buvo nurodyta žudyti vykdant teisėtą kerštą, nes mieste atliekamos bedieviškos apeigos. Blogį reikia nuplauti krauju, sakė jie. Tą dieną kraujas tekėjo kaip vanduo, tad paskiau miestas tikriausiai pasidarė labai švarus.

Kiekvienas piemuo ar pirklys, eidamas pro šalį, ant krūsnies padeda akmenį. Tai senas paprotys – taip daroma visų mirusiųjų, mirusių artimųjų atminimui, – bet kadangi niekas nežino, kas iš tikrųjų buvo tie mirusieji, visi palieka po akmenį dėl visa ko. Jie išvengia tiesaus atsakymo skelbdami, kad tai atsitikę todėl, jog tokia, matyt, buvusi jų dievo valia, ir, palikdami po akmenį, jie pagerbią jo valią.

Be to, esama padavimo, jog miestas iš tikrųjų nebuvo sugriautas. Priešingai, tik vienam karaliui žinomų burtų galia ir miestas, ir jo gyventojai buvo nukelti nuo žemės paviršiaus ir pakeisti šmėklomis, kurios buvo sudegintos ir išžudytos. Tikrasis miestas susi-

traukė, virto miniatiūriniu ir atsidūrė grotoje po akmenų krūsnimi. Visa, kas buvo, taip ir liko: ir rūmai, ir sodai su medžiais ir gėlėmis, ir žmonės, kurie, tapę ne ką didesniais už skruzdėles, gyveno kaip gyvenę – vilkėjo miniatiūriniais drabužėliais, rengė miniatiūrinius vakarėlius, pasakojo miniatiūrines istorijas, dainavo miniatiūrines daineles.

Karalius žino, kas atsitiko, ir todėl sapnuoja košmarus, bet visi kiti nieko nežino. Jie nežino, kad pavirto miniatiūriniais. Nežino, kad laikomi mirusiais. Netgi nežino, kad buvo išgelbėti. Akmens skliautai jiems atrodo padangė: pro plyšį tarp akmenų smelkiasi šviesa, ir jie mano, jog tai saulė.

Virš galvos šnara obels lapai. Ji pažvelgia į dangų, paskui į laikrodį. Man šalta, sako. Be to, aš jau užsibuvau. Ar gali sunaikinti įkalčius? Ji surenka kiaušinio lukštus, sugniaužo vaškuotą popierių.

Nėra ko skubėti, ar ne? Čia nešalta.

Nuo vandens traukia vėsa, sako ji. Matyt, bus pasikeitęs vėjas. Ji palinksta priekin ir ketina atsistoti.

Dar neik, pernelyg skubotai sako jis.

Reikia. Jie manęs laukia. Jei per vėlai grįšiu, ims kamantinėti, kur buvau.

Ji išlygina susiglamžiusį sijoną, apsikabina save kryžmai susidėjusi rankas, nusisuka – žali obuoliukai žiūri į ją kaip daugybė akių.

The Globe and Mail, 1947 m. birželio 4 diena

JACHTOJE RASTAS GRIFENO KŪNAS

THE GLOBE AND MAIL SPECIALUSIS KORESPONDENTAS

Mįslingai dingęs kelias dienas, Ričardas I. Grifenas, keturiasdešimt septynerių metų amžiaus pramonininkas, kurio kandidatūra, anot gandų, Pažangiosios konservatorių partijos turėjusi būti iškelta Toronte, Sent Deivido apygardoje, rastas negyvas netoli Aviliono, savo vasarnamio Port Tikonderogoje, kur jis atostogavo. Pono Grifeno kūnas aptiktas jachtoje Undinė, stovinčioje jo privačioje prieplaukoje Žogo upėje. Atrodo, kad jis bus miręs kraujui išsiliejus į smegenis. Policija praneša nepastebėjusi smurto požymių.

Ponas Grifenas pasižymėjo vadovaudamas prekybos imperijai, aprėpiančiai daugelį sričių, kaip antai: tekstilės pramonę, drabužių siuvimą ir lengvosios ginkluotės gamybą, ir pelnė pagarbą karo metais sąjungininkų kariuomenę aprūpindamas apranga ir ginklų dalimis. Jis dažnai dalyvaudavo Pugwash konferencijose ir priklausė Imperijos klubo ir Granito klubo viršūnei, taip pat garsėjo kaip puikus golfo žaidėjas ir neeilinis Karališkojo Kanados jachtų klubo narys. Ministras Pirmininkas pareiškė mums telefonu iš savo rezidencijos Kingsmere: „Ponas Grifenas buvo vienas talentingiausių šalies žmonių. Jo mirtis – didelė netektis mums visiems“.

Ponas Grifenas atsiėjo svainiu velionei Lorai Čeis, kurios pirmas romanas pasirodė šį pavasarį po autorės mirties, ir paliko seserį ponią Vinifredę (Grifen) Prajor, garsią Toronto visuomenės damą, žmoną Airisę (Čeis) Grifen ir dešimtmetę dukterį Emę. Atsisveikinimas su velioniu įvyks trečiadienį Toronte, šv. Simono Apaštalo bažnyčioje.

Aklasis žudikas: Suoliukas parke

Kodėl Zykrone gyveno žmonės? Kitaip sakant, žmogiškos būtybės, kaip mes. Jeigu tai kitas erdvės matmuo, argi gyventojai neturėtų būti driežai, apdovanoti kalbos dovana, ar dar nežinia kas?

Tik pigiuose leidinukuose, sako jis. Viskas išgalvota. Iš tikrųjų viskas įvyko šitaip: Žemę kolonizavo zykroniečiai, keletui tūkstantmečių praslinkus po mūsų kalbamos epochos išradę būdą keliauti iš vienos erdvės matmens į kitą. Jie atvyko čionai prieš aštuonis tūkstančius metų. Atsigabeno gausybę augalų sėklų, todėl mes turime obuolių ir apelsinų, jau nekalbant apie bananus – vien pažvelgus į bananą aišku, kad jis iš tolimojo kosmoso. Taipgi atsigabeno gyvulių – arklių, šunų, ožkų ir taip toliau. Jie sukūrė Atlantidą. Paskui, turėdami daugiau proto nei išminties, išlėkė į orą. Mes esame kilę iš atsilikėlių.

Aha, sako ji. Dabar viskas aišku. Labai paranku tau.

Prireikus gali praversti. Na, o dėl kitų Zykrono ypatumų, ten yra septynios jūros, penki mėnuliai ir trys skirtingų spalvų ir įvairiopo stiprumo saulės.

Kokių spalvų? Šokolado, vanilės ir braškių?

Tu nerimtai į mane žiūri.

Atsiprašau. Ji palenkia galvą jo pusėn. Dabar aš klausau. Matai?

Jis pasakoja: Prieš sugriovimą miestas – vadinkime jį ankstesniu vardu, Sakiel Nornu, išvertus tai daugmaž reiškia *Lemties perlas* – buvo laikomas pasaulio stebuklu. Netgi tie, kurie skelbiasi, kad jį sunaikino jų protėviai, mėgaudamiesi aprašo jo grožį. Gau-

sių rūmų soduose ir ketvirtainiuose kiemuose puikavosi raižytiniai fontanai, iš kurių tryško gamtinių šaltinių vanduo. Visur žydėjo gėlės ir oras skambėjo nuo paukščių giesmių. Netoliese driekėsi derlingos lygumos, kur ganėsi kaimenės riebių *gnarų*, sodai, daržai, giraitės ir ištekinių medžių miškai, dar neiškirsti pirklių ir nesudeginti klastingų priešų. Nūnai išdžiūvusiomis raguvomis tekėjo upės; kanalai, iškasti nuo tų vandens telkinių, drėkino laukus aplink miestą, ir žemė buvo tokia derli, jog grūdas, anot kalbų, būdavo septynių centimetrų storumo.

Sakiel Norno aristokratai vadinosi snilfardais. Tai buvo nagingi šaltkalviai, išradėjai, kūrę išmoningus mechanizmus ir kruopščiai slėpę jų gamybos paslaptį. Tuo metu jie išrado laikrodį, arbaletą ir rankinį siurblį, nors ligi tol dar nebuvo priėję iki vidaus degimo variklio ir vis dar naudojosi kinkomuoju transportu.

Snilfardai vyrai nešiodavo austas platinines kaukes, atliepiančias kiekvieną veido virpesį, bet slepiančias tikrus jausmus. Moterys dangstydavosi veidus panašiu į šilką audiniu, nuaustu iš *čaz* drugių kokonų. Nesnilfardams, dangstantiems veidą, grėsė mirties bausmė, nes neliečiamybė ir gudravimas buvo leistini tik aukštuomenei. Snilfardai prabangiai rengdavosi, buvo muzikos mėgėjai ir, rodydami savo skonį ir sugebėjimus, grodavo įvairiais instrumentais. Jie regzdavo dvaro intrigas, rengdavo prašmatnias šventes ir sąmoningai įsimylėdavo svetimas žmonas. Dėl svetimavimo kildavo dvikovų, nors vyrui būdavo patogiau dėtis, kad jis nieko nežino.

Smulkūs žemių savininkai, baudžiauninkai ir vergai vadinosi ignirodais. Jie dėvėdavo pilkas palaikes tunikas, bet neprisidengdavo vieno peties, o moterys – vienos krūties, ir tai – neverta nė sakyti – būdavo tikra puota snilfardų akims. Ignirodai bodėjosi savo dalia, bet slėpė jausmus dėdamiesi kvailiais. Retkarčiais jie sukeldavo maištą, bet šis būdavo žiauriai nuslopinamas. Žemiausią vietą užėmė vergai, kuriuos galėjai pirkti, mainyti ir bet kada nužudyti. Įstatymas jiems draudė skaityti, bet jie naudodavosi slaptaženkliais, akmenimis braižydami juos žemėje. Snilfardai jungdavo juos prie plūgų.

Nusigyvenę snilfardai galėdavo būti nužeminti iki ignirodų. Arba galėdavo išvengti tos dalios ir užsimokėti skolą, parduodami žmoną arba vaikus. Tik labai retai kokiam ignirodui pasisekdavo įeiti į snilfardų luomą, nes kilti visuomet daug sunkiau nei leistis: netgi tuo atveju, jeigu jam pavykdavo sukaupti pakankamai grynųjų, kad galėtų įsigyti snilfardę nuotaką sau arba sūnui, dar reikėdavo pinigų kyšiams, ir kartais praeidavo daug laiko, kol jį priimdavo snilfardų aukštuomenė.

Man regis, dabar jau išlindo tavo bolševizmas, sako ji. Žinojau, jog anksčiau ar vėliau prie to prieisi.

Priešingai. Mano aprašoma kultūra remiasi senovės Mesopotamijos patirtimi. Visa tai atsispindi Hamurabio kodekse, hetitų įstatymuose ir taip toliau. Ar bent jau iš dalies. Na kad ir ta dalis apie šydus ir žmonos pardavimą. Galiu pacituoti skirsnį arba eilutes.

Būk geras, necituok šiandien nei skirsnio, nei eilučių, sako ji. Nebeturiu jėgų klausytis, jaučiuosi visai išsekusi. Aš geibstu.

Rugpjūtis, be galo karšta. Drėgmė supa juos lyg neregima migla. Ketvirta valanda popiet, šviesa kaip lydytas sviestas. Jiedu sėdi parke ant suoliuko ne per daug arti vienas kito; virš galvų – klevo šakos suglebusiais lapais, po kojomis – suskeldėjusi žemė, aplink – išdžiūvusi veja. Žvirblių lasiojama duonos plutelė, suglamžyti popieriai. Ne per geriausia vieta. Laša vanduo iš geriamo fontanėlio; šalia jo rezga sąmokslą trys murzini vaikai, mergaitė maudymosi kostiumėliu ir du berniūkščiai su trumpikėmis.

Ji vilki šviesiai geltona suknele, nuogomis ligi alkūnių rankomis, apžėlusiomis švelniais šviesiais pūkeliais. Nusimauna medvilnines pirštinaites, nervingai sugniaužo jas į kamuoliuką. Jam nei šilta, nei šalta, kad ji nervinasi: jam patinka, jog jai tenka brangiai mokėti už kiekvieną pasimatymą. Ji sėdi su šiaudine skrybėlaite, apskrita kaip moksleivės; plaukai susmeigti ant pakaušio; karo išsipešusi drėgna sruoga. Kadaise žmonės kirpdavo plaukų sruogas, saugodavo jas, nešiodavosi medalionuose, o vyrai laikydavo prie širdies. Anksčiau jis niekad nesuprasdavo kodėl.

Kur dabar turėtum būti? – klausia jis.

Išėjau apsipirkti. Pažiūrėk į maišą. Nusipirkau kojines; labai gražios – paties geriausio šilko. Kai jomis apsimauni, nejauti, kad esi su kojinėmis. Ji šyptelėja. Man dar liko penkiolika minučių.

Iš rankos jai iškrinta pirštinaitė, nupuola prie kojos. Jis žiūri į ją viena akimi. Jeigu ji nepakels ir nueis, jis ją paims. Likęs vienas, gardžiuosis jos kvapu.

Kada pasimatysim? – klausia jis. Karštas vėjelis šiurena lapus, pro juos smelkiasi šviesa; ją supa dulkelytės, auksinis debesėlis. Ne, tikros dulkės.

Argi dabar nesimatom? – atsiliepia ji.

Nebūk tokia, sako jis. Sakyk kada. Suknelės iškirptėje blizga oda, aprasojusi nuo prakaito.

Dar nežinau, atsako ji. Pasižiūri per petį, apžvelgia parką.

Nėra nieko aplink, sako jis. Nė vieno tavo pažįstamo.

Negali žinoti, kada kas nors pasirodys, sako ji. Negali žinoti, kas tave pažįsta.

Tau reikėtų nusipirkti šunį, sako jis.

Ji nusijuokia. Šunį? Kam?

Turėtum dingstį išeiti. Galėtum išvesti palakstyti. Mane ir šunį.

Šuo tau pavydėtų, sako ji. O tau atrodytų, kad šuo man arčiau širdies.

Betgi šuo tau nebūtų arčiau širdies, sako jis. Ar ne?

Ji išplečia akis. O kodėl gi ne?

Šuo nemoka kalbėti, sako jis.

The Toronto Star, 1975 m. rugpjūčio 25 diena

PRAŽŪTINGAS RAŠYTOJOS DUKTERĖČIOS KRYTIS

SPECIALIAI *THE TORONTO STAR*

Emė Grifen, trisdešimt aštuonerių metų amžiaus, šviesios atminties garsiojo pramonininko Ričardo I. Grifeno duktė ir įžymios rašytojos Loros Čeis dukterėčia, trečiadienį rasta negyva savo bute, Čerč gatvės pusrūsyje, kur virsdama susilaužė stuburą. Atrodo, moteris bus išgulėjusi negyva visą parą. Ją aptiko kaimynai Džouzas ir Beatričė Keliai, kuriuos sukėlė ant kojų panelės Grifen keturmetė dukrelė Sabrina, dažnai ateinanti pas juos pavalgyti, kai neranda motinos.

Sklinda gandai, kad panelė Grifen ilgai gydėsi nuo alkoholio ir narkotikų, kelis kartus gulėjo ligoninėje. Vykstant tyrimui, jos dukrelę patikėta globoti poniai Vinifredei Prajor, senelės seseriai. Ir ponia Prajor, ir Emės Grifen motina, ponia Airisė Grifen, gyvenanti Port Tikonderogoje, atsisakė komentuoti tą įvykį.

Šis nelaimingas atsitikimas dar sykį paliudija mūsų globos tarnybų aplaidumą ir būtinybę sustiprinti įstatymus, ginančius globotinų vaikų teises.

Aklasis žudikas: Kilimai

Ragelyje ūžia ir traška. Kažkur griaudžia, o gal kas nors mūsų klausosi. Betgi tai telefonas automatas, jie negali jo atsekti.

Kur tu? – klausia ji. Daugiau čia neskambink.

Jis negirdi jos alsavimo, jos atodūsio. Nori, kad ji prisidėtų ragelį prie kaklo, bet neprašo, kol kas neprašo. Aš čia pat, atsako. Už poros kvartalų. Lauksiu tavęs parke, parkelyje, kur saulės laikrodis.

Ak, nežinau...

Išsprūsk akimirkai. Pasakyk, kad nori prasivėdinti. Jis laukia.

Pabandysiu.

Parko vartuose – du ketvirtainiai akmeniniai stulpai sklembtu viršumi, panašūs į egiptiečių stelas. Šiaip ar taip, jokių pergalingų įrašų nei bareljefų, vaizduojančių grandinėmis sukaustytus klūpančius priešus. Tik *Nevalkatauti* ir *Vedžioti šunis su pavadėliu*.

Eikš čionai, sako jis. Toliau nuo gatvės žibinto.

Aš negaliu ilgai būti.

Žinau. Eikš čionai, į galą. Jis ima ją už parankės, vedasi; ji virpa kaip laidas vėjų pagairėje.

Čionai, sako jis. Niekas mūsų nepamatys. Netgi senutės, vedžiojančios savo pudelius.

Nei lazdomis ginkluoti policininkai, sako ji. Ir susijuokia. Gatvės žibinto šviesa smelkiasi pro lapus; blizga apšviesti jos akių baltymai. Be reikalo aš čia atėjau, sako ji. Per daug pavojinga.

Po krūmais stovi akmeninis suoliukas. Savo švarku jis apgaubia

moters pečius. Senas tvidas, įsisenėjęs tabako ir svilėsių smarsas. Druskos priekvapis. Jo kūnas lietėsi prie šio audinio, o dabar jos kūnas.

Bus šilčiau. O dabar nusižengsime įstatymui. Duosim valią rankoms: tegul valkatauja, kur tik nori.

O šunis vedžiosim su pavadėliu?

Ir šitam nusižengsime. Jis neapkabina jos per liemenį. Žino, kad ji to nori. Ji laukia; iš anksto mėgaujasi glamone kaip paukštis paunksne. Jis smilko cigaretę. Pasiūlo jai užsirūkyti; šįkart ji sutinka. Degtuko plykstelėjimas tarp jųdviejų suglaustų delnų. Rausvi pirštų galai.

Jai dingtelėja: dar ryškesnė liepsnelė, ir matytume persišviečiant kaulus. Lyg rentgeno nuotraukoje. Mes – tai nelyginant ūkas, paspalvintas vanduo, ir tiek. Vandens nesulaikysi. Visada teka pakalnėn. Jos gerklė pilna dūmų.

Jis sako: Dabar papasakosiu tau apie vaikus.

Vaikus? Kokius vaikus?

Kita dalis. Apie Zykroną, apie Sakiel Norną.

Aha. Taip.

Ten buvo vaikų.

Dėl vaikų mes nesitarėme.

Tai vergų vaikai. Jų būtinai reikia. Be jų negaliu apsieiti.

Žinai, aš nelabai noriu, kad čia dar įveltum vaikus, sako ji.

Bet kada galėsi mane nutraukti. Niekas tavęs neverčia klausytis. Tu laisva, kaip sako policija, kai tau pasiseka. Jis kalba tuo pačiu tonu. Ji nenueina.

Jis pasakoja: Šiandien iš Sakiel Norno belikusi akmenų krūva, bet kadaise tai buvo klestintis mainų ir prekybos centras. Miestas buvo trijų sausumos kelių kryžkelėje: pirmas ėjo iš rytų, antras – iš vakarų, trečias – iš pietų. Šiaurėje plačiu kanalu jis siekėsi su jūra, kur buvo gerai įtvirtintas uostas. Nei paties miesto, nei gynybinių sienų neliko nė pėdsako: sugriovus Sakiel Norną, tuos tašytų akmenų luitus ištampė priešai bei prašalaičiai gyvulių diendaržiams, latakams ir primityvioms tvirtovėms ręsti arba palaidojo bangų nešamas ir vėjo pustomas smėlis.

Vergai iškasė kanalą ir pastatė uostą, ir tai nenuostabu: jų triūso dėka Sakiel Nornas pasiekė savo didingumą ir galybę. Tačiau miestas taipgi garsėjo savo amatais, ypač audimu. Amatininkai kruopščiai saugojo dažų paslaptis: audiniai spindėdavo kaip lydytas medus, kaip purpurinių vynuogių sultys, kaip taurė saulėkaitoje palieto buliaus kraujo. Perregimi šydai būdavo lengvučiai kaip voratinklis, o kilimai – tokie švelnūs ir plonyčiai, jog atrodydavo, kad eini oru, oru, panašiu į gėles ir tekantį vandenį.

Labai poetiška, sako ji. Stebiuosi.

Įsivaizduok, jog esi parduotuvėje. Blaiviai pagalvojus, tai buvo prabangos prekės. Tuomet jau nebe taip poetiška.

Kilimus audė vergai, paprastai tik vaikai, nes tokiam kruopščiam darbui tiko vien laibi vaikų pirštukai. Tačiau nuo to pastangaus ir nenuilstamo darbo, prie kurio jie būdavo pristatyti, vaikai apakdavo sulaukę aštuonerių arba devynerių metų, ir jų aklumas būdavo matas, kuriuo kilimų pirkliai vertindavo ir įkainodavo savo prekes. *Prie šito kilimo apako dešimt vaikų*, sakydavo jie. *Prie šito penkiolika, prie šito dvidešimt*. Kadangi kaina augdavo su apakusių vaikų skaičiumi, jie visada stengdavosi jį padidinti. Pirkėjams pasidarė įprasta nepaisyti jų tvirtinimų. *Daugių daugiausia septyni, kaip kažin kas, daugių daugiausia dvylika, daugių daugiausia šešiolika*, sakydavo jie, čiupinėdami kilimą. *Jis šiurkštus kaip mazgotė. Pavargėlio apklotas, ir tiek. Jį nuaudė* gnaras.

Apakę vaikai – tiek mergaitės, tiek berniukai – būdavo parduodami viešnamių laikytojams. Šitaip apakusių vaikų paslaugos siekdavo aukštas kainas: jų glamonės būdavo tokios švelnios ir miklios, jog, pasak mėgėjų, jų pirštams liečiant kūną, atrodydavo, kad jus kutena skleisdamiesi žiedai ar almantis vanduo.

Jie taipgi įgusdavo atrakinti bet kokią spyną. Tie, kuriems pasisekdavo pabėgti, pasirinkdavo amatą žudyti tamsoje ir turėdavo didelę paklausą kaip samdomi žudikai. Jie būdavo nepaprastai jautrios klausos, be galo tyliai vaikščiodavo, pralįsdavo pro siauriausią landą ir užuosdavo, kas kietai miega ir kas snūduriuoja, sapnų kamuojamas. Jie žudydavo taip švelniai, jog būdavo toks įspūdis, kad drugys sparneliu kliudė kaklą. Jie garsėdavo negailestingumu. Jų siaubingai visi bijodavo.

Ausdami savo begalinius kilimus, dar regėdami, vaikai pakuždomis pasakodavo vieni kitiems istorijas apie būsimą gyvenimą, kurį tikriausiai jiems teks nugyventi. Jų įsitikinimu, tik neregiai buvo laisvi.

Kaip liūdna, atsidūsta ji. Kodėl tu man pasakoji tokią liūdną istoriją?

Tamsos šešėliai aplink juos vis labiau tirštėja. Pagaliau jis ją apkabina. Neskubėk, sako jis sau. Jokių staigių judesių. Visą dėmesį jis sutelkia į savo kvėpavimą.

Pasakoju tokias istorijas, kokias sugebu, sako jis. Kokiomis tu tikėtum. Juk tu netikėtum saldžiomis pasakėlėmis, ar ne?

Ne. Netikėčiau.

Beje, istorija ne tokia jau liūdna, ne visiškai – kai kurie išsisuko.

Bet tapo žudikais.

Jie nelabai turėjo iš ko rinktis, ar ne? Juk negalėjo patys tapti kilimų pirkliais arba viešnamių laikytojais. Neturėjo kapitalo. Taigi jiems teko imtis nešvaraus darbo. Ne visiems šypsosi laimė.

Liaukis, sako ji. Aš čia niekuo dėta.

Ir aš niekuo dėtas. Tarkime, jog esame savo tėvų nuodėmių įkaitai.

Be reikalo tu toks žiaurus, šaltai sako ji.

O kada reikia žiaurumo? – klausia jis. Ir kiek jo reikia? Paskaityk laikraščius, ne aš išgalvojau pasaulį. Šiaip ar taip, esu žudikų pusėje. Ką tu darytum, jei reikėtų arba žudyti, arba dvėsti badu? Arba pistis, kad turėtum iš ko gyventi, nes yra dar viena išeitis.

Šįkart jis nuėjo per toli. Išliejo savo pyktį. Ji atšlyja. Ir vėl iš pradžių, sako. Man reikia eiti. Aplink juos gūsiais šnara lapai. Ji atkiša ranką delnu į viršų: užtyška keli lietaus lašai. Dabar griaudžia jau visai nebetoli. Ji nusiima nuo pečių švarką. Jis jos nepabučiavo ir nepabučiuos, tik ne šį vakarą. Jai tai atrodo kaip įžeidimas.

Pastovėk prie lango, sako jis. Miegamajame. Tik uždek šviesą. Pastovėk truputį, ir tiek.

Ji krūptelėja apstulbinta. Kodėl? Kuriam galui?

Aš noriu. Noriu žinoti, kad tau viskas gerai, priduria jis, nors tai neturi nieko bendra su jo tikruoju noru.

Pasistengsiu, sako ji. Tik vieną akimirką. O kur tu būsi?

Po medžiu. Kaštonu. Tu manęs nematysi, bet aš būsiu ten.

Ji susimąsto: Jis žino, kur yra langas. Žino, koks ten medis. Tikriausiai čia slampinėjo. Ją sekė. Ją nukrečia virpulys.

Dulkia, sako ji. Tuoj prapliups lyti. Peršlapsi.

Nešalta, atsako jis. Aš palauksiu.

The Globe and Mail, 1998 m. kovo 19 diena

Prajor, Vinifredė Grifen. Po ilgos ir sunkios ligos mirė savo namuose, Rouzdeile, sulaukusi devyniasdešimt dviejų metų. Mirus poniai Prajor, garsiai filantropei, Toronto miestas neteko pačios ištikimiausios ir seniausios labdarės. Velionio pramonininko Ričardo Grifeno sesuo ir įžymios romanistės Loros Čeis svainė, ponia Prajor priklausė Toronto simfoninio orkestro tarybai jo kūrimosi metais, o paskutiniu metu – Toronto meno galerijos savanorių komitetui ir Kanados vėžio draugijai. Ji taipgi aktyviai dalyvavo Granito klubo, Jaunių lygos ir Dominiono teatrų festivalio veikloje. Vienintelė jos giminaitė – dukraitė Sabrina Grifen – šiuo metu keliauja po Indiją.

Atsisveikinimas su velione įvyks antradienio rytą Šv. Simono Apaštalo bažnyčioje, o laidotuvės – Mount Plezant kapinėse. Vietoj gėlių ir vainikų prašoma aukoti Princesės Margaritos ligoninei.

Aklasis žudikas: Lūpdažiu nupiešta širdis

Ar daug turime laiko? – klausia jis.

Begalę, atsako ji. Dvi ar tris valandas. Jie kažkur išvažiavo.

Ko?

Nežinau. Daryti pinigų. Prekintis. Rūpintis labdara. Ko nors, ką jie paprastai daro. Ji užsikiša nusvirusią plaukų sruogą už ausies, atsitiesia sėdynėje. Jai toks įspūdis, lyg būtų atbėgusi pašaukta, švilptelėjus. Bjaurus pojūtis. Kieno tas automobilis? – klausia ji.

Draugo. Aš – ne bet kas, turiu draugą su automobiliu.

Šaipaisi iš manęs, sako ji. Jis neatsiliepia. Ji patampo pirštinaitės pirštus. O jei kas nors mus pastebės.

Pastebės nebent automobilį. Tai tikras kledaras, skurdžių mašina. Netgi jei žiūrės tiesiai į tave, nepastebės tavęs, nes kiekvienam aišku, jog tokia moteris kaip tu nė mirdama nesėstų į tokį automobilį.

Kartais tu nelabai mane myli, sako ji.

Pastaruoju metu man sunkiai sekasi apie ką nors galvoti, sako jis. Tačiau mylėti – tai visai kas kita. Meilei reikia laiko. Aš neturiu laiko tave *mylėti*. Nesugebu kaip reikiant susikaupti.

Čia negalima, sako ji. Ar matai ženklą?

Ženklai – kitiems, sako jis. Čionai.

Ne tiek keliukas kiek provėža. Primėtyta popierinių nosinių, popierėlių nuo kramtomosios gumos, panaudotų sargių, panašių į žuvų pūsles. Buteliai ir akmenukai; išvažinėtas sudžiūvęs ir suskeldėjęs dumblas. Čia netinka nei jos bateliai, nei kulniukai. Jis ima ją už parankės, padeda laikytis tiesiai. Ji atšlyja.

Čia juk atviras laukas. Kas nors gali pamatyti.

Kas pamatys? Juk mudu patiltėje.

Policija. Ne. Ne dabar.

Policija nepatruliuoja dienos aky, sako jis. Tik nakčia švaistosi su savo švyturėliais, medžiodama bedievius iškrypėlius.

Valkatas, sako ji. Maniakus.

Štai čia, sako jis. Apačioje. Šešėlyje.

Ar čia yra nuodingųjų gebenių?

Nieku gyvu. Duodu žodį. Nei valkatų, nei maniakų, tik aš.

Iš kur tu gali žinoti? Turiu galvoje nuodingąsias gebenes. Ar jau esi čia buvęs?

Nesirūpink, sako jis. Gulk.

Neliesk. Dar sudraskysi. Palauk.

Ji girdi savo balsą. Tai ne jos balsas, per daug uždusęs.

Ant cemento lūpdažiu nupiešta širdis, viduje – keturi inicialai. Juos jungia raidė M: M reiškia *Myli*. Tik juos rašę žmonės žino, ką reiškia tie inicialai, – tie, kurie čia buvo atėję, kurie juos išvedžiojo. Kurie pagarsino savo meilę, nuslėpdami smulkmenas.

Aplink širdį – keturios raidės, tarytum keturios pasaulio šalys:

P I
S K

Sudraskytas, išnarstytas žodis: nepermaldaujama sekso topografija.

Jo burnoje tabako prieskonis, jai sūru; aplink atsiduoda sutrypta žole ir katėmis, apleistu užkampiu. Drėgna, vešlu, keliai nešvarūs, ištepti žemėmis ir žolėmis; išstypusios pienės tiesiasi prie šviesos.

Truputį žemiau tos vietos, kur jiedu guli, čiurlena upeliūkštis. Aukščiau – lapuotos šakos, plonyčiai vijokliai su smulkiais purpuriniais žiedeliais; dangų remiantys tilto taurai, plieninės santvaros, ratai, dundantys virš galvų; mėlyno dangaus atplaišos. Kieta žemė po jos nugara.

Jis glosto jai kaktą, braukia pirštu per skruostą. Nereikia manęs dievinti, sako jis. Ne aš vienas pasaulyje turiu įnagį tarp kojų. Kurią dieną pati įsitikinsi.

Apie tai nėra ko kalbėti, sako ji. Vienaip ar kitaip, aš tavęs nedievinu. Jis jau stumia ją šalin – į ateitį.

Ką gi, šiaip sakysi ar taip, turėsi dar ne vieną, kai nebelaikysi manęs po sijonu.

Ką tai reiškia? Aš nelaikau tavęs po sijonu.

Kad po vieno gyvenimo būna kitas. Po mudviejų gyvenimo.

Pakalbėkime apie ką nors kita.

Gerai, sako jis. Gulkis. Padėk galvą štai čia. Jis numeta toliau savo sudrėkusius marškinius. Apkabina ją, kita ranka išgriebia iš kišenes cigaretes, paskui brūkšteléja degtuką per nykščio nagą. Ji guli ausimi prisiglaudusi prie jo pažasties.

Jis klausia: Na, ką aš ten pasakojau?

Apie kilimų audėjus. Aklus vaikus.

Aha. Prisimenu.

Jis pasakoja: Sakiel Norno gerovė rėmėsi vergais ir ypač vaikais, audžiančiais garsiuosius kilimus. Tačiau būdavo šiukštu nevalia apie tai kalbėti. Snilfardai tvirtino, kad jų turtai neturi nieko bendra su vergais, priešingai, priklauso nuo jų dorybių ir teisingos mąstysenos, kitaip sakant, nuo dievams atnašaujamų aukų.

Jie turėjo galybę dievų. Dievai visada labai patogu, jie pateisina beveik viską, o Sakiel Norno dievai nebuvo išimtis. Visi jie buvo mėsėdžiai, mėgo aukojamus gyvulius, bet labiausiai vertino žmogaus kraują. Įkuriant miestą – tai buvo taip seniai, jog tapo padavimu, – devyni dievobaimingi tėvai, regis, paaukojo savo vaikus, idant jie kaip šventieji sargai būtų palaidoti po devyneriais vartais.

Į kiekvieną pasaulio šalį žvelgė dveji vartai – vieni išeiti, kiti įeiti: išvykti pro tuos pačius vartus, pro kuriuos atvykai, reiškė ankstyvą mirtį. Devintieji vartai buvo marmurinė plokštė, užkelta ant kalvos vidury miesto; jie atsidarydavo nejudėdami ir verdavosi į gyvenimą ir mirtį, į kūną ir dvasią. Pro tuos vartus įeidavo ir išeidavo dievai; jiems nereikėjo dvejų vartų, nes – skirtingai nuo

mirtingųjų – jie galėdavo būti išsyk abiejose vartų pusėse. Sakiel Norno pranašai mėgdavo sakyti: *Kada žmogus iš tikrųjų kvėpuoja – įkvėpdamas ar iškvėpdamas?* Tokia buvo dievų prigimtis.

Devintieji vartai taipgi atstojo altorių, ant kurio praliejamas aukos kraujas. Berniukai būdavo aukojami Trijų Saulių Dievui, įkūnijančiam dienos, skaisčios šviesos, rūmų, švenčių, židinių, karų, gėrimų, įėjimų ir žodžių dievą; mergaitės būdavo aukojamos Penkių Mėnulių Deivei, nakties, miglų ir šešėlių, bado, erčių, gimdymo, išėjimų ir tylos valdovei. Berniukams ant altoriaus vėzdu suknežindavo galvą, paskui mesdavo juos dievui į burną, atsiveriančią į krosnyje šėlstančias liepsnas. Mergaitėms perrėždavo gerklę ir nuleisdavo kraują penkiems dylantiems mėnuliams pripildyti, idant tie neišblėstų ir amžinai neišnyktų.

Kasmet būdavo aukojamos devynios merginos, pagerbiant miesto vartuose palaidotas devynias merginas. Aukojamąsias miestiečiai vadindavo „Deivės mergelėmis“ ir joms melsdavosi, smilkydavo smilkalus, atnašaudavo gėles, idant užtartų gyvuosius. Paskutiniai trys metų mėnesiai būdavo vadinami „beveidžiais“; tai būdavo metas, kai žemė neduodavo vaisių ir Deivė, pasak žmonių, pasninkaudavo. Tuo metų laiku valdžią perimdavo Dievas-Saulė, linkęs kariauti ir deginti, ir motinos, gelbėdamos savo mažamečius sūnus, perrengdavo juos mergaitėmis.

Pagal įstatymą kilmingiausios snilfardų giminės privalėdavo paaukoti mažų mažiausia vieną dukterį. Deivė įsižeisdavo, jeigu jai aukodavo merginą, turinčią kokią ydą ar kliautį, ir ilgainiui snilfardai, norėdami išsaugoti dukras, ėmė jas luošinti: nukirsdavo pirštą, nupjaudavo ausies spenelį ar kurį kitą mažesnį kūno narelį. Netrukus luošinimas tapo simboliniu: pakakdavo kaklo duobutėje ištatuiruoti mėlyną stačiakampį. Turėti tokį kastos ženklą moteriai nesnilfardei būdavo didžiausias nusikaltimas, bet viešnamių savininkai, godėdamiesi pelno, rašalu nupiešdavo jį sugebančioms išdidžiai laikytis jaunutėms prostitutėms ir taip prisiviliodavo klientų, kurie trokšdavo vaizduotis, jog žagina mėlyno kraujo snilfardę princesę.

Tuo metu snilfardai susigalvojo įvaikinti rastinukes, daugiausia vergių ir jų šeimininkų atžalas, kad galėtų jas aukoti vietoj teisėtų dukterų. Tai buvo apgavystė, bet kilmingieji turėjo didelę galią, tad valdžia žiūrėjo pro pirštus, kad pamažu įsivyrauja tokia padėtis.

Vėliau kilmingieji dar labiau aptingo. Nebenorėdami vargintis ir patys auginti mergaičių savo namuose, paprasčiausiai atiduodavo jas Deivės šventyklai ir dosniai užmokėdavo už jų išlaikymą. Kadangi mergaitės gaudavo įvaikinusios kilmingųjų giminės vardą, tie didžiuodavosi savo auka. Nelyginant savo lenktynių ristūnu. Taip išsigimė tauri pirmykštė tradicija, betgi Sakiel Norne tuo metu už pinigus galėjai viską nusipirkti.

Deivei skirtos merginos nekeldavo kojos iš šventyklos, valgydavo visa, kas geriausia, kad atrodytų dailios ir sveikos, ir būdavo stropiai auklėjamos, idant būtų pasirengusios didžiajai dienai – sugebėtų didingai, nė nekrūptelėdamos atlikti savo pareigą. Teoriškai idealios aukojimo apeigos turėjo būti kaip šokis: iškilmingos ir poetiškos, harmoningos ir žavios. Jos buvo ne gyvuliai, skerdžiami grubiai, be jokio polėkio: jos privalėjo laisva valia paaukoti gyvybę. Diduma jų tikėjo tuo, kas joms sakoma: jog visos karalystės gerovė priklauso nuo jų pasiaukojimo. Jos valandų valandas melsdavosi deramai nusiteikdamos dvasiškai; jos būdavo mokomos vaikščioti nuleistomis akimis, švelniai ir ilgesingai šypsotis ir giedoti giesmes Deivei, bylojančias apie nebūtį ir tylą, apie neatlieptą meilę, neišsakytą gailestį ir žodžiais neišreiškiamus jausmus, – giesmes apie giedojimo neįmanomumą.

Praslinko daug laiko. Jau mažai žmonių rimtai bežiūrėjo į dievus, ir kiekvienas itin dievobaimingas ar apeigų neapleidžiantis žmogus buvo laikomas priekvaišiu. Piliečiai iš įpratimo vis dar vykdė senovines apeigas, bet visa tai miesto iš tikrųjų nebedomino.

Nors ir būdamos atskirtos nuo viso pasaulio, kai kurios merginos galiausiai susivokė, kad jos žudomos formaliai laikantis atgyvenusio papročio. Kai kurios, išvydusios peilį, bandydavo ištrūkti. Kitos, velkamos už plaukų ir verčiamos ant altoriaus, pratrūkdavo klykti, dar kitos keikdavo patį karalių, per tas apeigas atliekantį Didžiojo šventiko vaidmenį. Viena netgi jam įkando. Prastuomenė

ėmė piktintis tais baimės ir pykčio priepuoliais, įsitikinusi, kad merginos užtrauksiančios pačią baisiausią nelaimę. Ar galinčios užtraukti, jeigu yra Deivė iš tikrųjų. Vienaip ar kitaip, būta pavojaus, kad jausmų proveržiai gali sugadinti šventes: visiems patiko stebėti aukojimus, net ignirodams, net vergams, nes tą dieną jie turėdavo laisvą ir gaudavo gerti.

Tad prigijo paprotys trys mėnesiai prieš numatytą aukojimo dieną merginoms nupjauti liežuvį. Tai anaiptol ne luošinimas, tvirtindavo šventikai, bet patobulinimas – kas gali labiau pritikti Tylos deivės tarnaitėms?

Skambant iškilmingai muzikai, mergina nupjautu liežuviu ir pritvinkusi žodžių, kurių niekada negalės ištarti, apsiausta šydais ir apvainikuota gėlėmis, drauge su visa eisena pajudėdavo prie devintųjų vartų, kur sraigtiniais laiptais turėdavo užlipti ant altoriaus. Šiais laikais galėtum pasakyti, kad ji panėšėjo į išlepintą aukštuomenės nuotaką.

Ji atsisėda. Tikrai nei šis, nei tas, sako. Tu turi galvoje mane. Tau stačiai norisi žudyti tas vargšes merginas nuotakų drabužiais. Kertu lažybų, kad jos buvo šviesiaplaukės.

Anaiptol ne tave. Nei tave, nei kurią kitą. Šiaip ar taip, aš nieko neišgalvoju, viskas remiasi tvirtais istorijos pamatais. Hetitai...

Kas be ko, bet tau širdžiai saldu pasakoti. Esi kerštingas – ne, dievaižin kodėl esi pavydus. Man nusičiaudėt į hetitus, istoriją ir visus tuos paistalus – tai stačiai dingstis, ir tiek.

Pala. Tu sutikai su nekaltų mergelių aukojimu, pati jas įtraukei į sąrašą. Aš tik vykdžiau nurodymus. Kuo tu nepatenkinta? Drabužiais? Per daug tiulių?

Baikim ginčytis, sako ji. Tvardydamasi ji sugniaužia kumščius: jaučia, kad tuoj ims ir apsiverks.

Aš nenorėjau tavęs įskaudinti. Liaukis, nusiramink.

Ji atstumia jo ranką. Tu labai norėjai mane įskaudinti. Tu mėgaujies savo galia.

Aš maniau, kad tau patiks. Klausytis, kaip aš vaidinu. Kaip žongliruoju būdvardžiais. Kaip darkausi tave linksmindamas.

Ji pasitaiso sijoną, susikiša išsipešusią palaidinukę. Kodėl man turėtų patikti negyvos merginos nuotakų šydais? Ir nupjautais liežuviais? Tu mane laikai žvėrimi?

Aš atsiimsiu savo žodžius. Viską pakeisiu. Perrašysiu istoriją pagal tavo skonį. Gerai?

Nieko neišeis, sako ji. Paleidai žodį – jo nebesugrąžinsi. Nė pusės eilutės negali išbraukti iš atminties. Aš einu. Ji klaupiasi ant kelių, ketina atsistoti.

Dar turime marias laiko. Gulk. Jis griebia jai už riešo.

Ne. Paleisk. Matai, kur saulė. Jie jau grįžta. Turėsiu bėdos, nors tau, man regis, ne bėda: dėl to tau galvos neskauda. Tau nusičiaudėt į viską, tu nieko daugiau nenori, tik greit... greit...

Na, varyk, varyk.

Pats žinai, ką turiu galvoje, sako ji nuvargusiu balsu.

Netiesa. Atsiprašau. Tai aš sužvėrėjau, nesugebėjau laiku sustoti. Šiaip ar taip, tai istorija, ir tiek.

Ji įsiremia kakta sau į kelius. Staiga sako: Ką aš darysiu? Paskiau – kai čia nebebus tavęs?

Ištversi, sako jis. Gyvensi, ir tiek. Pala, nubrauksiu dulkes.

Nieko neišeis, stenkis nesistengęs – nenubrauksi.

Leisk, susagstysiu tau sagas, sako jis. Neliūdėk.

Pulkininko Henrio Parkmano vidurinės mokyklos, internato ir Buvusių mokinių asociacijos biuletenis, Port Tikonderoga, 1998 m. gegužė

ĮSTEIGTA LOROS ČEIS ATMINIMO PREMIJA

MYRA STURGES, BUVUSIŲ MOKINIŲ ASOCIACIJOS VICEPREZIDENTĖ

Pulkininko Henrio Parkmano vidurinė mokykla praturtėjo nauja vertinga premija, įsteigta velionei poniai Vinifredei Grifen Prajor testamentu palikus dosnią dovaną. Ta proga dera prisiminti velionės įžymųjį brolį Ričardą I. Grifeną, dažnai atostogavusį Port Tikonderogoje ir mėgusį buriuoti mūsų upėje. Ši premija, dviejų šimtų dolerių vertės Loros Čeis atminimo premija literatūrinės kūrybos srityje, bus skiriama baigiamosios klasės moksleiviams už geriausią apsakymą, kurį vertins trys Buvusių mokinių asociacijos nariai, atsižvelgdami tiek į literatūrinę, tiek į dorovinę kūrinio pusę. „Mes esame dėkingi poniai Prajor, kuri, užsiėmusi daugybe savo labdaringų darbų, teikėsi nepamiršti ir mūsų", – pareiškė mūsų mokyklos direktorius ponas Ifas Evansas.

Premija, pavadinta mūsų miesto garsios romanistės Loros Čeis vardu, pirmą kartą bus įteikta per atestatų išdavimo ceremoniją birželio mėnesį. Velionės sesuo ponia Airisė Grifen, Čeisų giminės atžala, kitados tiek padėjusi mūsų bendruomenei, maloniai sutiko įteikti premiją lamingajam laureatui. Liko dar kelios savaitės laiko, tad patarkite savo vaikams pasiraitoti rankoves ir parodyti savo literatūrinį talentą!

Tuojau pat po atestatų įteikimo ceremonijos Buvusių mokinių asociacija rengia arbatėlę gimnastikos salėje. Bilietus galite įsigyti *Imbieriniame meduolyje* pas Myrą Sturges. Visos pajamos bus skiriamos futbolo žaidėjų naujoms uniformoms, kurių mokyklai verkiant reikia! Lauksime jūsų naminių kepinių, tik jeigu bus su riešutais, prašome tatai aiškiai nurodyti.

III

Įteikimas

Tą rytą atsibudau apimta siaubo. Iš pradžių nesupratau kodėl, bet netrukus prisiminiau. Šiandien premijos įteikimo ceremonija.

Saulė buvo jau seniai patekėjusi, kambarys įkaitęs. Šviesa smelkėsi pro tinklines užuolaidas, tvyrojo pakibusi ore, lyg nuosėdos tvenkinyje. Galva atrodė lyg košės prikrėsta. Vis dar vienais naktiniais marškiniais, apsipylusi prakaitu iš baimės, kurią nubloškiau šalin nelyginant lapotas medžio šakas, išsiropščiau iš savo sujauktos lovos, paskui prisiverčiau imtis įprastų kasrytinių apeigų – ceremonijų, kurias atliekame, kad kitiems atrodytume sveiki ir nepriekaištingi. Reikia susiglostyti plaukus, pasišiaušusius nuo pernakt tiek ir tiek prisižiūrėtų šmėklų, nusiplauti nuo akių nuostabos ir nepatiklumo išraišką. Išsivalyti dantis, kiek tai įmanoma. Dievaižin kokius kaulus aš graužiau per miegus.

Paskiau nuėjau į dušą ir, baimindamasi nepamesti muilo, įsikibau į turėklą, kurį Myra prigrasino mane įsitaisyti: aš bijau paslysti. Šiaip ar taip, reikia nulieti kūną vandeniu, nuo odos nuplauti nakties tamsos kvapą. Man rodos, jog nuo manęs trenkia tvaiku, kurio aš jau nebesugebu užuosti, – susenusiu kūnu ir užsistovėjusiu patamsėjusiu šlapimu.

Nusišluosčiusi, išsitrynusi losjonais, pasipudravusi ir apsipurškusi kaip kokia pelijanti seniena, pasijutau savotiškai atjaunėjusi. Vis dėlto dar liko kažkoks sunkumas ar veikiau pojūtis, kad gresia pavojus nugarmėti nuo skardžio. Kiekvienąsyk, žengdama žingsnį, dedu koją atsargiai, lyg po manimi galėtų prasiverti žemė. Man padeda išsilaikyti ne kas kita, kaip paviršiaus įtempimas.

Apsirengus pasidaro geriau. Be pastolių man gana keblu. (Tiek to, kurgi dingo mano tikrieji drabužiai? Tos beformės pastelinių spalvų drapanos ir ortopediniai bateliai tikriausiai ne mano. Betgi ne, jie mano; visa bėda, kad dabar jie man tinka.)

Paskiau ateina laiptų eilė. Siaubas, kaip bijau nusiristi laiptais – nusisukti sprandą, tysoti su užsivertusiais sijonais, paskiau pavirsti dvokiančiu klanu, kol kam nors dingtelės į galvą manęs ieškoti. Būtų negražu taip mirti. Aš plūkiausi sulig kiekvienu laipteliu, įsikibusi į turėklą; paskiau kiūtinau koridorium pasieniu iki virtuvės, kairės rankos pirštais braukdama per sieną kaip katei per ūsus. (Vis dar matau – daugiau ar mažiau. Vis dar vaikščioju. *Būkime dėkingi ir už menkiausias malones*, sakydavo Rini. *Kodėl?* – klausdavo Lora. *Kodėl jos tokios menkutės?*)

Nenorėjau valgyti pusryčių. Išgėriau stiklinę vandens ir visą rytmetį negalėjau nustygti vietoje. Pusę dešimtos manęs atvažiavo Volteris. „Ar ne per karšta?“ – paklausė, kaip paprastai standartiniu klausimu pradėdamas pokalbį. Žiemą būna *ne per šalta*. *Ne per drėgna* ir *ne per sausa* būna pavasarį ir rudenį.

– Kaip laikaisi, Volteri? – paklausiau kaip paprastai.

– Kol galiu, ginuosi nuo bėdų, – atsakė jis kaip paprastai.

– Norėčiau, kad visi mes galėtume taip atsakyti, – tariau.

Jis savotiškai šyptelėjo – atsivėrė siauras plyšelis veide, taip plaišioja džiūdamas dumblas, – atidarė automobilio dureles ir pasodino keleivio vieton.

– Šiandien svarbi diena, ar ne? – tarė jis. – Prisisek, nes jie gali mane suimti.

Jis pasakė *prisisek* lyg juokaudamas; buvo nugyvenęs pakankamai metų, kad prisimintų ankstesnes, kur kas nerūpestingesnes dienas. Jaunystėje tikriausiai buvo vienas tų, kurie vairuoja alkūnę iškišę pro langelį, o ranką uždėję savo panai ant kelio. Įdomiausia, kad toji pana iš tikrųjų buvo Myra.

Jis gražiai nuvažiavo nuo šaligatvio, ir mudu tyliai pajudėjome iš vietos. Volteris kresnas vyras, keturkampiais kaip kolonos cokolis pečiais, tokiu sprandu, kuris panašus ne tiek į sprandą, kiek

į dar vieną petį; nuo jo gan maloniai atsiduoda nuavėtais odiniais batais ir benzinu. Sprendžiant iš languotų marškinių ir beisbolo kepuraitės, man buvo aišku, kad jis neketina dalyvauti atestatų įteikimo ceremonijoje. Jis neskaito knygų, ir tai mudu dar labiau suartina: jam svarbu tik tiek, jog Lora buvo mano sesuo, užjaučia dėl jos mirties, ir viskas.

Man reikėjo tekėti už tokio vyro kaip Volteris. Žmogaus auksinėmis rankomis.

Ne: man apskritai nereikėjo tekėti. Būčiau išvengusi daugybės bėdų.

Volteris sustabdė automobilį prieš mokyklą. Tai pokario modernizmo pastatas, penkiasdešimties metų senumo, bet man visada atrodo kaip naujas: niekaip negaliu priprasti prie jo lėkštumo, blankumo. Primena taros dėžę. Apsirengę visų vasaros spalvų drabužiais, ant šaligatvio ir vejoje, prie paradinių durų margavo jaunuoliai ir jų tėvai. Myra – balta, didžiulėmis rožėmis nusėta suknele – jau mūsų laukė ir suūkė mums nuo laiptų. Moteriai su tokia plačia sėdyne nederėtų vilkėti didelėmis gėlėmis išmarginta suknele. Nesakau, kad reikia vėl veržtis korsetais, bet vis dėlto jie anaiptol ne į bloga. Matyti, jog buvo kirpykloje, žili vyturai standžiai susukti, tarytum sukepę, panašūs į anglų teisėjų perukus.

– Vėluoji, – tarė ji Volteriui.

– Nieku gyvu, – atsakė Volteris. – Jeigu aš vėluoju, vadinasi, visi kiti pasiankstino, ir baigta. Nėra prasmės čia jai sėdėti ir laukti kaip gervei giedros.

Kaip paprastai jie šneka apie mane trečiuoju asmeniu, lyg būčiau vaikas ar koks naminis gyvūnėlis.

Volteris įdavė mano ranką Myros globai, ir mes užlipome paradiniais laiptais, tarytum dalyvaudami porinėse lenktynėse, kai vieno bėgiko koja surišta su kito koja. Jaučiau tai, ką turbūt jautė liečianti Myra: trapų stipinkaulį, skystai apkrėstą kruopų koše ir apraizgytą plaušeliais. Reikėjo pasiimti lazdą, bet man galvoje netilpo mintis, jog turėsiu ją temptis į sceną. Kas nors tikrai už jos užkliūtų ir parvirstų.

Myra nusivedė mane į užkulisį ir paklausė, ar nenorėčiau į tualetą – tik ji viena sugeba prisiminti tokius dalykus, – paskiau mane pasodino persirengimo kambaryje. „Pasėdėk trupučiuką“, – pasakė ji. Ir, liumpsėdama sėdmenimis, išlėkė patikrinti, ar viskas gerai.

Persirengimo kambaryje kaip teatre aplink veidrodį spingsėjo mažytės apskritos lemputės; jų šviesa paprastai glosto žmonėms savimeilę, bet anaiptol ne man: aš atrodžiau ligota, oda be lašelio kraujo, lyg vandenyje išmirkyta mėsa. Ar tai tuščia baimė, ar tikrai sergu? Tiesą pasakius, nesijaučiau geros formos visu šimtu procentu.

Susiradau šukas, atsainiai persibraukiau per viršugalvį. Myra tolydžio grasina mane nuvesianti pas savo „mergaitę“ į Grožio saloną, jos žodžiais tariant, – oficialiai jis vadinasi Plaukų priežiūros centru, dabar aptarnaujančiu abiejų lyčių asmenis, kad primasintų daugiau klientų, – bet aš vis spiriuosi. Kol kas bent dar galiu džiaugtis, kad turiu savo plaukus, nors jie ir šiurpso pasišiaušę, lyg būčiau nutrenkta elektros. Pro juos lopais šviečiasi oda, dumsiai rausva kaip pelės pėdytė. Jei vieną gražią dieną pakliūčiau į audrą, vėjas nupūstų juos kaip pienės pūkelius, ir beliktų gryna it obuoliukas raupuota galvytė.

Myra man paliko šokoladinį pyragaitį, kurių greitosiomis prikepė Buvusių mokinių arbatėlei, – gabalą glaisto, išvoliotą šokolado tyrėje, – ir plastikinį termosą savo specialaus paruošimo kavos, skoniu lenktyniaujančios su akumuliatorių rūgštimi. Negalėjau nei gerti, nei valgyti, betgi juk Dievas ne veltui išrado tualetus. Vis dėlto palikau kelis trupinius akims apgauti.

Paskiau atkurnėjo Myra, susėmė mane ir nubogino, direktorius, spausdamas man ranką, pasidžiaugė, kad malonėjau ateiti; paskiau perpasavo mane direktoriaus pavaduotojui, Buvusių mokinių asociacijos prezidentui, anglų kalbos skyriaus vadovei – švarku ir kelnėmis vilkinčiai moteriai, Jaunimo prekybos rūmų atstovei ir galiausiai vietiniam parlamento nariui – tie bijo praleisti progą pasirodyti žmonėse. Dar niekad nemačiau tokios nušvitintų dantų parodos nuo to laiko, kai Ričardas manėsi politika.

Palydėjusi iki man skirtos kėdės, Myra sukuždėjo: „Aš būsiu čia pat užkulisyje“. Girgždėdamas ir klupdamas užgrojo mokyklos orkestras, mes užgiedojome „O Kanada!“ – aš niekad nemoku himno žodžių, nes jie amžinai kaitaliojami. Dabar pridurtos kelios eilutės prancūziškai, nors anksčiau apie tai negalėjai nė svajoti. Kolektyviai patvirtinę savo didžiavimąsi kažkuo, ko nesugebame nusakyti, mes atsisėdome.

Tuomet mokyklos kapelionas pradėjo maldą ir kreipėsi į Dievą, išskaičiuodamas begalę beprecedenčių sunkumų, su kuriais susiduria šiuolaikinis jaunimas. Dievas tikriausiai ne kartą girdėjo tuos paistalus ir, ko gero, bodėjosi jais ne ką mažiau nei mes. Kiti irgi savo ruožtu tarė žodį: dvidešimtojo šimtmečio pabaiga, nusikratykite senų prietarų, ženkite koja kojon su laikmečiu, ateities piliečiai, nelikite tuščiomis rankomis ir panašiai. Daviau valią mintims; puikiai žinau, jog iš manęs laukiama tik viena: kad nesusigadinčiau savo įvaizdžio. Tariausi, jog vėl esu per žingsnį nuo scenos arba, prikandusi liežuvį, sėdžiu šalia Ričardo prie kokio begalinių pietų stalo. Klausinėjama – o tai atsitikdavo labai retai, – atsakydavau, jog laisvalaikiu man labiausiai patinka sodininkauti. Geriausiu atveju tai pusinė teisybė, tačiau labai jau nuobodi, kad kas nors panorėtų leistis į kalbas.

Paskiau prasidėjo atestatų įteikimas. Absolventai susibūrė scenoje iškilmingi ir džiugūs, skirtingo ūgio, bet visi gražūs, kokie gali būti tik jaunuoliai. Negražūs, ir tie buvo gražūs, taipgi ir paniurėliai, ir storuliai, ir nuspuogėliai. Nė vienas jų to nesupranta – kokie jie gražūs. Bet, šiaip ar taip, jaunimas erzina. Apskritai jų elgesys – pasibaisėtinas, ir, sprendžiant iš jų dainų, jie verkšlena ir skundžiasi savo dalia, šūkis *kentėk šypsodamas* dingo praeityje kaip ir fokstrotas. Jie nesupranta savo laimės.

Į mane jie beveik nė nežvilgteli. Ko gero, atrodau keista, bet, man regis, visiems likimo skirta, kad jaunesni žiūrėtų į jus kaip į kokią keistenybę. Susidomėtų, savaime suprantama, nebent tada, jeigu pamatytų pralietą kraują. Karą, siaubimą, žudynes, bet kokį smurtą ar kankinimą, – štai ką jie gerbia. Kraujas reiškia, jog atsitiko kas nors rimta.

Paskiau įteikiamos premijos – informatika, fizika, murmėjimas, verslo įgūdžiai, dar kažkas, ko neišgirdau. Paskui Buvusių mokinių asociacijos atstovas atsikrenkštęs išrėžė dievobaimingą prakalbą apie Vinifredę Grifen Prajor, šios žemės šventąją. Kaip žmonės bjauriai meluoja, kai tik pakvimpa pinigais! Man regis, ta sena kalė įsivaizdavo visą sceną, skirdama niekingai menką sumą tai premijai. Ji žinojo, kad būsiu kviečiama į iškilmes; troško, kad aš kankinčiausi varstoma negailestingų miesto žvilgsnių tuo metu, kai bus liaupsinamas jos dosnumas. *Eikvokite tai mano prisiminimui.* Man tikrai buvo koktu suteikti jai tą malonumą, bet aš negalėjau to išvengti, kitaip žmonės pagalvotų, jog bijau ar jaučiuosi prasikaltusi, ar netgi abejinga. Dar blogiau: nedėkinga.

Pagaliau atėjo Loros eilė. Ją pristatyti apsiėmė politikas: čia reikėjo takto. Tarė kelis žodžius apie Loros vietinę kilmę, jos drąsą, jos „atsidavimą pasirinktam tikslui“, kad ir ką tai galėtų reikšti. Nė žodžio apie mirtį, kuri – nepaisant policijos tyrimo išvadų – tiek skyrėsi nuo savižudybės kiek dėjimas į šuns dienas nuo keiksmo. Ir nė garso apie knygą, kurią diduma susirinkusiųjų, be jokios abejonės, buvo linkę pamiršti. Nors ir nelabai, ir anaiptol ne čia: netgi po penkiasdešimties metų ji vis dar atsiduoda siera ir tabu. Man tai sunkiai suvokiama: gašlumas jau seniai nieko nestebina, blevyzgojant gali kasdien išgirsti kiekviename gatvės kampe, o seksas padorumu nenusileidžia kankanui – šiek tiek neįprastas kaip keliaraiščiai.

Tuomet, savaime suprantama, tai buvo visai kas kita. Žmonės labiau prisimena ne tiek pačią knygą, kiek jos sukeltą skandalą: kulto tarnai pasmerkė ją – ir ne tik čia – kaip nešvankią; viešoji biblioteka buvo priversta nuimti ją nuo lentynų, vienas knygynas mieste atsisakė ją pardavinėti. Pasigirdo balsų, siūlančių įvesti cenzūrą. Žmonės slapčiomis važiavo į Stratfordą, Londoną ar netgi į Torontą įsigyti jos iš po skverno, kaip paprastai pirkdavosi sargius. Grįžę namo, aklinai užsitraukdavo užuolaidas ir skaitydavo – smerkdami, mėgaudamiesi, neatsiplėšdami ir džiūgaudami, – netgi tie, kurie niekada ir nesvajojo atsiskleisti knygos. Geriausias būdas kovoti su neraštingumu – uždrėbti mažumą purvo.

(Be abejo, būta ir palankių atsiliepimų. Iki galo neįstengiau perskaityti – mano požiūriu, per mažai veiksmo. Betgi vargšelė buvo tokia jauna. Galimas daiktas, kita knyga būtų labiau nusisekusi, jei nebūtų taip anksti pasitraukusi iš gyvenimo. *Tai visa, ką geriausia šia tema galėjo pasakyti žmonės.)*

Ko gi jie tikėjosi? Gašlumo, nešvankybių, pačių blogiausių jų įtarimų pasitvirtinimo. Galbūt kai kurie nesąmoningai troško pasiduoti pagundai. Galbūt geidavo kūniškos aistros; galbūt rausėsi toje knygoje kaip kokiame mįslingame siuntinyje – dovanų dėžėje, kurios dugne po sluoksnių sluoksniais šnarančio šilkinio popieriaus guli tai, ko jie visada geidė, bet niekada negalėjo gauti.

Be kita ko, jie troško sužinoti, kas yra tikrieji knygos veikėjai – aišku, išskyrus Lorą: jie tikėjo, kad jos pasakojimas atitinka tikrovę. Jie troško tikrų kūnų, kad galėtų juos sutapatinti su tais, kurie iškildavo vaizduotėje skaitant knygą. Jie troško tikro gašlumo. Labiausiai troško sužinoti: *Kas buvo tas vyriškis?* Lovoje su jauna moterimi, žavia jauna mirusia moterimi; lovoje su Lora. Kai kurie, be abejo, buvo įsitikinę, kad žino. Jie girdėjo paskalas. Tiems, kurie skyrė spirą nuo pipiro, viskas atitiko. *Iš pažiūros stačiai angelo siela. Tik atrodė tokia romutėlė. Tyli kiaulė gilią šaknį knisa.*

Tačiau Lora jau buvo nebepasiekiama. Pulti jie galėjo tik mane. Pasipylė anonimiminiai laiškai. Kodėl aš pasistengiau, kad pasaulį išvystų toji nešvankybė? Ir juo labiau Niujorke – Didžiojoje Sodomoje. Toks mėšlas! Kaip man ne gėda? Aš suteršiau ne tik savo giminės – tokios gerbiamos! – bet ir viso miesto vardą. Lorai visada trūko vieno šulo, niekas tuo neabejojo, ir knyga tai įrodė. Aš privalėjau apsaugoti jos atminimą. Privalėjau sudeginti rankraštį. Žvelgdama žemyn į publiką, į gausybę dūluojančių galvų – pagyvenusių žmonių galvų, – juste jutau virš jų lyg virš vėstančios pelkės kylant įsisenėjusios pagiežos, įsisenėjusio pavydo, įsisenėjusio smerkimo nuodingas išgaras.

Na, o pati knyga kaip buvo, taip ir liko nutylima – atstumta, nukišta toliau nuo akių lyg kokia netikusi bešlovė giminaitė. Tokia menkutė, tokia nevykusi knygelė. Neprašyta viešnia tose keistose iškilmėse, ji daužėsi scenos pakraščiais nelyginant bejėgis naktinis drugys.

Šitaip beklaidžiojant mintimis, kažkas man griebė už rankos, pastatė ant kojų, įspraudė saujon voką auksiniais kraštais su čekiu. Paskelbė laureatę. Pavardės nenugirdau.

Ji žengė prie manęs per sceną skambiai kaukšėdama kulniukais. Buvo aukšta; dabar visos merginos išauga labai aukštos, matyt, kažko yra maiste. Vilkėjo juoda suknele, tokia griežta spalvingame vasaros margumyne, išsiuvinėta sidabrinėmis gijomis ar karoliukais – kažkokiais blizgučiais. Buvo ilgais ir tamsiais plaukais, apvalaus veido, tvirtai, ryžtingai sučiauptomis lūpomis, dažytomis vyšnių spalvos pieštuku. Gelsva ar vario spalvos oda – gal indė ar arabė, arba kinė? Port Tikonderogoje, ir ten įmanomi tokie dalykai; šiais laikais bet kas gali būti bet kur.

Man tankiau suplakė širdis: nelyginant spazmas ją suspaudė nerimas. Gal dabar taip atrodo mano dukraitė – mano Sabrina, dingtelėjo man. Gal taip, o gal ir ne, iš kur aš galiu žinoti? Ko gero, jos nė nepažinčiau. Jau taip seniai ji slepiama nuo manęs; ji pati slepiasi. Ką aš galiu padaryti?

– Ponia Grifen, – šnypštelėjo man politikas.

Aš susvyravau, atgavau pusiausvyrą. Pala, ką aš ketinau pasakyti?

– Mano seseriai Lorai būtų malonu dalyvauti šiose iškilmėse, – uždususi žioptelėjau į mikrofoną. Balsas nuskambėjo spigiai; atrodė, jog tuojau nualpsiu. – Ji mielai padėdavo žmonėms. – Tai buvo tiesa, buvau davusi sau žodį niekada nesakyti netiesos. – Ji labai mėgo skaityti, mėgo knygas. – Irgi tiesa tam tikru požiūriu. – Ji būtų jums palinkėjusi visa ko geriausia gyvenime. – Ir tai tiesa.

Šiaip taip pavyko įteikti voką; mergina gavo prisilenkti. Pakuždėjau jai į ausį, ar tik man pasirodė, kad pakuždėjau: *Sėkmės. Nežiopsok.* Kiekvieną, kas ketina kišti nagus prie raštijos, reikia va šitaip palaiminti, perspėti. Ar aš tikrai ką sakiau, ar paprasčiausiai žioptelėjau kaip žuvis?

Ji nusišypsojo, ir visame jos veide ir plaukuose sutvisko sužėrėjo blizgučiai. Tai buvo optinis efektas – scenoje pernelyg skaisčiai spindėjo akinančios šviesos. Man reikėjo užsidėti tamsius akinius. Stovėjau mirksėdama akimis. Tuomet ji padarė tai, ko visiškai ne-

sitikėjau: pasilenkė ir pabučiavo man į skruostą. Pasirodė, kad jos lūpomis jaučiu savo odą: švelnią kaip zomšinė pirštinė, raukšlėtą, pudruotą, susenusią.

Savo ruožtu ji kažką pakuždėjo, bet aš nenugirdau. Gal paprasčiausiai padėkojo, o gal ką nors – nejaugi? – pasakė svetima kalba?

Mergina apsisuko ir nuėjo. Nuo jos tvieskė tokia ryški šviesa, kad gavau užsimerkti. Nieko negirdėjau, nieko nemačiau. Mane dar labiau apsiautė tamsa. Plojimai atsidavė ausyse lyg sparnų plasnojimas. Ėmė suktis galva, ir aš ko nesusmukau vietoje.

Budrus tarnautojas nutvėrė mane už rankos ir įspraudė atgal į kėdę. Vėl grįžau į tamsą. Grįžau į ilgą, mane užklojantį Loros šešėlį. Į saugią vietą.

Tačiau atsivėrė sena žaizda, ir iš jos pliūptelėjo nematomas kraujas. Dar kiek – ir visai nukraujuosiu.

Sidabrinė dėžutė

Oranžinės tulpės skleidžiasi sulamdytos, apspurusios – lyg kareiviai, atsilikę nuo bėgančios kariaunos. Sveikinuosi su jomis palengvėjusia širdimi, lyg sutikdama lendančias iš subombarduoto pastato; turi prasiskinti kelią kaip įmanydamos, nesitikėdamos mano pagalbos. Kartais kyšteleju nosį į apleistą sodą namo gale, išraunu vieną kitą nudžiūvusį stiebelį, aprenku nukritusius lapus, ir daugiau nieko. Jau nebegaliu klauptis, nebegaliu purvintis rankų.

Vakar buvau pas gydytoją pasitarti dėl galvos svaigimo. Jis man paaiškino, jog man išsivystė tai, kas žmonių vadinama *širdies yda*, lyg sveiki žmonės neturėtų širdies ydų. Atrodo, kad, šiaip ar taip, amžinai negyvensiu; kasdien vis mažėsiu, trauksiuos, darysiuos vis pilkesnė, vis labiau apsinešusi dulkėmis kaip Sibilė butelyje. Kažkada labai seniai sukuždėjau: *Noriu numirti*, ir dabar suvokiu, jog šis mano noras bus tikrai išklausytas, ir daug anksčiau, o ne vėliau. Nesvarbu, jog dabar jau esu kitos nuomonės.

Apsigaubiau šaliku, kad galėčiau pasėdėti lauke, galinėje verandoje, prie suraižyto medinio stalo, kurį paprašiau Volterio atnešti iš garažo. Ten pilna visokių rykų ir dalykų, atlikusių nuo ankstesnių šeimininkų: skardinės išdžiūvusių dažų, krūva asfalto plokščių, pusė ąsočio surūdijusių vinių, vielos ritinys. Mumijomis virtę žvirbliai, pelių lizdai, susukti iš čiužinių įkrato. Volteris viską išplovė su Javex'u, bet vis dar smirdi pelėmis.

Priešais mane stovi puodelis arbatos, guli obuolys, supjaustytas į keturias dalis, ir liniuotas bloknotas – lyg senovinė vyriška piža-

ma mėlynais dryžiais. Be to, nusipirkau naują rašiklį, iš tų pigiųjų, juodo plastiko šratinuką. Prisimenu savo pirmąjį parkerį, tokį dailų parkerį, į kurį taip išsirašaluodavau pirštus, jog amžinai būdavo mėlyni. Buvo bakelitinis, su sidabriniu aptaisu. Tai buvo tūkstantis devyni šimtai dvidešimt devintaisiais. Buvau trylikos metų. Lora kartą paėmė parkerį – neatsiklaususi, kaip imdavo viską, – ir sulaužė lyg niekur nieko. Savaime aišku, aš jai atleidau. Aš jai visad atleisdavau; turėdavau atleisti, nes buvome vienos dvi. Vienos dvi laukėme išvadavimo dygliuotų krūmų apjuostoje saloje, kai visi kiti gyveno žemyne.

Kam aš visa tai rašau? Sau? Vargu bau. Neįsivaizduoju, kad visa tai galėčiau skaityti kada nors vėliau, nes tai, kas *bus vėliau*, dabar man mįslė. Gal kas nors skaitys tai ateityje, po mano mirties? Neturiu tokių pretenzijų nei vilčių.

Ko gero, rašau niekam. Ko gero, rašau tam pačiam asmeniui, kuriam rašo vaikai, sniege kraigliodami savo vardą.

Jau nebesu tokia apsukri kaip kadaise. Pirštai sugrubo, pasidarė nebemiklūs, rašiklis dreba ir slysta čia į vieną, čia į kitą pusę, ilgai užtrunku bedėliodama žodžius. Ir vis dėlto neatlyžtu, plušu susikūprinusi, lyg siūdama mėnesienoje.

Kai pasižiūriu į veidrodį, matau senę; o ne, ne senę, dabar *senam* būti nevalia. Vadinasi, *pagyvenusią moterį*. Kartais matau pagyvenusią moterį, galbūt panašią į senelę, kurios niekada nesu mačiusi, arba į mamą, jeigu ji būtų sulaukusi mano amžiaus. Bet kartais, priešingai, matau merginos veidą, kuriam kadaise skirdavau tiek laiko, beviltiškai stengdamasi pasigražinti, – jis tavaruoja slūgsodamas po mano dabartiniu veidu, kuris atrodo – ypač popiet, kai šviesa skleidžiasi nuožulniais spinduliais, – toks apdribęs ir perregimas, kad galėtum nunerti odą lyg kojinę.

Daktaras man pataria daugiau vaikščioti – kas dieną, sako, tai sveika širdžiai. Nenorėčiau. Man nemaloni mintis ne tiek eiti pasivaikščioti, kiek rodytis žmonėse: jaučiuosi kaip ant delno. Gal tik įsivaizduoju, kad visi kuždasi spoksodami į mane? Gal taip, o

gal ir ne. Vienaip ar kitaip, esu miesto dalelė, sakytum plytgaliais nuklota dykvietė, kur kadaise puikavosi įspūdingas pastatas.

Ima viršų pagunda nekelti kojos iš namų, tapti savotiška atsiskyrėle, iš kurios šaiposi aplinkiniai berniūkščiai, podraug žiūrėdami su baiminga pagarba, nekarpyti gyvatvorių, neravėti piktžolių ir, rūdijant durų vyriams, ant kilimo varvant žvakių vaškui, gulėti lovoje apsivilkus kokiu drabužiu, panašiu į marškinius, nesirūpinti, kad tolydžio auga plaukai, draikydamiesi ant priegalvio, ir, riesdamiesi kaip žvėries, ilgėja nagai. Šiaip ar taip, atsisakiusi romantizmo, jau seniai pasirinkau klasicizmą. Man labiau patinka nejudėti iš vietos, būti pačia savimi – kaip urna su pelenais dienos akyje.

Galbūt man nereikėjo grįžti čionai gyventi. Tačiau tuo metu neatėjo į galvą, kur dar galėčiau važiuoti. Kaip paprastai sakydavo Rini: *Vis geriau pažįstamas velnias...*

Šiandien perveikiau save. Išėjau iš namų, pasivaikščiojau. Nukėblinau iki pat kapinių: tokioms beprasmėms iškyloms reikia užsibrėžti tikslą. Užsidėjau plačiakraštę šiaudinę skrybėlaitę nuo saulės ir tamsius akinius ir pasiėmiau lazdelę braukti per šaligatvio kraštą. Taipgi plastikinį maišą pirkiniams.

Nuėjau Erio gatve pro cheminę valyklą, fotoateljė, kelias parduotuves, sugebėjusias išlikti pagrindinėje gatvėje po nuožmios kovos su miestelio pakraštyje išdygusiais prekybos centrais. Pro restoranėlį *Betės Pusrytinė*, atitekusį kitiems savininkams, kurie anksčiau ar vėliau pasibodės tuo vargu, pasimirs arba persikraustys į Floridą. Dabar prie restoranėlio įrengtas sodelis, kur turistai gali kepti saulėkaitoje, kol sutrupės kaip sausainiai; ta suskeldėjusi cementinė aikštelė yra gale, už restoranėlio, ten, kur anksčiau jie laikydavo šiukšlių dėžes. Vitrinoje įžūliai siūloma užsisakyti *tortellini* ir *cappuccino*, lyg miestelyje visi žinotų, kas tai yra. Ką gi, dabar tikriausiai jau žino: paragavo bent jau dėl to, kad turėtų teisę iš to pasijuokti. *Nenoriu, kad mano kavoje plaukiotų tie pūkai. Atrodo kaip skutimosi kremas. Gurkšteli, ir toks įspūdis, jog burna pilna putų.*

Anksčiau firminis patiekalas buvo pyragėliai su troškintos vištienos įdaru, bet visa tai seniai praeity. Dabar peršami mėsainiai,

bet Myra siūlo verčiau jų nevalgyti. Pasak jos, jie naudoja šaldytus pusfabrikačius, pagamintus iš mėsos dulkių. Tas dulkes, pasak jos, jie grando nuo grindų, elektriniu pjūklu supjaustę šaldytą jautieną. Ji skaito daug žurnalų laukdama savo eilės kirpykloje.

Kapinių vartai kaltinės geležies su arka, padabinta įmantriu voliutu ir užrašu: *Keliaudamas per Mirties šešėlių slėnį, nebijosiu Blogio, nes Tu būsi su manimi.* Taip, esant dviese, susidaro apgaulus saugumo įspūdis; bet *Tu* – nepatikimas asmuo. Visi mano pažįstami *Tu* prireikus mokėdavo dingti be pėdsakų. Pasprunka iš miesto arba klastingai išduoda, arba iškrinta kaip musės, ir kur tuomet dėsies?

Daugmaž čia.

Sunku nepastebėti Čeisų giminės paminklo: jis aukščiausias už visus. Su dviem balto marmuro angelais, Viktorijos laikų stiliaus, griebiantis už širdies, bet, turint galvoje specifinius reikalavimus, gana gerai padarytas: didelis tašyto akmens kubas nusklembtais kampais. Vienas angelas stovi sielvartingai palenkęs galvą į šalį ir meiliai uždėjęs ranką antrajam ant peties. Kitas klūpo su pėdu lelijų parimęs ant pirmojo šlaunies ir įsmeigęs žvilgsnį į tolį. Iš pažiūros jiedu atrodo kaip ir pridera, kiekvieno jų liemuo drapiruotas švelniomis nepermatomos uolienos klostėmis, bet visiems aišku, jog tai moterys. Atsiliepia ir rūgštieji lietūs: jų žvalgios akys dabar atrodo paūkavusios, sugležusios, iškorėjusios, lyg būtų įsimetusi katarakta. Bet gal mano pačios regėjimas vis labiau silpsta.

Mudvi su Lora čia dažnai ateidavome. Iš pradžių mus vesdavosi Rini, manydama, jog vaikams pravartu lankyti giminių kapus, bet vėliau mudvi eidavome vienos: tai buvo šventa ir todėl derama dingstis ištrūkti iš namų. Maža būdama, Lora sakydavo, jog angelai vaizduoja mudvi. Aš prieštaraudama atremdavau, kad tai netiesa, nes angelus čia pastačiusi senelė, dar mums negimus. Tačiau Lora visada menkai paisydavo tokių samprotavimų. Ją labiau domino forma – tai, kas yra, o ne tai, ko nėra. Jai rūpėdavo esmė.

Ilgainiui aš įpratau ateiti čionai mažų mažiausia dukart per metus – kad ir ta dingstimi, jog noriu aptvarkyti kapus. Anksčiau važiuodavau automobiliu, dabar jau nebe: per prastas regėjimas. Lankstausi perveikdama skausmą, surenku per ilga išaugusią kupetą suvytusių gėlių, nežinomų Loros gerbėjų atneštų, ir sukemšu į plastikinį maišą. Dabar mažiau tos duoklės, negu būta anksčiau, nors vis dar daugiau, negu reikėtų. Šiandien buvo dar visai šviežių. Kartais aptinku smilkalų lazdelių ir žvakių, lyg kas nors būtų šaukęsis Loros pagalbos.

Susidorojusi su gėlėmis, apeinu paminklą skaitydama abiejose kubo pusėse surašytus Čeisų giminės mirusiuosius. *Bendžaminas Čeisas ir jo mylimoji žmona Adelija; Norvalis Čeisas ir jo mylimoji žmona Liliana.. Edgaras ir Persivalis, jie niekada nesusens, kaip mes kad šičia senstame.*

Ir Lora – čia, kaip ir visur kitur. Jos dvasia.

Virtusi dulkėmis.

Praeitą savaitę vietinis laikraštis išspausdino jos nuotrauką ir informaciją apie premiją. Tai įprastinė nuotrauka iš knygos atvarto, vienintelė, kuri kada nors buvo išspausdinta, nes tik ją vieną ir buvau jiems davusi. Nuotrauka potretinė, padaryta fotoateljė: liemeniu pasisukusi į šoną, o veidu atsigręžusi į fotografą, kad gražiai atrodytų kaklo linija. *Dar truputį, o dabar žiūrėkite aukštyn, tiesiai į mane, puiku, gražuole, o dabar nusišypsokite.* Jos plaukai ilgi, šviesūs, kaip ir mano buvo tuo metu – labai šviesūs, kone balti, lyg visi rausvi tonai – plieno, vario, visų kietųjų metalų – būtų nusiplovę. Tiesi nosis; širdies pavidalo veidas; didelės, spindinčios akys, atviras žvilgsnis; lenkti antakiai, lyg ženklindami suglumimą tarpunosyje užlaužti į viršų. Apatinis žandikaulis byloja apie užsispyrimą, bet tai gali pastebėti tik žmogus, kuris gerai ją pažįsta. Jokios kosmetikos, todėl veidas atrodo neįprastai nuogas: kai žiūrite į lūpas, nė neabejojate, jog matote kūną.

Daili, netgi graži, jaudinančiai tyra. Muilo reklama, nė vieno sintetinio ingrediento. Veidas atrodo neišraiškingas: abejingas, pa-

brėžtinai bejausmis kaip visų to meto gerai išauklėtų merginų. *Tabula rasa*, kurios paskirtis ne rašyti pačiai, bet laukti, kada kas nors malonės joje ką nors užrašyti.

Dabar tik knygos dėka ji gali išlikti atmintyje.

Lora grįžta nedidelėje sidabro spalvos dėžėje, panašioje į cigarų dėžutę. Žinau, ką apie tai šnekėjo miestas, lyg būčiau slapčia nusiklausiusi. *Žinia, čia tikrai ne ji, tik jos pelenai. Niekam į galvą neateitų, kad Čeisai gali pripažinti kremaciją, niekada jos nepripažino, net savo klestėjimo laikais, o dabar, tiesą pasakius, tik gavo užbaigti tai, kas pradėta, juo labiau kad buvo jau gerokai apdegusi. Šiaip ar taip, man regis, jie pagalvojo, kad jai priklauso ilsėtis giminės kape. Norėjo, kad ir ji būtų palaidota kartu su visa gimine prie to didelio paminklo su dviem angelais. Niekas kitas neturi dviejų angelų, bet tai atsitiko tada, kai jie buvo apkerpėję pinigais. Norėjo pasirodyti, akis apžilpinti, nosį visiems nušluostyti, kaip sakoma. Didelius ponus vaidinti. Kas be ko, tuomet turėjo balsą.*

Kai girdžiu kalbant tokius dalykus, man rodos, jog šneka Rini. Ji išaiškindavo mudviem su Lora visa, kas dedasi miestelyje. Kas kitas būtų mudviem pasirūpinęs, jeigu jos nebūtų buvę?

Už paminklo yra laisvas sklypelis. Tai lyg užsisakyta vieta – užsisakyta visam laikui, kaip paprastai mėgdavo užsisakyti vietas Ričardas Aleksandros karališkajame teatre. Tai mano vieta: ten aš grįšiu žemėn.

Vargšelė Emė amžinai ilsisi Toronte, Mount Plezant kapinėse, greta Grifenų – drauge su Ričardu, Vinifrede ir jųdviejų akis rėžiančiu svidinto granito megalitu. Vinifredė tuo pasirūpino: ji pareiškė savo teises į Ričardą ir Emę ir pasiskubino užsakyti karstus. Kas apmoka laidotuvių išlaidas, tas duoda toną. Jei būtų galėjusi, ji būtų man neleidusi dalyvauti jų laidotuvėse.

Šiaip ar taip, Lora buvo pirmoji, tad Vinifredė dar nebuvo įgudusi grobti lavonus. „Ji grįžta ten, iš kur atėjusi“, ir viskas. Aš išbarsčiau pelenus ant žemės, bet pasiėmiau sidabrinę dėžę. Laimė, kad jos nepakasiau: jau seniai būtų ją pagrobęs koks nors

Loros talento gerbėjas. Tie žmones viską vagia. Prieš metus nutvėriau vieną, mentele grandantį nuo kapo žemes į stiklainėlį nuo uogienės.

Įdomu, kurgi galų gale atsidurs Sabrina. Ji – paskutinioji mūsų. Manding, ji vis dar šios žemės viešnia: priešingų žinių neteko girdėti. Nežinia, su katra giminės puse ji panorės būti palaidota, o gal įsitaisys kur kamputyje, atstu nuo visų mūsų. Aš jos nesmerksiu.

Pirmąsyk ji pabėgo būdama trylikos. Vinifredė paskambino įtūžusi ir apkaltino mane, kad jai padėjau ar ją sukursčiau, nors neišdrįso pasakyti, jog „pagrobiau“. Klausė, ar Sabrina kreipėsi į mane.

– Nelaikau savo pareiga atsakinėti į tavo klausimus, – atsiliepiau norėdama ją pakankinti. Dantis už dantį: ligi šiol ji turėjo daugiausia progų kankinti. Visus Sabrinai siunčiamus atvirukus, laiškus ir dovanas gimimo dienos proga grąžindavo man storomis tironės raidėmis užrašiusi: *Grąžinti siuntėjui*. – Šiaip ar taip, juk esu jos močiutė. Ji visada gali ateiti pas mane, kada tik nori. Aš jos visada laukiu.

– Vargu ar verta tau priminti, jog esu jos teisėta globėja.

– Jeigu vargu ar verta man priminti, tai kam primeni?

Tačiau Sabrina manęs neaplankė. Niekad neaplankė. Nesunku įspėti kodėl. Dievai žino, ką tie žmonės jai apie mane pripasakojo. Savaime aišku, nieko gera.

Sagų fabrikas

Pagaliau įsivyravo vasaros karščiai, užliedami miestą nelyginant tumia sriuba. Kitados tai būdavo maliarijos, choleros antkryčių metas. Medžiai, kurių paunksnėje vaikščioju, styro kaip suglebę skėčiai, popierius po mano pirštais drėgnas, rašomų žodžių pradžia ir pabaiga spūra lyg dažai ant amžiaus paliestų lūpų. Bekopiant laiptais, lengvai aprasoja panosė.

Man nederėtų vaikščioti per tokį karštį, ima tankiai plakti širdis. Piktdžiugiškai tai pastebiu. Man nederėtų daryti širdžiai tokių išbandymų, juo labiau kad dabar gydytojas man pranešė apie jos ydą; vis dėlto liguistai mėgaujuosi ją kamuodama, lyg būčiau peštukas, niekinantis verkšlenantį mažį už jo silpnumą.

Vakarais griaudžia perkūnija, tolumoje bilda, dunda, tarytum Dievas keltų kokią nelemtą puotą. Atsikeliu nusišlapinti, grįžtu į lovą, vartausi tarp sudrėkusių paklodžių, klausydama monotoniško ventiliatoriaus dūzgimo. Myra man siūlo įsitaisyti oro kondicionierių, bet aš nenoriu. Be kita ko, per brangu. „O kas mokės?“ – sakau jai. Tikriausiai galvoja, kad turiu kaktoje pasislėpusi deimantą kaip varlė fėjų pasakose.

Šios dienos pasivaikščiojimo tikslas – Sagų fabrikas, kur ketinau išgerti puodelį rytinės kavos. Gydytojas perspėjo dėl kavos, bet jam tik penkiasdešimt – kas rytą bėgioja su trumpikėmis, rodo savo apžėlusias kojas. Ne kažin ką išmano, nors jam tai būtų naujiena, jei pasakyčiau savo nuomonę. Juk vis viena mirsiu – jei ne nuo kavos, tai nuo ko nors kito.

Erio gatvėje knibždėte knibždėjo turistų, daugiausia vidutinio amžiaus žmonių, kurie naršė po suvenyrų krautuvėles, knisosi knygyne – neišmanė ko nusigriebti prieš važiuodami popiet į artimiausią vasaros teatro festivalį kelias valandas pasimėgauti išdavystėmis, sadizmu, svetimavimu ir žmogžudystėmis. Kai kurie žygiavo ta pačia kryptimi kaip ir aš – Sagų fabriko link – pažiūrėti, kokių niekalų galėtų įsigyti pažymėdami vienos paros atotrūkį nuo dvidešimtojo šimtmečio. Tik dulkėms kauptis ir tinka, pasakytų Rini apie jų pirkinius. Tais pačiais žodžiais apibūdintų ir pačius pirkėjus.

Jų pastelinėje draugijoje pasiekiau tą vietą, kur Erio gatvė kerta Malūno gatvę ir eina toliau Luvto pakrante. Per Port Tikonderogą teka dvi upės, Žogo ir Luvto – prancūziški pavadinimai, atlikę nuo tų laikų, kai santakoje kadaise buvo prancūzų prekybos verslovė, nors šičia mes jų nebetariame prancūziškai, mums tai Džogsas ir Lavtou. Sraunioji Luvto pirmiausia priviliojo malūnus, vėliau – elektros jėgaines. Žogas, priešingai, gilus ir lėtas, tinka laivybai per trisdešimt mylių nuo tos vietos, kur įteka į Erio ežerą. Upės žemupin nuo seno plukdomas kalkakmenis: nuslūgus jūroms (permo ar juros periodo metu? – kadaise žinojau), išliko jo neišsemiami telkiniai, sudarę sąlygas rastis pirmosioms miesto pramonės įmonėms. Diduma namų mieste – kaip ir maniškis – pastatyta iš kalkakmenio.

Apylinkėse vis dar pilna apleistų karjerų, žioji gilios kvadratinės ir apvalainos išpjovos uolose, lyg būtų išimti ištisi namai ir likusios jų formų ertmės. Kartais įsivaizduoju, kaip iš seklaus priešistorinio vandenyno kyla ištisas miestas, skleidžiasi nelyginant jūrų anemona ar pripučiamos guminės pirštinės pirštai – trūkčiodamas staigiai leidžia ataugas tartum sprogstančios gėlės tuose ruduose granuliuotuose filmuose, kuriuos rodydavo kino teatruose – kada tai buvo? – prieš seansą. Aplink naršo suakmenėjusių iškasenų medžiotojai ieškodami kokios išnykusios žuvies, senovinio paparčio lapų, spirale susisukusių koralų, čionai lekia ir paaugliai, kai užsimano paūžti. Degina laužus, geria be saiko, rūko kvaišalus, graibo vieni kitus ir kaišioja rankas po drabužiais, lyg

tai būtų didžiausia naujiena, o grįždami namo sudaužo tėvų automobilius.

Mano sodas remiasi į Luvto tarpeklį, kur upė susiaurėjusi krinta žemyn. Vanduo pliaupia iš pakankamai didelio aukščio, kad kiltų ūkas ir truputį suimtų baimė. Vasaros savaitgaliais taku palei skardį traukia voromis turistai ar fotografuojasi sustoję prie pat bedugnės krašto; paprastai matau vieną po kitos šmėkščiojant jų neišvaizdžias erzinančias baltas brezentines kepuraites. Skardis pavojingas ir pilnas nuošliaužų, bet miesto valdžia neketina eikvoti pinigų tvorai, mat čia yra tokia nuomonė, jog žmogus, padaręs kokią kvailystę, gauna ko nusipelnęs. Apačioje, sietuvoje, sūkuriuoja popieriniai puodeliai iš spurginės, o kartais pasitaiko ir lavonas, ir sunku nustatyti, ar žmogus nuslydo netyčia, ar įkrito nustumtas, ar pats nušoko, aišku, jei nepalieka laiškelio.

Sagų fabrikas stovi rytiniame Luvto upės krante, per ketvirtį mylios aukštupio link nuo tarpeklio. Kelias dešimtis metų riogsojo vieni griuvėsiai išdaužytais langais, prakiurusiais stogais, virtę žiurkių ir girtuoklių prieglauda, ir tik veiklių piliečių komitetas išgelbėjo fabriką nuo nugriovimo ir pavertė prekybos centru. Vėl sužydėjo kaip anksčiau gėlių lysvės, sienos buvo nušveistos smėliasrove, suremontuotos laiko ir vandalų suniokotos pastato dalys, nors aplink apatinius langus vis dar juoduoja suodžių dėmės, atlikusios nuo daugiau nei prieš šešiasdešimt metų kilusio gaisro.

Pastatas tamsiai raudonų plytų dideliais daugiaskilčiais langais, kokie dedami fabrikuose, kad būtų daugiau šviesos. Žavumėlis, turint galvoje, jog tai buvęs fabrikas: lipdybiniai vainikai, kiekvienas su akmenine rože vidury, stoglangiai, žalių ir purpurinių čerpių mansardos stogas. Šalia švari automobilių stovėjimo aikštelė. Sveiki atvykę į Sagų fabriką, skelbia užrašas, išvedžiotas senovinio stiliaus rašmenimis, o kiek mažesnėmis raidėmis: Palikti automobilius aikštelėje naktį draudžiama. Apačioje juodu rašikliu tūžmingai pakeverzota: *Tu ne supistas Dievas ir Žemė ne tavo supistas kiemas*. Autentiškas vietinis stilius.

Pagrindinis įėjimas buvo praplatintas, įrengtas takas invalidų vežimėliams, ankstesnės sunkios durys pakeistos dvivėrėmis stiklinėmis: *Įeiti ir Išeiti*, *Stumti ir Traukti*, nepamainomais dvidešimtojo šimtmečio keturnaičiais. Viduje griežė muzika, kaimo smuikeliai, smagi, širdį draskanti valso melodija. Pačiame centre virš dirbtiniais grindinio akmenimis grįstos aikštelės įtaisytas stiklinis stogas, stovi keli šviežiai žalia spalva dažyti parko suolai ir puodai su keliais apsmurgusiais krūmais. Parduotuvės aplink sudaro prekybos centro įspūdį.

Plikos plytinės sienos papuoštos išdidintomis archyvinėmis nuotraukomis – milžiniškais miesto vaizdais. Pirmiausia krinta į akis citata, paimta iš – Monrealio, ne mūsiškio – laikraščio, paženklinta tūkstantis aštuoni šimtai devyniasdešimt devintųjų metų data:

> Pamirškite tamsius pragariškus Senosios Anglijos malūnus. Port Tikonderogos fabrikai stovi vidury vešlios žalmenijos, kur širdį džiugina skaisčios, linksmos gėlytės ir skambiai čiurlenantys upeliai; jie švarūs ir gerai vėdinami, o darbininkai linksmi ir darbštūs. Saulėlydžiu stovėdami ant žavaus naujintelaičio Jubiliejaus tilto, nelyginant kaltinės geležies nėrinių laumės juosta kabančio virš srauniosios Luvto upės slenksčių, galite grožėtis kerinčiu pasakų šalies vaizdu, įsižiebiant ir atsispindint putotuose vandenyse Sagų fabriko žiburiams.

Tuo metu, kai tatai buvo rašoma, laikraštis beveik nemelavo. Bent jau kurį laiką visi aplink gyveno visko pertekę.

Kitoje nuotraukoje mano senelis žilais ūsais, su durtiniu, cilindru, drauge su būriu tokių pat įspūdingų aukšto luomo žmonių belaukiantis atvykstant Jorko kunigaikščio, tūkstantis devyni šimtai pirmaisiais metais lankiusio Kanadą. Paskiau mano tėvas su vainiku atidengiant paminklą žuvusiems už Tėvynę; iš arti tas augalotas ūsuotas vyras iškilminga veido išraiška su raiščiu ant akies – vien krūvelė juodų taškų. Pasitraukiu atgal, kad geriau jį matyčiau, ir bandau įžiūrėti jo sveikąją akį, bet jis žiūri ne į mane – jis

žvelgia į tolį atsitiesęs ir atlaužęs pečius, lyg stovėdamas prieš baudžiamojo būrio šautuvus. Nepalaužiamas, kaip kažin ką.

Toliau dar viena nuotrauka – pats fabrikas tūkstantis devyni šimtai vienuoliktaisiais metais, kaip parašyta apačioje. Mašinos su žvangančiais alkūniniais velenais, panašiais į žiogų kojas, plieniniai krumpliai ir dantračiai, trankūs, aukštyn žemyn judantys stūmokliai, štampuojantys detales; ilgi stalai ir prie jų virtinės darbininkų, palinkusių priekin ir kažką darančių rankomis. Mašinas valdo vyrai su apsauginiais akiniais, vilkintys liemenėmis, atraitotomis rankovėmis; prie stalų darbuojasi moterys aukštyn sušukuotais plaukais, prisijuosusios prikyštes. Moterys skaičiuodavo sagas ir dėliodavo jas į dėžutes arba siūdavo prie kartono lakštelių su išspausdintu Čeiso vardu, po šešias, aštuonias arba dvylika sagų prie kiekvieno lakštelio.

Grindinio akmenimis grįsto atviro ploto gale yra baras, *Enchilada*, kur šeštadieniais griežia orkestras ir prekiaujama, kaip skelbiama, smulkių vietinių aludarių alumi. Viduje vietoj stalų pristatyta statinių su stalų lentomis ant viršaus, o vienoje pusėje kaip senais laikais traukiasi eilė kabinų, sukaltų iš pušinių lentų. Vitrinoje iškabintame valgiaraštyje – niekad nebuvau įėjusi į vidų – siūlomi, mano galva, egzotiški patiekalai: mėsainiai su įdaru, bulvių lupenos, *nachos*. Riebalingi produktai, perkami mažiausiai gerbiamo jaunimo, ar kažkas panašaus į tai, apie ką man pasakoja Myra. Ji gretimais laiko krautuvėlę ir žino absoliučiai viską, kas dedasi bare. Sako, jog ten ateina valgyti tokie du tipai – sąvadautojas ir prekiautojas kvaišalais, abu vidury dienos. Kartą man juos parodė, iš susijaudinimo kalbėdama pakuždomis. Sąvadautojas vilkėjo liemene ir eilute ir atrodė panašus veikiau į biržos maklerį. Kvaišalų pirklys buvo žilaūsis, džinsiniu kostiumu kaip senų laikų profesinių sąjungų veikėjas.

Myra prekiauja imbieriniais meduoliais, dovanomis ir suvenyrais. Jos krautuvėlėje kvepia saldumynais ir prieskoniais – kažkuo panašiu į cinamonų purškalą – ir gali nusipirkti visokiausių dalykų: kartūno skiaute apri̇štų stiklainių uogienės, šienu kvepiančių širdies formos pagalvėlių, prikimštų džiovintų žolelių, negrabiai

sutvertų „tradicinių kaimo menininkų“ išraižytų skrynelių, tariamai menonitų siūtų vatinių antklodžių, tualetui plauti šepečių su kvailai šypsančių ančių galvomis vietoj kotų. Taip, Myros galva, miestiečiai vaizduojasi kaimo gyvenimą, savo pastoralinių protėvių – paprastų kaimiečių – gyvenimą. Kiekvienam po truputį parsivežtinės istorijos. Kiek pamenu, istorija niekada nebuvo itin patraukli ir, svarbiausia, anaiptol ne tokia jau švari, bet tikrų rykų niekas nepirktų: diduma žmonių verčiau pageidauja tokios praeities, nuo kurios nesuka nosies.

Myrai patinka man dovanoti šį bei tą iš savo lobių slėptuvės. Kitaip sakant, ji nusikrato prekių, kurių niekas neperka jos krautuvėlėje. Jau turiu kreivą vytelių vainiką, dalį komplekto ananasais padabintų medinių žiedų servetėlėms sunerti, pilvotą aromatinę žvakę, atsiduodančią kaip ir žibalu. Gimimo dienos proga gavau porą virtuvės pirštinių, sukirptų kaip jūros vėžio replės. Esu tikra, kad ji dovanoja visa tai gerų paskatų vedama.

Ar, galimas daiktas, ji bando sušvelninti mano širdį: ji baptistė, norėtų, kad aš susitikčiau su Jėzumi ar atvirkščiai, kol dar ne vėlu. Tokie dalykai nebuvo būdingi jos giminei: jos motina Rini niekada neminėdavo Dievo vardo. Jiedu abipusiai gerbė vienas kitą, ir, pakliuvusi į bėdą, savaime suprantama, ji kreipdavosi į jį pagalbos, kaip kreipiamasi į advokatą, bet, kaip ir kreipiantis į advokatą, tik tuomet, kai ištikdavo didelė bėda. Priešingu atveju nevertėdavo prie jo per daug įkyriai lįsti. Savaime aišku, ji nepageidaudavo, kad jis maišytųsi virtuvėje, nes ir šiaip jau per darbus šviesios dienos nematydavo.

Kiek pasvarsčiusi, nusipirkau sausainį *The Cookie Gremlin* parduotuvėje – avižinį sausainį su trupintu šokoladu – ir polistirolo puodelį kavos ir, atsisėdusi ant parko suoliuko, siurbčiojau kavą ir laižiausi pirštus, ilsindama kojas ir klausydamasi muzikos įrašų – graudaus melodingo sniaukrojimo.

Sagų fabriką pastatė mano senelis Bendžaminas devynioliktojo šimtmečio aštuntojo dešimtmečio pradžioje. Buvo didelė paklausa sagų, kaip ir drabužių ir visa kita, kas su tuo susiję – žemyno

gyventojų skaičius didėjo neregėtu greičiu, – ir sagas reikėjo pigiai gaminti ir pigiai pardavinėti, tai (pasak Rini) buvo į pat kirtį seneliui, ir jis, pamatęs puikią progą, deramai panaudojo Dievo dovanotus smegenis.

Jo protėviai atvyko iš Pensilvanijos devynioliktojo šimtmečio trečiajame dešimtmetyje privilioti žemių pigumo ir statybų perspektyvų: miestas sudegė per tūkstantis aštuoni šimtai dvyliktųjų metų karą, ir daug ką reikėjo atstatyti iš naujo. Tai buvo šiek tiek germaniška, šiek tiek sektantiška gentis, susimaišiusi su septintosios kartos puritonais, – darbšti, bet karšto tikėjimo padermė, be įprasto būrio dorų ir skurdžių ūkininkų, davusi pasauliui tris klajojančius metodistus pamokslininkus, du nevykusius spekuliantus nekilnojamuoju turtu ir vieną smulkų sukčių, – laimės ieškotojus, turinčius svajotojo gyslelę, bet viena akimi budriai žvelgiančius į tolį. Mano seneliui tos savybės pasireiškė per lošimo aistrą, nors jis visada lošdavo tik iš savęs.

Jo tėvas turėjo vieną pirmųjų malūnų Port Tikonderogoje, nedidelį malūną tais laikais, kai visas mašinas suko vanduo. Jam mirus nuo apopleksijos, kaip tuomet sakyta, mano seneliui buvo dvidešimt šešeri. Jis paveldėjo malūną, pasiskolino pinigų, iš Jungtinių Valstijų atsivežė mašinas sagoms gaminti. Pirmosios sagos buvo medinės ir kaulinės, o pačios gražiausios – iš karvių ragų. Kaulų ir ragų galėjai gauti beveik už dyka aplinkinėse skerdyklose, na, o medžių buvo pilna visame krašte, žmonės degino neišmanydami kaip kitaip jų nusikratyti. Kurgi neklestėsi, kai ir žaliava pigi, ir darbo jėga pigi, ir rinka plečiasi be perstojo?

Senelio bendrovėje gaminamos sagos visų mažiausiai man patikdavo, kai buvau maža. Nebuvo nei perlamutrinių sagučių, nei švelnių gagatinių, nei balta oda trauktų sagučių moteriškoms pirštinaitėms. Šeimyninės sagos buvo tiek panašios į sagas kiek guminiai kaliošai – į apavą: bukos praktiškos sagos paltams, darbiniams drabužiams, chalatams, tvirtos ir netgi šiurkščios. Nesunku įsivaizduoti jomis susagstytus žieminius apatinius drabužius, užpakaly prisegtą klostę, susegtą vyriškų kelnių antuką. Jomis sagstomasi dangstant tai, kas kabaliuoja, kas pažeidžiama, kas gėdinga,

kas būtina – visus tuos daiktus, kurie žmogui reikalingi, bet paprastai niekinami.

Sunku įsivaizduoti, kuo dar – jeigu ne pinigais – galėjo sužavėti tokios sagas gaminančio žmogaus dukraitės. Tačiau pinigai ar netgi gandai apie juos visada tarytum spinduliuoja akinančią šviesą, ir mudvi su Lora augome supamos savotiškos auros. Ir Port Tikonderogoje niekam neateidavo į galvą, jog šeimyninės sagos juokingos ar vertos paniekos. Ten visi žiūrėjo į jas rimtai: kitaip ir būti negalėjo, nes nuo jų priklausė didumos žmonių darbas.

Per ilga mano senelis supirko kitus malūnus ir taipgi pavertė juos fabrikais. Turėjo trikotažo fabriką, kur siuvo apatinius baltinius ir kombinetes, puskojinių fabriką ir dar vieną, kur gamino smulkius keraminius dirbinius, kaip antai peleninės. Jis didžiuodavosi darbo sąlygomis savo fabrikuose; išklausydavo skundus, jei atsirasdavo drąsuolių juos pareikšti; graudavosi atsitiktinai išgirdęs apie kokį nelaimingą atsitikimą. Stengdavosi nesilikti nuo pažangos, ir ne tik techninės, bet ir apskritai. Jis buvo pirmasis fabrikantas mieste, įvedęs elektros šviesą. Buvo įsitikinęs, kad gėlių lysvės stiprina darbininkų dvasią; labiausiai mėgdavo gvaizdūnes ir žioveinius, nes tos gėlės buvo pigios, ryškios ir ilgiausiai žydėdavo. Jis skelbdavo, jog moterys jo fabrikuose jaučiasi taip pat saugiai kaip savo svetainėje. (Jam atrodė, kad namuose jos turi svetainę. Jam atrodė, kad svetainėje saugu. Jis buvo linkęs apie visus būti geros nuomonės.) Jis nesitaikstydavo su girtavimu darbe, piktžodžiavimu, palaidu elgesiu.

Bent jau taip apie jį rašoma *Čeiso gamyklų istorijoje*, knygoje, kurią senelis užsisakė tūkstantis devyni šimtai trečiaisiais metais ir privačiai išspausdino žalios odos aptaisais, kuriuose pačiame centre puikavosi ne vien antraštė, bet ir jo paties parašas, paprastas, išvedžiotas storu šriftu ir auksinėmis raidėmis. Jis dovanodavo tą beprasmišką metraštį verslo bendrams, ir tie tikriausiai nustebdavo gavę knygą, o gal ir ne. Ko gero, toks dalykas buvo įprastas, nes priešingu atveju mano senelė Adelija nebūtų jam leidusi taip daryti.

Sėdėjau ant parko suoliuko, krimsdama savo sausainį. Jis buvo didžiulis, sulig karvės banda, toks, kokius dabar paprastai kepa – beskonis, trupus, riebus, – ir man rodės, jog niekada jo neįveiksiu. Netiko valgyti per tokį karštį. Be to, man šiek tiek svaigo galva, tikriausiai nuo kavos.

Kai pasistačiau puodelį šalia, ant žemės nuvirto mano lazdelė, atremta į suolą. Pasilenkiau, bet nepasiekiau. Tuomet neišlaikiau pusiausvyros ir apverčiau kavą. Ji buvo drungna, ir jaučiau, kaip sudrėko sijonas. Atsistojus kris į akis ruda dėmė – toks įspūdis, lyg sirgčiau šlapimo nelaikymu. Aišku, žmonės taip ir pagalvos.

Kodėl tokią akimirką mums visada atrodo, jog visi spokso į mus? Paprastai niekas nė nepastebi. Bet Myra pastebėjo. Tikriausiai matė mane įeinant ir nenuleido akies.

– Tu balta kaip drobė! Atrodai kaip nesava! – sušuko ji išbėgdama iš savo krautuvėlės. – Duok, apšluostysiu! Dėl Dievo meilės, jaugi atėjai čionai pėsčia? Pati viena nebepareisi! Verčiau pakviesiu Volterį – jis tave parveš namo.

– Aš pati, – atsakiau. – Nieko bloga man neatsitiko.

Bet jai neprieštaravau.

Avilionas

Vėl gelia kaulus, kaip paprastai būna, kai užeina drėgni orai. Toks skausmas, kokį sukelia prisiminimai: seni dalykai, bet tolydžio atsiliepia skausmu. Kai skausmai ypač sustiprėja, nebegaliu sumerkti akių. Kasnakt kankinuosi negalėdama užmigti, stengiuosi užsnūsti, bet miegas plevena prieš akis nelyginant suodina uždanga. Be abejo, galima išgerti migdomųjų, bet gydytojas man uždraudė.

Praeitą naktį, kaip man pasirodė, valandų valandas prasivarčiusi viename prakaite, atsikėliau ir basa nusileidau laiptais, pro langą blausiai šviečiant gatvės žibintui. Sveika ir gyva atsidūrusi apačioje, nukėblinau į virtuvę ir įkišau nosį į akinančiai spindintį šaldytuvą. Nepastebėjau nieko, ko norėčiau suvalgyti: praimtas pluoštelis žemėtų salierų, pamėlusi žiauberė duonos, supuolusi citrina. Ir gabaliukas sūrio, suvyniotas į riebų popierių, kietas ir permatomas kaip kojos nagas. Persiėmiau viengungės įpročiais: valgau bet kada ir kas pakliūva. Viskas paskubomis: ir užkandžiai, ir vaišės, ir piknikai. Pasirinkau žemės riešutų sviestą, pakabinau smiliumi tiesiai iš stiklainio: kuriems galams tepti šaukštą?

Bestovint su stiklainiu vienoje rankoje ir kitos rankos pirštu burnoje, man buvo toks įspūdis, jog kažkas įeina į kambarį – kažkokia moteris, nematyta, bet tikroji šeimininkė, – ir klausia, kurį velnią aš darau jos virtuvėje. Man ir anksčiau taip buvo ne kartą atsitikę, toks jausmas, jog nusižengiu netgi atlikdama pačius paprasčiausius ir kasdienius veiksmus – lupdama bananą, valydamasi dantis.

Naktimis namai man atrodė svetimi kaip niekad. Aš klaidžiojau po priešakinius kambarius, valgomąjį, svetainę, laikydamasi sienos, kad neparvirsčiau. Mano daiktai plūduriavo kiekvienas savo šešėlio klane, atsiję nuo manęs, atsisakę man priklausyti. Permečiau juos vagies akimis, lyg svarstydama, kuriuos būtų verta pavogti, o kurių geriau neliesti. Vagys tikriausiai išsineštų tai, kas krinta į akis: mano amžinatilsį senelės sidabrinį arbatinuką, galbūt ranka pieštą porcelianinį servizą. Paliktų inicialais paženklintus šaukštus. Televizorių. Tiesą pasakius, manęs niekas nedomina.

Po mano mirties kam nors reikės peržiūrėti visus tuos daiktus, išdalyti arba išmesti. Be abejo, šitą naštą užsikraus Myra, ji įsitikinusi, kad paveldėjo mane iš Rini. Jai labai patiks atlikti giminės patikėtinės vaidmenį. Nepavydžiu jai: gyvenimas – tai šiukšlių krūva, kai žmogus gyvas, o po mirties – juo labiau. Tačiau stebina tai, jog ta krūvelė tokia maža; kai vienąsyk išneši mirusiojo daiktus, žinai, kiek nedaug šiukšlių maišų prireiks tavo mantai, kai išmuš paskutinė valanda.

Aligatoriaus formos riešutų spaustukas, viena atlikusi perlamutrinė rankogalio sąsaga, vėžlenų šukos su keliais ištrupėjusiais dantimis. Sulūžęs sidabrinis žiebtuvėlis, puodelis be lėkštutės, prieskonių indelių komplektas be actinės. Padrikos *šeimos židinio* liekanos, skudurai, relikvijos. Šukės, bangų išskalautos į krantą laivui sudužus.

Šiandien Myra mane įkalbėjo nusipirkti elektrinį ventiliatorių – didelį, aukštu pastovu, geresnį negu tas mažytis dūzgeklis, kuriuo dabar pasikliauju. Jos minimas ventiliatorius esą parduodamas su nuolaida naujajame prekybos centre kitapus tilto per Žogo upę. Ji mane nuvešianti: šiaip ar taip, pati viena ketinusi važiuoti, aš jos nė kiek neapsunkinsianti. Ji taip moka prasimanyti visokias dingstis, jog stačiai išmuša iš vėžių.

Mes važiuojame pro Avilioną arba pro tą vietą, kur anksčiau buvo Avilionas, o dabar taip graudžiai pasikeitusią. Dabar tai Valhala. Kokiam skystapročiui biurokratui dingtelėjo į galvą, jog tas

pavadinimas tinka senelių namams? Kiek pamenu, Valhala – tai vieta, kur einama po mirties, o ne prieš pat mirtį. Tačiau, galimas daiktas, čia esama tiesos.

Vieta nuostabi: namas stovi rytiniame Luvto upės krante, Žogo ir Luvto santakoje, iš kur atsiveria romantiškas vaizdas į tarpeklį ir čia pat saugi prieplauka. Namas didelis, bet dabar atrodo perpildytas, be to, iš vienos pusės pristatyta vėjo papučiamų namukų, kurių dygte pridygo po karo. Prie paradinių durų sėdi trys pagyvenusios moterys, viena invalido vežimėlyje, visos vogčiomis rūko kaip neklaužados paauglės tualete. Vieną kurią dieną ims ir sukels gaisrą, kaip kažin ką.

Niekada daugiau nebuvau Avilione nuo tos dienos, kai jie įrengė senelių namus; tikriausiai trenkia talku, šlapimo rūgštimi ir vakarykščiai virtomis bulvėmis. Maloniau prisiminti tokį, koks buvo anksčiau, netgi tais laikais, kai jį mačiau, kai pasirodė pirmieji apleistumo požymiai: vėsius erdvius kambarius, spindinčią didelę virtuvę, sudžiūvusių žiedlapių pilną Sevro vazą prieškambaryje ant apskrito vyšnios medžio staliuko. Viršuje, Loros kambaryje, nuskelta židinio atbraila, netyčia jai iš rankų išsprūdus pliauskai: tipiška. Aš vienintelė tai žinau. Spręsdami iš išvaizdos – baltutėlės odos, lanksčių judesių, ilgo balerinos kaklo, – žmonės laikė ją grakščia.

Avilionas – anaiptol ne standartinis kalkakmenio namas. Jo projektuotojai troško kai ko neįprasto, tad sumūrijo jį iš cemento ir apvalių upės akmenų. Iš tolo atrodo karpotas, nelyginant dinozauro oda ar įžadų šuliniai iliustruotose knygelėse. Garbėtroškos mauzoliejus, taip dabar jį pavadinčiau.

Tai nėra itin prašmatnus namas, nors vienu tarpu buvo laikomas savotiškai įspūdingu: pirklio rūmai, vingiuota alėja, vedanti prie paradinių durų, žemas gotikinio stiliaus bokštelis ir puslankiu į abi upes žvelgianti erdvi veranda, kur devynioliktojo šimtmečio pabaigoje ilgesingomis vasaros popietėmis damos gėlėtomis skrybėlaitėmis gerdavo arbatą. Kartais ten įsitaisydavo styginiai kvartetai, linksmindami sode susirinkusius svečius; mano senelė su draugėmis naudojosi ja kaip scena, prieblandoje, aplink

liepsnojant deglams, joje statydamos mėgėjiškus teatro spektaklius; apačioje po grindimis slapstydavomės mudvi su Lora. Veranda pamažu kiuža ir prašyte prašosi dažų.

Kadaise čia būta pavėsinės, aptverto daržo ir kelių lysvių su dekoratyvinėmis gėlėmis, tvenkinio su lelijomis ir auksinėmis žuvelėmis ir garais šildomos oranžerijos aprasojusiais langais, kur augo paparčiai ir fuksijos, vienas kitas išstypęs citrinmedis ir apelsinmedis, vedantis karčius vaisius. Būta biliardinės ir piešimo salės, valgomojo pusryčiams ir bibliotekos su marmurine Medūza ant židinio – devynioliktojo šimtmečio Medūza švelniu valdingu žvilgsniu ir gyvatėmis lyg skausmingos mintys lendančiomis iš galvos. Židinio atbraila buvo iš Prancūzijos: buvo užsisakę kitokią, Dionisą su vynuogienojais ar kažką panašaus, bet atplaukė Medūza, o kadangi siųsti atgal Prancūzijon buvo per toli, pasiliko ją.

Didysis valgomasis, erdvus ir amžinai skendintis prieblandoje, buvo išklijuotas sienų apmušalais su Viljamo Moriso *Žemuogių vagies* motyvais; buvo ten susipynusių vandens lelijų formos bronzinė žvakidė ir trys aukšti iš Anglijos atgabenti langai su vitražais, vaizduojančiais Tristano ir Izoldos istorijos epizodus (dalijimasis meilės gėrimu iš raudonos kaip rubinas taurės; įsimylėjėliai, Tristanas priklaupęs ant vieno kelio, šalia – jo geidžianti Izolda su geltonų plaukų vilnimi, kurią ne taip paprasta perteikti stikle, todėl ji daugiau primena išsileidusią šluotą; Izolda vieniša, nusiminusi, klostytais purpuriniais drabužiais, su arfa prie šalies).

Namo išplanavimą ir puošybą rikiavo senelė Adelija. Ji mirė man dar negimus ir, kiek girdėjau, buvo švelni kaip šilkas ir šalta kaip ledas, tačiau plieninės valios. Be kita ko, turėjo potraukį į Kultūrą, ir tai teikė jai tam tikrą moralinį svorį. Dabar būtų kitaip buvę, bet tuomet žmonės tikėjo, kad Kultūra žmogų daro geresnį – doresnį. Jie tikėjo, kad ji sutaurina, bent jau moterys tuo tikėjo. Niekas dar nebuvo matęs Hitlerio operoje.

Mergautinė Adelijos pavardė buvo Montfort. Buvo kilusi iš žinomos šeimos ar bent iš tokios, kokia Kanadoje laikoma žinoma, – antros kartos Monrealio anglų, susimaišiusių su prancūzais hugenotais. Montfortai kadaise klestėjo – pralobo iš geležinkelių,

bet rizikingos spekuliacijos ir neveiklumas nustūmė juos prie bedugnės krašto. Bėgo metai ir nesirodė nė vienas tinkamas jaunikis, ir Adelija ištekėjo už pinigų – gėdingų pinigų, sukaltų prekiaujant sagomis. Būta vilčių, kad prisilietusi prie niekingojo metalo pavers jį tauriuoju.

(Ji ne pati ištekėjo, bet buvo nutekinta, pasakojo Rini, kočiodama tešlą imbieriniams sausainiams. Jos tėvai surengė jungtuves. Taip buvo įprasta tose šeimose, ir ką gali žinot, ar tai blogiau, ar geriau negu rinktis pačiai? Šiaip ar taip, Adelija Montfort atliko savo priedermę ir galėjo tik džiaugtis, kad jai pasisekė, nes buvo beliekanti vilnų verpti – ko gero, tuomet buvo dvidešimt trejų, o anais laikais tokio amžiaus mergina jau buvo laikoma senmerge.)

Dar tebeturiu senelių portretą žydinčios vyturės formos sidabriniais rėmais, kur jiedu nusitraukę iškart po vestuvių. Fone – aksominė užuolaida su kutais ir du paparčiai ant pastovo. Senelė Adelija sėdi atsilošusi krėsle – patraukli moteris paburkusiais vokais, gausiai klostyta suknia, nėriniais papuošta iškirpte, su ilgu dvigubu perlų vėriniu ant kaklo, rankos baltutėlės ir tokios putlios, jog atrodo be kaulų, kaip vištienos vyniotinis. Senelis Bendžaminas sėdi užpakaly vakariniu kostiumu, išvaizdus, bet suvaržytas, lyg būtų išsipustęs ypatinga proga. Abudu atrodo lyg su korsetais.

Būdama atitinkamo amžiaus – trylikos ar keturiolikos metų, Adeliją vaizduodavausi romantiškai. Naktimis žiūrėdama pro langą į sidabrinės mėnesienos užlietas vejas ir dekoratyvinių gėlių lysves, tarytum matydavau ją ilgesingai vaikščiojant baltais nėriniais padabinta popietine suknia. Tardavausi, kad ji apatiškai, truputį pašaipiai šypsosi, lyg pasibodėjusi diduomenės gyvenimu. Netrukus pripiršau jai meilužį. Ji eidavo į pasimatymus už oranžerijos, tuo metu jau apleistos – mano tėvui nerūpėjo garu apšildomi apelsinmedžiai, – bet aš atstatydavau ją mintyse ir prisodindavau šiltadaržio gėlių. Orchidėjų, man regis, ar kamelijų. (Nenumaniau, kas per daiktas ta kamelija, tik buvau skaičiusi.) Senelė su meilužiu dingdavo viduje, ir ką jiedu darydavo? Nelabai nuvokiau.

Iš tikrųjų tikimybė Adelijai įsitaisyti meilužį buvo lygi nuliui. Miestelis buvo mažytis, dorovė perdėm provinciali. Būtų iš labai aukštai kritusi. Ji nebuvo pusprotė. Be kita ko, neturėjo savo pinigų.

Kaip ponia ir namų šeimininkė Adelija pareigingai rūpinosi Bendžaminu Čeisu. Ji didžiavosi savo skoniu, ir senelis skaitėsi su jos nuomone, nes ir vedė ją vertindamas jos skonį, kaip ir kitas dorybes. Tuomet jam buvo keturiasdešimt; jis sunkiai dirbo, kol susikrovė turtą, ir dabar norėjo turėti naudos iš savo pinigų, kitaip sakant, norėjo, kad žmona padėtų jam pasirinkti drabužius ir ne per daug kandžiai šaipytųsi iš jo elgesio prie stalo. Nors ir savaip, jis irgi troško Kultūros ar bent jau apčiuopiamų jos apraiškų. Jis troško tikro porceliano.

Ko norėjo, tą ir gavo, o sykiu ir pietus su dvylika patiekalų: salierų ir sūdytų riešutėlių apetitui sužadinti, desertui – šokolado. Mėsos sultinių, maltinių, timbalų, žuvies, kepsnių, sūrio, vaisių, vidury graviruoto stiklo stalo – kekių šiltadaržio vynuogių. Dabar visa tai man atrodo kaip valgiai iš vagono restorano; valgiai, patiekiami turistiniame laive. Į Port Tikonderogą atvykęs eilinis ministras pirmininkas – tuo metu mieste buvo keletas garsių įmonininkų, kurių paramą politinės partijos itin vertino, – irgi apsistodavo Avilione. Bibliotekoje kabojo trys senelio Bendžamino nuotraukos auksiniais rėmais – kiekvienoje senelis su vienu kuriuo ministru pirmininku: seru Džonu Sparou Tompsonu, seru Makenziu Bovelu, seru Čarlzu Taperiu. Ko gero, čia labiausiai jiems patikdavo maistas.

Adelija veikiausiai laikė savo pareiga sudaryti meniu ir užsakyti tuos pietus, o paskiau pasistengti, kad niekas nematytų jos kemšant. Pagal etiketą prie stalo ji galėjo nebent paragauti vieną kitą kąsnelį; kramtymas ir rijimas buvo pernelyg aiškus kūno poreikių tenkinimas. Man regis, vėliau ji paliepdavo į savo kambarį atnešti padėklą. Ir šveisdavo be šakutės ir peilio – su pirštais.

Avilionas buvo užbaigtas tūkstantis aštuoni šimtai aštuoniasdešimt devintaisiais metais ir Adelijos pakrikštytas. Ji parinko jam vardą iš Tenisono:

Avilionas – tai lyg salelė slėnyje,
Ten nei lyja, nei sninga, nei kruša kerta,
Netgi vėjas niekad neįsisuka; jis glūdi
Laimingas vidury lankų su savo sodais,
Ūksmingomis lomomis, saulės jūros užlietas...

Ji užsisakė Kalėdų sveikinimų su ta ištrauka, išspausdinta kitoje atviruko pusėje iš kairės. (Anglijoje Tenisonas buvo jau nebemadingas, kilo Oskaro Vaildo žvaigždė – bent jau tarp jaunimo, bet Port Tikonderogoje viskas buvo daugiau ar mažiau nebemadinga.)

Žmonės – miestiečiai – tikriausiai juokėsi iš jos dėl tos ištraukos, netgi tie, kurie, vaidindami diduomenę, kreipdamiesi ją vadindavo Jūsų malonybe arba kunigaikštiene, tačiau labai įsižeisdavo, jeigu ji išbraukdavo juos iš savo kviestinių svečių sąrašo. Apie tuos atvirukus su Kalėdų sveikinimais jie, ko gero, sakydavo: *Ką gi, nesiseka jai, nei sniego, nei krušos nesulaukia. Turėtų dėl to pasitarti su ponu Dievu.* O fabrikuose: *Ar esi kur matęs lomą, ūksmingesnę už tą, kuri atsiveria jos iškirptėje?* Žinau jų kalbos stilių ir labai abejoju, kad jis galėtų būti bent kiek pasikeitęs.

Tuo Kalėdų atviruku Adelija norėjo pasipuikuoti, bet, man regis, ji turėjo ir kitokių minčių. Į Avilioną karalius Artūras atvyko numirti. Tai, kad Adelija pasirinko tą vardą, tikriausiai liudija, jog ji jautėsi beviltiška tremtinė: galbūt vien tik valios pastangomis prisivertė taip pavadinti tą blyškų palaimingosios salos atspindį, niekada neatitikusį tikrovės. Ji troško salono; troško menininkų, poetų, kompozitorių ir mąstytojų, tokių žmonių, kokius matė Anglijoje lankydamasi pas trečios eilės pusbrolius tuo metu, kai tėvai dar turėjo pinigų. Troško auksinio gyvenimo, plačių žolynų.

Tačiau tokių žmonių Port Tikonderogoje ir su žiburiu nebūtum radęs, o Bendžaminas nebuvo linkęs kur nors keliauti. Teisinosi tuo, jog negali palikti savo fabrikų. Veikiausiai nenorėjo maišytis tarp žmonių, kurie pašaipiai šypsotųsi žiūrėdami į sagų fabrikantą, arba susidurti su nežinomais stalo įrankiais ir pridaryti Adelijai gėdos.

Adelija atsisakė keliauti viena be vyro – ir Europon, ir bet kur kitur. Bijojo pasiduoti pagundai... ir nebegrįžti. Klajoti po pasaulį, pamažu leisti pinigus – kaip dirižablis kad leidžia orą, tapusi visokių pašlemėkų ir širdžiai mielų plevėsų auka, vis giliau grimzdama į tai, ką nepadoru minėti. Su tokia iškirpte būtų buvę sunku atsispirti.

Be kita ko, Adelija žavėjosi skulptūra. Abipus oranžerijos durų stovėjo du akmeniniai sfinksai – mudviem su Lora patikdavo ropštis jiems ant nugaros – ir išdykėlis faunas, geidulingai spoksantis iš už akmeninio suolo, stačiomis ausimis ir dideliu, jo lyties organus dengiančiu vynuogių lapu, nelyginant kokia asmens kortele, žyminčia jo pareigas; o prie lelijų tvenkinio sėdėjo marmurinė nimfa, drovi mergelė mažytėmis paauglės krūtimis ir susivijusia plaukų sruoga ant peties, baikščiai kišanti koją į vandenį. Šalia jos mudvi paprastai triauškindavome obuolius, žiūrėdamos, kaip auksinės žuvytės jai kandžioja kojos pirštus.

(Buvo sakoma, jog visos tos statulos „tikros“, tačiau kuria prasme tikros? Ir kaip Adelija jas gavo? Įtariu, jog pasidarbuota ištiso vagių tinklo: koks nors vogtų daiktų supirkėjas europietis įsigijo jas pusvelčiui, prasimanė jų kilmę, paskui iškišo Adelijai už jūrų marių, o skirtumą įsidėjo kišenėn, visai pagrįstai manydamas, jog turtinga amerikietė – tikriausiai taip ją ir vadino – neatrinks posmų.)

Adelija taipgi sugalvojo pastatyti giminės panteoną su dviem angelais. Norėjo, kad mano senelis ten perkeltų savo tėvų ir protėvių palaikus, idant susidarytų dinastijos įspūdis, bet nieko neišėjo. Taip jau atsitiko, kad ji pirmoji atsidūrė panteone.

Ar senelis Bendžaminas lengviau atsikvėpė Adelijai mirus? Tikriausiai jam buvo skaudu suvokti, kad jis niekada nepasieks jos reikalaujamo lygio, nors, savaime aišku, žavėjosi žmona, žiūrėdamas į ją su pagarbia baime. Avilione neįvyko jokių permainų: nebuvo perkabintas nė vienas paveikslas, nebuvo pakeistas nė vienas baldas. Ko gero, jo akimis žiūrint, pats namas buvo kaip mirusios žmonos paminklas.

Ten ji ir augino mudvi su Lora. Mudvi augome jos namuose: kitaip sakant, augome tokios, kokias ji norėjo mus matyti. Kokio-

mis, jos nuomone, turėjome tapti, bet netapome. Kadangi, mums suaugus, ji jau buvo mirusi, nekilo jokių nesusipratimų.

Mano tėvas buvo vyriausias iš trijų sūnų, įkūnijusių Adelijos polinkį į skambius vardus, kaip antai: Norvalis, Edgaras ir Persivalis, prikelta Artūro legenda su užuomina į Vagnerį. Man rodos, jie būtų turėję džiaugtis, kad nebuvo pakrikštyti Uteriu, Zigmundu ar Ulriku. Senelis Bendžaminas beprotiškai mylėjo vaikus ir troško mokyti juos sagų gamybos verslo, bet Adelija puoselėjo tauresnius siekius. Ji išsiuntė visus tris į Port Hopą, Trejybės koledžo mokyklą, kur jų nesugebėtų atbukinti Bendžaminas su savo mašinomis. Ji vertino Bendžamino turtą, bet buvo linkusi verčiau nuslėpti jo šaltinį.

Sūnūs parvažiuodavo namo vasaros atostogų. Iš pradžių mokykloje, vėliau universitete išmoko geraširdiškai niekinti tėvą, kuris – priešingai nei jie – nemokėjo netgi prastai skaityti lotyniškai. Jie minėdavo jam nepažįstamus žmones, dainuodavo negirdėtas dainas, pasakodavo nesuprantamus pokštus. Mėnesienoje išplaukdavo jo nedidele jachta, Adelijos pavadinta *Undine*– dar vienu jos mėgstamu germanizmu. Jie brunzgindavo mandoliną (Edgaras) ir bandžą (Persivalis), slapčiomis gerdavo alų, supainiodavo laivavirves ir palikdavo viską tvarkyti tėvui. Duodavosi po apylinkes vienu iš dviejų jo naujų automobilių, nors pusę metų keliai aplink miestą būdavo neišvažiuojami – sniegas, paskui purvynė, vėliau dulkės, be to, kad ir nebuvo kur važiuoti. Sklido kalbos apie suvedžiotas merginas, bent jau apie dviejų jaunesniųjų sūnų aukas, apie atsipirkimą pinigais – ką gi, labai padoru užsimokėti toms damoms, kad jos išgalėtų susitvarkyti, ir, antra vertus, kas norėtų, kad aplink knibždėtų neteisėtų Čeisų vaikų? – be to, tos merginos būdavo ne iš mūsų miesto, niekas negieždavo danties prieš vaikinus, netgi, priešingai, žavėdavosi, ypač vyrai. Žmonės šiek tiek iš jų šaipydavosi, bet ne per daugiausia: sakydavo, kad jie kieti ir moka bendrauti. Edgarą ir Persivalį vadindavo Edžiu ir Persiu, bet mano tėvas, būdamas kuklesnis ir labiau gerbiamas, buvo ir liko Norvaliu.

Jie buvo šaunūs vaikinai, truputį padūkę, kaip bernams ir priklauso. Ką iš tikrųjų reiškia „padūkę“?

– Padykę, bet niekada nebuvo pasileidę, – atsakė man Rini.

– O koks skirtumas? – paklausiau.

Ji atsiduso.

– Tikiuosi, kad tau niekada neteks to aiškintis, – tarė.

Adelija mirė tūkstantis devyni šimtai tryliktaisiais metais nuo vėžio – nenustatyta kokio, bet tikriausiai ginekologinės kilmės. Paskutinį Adelijos ligos mėnesį virtuvėje prireikė dar vienos tarnaitės – taip joje atsirado Rini motina, o drauge su ja – ir Rini; tuomet ji buvo trylikos, ir liga padarė jai slogų įspūdį. „Ji kentėjo tokius skausmus, kad kas keturios valandos jai leido morfijų, ištisą parą nuo jos nesitraukdavo slaugės. Bet ji nenorėdavo gulėti lovoje, sukąsdavo dantis, atsikeldavo ir kaip paprastai būdavo puošniai apsirengusi, net ir tada, kai eidavo iš proto. Matydavau ją vaikščiojant įprastais pastelinių atspalvių drabužiais ir didele skrybėle su šydu. Tuo metu ji žaviai atrodė ir valios tvirtumu pranoko didumą vyrų. Pabaigoje namiškiai turėjo jos pačios labui pririšti ją prie lovos. Tavo seneliui stačiai širdis plyšo, kad būtum mačiusi, jis visai palūžo.“ Ilgainiui, kai pasidarė sunkiau mane sujaudinti, Rini imdavo rėkti ir vaitoti prislopintu balsu, kartodavo tariamai mirties patale mano senelės sakytus priesakus, nors aš taip ir nesupratau, ko ji siekdavo. Ar pasakodavo tai trokšdama įskiepyti man tą pačią dvasios tvirtybę – tokią pat panieką skausmui, tokią pat savitvardą, ar paprasčiausiai norėdavo atskleisti šiurpias detales? Tikriausiai ir viena, ir kita.

Adelijai mirštant, visi trys sūnūs buvo jau beveik suaugę. Ar jiems buvo skaudi ta netektis, ar jie gedėjo motinos? Žinoma. Argi jie būtų galėję nejausti motinai dėkingumo už tai, kad ji šitaip jais rūpinosi? Beje, ji kietai juos laikė, kaip galima kiečiau. Ko gero, jie lengviau atsikvėpė jai nukeliavus po žeme.

Sūnūs nenorėjo pasiduoti į sagų gamybą – niekino ją, iš motinos paveldėję išpuikimą, bet nepaveldėję jos praktiškumo. Žinojo, kad pinigai neauga ant medžių, tačiau menkai teišmanė, kaip

galima jų prisitiekti. Norvalis, mano tėvas, galvojo studijuoti teisę, paskiau imtis politikos, nes puoselėjo šalies vystymo planus. Kiti du broliai troško keliauti: vos Persiui baigus koledžą, jiedu ketino leistis į tiriamąją ekspediciją Pietų Amerikon – ieškoti aukso. Tai buvo tolimų kelionių ilgesys.

Kas gi turėjo prisiimti atsakomybę už Čeiso fabrikus? Nejaugi buvo lemta pasibaigti Čeiso ir sūnų verslui? Tad kuriam galui taip plėšėsi Bendžaminas, kad akys lipo iš kaktos? Tuo metu jis buvo įsitikinęs, jog dirba anaiptol ne tenkindamas savo tuštybę, savo geismus, bet siekdamas tauraus tikslo. Jis sukūrė palikimą ir norėjo, kad iš kartos į kartą jį paveldėtų jo palikuonys.

Tikriausiai, begurkšnojant portveiną prie pietų stalo, ne sykį buvo šnekama apie tai priekaištingu tonu. Tačiau vaikinai stojosi piestu. Jaunuolio nepriversi sagų gamybai paaukoti savo gyvenimo, jeigu jis to nenori. Jie nenorėjo skaudinti tėvo, kad ir netyčia, bet ir neketino užsikrauti sunkios alinančių žemiškų rūpesčių naštos.

Kraitis

Nusipirkau naują ventiliatorių. Jį atsiuntė kartoninėje dėžėje, išardytą, ir Volteris, atsinešęs savo įrankių dėžę, jį sumontavo ir suveržė sraigtais. Baigęs tarė: „Ji turėtų veikti".

Volteriui visi laivai, išėję iš rikiuotės automobilių varikliai, sugedę šviestuvai ir radijo imtuvai – visi mechanizmai, kuriuos kiekvienas nagingas vyras gali pataisyti savo įrankiais, kad vėl būtų kaip nauji, – yra moteriškos giminės. Kodėl, žiūrėdama į jį, jaučiuosi ramesnė? Gal vaikiškai patiklioje širdies kertelėje tikiu, kad, pasiėmęs savo terkšlę ir plokščiareples, Volteris galėtų visiškai taip pat patvarkyti ir mane.

Didysis ventiliatorius stovi miegamajame. Senąjį laiptais išbildinau į verandą, kur jis man pučia į pakaušį. Malonu ir podraug truputį nejauku, kai vėsaus oro ranka švelniai gula man ant peties. Šitaip vėdinama, sėdžiu prie savo medinio stalo skrebindama rašikliu. Ne, neskrebinu – dabar rašikliai nebeskreba. Sklandžiai ir tyliai rieda žodžiai, guldami skersai popieriaus lakšto; sunkiausia juos išspausti, kad tolygiai plauktų ranka ir sunktųsi pro pirštus.

Jau beveik tamsu. Vėjo – nė balso; per slenksčius almančio vandens šniokštimas sklendžia per sodą lyg pratisas atodūsis. Mėlyni žiedai susilieja su prieblanda, raudoni juoduoja, balti švyti, fosforescuoja. Tulpių vainiklapiai nubyrėjo, styro plikos piestelės – juodos, panašios į gaktą, jos žadina gašlumą. Bijūnai beveik pasibaigė, svyro murkšlini ir suglebę kaip sudrėkusios popierinės nosinės, tačiau išdygo vilkdalgiai ir flioksai. Nužydė-

jo paskutinis išlikęs apelsinmedis, vedantis karčius vaisius, baltais konfeti apiberdamas veją.

Tūkstantis devyni šimtai keturioliktųjų metų liepą mano mama ištekėjo už tėvo. Viską gerai apsvarsčius, ta santuoka man atrodė nelabai suvokiama.

Visas viltis dėjau į Rini. Būdama to amžiaus, kai itin rūpi tokie dalykai – dešimties, vienuolikos, dvylikos, trylikos metų, – atsisėsdavau prie virtuvės stalo ir įnikdavau ją kamantinėti iš pačių panagių.

Ji buvo beveik septyniolikos tuo metu, kai, palikusi namų virtinę Žogo upės pietrytiniame krante, kur gyveno fabriko darbininkai, atsikėlė tarnauti į Avilioną. Sakėsi esanti škotė ir airė, nieku gyvu ne katalikė airė, savaime suprantama, nejučia piršdama mintį, kad jos senelės ir prosenelės buvo katalikės. Iš pradžių ji buvo mano auklė, bet, vieniems tarnams mirštant, kitiems keičiantis, ji tapo mūsų guvernante. Kiek jai buvo metų? *Nekišk nosies, kur nereikia. Tiek, kiek reikia, kad turėčiau daugiau proto. Ir baigiam apie tai.* Itin kamantinėjama apie savo gyvenimą, ji užsidarydavo į savo kiautą. *Kam kalbėt, o man geriau patylėt*, sakydavo ji. Kaip protinga man tai atrodė kadaise. Ir kaip menka – šiandien.

Tačiau ji žinojo daug šeimos istorijų ar bent jau iš dalies. Jos pasakojimai keisdavosi – destis kokio amžiaus būdavau aš ir destis kokios nuotaikos būdavo ji tuo metu. Vienaip ar kitaip, šitaip prisigraibiau pakankamai praeities nuotrupų, kad galėčiau susidaryti tam tikrą vaizdą, tiek atitinkantį tikrovę, kiek mozaika atitinka originalą. Nieku gyvu netroškau tikroviškumo: norėjau paprastų, ryškiais potėpiais ir be jokių dviprasmybių apmestų spalvingų piešinių, kokių pageidauja diduma vaikų, kai pasakojama apie jų tėvus. Jie pageidauja atviruko.

Mano tėvas (pasak Rini) pasipiršo čiuožykloje. Truputį aukščiau slenksčių, ten, kur vanduo teka lėčiau, buvo nedidelė įlankėlė, senojo malūno tvenkinys. Šaltomis žiemomis užsitraukdavo pakankamai storas ledas, kad būtų galima čiuožti. Ten jauni pa-

rapijiečiai rengdavo čiuožimo vakarus, tuo metu vadinamus ne sambūriais, bet iškylomis.

Mano motina buvo metodistė, o tėvas – anglikonas: socialiniu požiūriu ji užėmė žemesnę padėtį, nes tuo metu tie dalykai turėjo didelį vaidmenį. (Jeigu mano senelė Adelija būtų buvusi gyva, ji niekada nebūtų pritarusi tai santuokai, vėliau galvojau aš. Jos akimis žiūrint, mano motina būtų buvusi ant pernelyg žemo visuomenės laipto – be kita ko, per daug drovi, per daug rimta, per daug provinciali. Adelija būtų nutempusi mano tėvą į Monrealį – supiršusi jį mažų mažiausia su kokia debiutante. Kokia nors prašmatniau apsirengusia mergina.)

Mano motina buvo jauna, vos aštuoniolikos metų, bet nebuvo nei priekvaišė, nei bukagalvė, pasakojo man Rini. Ji dirbo mokytoja; tais laikais mokykloje galėdavo dirbti net jaunesni nei dvidešimties metų jaunuoliai. Jai *nereikėjo* užsidirbti duonos kąsnio: jos tėvas buvo Čeiso gamyklų vyriausiasis juristas, ir jų šeima naudojosi tam tikra ištaiga. Tačiau kaip ir jos motina, mirusi tuo metu, kai ji buvo devynerių, mano motina labai rimtai žiūrėjo į religiją. Ji tikėjo, kad galima padėti likimo nuskriaustiesiems. Ji ėmėsi mokyti vargšus kaip kokios misionieriškos veiklos, žavėdamasi pasakojo Rini. (Rini dažnai žavėdavosi mano motinos poelgiais, nors ji pati niekad to nebūtų dariusi, manydama jog kvaila taip elgtis. Na, o dėl vargšų, ji išaugo tarp jų ir laikė juos bukapročiais. Mokyk juos nemokęs, galą gali gauti bemokydamas, sakydavo ji man, argi išmokysi akmenį plaukti? *Bet tavo mama – telaimina Viešpats jos gerą širdį! – to niekad nesuvokdavo.*)

Turiu mamos nuotrauką, padarytą Ontarijo provincijos Londono pedagoginėje mokykloje: ji ir dar dvi kitos merginos susiėmusios už parankių stovi juokdamosi ant laiptelių prie internato. Abiejose pusėse kūpso sniego pusnys; pastogėje kabo varvantys varvekliai. Mama vilki ruonių kailiniais; iš po kepuraitės kyšo išsipešę lyg įelektrinti plonyčių plaukų galiukai. Tikriausiai turi nusipirkusi pensnė, nešiotą prieš pelėdiškus akinius, kuriuos dar prisimenu, – ji labai jauna buvo trumparegė, – tačiau toje nuotraukoje ji be pensnė. Matyti viena koja kailiu apkraštuotu bato auliuku,

ji stovi koketiškai pakreipusi kelį į šoną. Atrodo labai narsi, tikra nutrūktgalvė, tarytum jaunas piratukas.

Baigusi mokslą, ji sutiko dirbti vienklasėje mokykloje, šiaurės vakaruose, kur tuo metu buvo gūdus užkampis. Tenykštis gyvenimas – skurdas, žmonių tamsumas, utėlės – ją pritrenkė. Vaikai rudenį būdavo užsiuvami į apatinius drabužius ir taip sulaukdavo pavasario, tas dalykas įstrigo man atmintin kaip neregėtos nešvaros požymis. *Savaime aišku*, sakydavo Rini, *ten buvo ne vieta tokiai damai kaip tavo mama*.

Tačiau mano mama tarėsi šį tą daranti – *šį tą veikianti*, – bent jau kelių nelaimingų vaikučių labui ar veikiau vylėsi, jog daro. Netrukus ji grįžo namo Kalėdų atostogų. Susirūpinta, kad ji tokia perblyškusi ir sulysusi: reikią, kad paraustų skruostai. Taigi ji išsiruošė su mano tėvu į čiuožyklą ant užšalusio malūno tvenkinio. Pirmiausia, priklaupęs ant vieno kelio, jis parišo jai pačiūžas.

Jiedu jau senokai buvo pažįstami per savo tėvus. Ir anksčiau buvo susitikę, kaip jų luomo žmonėms pritinka. Drauge vaidino paskutiniajame Adelijos sodo spektaklyje: jis atliko Ferdinando vaidmenį, o ji – Mirandos apkarpytame *Audros* variante, kur ir iš aistros, ir iš Kalibano beveik nieko nebuvo likę. Pasak Rini, ji vilkėjo rausva perlamutro atspalvių suknia, su rožių vainiku ant galvos, ir nuostabiai padeklamavo savo žodžius, tiesiog angeliškai. *O puikus naujasai pasauli, kur gyvena tokie žmonės!* Ir kokios jos akys, nieko ryškiai nereginčios skaidrios trumparegės akys! Kad būtum mačiusi, kaip visa tai buvo.

Mano tėvas galėjo kur kitur pasiieškoti pinigingesnės žmonos, bet veikiausiai norėjo ko nors tikra ir patikima: ko nors, kuo galėtų pasikliauti. Nors ir linksmai nusiteikęs – ko gero, anksčiau jis būdavo linksmai nusiteikęs, – tai buvo rimtas žmogus, pasakojo man Rini, pabrėždama, jog priešingu atveju mano mama būtų nesutikusi už jo tekėti. Jiedu abu buvo savaip nuoširdūs, abu puoselėjo kokį taurų siekį, troško patobulinti pasaulį. Kokie žavūs ir kokie pavojingi idealai!

Kelis kartus jiems apskriejus pačiūžomis tvenkinį, mano tėvas pasipiršo mano mamai. Įsivaizduoju, kad atrodė kaip tikras liur-

bis, bet anuomet vyrams tai būdavo nuoširdumo požymis. Tą akimirką, nors tikriausiai ir liesdamiesi pečiais ir klubais, jiedu nežiūrėjo vienas kitam į akis, čiuožė greta, priekyje susiėmę dešine ranka, užpakaly – kaire ranka. (Kaip ji buvo apsirengusi? Rini žinojo ir tai. Turėjo mėlyną megztą šaliką, beretę su spurgu ir atitinkamos spalvos vilnones pirštines. Ji pati jas nusimezgė. Vilkėjo ilgu žieminiu samanų spalvos paltu. Rankovėje laikė nosinę – priedą, kurio niekad nepamiršdavo įsikišti, pasak Rini, skirtingai nei kitos merginos, kurias ji galėtų išvardyti.)

Ką darė mano mama tą lemiamą akimirką? Žiūrėjo įsistebeilijusi į ledą. Iškart neatsakė. Tai yra nesutiko nesvarstydama.

Aplink viskas buvo balta – sniego nuklotos uolos ir balti varvekliai. Po kojomis – ledas, irgi baltas, o po juo – sraunus ir sūkuriuotas upės vanduo, tamsus, bet neregimas. Taip aš vaizdavausi tą akimirką, tą metą, prieš gimstant mudviem su Lora, – iš pažiūros tokį vaiskų, tokį tyrą, tokį saugų, bet sykiu ir baugų. Tykioje gelmėje kažkas slypėjo, patyliukais virė košė.

Vėliau apsikeista žiedais, ir laikraščiuose pasirodė vedybų skelbimas, o dar vėliau, kai, pasibaigus mokslo metams, mama grįžo atlikusi savo pareigą, buvo rengiamos iškilmingos arbatėlės. Prašmatniai paruoštos: šparagais pagardinti sumuštiniai, rėžiukais apkaišyti sumuštiniai, trijų rūšių pyragaičiai – paprasti, šokoladiniai ir vaisiniai, – sidabrinis arbatos servizas, ir rožės ant stalo, baltos arba rausvos, arba gelsvos, tik nieku gyvu ne raudonos. Raudonos netinka sužadėtuvių arbatėlėms. Kodėl? *Sužinosi vėliau,* sakė Rini.

Vėliau atėjo eilė ruošti kraitį. Rini mėgaudamasi išskaičiuodavo kiekvieną daiktelį – naktinius marškinius, peniuarus, įvairiausius nėrinius jiems papuošti, priegalvių užvalkalus su išsiuvinėtomis monogramomis, paklodes ir apatinius sijonus. Pasakodavo apie indaujas, komodos stalčius, spintas ir apie tai, ką ten reikėjo sudėti gražiai sulanksčius. Ji neužsimindavo apie žmones, kuriems, šiaip ar taip, buvo skirti tie drabužiai ir paklodai: vedybos, Rini akimis žiūrint, bent jau iš pirmo žvilgsnio buvo didžia dalimi susijusios su audiniais.

Vėliau reikėjo sudaryti kviestinių svečių sąrašus, surašyti pakvietimus, parinkti gėlių, ir taip iki pat vedybų.

O vėliau, netrukus po vedybų, prasidėjo karas. Meilė, paskui vedybos, paskui katastrofa. Pagal Rini pasakojimą, visa tai atrodė neišvengiama.

Karas prasidėjo tūkstantis devyni šimtai keturioliktųjų metų rugpjūtį, ilgai netrukus po mano tėvų vedybų. Visi trys broliai buvo iškart be jokių kalbų pašaukti į kariuomenę. Gerai pagalvojus, keisčiausia, kad negali būti jokių kalbų. Turiu jų nuotrauką, trys uniformuoti šaunuoliai naiviais ir rimtais veidais, švelniais ūsais, abejinga šypsena ir ryžtingais žvilgsniais pozuoja kaip kariai, nors dar nė neuostė parako. Tėvas ūgiu aukščiausias. Jis visada laikydavo tą nuotrauką ant savo rašomojo stalo.

Juos paėmė į Kanados karališkąjį pulką, į kurį automatiškai imdavo visus, kas buvo kilęs iš Port Tikonderogos. Beveik tuojau pat jie buvo išsiųsti į Bermudus pakeisti ten dislokuoto britų pulko ir pirmuosius karo metus taip ir praleido marširuodami ir žaisdami kriketą. Ir kęsdami muštrą, bent jau taip rašydavo savo laiškuose.

Senelis Bendžaminas godžiai skaitydavo tuos laiškus. Laikas bėgo, nė vienai pusei nelaimint pergalės, ir jis vis labiau nervinosi ir nerimavo. Turėjo būti visiškai kitaip. Juokingiausia, kad jo verslas klestėjo. Jis išplėtė gamybą, griebdamasis naujų žaliavų sagoms gaminti – celiulioido ir kaučiuko, padidino produkcijos kiekį, ir, naudojantis pažintimis politikų aplinkoje, kurias jam padėjo užmegzti Adelija, jo fabrikai gaudavo labai daug karinių užsakymų. Jis visad buvo ir liko sąžiningas, netiekė niekalo, buvo ne iš tų, kurie karą pavertė turtėjimo šaltiniu. Bet vargu ar galima tvirtinti, kad jis nepraturtėjo.

Karas palankus sagų prekybai. Per karą pasimeta tiek daug sagų, ir reikia naujų – ištisų dėžių, sunkvežimių. Jos sutrupa, įminamos į žemę, sudega. Tas pats atsitinka ir su apatiniais drabužiais. Finansiniu požiūriu, karas – tai stebuklingoji ugnis, milžiniškas alcheminis gaisras, kurio dūmai virsta pinigais. Bent jau

taip buvo mano tėvui. Tačiau tai nebeglostė jo savimeilės, nestiprino tikėjimo savo sąžiningumu, kaip galėjo būti anksčiau, kai jis dar jautėsi patenkintas savimi. Jis norėjo, kad grįžtų sūnūs. Ir ne todėl, kad jie išvykę ten, kur jų tyko pavojai, – jie vis dar buvo Bermuduose, mokėsi žygiuoti saulei kepinant.

Po medaus mėnesio (prie Fingerio ežerų, Niujorko valstijoje) mano tėvai apsigyveno Avilione iki to laiko, kada galėsią susisukti gūžtą, ir mama ėmė rūpintis senelio namų ūkiu. Jiems trūko šeimynos, nes darbingų žmonių reikėjo tiek fabrikuose, tiek kariuomenėje, o kita vertus, tėvų nuomone, Avilionas turėjo duoti pavyzdį mažindamas išlaidas. Mama primygtinai reikalavo maitintis paprastai – trečiadieniais troškinta jautiena, sekmadienio vakare virtomis pupomis, – ir tokie patiekalai labai patiko mano seneliui. Tiesą pasakius, jis niekada negalėjo priprasti prie įmantrių Adelijos valgių.

Tūkstantis devyni šimtai penkioliktųjų metų rugpjūtį Kanados karališkasis pulkas gavo įsakymą grįžti į Halifaksą ir ruoštis vykti į Prancūziją. Uoste praleido daugiau nei savaitę, kol pasikrovė atsargų, papildė gretas naujokais ir atogrąžų uniformas pasikeitė šiltesne apranga. Vyrai buvo apginkluoti Roso šautuvais, kurie vėliau, vos patekę į purvą, išeidavo iš rikiuotės, palikdami juos plikomis rankomis.

Mama traukiniu išvažiavo į Halifaksą išlydėti mano tėvo. Sąstatas braškėjo nuo frontan vykstančių vyrų; ji negavo gulto, tad visą kelią išsėdėjo. Koridoriuose reikėjo žirglioti per kojas, visur buvo pilna ryšulių, spjaudyklių; vyrai kosėjo, knarkė – žinoma, knarkė girti. Bežiūrint į jaunatviškus veidus aplink, karas nustojo būti sąvoka ir virto apčiuopiama tikrove. Jos jaunam vyrui grėsė žūtis. Jis galėjo būti suluošintas, sudraskytas, paaukoti gyvybę – dabar tai buvo aišku – atlikdamas savo pareigą. Suvokus visa tai, ją apėmė kraupi neviltis ir siaubas, bet sykiu – neabejoju – ji pajuto savotišką gūdų pasididžiavimą.

Nežinau, kur jiedu rado pastogę Halifakse ir kiek laiko praleido drauge. Ar tai buvo geras viešbutis, ar, trūkstant vietų, pigus viešbutukas, įtartina užeiga uosto kvartale? Ar jiedu praleido drauge

kelias dienas, vieną naktį, kelias valandas? Ką jie darė, apie ką kalbėjo? Manding, nieko nepaprasta, bet vis dėlto ką? To jau nebesužinosi. Paskiau laivas su visu pulku pakėlė inkarą – tai buvo *Kaledonietis,* – o mama stovėjo prieplaukoje su kitomis žmonomis ir verkdama mojavo ranka. O gal ir neverkė: tikriausiai būtų tai palaikiusi nuolaidžiavimu savo silpnybėms.

Kažkur Prancūzijoje. Negaliu aprašyti, kas čia dedasi, rašė mano tėvas, *tad nė nebandysiu. Paprasčiausiai reikia tikėti, jog šitas karas vyksta vadovaujantis pačiais geriausiais ketinimais ir jog šitaip bus apsaugota civilizacija ir užtikrinta jos tolesnė pažanga. Nuostoliai* (užbrauktas žodis) *dideli. Niekada nežinojau, ką gali žmogus. Tai, ką reikia ištverti* (užbrauktas žodis). *Kasdien prisimenu jus visus ir ypač tave, mano brangiausioji Liliana.*

Avilione mama ryžtingai ėmėsi darbo. Ji tikėjo, kad visuomenės pastangomis galima kalnus nuversti; jai atrodė, jog tik reikia pasiraitoti rankoves ir daryti ką nors naudinga prisidedant prie tų, kurie dalyvauja kare. Ji sutelkė Paramos būrelį, kuris kaupė pinigus labdaros tikslais rengdamas sendaikčių pardavimą. Paskui pirko dėžutes tabako ir saldainių ir siuntė jas į tranšėjas. Ji įtraukė visą Avilioną į tą veiklą, nors tai (pasak Rini) buvo nelengva. Be sendaikčių pardavimo, kiekvieną antradienio popietę jos būrelis svetainėje megzdavo kariams: pradedančiosios – kempines, prasimokiusios – šalikus, o patyrusios – kepuraites ir pirštines. Netrukus ketvirtadieniais prisidėjo dar vienas batalionas naujokių – pagyvenusių, menkiau išsilavinusių moteriškių iš pietinės Žogo pakrantės, kurios galėdavo megzti užsimerkusios. Jos nerdavo drabužėlius, anot gandų, badaujančių armėnų vaikams ir vadinamajai Užjūrio pabėgėlių organizacijai. Po dviejų mezgimo valandų valgomajame, liguistai stebint Tristanui ir Izoldai, būdavo patiekiamos kuklios vaišės.

Kai gretimų miestų gatvėse ir ligoninėse – Port Tikonderogoje dar nebuvo ligoninės – pasirodė pirmieji suluošinti kareiviai, mama ėmė juos lankyti. Ji pasirinkdavo pačius sunkiausius atvejus – vyrus, kurie grožio konkurse (pasak Rini) niekada nebūtų laimė-

ję, – ir pareidavo namo nusigalavusi ir sukrėsta, ir netgi verkdavo virtuvėje gerdama kakavą, kurios jai išvirdavo dvasiai pakelti. Pasak Rini, ji netausojo savęs. Ji griovė savo sveikatą. Sekino paskutines jėgas, juo labiau kad buvo nėščia.

Kokia dorybe anuomet buvo laikoma tai, jog žmogus sekina paskutines jėgas, netausoja savęs, griauna savo sveikatą? Niekas negimsta tokio pasiaukojimo pilna širdimi: tai pasiekiama tik negailestingai drausminant save, slopinant įgimtus polinkius, ir mano laikais tas menas ar ta paslaptis tikriausiai dingo užmirštyje. O gal aš pati to nenorėjau, nukentėjusi nuo pasekmių, kurias užsitraukė mama.

Na, o Lora anaiptol nebuvo linkusi aukotis. Priešingai, ji buvo be galo jautri, o tai visai kas kita.

Aš gimiau tūkstantis devyni šimtai šešioliktųjų metų birželio pradžioje. Netrukus po to Ipro pleište per uraganinį artilerijos apšaudymą žuvo Persis, o liepą prie Somos – Edis. Bent jau buvo manoma, kad žuvo: ten, kur draugai jį matė paskutinį kartą, žiojėjo gili sviedinio išrausta duobė. Tai buvo skaudūs smūgiai mamai, bet dar skaudesni seneliui. Rugpjūtį jį ištiko alinanti apopleksija, atėmusi jam kalbą ir atmintį.

Fabrikų valdymą neoficialiai perėmė mama. Ji atstovavo, pasak jos, sveikstančiam tėvui priimdama interesantus ir kas dieną susitikdavo su fabrikų valdybos sekretoriumi ir keliolika pamainų meistrų. Ji viena suprato – ar dėjosi suprantanti – tai, ką sako senelis, tad tapo jo vertėja, o kadangi niekas kitas neturėjo teisės laikyti jo rankos, ji padėdavo jam išvedžioti parašą. Kas gali paneigti, kad retkarčiais ji nepasikliaudavo savo nuovoka?

Negalima tvirtinti, jog nebūta keblumų. Karo pradžioje moterys sudarė šeštadalį tarnautojų, o pabaigoje – du trečdalius. Vyrai buvo likę tik seni, luoši arba dėl vienos ar kitos priežasties netinkami karo tarnybai. Jie nenorėjo susitaikyti su tuo, jog moterys ima viršų, niurgzdavo nepatenkinti ir blevyzgodavo, o moterys savo ruožtu laikė juos nugeibėliais, apsimetėliais, vengiančiais karo tarnybos, ir neslėpė savo paniekos. Įprasta tvarka –

įprasta mamos akimis žiūrint – sugriuvo, viskas apsivertė aukštyn kojomis. Šiaip ar taip, atlyginimai buvo geri, o pinigais patepus viskas eina kaip per sviestą, ir apskritai mama gana sklandžiai tvarkė reikalus.

Įsivaizduoju senelį sėdintį nakčia bibliotekoje žalvarinėmis vinimis apkaltame žalios odos krėsle prie raudonmedžio rašomojo stalo. Jis sėdi sunėręs rankas – gyvą ir paralyžiuotą. Klausosi lyg laukdamas svečio. Durys praviros; koridoriuje jis mato šešėlį. „Prašom“, – sako ar veikiau nori pasakyti, bet niekas neįeina nei atsiliepia.

Pasirodo stačiokiška slaugė. Klausia, kas jam šovė į galvą, kad va šitaip sėdi tamsoje. Jis girdi ne žodžius, bet garsus, veikiau lyg varno kranksėjimą, ir neatsako. Jinai ima jį už rankos, lengvai pakelia nuo krėslo, veda į lovą. Šiugžda jos baltas sijonas. Jis girdi, kaip šaižiai kaukia vėjas lėkdamas per atolo prižėlusius rudenio laukus. Girdi, kaip gurgžda sniegas.

Ar jis žinojo, kad du jo sūnūs žuvo? Ar tikėjosi juos pamatyti gyvus ir sveikus namuose? Ar paskutinės jo dienos būtų buvusios liūdnesnės, jeigu jo viltys būtų išsipildžiusios? Galbūt – taip dažniausiai atsitinka, – bet tokios mintys neteikia jokios paguodos.

Gramofonas

Vakar vakare kaip paprastai įsijungiau oro kanalą. Visur pasaulyje potvyniai: rudas verpetuojantis vanduo, plūduriuoja išpampusių karvių lavonai, ant stogų tupi gyvi išlikę žmonės. Tūkstančiai nuskendusių. Sakoma, jog visa tai dėl planetos įšilimo: regis, žmonėms reikia nustoti deginti kurą. Benziną, naftą, ištisus miškus. Bet jie nenustoja. Kaip paprastai juos varo godumas ir alkis.

Apie ką aš pasakojau? Atsiverčiu priešpaskutinį puslapį: vis dar siautėjo karas. *Siautėjo karas*, taip būdavo sakoma ir, kiek žinau, tebesakoma. Tačiau šitame puslapyje, naujame, švariame lape aš užbaigsiu karą – pati viena, vienu juodo plastikinio rašiklio brūkštelėjimu. Man nieko nereikia daryti, užtenka tik parašyti: *Tūkstantis devyni šimtai aštuonioliktieji metai. Lapkričio vienuoliktoji. Paliaubos.*

Tai va. Baigta. Nutilo patrankos. Gyvi išlikę vyrai suodinais veidais ir perdrėkusiais drabužiais žvelgia į dangų; ropščiasi iš apkasų ir purvinų urvų. Abi pusės jaučiasi pralaimėjusios. Ir čia, ir už vandenyno, miestuose ir kaimuose ima gausti bažnyčių varpai. (Gerai prisimenu, kaip gaudė varpai. Tai vienas mano pirmųjų prisiminimų. Buvo taip keista – tiek gausmo aplink ir podraug taip tuščia. Rini išnešė mane į lauką, kad geriau girdėčiau. Jos skruostais ritosi ašaros. *Ačiū Dievui,* kartojo ji. Oras buvo žvarbus, nukritę lapai apšarmoję, lelijų tvenkinio pakraščiai apsitraukę plonyčio ledo nėriniais. Aš juos daužiau pagaliu. Kur buvo mama?)

Tėvas buvo sužeistas prie Somos, bet pasveiko ir gavo jaunesniojo leitenanto laipsnį. Dar sykį sužeistas prie Vimi kalvagūb-

rio, šįkart lengvai, buvo pakeltas į kapitonus. Buvo dar sykį sužeistas Burlono giriose, šįkart sunkiai. Jam besigydant Anglijoje, pasibaigė karas.

Jis nematė iškilmių, suruoštų Halifakse grįžtančiai kariuomenei pasitikti, pergalės paradų ir taip toliau, bet užtat Port Tikonderogoje jam asmeniškai buvo surengtas sutikimas. Traukinys sustojo. Sugriaudėjo valio. Išsitiesė rankos padėti jam išlipti ir pamažėle nusviro. Jis turėjo tik vieną akį ir vieną koją. Veidas buvo įkritęs, surukęs, tulžingas.

Palydos paprastai sukrečia, tačiau sutiktuvės tikrai drasko širdį. Gyvas žmogus niekada negali prilygti šviesiam paveikslui, ilgainiui susikūrusiam atmintyje jam išvykus. Laikas ir atstumas ūku aptraukia veido bruožus; paskui staiga mylimasis grįžta, ir negailestinga vidurdienio šviesa paryškina kiekvieną strazdaną, kiekvieną porą, kiekvieną raukšlę ir kiekvieną barzdos šerelį.

Taip atsitiko mano mamai ir tėvui. Kaip jiedu galėjo atleisti vienas kitam, kad šitaip pasikeitė? Kad ne toks, kokio laukta? Kaip jiedu galėjo nejausti apmaudo? Apmaudo, giežiamo be žodžių ir be jokio pagrindo, nes nebuvo ko keikti, nebuvo į ką rodyti pirštu, juk karas – tai ne žmogus. Kaip galima keikti uraganą?

Jiedu stovi stoties perone. Griežia miesto orkestras, didžia dalimi pučiamieji. Jis uniformuotas; medaliai atrodo kaip aprangoje šūvių išdegintos skylės, pro kurias blausiai giedruoja jo tikras – metalinis – kūnas. Šalia stovi nematomi abu broliai – du žuvę vaikinai, kuriuos jis tariasi nusiuntęs į mirtį. Mama apsirengusi ištaigiausia suknele, susijuosusi dirželiu, apykaklaitė su atvartėliais, ant galvos skrybėlaitė su perrištu standžiu kaspinu. Ji nedrąsiai šypso. Abu nežino ką daryti. Plykstelėjus magniui, juos nutraukia laikraščio reporteris; jiedu žiūri nustėrę lyg nutverti nusikaltimo vietoje. Dešinę akį mano tėvas persirišęs juodu raiščiu. Kairė akis grėsmingai spindi. Raištis, kol kas dar nenurištas, dengia randų tinklą, išplėštos akies voro nuaustą.

„Grįžo didvyris – Čeiso įpėdinis“, – trimituoja laikraštis. Tai jau kas kita: mano tėvas dabar vienintelis įpėdinis, tai reiškia, kad

jis nebeturi nei tėvo, nei brolių. Karalystė jo rankose. Ji veriasi kaip akivaras klampynėje.

Ar mama verkė? Galimas daiktas. Tikriausiai jiedu nesmagiai pasibučiavo kaip labdaros aukcione, kur jis pakliuvo per klaidą, nes ėjo visiškai ne ten. Atmintyje jis puoselėjo ne šitą veiklią, rūpesčių nukamuotą moterį su senmergės pensnė, ant sidabrinės grandinėlės žėrinčia pakaklėje. Jiedu buvo svetimi ir – tikriausiai ta mintis dingtelėjo jiems į galvą – visada buvo svetimi. Jiems lyg akys atsivėrė. Kaip jiedu suseno! Nebeliko nė žymės to jaunuolio, kadaise pagarbiai atsiklaupusio ant ledo pririšti jai pačiūžų, nei tos merginos, maloniai leidusios ją pagerbti.

Dabar juos skyrė kažkas konkretaus kaip kalavijas. Savaime aišku, jis turėjo kitų moterų, tų, kurios valkiojasi netoli mūšių laukų ir naudojasi proga. Šliundrų, trumpai tariant, nors mama niekada neištarė to žodžio. Tikriausiai ji susivokė patį pirmąjį kartą, kai jis ją apkabino: drovumo, pagarbos nebebuvo likę. Galbūt jis atsispyrė pagundai ir Bermuduose, ir Anglijoje, ir netgi ligi to laiko, kai žuvo Edis ir Persis, o jis buvo sužeistas. Po to jis įsikibo į gyvenimą, griebdamas viską, kas tik pasitaikydavo po ranka. Kaipgi ji nesuprato, kad, taip susiklosčius aplinkybėms, jis negalėjo be to apsieiti?

Ji puikiai viską suprato ar bent jau suprato tai, ką reikėjo. Suprato ir nepasakė nė žodžio, tik meldė Dievą suteikti jai jėgų atleisti ir viską jam atleido. Tačiau anaiptol ne taip lengva gyventi su žmonos atleidimu. Atleidimo aptemdyti pusryčiai: atleidimo kava, atleidimo avižinė košė, atleidimo skrebutis su sviestu. Tikriausiai jis jautėsi bejėgis ką nors padaryti, nes kaip galima iš gyvenimo išbraukti tai, apie ką niekad nebuvo užsiminta? Ji taip pat griežė dantį ant gailestingosios sesers ar visų gailestingųjų seserų, slaugiusių mano tėvą įvairiose ligoninėse. Ji troško, kad tik jai vienai jis būtų dėkingas už slaugymą, už atsidavimą, už tai, jog pasveiko. Tai buvo atvirkštinė pasiaukojimo pusė: tironija.

Šiaip ar taip, mano tėvas toli gražu nesijautė sveikas. Tiesą pasakius, tai buvo griuvena, kaip liudijo riksmai naktį, košmarai, staigūs pykčio proveržiai, stiklinės ir taurės, svaidomos į sieną,

bet šiukštu niekad į žmoną. Jis buvo vėjo perpučiamas ir prašyte prašėsi pastatomas ant kojų: ji dar galėjo jam pagelbėti. Jai reikėjo sukurti ramią aplinką, jam nuolaidžiauti, lepinti jį, merkti gėlių ant pusryčių stalo, ruošti jam mėgstamiausius patiekalus. Bent jau nebūtų susirgęs pragaištinga liga.

Tačiau atsitiko baisiausias dalykas: mano tėvas tapo ateistu. Dievas sprogo kaip balionas virš tranšėjų, ir nieko daugiau iš jo nebeliko, tik niekingos veidmainystės tiškalai. Religija esanti lazda kareiviams mušti, o visos kalbos apie Dievą – stačiai davatkų tauškalai. Kokią naudą turėjo Persio ir Edžio narsumas – jų didvyriškumas, jų pasibaisėtina mirtis? Kas buvo laimėta? Juos per žioplumą nusiuntė į skerdynes gauja nusikalstamų neišmanėlių senių, kurie galėjo kuo gražiausiai perrėžti jiems gerkles *Kaledonijoje* ir išmesti jų kūnus į vandenyną. Jam vemti norisi nuo visų tų paistalų apie kovą Dievo ir Civilizacijos vardu.

Mama negalėjo atgauti žado. Vadinasi, Persis ir Edis žuvo ne dėl kilnaus tikslo? Vadinasi, visi tie nelaimingieji žuvo be reikalo? Na, o jeigu nebūtų Dievo, kuo gi jie būtų kliovęsi per tuos išbandymų ir kančių metus? Ji maldavo vyrą bent jau nerodyti savo ateizmo kitiems. Vėliau jai buvo nepaprastai gėda, kad to prašė, – lyg kaimynų nuomonė jai būtų svarbesnė už tuos ryšius, kuriuos tėvo gyva dvasia palaikė su Dievu.

Vis dėlto jis gerbė jos norą. Suprato, jog taip reikia. Šiaip ar taip, tik išgėręs pradėdavo tokias kalbas. Prieš karą jis negerdavo, bent jau taip nuosekliai, užsispyręs, kaip gerdavo dabar. Išgėręs leisdavosi vaikščioti po kambarius vilkdamas luošą koją. Paskui netrukus imdavo drebėti. Mama bandydavo jį raminti, bet jis nesileisdavo raminamas. Kopdavo į žemą Aviliono bokštelį – girdi, norįs parūkyti. Iš tikrųjų tai būdavo tik dingstis pabūti vienam. Atsidūręs viršuje, kalbėdavo pats vienas, griuvinėdavo atsitrenkdamas į sienas ir galiausiai mirtinai nusigerdavo. Tokiais atvejais nesirodydavo mamai į akis, nes dar laikydavo save džentelmenu ar bent stengdavosi laikytis padorumo. Nenorėdavo jos gąsdinti. Be kita ko, man regis, jam būdavo nesmagu, kad jos geri ketinimai jam taip gadina kraują.

Lengvas žingsnis, sunkus, lengvas ir vėl sunkus – lyg žvėris, viena koja įkliuvęs į spąstus. Slogūs atodūsiai ir prislopinti riksmai. Dūžtančio stiklo trenksmas. Aš pabusdavau nuo tų garsų: mano miegamasis buvo po bokštelio grindimis.

Paskui subildėdavo žingsniai laiptais žemyn, paskui stodavo tyla, ir ant mano miegamojo durų stačiakampio guldavo juodas grėsmingas šešėlis. Aš jo nematydavau, tik jausdavau jį stovint už durų – tokį liūdną nerangų vienakį baubą. Ilgainiui pripratau prie tų garsų, buvau įsitikinusi, kad jis nepadarys man nieko bloga, bet vis dėlto saugodavausi jo.

Nesakau, kad jis nusigerdavo kas vakarą. Beje, tie nugėrimai – veikiau krizės – kartodavosi vis rečiau ir rečiau. Tačiau iš mamos kietai sučiauptų lūpų galėdavai įspėti, kad jau artėja eilinė krizė. Ji turėjo savotišką radiolokatorių, pagaudavo jo augančio pykčio bangas.

Ar turiu galvoje, kad jisai jos nemylėjo? Nieku gyvu. Jis mylėjo ją; buvo savotiškai prie jos prisirišęs. Tačiau visada – beje, kaip ir ji – jausdavo, kad jiedu svetimi. Toks įspūdis, lyg jie būtų išgėrę pražūtingo gėrimo, kuris juos amžinai išskyrė, nors jie ir gyveno po vienu stogu, valgė prie vieno stalo, miegojo vienoje lovoje.

Koks tai jausmas – kas dieną geisti, ilgėtis žmogaus, kurį matai prieš akis? To niekada nesužinosiu.

Po kelių mėnesių mano tėvas pradėjo savo gėdingus žygius. Ne mūsų mieste ar bent jau ne iš pradžių. Važiuodavo į Torontą „su reikalais“, o ten girtuokliaudavo ir „eidavo per mergas“, kaip tuomet sakydavo žmonės. Gandas pasklido stebėtinai greitai, kaip apskritai būdinga skandalingoms naujienoms. Keisčiausia, jog dėl to mano tėvai buvo dar labiau gerbiami mieste. Blaiviai pagalvojus, kas galėjo jį smerkti? Na, o ji, nors ir dievaižin ką iškentėjusi, kaip gyva nė žodeliu niekam nenusiskundė. Kitaip ir būti negalėjo.

(Kaip aš sugebėjau visa tai sužinoti? Tikrąja to žodžio prasme nieko apie tai nežinau. Tačiau tokiuose namuose kaip mūsų tyla daug iškalbingesnė už žodžius – daug ką sako kietai sučiauptos lūpos, į šalį pakreipta galva, šnairas žvilgsnis. Nusviręs, lyg sun-

kios naštos slegiami pečiai. Nenuostabu, jog mudvi su Lora įpratome klausytis už durų.)

Mano tėvas turėjo rinkinį lazdelių su įvairiais bumbulais – dramblio kaulo, sidabro, juodmedžio. Jis laikė garbės reikalu madingai rengtis. Jis niekad neįsivaizdavo, kad galėtų vadovauti giminės verslui. Būtų galėjęs viską išparduoti, bet taip atsitiko, jog nebuvo pirkėjų – bent jau tuo metu ir tokia kaina. Be to, jis jautė turįs atlikti savo pareigą tiek tėvui, tiek abiem žuvusiems broliams. Pakeitė firmos pavadinimą *Čeisas ir Sūnūs*, nes iš sūnų tik jis vienas buvo likęs. Jis norėjo pats turėti sūnų, geriausiu atveju du, kad tie atstotų žuvusius. Norėjo pratęsti giminę.

Žmonės fabrikuose iš pradžių dievino jį. Ir ne vien dėl medalių. Pasibaigus karui, moterys pasitraukė iš gamybos ar veikiau buvo išstumtos ir užleido savo vietą grįžusiems iš fronto vyrams – apskritai vyrams, dar sugebantiems atlikti kokį nors darbą. Tačiau nebuvo pakankamai darbo: pasibaigė karo metų darbo rankų paklausa. Visoje šalyje užsidarinėjo įmonės, buvo masiškai atleidžiami žmonės, tačiau tik ne mano tėvo fabrikuose. Jis samdė, samdė daugiau, negu reikėjo. Samdė frontininkus. Sakė, jog jam gėda dėl tokio menko tautos dėkingumo kariams ir jog verslininkai privalo grąžinti bent dalelę skolų. Tačiau tokių buvo maža. Diduma žiūrėjo į tai pro pirštus, bet tik ne jis, nes buvo vienakis. Todėl ilgainiui jis pagarsėjo kaip paukštis, teršiąs savo lizdą, ir nevisprotis.

Iš visa ko sprendžiant, aš buvau tėvo duktė. Buvau labiausiai į jį panaši; paveldėjau jo rūsčią miną, jo nepalaužiamą skepticizmą. (Ir galiausiai jo medalius. Jis juos paliko man.) Kai aš užsispirdavau, Rini sakydavo, jog turiu sunkų charakterį ir jog ji žino, iš ko jį perėmiau. Lora savo ruožtu buvo mamos duktė. Iš esmės buvo tokia pat religinga; turėjo aukštą, atvirą kaktą.

Tačiau išorė apgauna. Aš niekada negalėčiau nuvažiuoti nuo tilto. Tėvas būtų galėjęs. Mama nebūtų galėjusi.

Dabar tūkstantis devyni šimtai devynioliktųjų metų ruduo, mes visi trys – tėvas, mama ir aš – drauge ir labai užsiėmę. Lapkritis,

beveik jau metas eiti gulti. Mes sėdime Aviliono mažojoje svetainėje. Dega židinys, nes orai atvėso. Mama atsigauna ką tik persirgusi mįslinga, regis, su nervais susijusia liga. Ji tvarko drabužius. Jai nepriklauso tvarkyti drabužių – galėtų ką nors pasamdyti, – bet jai patinka; ji mėgsta ką nors daryti savo rankomis. Prisiuva sagą, ištrūkusią iš mano suknelės: priekaištauja man, jog nežiūriu savo drabužių. Jos pašonėje ant apskrito staliuko stovi indėnų nupinta siuvinių pintinė, apkraštuota stumbražolėmis, joje guli žirklės, siūlų ritės ir medinis adymo kiaušinis, taip pat laukia savo eilės jos nauji akiniai apvaliais stiklais. Dirbant prisikišus, jai jų nereikia.

Ji vilki mėlyna suknele plačia balta apykakle ir baltais pikė rankogaliais. Jos plaukai prieš laiką pražilę. Ji greičiau nusikirstų ranką, negu imtų juos dažyti, tad jos jaunas veidas atrodo lyg usnies pūkelių apklėstas. Plaukai perskirti per vidurį, ilgomis švelniomis vilnimis sušukuoti aukštyn ant pakaušio, kur susukti į painų vijų ir pynių mazgą. (Po penkerių metų, jau būdama prie mirties slenksčio, ji kirposi trumpai, daug madingiau ir papraščiau.) Ji žiūri nuleidusi akis, skruostai putlūs kaip ir pilvas; lūpose vos pastebima švelni šypsena. Elektrinė lempa pusiau rausvu, pusiau gelsvu gaubtu užlieja jos veidą dulsva šviesa.

Priešais ant sofos sėdi mano tėvas. Jis atsikolęs į priegalvius, bet nestygsta vietoje. Laiko uždėjęs ranką ant nesveikos kojos kelio; ji tirta. (*Sveika koja, nesveika koja* – keisti apibrėžimai. Kuo gi serga ta nesveika koja, jeigu ji vadinasi nesveika? Ar būtinai reikia slėpti tai, kas suluošinta?)

Aš sėdžiu šalia jo, bet ne per arčiausia. Jis uždėjęs ranką ant sofos atlošo už mano pečių, bet prie manęs nesiliečia. Aš turiu elementorių; skaitau jam, kad jis pamatytų, jog moku skaityti. Tačiau aš nemoku, aš tiesiog atmintinai iškaliau ir įsiminiau raidžių formas ir žodžius po paveikslėliais. Ant stalo krašto stovi gramofonas su dūda, panašia į didelę metalinę gėlę. Mano balsas man pačiai skamba tarytum ištrūkęs iš dūdos: toks silpnutis, pratisas ir tolimas; toks, kad gali nutildyti spūstelėjęs pirštu.

A kaip Apelsinai,
Švieži ir sultingi,
Tas jų prisivalgo,
Kas skaityt netingi.

Žvilgtelėju į tėvą, norėdama pažiūrėti, ar jis manęs klauso. Kartais, kai jam ką nors sakai, jis nieko negirdi. Pastebi mano žvilgsnį ir vos vos šypteleja.

B kaip Baravykas,
Storas ir rauplėtas,
Vidur ąžuolyno
Stovi kepurėtas.

Tėvas vėl žiūri pro langą. (Ar, norėdamas pamatyti, kas darosi viduje, jis žiūrėdavo iš lauko pro langą? Amžinai išvytas našlaitis, nakties paukštis. Štai dėl ko kariauta – dėl idilės prie židinio, jaukaus vaizdelio, lyg plėšte išplėšto iš kruopų reklamos: putloka raudonskruostė žmona, tokia miela ir gera, paklusni ir pagarbi dukrelė. Lėkšta, nuobodu. Galbūt jis savotiškai pasiilgo karo, nepaisydamas jo tvaiko ir beprasmiškų skerdynių? Galbūt savotiškai pasiilgo negincijamos instinkto galios?)

D kaip Degtukas,
U kaip Ugnelė,
Jei neprižiūrėsi,
Bus vargų vargelių.

Paveiksliukas knygoje vaizduoja šokinėjantį liepsnų apimtą žmogų – nuo pėdų ligi pečių skleidžiasi ugniniai sparnai, ant galvos dygsta raudoni ragiukai. Jis visiškai nuogas, žiūri per petį padykusiai ir kerinčiai šypsodamas. Ugnis negali jam padaryti nieko bloga, niekas jam negali padaryti ko nors bloga. Kaip tik dėl to aš jį myliu. Pieštukais pripaišau dar didesnes liepsnas.

Mama įsmeigia adatą į sagos akutę, nukerpa siūlą. Aš skaitau su vis didėjančiu nerimu, perlekiu per švelnias M ir N, per pasipūtusią P ir riebią R, per grėsmingai šnypščiančią Š. Tėvas spokso į ugnį, žiūri, kaip eina plėnimis laukai ir miškai, namai ir miestai, žmonės ir broliai, jo nesveika koja virpčioja pati savaime kaip šuo, sapnuojantis, kad jis bėga. Čia jo šeimos židinys, jo apsiausta pilis, o jis – vilkolakis. Už lango pamažu pilkėja žvarbi citrininė žara. Aš dar nieko apie tai nežinau, bet netrukus turi gimti Lora.

Duonos kepimo diena

Per mažai lyja, skundžiasi ūkininkai. Girdėti vienodas šaižus cikadų čirpimas; keliuose verpetuoja dulkės; pakelėse, žalių žolių kuokštuose, griežia žiogai. Klevų lapai karo ant šakų lyg sugležusios pirštinės; ant šaligatvio tįsta mano sueižėjęs šešėlis.

Išeinu pasivaikščioti anksti, kol dar netvieskia saulė. Daktaras irgi pataria daugiau vaikščioti: pasak jo, darau pažangą. Kokią pažangą? Širdis – tai mano begalinio forsuoto maršo bendražygė, mudvi abi neatskiriamos viena nuo kitos, prieš savo valią tapusios kokio sąmokslo ar mums nesuprantamos taktikos bendrininkėmis. Koks mūsų tikslas? Rytojaus diena. Vis dėlto suvokiu, jog mane pribaigs tai, kas dabar man teikia jėgų gyventi. Tai, kas panašu į meilę ar bent jau tam tikrą meilės atmainą.

Šiandien vėl buvau kapinėse. Kažkas padėjo puokštę oranžinių ir raudonų gvaizdūnių ant Loros kapo – šiltų spalvų gėlių, kurios, kad ir ką sakytum, toli gražu neteikia ramybės. Kai atėjau, jos jau buvo nuvytusios, nors vis dar skleidė įprastą aštrų kvapą. Įtariu, jog jos pavogtos iš Sagų fabriko lysvių, jų ten bus prisiskynęs koks nagas gerbėjas ar šiaip koks mielas papaikėlis; įdomiausia, kad ir pati Lora būtų taip pat pasielgusi. Kas jau kas, o ji kuo mažiausiai išmanė, ką reiškia svetima nuosavybė.

Grįždama namo, užsukau į spurginę: lauke buvo karšta, ir aš norėjau truputį atsivėsinti nuosaulėje. Užeiga buvo anaiptol ne nauja; tiesą pasakius, nepaisant stilingo modernumo, atrodė beveik antisanitarinė: išklota gelsvomis plytelėmis, balti plastiko stalai priveržti prie grindų, prie jų prirakintos štampuotos kė-

dės. Kažkas panašaus į labdaros įstaigą, vaikų darželį pačiame vargingiausiame kvartale ar psichikos ligonių polikliniką. Ne tiek jau daug daiktų, kurie tiktų kam nors pritvoti ar nusmeigti: peiliai, ir tie plastikiniai. Trenkia perkaitintu aliejum, pušų kvapais aromatizuota dezinfekavimo priemone, bet viską stelbia drungnos kavos šutas.

Nusipirkau puodelį šaldytos arbatos ir glaistytą pyragaitį, iš tų, kokie buvo kepami anksčiau, bet jis sugrikšėjo tarp dantų kaip polistirenas. Suvalgiau pusę, tiek teišgalėjau nuryti, paskui slidžiomis grindimis atsargiai nukėbžlinau į moterų tualetą. Per savo pasivaikščiojimus mintyse sudariau visų patogiausių Port Tikonderogos tualetų planą – labai praverčia, kai prispiria bėda, – ir šiuo metu labiausiai man patinka spurginės tualetas. Ne todėl, kad jis švaresnis už kitus ar kad jame būna popieriaus, – stačiai jo sienos išmargintos užrašais. Išrašinėti visi tualetai, tačiau didumoje vietinių tualetų užrašai dažnai uždažomi, tuo tarpu spurginėje jie išlieka ilgiau. Tad galima paskaityti ne tik tekstą, bet ir komentarus.

Įdomiausias posakis dabar yra vidurinėje kabinoje. Pirmasis sakinys išvedžiotas pieštuku apvaliomis – kaip romėnų kapų paminkluose – raidėmis, giliai įsirėžusiomis į dažus: *Nevalgyk to, ko nesi nusiteikęs nužudyti.*

Paskiau žaliu žymekliu: *Nežudyk to, ko nesi nusiteikęs suvalgyti.*

Žemiau šratinuku: *Nežudyk.*

Dar žemiau violetiniu žymekliu: *Nevalgyk.*

O visai apačioje naujausias įrašas ryžtingu braižu juodomis raidėmis: *Velniop vegetarus – „Visi dievai mėsėdžiai" – Lora Čeis.*

Vadinasi, Lora gyva.

Lora ilgai nesiryžo ateiti į šį pasaulį, pasakojo Rini. *Atrodė, kad ji negali apsispręsti, ar apskritai verta gimti. Paskiau, vos gimusi, ji pasiligojo ir ko nenumirė – man regis, vis dar svarstė. Tačiau galiausiai ji nutarė pabandyti, įsikibo gyvenimo ir pamažu išsikapstė.*

Rini tikėjo, kad žmonės patys nutaria, kada jiems reikia mirti; taipgi jie turi teisę nuspręsti, ar gimti jiems, ar ne. Sulaukusi to

amžiaus, kai galima terptis į kalbą, paprastai atsiliepdavau, jog *aš niekad neprašiau, kad mane kas nors pagimdytų,* trenkdama tuos žodžius kaip neginčijamą argumentą, bet Rini man paprieštaraudavo: *Aišku, kad prašei. Kaip ir visi.* Rini akimis žiūrint, jei gimei, vadinasi, užkibai ant kabliuko.

Pagimdžiusi Lorą, mama atrodė visai nusikamavusi. Ji palūžo ir nebegalėjo atsigauti. Jos valia nusilpo; jos dienos sunkiai stūmėsi viena po kitos. Jai reikia daugiau ilsėtis, tvirtindavo gydytojas. Ji silpnos sveikatos, sakydavo Rini poniai Hilkot, ateinančiai talkon skalbtis. Atsitiko taip, lyg mano motiną būtų pagrobę elfai, o vietoj jos pakišę kitą – senesnę, žilesnę, suvytusią, rankas nuleidusią. Man tuomet buvo ketveri; išsigandusi, jog mama tokia persimainiusi, trokšdavau, kad ji paimtų mane ant rankų, nuramintų, bet ji jau nebeturėjo tiek jėgų. (Kodėl sakau *nebeturėjo*? Mama apskritai visada į mane kreipdavosi daugiau pamokomu negu meiliu tonu. Širdies gilumoje ji buvo mokytoja.)

Labai greitai supratau, jog mama leidžia man būti su ja tame pačiame kambaryje, jei sėdžiu rami ir klyksmu nereikalauju jos dėmesio ir juo labiau jei stengiuosi kuo padėti – ypač prie mažylės, Loros, jei prižiūriu ją, supu lopšyje migdydama, o užmigdavo ji negreit ir neilgam. Priešingu atveju liepdavo man išeiti. Tad suvokiau, kuo galiu pelnyti jos malonę: tylėjimu, paslaugumu.

O man reikėjo klykti. Reikėjo pulti į isteriją. Nepatepsi – nevažiuosi, kaip paprastai sakydavo Rini.

(Štai aš ant mamos naktinio staliuko sidabriniais rėmais, tamsia suknyte su baltų nėrinių apykaklaite, aiškiai matyti ranka, piktai, negrabiai gniaušdama baltą, kabliuku numegztą kūdikio antklodėlę, kaltinamu žvilgsniu stebeiliju į objektyvą ar fotografą. Loros beveik nematyti, tik pūkuotas viršugalvis ir maža rankytė, visais penkiais pirštais įsikibusi į mano nykštį. Ar buvau pikta todėl, kad man liepė laikyti mergytę, ar, tiesą pasakius, buvau nusiteikusi ją ginti? Saugoti – nelinkusi jos kam nors atiduoti?)

Nelengva buvo su Lora pirmuosius mėnesius, nors ji buvo ne tiek irzli, kiek amžinai susirūpinusi. Tačiau ir vėliau, kai išaugo iš

vystyklų, su ja buvo nelengva. Jai rūpėdavo uždaros durys, komodos stalčiai. Atrodydavo, jog ji tolydžio klausosi, kas darosi kažkur tolumoje ar po grindimis – kas tyliai artinasi, panašiai kaip traukinys, lenktyniaujantis su vėju. Nei iš šio, nei iš to jai neišlaikydavo nervai – apsipildavo ašaromis pamačiusi negyvą varną, automobilio suvažinėtą katę, juodą debesį giedrame danguje. Kita vertus, ji buvo antgamtiškai atspari fiziniam skausmui: paprastai niekad neapsiverkdavo išsiplikiusi burną ar įsipjovusi. Ją skaudindavo blogis, blogis, viešpataujantis pasaulyje.

Ypač ji susijaudindavo gatvės kampe pastebėjusi karo invalidus – dykinėtojus, parkerių pardavėjus, duoneliautojus, pernelyg suluošintus, kad galėtų imtis kokio darbo. Vienas tūžmingas raudonveidis bekojis invalidas, važinėjantis lenta su keturiais ratukais, stačiai išmušdavo ją iš vėžių. Galbūt jo akys degdavo pykčiu?

Kaip diduma mažų vaikų, kiekvieną žodį Lora suprasdavo tiesiogiai ir netgi prieidavo iki kraštutinumų. Tad negalėjai pasakyti: *Nešk muilą!* arba *Kas tau šovė į galvą?* – nesitikėdamas pasekmių. *Ką tu pasakei Lorai? Ar dar nepasimokei?* – bardavo mane Rini. Bet ir pati Rini niekad nepasimokydavo. Kartą ji liepė Lorai prikąsti liežuvį ir neklausinėti kvailysčių, ir paskiau Lora kelias dienas negalėjo valgyti.

Pagaliau prieinu prie mamos mirties. Būtų banalu sakyti, jog po jos mirties viskas pasikeitė, bet tai tiesa, tad galiu drąsiai parašyti: *Po jos mirties viskas pasikeitė.*

Tai atsitiko antradienį. Duonos kepimo dieną. Visa mūsų duona – vieno kepimo užtekdavo visai savaitei – būdavo kepama Aviliono virtuvėje. Port Tikonderogoje tuomet buvo nedidelė kepyklėlė, tačiau Rini pareiškė, jog pirktinę duoną valgo tik tinginiai, jog, taupydamas miltus, kepėjas primaišo kreidos ir prideda daugiau raugo, kad duona labiau pakiltų ir susidarytų įspūdis, jog jos esą daugiau. Todėl duoną ji kepdavo pati.

Aviliono virtuvė nebuvo tamsi, kokios prieš trisdešimt metų tikriausiai buvo prismilkusi Viktorijos laikų virykla. Priešingai, buvo

baltutėlė – baltos sienos, baltas emaliuotas stalas, balta malkomis kūrenama viryklė, baltomis ir juodomis plytelėmis grįsta asla, – o ant naujų, praplatintų langų kabojo gelsvos užuolaidos. (Ją pertvarkė po karo – tai buvo viena mano tėvo kvailokų dovanų, kuriomis nusižengęs jis bandydavo išpirkti savo kaltę mamai.) Rini laikė virtuvę paskutiniu technikos žodžiu ir pavyzdingai žiūrėjo švaros, iš mamos prisiklausiusi apie mikrobus, jų pavojingumą ir vietas, kur jie daugiausia įsimeta.

Duonos kepimo dieną Rini duodavo mums tešlos žmogeliams lipdyti ir razinų akims bei sagoms. Paskiau iškepdavo juos krosnyje. Aš savuosius suvalgydavau, o Lora išsaugodavo. Kartą Rini aptiko ištisą virtinę viršutiniame Loros stalčiuje, kietus kaip akmenis, suvyniotus į jos nosines lyg mažytes mumijas apskritomis galvytėmis. Rini pasakė, kad jie primasins peles, ir būtų išmetusi juos į šiukšlių dėžę, bet Lora priprašė palaidoti juos visus drauge darže už rabarbarų lysvės. Pareikalavo sukalbėti maldą. Priešingai, pareiškė, ji niekada neprisiliesianti prie maisto. Prireikus ji visada mokėdavo kietai derėtis.

Rini iškasė duobę. Sodininkas tą dieną nedirbo; ji paėmė jo kastuvą, nors visiems buvo uždrausta prie jo prisiliesti, betgi tai buvo išimtinis atvejis. „Tegu ilsisi ramybėje tavo vyras“, – tarė Rini, kai Lora gražiai suguldė duonžmogius į duobę. Ji buvo užsispyrusi kaip asilas.

– Kad aš niekad netekėsiu, – atsakė Lora. – Gyvensiu pati viena garaže.

– Ir aš netekėsiu, – pritariau nenorėdama atsilikti.

– Nieko nebus, – atrėmė Rini. – Tau patinka miegoti mieloje minkštutėje lovoje. O ten turėsi gulėti ant cementinės aslos, ir dar išsivoliojusi tepaluose ir alyvoje.

– Aš gyvensiu oranžerijoje, – pareiškiau.

– Kad ji nebešildoma! – atsakė Rini. – Žiemą sušalsi į ledą ir mirsi.

– Aš miegosiu kuriame nors automobilyje, – tarė Lora.

Tą siaubingą antradienį mes pusryčiavome virtuvėje drauge su Rini. Valgėme avižinę košę ir skrebučius su džemu. Kartais pus-

ryčiaudavome su mama, bet tądien ji jautėsi nuvargusi. Mama būdavo griežtesnė, liepdavo sėdėti tiesiai ir valgyti pluteles. „Prisiminkite badu mirštančius armėnus“, – sakydavo ji.

Ko gero, tuo metu armėnai nebemirė badu. Karas jau seniai buvo pasibaigęs, visur vėl viešpatavo tvarka. Tačiau jų sunki padėtis, matyt, liko įsirėžusi mamos atmintyje kaip savotiškas šūkis. Šūkis, meldimas, malda, užkeikimas. Reikėjo valgyti plutas armėnų atminimui, kad ir kas jie būtų: nevalgyti jų buvo šventvagystė. Mudvi su Lora tikriausiai gerai supratome to užkeikimo reikšmę, nes jis niekada nepraslysdavo pro ausis.

Tą dieną mama nevalgė plutų. Tai aš gerai prisimenu. Lora tol neatstojo – *O plutelės? Ar armėnai nemiršta badu?* – kol galiausiai mama prisipažino, jog prastai jaučiasi. Išgirdus jos atsakymą, mane lyg elektros srovė nukrėtė, nes aš tai žinojau. Jau seniai tai žinojau.

Pasak Rini, kaip ji kepanti duoną, panašiai Dievas darąs žmones, todėl motinų pilvai didėja, kai jos laukiasi kūdikėlio: tai kyla tešla. Pasak jos, duobutės skruostuose – tai Dievo pirštų žymės. Pasak jos, ji turinti tris duobutes, o kai kas – nė vienos, nes Dievas ne visus daro vienodus, kitaip jam viskas nusibostų, ir todėl ne visus vienodai apdovanoja savo malone. Iš pirmo žvilgsnio gal tai ir neteisinga, bet, šiaip ar taip, kiekvienam būna atseikėta kiek priklauso.

Prisimenu, jog tuo metu Lora buvo šešerių. Man buvo devyneri. Žinojau, kad vaikų niekas nedaro iš tešlos, tai pasakėlė tokiems mažvaikiams kaip Lora. Tačiau aiškinti niekas man daugiau neaiškindavo.

Popiet mama megzdavo bokštelyje. Megzdavo mažytį nertinuką, tokį pat, kokius vis dar megzdavo Užjūrio Pabėgėliams. Ar šitas irgi kokiam pabėgėliui? Man labai rūpėdavo sužinoti. *Galimas daiktas,* atsakydavo ji nusišypsodama. Po valandėlės ji imdavo knapsėti, akys užsimerkdavo, apskriti akiniai nuslysdavo ant nosies galiuko. Ji sakydavo mums, jog turinti akis pakaušyje, todėl

viską matanti, kai mes darome ką nors negera. Įsivaizduodavau tas akis – plokščias, spindinčias ir skaidrias kaip akiniai.

Jai buvo neįprasta tiek daug miegoti popiet. Buvo daug neįprastų dalykų. Lora nėmaž dėl to nesijaudino, bet mane ėmė nerimas. Aš gretindavau tai, ką man sakydavo, ir tai, ką nusiklausydavau. Man sakydavo: „Tavo mamai reikia pailsėti, išsivesk Lorą, kad nekvaršintų jai galvos". O nusiklausydavau (ką Rini sako poniai Hilkot): „Daktaras susirūpinęs. Jeigu taip bus ir toliau, padės šaukštą. Kas be ko, ji neims bėdoti, bet ji vėjo papučiama. Vyrai, ir tie paprastai ne ką ilgiau dobilą mina". Taip sužinojau, kad mamai gresia kažin koks pavojus, kažin kas, kas susiję su sveikata, kas susiję su tėvu, nors dar gerai nesupratau, koks tai pavojus.

Kaip sakiau, Lora nėmaž nesijaudino, bet užtat labiau nei paprastai laikėsi mamos sijono. Mamai ilsintis, sėdėdavo parietusi kojas bokštelio pavėsyje arba stovėdavo už kėdės, kai ši rašydavo laiškus. Kai mama nueidavo virtuvėn, Lora dažniausiai palįsdavo po stalu. Nusinešdavo ten priegalvį ir elementorių, iš kurio anksčiau aš mokiausi. Ji perimdavo iš manęs daugybę daiktų.

Tuomet Lora jau mokėjo skaityti, bent jau mokėjo skaityti iš elementoriaus. Labiausiai mėgo raidę *L*, nes tai buvo jos raidė, ta raide prasidėjo jos vardas, *L kaip Lora*. Aš niekad nejausdavau kokio ypatingo potraukio prie kokios nors raidės, kad ir pirmosios savo vardo raidės – *A kaip Airisė*, – nes A raide prasideda žodis *auka*.

L kaip Lelija,
Baltutėlė, tyra;
Ji išsiskleidžia rytą,
Užsiskleidžia nakčia.

Knygoje buvo piešinys – du vaikai senoviniais šiaudiniais skrybėliukais šalia vandens lelijos, o ant jos tupi nuoga fėja skaidriais tviskančiais sparnais. Rini sakydavo, jog, pamačiusi tokį dalyką, balių pakeltų. Sakydavo man juokaudama, bet nė žodeliu neužsimindavo Lorai, nes ši galėtų tai priimti už gryną pinigą ir rimtai susikrimsti.

Lora buvo *kitoniška*. *Kitoniška* reiškė *keistuolė*, tai aš žinojau, bet vis tiek kvaršindavau galvą Rini. „Ką reiškia būti kitoniškam?“

„Ne tokiam kaip visi“, – atsakydavo Rini.

Bet apskritai galbūt Lora nelabai skyrėsi nuo kitų. Galbūt ir niekuo nesiskyrė, tik diduma žmonių slėpė savo keistybes ir nukrypimus nuo normos, o ji – ne, todėl ir šiurpino visus. Mat ji tikrai juos šiurpino ar bent jau kėlė susirūpinimą; savaime suprantama, sueidama į metus, kėlė vis didesnį susirūpinimą.

Taigi antradienio rytas, virtuvė. Rini su mama kepė duoną. Ne: Rini kepė duoną, o mama gėrė arbatą. Rini pasakė mamai, kad ji nėmaž nenustebtų, jei truputį vėliau užeitų audra, nes esą taip tvanku, ar mama nepageidautų verčiau pabūti pavėsyje ar pagulėti; bet mama atsakė, kad ji nepakenčianti dykinėti. Pasakė, kad tuomet jaučiasi niekam tikusi ir kad ji verčiau norėtų būti su Rini.

Rini akimis žiūrint, mama galėjo nors kūliais eiti, ji neturėjo teisės nurodinėti namų šeimininkei, ką jai reikia daryti. Tad mama gėrė arbatą, o Rini, stovėdama prie stalo, minkė kalną duonos tešlos, niurkė ją abiem rankomis, lankstė, vartė, grumdė. Rankos buvo miltuotos, atrodė, lyg būtų mūvėjusi baltomis tešlinėmis pirštinėmis. Miltuota buvo ir prijuostės krūtinė. Pažastys buvo suprakaitavusios, geltonos saulutės, kuriomis buvo išmarginta jos naminė suknelė, patamsėjusios. Keli kepalai jau gulėjo sudėti į skardas, uždengti švariomis drėgnomis marškomis. Virtuvėje atsidavė šlapiais grybais.

Virtuvėje buvo karšta, nes duonai kepti reikėjo taip prikūrenti krosnį, kad susidarytų storas žarijų sluoksnis, be to, ir lauke tvyrojo patys vasaros karščiai. Pro atdarą langą vidun plūdo šiluma. Miltus semdavo iš didelės statinės podėlyje. Mums drausdavo lipti statinėn, kad kartais neuždustume į nosį ir burną prisitraukę miltų. Rini pasakojo, kad vieną vaikutį broliukai ir sesutės įkišę galva žemyn į miltų statinę, ir tas vos neužtroškęs.

Mudvi su Lora sėdėjome virtuvėje po stalu. Aš skaičiau iliustruotą knygutę vaikams *Didieji žmonės*. Napoleonas, ištremtas į šv. Elenos salą, stovėjo ant uolos užsikišęs ranką už palto atvarto.

Man atrodė, kad jam skauda skrandį. Lora nestygo vietoje. Ištroškusi gerti, ji išropojo iš pastalės.

– Ar nori tešlos žmogeliui nusilipdyti? – paklausė Rini.

– Ne, – atsakė Lora.

– Ne, *ačiū*, – pataisė mama.

Lora vėl nuropojo pastalėn. Iš ten matėme dvi poras pėdų: mamos siauras, Rini platesnes ir jos tvirtus batus, taipgi mamos kaulėtas blauzdas ir Rini ąžuolus, apmautus storomis rusvomis kojinėmis. Girdėjome, kai ji minko ir grumdo duonos tešlą. Staiga sudužo arbatos puodelis ir mama atsidūrė ant aslos, o Rini suklupo šalia jos ant kelių.

– Dievuliau! – sušuko ji. – Airise, bėk pašauk tėtį.

Nudūmiau į biblioteką. Čirškė telefonas, bet tėčio nebuvo. Puoliau laiptais į bokštelį, nors mums buvo draudžiama ten kelti koją. Durys buvo atrakintos: kambaryje nė gyvos dvasios, tik kėdė ir kelios peleninės. Neradau jo nei priekinėje svetainėje, nei mažojoje, nei garaže. Tikriausiai bus fabrike, pagalvojau, bet nežinojau kelio ir, antra vertus, buvo per toli. Daugiau nežinojau kur ieškoti.

Grįžau atgal į virtuvę ir palindau po stalu, kur, apsikabinusi kelius, sėdėjo Lora. Ji neverkė. Ant aslos buvo kažkas panašaus į kraują, virtinė tamsiai raudonų dėmių ant baltų plytelių. Paliečiau pirštu ir palaižiau – tai buvo kraujas. Paėmiau mazgotę ir nušluosčiau.

– Nežiūrėk, – paliepiau Lorai.

Netrukus galiniais laiptais nusileido Rini, suktelėjo telefono rankenėlę – skambino daktarui, bet jo nebuvo namie, valkiojosi kažkur kaip paprastai. Tuomet paskambino į fabriką ir paprašė tėčio. Niekas nežinojo, kur jis yra.

– Būkite malonus, suraskite jį. Pasakykite, kad labai skubu, – tarė ji.

Paskui vėl nulėkė laiptais aukštyn. Visiškai pamiršo duoną – tešla per daug iškilo ir suzmeko, viskas nuėjo šuniui ant uodegos.

– Jai nereikėjo sėdėti tvankioje virtuvėje, – tarė Rini poniai Hilkot, – juo labiau per tokį orą, kai audra ant nosies, bet ji niekad savęs nežiūri, nieko negali jai pasakyti.

– Ar ji labai kentėjo? – su užuojauta pasmalsavo ponia Hilkot.

– Esu mačiusi ir baisesnių dalykų, – atsakė Rini. – Dėkui Dievui ir už tokias malones. Gimė kaip kačiukas, bet turiu pasakyti, jog kraujas stačiai pliaupte pliaupė. Reikės sudeginti čiužinį, protas neneša, kaip galėtume jį išvalyti.

– Ak, Dieve mano! Visad galės pasigimdyti kitą, – tarė ponia Hilkot. – Taip jau buvo skirta. Matyt, kas nors negerai.

– Kiek girdėjau, nebegalės, – tarė Rini. – Pasak daktaro, verčiau apsistoti, nes mirs gimdydama, jau dabar per plauką nenumirė.

– Kai kurioms moterims nederėtų tekėti, – tarė ponia Hilkot. – Jos tam nesutvertos. Reikia būti sveikai drūtai. Mano mama pagimdė dešimt ir nė akimi nemirktelėjo. Deja, ne visi išgyveno.

– Mano mama turėjo vienuolika, – tarė Rini. – Užtat be laiko nuėjo į kapus.

Iš patirties žinojau, jog tuoj jiedvi prašneks apie sunkų jų motinų gyvenimą, o paskui peršoks prie skalbimo. Paėmiau Lorą už rankos, ir mudvi pirštų galais nutipenome prie galinių laiptų. Buvome išsigandusios ir sykiu nestygome vietoje: rūpėjo, kas atsitiko mamai, bet ir norėjome pamatyti kačiuką. Jis gulėjo emaliuotame dubenyje, prie glėbio kruvinų paklodžių, suverstų koridoriuje ant grindų. Tačiau tai buvo ne kačiukas. Tai buvo pilkšvas gumulėlis, panašus į virtą pernykštę bulvę, su pernelyg didele galvyte. Gulėjo susirietęs, stipriai užsimerkęs, lyg bijodamas šviesos.

– Kas čia? – sukuždėjo Lora. – Čia ne kačiukas.

Ji pritūpė norėdama geriau pažiūrėti.

– Eikš, lipame apačion, – tariau.

Daktaras vis dar buvo kambaryje, girdėjome jo žingsnius. Nenorėjau, kad jis mus užkluptų, nes žinojau, jog mums reikia kaip galima toliau laikytis nuo to padarėlio, žinojau, jog mums nevalia jo matyti. Ypač Lorai – tai buvo reginys, tolygus gatvėje suvažinėtam gyvūnėliui, kurį išvydusi kaip paprastai ji imtų spiegti, o pylos gaučiau aš.

– Kūdikėlis, – tarė Lora. – Dar neišsivystęs.

Ji atrodė stebėtinai rami.

– Vargšelis. Pats nenorėjo gimti.

Pavakare Rini nuvedė mudvi pas mamą. Ji gulėjo lovoje atsirėmusi į du priegalvius, kiaurai persišviečiančiais žilais plaukais, ant paklodės susidėjusi liesas rankas, sugniaužusi ją ir prispaudusi prie šonų. Ant kairės rankos piršto spindėjo jungtuvių žiedas. Lūpos buvo kietai sučiauptos, lyg ji įtemptai galvotų: paprastai taip atrodydavo sudarinėdama sąrašus. Buvo užsimerkusi. Akys po iškilais vokais atrodė netgi didesnės nei atviros. Akiniai gulėjo ant naktinio staliuko prie vandens ąsočio, žėrėdami tuščiais apskritais stiklais.

– Užmigo, – sukuždėjo Rini. – Nelieskite jos.

Mamos akys atsimerkė. Lūpos suvirpėjo, vienos rankos pirštai atsigniaužė.

– Galite prisiglausti, – tarė Rini, – tik ne per stipriai.

Padariau, kaip buvo sakyta. Lora ūmai įsikniaubė į mamos pašonę, į pažastį. Kvepėjo levanda krakmolytos melsvos paklodės, mamos muiliuku ir vos juntamai atsidavė šiltomis rūdimis ir šleikščiai aitriu smilkstančių sudususių lapų šutu.

Mama mirė po penkių dienų. Mirė nuo aukštos temperatūros, taipgi nuo išsekimo, nes, pasak Rini, nebepajėgė atsigauti. Visas tas dienas tolydžio ateidavo daktaras, ir miegamojo krėsle viena po kitos keitėsi guvios, energingos slaugės. Rini lakstė laiptais, nešina dubenimis, rankšluosčiais, dubenėliais sultinio. Tėtis siuvo be atvangos tarp namų ir fabriko ir pasirodydavo prie pietų stalo užilsęs kaip zuikį vijęs. Kur jis buvo aną popietę, kai niekas negalėjo jo surasti? Nežinia.

Lora tupėjo susigūžusi antrojo aukšto koridoriuje. Man buvo liepta žaisti su ja, kad jai kas neatsitiktų, bet ji nenorėjo. Tupėjo rankomis apsikabinusi kojas per kelius ir įsirėmusi į juos smakru, tokia susimąsčiusi, mįslinga, lyg čiulpdama saldainį. Mums draudė valgyti saldainius. Kai liepiau parodyti, ką čiulpia, išspjovė baltą apvalų akmenuką.

Tą paskutinę savaitę man leisdavo ateiti pas mamą kiekvieną rytą, bet vos kelioms minutėms. Man neleisdavo su ja kalbėti, nes (pasak Rini) ji paistydavo nei šį, nei tą. Tai yra ji tardavosi esanti kažin kur kitur. Kas dieną ji vis labiau nyko. Skruostikauliai išsišovė; ji atsidavė pienu ir dar kažkuo gižiu, gaižiu, lyg rudu popierium, į kurį mėsininkai vynioja mėsą.

Aš ožiuodavausi. Mačiau, kad ji sunkiai serga, ir man buvo pikta ant jos. Man rodės, kad ji mane savotiškai išduoda – vangstosi, išsisukinėja nuo savo priedermių, atsižada manęs. Man nė nedingtelėjo galvon, kad ji miršta. To bijojau anksčiau, bet dabar buvau taip išsigandusi, jog gindavau tą mintį šalin.

Paskutinį rytą – nors ir nežinojau, jog tai paskutinis, – man pasidingojo, kad mama taisosi. Ji atrodė silpnesnė, bet drauge labiau susitelkusi – susiėmusi į rankas. Pažvelgė į mane, lyg matydama.

– Čia labai šviesu, – sukuždėjo. – Ar negalėtum užtraukti užuolaidų?

Užtraukiau, paskiau vėl grįžau prie lovos rankose sukiodama nosinę, kurią Rini man davė tam atvejui, jeigu apsiverkčiau. Mama paėmė man už rankos; jos ranka buvo karšta ir sausa, pirštai sudžiūvę kaip šakaliukai.

– Būk gera, – tarė. – Tikiuosi, būsi gera savo sesutei Lorai. Žinau, kad stengiesi.

Aš linktelėjau galvą. Nežinojau ką sakyti. Man rodės, jog esu kokios neteisybės auka: kodėl aš turiu visad būti gera savo sesutei Lorai, o ne priešingai? Kas be ko, Lorą mama mylėjo labiau už mane.

O gal ir ne; gal mylėjo mus abi vienodai. O gal jau nebeturėjo jėgų kam nors mylėti: buvo kitapus visa ko, šaltoje kaip ledas stratosferoje, toli nuo šilto ir prisodrinto magnetinio meilės lauko. Tačiau aš to negalėjau įsivaizduoti. Jos meilė mums buvo neginčijama – konkreti ir apčiuopiama kaip pyragas. Rūpėti galėjo nebent tik tai, katrai turi tekti daugiau?

(Mama – geras išradimas. Kaliausė, vaškinė lėlė adatoms smaigstyti, baidyklė. Mes jai nepripažįstame asmeninio gyvenimo, suku-

riame ją tokią, kad atitiktų mūsų siekimus, mūsų pageidavimus, mūsų trūkumus. Dabar, kai pati esu mama, puikiai tai suprantu.)

Mama laikė mane prikausčiusi vietoje melsvų akių žvilgsniu. Kaip tikriausiai sunku jai buvo laikytis neužsimerkus! Kokia tolima tikriausiai jai atrodžiau – tolumoje virpanti rausva dėmė! Kaip sunku tikriausiai buvo jai sutelkti į mane dėmesį! Šiaip ar taip, jei kalbėsime apie jos stojiškumą, nepastebėjau jo nė žymės.

Man knietėjo pasakyti, kad ji labai klysta spręsdama apie mane, mano siekimus. Ne visada stengdavausi būti gera sesutei: veikiau priešingai. Kartais apšaukdavau Lorą ir liepdavau dingti iš akių; ir kai praeitą savaitę užklupau ją laižant mano voką – vieną iš tų vokų, kuriuose siųsdavau padėkos laiškelius, – ir pasakiau, kad klijai gaminami iš suvirintų arklių, ji ėmė žiaukčioti ir šniurkščioti nosimi. Kartais aš pasislėpdavau nuo jos netoli oranžerijos alyvų krūmuose ir skaitydavau, pirštais užsikimšusi ausis, o ji bėgiodavo aplink bergždžiai šaukdama mane vardu. Dažniausiai stengdavausi kaip įmanydama išsisukti nuo savo priedermių.

Tačiau man trūko žodžių visam tam išreikšti, pasakyti, kad aš nesutinku su mamos požiūriu. Aš nesuvokiau, jog netrukus liksiu viena, nespėjusi paneigti jos nuomonės apie mane – tos nuomonės, kurią ji buvo susidariusi apie mano gerą būdą ir prisegusi man kaip kokią asmens kortelę, nesuteikdama man galimybės ją nusiplėšti ir sviesti jai į akis (o tai būtų visiškai normalu kalbant apie motinos ir dukters santykius, – jeigu ji būtų gyvenusi man augant ir bręstant).

Juodi kaspinai

Šį vakarą ilgai neblėsta grėsminga žara. Rytuose, žemai pakibusiame danguje, blyksi žaibai, paskui staiga sugriaudėja perkūnija, lyg kas ūmai trinktelėtų duris. Namuose kaip krosnyje, nors ir sukasi mano naujasis ventiliatorius. Lempą išnešiau į lauką: kartais geriau matau prieblandoje.

Jau ištisą savaitę nieko neberašau. Nebėra nė menkiausio noro. Kuriems galams minėti tokius liūdnus dalykus? Tačiau, kaip pastebiu, įsivarau iš naujo. Vėl imu rikiuoti savo juodas kryputes; ilga tamsia rašaline virtine jos driekiasi skersai popieriaus lapo, surizgusios, bet įskaitomos. Ar aš suprantu, jog palieku savo žymę? Šiaip ar taip, stengiuosi to išvengti, kad neliktų vardo, *Airisės, jos žymės*, netgi sutrumpinto: kreida ant šaligatvio užrašytų inicialų, ikso, kuriuo piratai žemėlapyje ženklina paplūdimyje užkasto lobio vietą.

Kodėl mes taip trokštame įsiamžinti? Netgi tuomet, kai dar gyvename? Mes norime patvirtinti savo būtį daugmaž kaip šunys, kurie šlapinasi ant hidrantų. Išdėliojame savo įrėmintas nuotraukas, mokslo diplomus, sidabrines taures; ant patalynės išsiuvinėjame savo monogramas, išpjaustome savo vardus ant medžių, rašinėjame tualetuose ant sienų. Paskata ta pati. Ko mes tikimės? Plojimų, pavydo, pagarbos? Ar stačiai dėmesio, kad tik būtume pastebėti?

Paprasčiausiai mums reikia liudytojų. Mes negalime susitaikyti su mintimi, jog mūsų balsas galų gale ims ir nutils kaip sugedęs radijas.

Rytojaus dieną po mamos laidotuvių mudviem su Lora liepta eiti į sodą. Išeiti liepė Rini: girdi, norinti truputį pailsėti, nes visą dieną buvusi ant kojų.

– Visai nusivariau nuo koto, – tarė.

Jos akys buvo užjuodusios, ir aš pagalvojau, jog ji bus verkusi slapčia, kad niekam neužkliūtų, ir jog vėl apsiverks, kai tik mudvi atsikarsime jai nuo galvos.

– Mes netriukšmausime, – pažadėjau.

Nenorėjau eiti į lauką – šviesa atrodė pernelyg ryški, pernelyg žilpino, ir man buvo toks įspūdis, jog mano akys paraudusios ir užburkusios, – bet Rini liepė eiti, ir baigta, sveika pabūti gryname ore. Ji neliepė eiti žaisti, nes būtų negražu dūkti iškart po mamos laidotuvių. Liepė eiti į lauką, ir tiek.

Šermenys vyko Avilione. Ne budynės – budynės būdavo kitame Žogo upės krante, triukšmingos ir gėdingos, su alkoholiniais gėrimais. Ne, Avilione vyko tikros šermenys. Laidotuvėse dalyvavo gausybė žmonių: atėjo fabriko darbininkai su žmonomis ir vaikais ir, savaime aišku, miestelio grietinėlė – bankininkai, dvasininkai, teisininkai, gydytojai, bet pietų buvo pakviesti toli gražu ne visi, nors būtų buvę ne pro šalį. Rini paaiškino poniai Hilkot, pasamdytai jai padėti, jog Jėzus gal ir padauginęs duoną ir žuvį, bet kapitonas Čeisas – ne Jėzus ir nesą ko dėti į jį vilčių, kad jis pamaitinsiąs minias, nors kaip paprastai ir šįkart nežiūrėjo saiko, ir ji tikisi, jog nebus negyvai sutryptų žmonių.

Svečiai susikimšo namuose, pagarbūs, liūdni, godūs įspūdžių. Rini suskaičiavo šaukštus prieš ir po pietų ir pareiškė, jog turėtume naudoti prastesnius, nes kai kas prisiminimui išsineša viską, kas neprikalta vinimis, o atsižvelgdama į tai, kaip jie valgo, vietoj šaukštų ji verčiau išdėliotų kastuvus.

Šiaip ar taip, liko šis tas – pusė kumpio, krūvelė sausainių, vienas kitas aplaužytas pyragas, – ir mudvi su Lora vogčiomis įsmukome į podėlį. Rini pastebėjo mus, bet tuo metu stačiai tingėjo sudrausti – pasakyti: „Susigadinsite apetitą prieš vakarienę“ arba „Liaukitės kramsnojusios mano podėlyje, o pavirsite pelytėmis“, arba „Sprogsite, jei suvalgysite dar vieną kąsnelį“, – arba kaip

nors kitaip pagraudenti ar perspėti niurgzliu balsu, kurį girdėdama širdies gilumoje visada ramiau pasijusdavau.

Tąsyk ji leido mums prisikimšti kiek telpa. Aš persivalgiau sausainių, plonyčių kumpio luistelių, sukirtau visą gabalą vaisinio pyrago. Mudvi vis dar vilkėjome juodomis, pernelyg šiltomis suknelėmis. Rini buvo aukštyn sušukavusi mums plaukus, kietai supynusi į kasas, viršuje ir apačioje perrišdama kiekvieną standžiu juodu kaspinu: po keturias rūsčias juodas plaštakes ant galvos.

Lauke prisimerkiau nuo skaisčios saulės šviesos. Mane dirgino sodri lapijos žaluma, ryškiai geltonos ir raudonos gėlės: jų puikavimasis, akį rėžiantis mirgėjimas, lyg jos vienintelės turėtų tam teisę. Aš svajodavau jas nukapoti, nusiaubti. Man buvo neapsakomai liūdna ir sykiu pikta ir atkaru. Nuo suvalgytų saldumynų kvaito galva.

Lora pasiūlė užsiropšti ant sfinksų už oranžerijos, bet aš nesutikau. Tuomet ji panoro atsisėsti prie akmeninės nimfos ir žiūrėti į auksines žuvytes. Niekuo negalėjau jai paprieštarauti. Lora nustraksėjo veja priešaky manęs. Man buvo pikta, kad ji tokia linksma, lyg neturėtų jokių rūpesčių; tokia ji buvo per visas mamos laidotuves. Jai tarytum protas pasimaišė nuo gedulingos aplinkos. Pikčiausia, jog žmonės dėl to, regis, labiau užjautė ją negu mane.

– Vargšelė, – kalbėjo jie. – Ji tokia maža, jog nieko nesuvokia.

– Mama dabar pas Dievulį, – tarė Lora.

Žinia, tokia buvo oficiali versija, visų Viešpačiui skirtų maldų santrauka, tačiau Lora savotiškai tikėjo tais dalykais – ne perkeltine prasme, kaip tiki visi žmonės, bet visa širdimi, ir taip mane siutino, jog man nagai degė ištaisyti jai kuprą.

Mudvi atsisėdome prie lelijų tvenkinio, kur kiekvienas lapas blizgėjo saulėkaitoje kaip šlapia žalia guma. Man knietėjo išprovokuoti Lorą. Atsirėmusi į akmeninę nimfą, ji tabalavo kojomis, kaišiojo pirštukus į vandenį, pusbalsiu niūniavo.

– Nedainuok, – pasakiau jai. – Mama mirė.

– Ne, – ramiai atsakė Lora. – Iš tikrųjų ji nemirė. Ji persikėlė į dangų drauge su mažyliu.

Aš ją pastūmiau. Aišku, ne į tvenkinį – dar turėjau tiek proto. Pastūmiau ant žolės. Virto ne iš aukštai, be to, ir žemė buvo minkšta, tad ji per daug neužsigavo. Ji plojosi aukštielninka, paskui pasirito į šalį sprogindama į mane akis, lyg negalėdama patikėti, kad ją taip nuskriaudžiau. Ji išsižiojo sudėdama lūpas taisyklinga O raide, panašia į rožės pumpurą, kaip mergaitė iš iliustruotos knygelės pučianti žvakes per savo gimtadienį. Paskui prapliupo verkti.

(Prisipažįstu, kad man buvo malonu. Norėjau, kad ir ji kentėtų kaip aš. Nebegalėjau pakęsti, jog jai viskas atleidžiama tik todėl, kad ji maža.)

Lora pasikėlė nuo žemės ir tekina leidosi taku virtuvės link bliaudama lyg skerdžiama. Aš nubėgau iš paskos: geriau būti drauge, jeigu ji bandytų mane apskųsti kokiam suaugusiam. Juokinga buvo žiūrėti, kaip ji tresia: turseno kvailai išskėtusi rankas, mėtydama į šalis ilgas ir plonas it šeivos kojas, dryksėjo standžiais kaspinais surištos kasytės, plaikstėsi juodas sijonėlis. Kartą parkrito bebėgdama ir tada tikrai susimušė – nusibrozdino rankytę. Pamačius tai, man atlėgo širdis: lašelis kraujo nuslėps mano šunybę.

Gazuotas vanduo

Tą mėnesį, kai mirė mama – gerai neprisimenu kada, – tėtis pasakė, jog vešis mane į miestelį. Jis niekad nekreipdavo dėmesio į mane nei į Lorą – patikėdavo mudvi mamai, o vėliau Rini, – tad jo žodžiai mane nustebino.

Loros jis nesivežė. Net neužsiminė apie ją.

Pranešė apie išvyką per pusryčius. Jis pareikalavo, kad mudvi su Lora pusryčiautume su juo, o ne virtuvėje su Rini kaip anksčiau. Mudvi atsisėsdavome viename ilgo stalo gale, jis – kitame. Retai mudvi prakalbindavo: įnikdavo skaityti laikraštį, o mudvi, apimtos pagarbios baimės, nedrįsdavome jo trukdyti. (Kas be ko, mudvi jį dievinome. Jį galėjai tik dievinti arba neapkęsti. Nuosaikesnių jausmų jis nežadindavo.)

Saulės spinduliai, smelkdamiesi pro vitražus, užliedavo jį spalvotomis šviesos dėmėmis, – atrodydavo, lyg jis būtų išsimaudęs rašale. Lyg dabar matau jo kobaltinį skruostą, skaisčiai raudonus kaip spanguolės pirštus. Mudvi su Lora irgi neišvengdavome tų spalvų. Pastumdavome savo lėkštes su avižine koše truputį į kairę ar į dešinę, ir mūsų nuobodžiai pilkšvos avižinės kruopos pažaliuodavo arba pamėldavo, paraudonuodavo arba virsdavo violetinėmis: stebuklingas valgis, užburtas arba apnuodytas, nelygu mano užgaidos ar Loros nuotaika. Paskiau valgydamos mudvi išdarinėdavome grimasas, tačiau tyliai tylutėliai. Svarbiausia – paišdykauti neatkreipiant tėčio dėmesio. Ką gi, juk mudvi turėjome ką nors prasimanyti, kad nenuobodžiautume.

Tą neįprastą dieną tėtis anksti grįžo iš fabrikų, ir mudu pėsti nuėjome į miestelį. Eiti nereikėjo toli; anuo metu nebuvo toli nuo vieno miestelio galo iki kito. Tėčiui labiau patikdavo eiti pėsčiam negu važiuoti pačiam ar su vairuotoju. Man regis, taip darydavo dėl tos savo kojos: norėdavo parodyti, kad gali vaikščioti. Jam patikdavo ilgais žingsniais pereiti miestą, ir jis, kad ir raišas, dabar žygiavo ilgais žingsniais. Aš skleidžiau šalia, stengdamasi prisiderinti prie jo netolygios eisenos.

– Užeisim pas Betę, – tarė tėtis. – Aš tau nupirksiu gazuoto vandens.

Tokių dalykų dar niekad nebuvo atsitikę. Pasak Rini, Betės „Pusrytinė“ buvo miestelio žmonėms, šiukštu ne Lorai ir man. Nieku gyvu nevalia nusileisti į žemesnį lygį. Be to, gazuotas vanduo – nuostolingas nuolaidžiavimas savo silpnybėms ir gadina dantis. Tai, kad man siūloma išsyk nusižengti dviem tokiems draudžiamiems dalykams, ir dar tokiu atsainiu tonu, man sukėlė kone panišką baimę.

Pagrindinėje Tikonderogos gatvėje buvo penkios bažnyčios ir keturi bankai, visi pastatai akmeniniai, tikri gremėzdai. Kartais reikėdavo perskaityti, kas užrašyta iškabose, kad atskirtum vienus nuo kitų, nors bankai buvo be varpinių. Betės „Pusrytinė“ buvo greta vieno banko. Priešais buvo ištemptas tentas žaliais ir baltais dryžiais, o vitrinoje puikavosi nuotrauka – vištienos paštetas, veikiau primenantis iš tešlos nulipdytą vaikišką kepuraitę su apsiuvu. Viduje sklido dulsva gelsva šviesa, kvepėjo vanile, kava ir lydytu sūriu. Lubos buvo išmuštos kaltine skarda, ventiliatorių plokštės panėšėjo į lėktuvo sraigtą. Prie mažų baltų dailių staliukų sėdėjo kelios moterys; tėtis joms linktelėjo, jos atsakė galvos linktelėjimu.

Vienoje pusėje rikiavosi keli tamsaus medžio boksai. Tėtis atsisėdo viename, ir aš įsitaisiau priešais jį. Jis paklausė, kokio selterio norėčiau, bet aš retai pasirodydavau su juo žmonėse ir varžiausi. Be to, nežinojau pavadinimų. Tad jis užsakė man gazuoto vandens su braškių sirupu, o sau puodelį kavos.

Padavėja juoda suknele ir balta kepuraite buvo plonyčiais, lanku išriestais išpešiotais antakiais ir skaisčiai raudonomis kaip uo-

gienė lūpomis. Ji vadino tėtį kapitonu Čeisu, o jis ją – Agnese. Iš to dalyko ir iš to, kaip jis remiasi alkūnėmis į stalą, supratau, kad jis čia dažnai lankosi.

Agnesė tarė: vadinasi, čia jūsų dukrelė, kokia gražutė, bet nemaloniai mane nužvelgė. Beveik tuojau pat atnešė jam kavos, šiek tiek krypuodama ant aukštų kulniukų, ir, statydama puodelį, vos vos prisilietė prie jo rankos. (Aš pastebėjau tą prisilietimą, nors tuo metu nesupratau, ką tai galėtų reikšti.) Paskiau atnešė man kūgio formos stiklinę gazuoto vandens, panašią į apverstą kvailio kepurę; joje styrojo du šiaudeliai. Į nosį man trenkė dujos, net akys apsiašarojo.

Tėtis įmetė gabaliuką cukraus į kavą, pamaišė ir prispaudė šaukštelį prie puodelio krašto. Aš stebėjau jį per stiklinės kraštą. Jis atrodė lyg ūmai pasikeitęs; atrodė visai kitoks, nepažįstamas – paprastesnis, nebe toks orus, ryškesnių bruožų. Labai retai matydavau jį iš taip arti. Plaukai buvo sušukuoti atgal, iš šonų trumpai pakirpti, palei smilkinius truputį praplikę; sveikoji akis buvo melsva kaip laiškinis popierius. Jo nualintas ir vis dar patrauklus veidas atrodė bejausmis, koks paprastai būdavo rytais per pusryčius, kai mintimis jis būdavo tarsi nukilęs kitur, lyg klausytųsi dainos ar tolimo sprogimo aido. Anksčiau dar niekad nebuvau pastebėjusi, kad jo tokie žili ūsai, ir, kaip dabar visa tai prisimenu, atrodė keista, kad vyrams ant veido želia tokie šeriai, o moterims – ne. Netgi jo kasdieniai drabužiai, užlieti dulsvos, vanile kvepiančios šviesos, atrodė paslaptingi, lyg būtų ne jo, bet skolinti. Jie buvo jam per dukslūs, ir tiek. Jis buvo sudžiūvęs. Bet sykiu lyg ištįsęs.

Jis man nusišypsojo ir paklausė, ar man patinka gazuotas vanduo. Paskiau vėl nutilo ir susimąstė. Tada išsitraukė cigaretę iš sidabrinio portsigaro, kurį visada nešiodavosi su savimi, prisidegė ir išpūtė dūmą.

– Prižadėk, jog rūpinsies Lora, jeigu kas nors atsitiktų, – galop tarė.

Iškilmingai linktelėjau galvą. Ką reiškė *kas nors*? Kas galėjo atsitikti? Bijojau išgirsti kokią nors blogą naujieną, nors nenuma-

niau, kas galėtų nutikti. Gal jam reikės išvykti – išvykti į užjūrį? Man nedavė ramybės pasakojimai apie karą. Šiaip ar taip, jis nieko daugiau neaiškino.

– Sukertam rankas? – pasiūlė jis.

Mudu paspaudėme rankas virš stalo. Jo ranka buvo sausa ir šiurkšti kaip odinė lagamino rankena. Jis tiriamai pažiūrėjo į mane vienintele melsva akimi, lyg svarstydamas, ar galima manimi pasikliauti. Aš kilstelėjau galvą, atsitiesiau. Nepaprastai troškau užsitarnauti jo gerą nuomonę.

– Ką galima nusipirkti už penkis centus? – tuomet paklausė jis.

Klausimas užklupo mane iš netyčių, ir aš netekau žado: nežinojau ką atsakyti. Mudvi su Lora niekad negaudavome kišenpinigių smulkioms išlaidoms, nes, pasak Rini, pirmiausia mes turime permanyti dolerio vertę.

Iš vidinės savo tamsaus kostiumo kišenės jis išsitraukė užrašų knygelę kiaulės odos aptaisais ir išplėšė vieną lapą. Niekad nėra per anksti mokytis paprasčiausių ekonomikos principų, tarė jis, kuriuos privalėsiu išmanyti, kad suaugusi galėčiau atsakingai elgtis.

– Tarkime, tu pradedi nuo dviejų sagų, – prabilo jis. – Tavo išlaidas sudarys sagų gamybos kaštai, tavo bendrosios pajamos priklausys nuo sagų pardavimo kainos, o grynojo pelno per tam tikrą laiko tarpą bus tiek, kiek atliks iš bendrų pajamų atėmus tavo išlaidas. Tuomet dalį grynojo pelno galėsi panaudoti sau, o likutį – keturioms sagoms pagaminti, paskiau, kai parduosi tas sagas, galėsi pagaminti aštuonias.

Sidabriniu pieštuku jis nubraižė nedidelę lentelę: dvi sagas, toliau keturias sagas, dar toliau – aštuonias. Stačiai svaigo galva bežiūrint, kaip popieriaus lakštelyje daugėja sagų, o greta auga monetų stulpelis – kaupiasi pinigai. Toks įspūdis, lyg žirnius aižant: žirniai – į vieną puodą, ankštys – į kitą. Jis paklausė, ar man aišku.

Įdėmiai pasižiūrėjau į jį galvodama, ar jis nejuokauja. Ne kartą buvau girdėjusi jį sakant, jog sagų fabrikas – tai žabangai, akivaras, gyva bėda, tikra pražūtis, bet tik tada, kai būdavo įgėręs. Dabar gi buvo blaivutėlis. Iš pažiūros atrodė, kad jis ne tiek aiškina, kiek atsiprašinėja. Kažko tikėjosi iš manęs – ne vien atsakymo į savo

klausimą. Lyg tikėjosi, kad jam dovanosiu, atleisiu kažin kokį nusižengimą. Tačiau ką jis man padarė bloga? Mano akimis žiūrint, nieko.

Suglumusi jaučiausi tikra neišmanėlė: nors ir ko jis klaustų ar reikalautų, nesugebėčiau nei atsakyti, nei padaryti ką nors dora. Pirmą kartą vyriškis tikėjosi iš manęs daugiau, nei galėjau duoti. Ir ne paskutinį.

– Taip, – atsakiau.

Tą savaitę prieš mirtį – vieną tų baisių rytmečių – mama pasakė man vieną keistybę, nors tuo metu man tai nepasirodė keistybė. Ji man pasakė: „Apskritai tėtis tave myli“.

Jai buvo neįprasta kalbėti apie jausmus ir ypač apie meilę – savo ar kieno kito meilę, išskyrus Dievo meilę. Juk ir šiaip savaime suprantama, kad tėvai myli vaikus, tad jos žodžius aš turinti laikyti užtikrinimu: nors ir kaip galėtų atrodyti, tėtis esąs kaip visi tėvai ar bent jau toks, koks privalo būti tėvas.

Dabar aš suvokiu, jog viskas buvo kur kas sudėtingiau. Gal tai buvo perspėjimas. Gal taipgi atsakomybė. Jeigu *apskritai* tatai buvo meilė, vadinasi, buvo ir kažkas apčiuopiama, tai, ką galėjai surasti gerai pasirausęs? Ne šiaip kokią dovanėlę, auksinį blizgutį; priešingai – ką nors iš gilios senovės, gal net pražūtinga, lyg geležinį amuletą, rūdijantį tarp sudūlėjusių kaulų. Ta meilė – tai savotiškas talismanas, tik sunkus talismanas; pernelyg sunkus, kad nešiočiau geležine grandine pasikabinusi ant kaklo.

IV

Aklasis žudikas: Kavinė

Nuo pat vidurdienio dulkia lietutis, dulkia be perstojo. Virš medžių ir kelių tvyro ūkas. Pro vitriną, kurioje nupieštas kavos puodelis, baltas su žaliu apvadėliu ir trimis vinguriuojančiomis garų sruogelėmis, lyg per stiklą būtų perbraukta trimis pirštais, puodelį laikančiais už ąselės, praeina jauna moteris. Ant durų užrašas auksinėmis apsilaupiusiomis raidėmis KAVINĖ; ji atidaro duris ir, kratydama skėtį, žengia į vidų. Skėtis kreminis kaip ir jos poplininis apsiaustas. Ji nusivožia kapišoną.

Jis sėdi paskutiniame bokse prie sukamų virtuvės durų, kaip ir buvo sakęs. Sienos pageltusios nuo dūmų, gremėzdiški boksai nudažyti rusva spalva, kiekviename – metalinis gaidžio snapo formos vąšas paltams pasikabinti. Boksuose sėdi vyrai, vien tik vyrai, pernelyg duksliais švarkais, panašiais ir nudryžusias vilnones antklodes, be kaklaraiščių, nurantytais plaukais, plačiai išsižergę, apsiavę auliniais batais, visa pėda įsirėmę į grindis. Rankos kaip buožės: tokios rankos galėtų jus išgelbėti arba negyvai priplumpinti – nė nemirktelėtų, jiems būtų vis viena. Buki įrankiai, kaip ir jų žvilgsniai. Atsiduoda sutrūnijusiomis lentomis, palietu actu, sudvisusiomis vilnonėmis kelnėmis, sušutusiu, kartą per savaitę po dušu prausiamu kūnu, šykštumu, suktumu ir pagieža. Ji žino, jog svarbiausia privalo elgtis taip, lyg nejaustų to tvaiko.

Jis pamoja ranka, ir vyrai sužiūra į ją įtariai ir su panieka, kai, kulniukais kaukšėdama per lentines grindis, paskubomis eina prie jo staliuko. Jinai atsisėda priešais jį ir, lengviau atsidususi, nusišypso: jis čia. Jis dar čia.

Po perkūnais, suniurzgia jis, galėjai apsivilkti ir audinių kailiniais.

O ką aš padariau? Kas nors negerai?

Apsiaustas.

Apsiaustas, ir tiek. Paprasčiausias lietpaltis, suvapa ji. Kuo jis blogas?

Velniai rautų, neatlyžta jis, pasižiūrėk, kaip atrodai. Apsižvalgyk. Jis per švarus.

Aš niekad tau neįtiksiu, ar ne? – atsiliepia ji. Aš niekad neišmoksiu tau įtikti.

Tu viską išmanai, sako jis. Puikiausiai žinai, ką reikia daryti. Stačiai tu niekad visko neapgalvoji iki panagių.

Tu manęs neperspėjai. Aš čia niekad nesu buvusi – nesu buvusi tokioje vietoje. Juk aš negaliu išeiti iš namų apsirengusi kaip valytoja. Apie tai tu pagalvojai?

Bent šaliku būtum apsigaubusi ar šiaip kuo nors panašaus. Prisidengusi plaukus.

Plaukus, puola ji į neviltį. Kas dar negerai? Kuo tau nepatinka mano plaukai?

Per šviesūs. Jie labai krinta į akis. Šviesiaplaukės moterys – tai lyg baltosios pelės, jos gyvena tik narveliuose. Jos ilgai neišgyventų laisvėje. Per daug pastebimos.

Tu blogas.

Aš nekenčiu gerumo, atrėžia jis. Aš nekenčiu žmonių, puikuojančių savo gerumu. Snarglaižos, skatikiniai labdariai, dovanojantys visiems po krislą gerumo. Aš niekinu juos.

O aš gera, prisiversdama nusišypso ji. Bent jau tau.

Jei būčiau perpratęs, jog visa tai – tik šleikščiai saldus gerumas, seniai būčiau movęs šalin. Kad ir gyvatėm snigtų, būčiau davęs į kojas, nė pats velnias nepavytų. Pasikliaudamas savo laime. Man nereikia išmaldos, aš ne iš tų, kurie tiesia ranką, parpuolę ant kelių.

Jis pilnas pagiežos. Ji nesupranta kodėl. Jiedu nesimatė savaitę. Gal todėl, kad lyja.

Galbūt tai anaiptol ne gerumas, prabyla ji. Gal paprasčiausias egoizmas. Gal aš esu baisi egoistė.

Čia jau geriau, taria jis. Norėčiau, kad būtum nepasotinamo godumo. Jis sutraiško nuorūką, graibosi kitos cigaretės, persigalvoja. Jis perkasi ne tabaką ir rūkomąjį popierių, bet fabrikines cigaretes, o tai neleistina prabanga. Reikia žiūrėti saiko. Jai knieti, ar jam netrūksta pinigų, bet ji nedrįsta klausti.

Man nepatinka, kad tu sėdi va šitaip priešais mane, esi per toli.

Žinau, atsako ji. Bet nieko nepadarysi. Šlapia.

Aš suieškosiu kokį kampą. Kur nors, kur neužsninga.

Kad dar nesninga.

Ilgai nereikės laukti. Greit papūs šiaurys.

Ir apklos sniegai laukus. Kur tuomet dėsis vagys, vargšeliai? Jai bent pavyko jį pralinksminti, nors tai ne šypsena, bet veikiau skausmo grimasa. Kur tu miegi?

Nesirūpink. Tau nebūtina žinoti. Bent jau nereikės meluoti, jei vieną gražią dieną jie tave sučiups ir ims kvosti.

Meluoti aš moku, prisiversdama nusišypso ji.

Gal mėgėjo akimis žiūrint, sako jis. Tačiau profesionalai tave kiaurai permatys, kaip kažin ką. Išsunks iš tavęs viską – kaip sultis iš vaisiaus.

Ar jie vis ieško tavęs? Dar nesiliovė?

Dar ne. Kiek girdėjau.

Siaubas, ar ne, sako ji. Grynas siaubas. Šiaip ar taip, mums dar sekasi, ar ne?

Sekasi? Jis iš naujo pritvinksta pagiežos.

Bent jau esame kartu, bent jau...

Prie bokso sustoja padavėjas. Rankovės atraitotos, ilga prijuostė niekad neskalbiama, įtaukusi, plaukų sruogos prilipusios prie kiaušo kaip riebaluoti plaušai. Toks įspūdis, jog ant rankų jam išdygę kojų pirštai.

Kavos?

Taip, būkite malonus, atsako ji. Juodos. Be cukraus.

Ji patyli, kol padavėjas nueina. Ar nepavojinga?

Kava? Turi galvoje, ar joje nėra mikrobų? Apskritai neturėtų būti, nes verda valandų valandas. Jis atvirai tyčiojasi, bet ji dedasi to nepastebinti.

Ne, turiu galvoje, ar čia nepavojinga.

Tai mano draugo draugas. Šiaip ar taip, nenuleidžiu akies nuo durų – prireikus galėsiu pasprukti pro užpakalines duris. Ten atsiremia skersgatvis.

Juk tu niekuo dėtas, ar ne? – klausia ji.

Aš tau sakiau. Būčiau galėjęs prikišti nagus, nes ten buvau. Šiaip ar taip, tai neturi reikšmės – aš esu kaip tik tas žmogus, kurį jiems maga nuteisti. Jie džiūgaudami mane nukryžiuotų. Su visais mano netikusiais įsitikinimais.

Tau reikia bėgti, liūdnai sako ji. Jos mintyse sukasi toks nuvalkiotas žodis *apkabinti*. Ir vis dėlto jai labiausiai to norisi – stipriai jį apkabinti.

Tik ne dabar, atsako jis. Dabar negalima. Man negalima važiuoti traukiniais, negalima kirsti sienos. Kaip girdėjau, jie sustiprino apsaugą.

Man neramu dėl tavęs, sako ji. Sapnuoju baisius sapnus. Man neramu visą laiką.

Nusiramink, mieloji, sako jis. Kitaip sulysi, ir iš tavo gražių papukų ir dailaus užpakaliuko nebeliks nieko. Tuomet būsi niekam tikusi.

Ji griebiasi ranka už skruosto, lyg jis būtų jai vožęs antausį. Norėčiau, kad niekad daugiau taip nekalbėtum.

Žinau, sako jis. To pageidauja visos merguželės, vilkinčios tokiais apsiaustais kaip tu.

The Port Ticonderoga Herald and Banner, 1933 m. kovo 16 diena

ČEISO ŠALPA MIESTUI

ELVŪDAS R. MARIS, VYRIAUSIASIS REDAKTORIUS

Vedamas pilietiškumo jausmo, jau nebestebinančio mūsų miesto, kapitonas Norvalis Čeisas, Čeiso akcinės bendrovės prezidentas, vakar pranešė, jog Čeiso bendrovė aukoja tris vagonus „antrarūšės" produkcijos labiausiai nukentėjusiems nuo depresijos šalies gyventojams šelpti. Šalpą sudaro antklodėlės kūdikiams, vaikiški megztiniai ir tiek vyriškų, tiek moteriškų pirmosios reikmės apatinių drabužių.

Kapitonas Čeisas pareiškė mūsų laikraščiui, jog dabar, nacionalinės krizės metu, kaip ir karo metais kiekvieno žmogaus pareiga atiduoti savo duoklę, ypač Ontarijo provincijoje, patyrusioje mažiausiai nuostolių. Kritikuojamas savo konkurentų, daugiausia p. Ričardo Grifeno, Toronto *Karališkojo klasikinio trikotažo* savininko, kaltinančio jį tuo, kad išmeta į rinką savo produkcijos perteklių kaip dovaną ir šitaip iš darbininkų atima atlyginimą, kapitonas Čeisas pareiškė, jog kadangi šelpiamieji neturi išteklių toms prekems įsigyti, jo šalpa neturi nieko bendra su prekyba.

Jis pridūrė, jog visos šalies pramonės šakos išgyvena gamybos nuoslūgį ir jog, smukus paklausai, Čeiso bendrovė šiuo metu sumažino gamybą. Jis pareiškė, jog dės visas pastangas, kad fabrikai nesustotų, tačiau netrukus bus priverstas atleisti dalį darbininkų arba sutrumpinti darbo valandas ir apkarpyti algas.

Mes galime tik pritarti kapitonui Čeisui, žmogui, kuris, užuot jėga slopinęs streikus ir griebęsis lokauto, kaip tai daroma tokiose pramonės centruose kaip Vinipegas ir Monrealis, laikosi savo žodžio, Port Tikonderogos mieste apsaugodamas teisėtvarką nuo pažeidimų, profesinių sąjungų kurstomų riaušių, žvėriško smurto ir komunistų skatinamo kraujo praliejimo, kai kituose miestuose neišvengta ženklių materialinių nuostolių, taipgi kūno sužalojimų ir netgi mirčių.

Aklasis žudikas: Austinė lovatiesė

Vadinasi, tu šičia gyveni? – klausia ji.

Ji maigo rankose pirštines, lyg jos būtų permirkusios ir ji norėtų jas išgręžti.

Aš čia apsistojęs, atsako jis. Tai visai kas kita.

Namas vienas iš daugelio virtinėje pastatų, aukštų ir siaurų, pajuodusių nuo suodžių, stačiais dvišlaičiais stogais. Priešais įėjimą – dulkėtos vejos stačiakampis, palei taką sugruzdę piktžolių stagarai. Mėtosi rudo popieriaus maišelis.

Keturi žingsniai iki priebučio. Ant priekinio lango karo nėrinių užuolaidos. Jis išsiima raktą.

Žengdama į vidų, ji žvilgtelėja per petį.

Nesijaudink, sako jis, niekas nestebi. Šiaip ar taip, čia gyvena mano bičiulis. Šiandien aš čia, rytoj – kitur.

Turi daug draugų, sako ji.

Nedaug, atsako jis. Daug nereikia, jei tarp jų nėra nususėlės avies.

Prieškambaryje virtinė žalvarinių vąšų drabužiams kabinti, ant grindų išdilęs linoleumas rudais ir geltonais kvadratais, vidinėse duryse – garniais ir gervėmis išpieštas dulsvas stiklas. Ilgakojai paukščiai lanksčiais it gyvatės kaklais tarp nendrių ir vandens lelijų, ankstesnio – dujų šviesos – laikmečio liekana. Jis atsirakina duris kitu raktu, ir jiedu atsiduria tamsiame koridoriuje; jis spragtelėja jungiklį. Virš jų galvų šviestuvas – trys rausvo stiklo žiedai, kur trūksta dviejų lempučių.

Tik nenualpk iš baimės, sako jis. Niekas prie tavęs neprilips. Tik stenkis prie nieko nesiliesti.

Abejoju, sukikena ji. Aš noriu prisiliesti prie tavęs. Tu prilipsi.

Jis uždaro įstiklintas duris. Kairėje dar vienerios durys, juodos, lakuotos: ji įsivaizduoja kitapus durų prigludusią dorovišką ausį, tariasi girdinti subraškant grindis, lyg žmogui persisveriant nuo vienos kojos ant kitos. Žila pagiežinga senė – argi tai nesiderintų su nėrinių užuolaidomis? Į antrą aukštą veda ilgi sukrypę laiptai išlaužytais turėklais, užkloti vinimis prikaltu kiliminiu taku. Sienų apmušalai išmarginti pavėsinių motyvais – vynuogienojais, susipynusiais su rožėmis, kadaise rausvomis, o dabar rusvomis, pieniškos kavos spalvos. Jis atsargiai ją apkabina, lūpomis vos vos prisiliesdamas prie kaklo, krūtinės, ne daugiau. Ji suvirpa visu kūnu.

Paskiau labai lengva manęs nusikratyti, sukužda jis. Pareini namo, lendi po dušu, ir baigta.

Nesakyk taip, taipgi sukužda ji. Tu amžinai juokauji. Niekad netiki, kad aš nuoširdi.

Šiuo požiūriu esi labai nuoširdi, sako jis.

Jinai apkabina jį per liemenį, ir jiedu nerangiai, kiek sunkokai kopia laiptais aukštyn; kūnų trauka sulėtina judesius. Pusiaukelėje yra apskritas langelis spalvotu stiklu: šviesa sunkiasi pro kobalto dangaus mėlynę, pro reklamines violetines vynuoges, pro skaudžiai raudonas gėles, užliedama jų veidus. Antrojo aukšto aikštelėje jis vėl puola ją bučiuoti, šįkart karščiau, braukdamas ranka per šilku aptemptas kojas, užverčia sijoną iki pat kojinių viršaus, tampo standžius guminius gnybtukus, prispaudžia ją prie sienos. Ji amžinai juosi korsetėliu: nujuosti jį – tai lyg nunerti ruoniui odą.

Jos skrybėlaitė nusirita žemyn, ji stovi rankomis apsikabinusi jam kaklą ir, lyg kieno tempiama už plaukų, užvertusi galvą ir išsirietusi visu kūnu. Jos plaukai išsidraiko, susitaršo; jis bando suglostyti šviesią kupetą, panašią į liepsną, aukštyn kojom apverstą mirguliuojančią baltos žvakės liepsną. Tačiau liepsna niekada nesvyra apačion.

Kambarys trečiame aukšte, tikriausiai kadaise ten gyveno tarnai. Kai tik jiedu atsiduria viduje, jis užkabina grandinėlę. Kam-

barėlis tamsus, tvankus, langas praviras per kelis pirštus, štoros užtrauktos beveik iki pat apačios, iš abiejų pusių sugnybtos ilgos baltos tinklinės užuolaidos. Popiečio saulės nutviekstos štoros atrodo kaip auksinės. Atsiduoda sausais trūnėsiais, taipgi muilu: kampe įsprausta trikampė praustuvė, virš jos kabo parudavęs nuo drėgmės veidrodis; apačioje įgrūstas keturkampis jo rašomosios mašinėlės antvožas. Emaliuotame puodelyje styro dantų šepetukas, toli gražu ne naujas. Per daug intymu. Ji nukreipia žvilgsnį į šalį. Ten lakuota tamsaus medžio komoda, išdeginta cigaretėmis ir išmarginta šlapių stiklinių pėdsakais, bet daugiausia vietos užima lova. Tai viengungio lova, senovinė, žalvarinė, išskyrus bumbulus, baltai dažyta. Tikriausiai girgžda. Ji nukaista dingtelėjus tai minčiai į galvą.

Ji puikiai mato, kad jis gerokai padirbėjo prie lovos – pakeitė paklodes ar bent jau priegalvio užvalkalą, ranka išlygino nublukusią žalsvai gelsvą austinę lovatiesę. Jai beveik gaila, kad jis tiek vargo, nes, bežiūrint į jo pastangų rezultatą, širdį jai sugnybia kažkas panašaus į užuojautą – toks jausmas, lyg alkanas valstietis ją vaišintų paskutine rieke duonos. Anaiptol ne užuojautą ji trokšta susižadinti. Ji nieku gyvu nenori susidaryti įspūdžio, kad jis galėtų būti vienaip ar kitaip pažeidžiamas. Tik jai leistina ta prabanga. Ji pasideda rankinuką ir pirštines ant komodos. Ji staiga susivokia atėjusi į svečius. Tuo atžvilgiu viskas atrodo kvaila.

Atsiprašau, neturiu rūmininko, sako jis. Gal nori išgerti? Pigaus škotiško viskio.

Mielai, būk malonus, atsako ji.

Jis siekteleja butelio iš viršutinio komodos stalčiaus; ima jį ir dvi stiklines, pila. Pasakyk, kai bus gana.

Būk malonus, gana.

Ledo neturiu, bet užtat vandens kiek nori.

Puiku. Nugara atsirėmusi į komodą, ji vienu mauku išgeria viskį, truputį nusikosi, nusišypso jam.

Išgerk stiklelį ir parodyk dugnelį, kaip tau ir patinka, sako jis. Atsisėda ant lovos su stikline rankoje. Gavai, ko norėjai. Jis kilsteleja stiklinę. Neatsako jai šypsniu.

Šiandien tu bjaurus kaip niekad.

Savigyna, atsako jis.

Aš nenoriu viskio, aš noriu tavęs, sako ji. Suvokiu skirtumą.

Iki tam tikro taško, sako jis. Arba bent jau taip tau atrodo. Kad išsaugotum orumą.

Duok man gerą dingstį neišeiti.

Jis nusišiepia. Eik šen.

Jis puikiai žino, jog ji trokšta, kad jis prisipažintų ją mylįs, bet netgi neužsimena apie savo jausmus. Galbūt suvokia, kad tuomet liktų beginklis, kaip kaltę išpažinęs įtariamasis.

Geriau nieko nelaukdama nusimausiu kojines. Kai tik tu pasižiūri, jos iškart smunka.

Kaip ir tu, sako jis. Nenusimauk. Na, eik šen.

Saulė pasisuko; dabar spindulių pluoštas siekia tik kairįjį užtrauktos štoros kraštą. Gatve, tilindžiuodamas skambalu, pradunda tramvajus. Ko gero, tramvajai ėjo visą laiką. Tad iš kur tas įspūdis, jog anksčiau buvo tylu? Tylu, tik jis šnopuoja, jiedu abu šnopuoja – šnopuoja sunkiai, gniauždami kvapą, kad nesigirdėtų. Arba kad girdėtųsi kaip galima mažiau. Kodėl malonumas sudirgina beveik lygiai taip pat kaip skausmas? Atrodo, jog rėkia sužeistas žmogus. Delnu jis užspaudžia jai burną.

Dabar kambaryje dar tamsiau, bet ji mato geriau. Lovatiesė kūpso nuspirta ant grindų, paklodė apsivyniojusi aplink juos, susisukusi apačioje kaip storas audeklinis vijoklis; plika lemputė be gaubto, kreminiai sienų apmušalai, išmarginti kvailomis mažytėmis mėlynomis žibuoklėmis, išmušti rusvai gelsvomis dėmėmis tose vietose, kur tikriausiai prateka lubos; grandinėlė, užkabinta ant durų, kad niekas neįeitų į vidų. Grandinėlė, užkabinta ant durų, gana silpna. Pakaktų vieno peties smūgio, vieno spyrio. Jeigu taip atsitiktų, ką ji darytų? Jai toks įspūdis, jog sienos traukiasi, virsta ledu. Jiedu kaip žuvys akvariume.

Jis prisidega dvi cigaretes, vieną atkiša jai. Abu užsitraukia. Laisva ranka jis glosto ją, paskui vėl apkabina abiem rankomis. Pagalvo-

ja, kiek ji dar turi laiko, bet neklausia. Priešingai, ima už riešo. Ji segi mažytį auksinį laikrodėlį. Jis uždengia ciferblatą.

Na, prabyla jis. Seku seku pasakėlę lovoje?

Būk geras, prašo ji.

Apie ką mes kalbėjome?

Tu nupjaustei liežuvius toms vargšėms merginoms nuotakų šydais.

Aha! Ir tu pakėlei balsą. Jeigu tau nepatinka šita istorija, galiu tau papasakoti kitokią, bet negaliu prižadėti, kad bus dvasingesnė. Gali būti dar bjauresnė. Šiuolaikinė. Vietoj kelių žuvusių zykroniečių galėtume nudriekti kilometrus dvokiančios dumblynės ir šimtus tūkstančių...

Man geriau būtų šita, skubotai atsiliepia ji. Šiaip ar taip, vis tiek ketini ją papasakoti.

Ji sutraiško nuorūką rudo stiklo peleninėje, paskui atsiremia į jį, ausimi prisiglausdama prie krūtinės. Jai patinka šitaip klausytis jo balso, lyg jis eitų ne iš gerklės, bet iš vidurių kaip ūžimas ar urzgimas arba kaip balsas, sklindantis iš žemės gelmių. Kaip kraujas, tvinksintis jos širdyje: žodis, žodis, žodis.

The Mail and Empire, 1934 m. gruodžio 5 diena

PLOJO BENETUI

IŠSKIRTINAI MŪSŲ LAIKRAŠČIUI

Vakar vakare tardamas žodį Imperijos klube, p. Ričardas I. Grifenas, Toronto finansininkas ir atviros širdies *Karališkojo klasikinio trikotažo* prezidentas, labai saikingai pagyrė ministrą pirmininką R. B. Benetą ir pasmerkė jo kritikus.

Turėdamas galvoje triukšmingą sambūrį Toronto Klevo Lapo parke, kur penkiolika tūkstančių komunistų isteriškai sveikino savo vadeivą Timą Buką, įkalintą už maišto kurstymą, bet, pasitikint garbės žodžiu, paleistą iš Kingstono miesto Portsmuto kalėjimo, p. Grifenas išreiškė savo nerimą dėl to, jog vyriausybė „pasiduoda spaudimui" patenkindama dviejų šimtų tūkstančių „nuoširdžių, bet suklaidintų žmonių" pasirašytą peticiją. Jo nuomone, p. Benetas gerai daro laikydamasis „geležinio kumščio" politikos, nes kovoti prieš ardomąją veiklą įmanoma tik sukišant į kalėjimą visus triukšmadarius, kurie rengia sąmokslus kėsindamiesi nuversti teisėtai išrinktą vyriausybę ir konfiskuoti privačią nuosavybę.

Na, o dešimtys tūkstančių imigrantų, deportuotų pagal 98 straipsnį, įskaičiuojant ir išsiųstuosius į tokias šalis kaip Vokietija ir Italija, kur jiems gresia internavimas, kaip pareiškė p. Grifenas, karštai gynė tironiškus režimus ir dabar patys savo kailiu galės patirti, ką tai reiškia.

Perėjęs prie ekonominių klausimų, jis pridūrė, jog, nepaisant vis dar palyginti aukšto nedarbo lygio, darbininkų bruzdėjimo ir komunistų bei jų simpatikų piktnaudžiavimo tomis aplinkybėmis, esama viltį teikiančių požymių, ir jis esąs tvirtai įsitikinęs, kad Depresija pasibaigsianti pavasarį. Tuo tarpu esą protingiausia laikytis tos pačios politikos ir netrukdyti sistemai įeiti į savo vėžes. Nieku gyvu nevalia pasiduoti p. Ruzvelto švelniojo socializmo pagundai, nes tokie veiksmai tik dar labiau pažeisią ir šiaip jau šlubuojančią mūsų ekonomiką. Aišku, apgailestautina, jog bedar-

bių padėtis tokia sunki, tačiau daugelis jų iš prigimties kratosi darbo, todėl būtina imtis greitų ir veiksmingų priemonių ir panaudoti jėgą prieš įstatymą pažeidžiančius streikininkus ir atėjūnus kurstytojus.

Pono Grifeno žodžiai susilaukė karštų plojimų.

Aklasis žudikas: Pasiuntinys

Ką gi. Tarkime, kad tamsu. Visos trys saulės jau seniai nusileidusios. Patekėjo du mėnuliai. Priekalnėse pasirodo vilkai. Išrinktoji mergina laukia aukojimo. Ji paskutinįsyk gardžiai pavalgė, buvo iškvėpinta, ištrinta balzamais, išklausė pašlovinimo giesmių, jai skirtų maldų. Dabar ji guli raudonų ir auksinių brokatų guolyje, uždaryta Šventyklos slapčiausiame kambaryje, kur kvepia žiedlapiais, smilkalais ir grūstais aromatiniais prieskoniais, kuriais paprastai apiberiami mirusiųjų karstai. Tas guolis vadinamas Vienos nakties guoliu, nes nė viena mergina jame nepraleidžia dviejų naktų. Pačios merginos, kai joms dar nenupjauti liežuviai, jį vadina Bežadžių ašarų guoliu.

Vidurnaktį pas ją ateis Požemio Viešpats, anot kalbų, vilkintis surūdijusiais šarvais. Požemio viešpatija – kančių ir sklaidos vieta, kur atsiduria visos vėlės keliaudamos į Dievų kraštą, o kai kurios – pačios nuodėmingiausios – priverstos ten pasilikti. Naktį prieš paaukojimą kiekviena Šventovei skirta mergina turi priimti Viešpatį surūdijusiais šarvais, nes kitaip jos siela būsianti nepatenkinta ir, užuot keliavusi į Dievų kraštą, privalės dėtis prie būrio nuogų mirusių žydraplaukių gražuolių, kurių akys kaip gyvačių knibždančios duobės, o kūnai gundančių formų, klaidžiojančių nykiuose Vakarų kalnuose aplink apleistus senovinius kapus. Kaip matai, aš jų nepamiršau.

Ačiū, kad rimtai tam atsidedi.

Nėra nieko, kas tau tikrai patiktų. Jeigu nori, kad pridėčiau kokį mažmožį, sakyk. Tiek to. Kaip daugelis žmonių – senovėje ir

dabar, – zykroniečiai bijo skaistuolių, ypač mirusių. Neragavusios meilės ir mirusios netekėjusios moterys po mirties ieško to, ko, deja, negavo gyvos būdamos. Dieną jos miega apgriuvusiuose kapuose, o naktį užpuola neatsargius keliauninkus, ir ypačiai jaunuolius, kurie taip nepaiso pavojų, jog išdrįsta ten pasirodyti. Jos apninka tuos jaunuolius, iščiulpia jų syvus ir paverčia juos paklusniais zombiais, kad prireikus tenkintų nuogų mirusiųjų moterų iškrypėliškus geismus.

Gyva bėda tiems jaunuoliams, sako ji. Ar neįmanoma kaip nors apsiginti nuo tų paleistuvių?

Jas galima subadyti ietimis arba akmenimis suknežinti į miltus. Tačiau jų tokia daugybė – lyg kautumeis su aštuonkoju, jos taip netikėtai užgriūva žmogų, jog tas nespėja nė susivokti. Žodžiu tariant, jos tave užhipnotizuoja – jos nuslopina tavo valią. Tai jos daro pirmiausia. Vos tik pastebėsi kurią, negalėsi pajudėti iš vietos.

Įsivaizduoju. Dar truputį viskio?

Man regis, aš sugebėčiau atsispirti. Ačiū. Mergina – kaip tu manai, kuo ji būtų vardu?

Nežinau. Išsirink, kokį nori. Čia tavo stichija.

Aš dar pagalvosiu. Žodžiu, štai ji guli Vienos nakties guolyje, nestygdama vietoje. Ji nesuvokia, kas yra baisiau: kelios akimirkos, kai tau pjauna gerklę, ar tos valandos iki aukojimo. Šventykloje niekam ne paslaptis, jog nėra Požemio Viešpaties, jog tai tik vienas kuris persirengęs dvariškis. Kaip ir viską Sakiel Norne, tą pareigybę galima nusipirkti, ir mainais į tą privilegiją iš rankų į rankas – aišku, iš po skverno – eina didelės sumos. Visi tie pinigai patenka kišenėn Vyriausiajai Žynei, kuri yra korumpuota kaip niekas kitas ir, anot gandų, turi silpnybę safyrams. Ji teisinasi žadėdama pinigus panaudoti labdarai ir iš tikrųjų prisiminusi kartais dalį jų tam panaudoja. Merginos nespėja pasiskųsti dėl tos jų išmėginimo dalies, juo labiau kad neturi liežuvio nei rašymo priemonių, be to, rytojaus dieną ir šiaip jau jos visos miršta. *Iš dangaus nukritę pinigai*, skaičiuodama pinigus, pati viena sau sako Vyriausioji Žynė.

Tuo tarpu iš toli atžygiuoja apdriskusių barbarų orda, pasiryžusi užgrobti garsingąjį Sakiel Norno miestą, apiplėšti ir paleisti plėnimis. Tokio pat likimo jau susilaukė keli Vakarų miestai. Niekas – tai yra iš civilizuotų tautų – nesuvokia, kodėl jie laimi vieną pergalę po kitos. Jie nei gerai apsirengę, nei gerai apsiginklavę, nei moka skaityti ir neturi jokių išmoningų metalinių pabūklų.

Negana to, jie neturi karaliaus, tik vadą. Vadas neturi jokio vardo: atsižada jo tapdamas vadu ir mainais gauna titulą. Jo titulas – Linksmybių Tarnas. Šalininkai jį vadina Visagale Rykšte, Nenugalimąja Dešine, Neteisybės Šalintoju, Dorovės ir Teisingumo Gynėju. Niekam nežinoma, iš kur kilę barbarai, bet visi yra tos nuomonės, kad jie atėjo iš šiaurės vakarų, iš kur pučia blogi vėjai. Priešai juos vadina Siaubūnais, o jie šaukiasi esą Džiugesio tauta.

Dabartinis jų vadas paženklintas Dievų malonės: jis gimė kūly, sužeistas į koją ir turi žvaigždę kaktoje. Nežinodamas ką daryti, jis puola į transą ir susisiekia su kitu pasauliu. Jis žygiuoja sunaikinti Sakiel Norno vykdydamas Dievų pasiuntinio atneštą įsakymą.

Pasiuntinys pasirodo jam liepsnos pavidalu, daugiaakis ir ugniniais sparnais. Tie pasiuntiniai paprastai kalba netiesiogiai ir apsireiškia įvairiaip: liepsnojančiais *thulkais*, bylojančiais akmenimis, vaikščiojančiomis gėlėmis, būtybėmis paukščio galva ir žmogaus liemeniu. Tačiau jie taipgi gali pasiversti bet kuo. Pasak Siaubūnų, tokiu pasiuntiniu neabejotinai gali būti vienišas keliauninkas arba keliauninkų pora, vagimi arba žyniu laikomas žmogus, keliomis kalbomis šnekantis svetimšalis, pakelės elgeta: vadinasi, su visais jais reikia elgtis labai atsargiai – bent jau iki tol, kol atsiskleis, kas jie yra iš tikrųjų.

Jei paaiškėja, kad jie – Dievų pasiuntiniai, tuomet priklauso pavaišinti valgiais, vynu, prireikus pasiūlyti moterį, pagarbiai išklausyti jų žinias ir išlydėti į kelionę. Priešingu atveju juos privalu negyvai užmušti akmenimis, o jų turtą konfiskuoti. Gali neabejoti, jog visi keliauninkai, žyniai, svetimšaliai ir elgetos, atsidūrę Siaubūnų kaimynystėje, būna iš anksto apsirūpinę pakankama atsarga neaiškių parabolių – *miglotų posakių*, jų žodžiais tariant, *šilko nėrinių*, – ganėtinai mįslingų, idant galėtų praversti bet kuria proga,

nelygu aplinkybės. Keliauti Džiugesio tautos gyvenama vieta be mįslių ar galvosūkių – vadinasi, pulti mirčiai į nasrus.

Daugiaakės liepsnos žodžiais tariant, Sakiel Norno miestas pasmerktas žūčiai už polinkį į prabangą, netikrų dievų garbinimą ir ypač už pasibaisėtiną vaikų aukojimą. Todėl to miesto žmonės, taipgi vergai, vaikai ir aukojimui skirtos merginos, visi kaip vienas turi būti išžudyti. Gali pasirodyti, jog neteisinga žudyti netgi tuos, kurių žūtis duoda pretekstą žudynėms, tačiau Džiugesio tautai nei kaltė, nei nekaltumas neturi reikšmės, viską nulemia tai, ar esi nešvarus, o Džiugesio tautos įsitikinimu – nešvariame mieste visi vienodai nešvarūs.

Orda dunda tolyn keldama tamsų dulkių debesį, kuris plevena virš galvų kaip vėliava. Ji dar nepakankamai arti, kad sargyba pastebėtų priešą nuo Sakiel Norno sienų. Žmonės, kurie galėtų paskelbti pavojų, – toli nuklydę piemenys, keliaujantys prekeiviai ir panašiai, – negailestingai gainiojami ir sukapojami į smulkius gabaliukus, išskyrus galimus Dievų pasiuntinius.

Priešaky šuoliuoja kilniaširdis Linksmybių Tarnas rūsčiai surauktais antakiais ir degančiomis akimis. Ant pečių – neišdirbtas kailis, ant galvos – raudona kūginė kepurė, jo valdžios ženklas. Iš paskos lekia jo šalininkai, plėšriai išsiepę dantis. Nuo jų bėga žolėdžiai, jų pėdomis seka maitėdos, iš šalių šuoliuoja vilkai.

Tuo tarpu nieko neįtariančiame mieste rengiamas sąmokslas Karaliui nuversti. Mintį davė (kaip įprasta) keli itin patikimi dvariškiai. Jie pasinaudojo pačiu nagingiausiu aklu žudiku, jaunuoliu, kuris kadaise audė kilimus, paskiau buvo prostitutas, bet pabėgęs pagarsėjo tuo, jog, tyliai, iš pasalų prisėlinęs, negailestingai nužudo peiliu. Vadinsime jį X.

Kodėl X?

Tokie žmonės paprastai vadinami X. Vardo jiems nereikia, vardas jiems tik trukdo. Žodžiu, X – tai lyg rentgeno spindulys, jeigu esi X, gali pereiti kiaurai tvirčiausią sieną ir matyti pro moters drabužius.

Bet X aklas, sako ji.

Juo geriau. Jis mato kiaurai moters drabužius vidiniu regėjimu, teikiančiu palaimą vienatvėje.

Vargšas Vordsvortas! Nepiktžodžiauk! – sušunka ji susižavėjusi.

Negaliu, aš piktžodžiauju nuo mažumės.

X turi prasismelkti į Penkių Mėnulių šventyklą, surasti slaptąją menę, kur rytojaus dieną bus aukojama mergelė, ir perrėžti gerklę sargybiniui. Paskui turi nužudyti aukojamąją mergelę, paslėpti jos kūną po legendiniu Vienos Nakties guoliu ir pats apsigaubti mergelės apeiginiais šydais. Paskui turi palaukti, kol ateis dvariškis, apsimetęs Požemio Viešpačiu, – o tai iš tikrųjų pats būsimo rūmų perversmo vadovas, – pasimėgaus tuo, už ką užsimokėjo, ir dings. Dvariškis atseikėjo nemažai pinigų ir už tai nori šio to daugiau nei lavonas, kad ir dar nesustingęs. Jis nori, kad krūtinėje plaktų širdis.

Tačiau, beruošiant tą planą, įsibrovė klaida. Apsiskaičiuota derinant laiką: atsitiko taip, jog aklasis žudikas atėjo pirmas.

Per daug siaubo, sako ji. Tu linkęs viską suvelti.

Jis braukia pirštu per nuogą jos ranką. Pasakoti toliau? Paprastai už tai imu pinigus. Tu, priešingai, gauni už dyka, turėtum atsidėkoti. Žodžiu, tu nenumanai, kas atsitiks. Aš tik pinu intrigą, kad būtų sudėtingesnė.

Sakyčiau, kad intriga ir šiaip jau sudėtinga.

Sudėtingos intrigos – mano profilis. Jei pageidauji paprastesnės, paieškok kitur.

Gerai jau, gerai. Pasakok.

Persirengęs nužudytos merginos drabužiais, žudikas turi laukti ryto, paskui, palydos vedamas, laiptais užkopti ant altoriaus ir ten aukojimo akimirką nudurti Karalių. Bus toks įspūdis, jog Karalių nužudė pati Deivė, ir jo žūtis taps ženklu pradėti kruopščiai sustyguotą sukilimą.

Tam tikri gaivalai, labiausiai linkę į smurtą, iš anksto papirkti sukels riaušes. Toliau įvykiai klostysis pagal tradicinę schemą. Šventyklos šventikės bus uždarytos į kalėjimą, kaip bus pranešta, jų pačių saugumo dėlei, bet iš tikrųjų siekiant jas priversti pripažinti

tariamą sąmokslininkų dvasinę valdžią. Karaliui ištikimi kilmingieji bus vietoje subadyti ietimis; jų vyriškosios lyties atžalos taipgi išžudyti, idant vėliau būtų išvengta keršto; jų dukterys ištekintos už nugalėtojų, įteisinant giminės turto nusavinimą, o jų išlepintos ir, be abejo, neištikimos žmonos atiduotos žemiems minios instinktams patenkinti. Kai tik šios žemės viešpačiai žlunga, didžiausias malonumas sumaišyti juos su purvais.

Aklasis žudikas tikisi pasprukti pasinaudodamas kilusia sumaištimi, o vėliau sugrįžęs išreikalauti antrosios dosnaus atlygio dalies. Tiesą pasakius, sąmokslininkai ketina ten pat jį nudėti, kad nepakliūtų į nagus priešams ir – sąmokslui žlugus – kvočiamas visko neišplepėtų. Jo kūnas bus gerai paslėptas, nes visiems žinoma, jog aklieji žudikai paprastai esti samdomi, ir anksčiau ar vėliau žmonėms gali kilti klausimas, kas jį pasamdė. Sustyguoti Karaliaus mirtį – tai viena, o įkliūti – visai kas kita.

Bevardė mergina guli raudono brokato guolyje, laukdama netikro Požemio Viešpaties ir be žodžių atsisveikina su gyvenimu. Persirengęs Šventyklos patarnautojos pilku drabužiu, aklasis žudikas tyliai sėlina koridorium. Jis prieina duris. Sargyboje stovi moteris, nes vyrams nevalia tarnauti tarp Šventyklos sienų. Pro savo pilką šydą aklasis žudikas pakužda, jog atnešė Vyriausiosios Šventikės žinią, kurią gali jai pasakyti tik į ausį. Moteriškė prisilenkia, vieną kartą blyksteleja peilis, Dievų žaibas gailestingas. Juslios rankos staigiai griebia žvangančius raktus.

Raktas pasisuka spynoje. Mergina viduje išgirsta. Ji atsisėda guolyje.

Jos balsas nutyla. Jis klausosi garsų gatvėje.

Ji pasiremia ant alkūnės. Kas ten? – klausia. Kažkas užtrenkė automobilio dureles.

Būk gera, sako jis. Apsimauk kelnaites kaip padori mergina ir žvilgtelėk pro langą.

O jeigu kas nors mane pamatys? – sako ji. Juk dar visai šviesu.

Nieko baisaus. Niekas tavęs nepažins. Pamatys moterį su kelnaitėmis, ir tiek, čia tuo nieko nenustebinsi; stačiai pagalvos, kad esi...

Lengvo elgesio moteris? – švelniai užbaigia ji. Ir tu taip manai?

Puolusi mergina. Tai jau kas kita.

Malonu iš tavęs girdėti.

Kartais pats sau esu nuožmiausias priešas.

Jeigu ne tu, būčiau dar žemiau puolusi, sako ji. Dabar ji prie lango, kilstelėja štorą. Jos kelnaitės šalto žalsvumo kaip ledas pakrantėje, sutrupėjęs ledas. Jis negalės jos išsaugoti, bent jau ilgesnį laiką. Ištirps, nuplauks pasroviui, išslys iš rankų.

Ką nors matai? – klausia jis.

Nieko neįprasta.

Eikš į lovą.

Tačiau ji dirstelėja į veidrodį virš kriauklės, pamato savo atvaizdą. Veidą be kosmetikos, išsitaršiusius plaukus. Pažvelgia į auksinį laikroduką. Dieve, man šakės, sako pati sau. Reikia eiti.

The Mail and Empire, 1934 m. gruodžio 15 diena

KARIUOMENĖ NUSLOPINA RIAUŠES

PORT TIKONDEROGA, ONTARIJO PROVINCIJA

Ištisą savaitę trukę neramumai, sekę po Čeiso ir Sūnų akcinės bendrovės fabrikų uždarymo, jame kilusio streiko ir darbininkų atleidimo iš darbo, vakar Port Tikonderogoje vėl virto riaušėmis. Policijos pajėgos pasirodė per silpnos, ir, provincijos įstatymų leidžiamajam susirinkimui paprašius pastiprinimų, viešajai tvarkai apsaugoti Ministras Pirmininkas leido panaudoti Kanados karališkąjį pulką, kuris atvyko antrą valandą popiet. Kaip pranešama, šiuo metu padėtis stabilizavosi.

Prieš įvedant tvarką, streikininkų susirinkime viršų paėmė anarchija. Visoje miesto didžiojoje gatvėje riaušininkai daužė parduotuvių vitrinas, grobė viską, kas pakliūva po ranka. Kai kurie krautuvininkai, bandę ginti savo nuosavybę, šiuo metu gydomi ligoninėje nuo įvairių sumušimų. Pranešama, jog vieno policininko, plyta sužeisto į galvą, būklė itin sunki. Miesto ugniagesiams pavyko užgesinti Pirmajame fabrike paryčiais kilusį gaisrą, bet, įtardama nusikalstamą veiką, policija pradėjo tyrimą. Panaktinis p. Elas Deividsonas buvo ištrauktas iš ugnies, bet buvo jau miręs nuo žaizdų galvoje ir užtroškęs dūmuose. Ieškoma padegėjų, jau nustatyti keli įtariami asmenys.

Port Tikonderogos dienraščio redaktoriaus p. Elvūdo R. Mario įsitikinimu, neramumai prasidėjo po to, kai atvykę agitatoriai ėmė vaišinti visus alkoholiu. Jis tvirtina, jog vietiniai darbininkai gerbia įstatymus ir nesukurstyti patys nebūtų įsivėlę į riaušes.

P. Norvalis Čeisas, Čeiso ir Sūnų bendrovės prezidentas, atsisakė komentuoti šį įvykį.

Aklasis žudikas: Naktiniai žirgai

Šią savaitę kitas namas, kitas kambarys. Vos truputis vietos tarp durų ir lovos. Ant lango meksikietiškos užuolaidos geltonais, mėlynais ir raudonais ruoželiais; lovos galvūgalis – taškuoto klevo; ant grindų mėtosi nuspirta tamsiai raudona šiurkšti Hudzono bendrovės antklodė. Ant sienos – koridos plakatas. Rudos odos krėslas; sendinto ąžuolo rašomasis stalas; stiklinė su aštriai nusmailintais pieštukais; stovelis su pypkėmis. Slogus, tabako prisodrintas oras.

Knygų lentynėlė: Audenas, Veblenas, Špengleris, Steinbekas, Dos Pasosas, *Vėžio atogrąža*, knygos sudėliotos taip, kad kristų į akis, tikriausiai pirktos iš po skverno. *Salambo, Keistoji bėglė, Stabų sutemos, Atsisveikinimas su ginklais*. Barbiusas, Monterlantas. *Hammurabis Gesetz: Juristische Erlaüterung*. Tasai naujas draugas intelektualus, taria ji sau. Ir turi daugiau pinigų. Vadinasi, nebe toks patikimas. Ant medinės kabyklos viršaus puikuojasi trys skrybėlės, kabo gryno kašmyro škotiškas chalatas.

Ar esi skaitęs vieną kurią tų knygų? – paklausė ji, kai jiedu įėjo į vidų ir užsirakino duris. Nusimaudama pirštines ir nusivoždama skrybėlaitę.

Vieną kitą, atsakė jis. Į aiškinimus leistis neketino. Pakreipk galvą. Jis nuėmė prikibusį prie plaukų lapą.

Jau krinta.

Jai įdomu, ar draugas žino. Ne, ne tai, jog jis parsiveda viešnią – matyt, jiedu susitarė, kad draugas nesikištų į jo reikalus, vyrai taip paprastai daro, – o tai, kas ji tokia. Jos vardą ir taip

toliau. Ji tikisi, jog nežino. Sprendžiant iš knygų ir ypač iš koridos afišos, jai atrodo, jog tas draugas bus nusistatęs prieš ją – iš principo.

Šiandien jis buvo nebe toks aistringas, mąslesnis. Norėjo ilgiau pabūti lauke, neskubėti. Įsižiūrėti.

Ko taip žiūri į mane?

Noriu įsiminti.

Kam to reikia? – tarė ji ranka uždengdama jam akis. Jai nepatikdavo, kai kas nors šitaip į ją įsispoksodavo. Jausdavosi lyg grabinėjama.

Kad vėliau išsaugočiau tavo paveikslą, atsakė jis. Kai išvažiuosiu.

Nereikia. Negadink šios dienos.

Kalk geležį, kol karšta, tarė jis. Toks tavo šūkis?

Veikiau: negaišk veltui laiko, atsakė ji. Ir tuomet jis nusikvatojo.

Ji susivyniojo į paklodę, apsikamšė krūtinę; dabar ji guli šalia jo, kojas susikišusi į ilgą vingiuotą baltutėlę medvilninę žuvies uodegą. Jis guli susinėręs rankas ant sprando; žiūri akis įsmeigęs į lubas. Ji duoda jam gurkštelėti iš savo stiklinės – šįkart vandeniu atmieštos ruginukės. Pigesnės nei škotiškas viskis. Ji ketino atsinešti ko nors padoresnio, ko nors išties geriamo, bet visiškai pamiršo.

Na, pasakok, paragina ji.

Kad trūksta įkvėpimo, atsako jis.

O kaip aš galėčiau tave įkvėpti? Šiandien man nereikia grįžti namo penktą valandą.

Tikro įkvėpimo teks palaukti, sako jis. Man reikia atgauti jėgas. Duok man pusvalandį laiko.

O lente, lente currite noctis equi!

Ką?

Neskubėkite, neskubėkite, naktiniai žirgai! Tai Ovidijus, sako ji. Lotyniškai eilės rikiuojasi palengva. Nelabai mandagu, jam gali pasirodyti, kad ji nori pasipuikuoti. Ji niekad nesugeba įminti, ką jis gali žinoti ir ko negali. Kartais jis apsimeta, jog ko nors nežino,

o kai ji paaiškina, jis pareiškia visa tai žinojęs, iš pat pradžių viską žinojęs. Ima ją kvosti, o paskui staiga užčiaupia.

Tu keistuolė, sako jis. Kodėl naktiniai žirgai?

Jie traukia Laiko vežimą. Jis yra su savo mylimąja. Kitaip sakant, jis trokšta, kad naktis tęstųsi kaip galima ilgiau ir kad jis galėtų ilgiau su ja pabūti.

Kuriam galui? – tingiai klausia jis. Argi jam neužtenka penkių minučių? Nieko geresnio nežino?

Ji atsisėda. Tu pavargęs? Ar aš tau nusibodau? Gal man eiti?

Gulk. Niekur tu neisi.

Jai nepatinka, kad jis taip elgiasi – kalba kaip filmo kaubojus. Jis taip elgiasi trokšdamas ją sumenkinti. Vis dėlto ji išsitiesia, paglosto jo liemenį.

Palieskite čia, mieloji ponia. Bus nuostabu. Jis užsimerkia. Mylimoji, sako jis. Koks keistas žodis. Daugmaž tūkstantis aštuoni šimtai septyniasdešimtieji metai. Norėčiau pabučiuoti tavo žavų batelį arba sočiai tave privaišinti šokoladiniais saldainiais.

Gal aš esu keista. Gal aš esu iš praeito amžiaus. Vadinasi, *meilužė*. Arba *prielipa*. Labiau atitinka laiko dvasią, ar ne? Tau arčiau širdies?

Žinoma. Bet, man regis, daug geriau *mylimoji*. Nes nėra nieko, kas būtų arčiau širdies, ar ne?

Aišku, sako ji. Nėra nieko. Na, pasakok toliau.

Jis pasakoja: leidžiantis nakčiai, Džiugesio tauta apsistoja nakvynės per vienos dienos pažygį nuo miesto. Vergės, paimtos nelaisvėn ankstesniuose žygiuose, pila skaisčiai raudoną *hrangą* iš odmaišių, kuriuose jis rauginamas, ir, gūždamosi iš baimės, lankstosi, patarnauja, nešioja dubenis pusvirio troškinio, pagaminto iš kremzlėtos vogtų *thulkų* mėsos. Atsisėdusios paunksnėje, tamsiomis skaromis apsigobusios galvas, teisėtos žmonos žibančiomis akimis spokso, ar nepastebės bent menkiausio akiplėšiškumo. Jos žino, kad nakčia miegos vienos be vyrų, bet užtat galės išplakti nutvertas mergas už negrabumą arba nepagarbą, ir jos nepraleis progos.

Vyrai, apsisiautę kailiniais, tupi prie savo nedidelių laužų, valgo vakarienę, marmaliuoja vieni su kitais. Jie ne per džiugiausiai nusiteikę. Rytoj arba poryt – nelygu jų spartumas ir priešų apdaira – jiems teks grumtis, ir šįkart jie gali ir nenugalėti. Tiesa, ugniaakis pasiuntinys, kalbėjęs su Nenugalimąja Dešine, pažadėjo jiems pergalę tuo atveju, jeigu jie ir toliau būsią dievobaimingi, paklusnūs, narsūs ir klastingi, tačiau, kai sprendžiami tokie dalykai, visada esti daugybė „jeigu".

Jeigu jie pralaimės, bus išžudyti su žmonomis ir vaikais. Jie nesitiki malonės. Jeigu laimės, jiems patiems teks žudyti, o tai anaiptol ne visada malonu, kaip kartais manoma. Jiems reikės išžudyti visus miesto žmones: toks nurodymas. Nevalia palikti gyvo nė vieno berniuko, kad jis užaugtų trokšdamas atkeršyti už nužudytą tėvą; nė vienos gyvos mergaitės, kad neužkrėstų Džiugesio tautos palaidu elgesiu. Anksčiau užkariautuose miestuose jie paėmė nelaisvėn merginų ir šykščiai išdalijo jas kariams – po vieną, dvi ar tris, nelygu šaunumas ir nuopelnai, tačiau Dievų pasiuntinys dabar pranešė, jog kas per daug – tai nesveika.

Visos tos žudynės bus sunkios, taipgi triukšmingos. Tokio didelio masto žudynėse kariai išvargsta, išsipurvina, turi darbuotis kruopščiai ir sąžiningai, kitaip Džiugesio tautai gali grėsti aibė nemalonumų. Vienatinis Visagalis moka saviškai priversti visus laikytis įstatymo raidės.

Žirgai ganosi pririšti tolėliau. Jų ne per daugiausia, ir jodinėja jais tik vadai, – tai iš pažiūros amžinai prislėgti, silpni, įgąsdinti kietų žąslų žirgai švelniomis baikščiomis akimis. Jie dėl to nekalti: tiesiog taip išmankštinti.

Žirgo savininkas turi teisę jį spardyti ir mušti, bet negali nei užmušti, nei suvalgyti, nes senų senovėje Vienatinio Visagalio pasiuntinys buvo pasirodęs žirgo pavidalu. Arkliai, regis, tai prisimena ir tuo didžiuojasi. Todėl jodinėti leidžiama tik vadams. Bent jau taip aiškinama.

Mayfair, 1935 m. gegužė

TORONTO AUKŠTUOMENĖS KRONIKA

JORKAS

Šį balandį pavasario pradžią paženklino nuotaikingi įvykiai, o visų reikšmingiausias – ištisas karavanas uniformuotų *šoferių* vairuojamų limuzinų, balandžio šeštą atgabenusių visą pulką įžymių svečių į vieną įdomiausių šio sezono pobūvių, nuostabias kviestines vaišes, kurias Rouzdeile, savo įspūdingame Tiudorų stiliaus rūme, panelės Airisės Čeis garbei suruošė ponia Vinifredė Grifen Prajor. Panelė Airisė Čeis, gyvenanti Port Tikonderogoje (Ontarijo provincija), yra kapitono Norvalio Čeiso duktė ir velionės p. Bendžamino Montforto Čeiso žmonos, kilusios iš Monrealio, dukraitė. Greitu laiku ji išteka už p. Ričardo Grifeno, ponios Grifen Prajor brolio, jau seniai laikomo kaip viena puikiausių mūsų provincijos partijų, ir jų vedybos, įvyksiančios gegužės mėnesį, santuokų kalendoriuje žada būti įsimintinu įvykiu.

Paskutinio sezono debiutantės ir jų motinos degte degė noru pasigrožėti jaunute nuotaka, žavinčia kukliu smėliniu gofruoto krepo *Schiaparelli* apdaru – apgulusiu sijonu ir švarkeliu su juodo aksomo apsiuvais, blizgančiais kaip gagatas. Vilkėdama elegantiška džiovintų rožių spalvos *Chanel* firmos vakarine suknia klostuota apačia ir perliukais kukliai papuoštu kikliku, ponia Prajor priiminėjo svečius tarp baltų narcizų, vijokliais apaugusių baltų pavėsinių ir ilgų plonų žvakių, degančių sidabrinėse žvakidėse, papuoštose sidabriniais kaspinais įvijai aprištomis dirbtinių juodųjų muskatinių vynuogių kekėmis. Pobūvyje taip pat dalyvavo panelės Čeis sesuo ir pamergė panelė Lora Čeis tamsiai žaliu aksominiu kostiumėliu su žalsvo atlaso apdaila.

Tarp garbingų svečių buvo generalinio gubernatoriaus vietininkas p. Herbertas A. Briusas su žmona, pulkininkas R. I. Itonas su žmona ir dukra panele Margaret Iton, parlamento deputatas p. V. D. Rosas su žmona ir dukterimis Siuzana ir Izobele Ros, ponia A. L. Elsvort su abiem dukterimis, ponia Beverli Balmer ir panelė Eleinė Elsvort, panelė Džoslina Bun ir panelė Dafnė Bun, taip pat ponas Grantas Pepleris su žmona.

Aklasis žudikas: Varinis varpas

Vidurnaktis. Sakiel Norno mieste gaudžia varinis varpas skelbdamas metą, kai Sudužęs Dievas, Trijų Saulių Dievo naktinis įsikūnijimas, tamsybėse pasiekia patį žemiausią laidos tašką ir kai po nuožmių grumtynių jį sukapoja į gabaliukus Požemio Viešpats su savo tuntu mirusių karių, apsistojusių Jo viešpatijoje. Gabaliukus surankioja Deivė, grąžina jam gyvybę, išslaugo, kad jis atgautų sveikatą ir jėgas ir auštant kaip paprastai pasirodytų atgimęs ir sklidinas šviesos.

Nors Sudužęs Dievas visų mėgstamas, vis dėlto niekas nebetiki ta pasaka. Šiaip ar taip, kiekvienuose namuose moterys iš molio lipdo jo statulėlę, kurią vyrai sudaužo į druzgus pačią tamsiausią metų naktį, o moterys kitą dieną iš naujo ją nulipdo. Vaikams valgyti kepami saldžios tešlos dievukai: mat vaikai su savo godžiomis burnytėmis vaizduoja ateitį, kuri, kaip ir laikas, sunaikina visa, kas gyva.

Karalius sėdi vienas aukščiausiame savo prašmatnių rūmų bokšte, stebi žvaigždes ir aiškina ženklus, pranašaudamas, ką žada ateinanti savaitė. Austą platinos kaukę jis pasidėjęs šalia, nes aplink nėra nieko, nuo ko jis turėtų slėpti savo jausmus: gali šypsotis ir raukytis kada tinkamas kaip bet kuris eilinis ignirodas. Kaip gera!

Dabar jis šypso, mąsliai šypso: apmąsto savo paskutinį meilės nuotykį su rubuile vieno valdininkėlio žmona. Ji kvaila kaip *thulkas*, bet užtat puikiai išmano reikalą, jos lūpos storos ir putlios, panašios į permirkusias aksomines pagalvėles, ilgi ploni pirštai vinklūs kaip žuvys, akys mažytės ir suktos. Vis dėlto ji darosi pernelyg reikli ir neatsargi. Jau kuris laikas graužte graužia jį prašydama sudėti eiles apie jos kaklą arba kurį kitą jos kūno sąnarį, kaip

karaliaus dvare elegantiškiausių meilužių kad įprasta, tačiau ta kryptimi jo talentai toli nesiekia. Kodėl moterys taip vaikosi trofėjų, kodėl joms reikia tiek atminimų? O gal stačiai nori jį paversti kvailiu, kad parodytų savo galią?

Gaila, bet būtinai reikės jos nusikratyti. Jis finansiškai sužlugdys jos vyrą – pagerbs jį su visa dvariškių svita ateidamas į jo namus pietų, kol galutinai išseks vargšo pusgalvio ištekliai. Skoloms išmokėti gaus parduoti vergijon žmoną. Tai gal netgi išeis jam į gera – sustiprins pernelyg lanksčią nugarą. Be galo malonu vaizduotis, kaip ji be šydo, kiekvieno praeivio žvilgsniui atviru veidu susiraukusi tampo savo naujos šeimininkės suolelį kojoms pasidėti arba jos mėgstamiausią *vibularą* melsvu snapeliu. Galės kada tinkamas įsakyti ją nužudyti, bet tai atrodo truputį per žiauru: tiesą pasakius, juk ji tiek ir kalta, jog turi potraukį prie prastos poezijos. Jis – ne tironas.

Priešais jį tyso išdarinėtas *urmas*. Jis vos prisiliečia paukščio plunksnų. Jam nusispjauti į žvaigždes – jau seniai nebetiki tomis pasakėlėmis, – bet vis dėlto teks užmesti į jas akį ir padaryti oficialų pareiškimą. Greitu laiku reikia tikėtis turtų padidėjimo ir gausaus derliaus, – žmonės visada pamiršta pranašystes, jeigu jos neišsipildo.

Jis svarsto, ar bent kiek pagrįsta informacija, gauta iš patikimo asmeninio šaltinio – barzdaskučio, – jog prieš jį rengiamas dar vienas sąmokslas. Ar vėl teks griebtis areštų, kankinimų ir mirties bausmių? Be jokios abejonės. Tariamas atlaidumas toks pat pragaištingas viešajai tvarkai kaip ir tikras atlaidumas. Reikia vadeles kietai laikyti savo rankose. Jeigu nusiris viena kita galva, jo galvos neištiks toks likimas. Gindamasis jis bus priverstas veikti; vis dėlto dar jaučia keistą vangumą. Valdant karalystę nevalia nė akimirkos atsipalaiduoti: jeigu jis bent sekundę atleis vadžias, jie beregint griebs jam už gerklės, kad ir kas jie būtų.

Jam toks įspūdis, jog toli šiaurėje mirga ugnys, lyg dega laužai, bet staiga viskas išblėsta. Ko gero, amalas. Jis persibraukia ranka per akis.

Man jo gaila. Manding, jis stengiasi iš paskutiniųjų.

Manding, mums reikia išgerti. Kaip tu manai?

Galvą guldau, kad tu nugalabysi. Sprendžiu iš tavo akių blizgesio.

Pagal teisingumą jis to vertas. Mano akimis žiūrint, jis tikras nevidonas. Betgi karaliams privalu tokiems būti, ar ne? Kova dėl būvio ir taip toliau. Kieno galia, to ir valia.

Tu iš tikrųjų tuo netiki.

Ar jau viskas? Būk gerutė, išsunk iš butelio iki paskutinio lašo! Aš tikrai baisiai noriu gerti.

Pažiūrėsim. Ji atsikelia, vilkdama iš paskos paklodę. Butelis stovi ant rašomojo stalo. Tau nėra ko dangstytis, sako jis. Man patinka į tave žiūrėti.

Ji dirstelėja per petį. Taip paslaptingiau, sako. Atmesk savo stiklinę. Būtų geriausia, jeigu nustotum pirkęs tą bizalą.

Geresnio neįperku. Be kita ko, aš nejaučiu skonio. Mat esu našlaitis. Našlaičių prieglaudoje mane pražudė presbiterionai. Užtat esu toks liūdnas ir prislėgtas.

Ta bjauri sena našlaičio korta jau nukirsta. Man jau nebeplyšta iš skausmo širdis.

Ir dar kaip plyšta, sako jis. Dedu į ją visas viltis. Be kojų ir dailaus užpakaliuko, labiausiai žaviuosi tavo plyštančia širdimi.

Ne širdis man plyšta, bet galva. Man galva plyšta iš užuojautos. Ar bent jau taip apie mane šneka.

Ji nusikvatoja. Vadinasi, linkim, kad tau iš užuojautos plyštų galva. Iki dugno.

Ji išgeria, išsiviepia.

Kiek įpili, tiek reikia išpilti, linksmai sako jis. Ką gi, žmogus nuo šuns menkai atsilieka: reikia pažymėti savo teritoriją.

Jis atsistoja, eina prie lango, praveria.

Nedrįsk!

Čiagi aklagatvis. Aš nieko nekliudysiu.

Bent atsistok už užuolaidos! O ką man daryti?

Tau? Bene pirmą sykį matai nuogą vyrą? Juk niekad neužsimerki pamačiusi.

Ne tai turiu galvoj, turiu galvoj tai, jog aš negaliu myžt pro langą. Sprogsiu.

O kam čia kabo mano draugo chalatas? – sako jis. Ar matai chalatą? Tą škotišką drabužėlį ant vąšo? Tik pasižiūrėk, ar koridoriuje nėra nė gyvos dvasios. Namų šeimininkė – sena ragana, kuriai patinka visur snapą kaišioti, bet jeigu tu vilkėsi škotišku

chalatu, ji tavęs nepastebės. Stačiai susiliesi su aplinka – šitame urve nuo apačios iki viršaus viskas škotiška.

Na, sako jis. Ką aš pasakojau?

Vidurnaktis. Gaudžia varinis varpas.

Aha. Vidurnaktis. Gaudžia varinis varpas. Nuščiuvus jo aidui, aklasis žudikas pasuka raktą spynoje. Jo širdis plaka tankiai – kaip paprastai tokiomis akimirkomis: akimirkomis, kai jam gresia didelis pavojus. Jeigu jį sučiuptų, jo lauktų ilga ir skausminga mirtis.

Jis nieko negalvoja apie žmogų, kurį ruošiasi nužudyti, taipgi jam nėmaž nerūpi, kodėl jį reikia nužudyti. Ką reikia nužudyti ir kodėl – tai žinot turčiams ir šios žemės viešpačiams, bet jis visų jų vienodai nekenčia. Ne kas kitas kaip jie atėmė iš jo regėjimą ir dešimtimis prievartavo jo kūną, kai jis buvo per jaunas gintis, ir dabar jis džiūgaudamas griebtųsi menkiausios progos išskersti juos vieną po kito – visus juos ir bet ką kitą, su jais susidėjusį, kaip šita į jų raizgus įsivėlusi mergina. Jam visiškai nerūpi, kad ji tik belaisvė, nors išpuošta ir apkarstyta brangenybėmis. Jam visiškai nerūpi, kad tie patys žmonės, kurie atėmė iš jo regėjimą, pavertė ją bežade. Jis atliks savo uždavinį, atsiims atlygį, ir baigta.

Šiaip ar taip, ji bus nužudyta rytoj, jeigu jis nenužudys jos šiąnakt, ir jis bus apsukresnis, anaiptol ne toks žioplas. Jis daro jai paslaugą. Juk tiek aukojamų merginų buvo nemokšiškai papjauta. Nė vienas tų karalių nemoka naudotis peiliu.

Jis tikisi, kad ji per daug netriukšmaus. Jam pasakyta, kad ji negali rėkti: nupjautu liežuviu ir sužalota burna daugių daugiausia galinti miaugzti spigiu, prislopintu balsu – kaip katė maiše. Puiku. Vis dėlto reikės imtis atsargumo priemonių.

Jis įvelka sargės kūną į kambarį, kad koridoriuje kas nors už jos neužkliūtų. Paskui įeina pats – tyliai tylutėliai, nes vaikščioja basas, – ir užrakina duris.

V

Kailiniai

Šįryt orų kanalas pranešė, jog reikia laukti tornado, ir apie trečią valandą popiet dangus apsitraukė grėsminga žalia spalva, o medžių šakos ėmė plaikstytis aplink, lyg pro jas būtų bandęs prasiveržti koks pasiutęs didelis gyvulys. Audra pralėkė mums virš galvų: blykčiojantys ugniniai gyvačių liežuviai, griūvančios rietuvės skardinių formelių pyragams kepti. *Skaičiuokit iki tūkstančio ir vieno*, sakydavo mums Rini. *Jeigu spėjat suskaičiuoti, audra ne arčiau kaip už mylios.* Pasak jos, perkūnijai griaudžiant arba žaibuojant nevalia kalbėti telefonu, nes apkursi, kai griaustinis trenksiąs į ausį. Pasak jos, juo labiau nevalia maudytis vonioje, nes iš čiaupo drauge su vandeniu galįs išlėkti žaibas. Pasak jos, jeigu tau pasišiaušia plaukai ant pakaušio, reikia šokinėti aukštyn, tik šita gudrybė galinti išgelbėti.

Temstant audra nuščiuvo, bet vis dar buvo taip drėgna, jog jauteisi lyg kanalizacijos šulinyje. Varčiausi nuo šono ant šono sujauktoje lovoje, klausydamasi, kaip širdis daužosi į čiužinio spyruokles, ir stengiausi surasti patogią padėtį. Galop susitaikiau su mintimi, kad jau nebeužmigsiu, apsivilkau ilgą megztinį virš naktinių marškinių ir pabandžiau šiaip ne taip nusileisti laiptais. Paskiau užsimečiau plastikinį apsiaustą, užsivožiau kapišoną, basnirčia įsispyriau į guminius batus ir išėjau. Priebučio laiptai buvo šlapi, reikėjo saugotis. Dažai luposi, tikriausiai puvo mediena.

Blankioje šviesoje viskas atrodė vienos spalvos. Buvo drėgna ir ramu. Vejoje priešais namą tviskėjo žvilgančiais lašais apkibusios

chrizantemos; visas pulkas sraigių, be abejo, sudoros kelis išlikusius lubinų lapus. Girdėjau, kad sraigėms patinka alus; man vis neina iš galvos mintis įpilti joms į dubenėlį kieme. Geriau joms negu sau: iš alkoholinių gėrimų alus man visad mažiausiai patikdavo. Norėdavau kaip galima greičiau virsti iš koto.

Tarškindama lazdele, atsargiai sėlinau šlapiu šaligatviu. Švietė blyškios drignės apsupta pilnatis; spingsint gatvės žibintams, mano sukumpęs šešėlis slinko priešaky lyg nykštukas. Tariausi esanti didvyrė: vieniša pagyvenusi moteris vidury nakties eina pasivaikščioti. Bet kuris prašalaitis galėtų mane palaikyti bejėge apsiginti. Tiesą pasakius, bijojau ar bent jau taip drebinau kinkas, kad girdėjau, kaip dunksi širdis. Myra maloniai man kala ir kala į galvą, jog plėšikai daugiausia ir puola pagyvenusias damas. Anot kalbų, jie, tie plėšikai, kaip ir visos padugnės čionai atvažiuoja iš Toronto. Tikriausiai atvažiuoja autobusu, skėčiais arba golfo lazdomis dangstydami savo profesijos įrankius. Jie niekuo nesibodi, miglotai užsimena Myra.

Praeinu tris kvartalus, nukėblinu iki pagrindinės gatvės, kertančios miestą pusiau, paskiau stabtelėjusi užmetu akį į Volterio garažą kitoje šlapio atlasinio asfalto pusėje. Volteris sėdėjo savo stiklinėje būdelėje, nelyginant švyturys dunksančioje vidury tuščios juodos kaip rašalas asfalto plynės. Su raudona kepuraite ant galvos, palinkęs į priekį, jis priminė senstelėjusį žokėjų, raitą ant nematomo ristūno, arba savo likimo kapitoną, klaikiu erdvėlaiviu skrodžiantį kosmosą. Iš tikrųjų – tai žinau iš Myros – jis spoksojo į savo mini televizorių, žiūrėjo sporto žinias. Nenorėjau pereiti gatvės ir su juo pasikalbėti: būtų sunerimęs matydamas mane išneriant iš tamsos guminiais batais ir naktiniais marškiniais kaip kokią kvanktelėjusią aštuoniasdešimtmetę, nei šiam, nei tam užsimaniusią pasivaikščioti. Vis dėlto smagu matyti, jog šitokiu nakties metu nemiega dar bent vienas žmogus.

Grįždama atgal užpakaly išgirdau žingsnius. Šįkart įkliuvai, tariau sau, štai ir plėšikas. Tačiau tai buvo jauna moteris juodu lietpalčiu, nešina maišeliu ar nedideliu lagaminėliu, ir tiek. Ji pralėkė pro šalį, ištiesusi kaklą.

Sabrina, dingtelėjo man. Vis dėlto ji sugrįžo. Kaip lengva pasidarė širdyje tą akimirką – tariausi, kad man viskas atleista, kad mane aplankė malonė, pasijutau taip, lyg staiga būtų atgimusi praeitis ir stebuklingai pražydusi mano sena išdžiūvusi medinė lazda. Tačiau dar ir dar sykį metusi žvilgsnį, susivokiau, jog tai anaiptol ne Sabrina, jog tai suvis nepažįstama moteris. Kas aš tokia, kad galėčiau nusipelnyti tokio stebuklo? Kaip aš galėčiau to tikėtis?

Vis dėlto to tikiuosi. Kad ir be jokio pagrindo.

Bet apie tai gana. Aš vėl, kaip sakoma epuose, verpiu pasakojimo giją. Grįžkime į Avilioną.

Mama mirė. *Jau niekad nebebus kaip anksčiau*. Kažkas man patarė sukąsti dantis. Kas patarė? Tikriausiai Rini, gal tėtis. Keisčiausia, jog niekas man to nėra sakęs. Atseit šitaip lengviau iškęsti, kai dvasinį skausmą bandai nuslopinti fiziniu.

Iš pradžių Lora ilgokai glūdodavo įsisupusi į mamos kailinius. Tai buvo ruonenų kailiniai, ir kišenėje vis dar gulėjo mamos nosinė. Lora įlįsdavo į juos ir bandydavo susisagstyti, kol galiausiai vieną dieną sumetė, kad gali juos susagstyti ir tada įsirangyti į vidų. Man regis, ji melsdavosi įlindusi į kailinius arba burdavo: burdavo stengdamasi susigrąžinti mamą. Šiaip ar taip, jai nieko neišėjo. Vėliau tie kailiniai iškeliavo į labdarą.

Neilgai trukus Lora ėmė kamantinėti, kur dingo kūdikis – tasai, kur nepanašus į kačiuką. Jos jau nebepatenkino atsakymas, jog *iškeliavo į dangų*, – ji norėjo sužinoti, kur jis dingo iš dubens. Rini atsakė, jog išsinešė daktaras. Bet kodėl nebuvo laidotuvių? Nes buvo per mažas, atsakė Rini. Kaip toks mažytis padarėlis galėjo pražudyti mamą? Rini atsakė: *Atstok nuo mano galvos*. Ir pridūrė: *Suprasi, kai paaugsi*. Ir dar pasakė: *Ko nežinai, tas negraužia širdies*. Abejotina tiesa: kartais tai, ko nežinai, labiausiai ir graužia širdį.

Naktį Lora įsmukdavo į mano kambarį, papurčiusi pažadindavo ir įsiropšdavo lovon šalia manęs. Ji negalėdavo užmigti, ir vis dėl Dievo. Iki laidotuvių ji gražiai sutardavo su Dievu. *Dievas tave myli,* sakydavo sekmadienio mokyklos mokytoja metodistų baž-

nyčioje, kur sekmadieniais mudvi siųsdavo mama ir kur, laikydamasi bendrų nuostatų, vėliau mudvi siųsdavo Rini. Ir Lora tuo tikėjo. Bet dabar ji nebebuvo tuo tikra.

Ji ėmė laužyti galvą, kur iš tiesų esti Dievas. Ir tai atsitiko per sekmadienio mokyklos mokytoją, pareiškusią: *Dievas yra visur*, ir Lora panoro sužinoti: ar saulėje yra Dievas, ar mėnulyje yra Dievas, ar virtuvėje yra Dievas, ar vonios kambaryje yra Dievas, ar palovėje yra Dievas? („Man nagai niežti nusukti sprandą tai moteriškei“, sakydavo Rini.) Lora baimindavosi, jog Dievas gali išdygti netikėtai, tai buvo aišku kaip diena, turint galvoje jo elgesį pastaruoju metu. *Užsimerk ir išsižiok, padarysiu negirdėtą neregėtą staigmeną,* sakydavo Rini, už nugaros laikydama sausainį, tačiau Lorai jau nebepatikdavo tas žaidimas. Ji norėdavo matyti. Ji nenustojo pasitikėti Rini, tik ėmė bijoti staigmenų.

Tikriausiai Dievas būdavo sandėliuke. Tai atrodė pati tinkamiausia vieta. Jis tykodavo ten pasislėpęs nelyginant koks keistuolis pavojingas dėdė, kurio, galimas daiktas, reikėtų privengti, tačiau ji bijodavo praverti duris, tad tikrai nežinodavo, ar Jis ten bet kurią akimirką. „Dievas tavo širdyje“, sakydavo sekmadienio mokyklos mokytoja, ir tai atrodė dar baisiau. Kai Jis sandėliuke, dar gali rasti kokią išeitį, pavyzdžiui, užrakinti duris.

Dievas niekad nemiega, kaip sakoma psalmėje – *Tikrai Jis nesnaudžia, nemiega*. Priešingai, sekdamas žmones, nakčia Jis klajoja po namus – tikrina, ar jie pakankamai geri, arba baudžia trokšdamas jų mirties, arba tenkina kitokius savo įgeidžius. Anksčiau ar vėliau Jis iškerta kokią šunybę, kaip dažnai daro Biblijoje.

– Klausyk, tai Jis, – sakydavo Lora.

Lengvi ir sunkūs žingsniai pakaitais.

– Tai ne Dievas. Tai tėtis. Jis bokštelyje.

– Ką jis daro?

– Rūko.

Nenorėdavau sakyti, kad geria. Tai būtų atrodę negarbinga.

Dažniausiai širdį man užplūsdavo švelnumas Lorai, kai ji miegodavo – vos prasižiojusi, vis dar drėgnomis blakstienomis, – bet

paprastai ji miegodavo neramiai: dejuodavo, spardydavosi, kartais knarkdavo, prižadindama mane iš miego. Aš išlipdavau iš lovos, pirštų galiukais nutipendavau prie lango ir pasistiebusi spoksodavau į lauką. Kai šviesdavo mėnesiena, gėlynai atrodydavo sidabriškai pilki, lyg kas būtų nutraukęs visas spalvas. Matydavau susigūžusią akmeninę nimfą; lelijų tvenkinyje atsispindėdavo mėnulis, o ji tupėdavo įmerkusi kojų pirštus į šaltą jo švytėjimą. Šiurpčiodama grįždavau atgal į lovą ir atsigulusi stebėdavau, kaip juda užuolaidų šešėliai, ir klausydavausi, kaip gurgia ir brazda tarytum svyruodamas visas namas. Perkratydavau mintyse, ką bloga esu padariusi.

Vaikai tariasi esą kalti dėl visa ko, kas nutinka negera, ir šiuo atžvilgiu niekuo nesiskyriau nuo kitų; tačiau jie taipgi įsitikinę, jog paprastai viskas baigiasi gerai, net jeigu aiškiai mato, kad tai netiesa, ir šiuo atžvilgiu irgi niekuo nesiskyriau nuo kitų. Tik trokšdavau, kad laiminga pabaiga ateitų kuo greičiau, nes – ypač naktį, kai Lora miegodavo ir man nereikėdavo jos raminti, – jausdavausi labai vieniša ir nelaiminga.

Rytą padėdavau Lorai apsirengti – tai buvo mano priedermė dar mamai gyvai esant – ir žiūrėdavau, kad išsivalytų dantis ir nusiprraustų veidą. Vidurdienį Rini kartais leisdavo mums pavalgyti gryname ore. Gaudavome baltos duonos sviestainių su skaidriu kaip celofanas vynuogių džemu, žalių morkų ir skiltelėmis supjaustytų obuolių. Gaudavome jautienos konservų, kurie, išversti iš skardinės, kūpsodavo lyg actekų šventykla. Gaudavome kietai virtų kiaušinių. Sukraudavome viską į lėkštes, nešdavomės į lauką ir valgydavome tai šen, tai ten – prie tvenkinio, oranžerijoje. Kai lydavo, valgydavome viduje.

– Prisimink badu mirštančius armėnus, – sakydavo Lora ir susinėrusi rankas, užsimerkusi palinkdavo prie savo sviestainių su vynuogių džemu.

Žinodavau, jog ji taip sako todėl, kad mama taip kalbėdavo, ir vos susivaldydavau neapsiverkusi.

– Nėra badu mirštančių armėnų, visa tai prasimanymas, ir tiek, – kartą jai pasakiau, bet ji nepatikėjo.

Tuo metu mudvi buvome ilgokai paliktos likimo valiai. Nuo apačios iki viršaus išnaršėme Avilioną: visus užkaborius, požemius, palėpes. Apžiūrėjome slėpynę po galiniais laiptais, kur buvo prigriozta pavienių kaliošų ir kumštinių pirštinių, taipgi mėtėsi skėtis su sulaužytais stipinais. Apšniukštinėjome visus rūsius – anglinę, kur laikomos anglys; daržovių rūsį su kopūstų ir moliūgų prikrauta lentyna, su barzdotais burokais ir plaukuotomis morkomis smėlio dėžėje, bulvėmis, leidžiančiomis aklus albinosiškus čiuptuvėlius, panašius į krabų kojytes; šaltąjį rūsį, kur statinėse sudėti obuoliai, o ant lentynų rikiuojasi konservuotų daržovių ir vaisių stiklainiai: dulkėmis apsinešusios uogienės ir džemai, blizgantys kaip negludinti deimantai, pagardai, agurkėliai, braškės, lupti pomidorai ir obuolių kompotai, viskas sandariai uždarytuose Krono stiklainiuose. Buvo ir vyno rūsys, tik užrakintas; jo raktą turėjo tėtis.

Po veranda aptikome olą su plūktine asla, kur galėdavome įropoti per piliarožių tankmę, – ten skurdo vargais negalais prasikalusios kiaulpienės, panašios į vorus, pažeme išsidraikę vijokliai, atsiduodantys trintomis mėtomis ir kačių šlapimu, o kartą padvelkę aitriu ir šleikščiu sunerimusios gyvatės tvaiku. Aptikome palėpę, o joje – dėžių su senomis knygomis ir vatinėmis antklodėmis, tris tuščius lagaminus, sulūžusią fisharmoniją ir begalvį, plėkais trenkiantį senelės Adelijos manekeną nublukusiu liemeniu

Užgniaužusios kvapą, mudvi slapčiomis sėlindavome savaisiais patamsių labirintais. Mudviem tai būdavo didžiausias malonumas – mėgaudavomės savo paslaptimis, niekam nežinomais takais, įsitikinusios, jog niekas mūsų nemato.

Klausyk, kaip taksi laikrodis, sakydavau. Tai buvo laikrodis su švytuokle – senovinis, balto porceliano, paauksuotas, dar senelio pirktas; jis stovėjo bibliotekoje ant židinio atbrailos. Vietoj *taksi* Laurai pasigirdo *lapsi*. Ir iš tiesų atrodė, jog laikrodis godžiai ėda, tolydžio svyruojant švytuoklei, panašiai į ilgą liežuvį, laižantį nematomas lūpas. Atrodė, jog laikrodis ryja laiką.

Ateidavo ruduo. Mudvi su Lora raškydavome klemalių spurgas, glostydavome sėklas, tampriai apgulusias kotelį lyg žvyneliai

slibino liemenį. Aižydavome sėklas ir svaidydavome į visas puses, ir jos sklęsdavo savo skaidriais parašiutais, atšokusios nuo rudo kaip išdirbta oda stiebelio, švelnaus lyg ranka per alkūnės lenkmenį. Paskiau eidavome ant Jubiliejinio tilto ir mėtydavome spurgas į upę žiūrėdamos, ar ilgai jos plūduriuoja prieš nuskęsdamos ar nuplaukdamos pasroviui. Ar vaizduodavomės, kad jose yra vienas ar keli keleiviai? Gerai neprisimenu. Tačiau savotiškai džiaugdavomės stebėdamos, kaip jos grimzta į dugną.

Ateidavo žiema. Dangus būdavo pilkas, paūkavęs, saulė žemai pakibusi danguje, blyškiai raudona kaip žuvies kraujas. Nukarę nuo palangių ir stogų lašėdavo sunkūs, balzgani varvekliai, storumo sulig ranka per riešą, tarytum bekrisdami akimirkai pakibę virš žemės. Mes laužbeing davomės juos ir čiulpdavome. Rini mus gąsdindavo, kad mums pajuos ir atkris liežuviai, jeigu taip darysime, bet aš žinojau, jog tai netiesa, nes ir anksčiau čiulpdavau.

Aviliono pašlaitėje netoli prieplaukos buvo valčių stoginė ir ledainė. Stoginėje stovėdavo sena senelio – dabar jau tėčio – jachta *Undinė*, žiemą ištraukiama iš vandens ir užkeliama ant ožio. Ledainėje gulėdavo ledo luitai, išpjauti Žogo upėje: juos atvilkdavo arkliais, sukraudavo į rietuves ir, apibėrę pjuvenomis, laikydavo iki vasaros, kai pristigdavo ledo.

Mudvi su Lora eidavome ant slidžios prieplaukos, kur mums būdavo draudžiama kelti koją. Pasak Rini, jeigu nusprūstume ir įkristume į upę, neišgyventume nė akimirkos, nes vanduo šaltas kaip ledas. Mūsų bateliai prisisemtų vandens, ir mes nugrimztume kaip akmenys. Mudvi mėtydavome tikrus akmenis, norėdamos pažiūrėti, kas jiems atsitiks; jie nučiuoždavo ledo paviršium, paskui sustodavo ir gulėdavo aiškiai matomi. Mums kvėpuojant, iš burnos eidavo baltas garas; mes staigiai – kaip garvežiai – pūsdavome orą iš plaučių, sušalusios persisverdamos nuo vienos kojos ant kitos. Po kojomis grukšėdavo sniegas. Mudvi laikydavomės už rankų, ir mudviejų kumštinės pirštinės prišaldavo viena prie kitos, ir kai jas nusimaudavome, likdavo sukibusios dvi mėlynos vilnonės rankų išnaros.

Žemiau Luvto slenksčių riogsodavo susigrūdusios ledo lytys.

Vidurdienį ledas būdavo baltas, vakarop – žalsvas; plonytės ledo atšaižos duždamos dzingsėdavo kaip varpeliai, pačiame upės viduryje tyvuliuodavo juodos properšos. Kitame krante, už medžių, ant kalvos šūkaudavo vaikai, ir jų skambūs laimingi balsai šaižiai aidėdavo šaltame ore. Jie švilpdavo rogutėmis pakalnėn, bet mums tai buvo uždrausta. Man knietėdavo užlipti ant sueižėjusio pakrantės ledo – pažiūrėti, ar jis tvirtas.

Ateidavo pavasaris. Gluosnių šakos pagelsdavo, sedulų – parausdavo. Luvto upė ištvindavo; vanduo pagraužidavo medžių ir krūmų šaknis ir sūkuriuodamas nešdavo juos tolyn. Nuo Jubiliejinio tilto, esančio virš slenksčių, nušoko moteris, ir jos kūną surado tik po dviejų dienų. Jį išgriebė už kelių kilometrų pasroviui, vaizdas buvo tikrai nekoks, nes slenksčiai sumaitodavo skenduolius nelyginant mėsmalė. Ne per geriausias būdas atsisveikinti su šiuo pasauliu, pareiškė Rini, ypač jeigu nori gražiai atrodyti, nors tuo metu tikriausiai niekas apie tai negalvoja.

Ponia Hilkot sakydavo per savo gyvenimą prisimenanti šešetą tokių šuolininkių. Apie jas rašydavo laikraščiai. Viena mergina lankiusi drauge mokyklą, o paskiau ištekėjusi už geležinkeliečio. Pasak ponios Hilkot, jis dažnai būdavo išvykęs iš namų, tad ko kita galėjo tikėtis?

– Padžiovė kojas, ir nei ačiū, nei išgraužk, – tarė ji.

Rini linktelėjo galvą, lyg viskas būtų aišku.

– Kad ir koks kvailas būtų vyras, skaičiuoti kiekvienas moka – bent jau pirštais. Man regis, ji atsiėmė kas priklauso. Šiaip ar taip, arklius išvogus, vėlu rakinti tvartą.

– Kokius arklius? – paklausė Lora.

– Matyt, ne tik tą vieną bėdą ji turėjo, – kalbėjo toliau ponia Hilkot. – Kaip žinia, bėda viena nevaikščioja.

– Kur ji padžiovė kojas? – pakuždomis paklausė manęs Lora. – Kaip padžiovė?

Tačiau ir aš nieko nežinojau.

Na, o šokinėti nuo tilto nesą ko, tos moterys, pasak Rini, galinčios paėjėti aukštupio link, įbristi į upę ir, drabužiams permirkus, iškart nugrimsiančios į dugną – nė plaukte neįstengtų

išsigelbėti, jeigu persigalvotų skandintis. Vyrai geriau viską apsvarsto. Pasikaria klojime ant sijos arba vienu šūviu susiknežina sau makaulę, o jeigu jau užsimano skandintis, pasiriša po kaklu akmenį ar šiaip kokį sunkų daiktą – keletą kirvių, maišą vinių. Jie nelinkę rizikuoti, kai imasi tokio svarbaus dalyko. Tik moterys sugeba atsiduoti likimo malonei, įbristi į upę ir laukti, kol ją nuneš srovė. Iš Rini tono sunku būdavo spręsti, ar ji pritaria moterų elgesiui, ar ne.

Birželio mėnesį man suėjo dešimt metų. Rini iškepė tortą, nors ir sakė, jog torto nebus, jog per anksti švęsti po mamos mirties, tačiau ką beveiksi, gyviems reikia gyventi, taigi tortas tikriausiai neišeis į bloga. *Kam neišeis į bloga?* – paklausė Lora. *Mamai*, atsakiau. Vadinasi, mama mato mus iš dangaus? Tačiau aš užsiožiavau, pasipūčiau ir nesileidau į jokius aiškinimus. Lora nė neparagavo torto, išgirdusi, kad gali *išeiti į bloga* mamai, tad aš pati viena susšveičiau abu gabalus.

Dabar man reikėjo įtempti atmintį, kad nuodugniai prisiminčiau savo gedulą – kaip jis konkrečiai reiškėsi, – nors užsimaniusi galėdavau bet kada prikelti iš praeities jo aidą, skambantį tarytum rūsyje uždaryto šuniuko kaukimas. Ką veikiau tą dieną, kai mirė mama? Gerai neprisiminiau nei ką veikiau, nei kokia ji buvo iš tikrųjų: dabar ji man iškyla prieš akis tokia, kokia yra nuotraukose. Puikiai prisimindavau, kokia neteisybė tada man pasirodė tai, kad staiga mamos nebėra lovoje: ji man atrodė tokia tuščia! Kad popiečio šviesa įkypais pluoštais plūsta pro langą tyliai guldama ant parketo, kad joje nelyginant ūkas sklando dulkelytės. Kad kvepia bičių vašku nublizginti baldai, vystančiomis chrizantemomis, aitriai atsiduoda naktiniu puodu ir dezinfekciniu skysčiu. Dabar aš nepalyginamai geriau prisimindavau tuštumą, atsivėrusią jai mirus, negu ją pačią.

Rini sakydavo poniai Hilkot, jog niekas negalėtų atstoti ponios Čeis, šventosios šioje žemėje, jeigu apskritai tokių esama, jog ji darė, ką galėjo, ir, rūpindamasi mumis, visą laiką buvo giedros nuotaikos, nes iš daug kalbos – maža naudos, ir jog laimė, kad mes tarytum nepasidarėme sau sarmatos, nors ką gali žinoti –

vanduo tylus, bet gilus, ir kad aš labai tvardžiausi, ir tai man išėjo į gera. Ji sakydavo, jog aš apskritai esu mąslios prigimties, kada nors tai vienaip ar kitaip pasireikš. Na, o Lora – mįslė, ir tiek, nuo pat mažumės ji tokia keistuolė.

Pasak Rini, mudvi per ilgai būdavome kartu. Pasak jos, Lora elgėsi taip, kaip derėjo elgtis vyresnio amžiaus mergaitėms, o aš vysčiausi per lėtai. Mudviem reikėję bendrauti su savo amžiaus vaikais, bet tie keli vaikai, miestelyje tikę mūsų draugijai, jau buvo išvykę į mokyklas – privačias mokyklas, kurias būtų derėję lankyti ir mudviem, bet kapitonas Čeisas niekad nesusivokęs mumis pasirūpinti, be to, iškart būtų buvę tiek permainų, ir, antra vertus, nors aš buvusi šalta kaip ledas ir būčiau kuo gražiausiai prisitaikiusi prie naujų sąlygų, Lora buvusi dar per maža ir apskritai labai vaikiška. Be kita ko, ji buvusi labai nervinga. Tokia bailiukė buvusi, tikras zuikis, klane prigertų – taip greit prarasdavusi galvą.

Mudvi su Lora sėdėdavome ant galinių laiptų prie pravirų virtuvės durų, rankomis užsiėmusios burną, kad nepraplyštume juokais. Mums pašėlusiai patikdavo slapta klausytis, ką šneka suaugusieji. Šiaip ar taip, nė vienai iš mūsų nebuvo į naudą girdėti apie save tokius dalykus.

Nuvargęs karys

Šiandien pėstute nuėjau į banką – gana anksti, kad išvengčiau dienos karščio ir kad spėčiau pačiu laiku, kai prasideda darbas. Pagalvojau, jog šitaip tikrai sulauksiu kieno nors dėmesio, kurio man labai reikia, kad jie man neįveltų dar vienos klaidos į finansinę ataskaitą. Aš vis dar moku sudėtį ir atimtį, sakau jiems, priešingai nei jūsų mašinos, ir jie man šypso kaip tie kelneriai, kurie prispjaudo jums į sriubą, kai tik atsiduria virtuvėje. Aš visada reikalauju valdytojo, valdytojas visada būna „susirinkime“, visada patenku pas kvailai šypsantį nebrendilą globėjiška veido išraiška, ką tik išaugusį iš trumpų kelnyčių ir jau įsivaizduojantį save būsimu plutokratu.

Banke aš jaučiuosi niekinama už tai, jog turiu tiek mažai pinigų, ir drauge už tai, jog kadaise jų turėjau tiek daug. Savaime suprantama, tiesą pasakius, niekada jų neturėjau. Jų turėjo tėtis, paskiau Ričardas. Tačiau pinigai būdavo priskiriami man, kaip nusikaltimai priskiriami žmonėms, lemtingą akimirką atsidūrusiems nusikaltimo vietoje.

Bankas romėniškojo stiliaus kolonomis, idant jos mums primintų, jog tai, kas Cezario, priklauso atiduoti Cezariui, turint galvoje kad ir tą juokingą paslaugų mokestį. Dėl tų kelių centų turėčiau laikyti pinigus kojinėje po čiužiniu, kad tik galėčiau spjauti jiems į barzdą. Manding, tuoj pasklistų gandas, kad esu sena iškvėšusi keistuolė, viena iš tų, kurias randa mirusias lūšnoje tarp tuščių kačių maisto skardinių su dviem milijonais dolerių penkių dolerių kupiūromis, sukaišiotomis tarp senų pageltusių laikraščių

lapų. Nėmaž nepageidauju, kad manimi susidomėtų vietiniai narkomanai krauju pasruvusiomis akimis ir ilgapirščiai vagišiai.

Grįždama iš banko, pasivaikščiojau aplink rotušę, sumūrytą iš Florencijos stiliaus dvispalvių plytų, su itališku bokšteliu, vėliavos stiebu, prašyte prašančiu dažų, ir patranka, šaudžiusia mūšyje prie Somos. Ir dviem bronzinėmis statulomis, Čeisų giminės dovana. Toji, kur iš dešinės, mano senelės Adelijos padovanota, vaizduoja pulkininką Parkmaną, Nepriklausomybės karo veteraną, dalyvavusį paskutiniame lemiamame mūšyje prie Tikonderogos forto, dabar esančio Niujorko valstijoje. Kartais atvažiuoja apsirikę vokiečiai ar anglai, ar netgi amerikiečiai, kurie duodasi po miestelį ieškodami Tikonderogos mūšio lauko. *Čia ne tas miestas*, sakoma jiems. *Ir apskritai ne ta šalis. Jūsų ieškoma šalis yra kitoje sienos pusėje.*

Ne kas kitas kaip pulkininkas Parkmanas pakėlė pulką, kirto sieną ir davė pavadinimą mūsų miestui, šitaip klaidingai įamžindamas pralaimėtą mūšį. (Galimas daiktas, tai nėra toks jau neįprastas dalykas: daugelis žmonių kruopščiai puoselėja senus randus.) Jis pavaizduotas raitas ant žirgo, su nuogu kardu rankoje, pasiryžęs šuoliais leistis į artimiausią petunijų lysvę: liemeningas skvarbaus žvilgsnio karys smaila barzdele – tokį raitijos vado paveikslą susikuria kiekvienas skulptorius. Niekas nežino, kaip atrodė pulkininkas Parkmanas, nes nepaliko nė vieno savo asmens vaizdinio liudijimo ir iki tūkstantis aštuoni šimtai aštuoniasdešimt penktųjų metų nebuvo pastatyta jokia statula, tačiau dabar jis toks. Tokia yra meno tironija.

Kairėje vejos pusėje, taipgi priešais petunijų lysvę, stovi kitas mitinis personažas – Nuvargęs karys: trys viršutinės krūtinės sagos atsegtos, galva palenkta, lyg lauktų viršininko kirčio, apranga suglamžyta, šalmas nusmukęs ant šono, jis ramstosi netikusiu Roso šautuvu. Amžinai jaunas, amžinai išsekęs, iškilęs virš paminklo žuvusiesiems, žaliai žalias saulės spinduliuose, veidu lyg ašaros rieda balandžių išmatos.

Pastatyti Nuvargusį karį sugalvojo tėtis. Skulptorę Kelistę Ficsimons labai rekomendavo Fransisė Loring, Ontarijo menininkų draugijos Paminklų žuvusiesiems skyriaus pirmininkė. Mieste kai

kas nesutiko su panelės Ficsimons kandidatūra – girdi moteriai nedera imtis tokios temos, – tačiau tėtis veikiai užčiaupė galimus rėmėjus klausimu: o juk panelė Loring irgi moteris, ar ne? Tas klausimas sužadino gana nepagarbių komentarų, kurių švelniausias buvo: *Iš kur jūs galite žinoti?* Privačiai tėtis pareiškė, jog kas moka, tas ir šoka ir jog visi jie – šaltapinigiai, tad verčiau tegu pakrato kišenę arba nešdinasi.

Panelė Kelistė Ficsimons buvo ne šiaip sau moteris, ji buvo dvidešimt aštuonerių metų ir, be to, rudaplaukė. Ji ėmė dažnai lankytis Avilione – ateidavo su tėčiu pasitarti dėl kūrybinio sumanymo. Pasitarimai vykdavo bibliotekoje: iš pradžių prie atvirų durų, o vėliau – nebe. Ji apsistodavo svečių kambaryje – iš pradžių prastesniame, o vėliau geriausiame. Netrukus ji ėmė svečiuotis kone kiekvieną savaitgalį, o jai paskirtas svečių kambarys tapo „jos" kambariu.

Tėčio nuotaika pasitaisė; jis tikrai pradėjo mažiau gerti. Susirūpino namų švara, bent jau pareikalavo, kad jie padoriai atrodytų; paliepė nužvyruoti alėją, nuvalyti, perdažyti ir suremontuoti *Undinę*. Kartais surengdavo namuose draugiškus pobūvius, prisikviesdavo svečių iš Toronto, išimtinai Kelistės draugų menininkų. Tie menininkai, tarp kurių nebuvo nė vieno nūnai žinomo vardo, nevilkėdavo nei smokingų, nei vakarinių kostiumų, dėvėdavo megztinius giliu kaklu; vejoje priešais namą valgydavo kas pakliūva, aptardavo pačius subtiliausius meno klausimus, rūkydavo, gerdavo ir ginčydavosi. Menininkės tualetuose sunaudodavo begalę popierinių rankšluosčių, tikriausiai – jei tikėtume Rini teorija – niekad iš arti nebuvo mačiusios tikros vonios. Be kita ko, jos būdavo juodomis panagėmis ir graužbeing nagus.

Kai namuose nebūdavo pobūvių, tėtis su Keliste išvažiuodavo automobiliu – atviru dviviečiu, ne limuzinu – pasivažinėti, pasiėmę Rini atbulais nagais paruoštą pintinę užkandžių. Arba išplaukdavo jachta. Kelistė būdavo ilgomis laisvomis kelnėmis, rankas susikišusi į kišenes kaip Koko Šanel, apsivilkusi senu tėčio nertiniu apskritu kaklu. Kartais jie nuvažiuodavo iki pat Vindzoro, užsukdami į pakelės užeigas, kur vaišindavosi kokteiliais, klausyda-

vosi abejotinos vertės pianino koncertų ir žiūrėdavo nešvankius šokius, – ten paprastai lankydavosi Detroito ir Čikagos gangsteriai, kurie versdavosi alkoholio kontrabanda ir atvykdavo sudaryti sandėrių su Kanados verslininkais, teisėtai veikiančių spirito varyklų savininkais. (Jungtinėse Valstijose tuo metu galiojo „sausasis įstatymas“; svaigalai srūte sruvo per sieną kaip vanduo, vertinamas aukso kaina; lavonai nukapotais pirštais ir tuščiomis kišenėmis, atplaukę Detroito upe, tysodavo Erio ežero pakrantėse, sukeldami ginčus, kam priklauso juos laidoti.) Išvykęs su Keliste, tėtis paprastai parą, o kartais ir kelias paras negrįždavo namo. Kartą jiedu nuvažiavo prie Niagaros krioklio, sužadindami Rini pavydą, kitąsyk – į Bafalą, bet jau nebe automobiliu, o traukiniu.

Mes sužinodavome viską iš Kelistės, kuri nešykštėdavo smulkmenų. Ji sakė mums, jog tėčiui reikia „sparnus įgauti“ ir jog tai išeisią jam į naudą. Sakė, jog jam reikia pasiausti, daugiau žmonėtis. Sakė, jog jiedu tokie dideli draugai, kad „vieną ranką laiko“. Ji ėmė mus vadinti „vaikais“, prašė, kad ją vadintume „Kele“.

(Lorai knietėjo sužinoti, ar tėtis irgi šoka tose užeigose: sunku buvo įsivaizduoti, kad jis šoka su luoša koja. Kelistė atsakė, kad ne, nešoka, kad jam stačiai smagu pažiopsoti. Dabar aš tuo labai abejoju. Koks malonumas žiopsoti į šokančius, kai pats negali šokti?)

Aš žiūrėjau pagarbiai į Kelistę, nes ji buvo menininkė, visi tardavosi su ja kaip su vyru, ji sukiodavosi draugijoje, spausdavo visiems rankas kaip vyras, rūkydavo cigaretes trumpu juodu kandikliu ir žinojo, kas yra Koko Šanel. Ji buvo prasidūrusi ausis, kaklaskare susirišusi rudus plaukus (dabar suprantu, jog dažėsi chna). Vilkėjo palaidomis suknelėmis, panašiomis į peniuarus, išmargintas drąsiais piešiniais: fuksijomis, raukšliais ir šafranais – tai buvo jos spalvos. Ji sakė, jog drabužiai parsiųsdinti iš Paryžiaus ir pasiūdinti pagal rusų emigrantų, pabėgusių nuo bolševikų, sukurtus modelius. Ji aiškino man, kas yra tie rusai emigrantai. Ko jau ko, o žodžių pirkti jai nereikėjo.

– Padraika, – sakė Rini poniai Hilkot. – Dar viena sąraše, o tas sąrašas dievaži sieksninis, bet aš maniau, kad jis padoriai elgsis ir

nesives jos į namus, kol velionės kūnas dar neatvėso kape. Galėjo bent truputį susitvardyti.

– Ką reiškia padraika? – paklausė Lora.

– Žiūrėk savo nosies, – atsakė Rini.

Kai ji imdavo šitaip kalbėti, mudviem su Lora esant virtuvėje, vadinasi, ji būdavo įpykusi. (Vėliau aš paaiškinau Lorai, ką reiškia padraika: tai moteris susidraikiusiais plaukais. Beje, Kelė Ficsimons visada būdavo dailiai susišukavusi.)

– Ir sienos turi ausis, – perspėdavo ponia Hilkot, bet Rini neatlyždavo.

– Kad jau vilki tais neregėtais skudurais, galėtų ir bažnyčion nueiti vienomis kelnaitėmis. Kai atsistoja prieš šviesą, viskas kiaurai matyti: ir saulė, ir mėnulis, ir žvaigždės, ir šakumas. Kas be ko, ne kažin ką galėtų parodyti, tokia pati kaip ir visos šių dienų džiūsnos, plokščia kaip lenta.

– Aš neturėčiau tiek drąsos, – tarė ponia Hilkot.

– Kuo čia dėta drąsa? – atrėmė Rini. – Jai tas nė galvoj, nė uodegoj. (Kai Rini įsisiautėdavo, ji nustodavo kreipti dėmesį į kalbos kultūrą.) Paklausyk mano žodžio, jai kažkas negerai: dievaži vieno šulo trūksta. Plika plikutėlė nuėjo maudytis į lelijų tvenkinį su varlėmis ir auksinėmis žuvytėmis – susidūriau su ja, kai grįžo atgal per veją tokia, kokią Dievas Ievą paleido pasaulin, vien rankšluosčiu prisidengusi. Nė nemirktelėjo, pasisveikino šypsodama, ir tiek.

– Girdėjau, – tarė ponia Hilkot. – Maniau, jog tai tuščios apkalbos, ir gana. Man tiesiog galvoj netilpo, kad taip gali būti.

– Ji – vyrų medžiotoja, – tarė Rini. – Nieko daugiau netrokšta, tik paspęsti žabangus ir jį apšvarinti.

– Ką reiškia vyrų medžiotoja? Ką reiškia žabangai? – ėmė klausinėti Lora.

Žodis *džiūsna* man kažkodėl daugiau siejosi su vėjo plaikstomais šlapiais sutįsusiais skalbiniais, padžiautais ant virvės. Kelistė Ficsimons nė iš tolo į juos nepanėšėjo.

Dėl paminklo žuvusiesiems būta nesutarimų, ir ne vien dėl gandų apie tėčio santykius su Keliste. Kai kas buvo tos nuomo-

nės, jog Nuvargusio kario statula daro slegiantį įspūdį ir atrodo nevalyva; jie taipgi buvo prieš atsegtas krūtinės sagas. Jie pageidavo kai ko didingesnio – kaip Pergalės deivė viename iš kaimyninių miestelių, su angelo sparnais, vėjo plaikstomais apdarais ir su trišakiu, panašiu į šakutę skrebučiams skrudinti. Jie taipgi pageidavo, kad priekyje būtų užrašas: „Tiems, kurie gera valia paaukojo gyvybę".

Tėtis griežtai atsisakė trauktis pareikšdamas, kad jie gali džiaugtis, jog Nuvargęs karys turi rankas ir kojas, jau nekalbant apie galvą, ir jeigu jie neatlyšią, jis teiksiąs pirmenybę grynam realizmui, ir tuomet statula vaizduosianti krūvą sutraukytų pūvančių lavonų, per kuriuos jis sočiai prižirgliojęs per savo gyvenimą. Na, o kalbant apie užrašą, niekas neketino aukotis, žuvusieji neturėjo nė menkiausio noro atsisveikinti su šios žemės karalyste. Jis pats būtų pageidavęs *In memoriam*, pabrėžiančio šių dienų didžiausią bėdą: užmaršumą. Ir pridūrė, jog diduma žmonių, velniai rautų, linkę labai greit viską pamiršti. Jis retai keikdavosi kitiems girdint, tad šie žodžiai padarė įspūdį. Jis paėmė viršų, nes, savaime suprantama, jis ir mokėjo pinigus.

Keturias bronzines plokštes su garbingais mūšio lauke žuvusiųjų sąrašais ir kautynių pavadinimais padovanojo Prekybos rūmai. Jie norėjo, kad apačioje būtų išrėžtas jų vardas, bet tėtis juos sugėdijo. Paminklas skirtas žuvusiesiems, pareiškė jis, o ne tiems, kurie liko gyventi, ir juo labiau ne pasipelniusiems iš karo. Tokiomis kalbomis papiktino kai kuriuos žmones.

Paminklas buvo atidengtas tūkstantis devyni šimtai dvidešimt aštuntųjų metų lapkritį, Žuvusiųjų pagerbimo dieną. Iškilmėse dalyvavo daug žmonių, nors dulkė šaltas lietus. Nuvargęs kareivis buvo užkeltas ant keturkampės piramidės, sumūrytos iš tokių pat kaip Avilionas upės akmenų, o bronzinės plokštės apipintos lelijomis ir aguonomis pramaišiui su klevo lapais. Dėl to irgi būta ginčų. Kelė Ficsimons pareiškė, jog tas piešinys su nusvirusiais žiedais ir paskleistais lapais pasenęs ir lėkštas – Viktorijos karaliavimo laikų, o tai buvo pats didžiausias to meto menininkų įžeidimas. Ji pageidavo ko nors įspūdingesnio, šiuolaikiškesnio. Tačiau

miestelio žmonėms tai patiko, ir tėtis pasakė, jog kartais reikia eiti į kompromisus.

Per iškilmes griežė dūdmaišiai. („Vis geriau lauke negu viduj", pasakė Rini.) Paskui presbiterionų pastorius pasakė pamokslą, prisimindamas tuos, kurie *gera valia paaukojo gyvybę*, – taip miestas atkeršijo tėčiui, parodė, jog jis negali viskam vadovauti, jog ne viską nusipirksi už pinigus ir jog miestas vis dėlto pasakė tai, ką norėjo pasakyti. Buvo ir daugiau prakalbų, melstasi – daug kalbėta ir daug melstasi, nes atstovavo visų miesto tikinčiųjų bendruomenių dvasininkai. Organizaciniame komitete nebuvo katalikų, bet ir katalikų kunigas turėjo teisę tarti trumpą žodelį. Tėtis išreikalavo remdamasis tuo, jog žuvęs kareivis katalikas niekuo nesiskiria nuo žuvusio kareivio protestanto.

Rini pareiškė, jog galimas ir toks požiūris.

„O koks yra kitoks požiūris?" – paklausė Lora.

Pirmąjį vainiką padėjo tėtis. Mudvi su Lora žiūrėjome susiėmusios už rankų; Rini verkė. Kanados karališkasis pulkas atsiuntė delegaciją iš Londono Volzlio kareivinių, ir majoras M. K. Grynas padėjo vainiką. Paskiau vainikus padėjo beveik visi, tiek kiek buvo mieste, – Legionas, Lajonsai, Artimieji, Rotario klubas, Brolijos nariai, Oranžo ordinas, Kolumbo riteriai, Prekybos rūmai ir, be kita ko, Imperijos dukterų aukščiausiasis ordinas, o pati paskutinė – ponia Vilmerė Salivan, netekusi trijų sūnų ir atstovaujanti Šlovės lauke žuvusiųjų motinoms. Choras pagiedojo „Pasilik su mumis!", paskui skautų orkestro trimitininkas truputį neryžtingai atliko „Paskutinį apkasą", o po dviejų tylos minučių driokstelėjo pašauktinių artilerijos salvė. Paskiau išklausėme „Rytinį trimitą".

Tėtis stovėjo nuleidęs galvą. Buvo matyti, kad jis visas dreba, tik sunku nuspėti – iš skausmo ar pykčio. Po apsiaustu jis vilkėjo karine apranga, mūvėjo odinėmis pirštinėmis ir ramstėsi savo lazda, abiem rankomis įsikibęs į bumbulą.

Kelė Ficsimons irgi buvo ten, bet laikėsi atokiau. Jos žodžiais tariant, tai anaiptol ne ta vieta, kur menininkui dera palenkti galvą. Vietoj įprastinio peniuaro vilkėjo padoriu juodu apsiaustu ir

segėjo normaliu sijonu, prisidengusi veidą plačiakrašte skrybėlaite, bet vis dėlto neišvengė piktų liežuvių.

Vėliau virtuvėje Rini išvirė kakavos mudviem su Lora, kad sušiltume, nes sužvarbome šaltam lietui dulkiant. Pasiūlė puodelį ir poniai Hilkot, ir ši pareiškė negalinti atsisakyti.

– Kodėl jis vadinamas paminklu žuvusiesiems? – paklausė Lora.

– Kad nepamirštume žuvusiųjų, – atsakė Rini.

– Kodėl? – neatlyžo Lora. – Kuriam galui? Ar jiems nuo to geriau?

– Ne jiems, bet veikiau mums geriau, – atsakė Rini. – Suprasi, kai užaugsi.

Lora visada išgirsdavo tokį atsakymą, todėl neatlyžo. Ji norėjo suprasti dabar. Ji ištuštino savo puodelį kakavos.

– Norėčiau dar vieno puodelio. O ką reiškia „paaukoti gyvybę“?

– Kariai padėjo galvas už mus visus. Tikiuosi, jog tavo akys nėra didesnės už pilvą, nes išvirusi norėčiau, kad išgertum visą.

– Kodėl jie padėjo galvas? Ar patys to norėjo?

– Ne, bet padėjo, ir tiek. Todėl ir sakoma, jog paaukojo gyvybę, – paaiškino Rini. – Na, gana apie tai. Še, gerk kakavą.

– Jie paaukojo gyvybę Dievui, nes tokia Dievo valia. Kaip Jėzus kad mirė išpirkdamas mūsų nuodėmes, – pareiškė ponia Hilkot, mat buvo baptistė ir laikė save didžiausiu autoritetu tikėjimo klausimais.

Po savaitės mudvi su Lora ėjome takeliu, vingiuojančiu palei raguvą Luvto upelio pakrante. Tą dieną nuo upės kilo migla, sūkuriavo ore kaip nugriebtas pienas, varvėjo plikomis krūmų šakomis. Tako akmenukai po kojomis buvo slidūs.

Staiga Lora atsidūrė upėje. Laimė, kad mes buvome toje vietoje, kur srovė ne tokia smarki, todėl vanduo jos neįtraukė. Aš suklykiau ir puoliau bėgti pasroviui, taikydamasi sugriebti ją už palto; drabužiai dar nebuvo kiaurai permirkę, bet vis dėlto ji buvo labai sunki, ir aš pati vos neįvirtau į upę. Vargais negalais sugebėjau nuvilkti ją ten, kur šlaitas žulsnesnis, paskiau ištempiau į krantą.

Ji buvo šlapia šlaputėlė, stačiai varvėjo, o ir aš buvau sušlapusi. Papurčiau ją iš visų jėgų. Ji verkė drebėdama visu kūnu.

– Tu tyčia įkritai! – surikau. – Aš mačiau! Juk tu galėjai nuskęsti!

Lora kūkčiojo gokčiodama. Aš ją apkabinau.

– Kodėl tu taip padarei?

– Kad Dievas grąžintų mamai gyvybę, – sukūkčiojo ji.

– Dievas nenori, kad tu mirtum, – tariau. – Jis labai užsirūstintų! Jeigu Jis norėtų grąžinti jai gyvybę, ir šiaip jau grąžintų, nereikalaudamas, kad tu skandintumeis.

Tik šitaip būdavo galima susikalbėti su Lora, kai jai užeidavo tokios nuotaikos: reikėdavo apsimesti, jog išmanai apie Dievą truputį daugiau negu ji.

Atgalia ranka ji nusišluostė nosį.

– Iš kur *tu* žinai?

– Matai, jis man leido tave išgelbėti! Argi ne? Jeigu Jis būtų norėjęs, kad tu mirtum, aš irgi būčiau įkritusi. Mudvi abi būtume nuskendusios! Na, o dabar tau reikia išsidžiovinti. Aš nieko nepasakosiu Rini. Pasakysiu, jog tai atsitiko netyčia, jog tu paslydai. Bet daugiau taip niekad nedaryk. Gerai?

Lora neatsakė nė žodžio, bet nesipriešino vedama namo. Ten pakilo išgąstingas kudakavimas, blaškymasis, bumbėjimas, Lora, pagarsėjusi savo nemiklumu, per kurį, anot visų, ir pasidarė sau bėdą, gavo suvalgyti dubenėlį jautienos sultinio, išsimaudyti karštoje vonioje ir atsigulti su šildyne; jai prigrasinta žiūrėti, kur eina. Tėtis mane pagyrė; pagalvojau, ką jis būtų pasakęs, jei būčiau ją praganiusi. Rini pareiškė: laimė, kad mudvi abi turinčios bent vieną galvą, o apskritai ko mudvi ten nusibeldusios? Juo labiau, kai tokia migla. Ir pridūrė, jog turėčiau būti protingesnė.

Tą naktį ilgai gulėjau nesumerkdama akių, susigūžusi, apsikabinusi save rankomis. Kojos buvo ledinės, kalenau dantimis. Akyse stovėjo vaizdas: Lora juodame, šaltame kaip ledas Luvto vandenyje, plaukai išsidraikę lyg žvarbaus vėjo plaikstomos dūmų sruogos, sidabriniais atšvaitais spindi šlapias veidas. Kokiomis akimis ji pažvelgė į mane, kai nutvėriau ją už palto! Kaip sunku ją buvo nulaikyti! Tik per plauką jos nepaleidau.

Panelė Ragana

Užuot ėjusios į mokyklą, mudvi su Lora turėjome galybę mokytojų, vyrų ir moterų. Buvome įsitikinusios, kad jie mums visiškai nereikalingi, ir stengėmės iš paskutiniųjų juos apvilti. Spoksodavome į juos išpūtusios melsvas akis arba dėdavomės kurčios arba žioplos; niekad nežiūrėdavome jiems į akis, tik į kaktą. Dažnai mums prireikdavo daugiau laiko, nei būtų galima įsivaizduoti, kad jų nusikratytume: paprastai jie pakęsdavo didumą mūsų išdaigų, nes geros dienos nematė ir turėjo užsidirbti pragyvenimui. Mes nebūdavome prieš juos nusistatę, tiktai nenorėdavome, kad jie mus kamuotų.

Kai nebūdavo pamokų, turėdavome būti Avilione – arba viduje, arba lauke. Tačiau kas galėjo mus sužiūrėti? Paspruktí nuo mokytojų būdavo vieni juokai, jie nežinodavo mūsų slaptų takų, o Rini, kaip ji pati dažnai prisipažindavo, negalėdavo sekti kiekvieno mūsų žingsnio. Kada tik įmanydamos smukdavome iš Aviliono ir plūdinėdavome po miestelį, nors Rini mums kalte kaldavo į galvą, jog pasaulis pilnas nusikaltėlių, anarchistų, opiumo pypkes rūkančių šiurpių rytiečių siaurais kaip suvytos virvutės ūsais ir ilgais smailiais nagais, narkomanų ir baltųjų vergių pirklių, tik ir tykojančių progos mus pagrobti ir iš tėčio pareikalauti išpirkos.

Vienas iš gausybės Rini brolių buvo kažkaip susijęs su pigiais žurnaliūkščiais – šiukšlėmis, kurių gali nusipirkti vaistinėse, arba dar didesniu šlamštu, pardavinėjamu tik iš po skverno. Kuo jis vertėsi? *Platinimu*, pasak Rini. Dabar esu tikra, jog slapta įveždavo juos į šalį. Šiaip ar taip, kartais jis duodavo Rini atlikusių egzemplio-

rių, ir, kad ir kaip ji stengdavosi juos nuslėpti nuo mudviejų, anksčiau ar vėliau jie pakliūdavo mums į rankas. Būdavo saldžių romaniukų, bet mudvi nė kreiva akimi į juos nežiūrėdavome, nors Rini juos ryte rydavo. Mums labiau patikdavo – ar bent jau man, o Lora mane pamėgdžiodavo, – pasakojimai apie kitus kraštus arba netgi kitas planetas. Apie erdvėlaivius, atkeliaujančius iš ateities, kur moterys segi trumpučiais žėrinčio audinio sijonėliais ir viskas žaižaruoja; apie asteroidus, kur augalai kalba ir bastosi didžiaakės pabaisos ilgėliausiais nagais; žilos senovės šalys, kur gyvena liaunos merginos topazų akimis ir opalų spalvos kūnu, vilkinčios marlinėmis kelnėmis ir siaurutėmis metalinėmis liemenėlėmis, panašiomis į du grandinėle susietus kūgelius. Apie karžygius šiurpia apranga ir dygliuotais šalmais su sparneliais.

Nesąmonės, sakydavo apie juos Rini. *Nei būta, nei girdėta.* Kaip tik dėl to jie man ir patikdavo.

Nusikaltėlių ir baltųjų vergių pirklių knibždėte knibždėdavo detektyviniuose romaniukuose pistoletų pripaišytais ir krauju varvančiais viršeliais. Ten didžių turtų paveldėtojos, gavusios pauostyti eterio, amžinai virsdavo iš koto išsprogusiomis akimis, paskiau, surištos baltinių virvėmis – kur kas stipriau negu reikia – atsidurdavo po raktu jachtų kajutėse arba apleistų bažnyčių požemiuose, arba šaltuose ir drėgnuose pilių rūsiuose. Mudvi su Lora tikėjome, jog esama tokių žmonių, bet jų nebijojome, nes mes žinojome, ko galime iš jų tikėtis. Paprastai jie važinėdavo dideliais juodais automobiliais, vilkėdavo paltais, mūvėdavo storomis pirštinėmis ir nešiodavo tamsias minkštas fetrines skrybėles, tad mudvi būtume iškart juos atpažinusios ir pabėgusios.

Tačiau niekada nė su vienu nesusidūrėme. Didžiausi mūsų priešai būdavo fabrikų darbininkų vaikai, mažiai, tie, kurie dar nežinodavo, kad prie mūsų nevalia prisiliesti. Po du ar po tris sekdavo iš paskos išsižioję, netardami nė žodžio arba visaip prasivardžiuodami; kartais apmėtydavo mus akmenimis, bet mūsų niekad nekliudydavo. Jų reikėdavo labiau bijoti, kai slampinėdavome siauru takeliu Luvto pakrante palei pat skardį – nuo ten jie galėdavo ką tinkami mėtyti mums ant galvų – arba nuklysdavome į skersgatvius, kuriuos greitai išmokome apeiti.

Mudvi vaikščiodavome Erio gatve spoksodamos į vitrinas: mūsų mėgstamiausia buvo pigių prekių parduotuvė. Arba pro geležinę tvorą žiūrėdavome į pradinę mokyklą, kurią lankydavo paprasti – darbininkų – vaikai, šlaku nubertą žaidimų aikštę, dideles pjaustytines duris su užrašu viršuje *Berniukų ir mergaičių mokykla*. Per pertraukas skardėdavo klyksmas, vaikai būdavo nešvarūs, ypač po to, kai grumdavosi arba pasikeldavo parversti ant šlako. Mudvi džiaugėmės, jog mums nereikia eiti į tą mokyklą. (Ar iš tikrųjų džiaugėmės? O gal, priešingai, jautėmės atstumtos? Tikriausiai ir viena, ir kita.)

Išeidamos į tas iškylas, mudvi dėvėdavome skrybėlaites. Man regis, norėdavome apsisaugoti: skrybėlėtos mudvi tapdavome savotiškai nepastebimos. Dama niekada neišeina be skrybėlaitės, sakydavo Rini. Ir *be pirštinių*, pasak jos, bet mudvi dažniausiai tuo nesirūpindavome. Iš tų laikų geriausiai prisimenu šiaudines skrybėlaites, pintas ne iš gelsvų, bet rusvų šiaudelių. Ir dar prisimenu drėgną birželio kaitrą, žiedadulkių prisodrintą orą. Akinančią padangių žydrynę. Tingumą, mudviejų pasivaikščiojimus.

Kaip norėčiau, kad vėlei sugrįžtų tos tuščios, vangios popietės, nuobodžios ir beprasmės dienos, neatskleistos galimybės. Tam tikra prasme jos sugrįžo, tik dabar jau daugiau nieko ypatinga neatsitiks.

Tuo metu mudvi turėjome mokytoją, kuri išsilaikė ilgiausiai. Tai buvo keturiasdešimties metų moteris pilkų plaukų kuodeliu, prismeigtu ant pakaušio, amžinai vilkinti čia vienu, čia kitu nublukusiu kašmyriniu nertiniu, liudijančiu buvus geresnius laikus. Vardu ji buvo panelė Goreham, panelė Ragna Goreham. Už akių pravardžiuodavau ją Ragana, nes jos vardas sužadino man netikėtą asociaciją, ir vėliau negalėdavau susitvardyti nesukikenusi, kai tik ją pamatydavau. Žodžiu tariant, pravardė prilipo; pasakiau ją Lorai, ir paskiau, savaime suprantama, apie tai sužinojo Rini. Ji pabarė mus, girdi, negražu šitaip tyčiotis iš panelės Goreham: vargšelė taip nusigyveno, jog turime ją užjausti, juo labiau kad tebėra su vainikėliu. Ką tai reiškia? Kad netekė-

jusi. Panelė Goreham pasmerkta mergauti ligi grabo lentos, truputį niekinamai pridūrė Rini.

– Bet ir jūs netekėjusi, – tarė Lora.

– Tai visai kas kita. Kaip gyva nebuvau sutikusi vyro, dėl kurio turėčiau lįsti į kilpą, o pati ne vienam parodžiau duris. Ne vienas man piršosi.

– Gal ir panelei Raganai kas nors piršosi, – atrėmiau norėdama paprieštarauti.

Tuo metu kaip tik artėjau prie to amžiaus.

– Ne, niekas jai nesipiršo, – atsakė Rini.

– Iš kur jūs žinote? – paklausė Lora.

– Iš visa ko matyti. Apskritai, jeigu kas nors būtų bent bandęs jai pirštis, būtų griebusi ir nebepaleidusi, kad ir su uodega ir trimis galvomis būtų buvęs.

Mes gerai sutardavome su panele Ragana, nes ji leisdavo daryti, kas mums patinka. Ji veikiai susivokė, jog neturi autoriteto, kad galėtų mus suvaldyti, ir protingai nutarė nekvaršinti sau dėl to galvos. Mes mokydavomės rytą bibliotekoje, kuri anksčiau priklausė seneliui Bendžaminui, paskiau tėčiui, o dabar panelė Ragana bandė kaip niekur nieko atskleisti mums jos lobius. Lentynos lūžo nuo storų knygų odiniais aptaisais ir matinio aukso raidėmis išrašytomis antraštėmis, ir aš abejojau, kad senelis Bendžaminas būtų bent vieną jų skaitęs: sukaupti biblioteką sugalvojo senelė Adelija, numačiusi, ką jam derėtų perskaityti.

Aš pasirinkdavau knygas pagal savo skonį: Čarlzo Dikenso „Dviejų miestų istoriją“, Makolio istorinius veikalus, iliustruotą „Meksikos nukariavimą“ ir „Peru nukariavimą“. Taipgi skaitydavau poeziją, ir panelė Ragana kartais nedrąsiai bandydavo pasinaudoti mokytojos teise, liepdama skaityti balsu. *Kublai Chanas įsakė pastatyti didingą bokštą. Flandrijos laukuose žydi aguonos, Žydi tarp kryžių eilių.*

– Neskaityk kapotu balsu, – mokydavo panelė Ragana. – Eilės turi *plaukti*, vaikeli. Įsivaizduok, jog esi versmė.

Iš pažiūros tikra meška, nieku gyvu nelinkusi į eleganciją, vis dėlto rafinuotumo atžvilgiu ji laikėsi griežtų reikalavimų ir stengėsi skiepyti meilę gausybei, jos galva, mūsų širdžiai artimų dalykų: žydintiems vaismedžiams, drugeliams, švelniam vėjelio dvelksmui. Lyg nepastebėdama, jog esame mergiūkštės nešvariais keliukais, pirštu rakinėjančios nosį. Asmeninės higienos klausimais ji būdavo be galo reikli.

– Negraužk spalvotų pieštukų, vaikeli, – sakydavo panelė Ragana Lorai. – Juk tu ne graužikė. Pažiūrėk, visa burna žalia. Dantis susigadinsi.

Aš skaičiau Henrio Vodsvorto Longfelo „Hiavatos giesmę", Elizabetos Baret Brauning „Portugališkus sonetus". *Kaip aš tave myliu? Aš tau apsakysiu.*

– Žavu, – dūsaudavo panelė Ragana.

Ji buvo jausminga ar veikiau tokia jausminga, kiek jos prislopinta prigimtis leido žavėtis Elizabete Baret Brauning arba E. Pauline Džonson, mohaukų princese.

Ak, vis srauniau teka upė putota;
Verpetai sukas aplink mano luotą.
Sukasi, sukasi!
Kaip šiaušiasi bangos
Ir baisūs akivarai verias!

– Griebia už širdies, vaikeli, – prabildavo panelė Ragana.

Arba skaitydavau Alfredą, lordą Tenisoną, poetą, kuris, pasak panelės Raganos, didybe nusileido tik Viešpačiui.

Gėlių vazonai visi kaip vienas
Juodomis samanomis apaugę;
Byra surūdijusios vinys,
Ištrūkusios iš stogo pakraigės.
„Kaip slogu man gyventi, -
Tarė ji, – jis negrįžta;
Kaip man ilgu, man ilgu,
Aš noriu numirti!"

– Kodėl ji nori numirti? – paklausė Lora, paprastai menkai kreipianti dėmesį į mano deklamavimą.

– Iš meilės, vaikeli, – paaiškino panelė Ragana. – Tai buvo begalinė meilė. Tačiau ji nesulaukė atsako.

– Kodėl?

Panelė Ragana atsiduso.

– Juk čia eilėraštis, vaikeli, – atsakė ji. – Lordas Tenisonas jį parašė ir, man regis, žinojo atsaką. Eilėraštis nieko neaiškina. „Grožis – tai tiesa, tiesos grožis – tai viskas, kas mums žinoma šioje žemėje, ir nieko daugiau mums nereikia žinoti."

Lora niekinamai žvilgtelėjo į ją ir spalvino toliau. Aš atverčiau kitą puslapį: perbėgau akimis visą eilėraštį ir pamačiau, jog nieko daugiau neatsitiko.

Plak, plak, plak,
O jūra, šaltas ir pilkas uolas!
O, kad galėčiau žodžiais išreikšti
Mintis, gimstančias galvoje!

– Gražu, vaikeli, – tarė panelė Ragana.

Jai labai patiko begalinė meilė, bet patiko ir beviltiškas ilgesys.

Buvo ten plona knygelė tabako spalvos odiniais aptaisais, kadaise priklausiusi senelei Adelijai: Edvardo Ficdžeraldo „Omaro Chajamo rubajatai". (Tiesą pasakius, anaiptol ne Edvardas Ficdžeraldas ją parašė, bet vis dėlto buvo laikomas jos autorium. Kaip tai reikėjo suprasti? Aš net nebandžiau kvaršinti sau galvos.) Panelė Ragana kartais skaitydavo iš tos knygos, norėdama parodyti, kaip reikia deklamuoti poeziją:

Dainuoju aš dainas, džiaugiuosi aš vynu,
Su mylima gėles pakrantėje skinu.
Tegu sau pragaru vadina šitą žemę –
Nereikia man kitos, aš rojuj gyvenu.

Ji gaikštelėjo tardama *Nereikia*, lyg kas nors jai būtų spyręs į krūtinę; panašiai ištarė ir *Tegu*. Man dingtelėjo, kad, ruošiant

pikniką, lyg ir per daug bruzdesio, ir pagalvojau, ko būta prie duonos.

– Savaime suprantama, vaikeli, čia kalbama ne apie tikrą vyną, – tarė panelė Ragana. – Čia turėta galvoj veikiau komunija.

Laimingas šiais laikais, kas pančių nepažino,
Kas tenkinosi tuo, ką Viešpats padalino,
Naudojos šia trumpa gyvenimo dalia,
Gyveno sau laisvai, per daug nevengė vyno.

Kiek meilės man širdy! Kaip ji graži, jauna!
Kodėl nė žodžio jai neištaria burna?
Kas su manim, dangau? Ištroškęs kankinuosi,
Kada čia pat versmė, gyvybės sklidina. *

– Gryna teisybė! – atsidususi tarė panelė Ragana.

Ji dūsaudavo bet kuria proga. Ji puikiai tiko prie Aviliono, prie Viktorijos laikų stiliaus įstaigos, prie namuose viešpataujančios nuopuolio estetikos, prarastos malonės ir tuščių vilčių nuotaikos. Jos laikysena ir netgi jos nublukę kašmyriniai nertiniai gražiai derinosi prie popierinių sienų apmušalų.

Lora skaitydavo ne per daugiausia. Veikiau persipiešdavo paveikslėlius arba, įgulusi į storus istorijos veikalus ir mokslinius kelionių aprašymus, spalvotais pieštukais spalvindavo iliustracijas. (Panelė Ragana jai nedrausdavo, remdamasi prielaida, jog niekas to nepastebės.) Lora turėjo susidariusi keistą, bet nepakeičiamą požiūrį į spalvas: medžius ji spalvindavo mėlynai arba raudonai, dangų – rausvai arba žaliai. Jeigu jai nepatikdavo koks veidas, nuspalvindavo jį violetine arba tamsiai pilka spalva, kad nebeliktų jokių bruožų.

Jai patikdavo iš knygos apie Egiptą persipiešti piramides; jai patikdavo spalvinti Egipto stabus. Taipgi asirų statulas sparnuoto liūto liemeniu ir erelio arba žmogaus galva. Tas statulas savo knygoje aprašė seras Henris Lajardas, atradęs jas Ninevėje ir nusiun-

* Omaras Chajamas. Rubajatai. Vilnius, Meralas, 1998. Vertė Linas Broga.

tęs į Londoną; buvo teigiama, kad jos vaizduoja Ezechielio knygoje aprašytus angelus. Panelės Raganos akimis žiūrint, statulos nebuvusios labai gražios, atrodžiusios veikiau stabmeldiškos ir kraugeriškos, bet Lora buvo ne iš tų, kurias lengva išmušti iš vėžių. Atsiliepdama į kritiką, ji dar labiau įguldavo į knygą ir įnikdavo taip spalvinti, lyg nuo to būtų priklausę, ar jai būti, ar žūti.

– Atsitiesk, vaikeli, – sakydavo panelė Ragana. – Įsivaizduok, jog tavo stuburas – tai medis, kuris stiebiasi saulės link.

Tačiau Lorai nepatikdavo tokie vaizduotės polėkiai.

– Aš nenoriu būti medžiu, – atsakydavo ji.

– Geriau būti medžiu negu kupriuke, vaikeli, – atsidusdavo panelė Ragana. – Taip ir atsitiks, jeigu nesirūpinsi savo laikysena.

Didžiąją laiko dalį panelė Ragana praleisdavo prie lango skaitydama sentimentalius romanus, parsineštus iš bibliotekos. Jai taipgi patikdavo sklaidyti mano senelės Adelijos albumus įspaustiniais odiniais aptaisais, kuriuose buvo kruopščiai suklijuoti dailūs, reljefiniais ornamentais papuošti kvietimai, laikraščių spaustuvėje spausdinti valgiaraščiai ir paskesnės laikraščių iškarpos apie labdaringas arbatėles, mokomąsias paskaitas su diapozityvais – narsūs ir draugiški keleiviai, vykstantys į Paryžių, Graikiją ir netgi į Indiją, svedenborgiečiai, fabianiečiai, vegetarai, devynios galybės visokiausių saviugdos apaštalų, o kartais iš tikrųjų koks stulbinantis dalykas – Afrikoje, Sacharoje arba Naujojoje Gvinėjoje gyvenantis misionierius aprašo, kaip čiabuviai užsiima magija arba slepia savo moteris nuo svetimų akių, dangstydami jų veidus pjaustytinėmis medinėmis kaukėmis, arba puošia savo protėvių kaukoles ištapydami raudonais dažais ir aplipindami kriauklelėmis. Pageltusio popieriaus lapuose įamžinti ištaigaus, išpuikusio ir be pėdsako dingusio gyvenimo liudijimai, kuriuos panelė Ragana įdėmiai apžiūrinėdavo vieną po kito ir šypsodavo, lyg ką prisimindama ir nuoširdžiai džiaugdamasi svetima laime.

Ji turėjo paketą auksinių ir sidabrinių Kalėdų žvaigždučių, kurias klijuodavo ant visko, ką mes padarydavome. Kartais vesdavosi mus į laukus skinti pievų gėlių, kurias slėgdavome po stora kny-

ga, įdėję tarp sugeriamojo popieriaus lapų. Galop mes labai ją pamėgome, nors ir neverkėme, kai susiruošė mus palikti. O ji verkė – graudžiai, negražiai, kaip viską kad darė.

Man suėjo trylika. Aš paaugau, nedėdama jokių pastangų, nors tėčiui, regis, nepatiko, kad augu, lyg dėl to būčiau kuo dėta. Jis ėmė labiau domėtis mano laikysena, kalbėsena, apskritai mano elgesiu. Mano drabužiai turėdavo būti paprasti ir kuklūs: baltos palaidinukės, tamsūs plisuoti sijonai, tamsios aksominės suknelės bažnyčiai. Drabužiai, labiau primenantys uniformas – panašūs į jūreivių uniformas, bet tik tiek. Aš turėjau laikytis tiesiai, nesikūprinti. Man nevalia buvo drybsoti išsipleikus, kramtyti gumos, kvailioti, plepėti. Jis reikalavo savybių, būdingų kareiviams: valyvumo, aklo paklusnumo, tylėjimo ir jokio akivaizdaus seksualumo. Seksualumas, kad ir nutylimas, turėjo būti nuslopintas vos užsimezgęs. Per ilgai davė man valią. Buvo pats laikas suimti mane į nagą.

Prigriebdavo jis ir Lorą, nors ši dar nebuvo suaugusi į metus. (O kada suaugama į metus? Kai subręstama, dabar man tai aišku. Tačiau anuo metu aš nesusivokiau, ir tiek. Kuo aš nusikaltau? Kodėl su manim elgiamasi kaip su mažamete nusikaltėle kokioje neįprastoje pataisos darbų kolonijoje?)

– Tu per griežtas mergaitėms, – sakydavo Kelistė. – Juk jos ne berniukai.

– O gaila, – atsiliepdavo tėtis.

Tą dieną, kai pastebėjau, kad būsiu susirgusi kokia baisia liga, nes iš tarpukojo ėmė sunktis kraujas, nubėgau pas Kelistę: mirštu, kaip kažin ką! Kelistė prapliupo kvatoti. Paskui man paaiškino:

– Stačiai nedidelė bėda, ir tiek, – tarė ji.

Ir patarė kalbant apie tą dalyką sakyti, jog „bėdos užpuolė“ ar „skarinės prasidėjo“. Rini šiuo klausimu laikėsi presbiterioniškų įsitikinimų. „Čia tavo kryžius, ir privalai jį nešti“, – tarė ji. Susitvardė neišdrožusi, jog tai dar viena keistenybė, Dievo sumanyta moters gyvenimui apsunkinti: taip jau yra, niekur nedingsi, pa-

reiškė ji. Kad kraujas nebėgtų, gausi prisiplėšti skarų. (Ji nė neminėjo žodžio *kraujas,* sakė: *kad nebėgtų.*) Ji sutaisė man puodelį ramunėlių arbatos, iš kvapo panašios į papuvusias salotas, ir liepė prisidėti šildynę su karštu vandeniu, kad apmalštų pilvo skausmai. Nepadėjo nei viena, nei kita.

Lora pastebėjo kraujo dėmę ant mano paklodės ir apsiverkė. Ji pagalvojo, kad aš mirštu. Aš mirsianti kaip mama, nieko jai nepasakiusi, kūkčiojo ji. Aš turėsianti pilką kūdikėlį, panašų į kačiuką, ir numirsianti.

Pasakiau jai, kad nebūtų kvaila. Paaiškinau, jog kraujas neturi nieko bendra su kūdikėliais. (Kelistė per daug nesileido į šią sritį, tikriausiai pagalvojo, kad staigus tokios informacijos perteklius gali pakenkti mano psichikai.)

– Ir tau taip bus kada nors, – pasakiau Lorai. – Kai būsi mano amžiaus. Tai atsitinka visoms merginoms.

Lora pasipiktino. Ji nenorėjo tuo patikėti. Buvo įsitikinusi, jog jai kaip paprastai turi būti išimtis.

Tebėra portretinė ano meto mudviejų nuotrauka. Aš vilkiu įprasta juodo aksomo suknele, tiesa, pernelyg jaunatviško stiliaus: tuo metu – tai aiškiai matyti – man jau *kalasi* krūtys. Lora sėdi šalia apsirengusi tokia pačia suknele. Mudvi abi mūvime baltutėlėmis puskojinėmis ligi kelių ir lakiniais bateliais; abi susikryžiavusios kojas per kulkšnis, dešinė ant kairės, kaip mus mokė. Aš sėdžiu viena ranka apkabinusi Lorą, bet neryžtingai, lyg man būtų paliepta taip padaryti. Lora, priešingai, sėdi susidėjusi rankas ant kelių. Mūsų plaukai šviesūs, perskirti per vidurį ir sušukuoti į viršų, kad veidas būtų atviras. Abi baugščiai šypsomės, kaip šypsosi vaikai, kuriems įsakyta būti geriems ir šypsotis, lyg ir viena, ir kita būtų tas pat: šypsomės todėl, kad bijome nepasitenkinimo. Aišku, bijojome tėčio ir jo nepasitenkinimo. Bijojome, bet nežinojome, kaip apsisaugoti.

Ovidijaus Metamorfozės

Tėtis galiausiai susivokė – ir jis neklydo, – jog mūsų mokslas užleistas. Jis norėjo, kad mudvi mokytumės ne tik prancūzų kalbos, bet taip pat matematikos ir lotynų kalbos, ir tai būtų aktyvi protinė mankšta, kuri padėtų nusikratyti mūsų besaikio svajingumo. Geografija irgi praverstų. Jis nutarė pašalinti panelę Raganą drauge su jos suplėkusia vangia, saldžia rožine metodika, nors anksčiau, kai ji ėjo savo pareigas, vargu ar kada nors ją pastebėdavo. Jis norėjo išnaikinti visas mūsų savybes, ką nors bendra turinčias su gražumu, puošnumu, mįslingumu, lyg būtume salotos, palikdamas sveiką ir paprastą prigimtį. Negalėjo suvokti, kodėl mums patinka tai, kas patinka. Jis norėjo vienaip ar kitaip mus išugdyti kaip berniukus. Ką gi, ko daugiau galėjai iš jo tikėtis? Juk jis neturėjo seserų.

Vietoj panelės Raganos jis pasamdė tokį vyriškį, vardu ponas Erskinas, dėsčiusį Anglijoje, berniukų mokykloje, bet sveikatos sumetimais staigiai išsiųstą į Kanadą. Mums jis anaiptol neatrodė ligotas: pavyzdžiui, niekad nekosėdavo. Buvo jis trisdešimties ar trisdešimt penkerių metų amžiaus, kresnas, rudaplaukis, putliomis, amžinai drėgnomis skaisčiai raudonomis lūpomis, smailia barzdele, dygiai kandaus ir bjauraus būdo, visada vilkėdavo tvido eilute, ir nuo jo trenkdavo lyg iš sudrėkusių nešvarių skalbinių pintinės.

Veikiai paaiškėjo, kad mums nepavyks nusikratyti pono Erskino vien gaudant varnas ir spoksant jam į kaktą. Pirmiausia jis surengė mums apklausą, norėdamas patikrinti mūsų žinias. Ne

kažin ką ir pamatė, nors pasirodėme ne taip jau prastai, kaip jis kad tikėjosi iš mūsų. Tad jis pranešė tėčiui, kad mudvi esame vištos proto, tikros besmegenės. Mūsų žinios esančios apgailėtinos, ir jis būgštaująs, ar tik mudvi nebūsiančios silpnaprotės. Mes išsiugdžiusios protinio tingumo įpročius – mums *leista* juos ugdyti, priekaištingai pridūrė jis. Laimė, dar ne vėlu juos išrauti. Tuomet tėtis pareiškė, jog tokiu atveju ponas Erskinas turįs įstatyti mus į vėžes.

Na, o mudviem ponas Erskinas išrėžė, jog per savo tingystę, išpuikimą, polinkį gaudyti varnas ir svajoti, per savo seilėtą jausmingumą mudvi susigadinusios sau ateitį ir esančios visiškai nepasiruošusios tokiam rimtam dalykui kaip gyvenimas. Niekas nereikalaująs, kad mudvi būtume neregėtų gabumų, o jeigu ir būtume, tai būtų anaiptol ne kokia mūsų dorybė, tačiau merginos, ir tos turinčios atitikti kad ir pačius žemiausius reikalavimus: mudvi privalančios nertis iš kailio, kad netaptume nepakeliama našta vyrui, jeigu atsiras toks beprotis, kuriam padilgs uodega mus vesti.

Jis užsakė visą krūvą mokyklinių sąsiuvinių, pačių pigiausių, liniuotų, minkštais kartoniniais viršeliais. Užsakė galybę paprastų pieštukų su trintuku gale. Pasak jo, tai stebuklingosios lazdelės, kuriomis mostelėjus, mudvi beregint pasikeisiančios. Aišku, jo padedamos.

Tardamas žodį *padedamos*, jis kvailai išsišiepė.

Jis išmetė panelės Goreham Kalėdų žvaigždutes.

Pasak jo, bibliotekoje mudvi nesugebančios susikaupti. Jis paprašė ir gavo du mokyklinius suolus, pastatė juos viename miegamajame, paprašęs iškraustyti lovą ir visus kitus baldus, kad kambarys liktų tuščias. Duris jis rakindavo, o raktą nešiodavosi kišenėje. Dabar mudvi turėjome pasiraitoti rankoves ir kibti į darbą.

Ponas Erskinas naudojo tiesioginį metodą. Tampydavo mus už plaukų, sukdavo ausis. Daužydavo liniuote per suolą palei pat pirštus ar netgi per pirštus, arba, netekęs kantrybės, kumščiu mušdavo per pakaušį, arba kraštutiniu atveju svaidydavo į mus knygas, arba spardydavo mums blauzdas. Jo ironija būdavo įgyli – bent jau man: Lora suprasdavo jo žodžius tiesiogiai, dar labiau jį įsiu-

tindama. Jo nejaudindavo mūsų ašaros; tiesą pasakius, man regis, jis mėgaudavosi jomis.

Jis nebūdavo toks kiekvieną dieną. Kai kada ištisa savaitė praslinkdavo be niekur nieko. Jis mokėdavo pasirodyti esąs kantrus, netgi nemokšiškai malonus. Paskui staiga prasiveržbeing pyktis, ir jis pašėldavo lieti tulžį. Visa bėda, jog nežinodavai, ką ir kada jis gali iškrėsti.

Mes negalėjome skųstis tėčiui: bene ponas Erskinas vykdė ne jo nurodymus? Argi ne tiesa? Tačiau mudvi su Lora, savaime suprantama, skųsdavomės Rini. Ji piktindavosi. Pasak jos, su mumis nevalia taip elgtis, aš esanti nebe maža, o Lora – labai nervinga, ir apskritai mudvi esame... Ką gi, kuo jis save laiko? Savame krašte utėles šėręs, dabar keliasi į padanges, kaip ir visi anglai, kurie čionai atsibeldė ir manosi galį žiūrėti į visus iš aukšto, ji pasirengusi suvalgyti savo sijoną, jeigu jis maudosi bent kartą per mėnesį. Kai Lora parodė Rini liniuote sumuštus delnus, Rini kreipėsi į poną Erskiną, šis jai patarė žiūrėti savo nosies. Pasak pono Erskino, ji mus išpaikinusi. Visiems aišku, kad išpaikinusi pernelyg nuolaidžiaudama ir vaikuodamasi, bet dabar jo pareiga ištaisyti jos padarytą kliaudą.

Lora pareiškė, kad ji išeisianti iš namų, jeigu ponas Erskinas neišsinešdinsiąs. Pabėgsianti. Iššoksianti pro langą.

– Būk gerutė, palauk, – tarė Rini. – Mes pasuksime galvą. Mes jam parodysime, kur vėžiai žiemoja!

– O kur jie žiemoja? – paklausė Lora.

Mums būtų galėjusi padėti Kelistė Ficsimons, bet ji puikiai matė, kurion pusėn pučia vėjas: mes buvome ne jos vaikai, mes buvome tėčio vaikai. Jis buvo nusistatęs savo veiklos kryptį, ir kišdamasi ji būtų padariusi taktinę klaidą. Tai buvo tipiškas *sauve qui peut* atvejis – pono Erskino pastangų dėka tuomet jau galėjau išsiversti tą posakį.

Matematikos dėstymą ponas Erskinas suprato labai paprastai: mums reikėjo išmokti tvarkyti sąskaitas, tai yra mokėti sudėtį, atimtį ir dvejybinę buhalteriją.

Prancūzų kalba, jo akimis žiūrint, buvo ne kas kita, kaip veiks-

mažodžių asmenavimas, „Fedra“ ir rinkinys garsiems autoriams priskiriamų glaustų posakių. *Si jeunesse savait, si vieillesse pouvait* – Estjenas; *C'est de quoi j'ai le plus de peur que la peur* – Montenis; *Le coeur a ses raisons que la raison ne connaît point* – Paskalis; *L'histoire, cette vieille dame exaltée et menteuse* – Mopasanas; *Il ne faut pas toucher aux idoles: la dorure en reste aux mains* – Floberas. *Dieu s'est fait homme; soit. Le diable s'est fait femme* – Viktoras Hugo. Ir taip toliau.

Geografiją jam atstojo Europos valstybių sostinės, lotynų kalbą – Cezaris, nukariaujantis galus ir peržengiantis Rubikoną, *alea iacta est*; paskiau Vergilijaus „Eneidos“ ištraukos – jam labai patiko Didonės nusižudymas – arba Ovidijaus „Metamorfozių“ dalys, kur dievai išdarinėja visokias kiaulystes jaunoms moterims. Europos prievartinė sueitis su dideliu baltu bulium, Ledos su gulbinu, Danajos su auksiniu lietumi – bent jau tai tikriausiai turėtų jus sudominti, pareiškė jis, kaip įprastai ironiškai šypsodamas. Jis neklydo. Įvairumo dėlei duodavo mums iš lotynų kalbos versti ciniško pobūdžio eilėraščių. *Odi et amo* – tokio tipo dalykus. Jis mėgaudavosi žiūrėdamas, kaip mudvi iš paskutiniųjų stengiamės perteikti poetų prastą nuomonę apie merginas, kokiomis mums, be abejo, buvo skirta tapti.

– *Rapio, rapere, rapui, raptum*, – kaldavo ponas Erskinas. – Nutverti ir nusinešti. Anglų kalbos žodis *rapture* kilęs iš tos pačios šaknies. Linksniuokite.

Ir pliaukštelėdavo liniuote per stalą.

Mudvi mokydavomės. Mokydavomės degdamos kerštu: kad tik neduotume ponui Erskinui dingsties iš mūsų tyčiotis. Jis nieko kito netroško, tik paminti mus po kojų, – ką gi, kiek įmanydamos stengėmės jam nesuteikti to malonumo. Svarbiausia, jis išmokė mus sukčiauti. Sunku būdavo ką nors prasimanyti iš matematikos, bet užtat mudvi praleisdavome ištisas popietes tėčio bibliotekoje nusirašinėdamos Ovidijaus vertimus iš kelių knygų – senų vertimų su sudėtingu žodynu, atliktų garsiausių Viktorijos valdymo laikų poetų ir išspausdintų smulkutėliu šriftu. Perskaičiusios reikiamą vietą, persakydavome ją kitais, paprastesniais žodžiais, padarydavome vieną kitą klaidą, kad atrodytų kaip mūsų darbas.

Nors ir kaip stengdavomės, ponas Erskinas subraukydavo mūsų vertimus raudonu pieštuku ir paraštėse prirašydavo žiaurių pastabų. Lotynų kalbos išmokome ne kažin kiek, bet užtat išmokome meistriškai sukčiauti. Taipgi išmokome nutaisyti abejingą miną, kad veidas atrodytų sustingęs, kaip iškrakmolytas. Geriausia būdavo niekaip neatsiliepti į pono Erskino žodžius, o svarbiausia – nekrūpčioti.

Ponas Erskinas tik akimirkai patraukdavo Loros dėmesį, bet skausmas – kitaip sakant, fizinis skausmas – jai nedarydavo kokio poveikio. Ji nuklysdavo mintimis kitur netgi tada, kai jis rėkdavo. Jo repertuaras buvo labai ribotas. Ji įsmeigdavo žvilgsnį į sienų apmušalus, išmargintus rožių pumpurais ir kaspinais, arba pro langą. Ji išmoko akimirksniu atsisieti – čia sutelkia dėmesį į tave, čia jau nukilusi kažin kur kitur. Ar, tiesą pasakius, pats jautiesi atsidūręs kažin kur kitur: ji atsiriboja nuo tavęs, lyg mostelėjusi burtų lazdele; toks įspūdis, jog pradingsti ne tik iš jos akių, bet ir apskritai tavęs nebelieka.

Ponas Erskinas nepakęsdavo tokio savęs nepaisymo. Imdavo ją purtyti – pasak jo, kad ji staigiai atsikvošėtų. *Tu ne Miegančioji gražuolė,* klykdavo jis. Kartais jis pašėldavo trankyti ją į sieną arba purtyti sugriebęs už kaklo. Tuomet ji užsimerkdavo ir suglebdavo, o tai jį dar labiau įsiutindavo. Iš pradžių aš bandydavau įsiterpti, bet tai nedavė nieko gera. Jis paprasčiausiai nustumdavo mane į šalį savo smirdinčia, tvidais apvilkta ranka.

– Neerzink jo, – patariau jai.

– Didelio čia daikto, ar erzinu jį, ar ne, – atsakė Lora. – Šiaip ar taip, jis nė kiek nesusierzina. Jis tik nori paliesti mano palaidinukę.

– Niekad nesu pastebėjusi, kad jis būtų lietęs tavo palaidinukę, – tariau. – Kodėl jis turėtų ją liesti?

– Jis liečia, kai tu nematai, – tarė Lora. – Arba kaišioja ranką po sijonu. Jam stačiai nagus niežti pačiupinėti kelnaites.

Ji kalbėjo tokiu ramiu balsu, jog man dingtelėjo, kad tikriausiai viską prasimanė arba ko nors nesuprato. Nesuprato, ko iš tikrųjų ponas Erskinas nori arba kodėl liečia jos palaidinukę. Sunku buvo

patikėti jos žodžiais. Mano akimis žiūrint, suaugęs žmogus vargu ar galėtų arba norėtų tai daryti: juk Lora dar vaikas, ar ne?

– Turbūt neverta sakyti Rini? – tariau abejodama.

– Ji irgi manim nepatikėtų, – tarė Lora. – Juk tu netiki.

Tačiau Rini patikėjo ar bent jau buvo linkusi patikėti, ir tai buvo pono Erskino galas. Ji nebuvo tokia kvaila, kad stotų dvikovon: jis paprasčiausiai išvadintų Lorą bjauria melage, ir padėtis tik dar labiau pablogėtų. Po keturių dienų ji įžengė į tėčio kabinetą sagų fabrike, nešina visu pluoštu kontrabandinių pornografinių nuotraukų. Šiandien, pamatę tokį dalyką, žmonės gal nebent suraukų antakius, tačiau anuo metu tai buvo skandalas: moterys juodomis kojinėmis ir dideliausiomis krūtimis, kaip pudingas virstančiomis iš neregėto dydžio liemenėlių, paskiau tos pačios moterys, nuogos nuogutėlės, besidarkančios, plačiai išsižergusios. Ji pareiškė aptikusi jas pono Erskino palovėje, šluodama jo kambarį, ir suabejojo, ar tokiam žmogui dera patikėti kapitono Čeiso dukreles?

Ji kalbėjo girdint susidomėjusių klausytojų būreliui, tarp kurių buvo fabriko darbininkų, tėčio juristas ir, be kita ko, būsimasis Rini vyras Ronas Hinksas. Jo širdis neišlaikė išvydus, kaip Rini liepsnojančiais skruostais su duobutėmis, degančiomis lyg keršingos furijos akimis, pamažu išsiskleidžiančiu juodų plaukų kuodu mosuoja visu lizdu plikų krūtingų moterų vešliai apžėlusiomis gaktomis. Mintyse jis puolė prieš ją ant kelių ir nuo tos dienos ėmė rėžti apie ją sparną, kol pagaliau jo žygiai apsivainikavo pergale. Tačiau tai jau kita istorija.

Naudodamasis patariamojo balso teise tėčio juristas pareiškė, jog ko jau ko, o to, kad žmogus, kuriam patikėta auklėti nekaltus vaikus, mėgaujasi tokiomis šiukšlėmis, Port Tikonderoga niekada nepakęs. Tėtis susivokė, jog, nenorėdamas pagarsėti kaip pabaisa, negali toliau laikyti pono Erskino savo namuose.

(Aš jau seniai įtariu, jog Rini apsirūpino nuotraukomis iš brolio, kuris, dirbdamas žurnalų platintoju, kaip niekur nieko patenkino jos prašymą. Įtariu, jog dėl tų nuotraukų ponas Erskinas bu-

vo niekuo dėtas. Jis turėjo polinkį prie vaikų, anaiptol ne prie neregėto dydžio liemenėlių. Tačiau tuo metu jis negalėjo iš Rini tikėtis sąžiningo žaidimo.)

Ponas Erskinas paliko mūsų namus gindamasis esąs nekaltas – pasipiktinęs, bet taipgi sukrėstas. Lora pareiškė, kad jos maldos išklausytos. Ji prisipažino, jog meldėsi, kad tėtis išvytų poną Erskiną, ir Dievas ją išgirdęs. Pasak jos, Rini įvykdžiusi Jo valią, pasirūpinusi nešvankiomis nuotraukomis ir visa kita. Dingtelėjo mintis, ką turėjo apie tai pagalvoti Dievas, jeigu Jis yra, o tuo kasdien vis labiau abejojau.

Beje, ponui Erskinui viešpataujant, Lora labai rimtai susidomėjo religija: ji vis dar bijojo Dievo, tačiau, priversta pasirinkti vieną iš dviejų tironų, irzlių ir neįspėjamų, ji pasirinko stipriausią ir taipgi atsčiausią.

Pasirinkusi Dievą, ji kaip paprastai puolė į kraštutinumus.

– Aš eisiu į vienuoles, – romiai pareiškė ji vidurdienį, kai, sėdėdamos prie virtuvės stalo, mes valgėme sumuštinius.

– Tai neįmanoma, – atrėmė Rini. – Jie tavęs nepriims. Tu ne katalikė.

– Aš būsiu katalikė, – tarė Lora. – Aš persikrikštysiu.

– Ką gi, tuomet tau teks nusikirpti plaukus, – tarė Rini. – Po gobtuvais jų galvos plikos kaip kiaušiniai.

Tai buvo paprasčiausia Rini gudrybė. Lora nebuvo apie tai girdėjusi. O ji labiausiai puikavosi savo plaukais.

– Kodėl jos taip daro? – paklausė ji.

– Jos mano, jog tokia Dievo valia. Jos mano, jog Dievas nori, kad jos paaukotų jam savo plaukus, ir iš to matyti, kokios jos neišmanėlės. Ką Jis su jais darytų? – kalbėjo Rini. – Tik pamanyk! Šitiek plaukų!

– O ką daro su jų plaukais? – paklausė Lora. – Kai juos nukerpa?

Rini aižė pupeles: trakšt, trakšt, trakšt.

– Perukus turtuolėms, – atsakė.

Ji nė nemirktelėjo, bet aš žinojau, kad ji prasimano, kaip anksčiau prasimanydavo, jog vaikai daromi iš tešlos.

– Išpuikusioms turtuolėms. Juk tu nenorėtum, kad tavo gražūs plaukai atsidurtų ant kokios nors moters didelės nešvarios galvos.

Lora atsisakė minties eiti į vienuolyną, ar bent jau taip mums pasirodė. Tačiau sužinok, kad gudrus, kas jai dar gali šauti į galvą? Ji buvo nepaprastai patikli. Atverdavo širdį, išsiliedavo, pasikliaudavo visais, atsiduodavo bet kieno malonei. Truputis nepatiklumo būtų jai atstojęs pirmąją gynybos liniją.

Prabėgo keleri metai – sakyčiau, prabėgo veltui per poną Erskiną. Vis dėlto vargu ar veltui: daug ko iš jo išmokau, nors anaiptol ne visada jis norėjo to mokyti. Išmokau ne tik meluoti ir sukčiauti, bet ir mandagiai įžūlauti, be žodžių priešintis. Supratau, jog keršyti nedera karštosiomis. Išmokau neįkliūti.

Tuo tarpu įsiviešpatavo gamybos nuosmukis. Prasidėjus ūkio griūčiai, tėtis patyrė nuostolių, bet ne per daugiausia. Bet, svarbiausia, jis prarado budrumą. Atsiliepdamas į paklausos mažėjimą, jis turėjo uždaryti fabrikus, turėjo taupyti pinigus – kaupti kapitalą, kaip tai darė kiti, patekę į tą pačią padėtį. Tai būtų buvę protinga. Tačiau jis to nedarė. Negalėjo to daryti. Negalėjo atleisti darbininkų. Laikė savo pareiga prisiimti atsakomybę už savo kariauną. Nesvarbu, jog tarp jų būta ir moterų.

Avilione stojo vargo dienos. Miegamuosiuose žiemą būdavo šalta, paklodės išdilo. Rini iškirpdavo per vidurį nudryžusią vietą ir vėl susiūdavo. Diduma kambarių buvo užrakinti; daugumą tarnų teko atleisti. Nebeliko sodininko, ir pamažu viskas apaugo piktžolėmis. Tėtis paprašė mus padėti namuose, kol išbrisime iš visų bėdų. Jo žodžiais tariant, jeigu jau mudvi šitaip nusistačiusios prieš lotynų kalbą ir matematiką, galėtume bent pagelbėti Rini. Galėtume pasimokyti taupyti. Kitaip sakant, per pietus reikėjo tenkintis pupomis, sūdyta menke bei triušiena ir pačioms adytis kojines.

Lora atsisakė triušienos. Pareiškė, jog triušiena jai primena kūdikį nudirta oda. Tik žmogėdroms tinkąs toks valgis.

Rini kalbėjo, kad tėtis esąs per geras ir tai jam neišeisią į gera. Kalbėjo, kad jis per daug išdidus. Žmogus privalo prisipažinti esąs

nugalėtas. Ji sakė nežinanti, kaip viskas pasibaigsią, bet vargo vakarienės tikriausiai neišvengsią.

Tuomet buvau šešiolikos. Mano vadinamieji mokslai pasibaigė. Aš dykinėjau, pati neišmanydama kam gyvenu. Kas manęs laukė?

Šiuo klausimu Rini turėjo savo nuomonę. Ji įniko skaityti *Mayfair* žurnalą, aukštuomenės renginių aprašymus, taipgi dienraščiuose pateikiamą aukštuomenės gyvenimo kroniką – apie vedybas, labdaros vakarus, prašmatnias atostogas. Dėjosi į galvą ištisus sąrašus vardų – įžymybių, turistinių laivų, gerų viešbučių. Ji pareiškė, jog man būtų metas pasirodyti visuomenėje, ir ne šiaip sau, bet kaip pridera, – kad arbatėlėse susipažinčiau su įtakingomis motinomis, o pobūviuose, prašmatniuose vakaruose, iškilminguose baliuose – su galimais jaunikiais. Avilione kaip senais geraisiais laikais iš naujo knibždėsiančios minios vakariniais drabužiais vilkinčių svečių, vejose liepsnosią deglai ir griešią styginiai kvartetai. Mūsų šeima esanti ne ką blogesnė – ar net geresnė – už kitas, kur dukterims tokie dalykai ne naujiena. Tėčiui derėtų laikyti šiek tiek pinigų vien tokioms išlaidoms. Pasak Rini, viskas būtų gerai, jei mano mama būtų gyva.

Aš tuo abejojau. Sprendžiant iš to, ką buvau girdėjusi apie mamą, ji būtų primygtinai reikalavusi leisti mane į mokyklą – Almos mergaičių koledžą arba kokią nors kitą tokio pat pobūdžio atgrasią mokymo įstaigą – mokytis ko nors naudinga, bet lygiai taip pat atgrasaus kaip stenografija; na, o mano pasirodymą visuomenėje ji būtų laikiusi tuštybe. Ji niekad nesivaikė tuščios garbės.

Senelė Adelija buvo kitokia ir pakankamai nutolusi laiko atžvilgiu, kad galėčiau ją idealizuoti. Dėl manęs ji būtų į devynias gembes puolusi, nešykštėjusi nei laiko, nei pinigų. Aš svajodavau bibliotekoje spoksodama į jos paveikslus, vis dar kabančius ant sienų: tūkstantis devyni šimtaisiais metais aliejum tapytą portretą, kur ji šypsosi sfinkso šypsena, o vilki sudžiūvusių raudonų rožių spalvos suknia su gilia iškirpte, tad ryškiai giedruoja nuoga krūtinė nelyginant iš už užuolaidos staigiai iškišta mago ran-

ka; juodai baltas nuotraukas paauksuotais rėmais, kur ji čia su vaizdinga skrybėlaite, čia apsikaišiusi stručio plunksnomis, čia vakarine suknia, su diadema ir baltomis zomšinėmis pirštinaitėmis, čia viena, čia tarp nūnai jau pamirštų valdžios žmonių. Ji mane pasisodintų šalia ir duotų patarimų, kurių man taip reikia: kaip rengtis, ką sakyti ir kaip laikytis tokiu ir tokiu atveju. Kaip neapsijuokti, nes atrodė, jog man tikrų tikriausiai gresia toks pavojus. Kad ir kiek sklaidydama aukštuomenės kronikos puslapius, Rini menkai tat išmanė.

Piknikas sagų fabrike

Pasibaigė Darbo šventė, ištinkanti pirmąjį rugsėjo savaitgalį, ir upė sūkuriuodama plukdė krūvas atliekų – plastikinių puodelių, butelių ir palengva bliūkštančių balionų. Pamažu įsitvirtina rugsėjis. Tiesa, vidurdienį saulė kaitina kaip ir anksčiau, bet kasryt teka vis vėliau, gaubdamasi ūku, o tolydžio vėsesniais vakarais svirpia ir čirpia svirpliai. Sode veši ne per seniausiai sudygusios sulaukėjusios astros – vienos išstypusios, baltutėliais žiedais, kitos iškerojusios, melsvos, dar kitos purpurinės, rusvais stiebais. Kitados, kai kartais paniždavo nagai griebtis sodininkystės, būčiau palaikiusi jas piktžolėmis ir išrovusi. Dabar man jau vis viena.

Tokiu oru daug maloniau pasivaikščioti – nežilpina saulė, nemirga akyse. Turistų vis mažėja, o tie, kurie liko, bent padoriai apsirengę: nematyti nei dideliausių šortų, nei maišinių vasarinių suknelių, nei apsilupusių kojų.

Šiandien išsiruošiau į Stovyklavietę. Išsiruošiau, bet pusiaukelėje prisivijo Myra ir pasisiūlė pavėžėti mane automobiliu, – gėda, bet turiu prisipažinti, jog sutikau: jau dusau suvokusi, jog eiti bus per toli. Myra pasidomėjo, kur aš einu ir ko – matyt, iš Rini buvo paveldėjusi aviganio instinktą. Pasakiau kur ir paaiškinau, jog noriu apžiūrėti tą vietą, prisimindama senus geruosius laikus. Per daug pavojinga, pareiškė ji: nežinia kas gali šliaužioti po brūzgynus. Ji išplėšė iš manęs žodį, jog atsisėsiu parke ant suoliuko gerai matomoje vietoje ir jos palauksiu. Pasakė, jog sugrįš po valandos manęs parvežti.

Vis dažniau man toks įspūdis, jog esu panaši į laišką – čia paliekamą, ten paimamą. Tačiau laišką be adreso.

Stovyklavietėje nėra į ką žiūrėti. Tai akro ar dviejų akrų ploto sklypas tarp kelio ir Žogo upės, priaugęs medžių ir skurdžių krūmokšnių, o pavasarį vibždėte vibždantis uodų, prisiveisiančių pačiame vidury liumpsinčioje pelkėje. Čia meškerioja garniai; kartais girdėti jų kryksmas – lyg kas pagaliu brūžintų surūdijusią skardą. Kada ne kada šmėkšteleja vienas kitas ornitologas tokiu sielvartingu veidu, kokiu jie paprastai visada rodosi, lyg būtų ką nors pametęs.

Paunksnėje mirguliuoja sidabriniai atšvaitai, atsispindintys nuo cigarečių pakelių, mėtosi subliūškę balzgani prezervatyvai ir nuo lietaus ištižę popierinių nosinių kvadratėliai. Šunys ir katės žymi savo teritoriją, tarp medžių nardo įsiaistrinusios porelės, nors jų jau mažiau nei anksčiau – dabar yra daugybė kitokių galimybių. Vasarą po tankiais krūmokšniais miega girtuokliai ir kartais atbėga paaugliai parūkyti ir pašniukštinėti, jei tik randa ką rūkyti ir šniukštinėti. Čia galima aptikti žvakigalių, aprūkusių šaukštų ir vienkartinių švirkštų. Visa tai esu girdėjusi iš Myros, ir, pasak jos, tai baisi gėda. Ji žino, kam naudojami žvakigaliai ir šaukštai: tai narkomanų reikmenys. Atrodo, jog visur įsiviešpatavo blogybės. *Et in Arcadia ego.*

Prieš dešimt ar dvidešimt metų ketinta išvalyti vietovę. Išdygo skydas su užrašu – Pulkininko Parkmano parkas, labai kvailas pavadinimas, – trys grubiai sukalti stalai pageidaujantiems pavalgyti, plastikinė šiukšlių dėžė ir du kilnojamieji tualetai iškylaujančiųjų patogumui, kaip buvo skelbiama, nors pastariesiems, bepampiant alų ir bešiukšlinant, labiau patiko grožėtis plačia upės panorama. Vėliau keli mėgėjai pašaudyti pasinaudojo skydu miklindami ranką, provincijos vyriausybė – susidarius biudžeto deficitui – nutarė išgabenti stalus ir suolus, šiukšlių dėžė stovėjo netuštinama, nors joje nuolat naršė meškėnai, galiausiai ir ji buvo išvežta, ir vėl ima viršų gamta.

Vietovė vadinama Stovyklaviete, nes ten, didžiulėse kaip cirko palapinėse, įsikurdavo žmonės, suvažiavę į religines apeigas pa-

klausyti iškalbingų atvykėlių pamokslininkų. Tais laikais vieta būdavo geriau prižiūrima ar veikiau labiau išminta. Čia smulkūs prekijai sustatydavo savo kioskus, įrengdavo karuseles, jojimo maniežus, pririšdavo savo ponius ir asilus, čia ateidavo atsipūsti žmonės, prieš išsisklaidydami lankoje užkąsti. Čia vykdavo visi miestiečių susibūrimai ir renginiai.

Čia būdavo švenčiama Čeiso ir sūnų bendrovės darbo šventė. Taip oficialiai buvo vadinama šventė, nors šiaip jau žmonės ją vadindavo Sagų fabriko pikniku. Ji būdavo švenčiama šeštadienį prieš pat oficialiąją Kanados Darbo šventę, minimą pirmąjį rugsėjo pirmadienį, būdavo sakomos iškilmingos kalbos, žygiuodavo orkestrai, plazdėdavo pačių pasigamintos vėliavos. Žmonės leisdavo balionus, važinėdavo karuselėmis, mėgaudavosi paprastais paikais žaidimais, kaip antai lenktynės maišuose, bėgimas su kiaušiniu šaukšte, estafetinis bėgimas, vietoj lazdelės perduodant morką. Dainuodavo vyrų kvartetai – gana neblogai; vieną kitą melodiją trimitu iškankindavo skautai; ant lentinės pakylos, panašios į bokso ringą, grojant prisukamam gramofonui, vaikų tuntai atlikdavo škotų ir airių šokius. Būdavo rengiami gražiausiai aptaisyto šuns, taipgi gražiausiai aptaisyto kūdikio konkursai. Susirinkusieji valgydavo kukurūzų burbuoles, bulvių salotas, dešrainius. Gerųjų damų labdaros draugija, prekiaujanti kepiniais tokio ar tokio dalyko labui, siūlydavo pyragų, tortų, tešlainių, stiklainių uogienės, raugintų agurkėlių – ir kiekvienas daiktas su etikete, kur būdavo įrašytas gamintojos vardas: Rodos gardėsiai, Perlės slyvų kompotas.

Aplink ūžte ūždavo, žmonės linksmindavosi. Nebūdavo prekiaujama niekuo stipresniu už limonadą, bet vyrai atsinešdavo plokščius butelius svaigalų ar šiaip kokių stipresnių gėrimų, ir vakare, leidžiantis sutemoms, kildavo muštynės, miške skardėdavo riksmai ir kimus juokas, paskui upės pusėje pasigirsdavo pliumptelėjimas, koks vyriškis ar jaunuolis staiga atsidurdavo vandenyje su visais drabužiais arba be kelnių. Toje vietoje Žogo upė buvo gana sekli, tad beveik niekas nenuskęsdavo. Visiškai sutemus prasidėdavo fejerverkai. Pikniko viršūnė – bent man atrodydavo, jog tai viršūnė, – būdavo kadrilis griežiant smuikams. Vis dėlto tuo

laikotarpiu, kurį dabar prisimenu, tai yra tūkstantis devyni šimtai trisdešimt ketvirtaisiais metais, būdavo kaip galima mažiau tokių besaikių linksmybių.

Apie trečią valandą popiet, užsilipęs ant šokių aikštelės pakylos, tėtis paprastai sakydavo kalbą. Kalba visada būdavo trumpa, bet itin įdėmiai jos klausydavosi pagyvenę vyrai, taipgi moterys, nes bendrovėje dirbdavo arba jos pačios, arba jų vyrai. Stojus sunkesniems laikams, kalbos ėmė klausytis ir jaunesni, net merginos vasarinėmis suknelėmis ir nuogomis ligi alkūnių rankomis. Savo kalboje tėtis nieko nesakydavo tiesiai, bet iš kai kurių žodžių galėdavai nuvokti, ką jis turi galvoje. „Turime pagrindo džiaugtis“ reikšdavo, jog viskas į gera, „nereikia nusiminti“ – viskas į bloga.

Tais metais vyravo karšti ir sausi orai – kaip jau keleri metai pagret. Nebuvo tiek daug balionų kaip paprastai, nebuvo karuselės. Kukurūzų burbuolės buvo sudžiūvusios, grūdai raukšlėti kaip pirštų sąnariai, limonadas atsidavė vandeniu, labai greitai pritrūko dešrainių. Šiaip ar taip, Čeiso fabrikuose darbininkai nebuvo atleidžiami, kol kas dar ne. Gamyba sumažėjo, bet darbininkai nebuvo atleidžiami.

Tėtis keturissyk pasakė „nereikia nusiminti“, o „turime pagrindo džiaugtis“ – nė karto. Daugelis žiūrėjo išgąstingomis akimis.

Kai buvome jaunesnės, mudviem su Lora labai patikdavo piknikas; dabar jau nebe, bet vėliau tai tapo mūsų pareiga. Mes privalėdavome ten pasirodyti. Tai mums buvo nuo mažens įkalta į galvą: net ir prastai jausdamasi, mama visada laikydavo savo priederme dalyvauti piknike.

Mamai mirus, mudviem ėmė rūpintis Rini, ypač kreipdama dėmesį į tai, kaip tądien mudvi rengiamės: ne per daug kasdieniškai, nes tat būtų nepagarba šventės dalyviams, lyg mes nepaisytume miesto žmonių nuomonės, bet ir ne per daug prašmatniai, nes galėtų atrodyti, jog žiūrime į visus iš aukšto. Dabar, kai jau buvome pakankamai didelės – man ką tik suėjo aštuoniolika, Lora buvo keturiolikos su puse, – kad galėtume pasirinkti drabužius, nors ir nelabai turėjome iš ko rinktis. Namuose nie-

kas nesistengė mus puošniai rengti, nors mudvi ir turėjome, pasak Rini, *dailių drabužėlių*, tačiau pastaruoju metu puošnumo sąvoka taip susiaurėjo, kad puošnu buvo visa tai, kas nauja. Eidamos į pikniką, mudvi vilkėjome pernykščiais melsvais tirolietiškais sijonais ir baltomis palaidinukėmis. Lora užsidėjo mano seną, prieš trejus metus dėvėtą skrybėlaitę, o aš – savo pernykštę, tik parišau naują kaspiną.

Lora, regis, dėl to nesijaudino. Aš – priešingai. Taip ir pasakiau, ir Lora išvadino mane materialiste.

Mudvi klausėmės kalbos. (Veikiau klausiausi aš. Lora tarytum klausėsi – išplėtusi akis, pakreipusi galvą į tą pusę, bet niekada negalėjai žinoti, ko ji iš tikrųjų klausosi.) Tėtis paprastai puikiai išrėždavo visą prakalbą, kad ir kiek būdavo išgėręs, tačiau tąkart tolydžio užsikirsdavo. Čia prisikišdavo mašinėle prirašytą popieriaus lakštą prie pat sveikos akies, čia vėl atitraukdavo ir žiūrėdavo sutrikęs tarytum į kokių niekad jo neužsakytų prekių faktūrą. Jis visada vilkėdavo dailiais drabužiais, jie vis dar buvo dailūs, bet jau padėvėti, o tą dieną atrodė beveik nudrengti. Plaukai šiurpsojo apie ausis, prašyte prašydamiesi žirklių; jis atrodė nusikamavęs, netgi atšiaurus, daugmaž kaip kampan užspeistas vieškelio plėšikas.

Po prakalbos, sulaukusios mandagių plojimų, vieni vyrai pusbalsiu šnekėjosi išsisklaidę nedideliais būreliais, kiti atsisėdo medžių paunksnėje ant patiestų švarkų ir apklotų arba, užsidengę veidus nosinėmis, atsigulė nusnūsti. Tačiau tik vyrai; moterys, priešingai, laikėsi žvaliai ir guviai kaip ir anksčiau. Motinos nusivarė kaimenes bamblių į paupį, kad tie pasipliuškentų nedideliame žvirgždėtame paplūdimyje. Tolėliau prasidėjo nyki beisbolo partija; aplink sūkuriavo būreliai apdujusių žiūrovų.

Aš padėjau Rini prekiauti pyragais. Kam buvo renkami pinigai? Nebeprisimenu. Tačiau tuomet padėdavau kiekvienais metais – tai buvo kaip ir mano priedermė. Pasakiau Lorai, kad ir jai derėtų ateiti į talką, bet ji apsimetė neišgirdusi ir nukulniavo sau, prilaikydama skrybėlaitę už nusvirusio krašto.

Aš jos nestabdžiau. Man priklausė ją prižiūrėti: Rini, niekados manęs per daug neganiusi, buvo įsitikinusi, jog Lora pernelyg pa-

tikli, pernelyg pasikliauja nepažįstamais žmonėmis. Visur tykodavo baltųjų vergių pirkliai, ir Lora jiems buvo puikus grobis. Jai būdavo vieni niekai sėsti į svetimą automobilį, žengti pro duris į nepažįstamus namus, pasukti į ne tą gatvę, ir tik todėl, jog nepaisė ribų ar bent jau nepaisė to, ko paiso visi, ir jos negalėjai sudrausti, nes ji nebūtų supratusi jokių draudimų ar perspėjimų. Nesakyčiau, kad jai nerūpėjo taisyklės, ji paprasčiausiai jas pamiršdavo.

Man nusibodo prižiūrėti Lorą, o jai nepatiko mano priežiūra. Man nusibodo atsakyti už jos riktus ir žioplystes. Man nusibodo, ir baigta. Aš norėjau važiuoti į Europą arba Niujorką, arba kad ir į Monrealį – pabūti naktiniuose restoranuose, pobūviuose, visose tose pasakiškose vietose, aprašytose Rini aukštuomenės žurnaluose, – tačiau buvau reikalinga namie. *Reikalinga namie, reikalinga namie* – tie žodžiai skambėdavo kaip nuosprendis iki gyvos galvos. Dar blogiau – kaip šermeninė giesmė. Buvau įstrigusi Port Tikonderogoje, didingame taupiems pirkėjams skirtų paprastučių sagų ir pigių apatinių kelnių bastione. Vadinasi, man lemta ten smirsti, laukti nežinia ko ir galų gale tapti tokia kaip panelė Ragana senmerge, visų užjaučiama ir pajuokiama. To labiausiai bijojau. Troškau ištrūkti, bet nežinojau ko griebtis. Kartais susizgribdavau besvajojanti, kad mane pagrobtų baltųjų vergių pirkliai, nors ir netikėjau, kad jų esama. Bent jau būtų šiokia tokia permaina.

Virš prekystalio buvo ištemptas stogelis, o pyragai uždangstyti nuo musių rankšluosčiais ir vaškiniu popierium. Rini irgi prikepė pyragų, bet kepėja ji buvo nekokia. Minkštimas būdavo lipnus, prastai iškepęs, pluta kieta ir tampri, panaši į rusvuosius dumblius arba didžiulius sukembėjusius grybus. Geresniais laikais žmonės juos gana gerai pirkdavo – ne kaip maisto produktus, bet veikiau kaip apeiginius dalykus, – tačiau tądien niekas jų negrobstė. Pinigai patys nėjo į kišenę, ir už juos žmonės norėjo įsigyti ko nors tikrai valgoma.

Man bestovint prie prekystalio, Rini pusbalsiu dėstė paskutines naujienas. Nors saulė dar aukštai danguje, jau keturi vyrai įmesti upėn, ir ne juoko dėlei. Vyrai susikirtę dėl politikos, pa-

kuždėjo man Rini, ėmę rėkti vieni ant kitų. Jie ne tik apsistumdę paupyje kaip paprastai, bet ir kilusios muštynės. Primuštas Elvūdas Maris, savaitraščio leidėjas, priklausąs trečiai Marių giminės kartai, tęsiančiai laikraščio leidybą: jis rašąs straipsnius ir pats fotografuojąs. Laimė, jog neatsidūręs vandenyje, nes būtų pražudęs be galo brangiai kainavusį fotoaparatą, kad ir iš antrų rankų pirktą, kaip Rini susižinojusi. Mačiau iš savo vietos, jog sėdi po medžiu krauju pasruvusia nosimi su limonado stikline rankoje, o apie jį tūpčioja dvi moteriškės su drėgnomis nosinėmis.

Ar jį primušę dėl politikos? Rini nežinojo, šiaip ar taip, žmonėms nepatinką, kad jis klausąsis jų pokalbių. Geraisiais laikais Elvūdą Marį visi laikė puskvaišiu ir galbūt vištgaidžiu, Rini žodžiais tariant, – ko norėt, juk žmogus nevedęs, o kai vyras tokio amžiaus ir dar nevedęs, tai jau šį tą sako, – bet pakentė ir netgi gerbė, neperžengdami tam tikrų ribų, už tai, kad paminėdavo visus aukštuomenės gyvenimo kronikoje ir nepriveldavo klaidų surašydamas vardus ir pavardes. Tačiau gerieji laikai jau buvo praeityje, o Elvūdas Maris per daug kaišiojo nosį ten, kur nereikia, kad neprisidarytų nemalonumų. Žmonėms nepatinka, kai laikraščiai iš panagių aprašo jų gyvenimą, paaiškino man Rini. Tik tas, kuriam ne visi namie, galėtų to pageidauti.

Pastebėjau tėtį, kuris savo įprastine eisena, tolydžio pakrypdamas į šoną, vaikščiojo tarp pramogaujančių darbininkų. Saviškai linksėjo čia vienam, čia kitam, bet atrodė, kad jis veikiau lošiasi, negu lenkiasi. Juodas raištis buvo nuslydęs, ir iš tolo atrodė, kad jo veide žioji skylė. Ūsai styrojo pasišiaušę, išsiriesdami virš lūpų lyg juoda iltis, kai jis, kietai susičiaupdamas, bandydavo nutaisyti kažką panašaus į šypseną. Rankas jis laikė kišenėse.

Šalia jo vaikščiojo vyriškis, gerokai jaunesnis ir aukštesnis, tačiau nei raukšlėtas, nei kampuotas. Jam apibūdinti geriausiai tiktų žodis *glotnus*. Jis dėvėjo švarutėlę panamą, o lininė eilutė tarytum spinduliavo šviesą – tokia buvo baltutėlė ir gaivi. Buvo aišku, kad jis ne vietinis.

– Kas ten toks su tėčiu? – paklausiau Rini.

Rini nematčiomis metė žvilgsnį ton pusėn ir sukikeno.

– Juk tai pats Karališkasis klasikinis. Kaip jis išdrįso?

– Aš taip ir maniau, – tariau.

Ponas Karališkasis klasikinis buvo Ričardas Grifenas, Toronto Karališkojo klasikinio trikotažo savininkas. Mūsų darbininkai – tėčio darbininkai – pašaipiai vadindavo jį „Karališkąja šikine", nes ponas Grifenas buvo ne tik tėčio varžovas, bet ir savotiškas priešininkas. Jis užpuolė tėtį per spaudą kaltindamas tuo, kad esąs pernelyg švelnus bedarbiams, Bedarbių šalpos fondui ir raudoniesiems apskritai. Taipgi profesinėms sąjungoms, o tas kaltinimas neturėjo pagrindo, nes Port Tikonderogoje jų nė būti nebuvo, be to, visi žinojo, kad tėtis jų nemėgsta. Ir štai dabar nežinia kodėl pakvietė Ričardą Grifeną į Avilioną pietų, iškart pasibaigus piknikui, ir pakvietė, beje, ne per seniausiai. Vos prieš keturias dienas.

Rini buvo toks įspūdis, jog ponas Grifenas užklumpa ją iš netyčių. Ne paslaptis, kad priešą svetinti dera geriau negu draugą, ir keturių dienų buvo per maža pasiruošti tokiam dalykui, juo labiau jog iškilmingi pietūs Avilione paskutinįsyk įvyko, kaip sakytume, tik prie senelės Adelijos gyvos galvos. Tiesa, retkarčiais savaitgaliais atsiveždavo draugų Kelė Ficsimons, tačiau tai visai kas kita: tai būdavo menininkai, ir jie turėdavo džiaugtis bet kuo vaišinami. Kartais naktį ji užklupdavo juos virtuvėje naršant po podėlį ir taisantis sumuštinius iš likučių. *Kiauri maišai*, vadindavo juos Rini.

– Šiaip ar taip, tai prasisiekėlis, – niekinamai pareiškė Rini, nužvelgdama Ričardą Grifeną. – Tik pasižiūrėk, kokios jo kelnės!

Ji neatleisdavo niekam, kas blogai atsiliepdavo apie tėtį (beje, jai tatai buvo leistina), ir niekindavo visus, kurie, prasimušę į žmones, elgdavosi ne taip, kaip pridera, ar ne taip, kaip, jos galva, pridera: ne paslaptis, kad Grifenai – prasčiokų prasčiokai ar bent jau jų senelis toks buvo. Jis susikrovė turtą mulkindamas žydus, pareiškė Rini dviprasmišku tonu – gal, jos akimis žiūrint, tai buvo žygdarbis? – bet negalėjo tiksliai pasakyti, kaip jam tatai pavyko. (Tiesą pasakius, Rini galėjo tyčia apjuodinti Grifenus. Kartais ji prisigalvodavo apie žmones nebūtų dalykų, įsitikinusi, jog taip ir turėję būti.)

Paskui tėtį ir poną Grifeną drauge su Kele Ficsimons vaikščiojo moteris, kurią palaikiau Ričardo Grifeno žmona, – gana jauna, laiba, elegantiška, apsitaisiusi skaidriais oranžiniais muslinais, panašiais į garus, kylančius virš skystos pomidorų sriubos. Jos skrybėlaitė buvo žalia – kaip ir basutės aukštais kulnais ir lengvutė kaklaskarė ant kaklo. Piknikui ji buvo per daug prašmatniai apsirengusi. Man bespoksant, ji stabtelėjo, pakėlė koją ir pažiūrėjo per petį, ar kas nors neprikibę prie kulno. Tikriausiai taip ir buvo. Man dingtelėjo į galvą, jog, šiaip ar taip, pašėlusiai smagu vilkėti tokiais gražiais apdarais, kad ir pirktais už nešvarius prasisiekėlių pinigus, užuot dėvėjus dorybingus, neskoningus, senamadiškus ir vargingus drabužėlius, kokius noromis nenoromis dėvėjome tuo metu.

– Kur Lora? – staiga sunerimo Rini.

– Nežinau, – atsakiau.

Per ilga įpratau trumpai atrėžti Rini – ypač kai ji bandydavo mane šankinti. *Tu man ne mama*, dažniausiai įgiliai atsikirsdavau.

– Kur tavo galva? Juk žinai, kad nevalia išleisti jos iš akių! – tarė Rini. – *Dievaižin kas* gali čia pasipainioti.

Dievaižin kas buvo vienas jos baubų. Sužinok, kad gudrus, kur *dievaižin kas* gali įsilaužti, ką nors pavogti ir pridaryti eibių.

Lorą suradau sėdinčią žolėje po medžiu ir bešnekučiuojančią su jaunuoliu – ne kokiu nors pusberniu, bet tikru vyru, – tamsaus gymio, baltutėle skrybėle. Sunku nusakyti, kokiai aplinkai jis priklausė – nei fabriko darbininkas, nei kas kita, kažkas neapibrėžiama. Be kaklaraiščio, betgi buvo piknikas. Melsvi marškiniai apibrizgusiomis rankovėmis. Laisvas stilius, proletarinė mada. Tuo laikotarpiu diduma jaunimo turėjo tokį polinkį – diduma universitetų studentų. Žiemą jie megzdavosi nertinius gulsčiais ruožais.

– Ei, kur buvai pradingusi? – sušuko Lora. – Susipažinkit: mano sesuo Airisė, o čia – Aleksas.

– Ponas... – pradėjau.

Kaip Lora sugebėjo taip greitai susidraugauti, kad kreipiasi į jį vardu?

– Aleksas Tomas, – tarė jaunuolis.

Jis buvo mandagus, bet santūrus. Pašoko ant kojų, atkišo man ranką, ir aš paspaudžiau. Paskiau susivokiau, jog sėdžiu drauge su jais žolėje. Man pasirodė, jog šitaip būsią geriausia apsaugoti Lorą.

– Jūs ne čionykštis, pone Tomai?

– Ne. Atvažiavau į svečius.

Sprendžiant iš jo žodžių, tai buvo, anot Rini, *padorus* vaikinas, kitaip sakant, *ne skurdžius*. Bet ir ne turtuolis.

– Jis Kelės draugas, – tarė Lora. – Ji ką tik buvo čia, supažindino mus. Jis atvažiavo su ja tuo pačiu traukiniu.

Ji per daug aiškinosi.

– Ar matei Ričardą Grifeną? – paklausiau Lorą. – Jis buvo su tėčiu. Nagi tas, kuris šiandien pietauja pas mus?

– Ričardas Grifenas, magnatas, lakantis kruviną prakaitą? – įsiterpė jaunuolis.

– Aleksas... Ponas Tomas išmano apie senovės Egiptą, – tarė Lora. – Jis man pasakojo apie hieroglifus.

Ji žiūrėjo į jaunuolį. Niekad nebuvau jos mačiusi šitaip žiūrint į ką nors. Susižavėjusi, apdujusi? Sunku apibūdinti tą žvilgsnį.

– Įdomu, – tariau.

Kaip dabar girdžiu save tariant *įdomu* pašaipiu tonu, kokiu, kaip buvau pastebėjusi, kartais kalba žmonės. Reikėjo vienaip ar kitaip pasakyti tam Aleksui Tomui, jog Lora tik keturiolikos metų, bet bijojau ją įsiutinti.

Aleksas Tomas išsitraukė iš marškinių kišenės pakelį cigarečių – *Craven A*, kiek prisimenu. Spragtelėjęs pirštu, išsiėmė vieną. Truputį nustebau, kad jis rūko fabrikines – tai nesiderino su jo marškiniais. Cigarečių pakelis buvo prabanga: fabriko darbininkai paprastai sukdavosi suktines, kai kurie netgi viena ranka.

– Ačiū, mielai pasivaišinsiu, – tariau.

Buvau surūkiusi – slapčiomis – tik vieną kitą cigaretę, nukniauktą iš sidabrinės dėžutės, stovinčios ant pianino. Jis įdėmiai nužvelgė mane, o to, man regis, aš ir norėjau, ir atkišo pakelį. Paslaugiai brūkštelėjo degtuką į nykščio nagą.

– Daugiau taip nedarykit, – tarė Lora. – Galite nusideginti.

Staiga prieš mus išdygo Elvūdas Maris, vėl ant kojų, smagus ir nerūpestingas kaip anksčiau. Marškinių apykaklė vis dar buvo drėg-

na ir rausva toje vietoje, kur moterys suvilgytomis nosinėmis bandė valyti kraują; nosiaskylėse raudonavo tamsūs ratilai.

– Labas, pone Mari, – tarė Lora. – Kaip laikotės?

– Vaikinai nesuvaldė rankų, – atsakė Elvūdas Maris, lyg droviai prisipažindamas, jog laimėjo kokį prizą. – Nieko baisaus. Ar galiu? Ir nutraukė mus visus savo fotoaparatu su blykste. Jis visada klausdavo: *Ar galiu?* – prieš fotografuodamas savo laikraščiui, bet niekada nelaukdavo atsakymo. Aleksas Tomas kilstelėjo ranką lyg norėdamas jį atstumti.

– Kas be ko, aš pažįstu šitas dvi žavias paneles, – tarė jam Elvūdas Maris. – O jūs kuo vardu?

Tuo metu staiga pasirodė Rini su nuslinkusia ant šono skrybėle, visa įraudusi ir uždususi.

– Tėtis visur jūsų ieško, – pareiškė ji.

Žinojau, jog tai netiesa. Šiaip ar taip, mudviem su Lora teko pasikelti nuo žemės medžio paunksnėje, nusipurtyti sijonus ir sekti iš paskos lyg diendaržin genamiems ančiukams.

Aleksas Tomas atsisveikindamas pamojo mums ranka. Pamojo sardoniškai ar bent jau man taip pasirodė.

– Kur jūsų galva? – prapliupo Rini. – Išsipleikusios žolėje su dievaižin kuo. Dėl Dievo meilės, Airise, mesk šalin cigaretę, atrodai kaip paskutinė kekšė. Kas būtų, jei pamatytų tėtis?

– Tėtis rūko kaip kaminas, – atkirtau, kaip man atrodė, įžūliu balsu.

– Tai visai kas kita, – atsakė Rini.

– Ponas Tomas, – prabilo Lora, – ponas Aleksas Tomas studijuoja teologiją. Ar bent jau neseniai studijavo, – nuoširdžiai pridūrė. – Jis nustojo tikėti. Sąžinės balsas jam liepė nutraukti mokslą.

Alekso Tomo sąžinės balsas, regis, padarė Lorai didelį įspūdį, tačiau Rini tai rūpėjo kaip pernykštis sniegas.

– O ką jis daro dabar? Ar dirba? – paklausė ji. – Tikriausiai ką nors nešvaraus, galvą guldau. Labai įtartinai atrodo.

– Kuo jis jums neįtiko? – paklausiau aš Rini.

Man jis nepatiko, bet dabar teisiamas net negalėjo gintis.

– Geriau paklaustum, kuo jis man galėjo įtikti, – atsakė Rini. – Kaip galima voliotis vejoje visiems žmonėms po akių!

Ji kreipėsi veikiau į mane negu į Lorą.

– Laimė, jog bent sijonus buvote užsitraukusios.

Pasak Rini, būdama akis į akį su jaunuoliu, mergina turi laikyti keliais suspaudusi pinigėlį. Ji visad bijodavo, jog žmonės – vyrai – gali pamatyti mūsų kojas aukščiau kelių. Apie moteris, pamiršusias užsitraukti sijoną, sakydavo: *Pakėlei uždangą – rodyk cirką!* Arba: *Tik skelbimo trūksta*. Arba grėsmingiau: *Ji prašyte prašosi bėdos*. Arba pačiu kraštutiniu atveju: *Belaukiant laimės neregėtos, užklups bėdos netikėtos*.

– Mes nesivoliojome, – atrėmė Lora. – Mes jau nebe mažos.

– Nesvarbu, voliojotės ar ne, jūs žinote, ką turiu galvoje, – tarė Rini.

– Mes nieko bloga nedarėme, – atsakiau. – Kalbėjomės, ir tiek.

– Neturi reikšmės, – tarė Rini. – Žmonės jus matė.

– Kitąsyk, kai nieko nedarysime, pasislėpsime krūmuose, – pareiškiau aš.

– Kas jis per vienas? – paklausė Rini, kaip paprastai nekreipdama dėmesio į mano kandžias pastabas, juo labiau kad nieko negalėjo man padaryti. (*Kas jis per vienas* reiškė *Kas jo tėvai*.)

– Jis našlaitis, – atsakė Lora. – Jį pasiėmė iš našlaičių prieglaudos ir įsivaikino. Įsivaikino presbiterionų pastorius su žmona.

Visą tą informaciją ji tikriausiai labai greitai išmelžė iš Alekso Tomo, mat turėjo tokią dovaną, jeigu tat galima vadinti dovana: be paliovos berdavo asmeninio pobūdžio klausimus, kurie mandagiai išauklėtiems žmonėms atrodo nekuklūs, kol klausinėjami susigėdę arba įsižeidę nustodavo atsakinėti.

– Našlaitis! – sušuko Rini. – Tai juk gali būti dievaižin kas!

– O kas čia bloga, kad našlaitis? – paklausiau.

Žinojau, kas čia bloga, Rini akimis žiūrint: jie nežino, kas buvo jų tėvai, todėl esti nepatikimi arba stačiai nedori. *Gyvas kraitis*, – tokiais žodžiais juos apibūdindavo Rini. *Gyvas kraitis*, *kiškio vaikas*, *pamestinis*.

– Jais nevalia kliautis, – drožė toliau Rini. – Jie neriasi iš kailio, kad tik prisimeilintų. Jie nežino saiko.

– Šiaip sakysit ar taip, o aš jį pakviečiau pietų, – tarė Lora.

– To dar betrūko! – sušuko Rini.

Motinos maitintojos

Sodo gale už tvoros auga laukinė slyva. Ji sena, gumbuota, šakos aptekusios juodomis antaugomis. Volteris siūlo ją nukirsti, bet aš jam aiškinu, jog pagal įstatymą ji man nepriklauso. Šiaip ar taip, man ji patinka. Kiekvieną pavasarį pražysta neprašoma ir neprižiūrima; vasarai baigiantis, į mano sodą pribarsto mažyčių mėlynų ovalinių slyvų, padengtų švelnučiais kaip dulkės pūkeliais. Koks dosnumas! Šįryt surinkau paskutines vėjo nukrėstas slyvas – kelias išlikusias slyvas, kurias man paliko voverės, meškėnai ir vapsvos, – ir godžiai jas suvalgiau; sultys, ištryškusios iš tų sudaužytų vaisių, nelyginant kraujas nutekėjo smakru. Aš nieko nepastebėjau, kol nepasirodė Myra su savo troškintais tunais. *Dievuli!* – sušuko ji, kaip paprastai be žado kiksėdama. *Su kuo tu mušeisi?*

Aš puikiai prisimenu pietus aną Darbo šventės dieną, nes tai buvo pirmas ir paskutinis kartas, kai mes visi susirinkome viename kambaryje.

Stovyklavietėje vis dar vyko linksmybės, tačiau jau nebe taip, kad būtų malonu iš arti jas stebėti, nes pigūs svaigalai – nors ir slapčia – liejosi upėmis. Mudvi su Lora dingome iš ten gana anksti, kad galėtume padėti Rini ruošti pietus.

Ta ruoša tęsėsi jau kelias dienas. Vos tik gavusi žinią apie vaišes, Rini išsitraukė apdulkėjusią virtuvės knygą – Fanės Merit Farmer „Bostono virtuvė“. Tiesą pasakius, tai buvo ne jos knyga, bet senelės Adelijos, kuri skaitydavo ją – kaip ir daugelį kitų, savaime suprantama, – ketindama suruošti dvylikos patiekalų pietus. Rini

paveldėjo ją kaip palikimą, nors kasdien ja nesinaudojo – pasak jos, viską turėjo galvoje. Tačiau dabar reikėjo įmantrių patiekalų.

Buvau skaičiusi – ar bent jau sklaidžiusi – tą knygą dar tomis dienomis, kai idealizuodavau senelę. (Dabar jau nebeidealizuoju. Supratau, jog ji būtų man priešingavusi, kaip dabar kad priešingavo Rini ir tėtis ir tikriausiai būtų priešingavusi mama, jei būtų gyva buvusi. V.isi pagyvenę žmonės turėjo vienintelį tikslą gyvenime – man priešingauti. Niekas kitas jiems nerūpėjo.)

Virtuvės knyga buvo paprastu lygios garstyčių spalvos viršeliu, o receptai irgi buvo labai paprasti. Fanė Merit Farmer buvo tikrai praktiško proto – viskas išdėstyta aiškiai glaustu Naujosios Anglijos stilium. Ji rėmėsi principu, kad jūs nieko neišmanote, ir todėl pradėdavo taip: „Gėrimas reiškia viską, kas geriama. Vanduo – tai žmogui gamtos teikiamas gėrimas. Visus gėrimus sudaro didelis kiekis vandens, todėl reikia apgalvoti, kam jie vartojami: I. Troškuliui numalšinti. II. Papildyti vandens į medžiagų apytakos sistemai. III. Kūno temperatūrai reguliuoti. IV. Skysčiams pašalinti. V. Maitinimo poreikiams. VI. Nervų sistemai ir įvairiems organams stimuliuoti. VII. Gydomiesiems tikslams“, ir taip toliau.

Savo sąrašuose ji nemini nei gardžiavimosi, nei malonumo, bet užtat knygos pradžioje įdėtas įdomus Džono Raskino epigrafas:

> Per kulinariją mes susipažįstame su Medėja, Kirke, Helene ir Sabos karaliene. Kitaip sakant, imame pažinti žoles, vaisius, aromatus ir prieskonius, visa tai, kas sveika ir gardu laukuose ir miškuose, kas teikia skonio valgiams. Kitaip sakant, imame lavinti savo protą, išmonę, gerą valią ir mokomės deramai naudotis virtuvės rykais. Kitaip sakant, imame gerbti savo prosenelės taupumą ir šiuolaikinio chemiko įdirbį; kitaip sakant, darome bandymus, bet nieko neeikvojame veltui; kitaip sakant, tampame skrupulingi kaip anglai, vaišingi kaip prancūzai ir arabai ir apskritai visada esame motinos maitintojos, moters tobulybės viršūnė.

Man sunku būdavo įsivaizduoti Trojos Helenę su prijuoste, ligi alkūnių paraitotomis rankovėmis ir miltinais skruostais, o kiek

esu girdėjusi apie Kirkę ir Medėją, jos taisė nebent užkerėtus gėrimus savo tikriesiems įpėdiniams nuodyti ir vyrams paversti kiaulėmis. Na, o jei kalbėsime apie Sabos karalienę, aš labai abejodavau, ar ji buvo kada nors pasiskrudinusi bent riekutę duonos. Svarstydavau sau viena, iš kur Raskinas prisigaudė tokių negirdėtų dalykų apie moteris ir kulinariją. Be to, mano senelės laikais tokios mintys, ko gero, buvo arčiau širdies viduriniojo sluoksnio moterims. Jos turėjo būti orios, neprieinamos, netgi valdingos, bet sykiu išmanyti paslaptingų ir lemtingų užburtų gėrimų receptus ir sugebėti vyrams įkvėpti pražūtingas aistras. Ir, be kita ko, būti moters tobulybės viršūne – motinomis maitintojomis. Ir dosnios visokių malonių.

Ar kas nors rimtai pažiūrėjo į tai? Mano senelė. Pakako vien pažiūrėti į jos portretus – katės, sušveitusios pelę, šypseną, uždribusius vokus. Kas ji tarėsi esanti? Sabos karalienė? Be jokios abejonės.

Mums parėjus iš pikniko, Rini sukruto suktis po virtuvę. Ji buvo nelabai panaši į Trojos Helenę: nors jau nemažai nuveikusi, buvo susinervinusi ir prastos nuotaikos, visa suplukusi, susitaršiusi. Pareiškė, jog nesą prasmės nertis iš kailio, ko dar benorėti, ji ne stebukladarė, juoba kad iš bezdalų virvės nenuvysi. Negana to, paskutinę akimirką atsiradusi dar viena burna, tasai Aleksas ar kaip jis ten, sužinok, kad gudrus, kas jis per vienas. Iš pažiūros sprendžiant, sukčius, ir tiek.

– Jis turi vardą ir pavardę, – tarė Lora. – Kaip ir visi.

– Jis ne toks kaip visi, – atrėžė Rini. – Iš pirmo žvilgsnio matyti. Veikiausiai koks nors metisas, pusiau indėnas arba čigonas. Tikrai ne to lizdo paukštis kaip mes visi.

Lora nepasakė nė žodžio. Paprastai, ką nors iškrėtus, jos niekad negrauždavo sąžinė, bet šįsyk atrodė, jog ji truputį gailisi lengvabūdiškai pakvietusi Aleksą Tomą. Betgi ji negalinti atsiimti žodžio, pareiškė ji, tai jau būtų didžiausias chamizmas. Jei pakvietei žmogų, vadinasi, pakvietei, nesvarbu, kas jis toks.

Tėtis irgi buvo tos nuomonės, nors džiaugtis anaiptol nesidžiaugė: Lora išsišokusi ir užėmusi jo vietą, jeigu ir toliau taip būsią, jis

nespėsiąs nė susivokti, kai ji sukviesianti prie pietų stalo visus našlaičius, valkatas ir pavargėlius, lyg jis būtų dovanų karalius. Ji turinti pažaboti visus tuos šventus vidinius postūmius: jo namai – ne prieglauda.

Kelė Ficsimons bandė jį raminti: Aleksas – anaiptol ne pavargėlis, pareiškė ji. Tiesa, jaunuolis, matyt, negauna darbo, bet, regis, tikrai turi kokį nors pajamų šaltinį, šiaip ar taip, ji negirdėjo, kad jis būtų bandęs iš ko nors išvilminti pinigų. Kokį pajamų šaltinį jis galėtų turėti? – paklausė tėtis. Kelė nė velnio nežinanti: šiuo klausimu Aleksas nesileidžiąs į kalbas. Gal jis plėšia bankus, nevykusiai pajuokavo tėtis. Nieku gyvu, atrėmė Kelė; trumpai drūtai, vienas kitas jos bičiulis pažįsta Aleksą. Tėtis pareiškė, jog vienas kitam netrukdo. Tuo metu jis jau ėmė žiūrėti į menininkus kreiva akimi. Atsirado dar vienas, kuris puls ginti marksizmą ir darbininkus ir kaltinti jį engiant varguolius.

– Aleksas – šaunus vaikinas. Dar visai žalias, – tarė Kelė. – Atvažiavo čionai prasivėdinti, ir tiek. Bičas, ir tiek.

Ji būgštavo, kad tėtis gali susigalvoti, jog Aleksas Tomas – jos draugelis, kitaip sakant, varžovas.

– Kuo galėčiau padėti? – paklausė Lora virtuvėje.

– Tik dar tavęs čia betrūko, lyg ir šiaip bėdų neturėčiau, – atsiliepė Rini. – Prašau tavęs tik viena: būk gerutė, nesimaišyk po kojomis ir nieko nesukulk. Man padės Airisė. Ji bent ne tokia atgrubnagė kaip tu.

Rini buvo įsitikinusi, jog, leisdama sau padėti, daro malonę: vis dar supykusi ant Loros, ją atstūmė. Tokia bausmė Lorai neturėjo jokio poveikio. Ji pasiėmė šiaudinę skrybėlaitę ir išėjo pasivaikščioti po veją.

Man buvo patikėta papuošti stalą gėlėmis ir susodinti svečius. Stalo papuošimui klombose priskyniau gvaizdūnių – tuo metų laiku beveik tik jos ir žydėjo. Na, o numatydama svečiams vietas, pasodinau Aleksą Tomą šalia savęs, Kelę – kitoje stalo pusėje, o Lorą – pačiame gale. Šitaip, tariau sau, atskirsiu jį ar bent jau Lorą.

Mudvi su Lora neturėjome vakarinių suknelių. Kas be ko, sukneles turėjome. Tamsiai mėlyno aksomo sukneles, atlikusias nuo tų laikų, kai buvome jaunesnės: kraštai buvo apspurę ir apsiūti juodu kaspinu, kad nesimatytų apibrizgusių vietų. Kadaise jos buvo su baltų nėrinių apykaklaitėmis: Lora išsaugojo savąją, o aš nusiardžiau, kad būtų gilesnė iškirptė. Suknelės buvo per ankštos, bent jau maniškė, tačiau, tiesą pasakius, ir Loros nė kiek ne dukslesnė. Pagal tradicines nuostatas Lora buvo per jauna dalyvauti tokiame pobūvyje, tačiau Kelė pakišo mintį, jog būtų žiauru palikti ją vieną kambaryje, juo labiau kad ji pati pakvietė vieną svečią. Tėtis sutiko su ja. Paskiau dar pridūrė, jog, šiaip ar taip, dabar, staigiai ištįsusi kaip piktžolė, ji atrodo ne ką jaunesnė už mane. Sunku buvo nuspėti, kokio amžiaus ją laikė. Jis niekad neprisimindavo mūsų gimtadienių.

Nurodytu laiku svečiai susirinko svetainėje išgerti vyšninės, kurią pilstė tam tyčia pasamdyta netekėjusi Rini pusseserė. Mudviem su Lora buvo griežtai uždrausta gerti vyšninę ir netgi pietų vyną. Šiuo klausimu Rini laikėsi tėčio pusės, nes apskritai buvo nusistačiusi prieš alkoholį. „Manęs niekad nebučiuos lūpos, kada nors bučiavusios taurelę", – tvirtino ji, virtuvės kriauklėn iš taurių išpildama vyno likučius. (Ir sakė netiesą – nė metams nepraslinkus po to pobūvio, ji ištekėjo už Rono Hinkso, savo laiku užkietėjusio girtuoklio. Myra, jeigu tu skaitai šias eilutes, įsidėk į galvą: prieš tapdamas visuomenės šulu Rini dėka, tavo tėvas mirko degtinėje.)

Rini pusseserė buvo vyresnė už ją ir taip neskoningai apsirengusi, jog rėžė akį. Kaip ir pridera, vilkėjo juoda suknele ir balta prijuoste, bet kojinės buvo medvilninės, rudos, apsmukusios, o rankos prašyte prašėsi muilo. Dieną ji dirbdavo maisto produktų parduotuvėje, kur, be kita ko, jai tekdavo pilti į maišus bulves; sunku nusiplauti tokį purvą.

Rini pridarė sviestainiukų su alyvų skridinėliais, kietai virtais kiaušiniais ir mažais agurkėliais, taipgi orkaitėje iškepė varškėčių, bet tie, jos žodžiais tariant, nenusisekė. Sudėjo viską į vieną gražiausių senelės Adelijos didelių seklių lėkščių, vokišką porceliani-

nę lėkštę ranka ištapytais raudonais bijūnais auksiniais stiebais ir lapais. Ant servetėlės, įklotos lėkštėn, pačiame viduryje stovėjo indelis su sūdytais riešutėliais, o aplink jį, prismaigstyti dantų krapštukų, nelyginant gėlės žiedlapiai gulėjo išdėlioti sviestainiukai. Pusseserė staigiai, kone grėsmingai kaišiojo ją panosėn svečiams lyg plėšikas revolverį.

– Visi tie skanėstai pašėlusiai primena pūlinius mikrobus, sukeliančius kraujo užkrėtimą, – pašaipiai tarė tėtis, bet dabar aš suprantu, jog ta ironija jis dangstė slopinamą pyktį. – Verčiau atsisakyti, kad vėliau netektų gailėtis.

Kelė nusijuokė, bet Vinifredė Grifen Prajor grakščiai paėmė varškėtį ir įsikišo į burną taip, kaip tai daro moterys, saugodamos lūpų dažus – atkišusios lūpas į priekį lyg piltuvėlį, – ir tarė: *Įdomu*. Pusseserė pamiršo padėti servetėlių, tad Vinifredė liko riebiais pirštais. Smalsiai sužiurau į ją, svarstydama, ar juos nusilaižys, ar nusišluostys į savo suknelę arba gal į mūsų sofą, tačiau pražiūrėjau netyčia nukreipusi akis į šalį. Vis dėlto jaučiu, jog nusišluostė į sofą.

Vinifredė buvo ne Ričardo Grifeno žmona (kaip maniau), bet sesuo. (Ar ji ištekėjusi, našlė, išsiskyrusi? Nebuvo visiškai aišku. Ji vadinosi ponia, o tai reiškė, jog kadaise ponui Prajorui atsitiko kažkas negera, jeigu to *kadaise* apskritai būta. Apie jį retai būdavo šnekama, jis niekad nesirodydavo, anot kalbų, jis turėjo krūvą pinigų ir „leido laiką kelionėse“. Vėliau, kai mudvi su Vinifrede nustojome kalbėtis, kurpdavau visokiausias istorijas apie tą poną Prajorą: Vinifredė padariusi iš jo iškamšą ir laikantį naftalino prikimštoje kartoninėje dėžėje arba drauge su vairuotoju užmūrijusi jį rūsyje, kad galėtų kelti orgijas. Išmonė apie orgijas gal ir buvo netoli tiesos, bet reikia pasakyti, jog, nors ir ką ji darytų, ji darydavo viską slapčia. Ji sumėtydavo pėdas – man regis, tai buvo savotiška dorybė.)

Tą vakarą Vinifredė vilkėjo juoda suknele, paprasto kirpimo, bet nežmoniškai elegantiška, padabinta trijų eilių perlų vėriniu. Segėjo vynuogių kekės formos auskarais, irgi perliniais, tik auksiniais lapais ir koteliais. Kelė Ficsimons, priešingai, atrodė tyčia

kuo paprasčiau apsirengusi. Prieš dvejus metus ji atsisakė ankstesnių fuksijų ir šafranų spalvų drapiruočių, drąsių rusės emigrantės modelių ir netgi kandiklio. Dabar dieną ji vilkėdavo ilgomis laisvomis kelnėmis, megztiniais su trikampe kaklo iškirpte ir marškiniais atraitotomis rankovėmis; ji taipgi trumpai kirposi plaukus ir pripažino tik savo sutrumpintą vardą.

Ji atsisveikino su paminklais žuvusiesiems: nebebuvo paklausos. Dabar ji raižė bareljefus: darbininkus ir ūkininkus, žvejus vaškytiniais drabužiais, medžiotojus indėnus, motinas su prijuostėmis ir kūdikiu prie šalies, delnu prisidengusias akis ir žvelgiančias į saulę. Vieninteliai mecenatai, galėję leisti sau tokią prabangą ir užsisakyti tuos darbus, buvo draudimo kompanijos ir bankai, kurie, aišku, pageidavo užkelti juos ant fasadų, kad visi matytų, jog jie neatsilieka nuo laiko. Gėdinga tarnauti tokiems įžūliems kapitalistams, sakydavo Kelė, tačiau svarbiausia – kūryba, ir bent jau žmonės, einantys gatve pro bankus ir bendrovių pastatus, gali už dyka matyti tuos bareljefus. Tai menas liaudžiai, pridurdavo ji.

Iš pradžių ji šiek tiek tikėjosi, jog tėtis galės jai padėti – parūpinti užsakymų iš bankų. Tačiau tėtis šaltai atrėžė, kad su bankais jau seniai, kaip sakoma, vienu kąsniu nebeminta.

Tą vakarą ji vilkėjo džersio suknelę skuduro dulkėms valyti spalvos, pasak jos, tai *kurmio plauko* spalva, madinga Prancūzijoje. Jeigu ja būtų vilkėjusi kuri kita moteris, būtų atrodžiusi kaip bulvių maišas su rankovėmis ir dirželiu, bet Kelė mokėjo pateikti ją kaip paskutinį ne tiek mados ar prabangos žodį – ta suknelė tarytum piršo mintį, jog tokie dalykai neverti dėmesio, – kiek menką niekąą, kuris nekliūva už akies ir vis dėlto grėsmingas nelyginant koks įprastas virtuvės reikmuo – tarkim, kirtiklis ledams skaldyti – prieš pat žmogžudystę. Ta suknelė buvo lyg pakeltas kumštis vidury nuščiuvusios minios.

Tėtis vilkėjo smokingu, kuris prašyte prašėsi lygintuvo. Ričardas Grifenas irgi vilkėjo smokingu, bet tam nereikėjo lygintuvo. Aleksas Tomas vilkėjo rudu švarku ir pilkomis vilnonėmis kelnėmis, pernelyg šiltomis tam metų laikui, taipgi baltais marškiniais su per plačia apykakle ir ryšėjo kaklaraiščiu – mėlynu, žaliais žirne-

liais. Buvo toks įspūdis, jog drabužiai skolinti. Ką gi, jis nesitikėjo būti pakviestas pietų.

– Kokie žavūs namai! – nutaisiusi atitinkamą šypseną, pareiškė Vinifredė Grifen Prajor, įeidama su mumis į valgomąjį. – Taip... taip gražiai išlaikyti! Kokie nuostabūs vitražai – *fin de siècle* stiliaus! Atrodo, lyg gyventum muziejuje!

Tai reiškė *senamadiški*. Pasijutau pažeminta: man visada atrodė, kad vitražai labai gražūs. Tačiau aš supratau, jog Vinifredės nuomonė sutampa su visuomenės opinija – visuomenės, išmanančios tokius dalykus ir atitinkamai skelbiančios savo ištarmę, tos visuomenės, į kurią taip karštai troškau patekti. Dabar suvokiau, jog esu to neverta. Suvokiau, kokia esu prasčiokė ir netašyta.

– Nepaprastai dailūs tam tikro laikotarpio pavyzdžiai, – pareiškė Ričardas. – Sienų apkalai irgi labai gerai išsilaikę.

Nepaisant jo pedantiškumo ir atlaidaus tono, buvau jam dėkinga: man neatėjo į galvą, kad jis inventorizuoja turtą. Tik pamatęs kokią įmonę savo akimis, jis iškart sugebėdavo nustatyti artėjantį bankrotą: jis suprato, jog mums gresia varžytynės – jei ne tuojau pat, tai pačiu artimiausiu laiku.

– Ką jūs turite galvoje, sakydama *muziejus*? – įsiterpė Aleksas Tomas. – Tai, kas nuklota dulkėmis? O gal tai, kas *atgyventa*?

Tėtis susiraukė. Vinifredė vis dėlto nukaito.

– Negražu pulti silpnesnius už save, – patenkinta pusbalsiu tarė Kelė.

– Kodėl? – atsiliepė Aleksas. – Visi taip daro.

Rini suruošė karališkas vaišes ar bent jau tokias, kokias tuo metu galėjome sau leisti. Tačiau ji pasišovė iššokti aukščiau bambos. Pomidorų sriuba, ešerys *à la Provençale*, vištiena *à la Providence* – vienas po kito be perstojo plaukė patiekalai, nesulaikoma griūtis, sakytum potvynio banga ar pražūtis. Pomidorų sriuba turėjo nemalonų prieskonį, grubiai apdorota vištiena susitraukė, sudiržo ir atsidavė miltais. Buvo koktu matyti tame pačiame kambaryje tiek godžiai ir stropiai šlamščiančių žmonių. Tiesą pasakius, jie ne valgė, bet darbavosi žandikauliais.

Vinifredė Prajor stumdė maistą savo lėkštėje, lyg žaisdama domino. Siutau ant jos ir buvau pasiryžusi valgyti viską, net kaulus. Nenorėjau žeminti Rini. Anksčiau, galvojau sau, ji niekad nebūtų šitaip įkliuvusi – užklupta iš netyčių, užsitraukė gėdą, sykiu užtraukdama gėdą ir mums. Anksčiau tėvai būtų pasamdę profesionalus.

Šalia manęs Aleksas Tomas irgi vykdė savo pareigą. Darbavosi peiliu taip, lyg būtų sprendžiamas gyvybės ir mirties klausimas; vištiena čirpė po ašmenimis. (Nepasakyčiau, kad Rini būtų buvusi jam labai dėkinga už tokį atsidavimą. Galite neabejoti, ji nenuleido akių nuo svečių, akylai stebėdama, kas ką valgo. *Tas Aleksas dievaižin kuo vardu buvo perbadėjęs, kaip kažin ką,* tokias pastabas pareiškė ji vėliau. *Galėtum pamanyti, kad žmogus buvo rūsyje marinamas badu.*)

Tokiomis aplinkybėmis visi kalbėjo kas užeina ant seilės. Tačiau patiekus sūrį – čedaras buvo per jaunas ir stangrus, grietinėlės sūris pasenęs, mėlynasis perlaikytas, – stojo ramybė, ir, naudodamiesi tylos valandėle, mes galėjome suvesti balansą ir apsižvalgyti.

Tėtis nukreipė savo vienintelę melsvą akį į Aleksą Tomą.

– Taigi, jaunuoli, kokie vėjai jus atpūtė į mūsų šaunų miestą? – prabilo, jo nuomone, draugišku tonu.

Klausimas nuskambėjo lyg šeimos tėvo replika nykioje Viktorijos valdymo laikų pjesėje. Aš nudūriau akis į stalą.

– Atvažiavau aplankyti draugų, pone, – gana mandagiai atsakė Aleksas.

(Vėliau girdėjome Rini atsiliepimą apie jo mandagumą. Našlaičiai esą gerai išauklėti, nes gero elgesio taisykles jiems kalte įkalę į galvą našlaičių prieglaudoje. Tik našlaičiai galį būti tokie pasitikintys savimi, nes tuo aplombu dangstą kerštingą prigimtį – mat šitaip jie spjauną visiems į akis. Ką gi, savaime suprantama, jie privalą būti kerštingi, turint omeny tai, kaip buvo jais nusikratyta. Diduma anarchistų ir pagrobėjų esą našlaičiai.)

– Duktė man sakė, jog ketinate tapti pastorium, – toliau kalbėjo tėtis.

(Nei Lora, nei aš nebuvome apie tai užsiminusios – tikriausiai Rini jam sakė ir kaip paprastai, o gal ir tyčia šiek tiek apsiriko.)

– Ketinau, bet man teko atsisakyti tos minties, – atsiliepė Aleksas. – Atsidūrėme kryžkelėje.

– O dabar? – neatlyžo tėtis, įpratęs gauti tikslų atsakymą.

– Dabar šiaip taip stumiuosi, kiek leidžia mano išmonė, – atsakė Aleksas ir nusišypsojo lyg parodydamas, jog nelinkęs savęs pervertinti.

– Tikriausiai turite sunkumų, – sumurmėjo Ričardas, ir Vinifredė nusikvatojo.

Jis mane nustebino: nesitikėjau, kad jis toks sąmojingas.

– Jis turėjo omeny, jog dirba žurnalistu, – tarė Vinifredė. – Tarp mūsų šnipas!

Aleksas nusišypsojo, bet nepasakė nė žodžio. Tėtis susiraukė. Žurnalistus jis laikė padugnėmis. Jie ne tik meluoja, jie piktnaudžiauja kitų nelaimėmis – *maitvanagiai*, taip juos vadindavo. Išimtį darė tik Elvūdui Mariui, nes buvo pažįstamas su jo artimaisiais. *Liežuvių nešiotojas* buvo pats didžiausias įžeidimas, kokį jis galėjo mesti Elvūdui Mariui.

Paskui pokalbis pakrypo į bendrus klausimus – politiką, ekonomiką, kaip buvo įprasta tais laikais. Tolyn blogyn, tėčio nuomone; jau matyti šviesa tunelio gale, pasak Ričardo. Sunku pasakyti, tarė Vinifredė, bet ji tvirtai tikėjo, kad vyriausybė įeis į vagą.

– Į kokią vagą? – paklausė ligi tol tylėjusi Lora.

Atrodė lyg iš mėnulio nukritusi.

– Kad užkirstų kelią neramumams, – tarė tėtis griežtu tonu, kad ji nutiltų.

Aleksas pareiškė, jog tuo labai abejoja. Jis ką tik grįžęs iš stovyklų, pridūrė jis.

– Stovyklų? – sutrikęs paklausė tėtis. – Kokių stovyklų?

– Darbo stovyklų, pone, – paaiškino Aleksas. – Darbo stovyklų, Beneto įsteigtų bedarbiams. Dešimt darbo valandų per dieną už menką atlyginimą. Vyrai nelabai tuo džiaugiasi – man toks įspūdis, jog prasidės bruzdėjimai.

– Kai nori miego, tai ir ant akmenų minkšta, – įsiterpė Ričardas. – Tai vis geriau negu duotis po kraštą traukiniais beieškant darbo. Jie gauna pavalgyti triskart per dieną, o tai kur kas daugiau nei gali tikėtis darbininkas, išlaikantis šeimą, ir, kiek girdėjau, maistas neblogas. Blaiviai pagalvojus, jie turėtų būti dėkingi, bet tokios padermės žmonės niekada nebūna patenkinti.

– Jie nepriklauso kokiai nors ypatingai padermei, – atsiliepė Aleksas.

– Dieve mano, atsirado namudinis kairuolis, – atkirto Ričardas.

Aleksas nudūrė akis į lėkštę.

• – Jeigu jis kairuolis, tai ir aš tokia, – įsiterpė Kelė. – Bet, man regis, nereikia būti kairuoliu, kad susivoktum...

– Ko jūs ten važiavote? – paklausė tėtis, pertraukdamas Kelę. (Jiedu su Kele dažnai ginčydavosi pastaruoju metu. Kelė norėjo, kad jis prisidėtų prie profesinių sąjungų judėjimo. Jis atsikirsdavo, jog ji norinti, kad dukart du būtų penki.)

Kaip tik tuo metu vidun įriedėjo *bombe glacée*. Mes jau turėjome elektrinį šaldytuvą – įsigijome prieš pat Griūtį, – ir Rini, nors ir nelabai pasitikėdama šaldikliu, tą vakarą sėkmingai juo pasinaudojo. Ryškiai žalsva ir kieta kaip akmuo futbolo kamuolio formos *bomba* akimirką patraukė visų dėmesį.

Begeriant kavą, apačioje, Stovyklavietėje, prasidėjo fejerverkas. Mes nusileidome prieplaukon pasigrožėti. Vaizdas buvo žavus, nes matėme ne tik fejerverką, bet ir jo atšvaitus Žogo upėje. Į dangų tryško raudoni, geltoni ir mėlyni fontanai – sprogstančios žvaigždės, šviesų chrizantemos, gluosniai svyruokliai.

– Kinai išrado paraką, bet niekad jo nenaudojo šaunamiesiems ginklams, – tarė Aleksas. – Vien tik fejerverkams. Vis dėlto negalėčiau pasakyti, kad iš tikrųjų jais žaviuosi. Per daug panašu į sunkiąją artileriją.

– Ar jūs pacifistas? – paklausiau.

Jis toks iš tiesų atrodė. Jei būtų atsakęs teigiamai, būčiau jam paprieštaravusi – norėjau patraukti jo dėmesį. Jis šnekėjo daugiausia su Lora.

– Ne pacifistas, – atsakė Aleksas. – Tačiau mano tėvai žuvo per karą. Ar bent jau man atrodo, kad bus tada žuvę.

Na, dabar išgirsime našlaičio istoriją, pagalvojau. Tikėjausi, jog, palyginti su Rini pasakojimais, ji bus įdomesnė.

– Tikrai nežinote? – paklausė Lora.

– Ne, – atsakė Aleksas. – Man pasakojo, kad žmonės mane surado besėdintį sudegusiame name ant nuodėgulių krūvos. Nebebuvo likę nė vieno gyvo. Matyt, buvau palindęs po katilu ar vonia – kokiu metaliniu ryku.

– Kur tai atsitiko? Kur tave rado? – sukuždėjo Lora.

– Neaišku, – atsakė Aleksas. – Niekas tikrai nežino. Ne Prancūzijoje ir ne Vokietijoje. Toliau į rytus – vienoje kurioje iš nedidelių šalių toje pusėje. Tikriausiai ėjau iš rankų į rankas, kol galiausiai mane pasiėmė Raudonasis Kryžius.

– Ar prisimenate, kaip tai įvyko? – paklausiau.

– Tikrai ne. Niekas nežinojo, nei kuo aš vardu, nei iš kur, paskiau atsidūriau pas misionierius, kurie nutarė, jog, šiaip ar taip, geriausia būtų, kad aš viską pamirščiau. Tai buvo presbiterionai, geri žmonės. Mums nukirpo plaukus, kad neįsimestų utėlės. Prisimenu, jog, likus kirpta galva, staiga pasidarė šalta. Nuo tos akimirkos viską prisimenu.

Kad ir kaip gėda, turiu prisipažinti, jog visa ta istorija truputį abejojau, nors ir ėmiau jį labiau gerbti. Ji atrodė pernelyg melodramatiška – per daug atsitiktinumų, sėkmių ir nelaimių. Dar buvau per jauna, kad galėčiau patikėti atsitiktinumais. Ir jeigu jis norėjo padaryti įspūdį Lorai – ar tikrai norėjo? – nieko geresnio ir negalėjo prasimanyti.

– Ko gero, baisu, kai nežinai, kas esi iš tikrųjų, – tariau.

– Anksčiau ir man taip atrodė, – atsakė Aleksas. – Vėliau man dingtelėjo mintis, jog tas, *kas esu iš tikrųjų*, yra žmogus, kuriam nesvarbu, kas jis toks įprasta to žodžio prasme. Šiaip ar taip, ką reiškia šeimos aplinka, giminė ir visa kita? Paprastai žmonėms tai reikalinga kaip pretekstas savo snobizmui arba ydoms pateisinti. Manęs nevilioja jokios pagundos, ir tiek. Jokių saitų. Jokių varžtų.

Jis pasakė dar kažką, bet padangėje driokstelėjo sprogimas, ir aš neišgirdau. Lora vis dėlto išgirdo ir oriai linktelėjo galvą.

(Ką jis pasakė? Sužinojau tik vėliau. Jis pasakė: *Bent jau niekada nepasiilgsti saviškių*.)

Virš galvų išsiskleidė šviesų pienė. Mes pažvelgėme aukštyn. Tokiais atvejais sunku susitvardyti. Sunku susilaikyti neišsižiojus.

Ar viskas prasidėjo tą vakarą – Aviliono prieplaukoje, danguje žėrint fejerverkams? Nežinia. Pradžia visada būna netikėta, bet sykiu ir apgaulinga. Ji prisėlina iš pasalų, nepastebima slypi užsiglaudusi šešėlyje. Paskui ūmai išneria.

Spalvinimas

Į pietus skrenda laukinės žąsys, gargčiodamos kaip netepti ratai; paupyje dulsvai raudona liepsna dega žagreniai. Pirmoji spalio savaitė. Metų laikas, kai visi traukia naftalinu trenkiančius vilnonius apdarus, kai naktimis kyla ūkas, krinta rasa, lengva paslysti ant paradinių laiptų, išlenda vėlyvieji šliužai; kai paskutinįsyk pražysta žioveiniai; kai pilna dekoratyvinių garbanotų violetinių kopūstų, kurių niekad anksčiau nėra buvę, o dabar nors vežimais vežk.

Metas, kai žydi chrizantemos, laidotuvių gėlės; turiu omeny baltąsias chrizantemas. Tikriausiai jos taip nusibodo mirusiesiems.

Buvo vėsus ir skaistus rytas. Aš prisiskyniau puokštelę geltonųjų ir baltųjų žioveinių darželyje priešais namus ir nunešiau į kapines dviem susimąsčiusiems baltiems angelams, budintiems ant balto kubo prie giminės kapo: tai bus jiems šis tas nauja, pagalvojau. Atsidūrusi kapinėse, atlikau savo mažytį ritualą – apėjau paminklą ir perskaičiau visus vardus. Man regis, aš skaitau tylomis, bet retkarčiais išgirstu savo balsą – toks bambėjimas, lyg jėzuitas bertų savo poterius.

Tardamas mirusiųjų vardus, prikeli juos iš numirusiųjų, sakė senovės egiptiečiai: toli gražu ne visada to norėtum.

Apėjusi visą paminklą, aptikau merginą – jauną moterį – klūpant prie kapo ar veikiau prie tos vietos, kur ilsisi Lora. Klūpo nulenkusi galvą. Apsirengusi juodais drabužiais: juodais džinsais, juodais marškinėliais ir juodu švarkeliu, ant pečių – juoda mažytė kuprinė, iš tų, kurios dabar nešiojamos vietoj rankinukų. Jos plau-

kai ilgi – kaip Sabrinos, pagalvojau, ir ūmai man suspaudė širdį: grįžo Sabrina, iš Indijos ar iš kur nors kitur, kur buvo išvykusi. Grįžo nieko man nepasakiusi. Pakeitė savo nuomonę apie mane. Ketino padaryti man staigmeną, o štai dabar aš viską sugadinau.

Tačiau, geriau įsižiūrėjusi, pamačiau, jog tai nepažįstama mergina: kas be ko, kokia persimokiusi studentė. Iš pradžių man dingtelėjo, kad ji meldžiasi, betgi ne, ji atnešė gėlę: vieną vienintelį baltą gvazdiką, suvyniotą į foliją. Kai ji atsistojo, pamačiau, kad verkia.

Lora sugraudina žmones. Aš – niekada.

•

Po sagų fabriko pikniko *Herald and Banner* laikraštyje pasirodė tradicinė ataskaita: kieno vaikas laimėjo Gražiausio kūdikio konkursą, kas turėjo Gražiausią šunį. Taipgi tėtės kalba, tik sutrumpinta: Elvūdas Maris viską nudažė optimistine spalva, tad buvo toks įspūdis, jog viskas eina senomis vėžėmis. Įdėta keletas nuotraukų: konkurso nugalėtojas šuo, tamsus, į šluotą panašus šešėlis; konkurso nugalėtojas kūdikis su apsiuvais papuošta kepuryte, putlus kaip pagalvėlis segtukams; airių šokio atlikėjai, nešini dideliu kartoniniu trilapiu dobilu; tėtis ant pakylos. Tėčio nuotrauka nelabai vykusi: jis prasižiojęs, atrodo, jog žiovauja.

Vienoje nuotraukoje buvome mudvi su Aleksu Tomu – aš iš kairės, Lora iš dešinės, kaip knygų laikikliai. Abi žiūrime į jį šypsodamos; jis taipgi šypso, bet sėdi atkišęs ranką kaip tie nusikaltėliai, kurie, policijos suimti, delnu dangstosi nuo reporterių blyksčių. Šitaip jis sugebėjo prisidengti tik pusę veido. Užrašas skelbė: „Panelė Airisė Čeis ir panelė Lora Čeis su atvykusiu svečiu".

Elvūdui Mariui nepavyko mūsų užklupti tą popietę ir paklausti Alekso pavardės, tad, paskambinęs į mūsų namus, rado Rini, ir ši pareiškė, jog mudviejų vardų nevalia skelbti drauge su dievaižin kuo, ir nieko daugiau nepasakė. Vis dėlto jis išspausdino nuotrauką, ir Rini įsižeidė tiek ant mudviejų, tiek ant Elvūdo Mario. Jos nuomone, nuotrauka esanti nekukli, nors kojas buvome užsidengusios. Pasak jos, mudvi žiūrime kvailais geidulingais žvilgsniais lyg apgvaibusios iš meilės žąselės, abi išsižiojusios, toks įspū-

dis, jog mums teka seilės. Mudvi stačiai apsijuokusios: dabar visi mieste tyčiosis iš mūsų už akių, jog leidomės apkvailinamos kažkokio geltonsnapio bandito, panašaus į indėną – ar žydą, o tai dar baisiau, – va šitaip pasiraitojusio rankoves, ir, negana to, dar komunisto.

– Tam Elvūdui Mariui reikėtų kailį iškaršti, – pareiškė ji. – Jis dedasi baisiu gudročium.

Ji suplėšė laikraštį ir skiautes sumetė į prakurų dėžę, kad nepamatytų tėtis. Tikriausiai jisai vis dėlto matė fabrike, bet, šiaip ar taip, nepasakė nė žodžio.

Lora paskambino Elvūdui Mariui. Ji nepadarė jam priekaišto nei persakė, kaip atsiliepė apie jį Rini. Priešingai, pasakė, kad nori išmokti fotografuoti kaip jis. Ne, ji nebūtų jam taip melavusi. Tiesiog jis pats padarė tokią išvadą. Iš tikrųjų ji tik paprašė pamokyti ją ryškinti negatyvus. Ir tai gryna teisybė.

Toks ypatingas dėmesys iš Aviliono aukštybių paglostė Elvūdui Mariui širdį – nors ir klastingas, jis buvo pasiutęs snobas, – ir jis sutiko, kad ji ateitų popiet į tamsųjį kambarį triskart per savaitę jam padėti. Ji galėsianti žiūrėti, kaip jis ryškina portretus – jis darydavo nuotraukas ne tik laikraščiui, bet ir vestuvines, atestatų įteikimo proga ir panašiai. Nors laikraščio leidyba rūpinosi dar du žmonės galiniame kambaryje, iš tikrųjų pagrindinis darbo krūvis teko Elvūdui, be kita ko, ryškinančiam visas savo nuotraukas.

Ko gero, jis pasiūlė taipgi pamokyti ją ranka spalvinti nuotraukas, nes tuo metu tai buvo įprastas dalykas. Žmonės jam atnešdavo senas nespalvotas nuotraukas, prašydami atitinkamai nuspalvinant suteikti joms daugiau gyvumo. Tam tikslui reikėdavo teptuku nublukinti tamsiausias vietas, paskiau apdoroti sepijos rašalu, kad susidarytų rausvas fonas. Paskiau prasidėdavo spalvinimas. Dažai buvo laikomi tūbelėse ir buteliukuose, juos reikėdavo labai kruopščiai užtepti mažyčiais teptukais ir dailiai išlyginti, kad liktų kaip galima plonesnis sluoksnis. Reikėjo būti gero skonio ir mokėti maišyti dažus, kad skruostai neatrodytų kaip apskritos raudonos dėmės, o kūnas – kaip smėlinis audinys. Taip pat reikėjo gero regėjimo ir tvirtos rankos. Tai pats didžiausias menas, saky-

davo Elvūdas ir labai didžiuodavosi savo meistriškumu, nors pats ir nesigirdavo. Viename laikraščio redakcijos vitrinos kampe jis buvo įsirengęs savotišką reklamą: sukamą spalvintų nuotraukų rinkinį. *Atgaivinkite savo prisiminimus*, – siūlė šalia padėtas ranka rašytas skelbimas.

Dažniausiai pasitaikydavo nuotraukos, kuriose puikuodavosi jaunuoliai šiuo metu jau pasenusia Didžiojo karo uniforma, taipgi jaunavedžiai. Būdavo ir kitokių portretų: atestatų įteikimas, pirmoji komunija, ori šeimyna, krikštijami kūdikiai, merginos vakarinėmis suknelėmis, šventiškai išsipustę vaikai, katės ir šunys. Pasitaikydavo ir retų gyvūnų – vėžlys, papūga – ir retkarčiais kūdikis karstelyje, geltonu kaip vaškas veideliu, su raukčiais papuošta kepuraite.

Spalvos niekada neišeidavo ryškios, kokios paprastai būna baltame popieriuje: jos atrodydavo išskydusios, lyg žiūrėtum pro marlę. Jos anaiptol neteikdavo tikroviškumo žmonėms; jie tapdavo veikiau supertikroviškais: gyventojai kažkokios keistos ryškių, bet pablukusių atspalvių šalies, kur nesiskaitoma su tikrove.

Lora man papasakojo, ką daro pas Elvūdą Marį, papasakojo ir Rini. Aš tikėjausi protestų, barimo; tikėjausi, jog Rini ims ir išrėš, kad Lora žeminasi arba kad ji elgiasi gėdingai, kompromituoja save. Nežinia kas gali atsitikti tamsiame kambaryje tarp merginos ir vyriškio, juo labiau kai nėra šviesos! Tačiau Rini pažiūrėjo kitaip: Elvūdas nemoka Lorai už darbą, veikiau ją moko, o tai jau visai kas kita. Šiuo požiūriu jis prilygsta samdomam tarnautojui. Na, o kad Lora būna su juo tamsiame kambaryje, niekas nepagalvos nieko bloga, nes Elvūdas daugiau panašus į moterį negu į vyrą. Mano nuomone, širdies gilumoje Rini apsidžiaugė, kad Lora nustojo domėtis Dievu.

Lora tikrai susidomėjo fotografija, bet kaip paprastai viršijo saiką. Nukniaukė iš Elvūdo truputį dažų ir parsinešė namo. Aš tai pastebėjau netyčia: kartą bibliotekoje besklaidant knygas, žvilgsnis nukrypo į įrėmintas senelio Bendžamino nuotraukas, kur kiekvienoje jis buvo vis su kitu ministru pirmininku. Dabar sero Džo-

no Sparou Tompsono veidas buvo rausvai violetinis, sero Makenzio Bovelo žalias kaip tulžis, sero Čarlzo Taperio blyškiai oranžinis. Senelio Bendžamino žandenos ir barzda švietė kaip purpuras.

Tą patį vakarą užklupau ją nusikaltimo vietoje. Ant stalo gulėjo kelios tūbelės, mažyčiai teptukai. Ten pat buvo padėtas mūsų portretas, kur mudvi buvome aksominėmis suknelėmis, baltomis puskojinėmis ir juodais lakiniais bateliais. Lora buvo išėmusi nuotrauką iš rėmų ir dažė mane melsva spalva.

– Lora, ką tu čia išdarinėji? – sušukau. – Kodėl tu spalvini nuotraukas? Tas, kur yra bibliotekoje? Tėtis pasius iš pykčio.

– Mokausi, ir tiek, – atsakė Lora. – Šiaip ar taip, reikia truputį pagyvinti tuos žmones. Man regis, gražiau atrodys.

– Dabar jie keistai atrodo, – tariau. – Lyg būtų nesveiki. Argi būna žmonių žaliais veidais? Arba violetiniais?

Lora buvo nedrumsčiamos ramybės.

– *Tokios spalvos jų siela, – atsakė. – Tokios spalvos jie* turėtų *būti.*

– Tu turėsi didelių nemalonumų! Jie sužinos, kas tai padarė.

– *Niekas nežiūri į tas nuotraukas, – atsakė ji. – Niekam jos* nerūpi.

– Ką gi, būtų geriau, jei nekištum nagų prie senelės Adelijos, – tariau. – Nei prie mirusių dėdžių! Tėtis tau kailį nuners!

– Aš norėjau juos nuauksuoti, kad visi žinotų, jog jie rojuje, – tarė ji. – Tačiau neturiu auksinės spalvos. Norėjau nuauksuoti dėdes, ne senelę. Aš ją padarysiu pilkos kaip plienas spalvos.

– Nė nemėgink! Tėtis netiki rojum. Verčiau nunešk atgal tuos dažus, tol tavęs neapkaltino vagyste.

– Aš paėmiau tik truputį, – atsakė Lora. – Be to, Elvūdui nunešiau stiklainį uogienės. Tai sąžiningi mainai.

– Žinoma, Rini uogienės. Nugvelbei iš rūsio. Ar jos prašei? Ar žinai, kad ji skaičiuoja stiklainius?

Aš pagriebiau mudviejų nuotrauką.

– Kodėl aš mėlyna?

– Todėl, kad tu miegi, – atsakė Lora.

Lora nepasitenkino vien dažais ir teptukais. Be kita ko, jai buvo patikėta rūšiuoti nuotraukas. Elvūdas norėjo, kad tiek jo kabi-

nete, tiek tamsiajame kambaryje būtų švara ir tvarka. Negatyvai buvo sudėti į vaškinio popieriaus vokus ir surūšiuoti pagal datas, tad Lora be niekur nieko surado pikniko nuotraukos negatyvą. Vieną dieną, kai Elvūdas buvo išėjęs, likusi viena tamsiajame kambaryje; ji padarė dvi juodai baltas nuotraukas. Apie tai niekam nepasisakė, netgi man – bent jau ne iš karto. Padariusi nuotraukas, ji įsikišo negatyvą į rankinuką ir parsinešė namo. Ji nelaikė to vagyste: nuotrauką pirmiausia pavogė Elvūdas, kai mus nufotografavo neatsiklausęs, ir ji atsiėmė tai, kas iš tikrųjų niekad jam nepriklausė.

Įvykdžiusi savo sumanymą, Lora nustojo vaikščioti į Elvūdo Mario kabinetą. Nieko jam nepaaiškino ir net neperspėjo. Man atrodė, jog taip elgtis netaktiška, ir aš neklydau, nes Elvūdas pasijuto nei šiaip, nei taip. Jis bandė susižinoti iš Rini, ar Lora kartais neserga, bet Rini jam tiek tepasakė, jog Lora tikriausiai bus persigalvojusi dėl fotografijos. Tai mergelei amžinai kas nors šauna į galvą, ji vis ką nors prasimano ir dabar, ko gero, bus sumąsčiusi kokį naują dalyką.

Elvūdas susidomėjo. Ėmė stebėti Lorą kur kas įdėmiau nei paprastai. Nesakau, jog puolė ją sekti – kitaip tariant, netykojo pasislėpęs už krūmų. Tik ėmė kreipti daugiau dėmesio. (Be kita ko, dar nebuvo susigriebęs, kad jam dingo negatyvas. Jam net į galvą netoptelėjo, kad, ateidama pas jį, Lora būtų galėjusi turėti kokią užmačią. Loros žvilgsnis buvo toks atviras, akys tokios vaiskios, kakta tokia tyra ir daili, jog retai kas įtardavo ją esant dviveidę.)

Iš pradžių Elvūdas nepastebėjo nieko ypatinga. Sekmadienio rytą Lora eidavo didžiąja gatve į bažnyčią penkiamečių mokyti katekizmo. Triskart per savaitę padėdavo Vieningajai bažnyčiai, prie geležinkelio stoties atidariusiai labdaros valgyklą. Bažnyčia buvo užsibrėžusi tikslą dubenėliu kopūstienės pamaitinti nešvarius alkanus – jaunus ir pagyvenusius – vyrus, kurie davėsi traukiniais po šalį ieškodami darbo: pagirtina veikla, tačiau ne visų miesto žmonių vienodai vertinama. Kai kas laikė tuos vyrus maištininkais, sąmokslininkais ar net blogiau – komunistais; kiti šaukė, jog nedera nieko dykai maitinti, nes jie patys priversti dirbti tik už

pilvą. Skambėjo riksmai: „Eikit dirbti!“ (Užgauliota iš abiejų pusių, nors bastūnai mokėjo įžeisti be žodžių. Savaime suprantama, jie griežė dantį prieš Lorą ir visas tokias kaip ji bažnytines geradares. Savaime suprantama, mokėjo vienaip ar kitaip išreikšti savo jausmus. Blevyzga, kreiva šypsena, kumštelėjimu, gašliu žvilgsniu. Nėra nieko skaudesnio už priverstinį dėkingumą.)

Vietinė policija sekdavo, kad tiems vyrams nedingtelėtų galvon išganinga mintis apsistoti Port Tikonderogoje. Reikėdavo juos išlydėti, pavaryti kitur. Bet jie neturėdavo teisės stotyje įšokti į prekinius traukinius, nes tai draudė geležinkelio bendrovė. Kildavo muštynės, vyrai paleisdavo į darbą kumščius, ir – kaip Elvūdas Maris rašė juodu ant balto – policininkai dosniai duodavo lazdų.

Tad tie vyrai vargiai pindavosi pagelžkele ir bandydavo tolėliau įšokti į važiuojančius traukinius, nes tie jau lėkdavo išvystę greitį. Įvykdavo nelaimių, ir netgi žuvo vienas kokių šešiolikos metų vaikinas – papuolė po ratais ir liko perrėžtas pusiau. (Po to Lora užsirakino savo kambaryje ir tris paras atsisakė bet kokio maisto: tam vaikinui ji davė dubenėlį sriubos.) Elvūdas Maris parašė vedamąjį, pareikšdamas, jog tai skaudi nelaimė, bet geležinkelio bendrovė čia esanti niekuo dėta, o miestas juo labiau: ko dar galima tikėtis, kai žmonės patys beatodairiškai lenda į pavojų?

Lora prašydavo Rini kaulų bažnytinei sriubai. Rini atsakydavo, kad ji ne iš kaulų sudėta ir kad kaulai iš dangaus nekrenta. Jai pačiai reikią kaulų – Avilionui, visiems mums. Pasak jos, ką sutaupai – vis į kišenę, argi Lora nematanti, jog šiais sunkiais laikais tėtis skaičiuoja kiekvieną centą. Tačiau kaip paprastai negalėdavo ilgai spirtis Lorai ir galų gale duodavo jai vieną kitą atliekamą kaulą. Lora nenorėdavo nė prisiliesti prie tų kaulų ir netgi į juos žiūrėti – ją tuoj imdavo pykinti, – kol Rini jų nesuvyniodavo į popierių.

– Še, imk. Tie dykaduoniai apės mūsų namus, – dūsaudavo ji. – Be to, dar įdėjau svogūną.

Ji buvo įsitikinusi, jog Lorai nedera dirbti labdaros virtuvėje – tai per sunku tokiai merginai kaip ji.

– Negražu juos vadinti dykaduoniais, – sakydavo Lora. – Visi nuo jų nusigręžia. O juk jie nieko kita nenori, tik dirbti. Jie nieko kita nenori, tik darbo.

– Žinau, žinau, – beviltiškai atsiliepdavo Rini skeptišku tonu. O kai mudvi likdavome akis į akį, man sakydavo: – Visus motinos trupinius surinkusi.

Aš niekad nebuvau nuėjusi į labdaros virtuvę drauge su Lora. Tiesa, ji manęs nekvietė, ir, be to, aš vis tiek nebūčiau turėjusi laiko: tėtis įsikalė į galvą, jog man priklauso mokytis sagų verslo, jog tai mano pareiga. *Faute de mieux,* turėjau būti Čeiso ir sūnų bendrovės sūnus, o įsėdusi į tėčio vežimą, drauge su juo giedoti tą pačią giesmę.

Žinojau, jog nesu linkusi į verslą, bet bijojau prieštarauti. Kiekvieną rytą važiuodavau su tėčiu į fabriką pažiūrėti (pasak jo), kaip verda tikras gyvenimas. Jei būčiau berniukas, būtų mane pristatęs dirbti prie konvejerio, nes, kariškių įsitikinimu, karininkas negali būti tikras, kad jo vyrai atliks užduotį, jeigu jis pats nesugeba jos atlikti. Trumpai drūtai, jis man pavedė rūpintis inventorizacija ir ekspedicija, kitaip sakant, žaliavos gavimu ir gatavos produkcijos išvežimu.

Ir tyčia, ir netyčia aš nesugebėdavau susidoroti su patikėtomis pareigomis. Man buvo nuobodu ir nejauku. Kiekvieną rytą, kai, atvykusi į fabriką, sekdavau paskui tėtį kaip šunelis, vilkėdama savo vienuoliškais sijonais ir palaidinukėmis, man tekdavo eiti pro konvejerius. Jauste jausdavau, jog moterys mane niekina, o vyrai spokso į mane. Žinojau, jog už akių visi šaiposi iš manęs – iš mano laikysenos (moterys), iš mano kūno (vyrai) – ir jog šitaip jie man keršija. Apskritai aš jų nesmerkdavau – jais dėta, pati būčiau taip dariusi, – tačiau vis dėlto jausdavausi įžeista.

La la la. Ji laikosi kaip Sabos karalienė.
Ištrinkti galvą jai reikėtų,
Kad nesipūstų kaip varlė.

Tėtis nieko nepastebėdavo. Arba sąmoningai dėdavosi, kad nieko nepastebi.

Vieną popietę Elvūdas Maris išdygo prie galinių virtuvės durų išpūtęs krūtinę ir nutaisęs reikšmingą miną kaip žmogus, atnešantis blogų naujienų. Aš padėjau Rini konservuoti daržoves: buvo rugsėjo pabaiga, ir mudvi rinkome darže paskutinius pomidorus. Rini visada pasižymėdavo taupumu, tačiau tais laikais netaupyti buvo nuodėmė. Ji tikriausiai suvokė, jog saitas darosi vis silpnesnis – dolerinis saitas, siejąs ją su tarnyba.

Jis norėtų pranešti vieną dalyką, apie kurį mums būtų pravartu žinoti, pareiškė Elvūdas Maris. Rini žvilgtelėjo į jį, jo pasipūtusią miną, įvertino naujienos svarbą ir nutarė, jog ji pakankamai rimta, kad būtų galima jį pakviesti į vidų. Netgi pasiūlė jam puodelį arbatos. Paskiau paprašė luktelėti, kol ji žnyplėmis išimsianti stiklainius iš verdančio vandens ir užsuksianti dangtelius. Paskiau atsisėdo.

Tai va kokios naujienos, – prabilo Elvūdas. – Panelė Lora Čeis dažnai rodosi mieste drauge su jaunuoliu, tuo pačiu jaunuoliu, su kuriuo nusifotografavo sagų fabriko piknike. Iš pradžių žmonės juos pastebėję prie labdaros virtuvės, vėliau besėdinčius parke ant suoliuko – ir ne ant vieno suoliuko – ir berūkančius. Galbūt rūkęs tik jaunuolis; dėl Loros jis galvos neguldąs, kalbėjo jis toliau išsiviepdamas. Žmonės juos matę prie Paminklo žuvusiesiems priešais Rotušę, matę ant Jubiliejinio tilto – tradicinės įsimylėjėlių susitikimo vietos – užsikvempusius ant turėklų ir žiūrinčius žemyn į slenksčius. Netgi pastebėję netoli Stovyklavietės, o tai esąs nepaneigiamas jųdviejų įtartino elgesio įrodymas ar bent jau nerimą keliantis požymis, nors jis nieko negalįs tvirtinti, nes savo akimis nieko nematęs.

Šiaip ar taip, jis taręs sau, kad verta apie tai pranešti mums. Juk tas vyriškis – suaugęs, o panelė Lora dar tik keturiolikos? Kokia gėda, kad jis piktnaudžiauja merginos naivumu! Elvūdas Maris išsipleikė kėdėje, liūdnai linguodamas galvą, pasipūtęs kaip kalakutas, piktdžiugiškai žibančiomis akimis.

Rini vos tvardėsi iš įsiūčio. Ji negalėdavo pakęsti, kai kas nors užbėgdavo jai už akių ir pirmas sužinodavo kokią paskalą.

– Mes jums labai dėkingi už tai, jog pranešėte, – mandagiai tarė ji lediniu tonu. – Kuo anksčiau sužinai, tuo geriau.

Šitaip ji bandė ginti Loros garbę: nieko neatsitiko, tačiau nedera žiūrėti į tai pro pirštus.

– Bene aš nesakiau! – sušuko Rini, vos išėjus Elvūdui. – Jis neturi gėdos.

Aišku, ji turėjo galvoje ne Elvūdą, bet Aleksą Tomą.

Klausinėjama, išskyrus Stovyklavietę, Lora nieko neneigė. Ant suolelių parke ji sėdėjusi, taip, bet ne per ilgiausiai. Ji taipgi nesuprantanti, kodėl Rini kelianti tokį triukšmą. Aleksas Tomas ne mergišius (Rini mėgstamas žodelis). Ir ne kraičių medžiotojas (dar vienas jos posakis). Ji išsigynė kada nors savo gyvenime rūkiusi bent vieną cigaretę. Na, o dėl „laižymosi" (irgi Rini žodelis), jai koktu apie tai net pagalvoti. Ką ji padariusi, kad sužadinusi tokius gėdingus įtarimus? Jai protas nenešąs.

Būti Lora, tariau sau, – vadinasi, neturėti klausos: griežia muzika, ir jūs kažką girdite, bet visai ką kita negu kiti klausytojai.

Pasak Loros, kiekvienąsyk susitikę – o jie susitikę viso labo tris kartus, – jiedu su Aleksu Tomu kalbėjęsi tik rimtomis temomis. Kokiomis? Apie Dievą. Aleksas Tomas praradęs tikėjimą, ir Lora stengiasi jam padėti jį susigrąžinti. Tai nesą lengva, nes jis esąs cinikas, o gal ji norėjo pasakyti *skeptikas*. Jo nuomone, naujieji laikai – tai metas, kai žmogus nustosiąs domėtis anuo pasauliu ir visą dėmesį nukreipsiąs į šį, skirtą žmogui, žmonijai, ir jis esąs tik už tokį požiūrį. Jis tvirtinąs, jog neturįs sielos ir jog jam esą nusispjauti į tai, kas jam atsitiksią po mirties. Vis dėlto ji nusistačiusi neatlyžti ir dėti visas pastangas, nors ir kokį sunkų kryžių jai teksią nešti.

Aš nusikosėjau į rankovę. Nedrįsau nusikvatoti. Gana dažnai girdėdavau Lorą sakant tuos dorybingus žodžius ponui Erskinui, ir man dingtelėjo, kad tą patį daro ir dabar: pučia miglą į akis. Rini stovėjo įsisprendusi į šonus, prasižergusi, išsižiojusi – kaip išgąsdinta višta.

– O ką jis veikia mieste? Šit ką norėčiau sužinoti, – keisdama taktiką, sutrikusi paklausė Rini. – Aš maniau, kad jis atvažiavo aplankyti draugų, ir tiek.

– O, jis turi čia kažkokių reikalų, – atlaidžiai tarė Lora. – Betgi jis gali gyventi kur nori. Čiagi ne vergovinė santvarka. Žinia, žmonės čia vergauja už menką atlyginimą.

Supratau, jog jųdviejų pokalbiai neplaukdavo viena vaga: Aleksas Tomas įdėjo savo įnašą. Jeigu ir toliau taip bus, netrukus turėsime mažą bolševikutę ant savo galvos.

– Ar jis ne per senas? – paklausiau.

Lora piktai nužvelgė mane – *per senas kam?* – lyg norėdama užčiaupti.

– Siela neturi amžiaus, – atsiliepė ji.

– Žmonėms liežuvių neužriši, – tarė Rini: tai būdavo jos lemiamas argumentas.

– Tesižino! – sudirgusi atšovė Lora kiek niekinamu tonu: kiekvienas neša savo kryžių.

Mudvi su Rini atsidūrėme keblioje padėtyje. Ką daryti? Reikėtų viską papasakoti tėčiui, kuris galbūt uždraustų Lorai matytis su Aleksu Tomu. Tačiau ji nepaklustų – netgi kankinama ant laužo. Mudvi nutarėme, jog neverta nervinti tėčio, jog tiktai rastųsi daugiau rūpesčių, ir apskritai kas gi iš tikrųjų atsitiko? Nieko, prie ko galėtum prikibti. (Šiuo klausimu mudvi su Rini tuo metu patikėdavome viena kitai visas paslaptis; buvome sudariusios vieningą frontą.)

Ilgainiui – nežinia kodėl – man susidarė įspūdis, jog Lora vedžioja mane už nosies. Negalvojau, kad ji man meluoja tikrąja to žodžio prasme, tačiau ji nesakė visos teisybės. Kartą pamačiau ją su Aleksu Tomu, kai jiedu, įsileidę į pokalbį, kuo ramiausiai vaikštinėjo palei paminklą žuvusiesiems; kitą kartą pastebėjau ant Jubiliejinio tilto, dar kitą – slampinėjant priešais Betės „Pusrytinę“, abejingus besigręžiojančiųjų žvilgsniams, taipgi ir manajam. Tai buvo atviras akiplėšiškumas.

– Pasiūlyk jai paklausyt proto balso, – tarė man Rini.

Tačiau, nors ir kaip siūliau, Lora nenorėjo klausyti proto balso. Man darėsi vis sunkiau su ja susikalbėti; aš jai kalbėdavau, bet ar ji

klausydavo? Toks įspūdis, lyg kreipčiausi į švarų sugeriamąjį popierių: žodžiai ištrūkdavo iš mano burnos ir išnykdavo jos veide lyg už sniego uždangos, siaučiant pūgai.

Kai nereikėdavo stumti laiko sagų fabrike – užsiėmimas, kuris netgi tėčiui atrodydavo kasdien vis bergždesnis, – išeidavau pasivaikščioti pati viena. Droždavau upės pakrante, stengdamasi apsimesti, jog kur nors einu, arba stovėdavau ant Jubiliejinio tilto, lyg ko nors laukdama, ir spoksodavau žemyn į juodą vandenį prisimindama pasakojimus apie ten nusiskandinusias moteris. Jos skandinosi iš meilės, nes šitaip veikia meilė. Ji prisėlina iš pasalų, sugrobia tave nė nespėjus susivokti, ir tuomet tu jau nieko nebegali padaryti. Kai tik pakliūvi į meilės žabangus, nors ir kas atsitiktų, jau nebegali iš jų ištrūkti. Ar bent jau taip rašoma knygose.

Arba slampinėdavau didžiąja gatve, labai įdėmiai žiūrinėdama vitrinose išdėliotas prekes – puskojines ir batelius, skrybėles ir pirštines, atsuktuvus ir veržlėrakčius. Nagrinėdavau ekrano žvaigždžių afišas „Bižu“ kino teatro vitrinose, lygindama jas su savimi arba su tokia, kokia būčiau, jei užleisčiau plaukų sruogą ant akies arba vilkėčiau padoriais drabužiais. Aš neturėjau teisės kelti kojos į vidų; turėjau laukti, kol ištekėsiu, kad galėčiau eiti į kiną, nes, pasak Rini, merginos praranda gerą vardą eidamos į „Bižu“, bent jau eidamos pačios vienos. Vyrai ten eina tykoti grobio, aišku, visokie iškrypėliai. Jie atsisėda šalia tavęs, ir tu nespėji nė susivokti, kas darosi, o jie jau lipa ant tavęs.

Pagal Rini mergina arba moteris visada esti bejėgė, bet užtat stačiai kaip magnetas traukia vyrų rankas. Lyg burtų lazdelei mostelėjus, netenka žado, negali nei surikti, nei krustelėti. Jaučiasi kaip sukaustyta, paralyžiuota – iš netikėtumo ar pasipiktinimo, ar gėdos. Ji neturi išeities.

Rūsys

Žvarbus šaltukas gnaibo skruostus; aukštai lekia vėjo vaikomi debesys. Ant prašmatnesnių paradinių durų atsiranda pėdai sudžiūvusių kukurūzų; prieangiuose budi išsišiepę moliūgai su išpjaustytomis akimis, nosimis ir burnomis. Po savaitės medžioti saldainių į gatves pasipils vaikai, persirengę balerinomis, zombiais, ateiviais, giltinėmis, čigonėmis būrėjomis ir mirusiomis roko žvaigždėmis, ir aš kaip paprastai užgesinsiu visas šviesas ir apsimesiu, jog nieko nėra namie. Ne todėl, kad jų nemėgstu, tai savigyna, – jei pradings vienas kuris bamblys, nenoriu, kad mane apkaltintų, jog įsiviliojau juos į namus ir suėdžiau.

Papasakojau visa tai Myrai, šauniai prekiaujančiai storomis oranžinėmis žvakėmis, juodomis keraminėmis katėmis, satininiais šikšnosparniais ir dekoratyvinėmis skudurinėmis raganomis su džiovintu obuoliu vietoj galvos. Ji nusikvatojo. Pagalvojo, kad juokauju.

Vakar diena praslinko vėžlio žingsniu – man prasidėjo širdies spazmai, vos begalėjau pasikelti nuo sofos, – tačiau šįryt, išgėrusi piliulę, jaučiuosi neįprastai pilna jėgų. Smagiais žingsniais nudrožiau iki spurginės. Ten įdėmiai apžiūrėjau tualeto sieną, ant kurios buvo toks paskutinis įrašas: *Jei nesugebi pasakyti nieko gera, nieko ir nesakyk,* o toliau: *Jei nesugebi pačiulpti nieko gera, nieko ir nečiulpk*. Smagu, kai žinai, jog šioje šalyje žodžio laisvė vis dar nevaržoma.

Paskiau nusipirkau kavos ir šokoladu apglaistytą spurgą, nusinešiau viską iki tam tyčia administracijos pastatyto artimiausio

suoliuko lauke ir apdairiai viską susikroviau prie pat šiukšlių dėžės. Atsisėdau atokaitoje mėgaudamasi vis dar šilta saulute. Pro šalį praėjo žmonės – dvi nutukusios moterys, stumdamos vaikų vežimėlį, jaunesnio amžiaus moteris, kur kas lieknesnė, juodu odiniu paltu sidabrinėmis sąsagomis, panašiomis į vinių galvutes, ir dar viena nosyje, paskiau trys seniokai su neperpučiamomis striukėmis. Man buvo toks įspūdis, jog visi į mane spokso. Ar aš vis dar tokia žymi, ar sergu paranoja? O gal paprasčiausiai balsu kalbėjau pati viena? Sužinok, kad gudrus. Gal nė nepastebiu, jog balsas man eina iš burnos kaip garas? Kaip silpnas kuždėjimas, vynuogienojų šnarėjimas žiemą, sausų žolių šiurenimas švilpiant rudenio vėjui.

Kam rūpi, ką galvoja žmonės, tariau sau viena. Jeigu vis dėlto jie nori išgirsti, mielai prašom.

Kam tai rūpi, kam tai rūpi? Amžinas paauglių atsakas. Man, žinoma, rūpėjo. Man rūpėjo, ką galvoja žmonės. Man visad rūpėdavo. Priešingai nei Lora, aš niekada nebuvau tvirtų įsitikinimų.

Prie manęs priėjo šuo; daviau jam pusę spurgos. „Nesivaržyk“, – tariau jam. Taip paprastai sakydavo Rini, užklupusi ką nors besiklausant prie durų.

Visą spalio mėnesį – tūkstantis devyni šimtai trisdešimt ketvirtųjų metų spalį – sklido kalbos apie tai, kas gi darosi sagų fabrike. Anot gandų, aplink trynėsi atvykėliai agitatoriai, kurstė visus, ypač jaunus karštagalvius. Ėjo kalbos apie derybas, kolektyvinę sutartį, darbininkų teises, profesines sąjungas. Kas be ko, profesinės sąjungos buvo uždraustos ar bent jau buvo draudžiama versti to paties fabriko darbininkus jungtis į vieną profsąjungą, tiesa? Niekas nieko tikra nežinojo. Šiaip ar taip, visi tie nedorėliai atsidavė siera.

Kurstytojai buvo chuliganai, tam tyčia pasamdyti nusikaltėliai (pagal ponią Hilkot). Tai buvo agitatoriai, atvykę iš kitur, o baisiausia, jog tai buvo svetimšaliai. Žemaūgiai ūsuoti tamsiaodžiai vyrai, pasirašę krauju ir prisiekę būti ištikimi iki mirties, pasiryžę kurstyti riaušes ir nieko nepaisyti, sprogdinti bombas, nakčia vog-

čiomis įsibrauti į namus ir visiems mums miegantiems perpjauti gerkles (pagal Rini). Tokie metodai tų kietaširdžių bolševikų ir profesinių sąjungų veikėjų, o jie visi vieno pero (pagal Elvūdą Marį). Jie nori laisvos meilės, nori sugriauti šeimą, nori, kad baudžiamasis būrys sušaudytų kiekvieną, kas turi pinigų – nesvarbu kiek – arba laikrodį, arba jungtuvių žiedą. Taip atsitiko Rusijoje. Kiek teko girdėti.

Taip pat sklido kalbos, jog tėčio fabrikai turi sunkumų.

Tie gandai – apie atvykėlius agitatorius, apie sunkumus – buvo viešai paneigti. Vis dėlto jais visi tikėjo.

Rugsėjo mėnesį tėtis atleido dalį darbininkų – jauniausius, pagal jo teorijas, greičiau sugebančius rasti išeitį, – o kitus paprašė sutikti su sutrumpintomis darbo valandomis. Nesą pakankamai užsakymų, kad fabrikai dirbtų kaip dirbę visu pajėgumu, paaiškino jiems. Klientai nebeperką sagų ar bent sagų, gaminamų Čeiso ir sūnų fabrikuose, kurių rentabilumas priklauso nuo didelių produkcijos kiekių. Niekas nebeperkąs pigių, patogių apatinių drabužių: visi adosi senus ir vilki jais. Kas be ko, šalyje ne visi bedarbiai, tačiau tie, kurie turi darbą, nesijaučia tikri, kad jį išsaugos. Savaime suprantama, jie taupo pinigus, užuot eikvoję. Nevalia jų smerkti. Jais dėti, ir jūs darytumėte tą patį.

Į gyvenimą įėjo aritmetika, šimtakojė, šimtagalvė, su negailestingais nuliais vietoj akių. Dukart du lygu keturi, toks jos dėsnis. O ką veikti, kai neturi dukart dviejų? Tuomet nieko ir nėra. O kai nieko nėra, aš nieko negaliu padaryti: negaliu savo apskaitos knygose kreditą paversti debetu. Aš taip kamuodavausi, lyg būčiau dėl to kalta. Vakare užsimerkusi matydavau priešais save puslapyje išsirikiavusius skaičius, vorų voras skaičių ant ketvirtainio ąžuolinio stalo sagų fabrike, voras raudonų pasyvo skaičių, panašių į tuntus mechaninių šimtakojų, ėdančių likusius pinigus. Taip laikydavosi skaičiai, kai pavykdavo parduoti prekes už kainą, žemesnę nei gamybos kaštai, o taip jau kuris laikas ir būdavo Čeiso ir sūnų fabrikuose. Netikusiai laikydavosi skaičiai – jokios meilės, jokio teisingumo, jokio gailesčio, – tačiau ko daugiau reikėjo tikėtis? Skaičiai buvo skaičiai, ir tiek. Jie neturėjo kitos išeities.

Pirmąją gruodžio savaitę tėtis pranešė, jog uždaro fabriką. Trumpam, pridūrė jis. Jis tikėjosi, jog uždaro labai trumpam. Jis minėjo atsitraukimą ir persigrupavimą. Prašė suprasti ir sukaupti kantrybę, o darbininkai, susirinkę aplink, nepatikliai klausėsi netardami nė žodžio. Pranešęs grįžo į Avilioną, užsidarė bokštelyje ir mirtinai nusilakė. Kažkas dužo ten – stikliniai daiktai. Tikriausiai buteliai. Mudvi su Lora sėdėjome mano kambaryje ant lovos ir, tvirtai susikibusios už rankų, klausėmės viršuje, kaip tik virš galvų, šėlstant įsiūtį ir liūdesį – tarytum naminę perkūniją. Jau kuris laikas tėtis nebuvo pasiekęs tokio laipsnio.

Jis, matyt, susivokė išdavęs savo vyrus. Palūžęs. Padaręs tai, kas neįmanoma, bet to nepakakę.

– Aš melsiuos už jį, – tarė Lora.

– Ar Dievui tas rūpi? – atsiliepiau. – Man regis, dabar Jam, tiesą pasakius, nusispjaut. Jeigu Dievas yra.

– Nežinia, – atsakė Lora. – Tai paaiškės tik po to.

Po ko? Puikiai žinojau kada, mudvi apie tai buvome kalbėjusios. *Po mūsų mirties.*

Kelioms dienoms praslinkus po tėčio pareiškimo, profesinė sąjunga parodė savo galią. Jau buvo susitelkęs branduolys, ir dabar jie norėjo, kad į ją stotų visi. Priešais uždarytą sagų fabriką įvyko susirinkimas, ir darbininkams buvo paskelbtas kreipimasis vienytis, nes, pasak agitatorių, iš naujo atidaręs fabrikus, tėtis uždėsiąs jungą ant sprando, ir jie visi norom nenorom turėsią taikstytis su elgetiškais atlyginimais. Jis niekuo nesiskiriąs nuo kitų: tokiais sunkiais laikais kaip dabar deda pinigus į banką, paskui sėdi rankas susinėręs ir laukia, kol darbininkai neteks paskutinio kvapo ir liks be kelnių; tuomet, naudodamasis proga, laks kruviną prakaitą. Jis, jo didžiuliai namai ir kekšės dukterys – niekingi parazitai, mintantys darbo masių krauju.

Buvo aišku kaip diena, jog vadinamieji veikėjai ne vietiniai, tvirtino Rini, išklodama mums visas naujienas prie virtuvės stalo. (Mes nustojome pietauti valgomajame, nes ir tėtis nustojo ten valgyti. Jis tūnodavo užsibarikadavęs bokštelyje; Rini jam nunešdavo pa-

dėklą.) Tie galvijai nė nenutuokė, ką daro įveldami mudvi į visus tuos reikalus, nors visiems buvo aišku, jog mes neturėjome su tuo nieko bendra. Ji patarė mums nekreipti į tai dėmesio, o tai buvo lengva pasakyti, bet sunku padaryti.

Vis dėlto dar buvo tėčiui ištikimų žmonių. Per susirinkimą, kaip vėliau sužinojome, būta nesutarimų, kai kas pakėlė balsą, paskui kilo muštynės. Vyrai davė valią pykčiui. Vienas, suspardytas į galvą, pateko į ligoninę su smegenų sukrėtimu. Tai buvo vienas streikininkų – jau imta vadinti juos streikininkais, – tačiau atsakomybė už sužalojimą teko patiems streikininkams, nes nežinia, kuo viskas gali pasibaigti, kai pridarai tiek bėdos.

Geriau nė nepradėti. Geriau laikyti liežuvį už dantų. Daug geriau.

Tėtės aplankyti atėjo Kelė Ficsimons. Pasakė, kad labai juo susirūpinusi. Susirūpinusi todėl, kad jis smunka. *Morališkai*, turinti galvoje. Kaip jis galėjęs elgtis su savo darbininkais taip riteriškai ir podraug taip niekingai? Tėtis jai pasiūlė žiūrėti tikrovei į akis. Ir pridūrė, kad ji prasta guodėja. Ir taipgi paklausė: *Kas tave čionai atsiuntė, vienas kuris tavo raudonųjų draugelių?* Ji atsakė, kad atėjusi pati, iš meilės, nes, nors ir kapitalistas, visados buvęs padorus žmogus, tačiau dabar įsitikinusi, jog jis tapęs beširdžiu plutokratu. Jis atrėmė, jog bankrotas negali būti plutokratas. Ji atsakė, kad jis, aišku, realizavo savo vertybinius popierius. Jis atrėžė, jog visi jo vertybiniai popieriai verti ne ką daugiau nei jos antras galas, kurį, jo nuomone, ji atkišanti už dyka kiekvienam, kas tik paprašo. Ji atrėmė, kad jis neatsisakęs išmaldos, kurios jam nepašykštėjusi. Jis atsakė, jog ne, tačiau iš tikrųjų tai jam brangiai atsiėję: pirmiausia maistas, jo namuose sušertas jos draugeliams menininkams, paskiau jo kraujas ir galiausiai jo siela. Ji išvadino jį buržuaziniu reakcionierium. Jisai ją – maitvanagiu. Tuo metu jiedu jau rėkė vienas ant kito. Paskiau trinktelėjo durys, žvirgždėtu keliuku nuvažiavo automobilis, ir šitaip pasibaigė visa istorija.

Ar Rini apsidžiaugė, ar nusiminė? Nusiminė. Ji nemėgo Kelės, bet ilgainiui prie jos priprato, ir Kelė kadaise buvo gera tėčiui.

Kas ją pakeis? Kokia kita padraika, tad geriau sena bėda nei nauja, nes nežinia, ko gali sulaukti.

Kitą savaitę profesinės sąjungos paragino visus surengti visuotinį streiką ir taip pareikšti solidarumą su Čeiso ir sūnų fabrikų darbininkais. Raginta uždaryti visas parduotuves ir visas įmones. Turėjo nedirbti nė viena paslaugų tarnyba. Nei telefonas, nei paštas. Nei pieno, nei duonos, nei ledų. (Kas kūrė tuos raginimus? Niekas netikėjo, kad juos tikrai sugalvoja kalbantis agitatorius. Tas žmogus skelbėsi esąs vietinis, iš mūsų miesto, ir klausytojai juo netgi patikėjo – tai buvo Mortonas, Morganas ar panašiai, – bet vis dėlto buvo aišku, kad, tiesą pasakius, jis nevietinis. Vietiniai taip nesielgia. Be to, kuo vardu buvo jo senelis?)

Taigi vadovavo anaiptol ne tas žmogus. Pasak Rini, ne jis buvo įkvėpėjas, nes neturėjo minčių, kurių galėtų įkvėpti. Siaučią patamsių gaivalai.

Lora nerimavo dėl Alekso Tomo. Pasak jos, jis buvo įsivėlęs į tuos reikalus. Ji žinojo, kad jis tikrai įsivėlęs. Turint galvoje jo įsitikinimus, be abejo, susijęs su streikininkais.

Tą pačią dieną iškart po vidurdienio, dviejų automobilių lydimas, į Avilioną automobiliu atvažiavo Ričardas Grifenas. Automobiliai buvo dideli, blizgantys, platūs. Su juo atvyko dar penki vyrai, keturi jų buvo stambaus sudėjimo, tamsiais apsiaustais ir pilkomis minkštomis fetrinėmis skrybėlėmis. Ričardas Grifenas ir dar vienas vyras kartu su tėčiu nuėjo tiesiai į tėčio kabinetą. Du atsistojo prie namo durų, vienas iš lauko, kitas iš vidaus, o kiti du kažkur išvažiavo vienu tų prabangių automobilių. Mudvi su Lora stebėjome pro Loros kambario langą, kaip važinėja tie automobiliai. Mums buvo liepta nesipainioti po kojomis, vadinasi, ir laikytis atstu, kad negirdėtume, kas šnekama. Paklausta, kas čia darosi, Rini nutaisė susirūpinusį veidą ir atsakė, jog žinanti ne ką daugiau nei mudvi, bet klausanti ausimis, gal ką nugirsianti.

Ričardas Grifenas neliko pietų. Jam išvažiavus, du automobiliai nusekė įkandin. Trečias liko bestovįs, taipgi liko trys žaliū-

kai. Jie nepastebimai įsikūrė buvusiame vairuotojo butelyje virš garažo.

Tai sekliai, pareiškė Rini. Be abejo, sekliai. Užtat visada vilkį apsiaustais: po jais slepią ginklus, pasikabinę juos po pažastimi. Apsiginklavę revolveriais. Ji skaičiusi žurnaluose. Ji pareiškė, jog jie čia apsistojo mūsų saugoti, ir jeigu pastebėsime kokį įtartiną tipą nakčia slampinėjant po sodą – aišku, išskyrus tuos tris vyrus, – turime klykti.

Rytojaus dieną didžiosiose miesto gatvėse kilo riaušės. Tarp streikininkų buvo daug nematytų vyrų, o tarp matytų – nemaža tokių, kurių niekas negalėjo prisiminti, kur juos matę. Įsimink, kad gudrus, kokį valkatą! Tačiau kai kurie jų buvo anaiptol ne valkatos, o persirengę profesionalūs tarptautiniai agitatoriai. Jau kuris laikas šnipinėjo šalyje. Kaip sugebėjo taip greitai čionai atsigauti? Anot kalbų, ant vagonų stogų. Tokie žmonės tik šitaip ir važinėja.

Riaušės kilo prie Rotušės vykstant susirinkimui. Iš pradžių agitatoriai rėžė kalbas, pliekdami samdytus streiklaužius ir kompanijų galvažudžius; paskui, skardint džiaugsmingiems riksmams, sudegino iš kartono išpjautą tėtės karikatūrą, kur tėtis su cilindru ir su cigaru dantyse, nors jis kaip gyvas nerūkė. Taip pat dvi skudurinės lėlės klostėmis papuoštomis rausvomis suknelėmis buvo aplaistytos žibalu ir įmestos į ugnį. Pasak Rini, jos vaizdavusios mus – Lorą ir mane. Vyrai laidė juokus, girdi, tai lėlytės, kurioms dega antras galas. (Loros pasivaikščiojimai su Aleksu po miestą neliko nepastebėti.) Jai papasakojo Ronas Hinksas, pridūrė Rini, nes, jo nuomone, ji turėjo viską žinoti. Jis perspėjo, kad dabar kurį laiką neitume į miestą, nes žmonės nevaldo aistrų ir nežinia, kas gali atsitikti. Jis pridūrė, jog mums reikėtų nekišti nosies iš Aviliono, namie mums esą saugu. Pasakė, jog jam gėda dėl tų lėlių ir jis mielai iškarštų kailį tam, kas visa tai sugalvojo.

Didžiosiose gatvėse dužo nepaklususių nurodymui nedirbti parduotuvių ir įstaigų vitrinos ir langai. Dužo ir uždarytų parduotuvių bei įstaigų vitrinos. Paskiau prasidėjo plėšimas, ir padėtis pasidarė visiškai nebevaldoma. Laikraščio redakcija buvo nusiaubta,

kabinetai nuniokoti; Elvūdas Maris žiauriai sumuštas, spaustuvės mašinos sulaužytos. Tamsusis kambarys išliko nepaliestas, bet užtat nebeliko fotoaparato. Jam tai buvo sunkūs laikai, ir vėliau daugelį kartų mums pasakojo apie savo patirtas bėdas.

Tą naktį sagų fabrike kilo gaisras. Pro pirmojo aukšto langus veržėsi liepsnos: aš nieko nemačiau iš savo kambario, bet girdėjau, kaip pro šalį pražlegėjo ugniagesių automobilis. Kas be ko, buvau pašiurpusi ir persigandusi, tačiau turiu prisipažinti, jog podraug visa tai savotiškai dirgino. Klausydamasi tolimo žlegesio ir riksmų, sklindančių iš tos pačios pusės, išgirdau kažką lipant galiniais laiptais. Dingtelėjo, kad tai tikriausiai būsianti Rini, betgi ne. Tai buvo Lora. Ji vilkėjo paltu.

– Kur tu buvai? – paklausiau. – Juk mums liepė niekur neiti. Tėtis ir šiaip jau turi pakankamai rūpesčių, o tu dar kažkur bastaisi.

– Aš buvau oranžerijoje, – atsakė ji. – Meldžiausi. Man reikėjo ramesnės vietos.

Ugniagesiai šiaip ne taip užgesino gaisrą, bet pastatas labai nukentėjo. Tokia buvo pirmoji žinia. Paskiau, nešina švariais skalbiniais, atskubėjo uždususi ponia Hilkot, ir sargyba ją įleido į vidų. Jie tyčia padegė, pareiškė ji: ten mėtėsi tušti benzino bakai. Panaktinis tysojo negyvas ant grindų su gumbu ant galvos.

Kažkas matė du bėgančius žmones. Ar juos atpažino? Ne visiškai, bet, anot kalbų, vienas buvęs panelės Loros vaikinas. Rini pareiškė, jog tai ne jos vaikinas, Lora neturinti vaikino, jis esąs jos pažįstamas, ir tiek. Tiek to, nesvarbu, kas jis toks, toliau kalbėjo ponia Hilkot, jis tikriausiai padegė sagų fabriką, trenkė vargšui Eliui Deividsonui per galvą, užmušė jį vietoje, ir dabar jam būtų geriausia dingti iš miesto, jeigu jis nenori įduoti kailio.

Per pietus Lora pareiškė, kad ji nenori valgyti. Pasakė, jog dabar neturi apetito: susidėsianti viską ant padėklo ir užkąsianti vėliau. Žiūrėjau, kaip ji lipa aukštyn galiniais laiptais, nešdamasi padėklą į savo kambarį. Ji prisidėjo visko po dvigubą porciją – triušienos, moliūgo, virtų bulvių. Paprastai valgymas jai būdavo savotiška dingstis pasimuistyti – pamiklinti rankas prie pietų sta-

lo, kitiems žmonėms plepant, – arba vien primesta jai bjauri priedermė, daugiau ar mažiau panaši į stalo sidabro šveitimą. Kažkas panašaus į nuobodžią rutiną. Man dingtelėjo mintis, kada jai ūmai atsirado netikėtas potraukis prie maisto.

Rytojaus dieną atvyko Kanados karališkojo pulko kariai – tvarkos atstatyti. Tame pulke karo metais tarnavo tėtis. Jam buvo labai skaudu matyti, jog kareiviai atgręžė ginklus prieš savus – prieš sau ir jam artimus žmones ar bent jau žmones, kuriuos ligi šiol laikė artimais. Nereikėjo būti genijum, kad suprastum, jog jie nebelaiko jo savu, bet vis tiek jam buvo skaudu. Vadinasi, jie mylėjo jį tik dėl pinigų? Atrodo, jog taip ir buvo.

Vos tik Kanados karališkasis pulkas tapo padėties šeimininku, atvyko karališkoji žandarmerija. Trys vyrai išdygo prie mūsų durų. Jie mandagiai pasibeldė, paskiau, vaškuotam parketui braškant po jų tviskančiais batais, įėjo į vestibiulį, rankose laikydami savo standžias rudas skrybėles. Jie norėjo pasikalbėti su Lora.

– Būk gerutė, Airise, eikš kartu su manim, – pakviesta pakuždėjo man Lora. – Aš negaliu eiti viena su jais kalbėtis.

Ji atrodė labai jauna, labai išblyškusi.

Mudvi atsisėdome mažojoje svetainėje ant sofos šalia seno gramofono. Žandarai įsitaisė krėsluose. Jie neatitiko to įvaizdžio, kurį buvau susikūrusi apie žandarus, nes buvo pagyvenę, pernelyg įsiganę. Vienas buvo jaunesnis, bet ne jis buvo viršininkas. Klausinėjo vidutinio amžiaus žandaras. Atsiprašė, kad trukdo mums tokiu, be abejo, sunkiu metu, bet reikalas esąs neatidėliotinas. Jie norį pasikalbėti apie poną Aleksą Tomą. Ar Lora žinanti, jog tai žmogus, pagarsėjęs ardomąja veikla ir kraštutinėmis pažiūromis, ir važinėjęs po darbo stovyklas varydamas agitaciją ir kurstydamas žmones?

Lora atsakė, jog, kiek jai žinoma, jis paprasčiausiai mokęs žmones skaityti.

Žandaras atsakė, kad galima ir taip pažiūrėti į tą dalyką. Ir jeigu jis nekaltas, vadinasi, jam nesą ko slėpti, ir kviečiamas jis galįs prisistatyti, ar ne? Kur jis galįs būti šiuo metu?

Lora atsakė nežinanti.

Tada žandaras pakartojo klausimą kitokiu tonu. Tas žmogus įtariamas: ar Lora tikrai nepageidaujanti padėti teisingumui surasti nusikaltėlį, kuris, galimas daiktas, padegė jos tėvo fabriką ir nužudė dorą tarnautoją? Savaime suprantama, jei tikėsime liudytojais.

Pareiškiau, jog liudytojais negalima tikėti, nes padegėjus bėgant matę tik iš nugaros, ir, be to, buvę tamsu.

– Panele Lora, – neklausydamas manęs, primygtinai pakartojo žandaras.

Lora atrėmė, jog ir žinodama nieko nepasakytų. Ir pridūrė, jog žmogus niekuo dėtas, kol neįrodyta jo kaltė. Be to, krikščionybės principai neleidžia atiduoti žmogų liūtams sudraskyti. Pasakė, jog jai labai gaila žuvusio panaktinio, bet Aleksas Tomas niekuo dėtas dėl jo mirties, nes Aleksas Tomas niekada to nepadarytų. Daugiau ji nieko negalinti pasakyti.

Ji laikė man už rankos įsikibusi į riešą; jaučiau, kaip ji visa dreba lyg geležinkelio bėgis, traukiniui artėjant.

Žandarų vyresnysis pasakė kažką apie pareigą padėti teisingumui.

Tuomet aš pareiškiau, jog Lora vos penkiolikos metų ir negali būti traukiama atsakomybėn kaip suaugęs asmuo. Pridūriau, jog tai, ką ji pasakė, turi likti tarp mūsų, ir jeigu kas nors išeis už šio kambario sienų ir pateks, pavyzdžiui, į laikraštį, mano tėvas žinos, kam reikia atsidėkoti.

Žandarai šyptelėjo, atsistojo ir atsisveikino; jie laikėsi mandagiai ir šaltakraujiškai. Ko gero, suvokė, jog šia kryptimi nedera eiti toliau. Nors ir priremtas prie sienos, tėtis vis dar turėjo draugų.

– Puiku, – tariau Lorai, kai tik jie išėjo. – Aš žinau, kad tu jį slepi namuose. Verčiau pasakyk kur.

– Aš jį nuvedžiau į rūsį, – atsakė Lora, ir jos apatinė lūpa virptelėjo.

– Į rūsį? – nustebau. – Kaip tau šovė tokia kvaila mintis? Kodėl į rūsį?

– Kad, bėdai prispyrus, turėtų ko valgyti, – atsakė Lora, apsipildama ašaromis.

Aš ją apsikabinau, ir ji ėmė šniurkščioti man į petį.

– Kad turėtų ko valgyti? – pakartojau. – Uogienių, džemo, raugintų agurkėlių? Kaip kažin ką, Lora, tu perlenkei lazdą.

Ir mudvi prapliupome kvatoti, o kai sočiai prisijuokėme, Lora nusišluostė akis ir tarė:

– Mums reikia jį iš ten išvesti. Kas bus, jeigu Rini nusileis apačion stiklainio uogienės ar ko nors kito ir netyčia ant jo užsibes? Ją ištiks infarktas.

Mudvi dar smagiau prajukome. Jautėmės kaip nesavos. Tuomet aš pareiškiau, kad geriau tiktų palėpė, nes ten niekas nevaikščioja. Aš viską sutvarkysiu, tariau jai. O ji verčiau eitų gulti: vien pažiūrėjus į ją, buvo matyti, kad ji nusigalavusi ir vos laikosi iš tos didelės įtampos. Ji atsiduso kaip nuilsęs vaikas ir pakluso. Jai reikėjo tiek jėgų vilkti tai nepaprastai sunkiai paslapčių naštai nelyginant kokiam negandų nešuliui, ir dabar, užkrovusi ją man ant pečių, ji galėjo ramiai miegoti.

Ar aš nuoširdžiai stengiausi ją apsaugoti nuo sunkumų – padėti jai, pasirūpinti ja, kaip visados kad dariau?

Taip. Nuoširdžiai.

Palaukiau, kol Rini apsitvarkė virtuvėje ir nuėjo gulti. Tuomet nusileidau laiptais į šaltą, tamsų rūsį, dvelkiantį drėgme ir voratinkliais. Praėjau pro anglinę, pro užrakintas vynrūsio duris. Rūsio durys buvo užšautos skląsčiu. Pasibeldžiau, atitraukiau skląstį, žengiau į vidų. Išgirdau skubrius žingsnius. Savaime aišku, buvo tamsu; šviesa smelkėsi tik iš koridoriaus. Ant statinės su obuoliais gulėjo Loros pietų likučiai – triušio kauliukai. Kaip ant aukuro.

Iš pradžių jo nepamačiau; jis tūnojo užlindęs už statinės su obuoliais. Paskiau jį pastebėjau. Kelį, pėdą.

– Viskas gerai, – sukuždėjau. – Čia aš.

– Aha, – atsiliepė jis įprastu balsu. – Ištikimoji sesutė.

– Ša! – nutildžiau jį.

Jungiklį atstojo grandinėlė, prikabinta prie patrono. Patraukiau ją, užsidegė šviesa. Aleksas Tomas atsitiesė, šiaip ne taip išro-

pojo iš už statinės. Pritūpęs kvailokai mirkčiojo kaip žmogus, aptiktas nuleistomis kelnėmis.

– Jums tikriausiai sarmata, – tariau.

– Turbūt atėjote išgrūsti manęs pro duris ar įduoti į valdžios rankas, – šypsodamas tarė jis.

– Nebūkite kvailas, – atsakiau. – Nieku gyvu nenorėčiau, kad kas nors jus čia aptiktų. Tėtis neištvertų tokios gėdos.

– Kapitalisto duktė slapsto žmogžudį bolševiką? – tarė jis. – Tarp uogienės stiklainių atskleistas meilės lizdelis? Kokia čia gėda?

Pažvelgiau į jį suirzusi. Juokauti nebuvo ko.

– Būkite rami. Mudvi su Lora nedarome nieko bloga, – tarė jis. – Ji šaunuolė, bet ruošiasi tapti šventąja, o aš nesikėsinu į vaikus.

Jis pagaliau atsistojo ir ėmė valytis drabužius.

– Tad kodėl jinai jus slapsto? – paklausiau.

– Iš principo. Aš paprašiau prieglobsčio, ir ji norom nenorom turėjo sutikti. Jos akimis žiūrint, aš priklausau gerajai rūšiai.

– Kokiai rūšiai?

– Manding, mažutėlių, – atsakė jis. – Pagal Jėzų Kristų.

Jo atsakymas man pasirodė ciniškas. Paskiau jis man paaiškino, jog susidūrė su ja atsitiktinai. Užsibedė oranžerijoje. Ką ten veikė? Slapstėsi, savaime aišku. Jis pridūrė, jog taipgi tikėjosi, kad pasiseksią pasikalbėti su manimi.

– Su manimi? – paklausiau. – Kurių galų su manimi?

– Buvau tikras, kad jūs ką nors sugalvosite. Iš pažiūros jūs praktiška mergina. Jūsų sesuo ne tokia...

– Man regis, Lora neblogai susidoroja su savo darbu, – šaltai atsakiau.

Man nepatikdavo, kai kas nors imdavo kritikuoti Lorą – už jos neapibrėžtumą, naivumą, neatsakingumą. Tik aš viena turėjau teisę ją kritikuoti.

– Kaip jai pavyko prasmukti su jumis pro vyrus, stovinčius sargyboje prie durų? – paklausiau. – Kaip jai pavyko jus įvesti į vidų? Pro tuos vyrus su apsiaustais?

– Vyrams su apsiaustais, ir tiems kartais prireikia nusišlapinti, – atsakė jis.

Mane išmušė iš vėžių vulgarumas, nėmaž nesiderinantis su jo mandagumu per kviestinius pietus, tačiau tikriausiai taip pasireiškė našlaičiams savitas humoras, kaip nujautė Rini. Nutariau praleisti jo žodžius pro ausis.

– Tikiuosi, kad ne jūs padegėte fabriką, – tariau.

Ketinau parodyti sąmojį, tačiau jis kitaip suprato mano žodžius.

– Aš ne toks kvailas, – atsakė jis. – Kodėl aš būčiau turėjęs imti ir nei iš šio, nei iš to padegti fabriką?

– Visi įsitikinę, jog tai jūsų darbas.

– Vis dėlto ne mano, – atsakė jis. – Tačiau kai kam būtų labai paranku man jį prikergti.

– Kam? Kodėl?

Šįkart aš nė neketinau jo kvosti; stačiai sutrikusi nebežinojau ką sakyti.

– O kam galvą nešiojate ant pečių?

Tačiau nepasakė daugiau nė žodžio.

Palėpė

Pasiėmiau žvakę iš atsargų, laikomų virtuvėje tam atvejui, jei dingtų elektra, užžibinau ir, išvedusi Aleksą Tomą iš rūsio, drauge su juo nuėjau per virtuvę, užlipau galiniais laiptais, paskiau siauručiais laipteliais į palėpę ir ten nurodžiau vietą už trijų tuščių kelionskrynių. Kedrinėje skrynioje gulėjo keletas senų antklodžių, ir aš ištraukiau jas, kad pasitaisytų guolį.

– Niekas čionai neateis, – tariau. – O jeigu ateis, palįskite po antklodėmis. Per daug nevaikščiokite, kad kas nors neišgirstų jūsų žingsnių. Nejunkite šviesos. (Palėpėje kabojo paprasta lemputė ant laido, kaip ir rūsyje su grandinėle vietoj jungiklio.) Rytoj rytą atnešime jums ko nors pavalgyti, – pridūriau neišmanydama, kaip sugebėsiu tesėti savo žodį.

Nusileidau apačion, paskiau grįžau, nešina naktipuodžiu, ir pastačiau jį netardama nė žodžio. Tai buvo smulkmena, visada man itin rūpėdavusi, kai Rini pasakodavo savo istorijas apie žmonių grobimą, – o kur tualetas? Viena, kai esi uždarytas kapinių rūsyje, ir visai kas kita, kai turi pritūpti kampe, užsivertusi sijoną.

Aleksas Tomas palingavo galvą ir tarė:

– Šaunuolė! Tikras draugas! Aš žinojau, kad jūs praktiška moteris.

Rytą mudvi su Lora pakuždomis aptarėme visus rūpimus klausimus jos miegamajame. Svarstėme, kaip patogiausia nunešti jam valgyti ir gerti, kaip saugotis mums pačioms, kad niekas nieko neįtartų, ir kaip ištuštinti naktipuodį. Viena mūsų dėsis skaitanti ir pro atviras duris stebės iš mano kambario: iš ten matyti palėpės

durys. Kita prasimanys ir nuneš maisto. Mudvi nutarėme daryti tuos darbus paeiliui. Didžiausia kliūtis buvo Rini: jeigu mes pernelyg slapukautume, jai greitai kiltų įtarimai.

Mudvi neaptarėme, ką darytume tuo atveju, jeigu įkliūtume. Mes niekada nesvarstėme tokio atvejo. Viską darėme iš anksto nepasirengusios netikėtumams.

Pirmąsyk pusryčiams Aleksas Tomas gavo mūsų skrebučių pluteles. Paprastai mes niekada nevalgydavome plutelių, iki Rini neimdavo graudenti: *Prisiminkite badaujančius armėnus*, – tačiau šįkart, kai Rini kilstelėjo akis, plutelės jau buvo dingusios. Tiesą pasakius, jos buvo Loros tamsiai mėlyno sijono kišenėje.

– Tie badaujantys armėnai – tai tikriausiai Aleksas Tomas, – sukuždėjau, mudviem paskubomis lekiant laiptais aukštyn.

Lorai tai neatrodė juokinga. Jos manymu, tai buvo tiesa.

Mudvi jį lankydavome rytą ir vakare. Nusiaubdavome podėlį, susemdavome visus valgių likučius. Slapčia nešdavome palėpėn žalias morkas, luistelius lašinių, nebaigtus valgyti virtus kiaušinius, sumuštinius su sviestu ir uogiene. Kartą nugvelbėme visą keptos vištos šlaunelę – tikras žygdarbis. Taipgi stiklines vandens, puodelius pieno, šaltos kavos. Tuščias lėkštes parsinešdavome, sukraudavome po lova laukdamos patogios progos, paskiau suplaudavome mūsų vonios kambario kriauklėje ir padėdavome atgal į virtuvės indaują. (Tuo rūpindavausi aš: Lora buvo pernelyg negrabi.) Gerojo porceliano neimdavome. O jeigu kas nors sudužtų? Rini pasigestų net paprastos lėkštės: ji turėjo gerą akį. Tad mudvi buvome labai atsargios su indais.

Ar Rini mus įtarė? Tikriausiai. Paprastai ji puikiai žinodavo, kada mes darome ką nors neleistina. Tačiau taipgi puikiai žinodavo, kada pridera verčiau nesigilinti į tai, kas daroma. Man regis, tuo atveju, jeigu mudvi įkliūtume, ji būtų pasiryžusi pareikšti, jog nė nenutuokė, ką mes išdarinėjame. Kartą ji mus perspėjo, kad liautumės kniaukusios razinas; pasakė, jog mudvi kaip kiauri maišai, kas čia atsitikę, kad mudvi staiga pasidariusios tokios nepenos? Be to, ji supyko dingus ketvirčiui moliūginio pyrago.

Lora prisipažino suvalgiusi pyragą; pasak jos, jai širdis ūmai pasmogusi.

– Ir plutą suvalgei? – kandžiai paklausė Rini.

Lora niekada nevalgydavo Rini keptų pyragų plutos. Niekas jos nevalgydavo. Net Aleksas Tomas, ir tas nevalgė.

– Paukščiams sulesinau, – atsakė Lora.

Tai buvo tiesa: paskiau ji taip ir padarė.

Iš pradžių Aleksas Tomas buvo mums labai dėkingas už pagalbą. Sakė, jog mudvi šaunuolės ir jog be mūsų būtų kailį įkišęs. Paskiau užsimanė cigarečių – stačiai alpte alpo dūmo. Atnešėme jam kelias nugvelbusios iš sidabrinės dėžutės, stovinčios ant pianino, bet perspėjome, kad apsiribotų viena per dieną – kas nors galįs užuosti dūmus. (Jis nepaisė mūsų draudimo.)

Paskiau jis ėmė skųstis, jog visa bėda, kad palėpėje negalįs apsiprausti. Skundėsi, jog iš burnos dvokia kaip iš atmatų duobės. Mudvi nudžiovėme seną dantų šepetėlį, kuriuo Rini šveisdavo sidabrą, ir kaip įmanydamos jį nuvalėme; jis pareiškė, jog tai vis geriau nei nieko. Vieną dieną mudvi atnešėme jam praustuvę, rankšluostį ir ąsotį šilto vandens. Vėliau jis nutykojo akimirką, kai apačioje nebuvo nė gyvos dvasios, ir nešvarų vandenį šliūkštelėjo pro palėpės langelį. Buvo paliję, tad žemė buvo šlapia, ir niekas to nepastebėjo. Truputį vėliau, kai negrėsė joks pavojus, mudvi nuvedėme jį laiptais apačion ir uždarėme savo vonios kambaryje, kad švariai nusipraustų. (Mudvi pasakėme Rini, jog norime jai padėti ir pačios valysimės savo vonios kambarį, ir ji tik rankomis suplojo tardama: *Dar pasitaiko žemėje stebuklų.*)

Aleksui Tomui maudantis, Lora sėdėjo savo kambaryje, aš – savo, ir abi žiūrėjome į vonios kambario duris. Bandžiau negalvoti apie tai, kas dedasi viduje. Man buvo tokia kančia vaizduotis jį be drabužių, jog stengiausi ginti tą vaizdą iš galvos.

Visų laikraščių – ne tik mūsų vietinio – vedamieji straipsniai pliekė Aleksą Tomą. Vadino jį padegėju ir žmogžudžiu, – iš tų užkietėjusių, kurie žudo šaltakraujiškai, vedami aklo fanatizmo. Jis atvažiavęs į Port Tikonderogą užsibrėžęs tikslą įsismelkti tarp darbininkų ir sėti nesantaiką tarp žmonių ir beveik jį pasiekęs,

kaip liudija visuotinis streikas ir įsiplieskusios riaušės. Jaunuolis esąs mūsų universitetų blogo auklėjimo pavyzdys – buklus vaikinas, tik, deja, tas buklumas neišėjęs jam į sveikatą, nes protą jam sumaišę netikę draugai ir dar netikesnės knygos. Buvo cituojamas jo įtėvis, presbiterionų pastorius, girdi, jis sakęs, jog kiekvieną vakarą meldžiasi už Alekso sielos išganymą, bet šis esąs iš angių giminės. Jis išgelbėjęs Aleksą, dar mažą ištraukęs iš karo baisumų, bet niekada nesulaukęs atlygio: Aleksas – tai gyvatė, sušildyta užantyje, pareiškęs jis, visada labai pavojinga prisiimti svetimą į namus. Peršama mintis: tokių gyvačių kaip Aleksas nedera šildyti užantyje.

Be kita ko, policija paskelbė Alekso paiešką, pašte ir kitose viešose vietose išklijavo skelbimą su jo nuotrauka. Laimė, kad nuotrauka buvo nelabai aiški: Aleksas atkišo delną ir užsidengė pusę veido. Tai buvo ta pati nuotrauka, kurią padarė Elvūdas Maris, per sagų fabriko pikniką nufotografuodamas mus visus tris. (Mudvi su Lora, savaime suprantama, buvome iškirptos.) Elvūdas Maris pasigyrė, jog būtų galėjęs iš negatyvo padaryti geresnę nuotrauką, nuėjęs jos pasiimti, bet negatyvas dingęs. Ką gi, nieko nuostabaus: streikininkams nusiaubus laikraščio redakciją, daugel kas žuvo.

Mes atnešdavome Aleksui laikraščių iškarpų, o kartą net paieškos skelbimą – Lora nuglemžė jį nuo telefono stulpo. Perskaitęs, kas parašyta, jis apsiniaukė, nusiminė.

– Jie nori mano galvos, – tiek tepasakė.

Po kelių dienų jis paprašė atnešti popieriaus – rašomojo popieriaus. Nuo pono Erskino laikų buvo atlikusi visa šūsnis mokyklinių sąsiuvinių: nunešėme juos, taipgi pieštuką.

– Kaip tu manai, ką jis gali rašyti? – paklausė Lora.

Mums protas nenešė. Kalinio dienoraštį, pasiteisinimo raštą? Gal laišką kam nors, kas galėtų jį išgelbėti. Tačiau neprašė mūsų nieko išsiųsti, taigi tai buvo ne laiškas.

Rūpindamosi Aleksu Tomu, mudvi su Lora suartėjome kaip niekad. Jis buvo mudviejų grėsminga paslaptis ir sykiu dorybė, kurią pagaliau abi vienodai galėjome puoselėti. Mudvi buvome

dvi gerosios jaunutės samarietės, gelbstinčios žmogų, įpuolusį duobėn tarp galvažudžių. Mudvi buvome Marija ir Morta, patarnaujančios... ne, ne Jėzui, Lora, ir ta nebuvo taip toli nuėjusi, tačiau buvo aišku, jog kiekvienai mūsų ji buvo numačiusi tam tikrą vaidmenį. Man priklausė būti Morta, amžinai liekančia antrajame plane, užsikrovusia žemiškų rūpesčių naštą; jai priklausė būti Marija, tyros meilės pilna širdimi kniūbsančia prie Alekso kojų. (Kas vyrui svarbiau? Kiaušinienė su lašinukais ar garbinimas? Kartais viena, kartais kita, nelygu, ar labai išalkęs.)

Lora nešiojo valgių likučius laiptais į palėpę, lyg tai būtų atnašaujama auka. Ji nešiojo iš palėpės naktinį puodą, lyg tai būtų relikvijorius ar neįkainojama žvakė, kuri gali užgesti bet kurią akimirką.

Naktį, pamaitinusios ir pagirdžiusios Aleksą Tomą, mudvi svarstydavome, kaip tą dieną jis atrodė, ar ne per daug sulysęs, ar kosėjo, – bijojome, kad jis nesusirgtų. Ko jis norėsiąs rytoj, ką mudvi galėtume pabandyti jam nukniaukti. Paskui suguldavome kiekviena į savo lovą. Apie Lorą nieko negaliu pasakyti, bet aš įsivaizduodavau jį gulintį palėpėje, kaip tik virš mano galvos. Jis irgi stengdavosi užsnūsti, vartydavosi nuo šono ant šono savo gulte, įsisupęs į suplėkusius apklotus. Paskiau užmigdavo. Paskiau sapnuodavo karą, gaisrus, griūvančius kaimus, aplink krintančias nuolaužas ir skeveldras.

Neprisimenu, kada jis ėmė sapnuoti, jog gelbstisi nuo persekiotojų; neprisimenu, kada aš atsiradau jo sapnuose, kada mudu abu, susikibę už rankų, išpuolę iš degančio namo, prieblandoje pradėjome bėgti per gruodžio arimus, per apšarmojusias ražienas, skuosdami tolumoje juoduojančių miškų ruoželio link.

Tačiau iš tikrųjų jis to nesapnuodavo, aš tai žinojau. Aš pati sapnuodavau. Degdavo Avilionas, aplink ant žemės mėtydavosi jo nuolaužos – porcelianas, rausvomis rožėmis ištapytas Sevro dubuo, sidabrinė cigarečių dėžutė nuo pianino viršaus. Pats pianinas, valgomojo vitražai – raudona kaip kraujas taurė, perskilusi Izoldos arfa, – visa tai, nuo ko visada svajodavau pabėgti, kas be ko, bet nieku gyvu ne negandos kaina. Aš trokšdavau pasprukti iš

namų, bet norėdavau, kad jie stovėtų, kaip stovėję, ir lauktų manęs, kokie buvę, idant galėčiau sugrįžti atgal, kai tik užsimanysiu.

Kartą, Lorai išėjus – dabar jai nebegrėsė jokie pavojai, vyrai su apsiaustais išsinešdino, žandarai irgi, gatvėse vėl įsivyravo ramybė, – aš nutariau pati viena nukilti į palėpę. Turėjau šiokią tokią auką – pilną kišenę razinų ir džiovintų figų, nudžiautų iš atsargų Kalėdų pudingui. Padariau žvalgybą – jokio pavojaus, Rini buvo užsiėmusi virtuvėje su ponia Hilkot, – tad užlipau laiptais ir pasibeldžiau į palėpės duris. Tuomet mes buvome susitarę belstis savitai: kartą pabelsti stipriai ir paskiau triskart greitai. Tada pirštų galiukais ėmiau kopti siaurais palėpės laiptais aukštyn.

Pritūpęs prie mažyčio apskrito langelio, Aleksas Tomas stengėsi pasinaudoti blėstančia pavakario šviesa. Buvo aišku, jog jis negirdėjo beldžiant: užsimetęs ant pečių apklotą, tupėjo nusisukęs nuo durų. Atrodo, jog rašė. Užuodžiau cigaretės dūmus – taip, jis rūkė, vienoje rankoje smilko cigaretė. Man regis, nevalia laikyti degančios cigaretės taip arti apkloto.

Nenumaniau, kaip duoti ženklą, kad esu ten.

– Čia aš, – tariau.

Jis pašoko, išmetė cigaretę. Ji nusirito ant apkloto. Vos gaudydama kvapą, puoliau ant kelių jos gesinti – jau buvau apsipratusi su liepsnojančio Aviliono vaizdu.

– Viskas gerai, – tarė jis.

Jis irgi klūpojo, ir mudu abu žiūrėjome, ar kur nors nebus nukritusi kibirkštis. Paskui, nė nesuvokdama, kaip tai atsitiko, pajutau, jog abu gulime ant grindų, tuomet jis apkabino mane ir pabučiavo į lūpas.

Aš to nesitikėjau.

Ar to tikėjausi? Ar tai įvyko staigiai, ar buvo kokia įžanga – glamonė, žvilgsnis? Ar pati jį sukursčiau? Nieko neprisimenu. O ar iš tikrųjų įvyko tai, ką aš prisimenu?

O štai dabar aš vienintelė esu gyva.

Trumpai drūtai, atsitiko visiškai taip, kaip Rini pasakojo apie vyrus kino teatruose, tik aš anaiptol nepajutau to, ką galima pa-

vadinti pasipiktinimu. Tačiau visa kita buvo labai panašu: jaučiausi kaip sukaustyta, paralyžiuota, neturėjau jokios išeities. Kaulai virto minkštu vašku. Jis spėjo man atsagstyti beveik visas sagas, kol aš atgavau jėgas ir galėjau pašokti, atšlyti, bėgti šalin.

Puoliau šalin netardama nė žodžio. Kai ritausi laiptais žemyn taisydamasi plaukus ir kišdamasi palaidinukę į sijoną, man pasirodė, kad – už nugaros – jis juokiasi iš manęs.

Menkai suvokiau, kas gali atsitikti, jeigu leisiu, kad tas dalykas pasikartotų, tačiau vis dėlto supratau, jog tai pavojinga – bent jau man. Jei nesusiimsiu, leisiuos pasroviui, pati prisišauksiu bėdą, gausiu ko norėjusi. Negalėjau nei viena eiti palėpėn lankyti Aleksо Tomo, nei aiškintis Lorai, kodėl negaliu. Jai tat būtų skaudus smūgis: niekada ji to nesuprastų. (Buvo dar viena tikimybė: gal jis tą patį darė su Lora. Betgi ne, negalėjau tuo patikėti. Ji niekada nebūtų sutikusi. Ar tikrai nebūtų?)

– Mums reikia išlydėti jį iš miesto, – pareiškiau Lorai. – Taip negali ilgiau tęstis. Tikrai kas nors ims ir pastebės.

– Dar per anksti, – atsakė Lora. – Jie vis dar tikrina traukinius.

Ji geriau viską žinojo, nes vis dar darbavosi labdaros valgykloje.

– Ką gi, tuomet jį reikia paslėpti kur nors kitur mieste, – neatlyžau.

– O kur? Niekur kitur nepaslėpsi. Čia saugiausia – tokia vieta, kurios jie niekad nesusigalvos tikrinti.

Aleksas Tomas pareiškė, jog nenori laukti, kol sniegu užsineš visi keliai. Pasakė, jog per žiemą išprotėsiąs palėpėje. Jog ir šiaip jau jam maišosi galvoje. Jog geležinkeliu nueisiąs kelias mylias ir įšoksiąs į prekinį traukinį – ten esanti įkalnė, ir traukinys sulėtinąs greitį. Pasakė, jog svarbiausia jam nusigauti iki Toronto, galėsiąs lengvai pasislėpti – ten turįs draugų, o tie irgi turį draugų. Paskiau vienaip ar kitaip pereisiąs sieną, Jungtinėse Valstijose būsią daug saugiau. Kaip sprendžiąs iš skaitytų laikraščių, valdžia įtarianti, kad jis jau kitapus sienos. Jo niekas nebeieškąs Port Tikonderogoje, kaip kažin ką.

Sausio pirmąją savaitę nutarėme, jog jam jau nebepavojinga leistis kelionėn. Nukosėjome jam seną tėčio paltą, užkištą į patį

drabužinės galą, įdėjome pavalgos – duonos, sūrio, obuolį – ir išlydėjome jį į kelią. (Tėtis vėliau pasigedo palto, ir Lora prisipažino atidavusi jį valkatai, ir beveik nemelavo. Toks poelgis visiškai atitiko Loros būdą, tad niekam nekilo jokių įtarimų, paniurzgė, ir tiek.)

Tą naktį, Aleksui iškeliaujant, mudvi išlydėjome jį pro galines duris. Pasakė, kad mums labai dėkingas, kad niekada to nepamiršiąs. Apkabino mudvi – vienodai, broliškai, nei ilgiau, nei trumpiau kiekvieną. Buvo aišku, jog trokšta mūsų nusikratyti. Nors buvo naktis, man buvo toks keistas įspūdis, jog lydime jį į mokyklą. Paskiau mudvi apsiverkėme kaip motinos. Mums atlėgo širdis – jis išeina, nebereikia juo rūpintis, – bet drauge buvo ir graudu kaip motinoms.

Jis paliko pigų sąsiuvinuką – vieną iš tų, kuriuos buvome jam davę. Savaime suprantama, iškart atsiskleidėme norėdamos pažiūrėti, ar bus ką nors parašęs. Ko mudvi tikėjomės? Atsisveikinimo žodžio, kuriuo pareikštų begalinį dėkingumą? Švelnių jausmų? Kažko panašaus.

Štai ką mes pamatėme:

anchorynas	nakrodas
berelas	oniksoras
karchinealas	porfirialas
diamitas	kvarcefyras
ebonortas	rintas
fulgoras	safirionas
glucas	tristokas
horcas	ulintas
iridis	vorveras
jocintas	votanitas
kalkilas	ksenoras
lazaris	jorula
malachontas	zykronas

– Brangakmeniai? – paklausė Lora.

– Ne. Iš skambesio nepanašu, – atsakiau.

– Gal čia svetima kalba?

Protas nenešė. Mano galva, tas sąrašas atrodė įtartinai panašus į slaptaraštį. Galbūt Aleksas Tomas (vis dėlto) buvo tas, kuo jį įtarė kiti: savotiškas šnipas.

– Man regis, reikėtų tai sunaikinti, – tariau.

– Aš sunaikinsiu, – greitai tarė Lora. – Sudeginsiu savo židinyje.

Ji sulankstė popierių ir įsikišo į kišenę.

Aleksui išvykus, po savaitės Lora įpuolė į mano kambarį.

– Man regis, tau praverstų šita nuotrauka, – tarė.

Tai buvo ta pati mūsų visų trijų nuotrauka, Elvūdo Mario padaryta per pikniką. Lora iškirpo save – liko tik jos ranka. Ji neiškirpo rankos, kad būtų tiesus kraštas. Nuotraukos nenuspalvino, išskyrus savo ranką. Nudažė ją blyškiai gelsva spalva.

– Dėl Dievo meilės, Lora! – sušukau. – Iš kur tu ją ištraukei?

– Pasidariau kelias, kai dirbau pas Elvūdą Marį, – paaiškino ji. – Aš turiu ir negatyvą.

Neišmaniau, ar man supykti, ar išsigąsti. Labai keistai atrodė ta apkarpyta nuotrauka. Per nugarą perbėgo šiurpas pamačius gelsvą Loros ranką – nelyginant švytintį krabą – sėlinant prie Alekso.

– Kodėl taip padarei?

– Nes tu tik tiek ir nori prisiminti, – atsakė ji.

Tai buvo taip akiplėšiška, jog netekau žado. Ji pažvelgė man tiesiai į akis: jeigu tai būtų kas kitas, galėčiau pagalvoti, jog nori mane įžeisti. Tačiau Lora tokia buvo apsigimusi: jos balse nebuvo justi nei pašaipos, nei pavydo. Ji paprasčiausiai konstatavo faktą.

– Nieko tokio, – pridūrė ji. – Sau aš turiu kitą.

– Tavojoje manęs nėra?

– Ne, nėra, – atsakė ji. – Tik tavo ranka.

Niekad daugiau iš jos neišgirdau žodžių, panašių į prisipažinimą, kad ji myli Aleksą Tomą. Aišku, išskyrus tą dieną prieš pat mirtį. Tačiau ji niekados neištarė žodžio *meilė*, netgi tuomet.

Reikėjo išmesti tą sudarkytą nuotrauką, bet aš jos neišmečiau.

Gyvenimas vėl ramiai plaukė sena vaga. Lyg susitarusios mudvi su Lora niekada neužsimindavome apie Aleksą Tomą. Būtų reikėję nuslėpti per daug dalykų ir iš vienos pusės, ir iš kitos. Iš pradžių vis lipdavau į palėpę – dar būdavo justi silpnas dūmų tvaikas, – bet veikiai nustojau, nes tai nedavė nieko gera.

Mes vėl ėmėme rūpintis kasdieniais reikalais, kiek tai buvo įmanoma. Dabar turėjome truputį daugiau pinigų, nes tėtis pagaliau gavo draudimą už sudegusį fabriko pastatą. To neužteko, tačiau – jo žodžiais tariant – bent galėjome trumpai atsikvėpti.

Imperijos svetainė

Keičiasi metų laikas, sukasi žemė toldama nuo šviesos; po pakelės krūmais kaip sniego pranašai skrajoja vasarą išmėtyti taukuoti popiergaliai. Orui vis sausėjant, pamažu pratinamės prie artėjančios Sacharos, kuri atsivers žiemą, įjungus centrinį šildymą. Jau ima skeldėti nykščių galai, vis labiau džiūsta mano veidas. Jei galėčiau veidrodyje pamatyti savo odą, – jei galėčiau pakankamai arti prisikišti ar pakankamai atšlyti, – ji būtų išvagota siaurų raukšlelyčių, nusidriekusių tarp giliųjų raukšlių, nelyginant dramblio kaulo raižinys.

Naktį sapnavau, kad mano kojos plaukuotos. Plaukuotos ne įprastai, bet nežmoniškai – man bežiūrint, šlaunys apžėlė kuokštais, sruogomis juodų gaurų, kaip žvėries kailis. Ateina žiema, sapnavau aš, vadinasi, aš ruošiuosi žiemos įmygiui. Iš pradžių apžėlsiu, paskiau įroposiu į olą ir užmigsiu. Viskas atrodė normalu, lyg visa tai jau būčiau patyrusi anksčiau. Paskiau per sapną prisiminiau, jog niekada nesu buvusi tokia plaukuota, jog visada buvau plyna kaip delnas ar bent jau tokios buvo kojos; taigi, nors jos ir buvo priaugusios prie mano kūno, tos apžėlusios kojos negalėjo būti mano. Ir, be kita ko, jos buvo netekusios jautrumo. Tai buvo ne mano, bet kažkieno kito – žvėries ar žmogaus – kojos. Man nieko kita nebeliko, tik apžiūrėti tas kojas, apčiupinėti jas nuo viršaus iki apačios, kad įsitikinčiau, kas tai yra iš tikrųjų.

Išsigandusi pabudau ar bent jau taip man pasirodė. Sapnavau, kad grįžo Ričardas. Girdėjau jį kvėpuojant šalia lovoje. Ir vis dėlto šalia nebuvo nė gyvos dvasios.

Tuomet pabudau iš tikrųjų. Kojos buvo nutirpusios: nugulėjau nepatogiai pasivertusi. Siektelėjau naktinės lempos jungiklio, iššifravau savo laikrodį: antra valanda nakties. Širdis skaudžiai daužėsi krūtinėje, lyg būčiau bėgusi. Tiesą sako žmonės, pagalvojau. Nuo košmaro galima numirti.

Skubu, kaip vėžys krypuliuoju popieriaus lakštu. Mudvi su širdimi einame lenktynių, skubame iš lėto, bet aš ketinu atbėgti pirma. Kur? Pasiekti finišą arba *Finišą*. Vienokį ar kitokį. Tam tikra prasme ir viena, ir kita yra tam tikras paskirties punktas.

Tūkstantis devyni šimtai trisdešimt penktųjų metų sausis ir vasaris. Snigo, šaltis gniaužė kvapą; krosnys ūžė, padangėn kilo dūmai, gaudė radiatoriai. Nučiuožę nuo kelio, automobiliai virsdavo į griovius; tikėdamiesi susilaukti pagalbos, vairuotojai negesindavo variklių ir uždusdavo nuo smalkių. Parkuose ant suoliukų ir apleistuose sandėliuose žmonės aptikdavo sušalusių valkatų, sustingusių kaip manekenai, kurie tiktų demonstruoti skurdui parduotuvių vitrinose. Mirusiųjų nebuvo įmanoma palaidoti, nes įšalusios kaip akmuo žemės neėmė joks kastuvas, tad jie laukdavo savo eilės suirzusių laidojimo biurų savininkų priestatuose. Žiurkės tarpte tarpo. Nerasdamos darbo ir neišgalėdamos susimokėti už butą, moterys su vaikais atsidurdavo sniege, išmestos iš namų su visais rykais ir dalykais. Ant užšalusios Luvto upės prie malūno užtvankos čiuožė vaikai, du pasiekė kitą krantą, vienas įlūžo ir nuskendo. Nuo šalčio sproginėjo vandentiekio vamzdžiai.

Mudvi su Lora vis rečiau būdavome drauge. Tiesą pasakius, mes retai susitikdavome: ji darbavosi labdaros virtuvėje, ar bent taip mums sakė. Rini pareiškė, jog nuo ateinančio mėnesio dirbsianti pas mus tik tris dienas per savaitę; girdi, kojos nebeklausančios, bet tuo pretekstu ji dangstė tikrąją priežastį: mes nebeišgalėjome mokėti jai algos. Šiaip ar taip, aš tat supratau, tai dūrė į akis. Net ir tėčiui, kuris atrodė lyg išsigelbėjęs iš traukinio katastrofos.

Sagų fabrikas stovėjo tuščias, išdegęs iš vidaus ir nusiaubtas. Mes neturėjome pinigų jam atstatyti: draudimo bendrovė gudra-

vo, minėjo paslaptingas tyčinio padegimo aplinkybes. Sklido gandai, jog iš tikrųjų viskas buvę kitaip: kai kas, šmeiždamas tėtį, netgi piršo mintį, jog jis pats sukėlęs gaisrą. Kiti du fabrikai buvo uždaryti; tėtis laužė sau galvą svarstydamas, kaip galėtų juos vėl paleisti į darbą. Jisai vis dažniau važinėdavo su reikalais į Torontą. Kartais veždavosi ir mane, ir mes apsistodavome Karališkajame Jorko viešbutyje, garsėjančiame kaip pats geriausias. Ten apsigyvendavo bendrovių prezidentai, daktarai ir teisininkai su savo meilužėmis ir ištisą savaitę duodavo garo, bet tuomet aš to nežinojau.

Kas apmokėdavo tas mūsų iškylas? Įtariu, jog Ričardas, kuris visada ten maišydavosi. Kaip tik su juo tėtis aptardavo verslo reikalus: vienintelio verslo, kuris traukėsi kaip šagrenės oda. Tėtis norėjo parduoti fabrikus, o tai buvo keblus dalykas. Jis bandė parduoti anksčiau, bet tuomet niekas nepirko jo siūlomomis sąlygomis. Jis norėjo parduoti tik mažesnę dalį akcijų. Jis norėjo išlaikyti kontrolinį paketą. Jis norėjo kapitalo injekcijos. Jis norėjo, kad vėl atsidarytų fabrikai ir jo vyrai turėtų darbo. Jis vadino juos „savo vyrais“, lyg jie vis dar tarnautų kariuomenėje, o jis būtų jų vadas. Jis nenorėjo susitaikyti su nuostoliais ir atsižadėti savo vyrų, nes, kaip visiems yra ar buvo žinoma, kapitonas skęsta drauge su laivu. Dabar žmonės susižertų pinigus, susikrautų mantą ir rautų į Floridą.

Pasak tėčio, aš jam buvau reikalinga „protokolui rašyti“, bet aš neparašiau nė vieno. Man rodos, jis tik norėjo turėti ką nors šalia – kas teiktų moralinę paramą. Jam tikrai jos reikėjo. Jis buvo sudžiūvęs kaip šiekštas, jam be perstojo drebėjo rankos. Tik vargais negalais jis įstengdavo pasirašyti.

Lora niekad nevažiuodavo su mumis į tas iškylas. Jos ten nereikėjo. Ji likdavo namie dalyti trijų dienų senumo duonos ir pilstyti skystos sriubos. Ji pradėjo pati šykštėti sau valgio, lyg jausdamasi neturinti teisės valgyti.

– Jėzus valgė, – sakydavo Rini. – Jis valgė viską. Jis nepasninkavo.

– Taip, bet aš ne Jėzus, – atsiliepdavo Lora.

– Ką gi, ačiū Dievui, kad ji turi bent tiek sveiko proto ir tai supranta, – niurgzdavo man Rini.

Išgrandžiusi iš puodo du trečdalius atlikusių Loros pietų, ji sukrovė viską į dubenį, nes būtų nuodėmė ir sarmata suversti maistą į atmatas. Visus tuos metus Rini didžiuodavosi, jog niekad nieko neišmeta.

Tėtis nebeturėjo vairuotojo, o pats vairuoti nesiryžo – nebepasitikėjo savimi. Mudu važiuodavome į Torontą traukiniu, atvykdavome į centrinę stotį ir, perėję gatvę, atsidurdavome viešbutyje. Popiet, vykstant deryboms, aš galėdavau leisti laiką kaip tinkama. Šiaip ar taip, dažniausiai tupėdavau savo kambaryje, nes bijojau miesto ir gėdijausi savo atgyvenusių drabužių, kuriais vilkėdama atrodydavau dar jaunesnė. Skaitydavau žurnalus *Ladie's Home Journal, Collier's, Mayfair*. Ryte rydavau apsakymus apie meilę. Man visiškai nerūpėjo puodai ir nėrinių pavyzdžiai, tačiau domėjausi patarimais apie veido priežiūrą. Taipgi skaitydavau reklamas. Man nepalyginamai geriau sektųsi lošti bridžą susiveržus latekso korsetu, tampriu tiek į ilgį, tiek į plotį. Jei pasikliaučiau Spadsu, galėčiau rūkyti kaip kaminas ir niekas to nė nenumanytų, nes mano dantys tviskėtų kaip perlas. Man labai praverstų toks preparatas, vadinamas Larveksu, iškart nusikratyčiau bet kokių rūpesčių dėl kandžių. Bigvino viešbutyje, nuostabaus Baiso ežero pakrantėje, kur žavi kiekviena akimirka, galėčiau daryti liesėjimo pratimus paplūdimyje skambant muzikai.

Darbo dienai pasibaigus, visi trys – tėtis, Ričardas ir aš – eidavome pietauti į restoraną. Sėdėdavau netardama nė žodžio, nes ką gi būčiau galėjusi pasakyti? Kalba eidavo apie ekonomiką, politiką, Depresiją, padėtį Europoje, baugų komunizmo plitimą pasaulyje. Ričardas buvo tos nuomonės, jog finansiniu požiūriu Hitleris tikrai ištraukė Vokietiją iš duobės. Jis menkiau pritarė Musoliniui, laikydamas jį mėgėju ir neišmanėliu. Ričardas ketino investuoti į naują audinį, kurį italai gamino – didžiausia paslaptis! – iš įkaitintų pieno proteinų. Tačiau ta medžiaga, pasak Ričardo, vos sudrėkusi ima bjauriai dvokti sūriu, ir todėl Šiaurės Amerikos damos niekada nesutiksiančios su tuo taikstytis. Jis verčiau laikysiąsis dirbtinio šilko, nors tas ir glamžosi sudrėkęs, sek-

siąs įvykių eigą ir griebsiąs, kai tik pasitaikysią kas nors perspektyvaus. Juk turi atsirasti kas nors nauja, koks dirbtinis audinys, kuris visiškai išstumtų šilką ir – bent jau iš dalies – medvilnę. Moterys nieko kita nepageidauja, tik audinio, kurio nereikėtų lyginti, kurį galėtų padžiauti ant virvės, ir tas išdžiūtų nesusiglamžęs. Jos taipgi pageidauja patvarių ir permatomų kojinių, kad vyrai grožėtųsi jų kojomis. Ar ne tiesa? – šypsodamas paklausė manęs. Jis visada kreipdavosi į mane, kai tik kalba nukrypdavo apie moteris.

Aš linktelėjau galva. Aš visados linkčiodavau. Aš niekada atidžiai nesiklausydavau – mat man būdavo ne tik nuobodu, bet ir skaudu. Man suspausdavo širdį bematant, jog tėtis pritaria, mano akimis žiūrint, jam nepriimtinai nuomonei.

Ričardas pareiškė, jog mielai pakviestų mus pietų į savo namus, tačiau esąs viengungis, ir nieko doro iš to neišeitų. Pasak jo, butas esąs baisiai neišvaizdus, ir, jo žodžiais tariant, jis gyvenąs kaip vienuolis.

– Koks čia gyvenimas be žmonos? – nusišypsojo jis.

Klausimas nuskambėjo kaip citata. Man regis, tai ir buvo kokio personažo žodžiai.

Ričardas man pasipiršo Karališkojo Jorko viešbučio Imperijos svetainėje. Jis pakvietė mudu su tėčiu pusryčių, bet paskutinę akimirką, mums žingsniuojant viešbučio koridorium prie lifto, tėtis pareiškė, kad jis neturįs laiko. Aš turėsianti eiti viena, pasakė jis.

Savaime suprantama, jiedu buvo susitarę iš anksto.

– Ričardas nori kai ko tave paklausti, – tarė man tėtis.

Jis kalbėjo atsiprašomu tonu.

– Aha? – atsiliepiau.

Tikriausiai ko nors apie lyginimą, bet aš per daug neėmiau į galvą. Ričardas, mano akimis žiūrint, buvo suaugęs žmogus. Jam buvo trisdešimt penkeri, man – aštuoniolika. Jis buvo iš tų vyrų, kurie jau nebegali manęs sudominti.

– Man regis, jis prašys tavo rankos, – pridūrė jis.

Tuo metu mudu buvome vestibiulyje. Aš atsisėdau.

– Aha, – išlemenau.

Staiga man paaiškėjo tai, kas turėjo būti jau senokai aišku. Ko nepratrūkau kvatoti, lyg tai būtų buvęs netikęs pokštas. Paskiau man buvo toks pojūtis, jog nebeturiu skrandžio. Vis dėlto mano balsas skambėjo ramiai.

– Ką turėčiau daryti?

– Aš jau sutikau, – tarė tėtis. – Dabar spręsti reikia tau.

Paskiau pridūrė:

– Nuo to daug kas priklauso.

– Daug kas?

– Man reikia pasirūpinti jūsų ateitimi. Tuo atveju, jeigu kas nors man atsitiktų. Ypač Loros ateitimi.

Jis turėjo galvoje, kad jeigu neištekėsiu už Ričardo, mes liksime be pinigų. Jis taipgi turėjo galvoje, kad nė viena mudviejų – nei aš, nei juo labiau Lora – nesugebėsianti išgyventi.

– Man reikia pasirūpinti ir fabrikais, – kalbėjo jis toliau. – Man reikia pasirūpinti verslu. Dar įmanoma jį išgelbėti, bet bankininkai neduoda man ramybės. Jie lipa man ant kulnų. Jie ilgai nelauks.

Pasirėmęs ant savo lazdos, jis žiūrėjo akis nudūręs į kilimą, ir aš mačiau, kad jam gėda. Kad jis visiškai priveiktas.

– Nenoriu, kad viskas nueitų veltui. Tavo senelis ir, be to... Nenoriu paleisti vėjais penkiasdešimt, šešiasdešimt metų darbo...

– Aha. Aišku.

Aš pasijutau priremta prie sienos. Neturėjau kitos išeities.

– Jie pasiims ir Avilioną. Parduos jį.

– Parduos?

– Jis įkeistas.

– Aha!

– Tau reikės trupučio tvirtybės apsispręsti. Trupučio drąsos. Stačiai sukąsk dantis, ir baigta.

Aš neatsakiau nė žodžio.

– Savaime suprantama, privalai pati nuspręsti, nors koks būtų sprendimas.

Aš neatsakiau nė žodžio.

– Nenorėčiau, kad tu darytum ką nors, kas tau visiškai ne prie širdies, – tarė jis, žiūrėdamas pro mane sveikąja akimi ir truputį raukdamas antakius, lyg pamatęs kokį nepaprastai svarbų dalyką.

Užpakaly manęs buvo tik siena.

Aš neatsakiau nė žodžio.

– Puiku. Žodžiu, viskas. – Atrodė, kad jam atlėgo širdis. – Grifenas labai blaivaus proto vyras. Man regis, jis, be kita ko, labai patikimas.

– Ko gero, – pritariau. – Tikriausiai labai patikimas.

– Būsi gerose rankose. Ir Lora, savaime suprantama.

– Savaime suprantama, – silpnai pritariau. – Ir Lora.

– Nenusimink.

Ar aš jį smerkiu? Ne. Dabar nebesmerkiu. Žvelgiant į praeitį, viskas atrodo aišku, tačiau tuomet jis darė tik tai, kas laikoma – tuo metu buvo laikoma – tiesiogine priederme. Jis ieškojo kuo geresnės išeities, jo akimis žiūrint.

Ričardas priėjo lyg netyčia mus pamatęs, ir abu vyrai paspaudė vienas kitam rankas. Padavė ir man ranką, spustelėjo. Paskiau paėmė už alkūnės. Tuo metu vyrai šitaip vesdavo moteris – laikydami už alkūnės, ir šitaip, laikydamas už alkūnės, jis nuvedė mane į Imperijos svetainę. Pasakė, jog mieliau būtų užsakęs staliuką Venecijos kavinėje, kur daug smagesnė ir malonesnė aplinka, bet, deja, nebuvę laisvų vietų.

Dabar keista visa tai prisiminti, bet tuomet Karališkasis Jorko viešbutis buvo aukščiausias Toronto pastatas, o Imperijos svetainė – didžiausias restoranas. Ričardas turėjo potraukį prie didumo. Pačioje salėje buvo kelios eilės storų kvadratinių kolonų, mozaikinės lubos, virtinė sietynų, kurių kiekvienas apačioje buvo papuoštas kutu: konservuota prabanga. Viskas aplink atrodė dramblota, šiurkštu, pilvota – išvagota gyslų tam tikra prasme. Pirmas žodis, dingtelėjęs man galvon, buvo *porfyras*, nors ten jo, ko gero, nebūta nė kvapo.

Buvo dvylikta valanda, viena tų stulbinančių žiemos dienų, nepalyginamai skaistesnių, nei turėtų būti. Balti saulės spindulių pluoštai gulė pėdais, smelkdamiesi pro sunkias, man regis, tamsiai raudonas ir, savaime aišku, aksomines užuolaidas. Be virtų daržovių ir drungnos žuvies kvapų, būdingų viešbučių restoranams, atsidavė įkaitusiu metalu ir svylančiais skudurais. Ričardas

buvo užsisakęs staliuką tamsiame kampe, toliau nuo dagios saulės šviesos. Pūstoje vazelėje pūpsojo raudonos rožės pumpuras; žiūrėjau pro jį į Ričardą svarstydama, kaip jis pradės piršus. Ar paims mano ranką, paspaus, nesiryš prabilti, mikčios? Vargu bau.

Nepasakyčiau, kad jo baisiai nemėgau. Man jis nepatiko. Nebuvau susidariusi apie jį kokios nors nuomonės, nes niekad per daug apie jį negalvojau, nors – kada ne kada – pastebėdavau, kad elegantiškai rengiasi. Kartais atrodydavo pernelyg išsipustęs, tačiau bent jau nebuvo iš tų, kuriuos pavadintum negražiais, nieku gyvu. Man rodės, kad geresnį jaunikį vargu ar surastum. Man truputį svaigo galva. Vis dar nebuvau apsisprendusi.

Priėjo kelneris. Ričardas užsakė valgius. Paskiau žvilgtelėjo į rankinį laikrodį. Paskiau prabilo. Nelabai klausiausi, ką jis kalba. Jis nusišypsojo. Išsiėmė mažytę, juodu aksomu trauktą dėžutę, atvožė. Viduje tvykstelėjo šviesos atskala.

Naktį praleidau plačioje viešbučio lovoje, susirietusi į kamuoliuką, kalendama dantimis. Kojos buvo ledinės; gulėjau kelius įrėmusi pasmakrėn, galvą padėjusi ant priegalvio kraštelio; prieš akis be krašto plytėjo arktinė baltų krakmolytų paklodžių begalybė. Žinojau, kad niekada jos nepereisiu, neatrasiu kelio, nesugebėsiu grįžti ten, kur šilta; žinojau, kad neišmanau, kur einu; žinojau, kad pasiklydau. Po kelerių metų mane suras būrys drąsuolių – parkritusią kelyje, priekin ištiesta ranka, lyg bandančią griebtis už šiaudo, sudžiūvusią, vilkų apgraužtais pirštais.

Tiesą pasakius, mane ėmė siaubas, tačiau anaiptol ne paties Ričardo aš siaubingai bijojau. Man buvo toks įspūdis, jog kokia pikta galia būtų nukėlusi švytintį Karališkojo Jorko viešbučio skliautą ir stebeilijusi į mane iš juodos žiburiuojančio dangaus tuštumos. Mane stebėjo Dievas, nukreipęs žemyn savo vienintelės akies blankų ironišką prožektorių. Jis mane stebėjo; stebėjo, kaip atlaikau man skirtą išbandymą; stebėjo, kaip palūžta mano tikėjimas. Mano kambaryje nebebuvo grindų: buvau pakibusi ore, pasirengusi smegčia kristi žemyn. Krisiu be galo be krašto – vis žemyn ir žemyn.

Beje, kai esi jaunas, tokius gūdžius jausmus labai jau retai neišsklaido skaisti rytmečio šviesa.

Árkadija

Už lango tamsiame kieme – sniegas. Pakšteleju į stiklą. Bučinys iškart dingsta, nes dar lapkritis, ir vis dėlto gera iš anksto mėgautis būsimais malonumais. Nežinia kodėl man kutena širdį. Žinau, ko sulauksime ilgai netrukus: atlydžių, tamsių dienų, gripo, lijundros, vėjo, druskos dėmių ant batų. Ir vis dėlto laukiame nekantraudami: iš anksto ruošiamės grumtynėms. Žiema – tai toks reiškinys: išeini į lauką, susitinki su ja, susiduri akis į akį, o paskiau parodai nosį ir sprunki į vidų. Ir vis dėlto norėčiau, kad šiuose namuose būtų židinys.

Namuose, kur gyvenau su Ričardu, buvo židinys. Keturi židiniai. Kiek prisimenu, vienas buvo mūsų miegamajame. Karštis glamonėdavo kūną.

Nusiraitoju megztinio rankoves, įtraukiu rankas į vidų. Atrodo lyg bepirštės pirštinės, kurias mūvėdavo kadaise daržovių ir vaisių pardavėjai ir panašaus amato žmonės, dirbdami šaltyje. Ruduo pasitaikė šiltas, bet man nevalia su ta diena gyventi. Reikėtų patikrinti šildymo krosnį. Išsitraukti flanelinius naktinius marškinius. Susidaryti atsargą pupų konservų, žvakių, degtukų. Gali užeiti audra su lijundra kaip pernai, paralyžiuoti visą šalį, ir tuomet liksi be elektros, neveiks tualetas, neturėsi geriamo vandens ir gausi tirpintis sniegą.

Darže nebėra nieko, tik sudžiūvę lapai, sustirę trapūs stagarai ir kelios užsispyrėlės chrizantemos. Saulės kelias tolydžio trumpėja; anksti temsta. Rašau prie virtuvės stalo, viduje. Pasigendu vandens šniokštimo per slenksčius. Kartais suūžia vėjas, siausda-

mas pro plikas be lapų šakas, ir tas jo siausmas primena slenksčių ūžesį, nors ir ne toks pastovus.

Tą pačią savaitę, kai įvyko sužadėtuvės, ėjau pietų su Ričardo seserimi Vinifrede Grifen Prajor. Pakvietė jinai, bet, man regis, iš tikrųjų viską suruošė Ričardas. Galimas daiktas, aš klystu, nes ne vienas šoko pagal Vinifredės dūdą, ko gero, ir Ričardas šiuo atveju nebuvo išimtis. O tikriausiai jiedu abu viską sugalvojo.

Pietų pakvietė į Arkadiją. Ten pietaudavo tos damos – Karalienės gatvėje, virš Simpsonų prekybos centro, erdviame restorane aukštomis lubomis, bizantinio stiliaus (mat buvo skliautuotas, su palmėmis puoduose), violetinių ir sidabrinių tonų, aptakių formų sietynais ir krėslais. Per aukšto vidurį ratu ėjo balkonas kaltinės geležies turėklais, skirtas tik vyrams, verslininkams. Iš ten sėdėdami jie galėjo stebėti apačioje – lyg paukštidėje – čiauškiančias, plunksnomis apsikaišiusias damas.

Aš vilkėjau pačiais dailiausiais išeiginiais drabužiais, vieninteliais, kuriais galėjau vilkėti tokia proga: tamsiai mėlynu kostiumėliu su plisuotu sijonu, balta palaidinuke su kaspinu pakaklėje, ant galvos turėjau tamsiai mėlyną šiaudinę skrybėlę. Šitaip apsirengusi atrodžiau kaip moksleivė ar Gelbėjimo Armijos darbuotoja, renkanti aukas. Jau nekalbu apie batelius; šiandien vien juos prisiminus apima gėda. Savo naujintelaitį sužadėtuvių žiedą slėpiau po medvilnine pirštine, suvokdama, jog, matydami mane tokiais drabužiais, žmonės pagalvos, kad jis netikras arba vogtas.

Metrdotelis nužvelgė mane tokiomis akimis, lyg būčiau užėjusi netyčia arba sumaišiusi duris – o gal aš ieškanti darbo? Atrodžiau tikrai kaip kaliausė ir per jauna pietauti su damomis. Tuomet pasakiau Vinifredės pavardę, ir viskas įėjo į savo vėžes, nes Vinifredė kone gyveno Arkadijoje. (Ji pati sakėsi ten *kone gyvenanti*.)

Žodžiu, man bent jau neteko laukti siurbčiojant ledinį vandenį, spoksant į mane išsipusčiusioms moterims ir svarstant, kaip aš ten patekau, nes Vinifredė jau sėdėjo prie vieno tų baltutėlių stalų. Ji buvo aukštesnė, negu man pasirodė pirmą kartą, – *laibesnė* ar galbūt, kaip sakytume, *liaunesnė*, nors toks įspūdis susidarė vei-

kiau dėl to, jog ji buvo susiveržusi korsetu. Ji vilkėjo žaliu kostiumėliu – ne pastelinio žalumo, bet ryškiai, tiesiog akį rėžiančiai žaliu. (Tokios pat spalvos buvo chlorofilinė kramtomoji guma, po dviejų dešimtmečių atėjusi į madą.) Avėjo priderintus žalius krokodilo odos batelius. Jie atrodė kaip guminiai, žvilgėjo tarytum suvilgyti, lyg vandens lelijų lapai, ir man dingtelėjo, kad niekada nesu mačiusi tokių nuostabių neregėtų batelių. Jos skrybėlaitė buvo to paties stiliaus – žalio audinio vingilis, užtupdytas ant viršugalvio lyg užnuodytas tortas.

Tuo metu ji kaip tik darė tai, kas man buvo prigrasinta niekada nedaryti, nes tai nepadoru: viešai žiūrėjo į save, atsivožusi pudrinės veidrodėlį. Negana to – pudravosi nosį. Kol aš dvejojau nenorėdama parodyti, jog užklupau ją taip negražiai elgiantis, ji staigiai užvožė pudrinę ir be niekur nieko įsimetė į žalią blizgantį krokodilo odos rankinuką. Paskiau kilstelėjo galvą, iš lėto pasuko savo pudruotą veidą, lyg prožektorium perleisdama viską aplink nuožmiu neveizdžiu žvilgsniu. Paskiau pastebėjo mane, nusišypsojo ir sveikindamasi atkišo suglebusią ranką. Ji mūvėjo sidabrinę apyrankę, kurios iškart pašėlusiai įsigeidžiau.

– Vadink mane Frede, – tarė ji, man atsisėdus. – Visos geros draugės taip mane vadina, o aš norėčiau, kad mudvi būtume neišskiriamos draugės.

Tuomet tokios moterys kaip Vinifredė buvo pamėgusios vadintis mažybiniais vardais, kad atrodytų jaunos: Bilėmis, Bobėmis, Vilėmis, Čarlėmis. Aš neturėjau tokio prievardžio, tad negalėjau mainais pasiūlyti jai vadinti save kitoniškai.

– Oho, ar čia tas žiedas? – tarė ji. – Žavingas, ar ne? Aš padėjau Ričardui jį išrinkti – jam patinka, kai aš apsiimu vietoj jo ką nors nupirkti. Vyrai stačiai suserga, kai jiems prireikia apsipirkti, ar ne? Jis gal pageidavo smaragdo, bet niekas negali prilygti deimantui, ar ne tiesa?

Kalbėdama ji įdėmiai stebėjo mane atkariai mėgaudamasi – norėdama pamatyti, kaip aš atsiliepsiu sužinojusi, jog sužadėtuvių žiedas nupirktas šiaip, atsitiktinai. Jos akys buvo protingos, neįprastai plačios, vokai padažyti žaliais šešėliais. Kruopščiai išpešioti, pieštu-

ku išvedžioti ir dailiu lanku išsirietę antakiai teikė jai nuobodžio ir sykiu nepatiklaus nustebimo išraišką, tokią būdingą to meto ekrano žvaigždėms, nors aš labai abejoju, kad Vinifredė būtų galėjusi kada nors nustebti. Ji dažėsi lūpas tamsiai oranžine spalva, ką tik pasirodžiusia rinkoje, – spalva, vadinama *krevete*, kaip sužinojau iš savo popietėmis skaitomų žurnalų. Jos burna buvo tokio pat kinematografinio piešinio kaip ir antakiai: abi viršutinės lūpos pusės atrodė kaip Kupidono lankas. Ji kalbėjo, kaip tuomet buvo sakoma, pragertu balsu – žemu, beveik dusliu, rupliu, pošiurkščiu kaip katės liežuvis tonu, koks būtų iš odos išgautas aksomas.

(Kaip pastebėjau vėliau, ji lošė kortomis. Lošdavo bridžą, ne pokerį – būtų buvusi neprilygstama lošiant pokerį, neprilygstama blefuotoja, tačiau tai buvo pernelyg rizikingas, pernelyg nenuspėjamas lošimas; jai patikdavo statyti korton tai, kas gerai žinoma. Ji taipgi žaisdavo golfą, tačiau daugiausia norėdama palaikyti naudingus ryšius, nors šioje srityje buvo ne tokia jau gabi, kaip tarėsi. Tenisas ją per daug išvargindavo; ji nieku gyvu nebūtų norėjusi, kad ją kas nors užtiktų prakaituojančią. Ji „buriuodavo“, o tai sakydama turėdavo omeny, jog sėdi laive ant priegalvio su skrybėlaite ant galvos ir su taure kokio gėrimo rankoje.)

Vinifredė paklausė, ko norėčiau valgyti. Atsakiau, jog man vis viena. Vadindama mane „širdele“, ji pareiškė, jog labai skanios Valdorfo salotos. Aš atsakiau, kad mielai jų paragausiu.

Neįsivaizdavau, kaip galėčiau išdrįsti ją vadinti *Frede*: tai atrodė labai familiaru, netgi nepagarbu. Šiaip ar taip, ji buvo suaugusi – trisdešimties ar bent jau dvidešimt devynerių metų. Buvo šešeriais ar septyneriais metais jaunesnė už Ričardą, tačiau jiedu buvo draugai: „Mudu su Ričardu tokie artimi draugai“, – pakuždėjo ji man kaip paslaptį pirmą – bet ne paskutinį – kartą. Be abejo, tai buvo grasinimas kaip ir diduma viso to, ką ji man paprastai sakydavo lengvabūdišku ir patikliu tonu. Tat reiškė ne vien tai, jog ji anksčiau už mane turėjo tam tikrų teisių ir priedermių, kurių suvokti aš negalėjau nė tikėtis, bet ir tai, kad jeigu kada nors būsiu neištikima Ričardui, man teksią atsiskaityti su jais abiem.

Ne kas kitas kaip ji tvarkanti visus Ričardo reikalus, paaiškino ji man, – pobūvius, kokteilius, pietus ir panašiai, – nes jisai vien-

gungis ir, pasak jos (tai ji man kartodavo metai į metus): „Mums, mergoms, priklauso sutvarkyti visus tuos niekus“. Paskiau ji pridūrė, jog tikrai džiaugiasi, kad Ričardas pagaliau nutarė surimtėti, sukurti šeimą, ir dar su tokia miela mergina kaip aš. Kartą kitą jau buvo įkliuvęs... kimba visokie lipčiai. (Taip Vinifredė visada kalbėdavo apie moteris, vienaip ar kitaip susijusias su Ričardu, – *lipčiai*, daugmaž kaip raizgai, voratinkliai, kilpos ar net išspjauta ant žemės kramtomoji guma, ant kurios galima netyčia užlipti.)

Laimė, Ričardas išvengęs tų lipčių, nors ir kaip tos moterys jį vaikėsi. Vaikėsi jį *būriais*, pasakojo man Vinifredė, nuleisdama savo pragertą balsą, ir man prieš akis iškilo Ričardas sudraskytais drabužiais, paprastai dailiai sušukuotais, o dabar susitaršiusiais plaukais baimingai sprunkantis nuo gaujos moterų, kurios skalydamos gulė jam ant kulnų. Tačiau man buvo sunku patikėti tokiu reginiu. Man protas nenešė, jog Ričardas gali bėgti, skubėti ar netgi bijoti. Man protas nenešė, jog jam gali grėsti pavojus.

Aš šypsojau linkčiodama galvą ir nelabai suvokdama, koks vaidmuo man geriausiai tiktų. Ar esu viena tų kibių *lipčių*? Galimas daiktas. Šiaip ar taip, iš pat pradžių man įteigė mintį, jog Ričardas iš prigimties apdovanotas didelėmis dorybėmis ir jog, norėdama išsilaikyti atitinkamame lygyje, turėčiau būti atsargi ir neįmerkti uodegos.

– Esu įsitikinusi, kad sugebėsi tvarkytis, – šyptelėjo Vinifredė. – Juk tu tokia *jauna*.

Tas mano jaunumas ir būtų didžiausia kliūtis tvarkytis, ir į tai Vinifredė dėjo visas viltis. Ji nieku gyvu nenorėjo atsižadėti savo įtakos ir atiduoti vadžias kam kitam.

Atnešė užsakytąsias Valdorfo salotas. Vinifredė pažiūrėjo, kaip aš imu peilį ir šakutę – gal bent jau nevalgysiu pirštais, sakyte sakė jos žvilgsnis, – ir vos girdimai atsiduso. Dabar suprantu, jog tuomet ji turėjo bėdos su manim. Aišku, jai pasirodė, kad aš užsidariusi savo kiaute arba labai varžausi: nemokėjau plepėti, buvau tokia netašyta, tokia *kaimietė*. O galbūt ji atsiduso nujausdama, kokią sunkią naštą užsikrauna, – kokį sunkų darbą turės nuveikti, nes buvau tik molio luitas ir jai reikėjo pasiraitoti rankoves ir imtis mane lipdyti.

Nieko nevalia atidėti rytojui. Ji puolė stačia galva. Ji mėgo kalbėti užuominomis, griebtis įtaigos. (Mėgo naudotis ir vėzdu, tačiau tuomet per pietus to nepastebėjau.) Ji pareiškė, jog pažinojo mano senelę ar bent jau buvo apie ją girdėjusi. Pasak jos, Monrealio Montfortų giminės moterys garsėjusios savo stiliumi, tačiau, aišku savaime, Adelija Montfort juk mirusi man dar negimus. Taip sakydama ji turėjo galvoje, kad, nepaisant mano kilmės, iš tikrųjų mums reikėsią viską pradėti nuo nulio.

Jos žodžiais tariant, drabužiai ne taip jau svarbu. Drabužius, aišku savaime, visada galima nusipirkti, tačiau man reikėsią išmokti jais vilkėti.

– Lyg tai būtų tavo antroji oda, – pridūrė ji.

Apie plaukus nesą ko nė kalbėti – ilgi, negarbanoti, sušukuoti aukštyn ir susegti segtuku. Pasak jos, jie prašyte prašosi žirklių ir šaltos šukuosenos. Paskiau išėjo kalba apie mano nagus. Prašom įsidėmėti: nieko tokio, kas rėžtų akis; buvau per jauna, kad griebčiausi ko nors, kas rėžia akis.

– Galėtum atrodyti žavi, – tarė Vinifredė. – Tikrų tikriausiai. Tik reikės truputį pasistengti.

Aš klausiausi nuolankiai, gniauždama apmaudą. Žinojau, kad neatrodau žavi. Nei Lora, nei aš nesame žavios. Mudvi buvome per didelės slapukės, kad atrodytume žavios, ar pernelyg tiesmukos. Mudvi niekada nesimokėme būti žavios, nes mus išlepino Rini. Ji buvo įsitikinusi, jog bet kam turėjo ganėti to, *kas mes esame*. Mudvi neturėjome iš kailio nertis, kad įtiktume žmonėms, gerintis jiems meilikaudamos, vizgindamos uodegą ir šaudydamos akutėmis. Man regis, tėtis sugebėdavo kai kur įžiūrėti žavesį, tačiau mudviem jo neįkvėpė nė trupučio. Jis norėjo, kad mudvi būtume kaip berniūkščiai, ir pasiekė savo tikslą. Berniukų niekas nemoko būti žaviais. Antraip žmonės manys, kad jie ne vyrai.

Pašaipiai šypsodama, Vinifredė žiūrėjo, kaip aš valgau. Jos mintyse aš jau buvau bevirstanti virtine būdvardžių – virtine juokingų pasakojimų, kuriuos ji išklosianti savo draugėms, Bilėms, Bobėms, Čarlėms. *Išsipusčiusi kaip kerdžiaus pati. Kemša lyg nuo badų sieto nutrūkusi. O kokie bateliai!*

– Puiku, – tarė ji, paknebinėjusi savo salotas – ji niekada nebaigdavo valgyti. – Dabar mudviem reikės gerokai galvą pakasyti.

Nesupratau, ką ji turi omeny. Ji vėlei truputį atsiduso.

– Reikia pasiruošti jungtuvėms, – pridūrė ji. – Turime ne tiek jau daug laiko. Aš jau galvojau apie šv. Simono Apaštalo bažnyčią, paskiau apie Karališkojo Jorko restorano pobūvių salę, didžiąją, iškilmėms surengti.

Tikriausiai galvojau, kad būsiu be niekur nieko atiduota Ričardui kaip pašto siuntinys; betgi ne – dar reikėjo ceremonijų, ir ne vienos. Kokteilių, arbatėlių, pražvalgų, nuotraukų laikraščiams. Viskas panėšėjo į Rini nupasakotas mamos vedybas, tik iš kito galo ir be kai kurių epizodų. Kur dingo romantiška preliudija su jaunuoliu, klūpančiu prie mano kojų? Pajutau, kaip per kūną perbėga šiurpas. Vinifredė tai pastebėjo, bet nė neketino manęs raminti. Nenorėjo, kad nusiraminčiau.

– Nesirūpink, širdele, – tarė ji tokiu tonu, jog nebeliko jokios vilties, ir patapšnojo man per ranką. – Aš tave paimsiu į nagą.

Pajutau, kaip pamažėle man išgaruoja visa valia – nebeturėjau galios nei krustelėti, nei ką padaryti. (Kaip kažin ką! Kai dabar prisimenu visa tai! Kaip kažin ką, ji elgėsi kaip viešnamio šeimininkė. Kaip kažin ką, kaip tikra sąvadautoja.)

– Dieve mane! Žiūrėk, kelinta valanda! – sušuko ji.

Ji turėjo sidabrinį laikrodėlį, žvilgantį lyg lydyto metalo juostelė; ciferblate vietoj skaičių žymėjo taškeliai.

– Bėgu. Tau atneš arbatos ir vaisių pyrago arba šiaip ko norėsi. Jaunutės merginos tokios skanližos! Gal todėl pačios yra skanėstai, ar ne?

Ji nusikvatojo, pasikėlė nuo stalo ir užspaudė man krevečių spalvos bučinį – ne ant skruosto, bet ant kaktos. Turbūt norėjo nurodyti mano vietą: buvo aišku, kad ji laiko mane vaiku.

Žiūrėjau, kaip ji tolsta raibuliuojančia pasteline Arkadijos erdve, tarytum čiuožte čiuožia vos vos linkčiodama ir saikingai pamodama ranka. Oras skyrėsi priešais ją lyg aukštos žolės; jos kojos, rodos, ėjo ne nuo klubų, bet tiesiai nuo liemens; nebuvo jokio liūliavimo. Man buvo toks įspūdis, jog mano kūnas vietomis

išsipūtęs – ten, kur ąselės, kilpelės, kojinių gumos. Aš trokšte troškau pamėgdžioti tą eiseną, tokią sklandžią, bekūnę, nepažeidžiamą.

Aš ištekėjau ne Avilione, bet Rouzdeile, Vinifredės namuose, panašiame į daržinę netikro Tiudorų stiliaus mūriniame trobesyje mediniu karkasu. Apsispręsta, jog taip būsią patogiau, nes didduma svečių turėjo atvažiuoti iš Toronto. Drauge būsią mažiau rūpesčių tėtei, kuris nebegalėjo sau leisti tokios prabangos ir iškelti, Vinifredės nuomone, pritinkamų vestuvių.

Drabužių, ir tų jis neįstengė įpirkti: tuo pasirūpino Vinifredė. Viename iš mano naujintelaičių lagaminų gulėjo teniso sijonėlis, nors aš teniso nežaidžiu, maudymosi kostiumėlis, nors nemoku plaukti, ir kelios balinės suknios, nors nemoku šokti. Kur aš galėjau to išmokti? Tik ne Avilione. Net plaukti neišmokau, nes Rini neleisdavo mums eiti maudytis. Tačiau Vinifredė užsispyrė. Pareiškė, jog man privalu turėti drabužių kiekvienam atvejui, nesvarbu, kad to ar to nemoku, tačiau neturiu pripažinti savo trūkumų.

– Sakyk, kad skauda galvą, – patarė ji. – Tai visados priimtinas pasiteisinimas.

Ji taipgi pripasakojo man daugybę kitokių dalykų.

– Gali niekad neslėpti, kad tau nuobodu, – sakė ji. – Tik niekad neišsiduok, kad bijai. Žmonės pajunta baimę kaip rykliai ir iškart apipuolę sudrasko. Gali žiūrėti į stalo kraštą, tuomet truputį nuleisi vokus, bet niekada nenudurk akių į grindis, nes atrodys, jog turi silpną kaklą. Ir nestovėk atsitiesusi – tu ne kareivis. Niekada nesižemink. Jeigu kas nors tau svies užgaulų žodį, pasakyk: *Prašom?*, lyg būtum nenugirdusi; devyni iš dešimties nedrįs to pakartoti. Niekada nekelk balso, kalbėdama su kelneriu, – tai vulgaru. Tegu jie prisilenkia, tam jie ir samdomi. Nežaisk su pirštinėmis ar plaukais. Visada dėkis, jog turi kokį nors įdomesnį užsiėmimą, bet niekada nerodyk pasibodėjimo. Jeigu turi kokių abejonių, eik į tualeto kambarį, tik nieku gyvu neskubėk. Abejingumas teikia žavesio.

Tokie buvo jos pamokslai. Nors ir nekenčiau jos, turiu pripažinti, jog tie patarimai man nepaprastai pravertė gyvenime.

Naktį prieš vedybas praleidau viename geriausių Vinifredės miegamųjų.

– Pasigražink, – linksmai tarė man, turėdama galvoje, jog nesu graži.

Ji davė man truputį kremo ir medvilnines pirštines – turėjau kremu išsitepti rankas ir užsimauti pirštines. Šitaip prižiūrimos rankos darydavosi baltutėlės ir švelnios – kaip švieži lašiniai. Stovėdama gretimame vonios kambaryje, klausiausi, kaip vanduo čiurškia į porcelianinę kriauklę, ir stebėjau veidrodyje savo veidą. Man buvo toks įspūdis, kad mano bruožai išblukę, išskydę, veidas lyg nutrinto muilo ovalas arba dylantis mėnulis.

Pro duris, jungiančias mudviejų kambarius, įėjo Lora ir atsisėdo ant tualeto dangčio. Eidama pas mane, ji niekad nesibelsdavo. Ji vilkėjo lygiais baltais medvilniniais naktiniais marškiniais, kurie anksčiau buvo mano, o plaukus buvo susirišusi ant pakaušio: ant peties svyrojo brandžių kviečių spalvos sruoga. Kojos buvo basos.

– Kur tavo šlepetės? – paklausiau.

Ji buvo prislėgtos nuotaikos. Nusiminusi, baltais marškiniais ir basa, ji atrodė panaši į atgailaujančią nusidėjėlę – eretikę iš senovinių paveikslų, vežamą sudeginti ant laužo. Ji stovėjo priekyje susinėrusi rankas, surėmusi nykščius taip, kad būtų O formos tarpas, lyg laikydama degančią žvakę.

– Pamiršau įsidėti.

Apsirengusi ji atrodydavo vyresnė nei iš tikrųjų, nes buvo aukšta, bet dabar atrodė jaunesnė – kokių dvylikos metų ir kvepėjo kaip kūdikis. Mat prausdavosi tokiu šampūnu – pirkdavosi vaikišką šampūną, nes buvo pigesnis. Ji stengdavosi beprasmiškai taupyti smulkmenoms. Ji apžvelgė vonios kambarį, paskiau nudūrė akis į plytelėmis grįstą aslą.

– Aš nenoriu, kad tu tekėtum, – tarė.

– Man tat ir šiaip jau aišku iš viso tavo elgesio, – atsakiau.

Ji murksodavo susiraukusi per visus renginius – pobūvius, prisimatavimus, repeticijas, – vos kreipdama dėmesį į Ričardą, vangiai paklusni Vinifredei nelyginant apmokoma tarnaitė. Ant manęs ji pyko, lyg tomis vedybomis geriausiu atveju būčiau norėjusi

suregzti klastingą užmačią, o blogiausiu – nusikratyti jos. Iš pradžių aš pagalvojau, kad ji, ko gero, man pavydi, bet klydau.

– Kodėl aš neturėčiau tekėti?

– Kad tu per jauna, – atsakė ji.

– Mama buvo aštuoniolikos. Šiaip ar taip, man jau beveik devyniolika.

– Betgi ji buvo įsimylėjusi. Ji norėjo ištekėti.

– Iš kur tu žinai, kad aš nenoriu? – atrėžiau suirzusi.

Akimirką ji tylėjo nuramdyta.

– Negali būti, kad tu *norėtum*, – atsakė įdėmiai žiūrėdama į mane.

Jos akys buvo padrėkusios, paraudusios: ji verkė. Man pašoko apmaudas: kokią teisę ji turi verkti? Kam jau kam, tik ne jai reikėtų verkti, o man.

– Svarbu ne tai, ko aš noriu, – šaltai atkirtau. – Tai vienintelė protinga išeitis. Ar tu nepastebėjai, kad mes neturime pinigų? Gal norėtum, kad atsidurtume gatvėje?

– Galėtume susirasti kokį darbą, – atsiliepė ji.

Šalia jos ant palangės stovėjo mano tualetinis vanduo; ji purškėsi juo išsiblaškiusi. Tai buvo *Guerlain Liù*, Ričardo dovana. (Ją išrinko Vinifredė, kaip ji pati man pasakė. *Vyrai tokie žiopli, nieko neišmano apie parfumeriją, tiesa? Kvepalai jiems muša į galvą.*)

– Nebūk kvaila, – atsakiau. – Ką mudvi galėtume daryti? Žengsi tokį žingsnį ir amžinai susiterši savo vardą.

– Et, daug ką galėtume daryti, – miglotai nusaukė ji, dėdama atgal mano tualetinį vandenį. – Galėtume dirbti padavėjomis.

– Iš to nepragyventume. Padavėjos užsidirba grynus niekus. Jos turi batus laižyti klientams, kad gautų arbatpinigių. Visos jos galų gale tampa pilnapadėmis. Tu nežinai, kiek viskas kainuoja, – tariau.

Lengviau būtų aiškinti aritmetiką paukščiui.

– Fabrikai uždaryti. Avilionas griūva, jį parduos iš varžytynių; bankai baigia išsunkti paskutinį kraujo lašą. Ar tu pasižiūri į tėtį? Ar *matai*, kaip jis atrodo? Iš pažiūros tikras senolis.

– Vadinasi, dėl jo, – tarė ji. – Dėl jo teki. Man regis, dabar viskas aiškėja. Man regis, tai žygdarbis.

– Aš darau tai, kas man atrodo reikalinga, – atsakiau.

Aš jaučiausi tokia dora ir sykiu taip gyvenimo nuskriausta, jog vos nepravirkau. Tačiau tuomet būtų viskas baigta.

– To nereikia daryti, – tarė ji. – Nieku gyvu. Galėtum atsimesti, kol dar ne vėlu. Galėtum šiąnakt pabėgti, palikusi raštelį. Aš vykčiau kartu su tavimi.

– Duok man ramybę, Lora. Aš pakankamai suaugusi ir žinau, ką darau.

– Betgi tu turėsi leistis, kad jis tave *liestų*. Tai visai kas kita nei bučiuotis. Tu turėsi leistis...

– Tu manimi nesirūpink, – tariau. – Atstok nuo manęs. Aš turiu akis ir viską matau.

– Kaip nakviša, – pridūrė ji.

Nugriebė dėžutę su talku, atvožė, pauostė ir besičiupinėdama sugebėjo išpilti visą saują ant grindų.

– Ką gi, šiaip ar taip, turėsi gražių drabužių, – tarė.

Įmanydama būčiau vožusi jai antausį. Savaime suprantama, slapčia pasimėgavau ta mintimi.

Kai ji išėjo palikdama virtinę baltų pėdų, atsisėdau ant lovos krašto, akis įsmeigusi į atvožtą kelioninį lagaminą, labai dailų, iš lauko gelsvą, iš vidaus tamsiai mėlyną, su plieniniais apkaustais, tviskantį vinių galvutėmis nelyginant nedūžtančiomis metalinėmis žvaigždėmis. Jame buvo kruopščiai sudėta viskas, kas reikalinga povestuvinėje kelionėje, tačiau jis man atrodė pilnas tamsos – tuščia ertmė, ir tiek.

Tai mano kraitis, pagalvojau. Netikėtai tas žodis man pasirodė grėsmingas – toks svetimas, toks lemtingas. Jis skambėjo kaip žodis *kraitė* – krepšys, kuriame nupenima kalėdinė žąsis.

Dantų šepetėlis, pagalvojau. Man jo prireiks. Kūnas manęs neklausė, buvo kaip negyvas.

Kraitis – tai jaunosios turtas, sukraunamas į skrynią. Jaunosios drabužiai, patalynė ir visa kita. Nieko daugiau tas žodis nereiškia. Skrynion sukrautas turtelis, ir tiek. Vadinasi, nėra ko veltui jaudintis, nes tai paprasčiausias bagažas. Dailiai sukrauti daiktai, kuriuos vežuosi išvykdama į kelionę.

Tango

Štai mano vestuvinė nuotrauka:

Jauna moteris balta blizgančio atlaso suknele su įžambia iškirpte, prie kojų lyg palieta melasa guli ilgas vėduokle išskleistas valktis. Stovi kažkokia nerangia poza, pažvelgus į klubus ir kojas, atrodo, jog jos liemuo nelabai derinasi prie suknelės – per daug tiesus. Vilkint tokia suknele, reikėtų truputį pakelti pečius, pasikūprinti, išsilenkti, kad būtų kažkas panašaus į šakniagumbį.

Iš abiejų galvos pusių lygiai nudrykęs šydas, o jo kraštas virš kaktos pernelyg temdo akis. Ji šypso sučiaupusi lūpas. Baltų mažyčių rožių vainikėlis, rankose su baltomis pirštinaitėmis puokštė didesnių baltų ir raudonų rožių pramaišiui su jazminais – per daug išsikišusios rankos, net alkūnės matyti. *Vainikėlis, puokštės* – tie žodžiai mirgėjo laikraščiuose. Užuomina apie vienuoles ir pažiūrėti ramią, bet pavojingą gelmę. „Gražuolė jaunoji" – skelbė antraštės. Tuomet jie mėgdavo taip rašyti. Šiuo atveju, turint galvoje didelius pinigus, grožis buvo privalomas.

(Sakau „ji, jos" todėl, kad neprisimenu tikrąja to žodžio prasme pati buvusi tose iškilmėse. Aš ir jauna moteris nuotraukoje – jau seniai nebe tas pats asmuo. Aš esu jos padarinys, to gyvenimo, į kurį ji kadaise bloškėsi stačia galva, vaisius; tuo tarpu ji, jeigu tarsime, kad ji kada nors gyveno šiame pasaulyje, nuausta vien iš mano prisiminimų. Aš žvelgiu iš geresnės perspektyvos – dažniausiai aiškiai ją regiu. Tačiau ji, priešingai, jei ir turėtų galimybę į mane pažvelgti, manęs nieku gyvu nepamatytų.)

Ričardas stovi šalia manęs, žavus, kaip tuo metu ten buvo sa-

koma, tai yra palyginti jaunas, nebjaurus ir turtingas. Atrodo solidus ir drauge juokingas: vienas antakis užlaužtas į viršų, apatinė lūpa truputį atkišta į priekį, toks įspūdis, jog tuoj ims ir nusišaipys, prisiminęs kokį tik jam vienam žinomą dviprasmišką pokštą. Atlape gvazdikas, plaukai sušukuoti į viršų, panašūs į blizgančią guminę maudymosi kepuraitę, sutepti tuomet madingu briliantinu ir priglostyti prie kiaušo. Šiaip ar taip, išvaizdus vyriškis. Turiu pripažinti. Elegantiškas. Aukštuomenės žmogus.

Yra taip pat keletas grupinių nuotraukų – užpakaliniame plane susigrūdę pajauniai iškilmių drabužiais, tinkamais tiek vestuvėms, tiek laidotuvėms, tiek metrdoteliams; priešaky – švarutės, švytinčios pamergės su puokštėmis žiedais putojančių gėlių. Lora sugebėjo sugadinti visas tas nuotraukas. Vienoje ji baisiai susiraukusi, kitoje, matyt, staigiai pakreipė galvą, nes veidas – lyg išsklidusi dėmė, tarytum balandis, atsimušęs į stiklą. Trečioje ji graužia nagą įsikišusi pirštą į burną ir kaltai žvalgosi į šalis, lyg būtų nutverta už rankos bevagiant. Ketvirtoje, matyt, filmas buvo blogas, nes ji perdėm marga, lyg šviesa kristų ant jos ne iš viršaus, bet iš apačios, tarsi ji stovėtų nakčia prie nutvieksto baseino.

Po ceremonijos pasirodė Rini padoria mėlyna suknele ir skrybėlaite su plunksna. Ji stipriai mane apkabino ir tarė: „Jei tavo mama būtų gyva!“ Ką ji turėjo galvoje? Džiaugtųsi ar nutrauktų tas iškilmes? Iš balso tono galima manyti ir vienaip, ir kitaip. Paskiau ji apsiverkė, tik ne aš. Žmonės verkia per vestuves ir prieš laimingą atomazgą vien todėl, jog beviltiškai trokšta patikėti tuo, kuo – kaip jie patys supranta – neįmanoma tikėti. Tačiau aš jau buvau išaugusi tą vaikišką naivumą; visa krūtine alsavau sugriuvusių iliuzijų tvaiku ar bent jau tariausi alsuojanti.

Savaime suprantama, buvo šampano. Turėjo būti: Vinifredė niekų gyvu nebūtų pamiršusi. Kai kas valgė. Sakė prakalbas, bet aš neprisimenu nė vienos. Ar mes šokome? Regis, taip. Aš nemokėjau šokti, bet atsidūriau šokių aikštelėje, tad tikriausiai virtuliuodama atlikau kelis *pa*.

Paskiau persirengiau kelioniniais drabužiais. Tai buvo žalsvas pavasarinis plonytės vilnos kostiumėlis ir atitinkamai priderinta

skrybėlaitė. Pasak Vinifredės, kainavo pašėlusiai brangiai. Pasiruošusi išvykti, sustojau ant laiptų (kokių laiptų? – laiptai išgaravo man iš atminties) ir numečiau Lorai savo puokštę. Ji nė neketino gaudyti. Stovėjo apsirengusi savo rausva suknele ir šaltai žiūrėjo į mane, priekyje susinėrusi rankas, lyg stengdamasi susitramdyti, tad puokštę pasičiupo viena pamergė, Grifeno pusseserė ar panašiai, ir godžiai nusinešė lyg kokį gardumyną.

Tėtis jau buvo dingęs. Ir labai gerai, nes paskutinį sykį pasirodė girtas kaip pėdas. Tariau sau, kad bus nuėjęs galutinai nusitašyti.

Paskiau Ričardas paėmė man už alkūnės ir nuvedė prie automobilio, kuriuo turėjome išvykti. Niekas nežinojo, kur mudu važiuojame, tik daugiau ar mažiau numanė, jog kur nors už miesto, į kokį nuošalų, romantišką viešbutuką. Iš tikrųjų apsukome kvartalą ir grįžome prie Karališkojo Jorko viešbučio, tik iš kitos pusės, prie to paties viešbučio, kur ką tik atšventėme vestuves su svečiais, ir slapčia smukome į liftą. Ričardas pasakė, jog mums nesą ko kur nors klaidžioti, nes rytojaus rytą traukiniu važiuojame į Niujorką, o Centrinė stotis esanti kitoje gatvės pusėje.

Apie savo pirmąją vedybinę naktį ar veikiau vedybinę pavakarę – saulė dar tik leidosi, ir kambarys, kaip sakoma, buvo sklidinas švelnios rausvos šviesos, nes Ričardas neužtraukė užuolaidų, – ne kažin ką tegaliu pasakyti. Nesuvokiau, kas bus toliau; mano vienintelė mokytoja buvo Rini, ir ji mane patikino, jog visa, kas įvyks, bus nemalonu ir tikriausiai skausminga, ir šiuo atžvilgiu viskas pasitvirtino. Ji taipgi man užsiminė, jog tas nemalonus dalykas ar pojūtis niekuo neypatingas – visos moterys jį patiriančios, bent jau ištekėjusios, – tad dėl to nesą ko kelti triukšmo. *Kentėk sukandusi dantis*, – tokie buvo jos žodžiai. Ji dar pridūrė, jog pasirodysią kraujo, ir tiek. (Bet ji nepasakė kodėl. Ta dalis man buvo visiška staigmena.)

Tuomet dar nežinojau, jog mano vyrui atrodė normalu ir net pageidautina, kad nejaučiu jokio malonumo – priešingai, bjauriuosi ir net kankinuosi. Jis priklausė tai vyrų padermei, kurie buvo įsitikinę, jog tuo esą geriau, jeigu moteris nesimėgauja lyti-

niais malonumais, – nebūsią pavojaus, kad ji norėsianti jų ieškoti kitur. Galimas daiktas, toks požiūris buvo įprastas tais laikais. Gal ir ne. Negaliu žinot.

Ričardas buvo patvarkęs, kad mums atneštų butelį šampano, jo apskaičiavimu, deramu metu. Taip pat pietus. Aš nustraksėjau į vonios kambarį ir užsirakinau, kol kelneris viską dėstė ant mažo, balta linine staltiese užkloto staliuko. Vilkėjau ta proga tinkamu, Vinifredės nuomone, drabužiu, švelniai rausvais atlasiniais naktiniais marškiniais, apsiuvinėtais dailiais pilkais nėriniais. Bandžiau pasišluostyti tualetiniu popierium, paskui pagalvojau, kur jį reikėtų dėti: buvo toks raudonas, lyg kraujas man būtų ėjęs iš nosies. Galiausiai sviedžiau į šiukšlių dėžę, tikėdamasi, jog kambarinė pagalvos, kad jis ten įmestas netyčia.

Paskiau pasipurškiau *Liù*, kvepalais, kurie man atrodė švelnūs ir sunkiai nusakomi. Tuomet aš sužinojau, kad jie pavadinti vienos operos herojės vardu – tai buvo jauna vergė, kuriai buvo lemta verčiau nusižudyti negu išduoti mylimą vyriškį, kuris savo ruožtu mylėjo kitą moterį. Operose taip viskas vykdavo. Nebuvau tikra, jog derėtų purkštis tais kvepalais, bet man nedavė ramybės keistas kvapas. Tikrai keistai atsidaviau. Tas keistas kvapas persidavė nuo Ričardo ir įsigėrė į mane. Tikėjausi, jog laikiausi palyginti ramiai. Nejučia netrūkavau, neaikčiojau, lyg nerdama į šaltą vandenį.

Pietums buvo kepsnys su salotomis. Aš daugiau valgiau salotas. Tuo metu viešbučiuose visos žalios salotos būdavo vienodos. Skoniu primindavo žalsvą vandenį. Šerkšną.

Rytojaus dieną kelionė traukiniu į Niujorką praslinko be niekur nieko. Ričardas skaitė laikraščius, aš skaičiau žurnalus. Prieš ir po vedybų mūsų pokalbiai ne per daugiausia skyrėsi. (Man netgi nesmagu vadinti tai pokalbiais, nes aš mažai kalbėdavau. Tik šypsodavausi ir linkčiodavau nesiklausydama.)

Niujorke pietavome restorane su Ričardo draugais, tokia sutuoktinių pora, nepamenu, kuo jie buvo vardu. Tai buvo naujaturčiai, tokie naujaturčiai, jog tat dūrė į akis. Pažvelgus į jų drabužius, atrodė, kad jie išsitepė klijais ir pasivoliojo ant glėbio pa-

skleistų šimtinių banknotų. Įdomu, pagalvojau, kaip jie pasidarė tuos pinigus: įtartinai dvokė.

Tie žmonės anaiptol nebuvo Ričardo geri pažįstami ir to nė nepageidavo: jie buvo jam skolingi, ir tiek – už kokią nors neminėtiną paslaugą. Jie jo prisibijojo, laikėsi gana pagarbiai. Tai supratau iš žiebtuvėlių žaismo: kas kam pridega ir kaip greitai. Ričardas mėgavosi ta pagarba. Jam patikdavo, jog kas nors pridega jam cigaretę ir, suprantama, man.

Mane pritrenkė tai, jog Ričardas panoro su jais susitikti ne tik todėl, kad troško nedidelės padlaižių draugijos, – jis nenorėjo likti su manimi akis į akį. Negalėjau per daug jo smerkti: ne kažin ką turėjau jam pasakoti. Vis dėlto dabar – pašalinių žmonių draugijoje – jis buvo man atidus, švelniai apgaubė pečius paltu, maloniai rūpinosi manimi, laikė man tai vienur, tai kitur meiliai uždėjęs ranką. Retkarčiais žvilgsniu permesdavo salę stebėdamas, ar kiti vyrai jam pavydi. (Taip sprendžiu dabar, savaime suprantama: tuo metu man tokios mintys neateidavo į galvą.)

Restoranas buvo labai brangus ir taipgi labai modernus. Niekada tokio nebuvau mačiusi. Viskas ne blizgėjo, bet tviskėjo; aplink buvo vien balintas medis, varis, skaidrus stiklas ir begalė laminuotos apdailos. Varinės arba plieninės stilizuotų moterų skulptūros, lygios kaip karamelė, su antakiais, bet be akių, aptakiais klubais ir be kojų, su rankomis, susiliejančiomis su liemeniu; balto marmuro rutuliai; apskriti lyg iliuminatoriai veidrodžiai. Ant kiekvieno staliuko – žinginys, pamerktas į laibą plieninę vazą.

Ričardo draugai buvo netgi vyresni už jį, o moteris atrodė vyresnė už vyriškį. Ji vilkėjo baltais audinių kailiniais, nors buvo pavasaris. Suknelė irgi buvo balta, modelis – ilgokai mums aiškino ji – pasiskolintas iš senovės Graikijos, konkrečiai kalbant, iš Samotrakės Nikės. Suknelės klostės buvo auksiniu raiščiu sutrauktos po krūtimis, perskirtomis tos pačios spalvos sukryžiuotomis juostelėmis. Pagalvojau, kad jeigu turėčiau tokias suglebusias ir nudribusias krūtis, niekada nevilkėčiau tokios suknelės. Oda iškirptėje – kaip ir rankos – buvo nuberta strazdanomis ir raukšlėta. Jai šnekant, jos vyras sėdėjo netardamas nė žodžio su lyg cemen-

tas sustingusia kreiva šypsena veide, sugniaužęs kumščius, sąmoningai nudūręs akis į staltiesę. *Tai šit ką reiškia vedybinis gyvenimas*, tariau sau: bendras nuobodulys, irzlumas ir užpudruotos vagelės abipus nosies.

– Ričardas mūsų neperspėjo, kad jūs tokia jauna, – tarė moteriškė.

– Viskas praeina, – tarė jos vyras, ir žmona nusikvatojo.

Aš apsvarsčiau mintyse žodį „perspėti“: nejaugi aš tokia pavojinga? Ne daugiau nei avys, sakau sau šiandien. Jos tokios kvailos, jog pačios lenda į pavojų ir atsiduria ant aukšto skardžio arba būna vilkų užspeistos, ir, gelbėdamas jas iš bėdos, piemuo turi rizikuoti savo gyvybe.

Ilgai netrukus – Niujorke praleidome dvi dienas ar tris? – mes išplaukėme į Europą laivu „Berengerija“, kuriuo, Ričardo žodžiais tariant, gali plaukti kas netingi. Tuo metų laiku jūra nebuvo audringa, bet aš vis dėlto sirgau jūrlige kaip šuo. (Kodėl šuo šiuo atveju? Nes iš pažiūros šunys neatsparūs ligoms. Kaip ir aš.)

Man atnešė dubenį ir šaltos silpnos arbatos, saldytos, bet be pieno. Ričardas pareiškė, jog turėčiau išgerti šampano, nes tai esąs pats geriausias vaistas, bet aš nenorėjau rizikuoti. Jis daugiau ar mažiau rūpinosi manimi, bet daugiau ar mažiau bodėjosi manimi, nors ir sakė, jog tikrai apgailestauja, kad aš sergu. Atsakiau, kad nenoriu gadinti jam vakaro ir kad jis geriau eitų pietų ir pabendrautų su žmonėmis; taip jis ir padarė. Jūrligė turėjo tokį privalumą, jog Ričardas neparodė nė menkiausio noro lipti į mano lovą. Seksas puikiai derinasi su daugybe dalykų, bet anaiptol ne su vėmalais.

Kitą rytą Ričardas pareiškė, jog turėčiau pasistengti ir pasirodyti prie pusryčių stalo, nes gera pradžia – pusė darbo. Atsisėdau prie mūsų stalo, kandau kąsnelį duonos, išgėriau vandens, stengdamasi nepaisyti virtuvės kvapų. Jaučiausi bekūnė, bejėgė, žąsies oda, kaip subliūškęs balionas. Ričardas protarpiais bandydavo manimi rūpintis, bet jis turėjo daug pažįstamų ar bent jau dėjosi turįs ir buvo daugeliui žinomas. Jis tolydžio stodavosi, spausdavo rankas, vėl sėsdavosi. Kartais supažindindavo mane su kitais, kar-

tais – ne. Šiaip ar taip, jis nepažinojo visų, su kuriais būtų norėjęs susipažinti. Tai buvo aišku iš jo laikysenos: jis žvalgėsi aplink, žiūrėjo virš mano galvos, virš žmonių, su kuriais kalbėjo, – virš visų.

Per dieną pamažu atsigavau. Gėriau imbierinį limonadą, ir man pasidarė geriau. Per pietus nieko nevalgiau, tik pasėdėjau prie stalo. Vakare buvo kabareto spektaklis. Apsivilkau suknelę, Vinifredės tam tyčia parinktą tokiam atvejui, pilką kaip laukinis balandis, su violetinio muslino gobtuvu. Avėjau aukštakulniais violetiniais sandalais su atviru priekiu. Dar nemokėjau gerai vaikščioti tokiais aukštakulniais bateliais: truputį svyravau į šalis. Ričardas pareiškė, jog jūros oras tikrai man eina į sveikatą; pasak jo, pagerėjusi veido spalva, skruostai vos vos rausvi kaip koledžo moksleivės. Pridūrė, kad esu žavi. Palydėjo mane prie užsakyto staliuko ir užsakė martinio man ir sau. Pasakė, jog martinis akimoju pastatysiąs mane ant kojų.

Aš siurbtelėjau lašelį ir tuoj pamačiau, jog šalia nebėra Ričardo, o mėlyno prožektoriaus apšviestoje scenoje stovi dainininkė. Juodi plaukai vilnimi krito ant vienos akies, ji vilkėjo juoda, dideliais blizgučiais, panašiais į žvynus, nužerta vamzdžio formos suknele, apgulusia standų, bet didoką užpakalį, ir parišta kažkuo panašiu į suraizgytą raištį. Spoksojau į ją kaip apžavėta. Niekad nebuvau kabarete nei netgi naktiniame klube. Ji raivėsi judindama pečius ir dainavo „Audrą“ tarytum gašliai vaitodama. Kai palinkdavo priekin, matydavai ją nuogą ligi juosmens.

Susėdę prie staliukų, žmonės žiūrėjo, klausėsi, keitėsi nuomonėmis apie ją – nesivaržydami kalbėjo, ar žavisi ja, ar ne, ar ji patinka jiems, ar ne, gyrė arba peikė jos dainavimą, suknelę, užpakalį. O ji, priešingai, neturėjo teisės reikšti savo nuomonę. Privalėjo daryti tai, ką darė: dainuoti, raivytis. Įdomu, pagalvojau, kiek ji uždirba, ar dėl to verta nertis iš kailio. Nebent jeigu esi skurdžius, nutariau. Nuo to laiko žodis *scena* man visada reikšdavo tam tikrą pažeminimą. Ko jau ko, o *scenos* reikėjo vengti, jeigu tik įmanoma.

Po dainininkės pasirodė vyriškis, labai greitai skambinęs baltu pianinu, o po jo – profesionalių šokėjų pora: tango numeris. Jie-

du buvo apsirengę juodais drabužiais – kaip ir dainininkė. Nutvieksti prožektorių šviesos – dabar skaudžiai žalios, jų plaukai blizgėjo lyg lakuota oda. Moteris buvo su plaukų sruoga, priplota prie kaktos, ir už ausies turėjo užsikišusi didelę raudoną gėlę. Jos suknelė klostėmis skleidėsi pusiau blauzdų, bet buvo apgulusi liemenį nelyginant kojinė. Muzika buvo kapota, šokuojanti – toks įspūdis, lyg koks keturkojis gyvulys būtų strakséjęs trimis kojomis. Lyg būtų puldinėjęs suluošintas bulius, nunėręs galvą.

Na, o pats šokis daugiau panėšėjo į grumtynes. Šokėjų veidai buvo sustingę, bejausmiai; jiedu stebėjo vienas kitą žėrinčiomis akimis, tykodami progos įkąsti. Man buvo aišku, jog tai spektaklis, aš mačiau, kad meistriškai atliekamas, tačiau abu šokėjai atrodė sužeisti.

Atėjo trečia diena. Tuojau po vidurdienio išėjau pasivaikščioti po denį, pakvėpuoti šviežiu oru. Ričardas manęs nelydėjo: sakėsi, jog laukia svarbių telegramų. Jau nemažai jų gavo; sidabriniu peiliu popieriui pjaustyti prarėždavo voką, perskaitydavo, paskui suplėšydavo arba įsidėdavo į lagaminėlį, kurį visada laikydavo užsirakinęs.

Baisiai netroškau, kad jis būtų su manimi denyje, bet vis dėlto jaučiausi vieniša. Vieniša – vadinasi, apleista, apleista – vadinasi, nelaiminga. Lyg būčiau buvusi suvedžiota ir pamesta; lyg būčiau buvusi sudaužyta širdimi. Į mane žiūrėjo būrelis anglų kreminiais lino drabužiais. Žiūrėjo ne priešiškai, bet veikiau blankiais, abejingais žvilgsniais, kuriuose vos vos ruseno susidomėjimas. Niekas nemoka taip žiūrėti, kaip žiūri anglai. Aš pasijutau nevalyva, suniurkyta, atgrasi.

Dangus buvo apsiniaukęs; niūrūs pilki debesys karojo susimetę į grumzlus nelyginant vata sušlapusiame čiužinyje. Dulkė smulkus lietus. Aš buvau be skrybėlaitės – bijojau, kad nenuplėštų vėjas; buvau vien apsigobusi galvą šilkine skarute, parišta po kaklu. Pasirėmusi į turėklus, žiūrėjau apačion už borto, į atsiritančias pilkai melsvas bangas, į baltą laivo pėdsaką, brėžiantį staigiai dingstančius beprasmius ženklus. Tarytum žinią apie kokią negirdėtą

nelaimę. Ant manęs krito kaminų suodžiai; plaukai išsidraikė, drėgnomis sruogomis prisiplojo prie skruostų.

Tai šit koks tas vandenynas, pagalvojau. Neatrodė toks gilus, koks turėtų būti. Bandžiau prisiminti ką nors skaityta, kokį eilėraštį ar ką kita, bet niekas neatėjo į galvą. *Plak, plak, plak.* Kažkoks eilėraštis prasidėjo tokiais žodžiais. Ir dar apie šaltus pilkus akmenis. *O, jūra.*

Knietėte knietėjo ką nors išmesti už borto. Jaučiau, jog būtinai reikia ką nors išmesti. Galiausiai sviedžiau varinį centą, bet nepareiškiau jokio noro.

VI

Aklasis žudikas: Languotas kostiumėlis

Jis pasuka raktą. Spyna su skląsčiu, ačiū ir už tai. Šįkart jam pasisekė: jis gavo visą butą. Viengungio butelį, vieną didelį kambarį su ankšta virtuvėle kampe, bet užtat yra vonios kambarėlis su vonia ant naguotų letenų ir rausvi rankšluosčiai. Aukščiausia klasė. Čia gyvena draugo simpatija, išvykusi į laidotuves, į kitą miestą. Keturios dienos saugioje vietoje ar bent saugaus prieglobsčio iliuzija.

Užuolaidos priderintos prie lovatiesės: natūralaus šilko, vyšninės spalvos, taipgi plonytės užuolaidėlės. Stovėdamas toliau nuo lango, jis žiūri į lauką. Vaizdas – tai, ką jis mato pro pageltusius lapus, – atsiveria į Aleno parką. Po medžiais tyso du negyvai nusilakę girtuokliai ar valkatos, vienas jų užsidengęs veidą laikraščiu. Jis irgi taip yra miegojęs. Sudrėkę nuo kvapo laikraščiai atsiduoda skurdu, pralaimėjimu, suplėkusiu, šunų plaukais apkibusiu kilimu. Žolėje mėtosi krūvos kartoninių plakatų ir suglamžytų popierių, atlikusių nuo praeito vakaro – sueigos, kurioje *draugai* rentė savo dogmas, išūždami ausis klausytojams ir kaldami geležį, kol karšta. Dabar du nelaimėliai rankiojo jų šiukšles, apsiginklavę lazdomis su geležiniais antgaliais ir kiltiniais maišais. Bent jau darbo gavo tie vargetos.

Ji eis skersai parko. Stabtelės, pernelyg įtariai apsižvalgys, ar kas nors nestebi. Po to kas nors tikrai ja susidomės.

Ant baltutėlio, paauksuoto, labai moteriško rašomojo stalo stovi radijo aparatas, didumo sulig puse forminės duonos riekės. Jis įjungia: meksikiečių trio, kietai susipynę saldūs, įtaigūs balsai. Štai kur jam reikėtų dumti – į Meksiką. Gerti tekilos. Gyventi kaip

šuniui. Gyventi blogiau kaip šuniui. Gyventi kaip vilkui. Tapti *desperado*, kitaip tariant, galvažudžiu. Jis deda ant stalo savo portatyvinę rašomąją mašinėlę, atvožia ir nukelia dangtį, įsuka popieriaus lakštą. Išsibaigė kalkinis popierius. Spės parašyti kelis lapus, kol ji ateis, jeigu apskritai ateis. Kartais ji įkliūva arba negali išeiti. Ar bent jau taip sako.

Būtų smagu panardinti ją į tą prašmatnią vonią, užpilti putomis. Pliuškentis drauge su ja – paršeliai rausvų purslų debesyje. Ko gero, taip ir bus.

Jis darbuojasi prie vienos minties ar veikiau minties užuomazgos. Rašo apie ateivius, kurie siunčia erdvėlaivį tirti Žemės. Jie sudaryti iš aukštos išsivystymo stadijos kristalų ir bando užmegzti ryšį su žemiečiais, kuriuos įsivaizduoja tokios pat sandaros kaip save, kaip antai: akiniais, langų stiklais, venecijietiškais prespapjė, vyno taurėmis, deimantiniais žiedais. Šiuo atžvilgiu jiems nepasiseka. Jie siunčia namo ataskaitą: *Šioje planetoje esama daug įdomių kadaise klestėjusios ir tikriausiai priklausiusios aukštesnei santvarkai, o nūnai žuvusios civilizacijos reliktų. Mums neaišku, kokiai katastrofai ištikus žuvo visos protingos būtybės. Šiuo metu planetoje laikosi tik viena rūšis tąsaus žalio filigrano ir daugybė neįprastos formos klampaus purvo rutuliukų, kuriuos šen bei ten blaško nepastovios, planetos paviršių dengiančio šviesaus, skaidraus skysčio srovės. Būtų klaidinga priskirti kalbai jų šaižų cypimą ir aidų vaitojimą, kuris randasi veikiau nuo trynimosi kirbant minėtiems kūnams.*

Tai vis dėlto ne fabula. Fabula galėtų būti nebent tada, jei ateiviai užimtų ir nusiaubtų Žemę ir išdygtų gražuolė aptemptu kombinezonu. Tačiau užpuolimas nesiderintų su premisa. Jeigu kristalinės būtybės įsitikinusios, jog planeta negyvenama, kuriems galams jos imtų vargintis ir joje leistųsi? Gal archeologiniais sumetimais. Norėdamos paimti bandinių. Ateivių vakuumas netikėtai sutraukia tūkstančius Niujorko dangoraižių langų. Sutraukia ir tūkstančius bankų prezidentų ir klykiančius sviedžia į mirtį. Tai būtų šaunu.

Ne. Tai dar ne fabula. Jam reikia parašyti tokį dalyką, kurį galima parduoti. Reikia grįžti prie kraujo ištroškusių mirusių mote-

rų, neišvengiamai nutykojančių keliauninkus. Šįkart jis apdovanos jas purpuriniais plaukais ir užlies nuodinga oranžine dvylikos Arno mėnulių šviesa. Svarbiausia – įsivaizduoti, kokį viršelį sukurps vaikinai, ir tada jau, remiantis tuo vaizdeliu, įgulti į knygą.

Jam įkarto visos tos moterys. Jam įkarto jų iltys, jų lankstūs liemenys, jų standžios, bet brandžios, pusės greipfruto formos krūtys, jų rajumas. Jam įkarto jų raudoni nagai, jų gyvatiškos akys. Jam įkarto knežinti joms galvas. Jam įkarto didvyriai, vardu Viliai arba Bertai, arba Nedai, didvyriai dviskiemeniais vardais; jam įkarto jų lazeriniai ginklai, jų apgulę lyg pirštinė metaliniai drabužiai. Dešimt centų už įtampą. Tiek to, galės kaip nors iš to pragyventi, jeigu ir toliau darbuosis tokiu tempu, nes kitos išeities nėra.

Jis vėl pristigo pinigų. Tikisi, kad ji atneš čekį, atsiųstą ne jo vardu į kurį nors pašto skyrių. Jis pasirašys, ji išims jam pinigus: savo vardu atlikdama visas operacijas savo banke, ji neturės bėdos. Jis tikisi, kad ji atneš pašto ženklų. Tikisi, kad atneš cigarečių. Liko viso labo trys.

Jis vaikščioja. Grindys girgžda. Vis dėlto parketas, nors ir dėmėtas toje vietoje, kur tekėjo radiatorius. Šitie butai buvo pastatyti prieš karą padoriems viengungiams verslininkams. Tuomet ateitis atrodė labiau viliojanti. Garo šildymas, ligi valiai karšto vandens, plytelėmis grįsti koridoriai – paskutinis technikos žodis. Dabar matyti, jog kadaise čia gyventa prašmatniau. Prieš kelerius metus, kai jis buvo dar jaunas, čia gyveno jo pažįstama mergina. Medicinos sesuo, jei nemeluoja atmintis: sargiai naktinio staliuko stalčiuje. Ji turėjo dviejų degiklių viryklę, kartais jam pataisydavo pusrytį – pakepdavo kiaušinienės su lašinukais, blynelių su klevų sirupu, jis pirštus laižydavosi. Ant sienos kabojo kimšta briedžio galva, ankstesnių įnamių paveldas; ant ragų ji džiaudavo kojines.

Kiekvienąsyk, kai tik ji būdavo laisva, jie praleisdavo drauge šeštadienio popietes, antradienio vakarus, gerdavo viskį, džiną, rusišką degtinę – nelygu ko ji turėdavo. Jai patikdavo pirmiausia

nusilakti. Ji nemėgdavo eiti į kiną nei į šokius; matyt, nepageidavo meilės istorijos ar ko nors panašaus, ir tai buvo į gera. Jai nereikėjo iš jo nieko kita, tik tvermės. Jai patikdavo patiesti apklotą vonioje ant aslos; jai patikdavo aukštielninkai gulėti ant kietų plytelių. Jam tai būdavo kankynė išlaikyti pusiausvyrą ant kelių ir alkūnių, nors tuo metu to nepastebėdavo, dėmesį nukreipdamas į ką kita. Ji vaitodavo lyg scenoje prožektorių nušviesta, kresčiodama galvą, vartydama akis. Kartą jis paėmė ją stačią sieninėje spintoje. Drebančiais keliais, po sekmadieninių blynelių, tarp jos vilnonių megztinių, naftalino prismirdusioje ertmėje. Ji verkė iš malonumo. Pametusi jį, ištekėjo už advokato. Vedybos iš apskaičiavimo, baltais siūlais siūta; jis perskaitė žinutę laikraštyje mėgaudamasis ir nėmaž nepykdamas. *Padėk jai, Dieve,* tarė sau. *Kartais kekšėms labai pasiseka.*

Žalia jaunystė. Blankios dienos, kvailos popietės, greitos, šventvagiškos ir staigiai dingstančios nebūty, jokio ilgesio nei prieš tai, nei po to, nereikia kalbėti jokių žodžių ir viskas už dyka. Kol jis neįsipainiojo į galop painia virtusią istoriją.

Jis žvilgtelėja į rankinį laikrodį, paskiau pro langą, ir štai ji bedrožianti skersai parko – šiandien su plačiakrašte skrybėlaite, labai smaugtu languotu kostiumėliu, po pažastimi stipriai pasispaudusi rankinuką, klostytas sijonas sklaistosi į šalis, jai beeinant savitais šokuojančiais žingsniais, lyg ji vis dar nebūtų išmokusi vaikščioti užpakalinėmis kojomis. Gal kalti aukšti kulniukai. Jis dažnai stengiasi įminti mįslę, kaip moterys įmano išlaikyti pusiausvyrą. Štai ji stabtelėja lyg kažką prisiminusi, ima kaip paprastai žvalgytis it apdujusi, tarytum ką tik išnėrusi iš slogučio, ir abu tipai, rankioją popiergalius, sužiūra į ją. *Gal ką pametėt, ponia?* Bet ji žengia toliau, pereina gatvę, jis mato ją lopais pro lapus, tikriausiai ji žiūri namo numerio. Štai lipa paradiniais laiptais. Sučirškia skambutis. Jis nuspaudžia mygtuką, sumaigo cigaretę, išjungia stalinę lempą, atšauna duris.

Sveikas. Uždusau belipdama laiptais. Nenorėjau laukti lifto. Ji užtrenkia duris, atsiremia į jas nugara.

Niekas tavęs nesekė. Aš stebėjau. Turi cigarečių?

Še tau čekis ir butelis viskio, paties geriausio. Nušvilpiau iš mūsų pičpilnėlaičio baro. Ar nesu tau sakiusi, jog mūsų baras pičpilnėlaitis?

Ji stengiasi dėtis nevaržoma, netgi vėjavaikiška. Tas vaidmuo jai nelabai tinka. Ji delsia laiką, bando pažiūrėti, ko jis nori. Ji niekada nežengia pirmo žingsnio, ji nemėgsta išsiduoti.

Šaunuolė. Jis žengia artyn, ima ją ant rankų.

Aš – šaunuolė? Kartais, eidama tau ko nors nupirkti, jaučiuosi taip, lyg būčiau galvažudžio meilužė.

Tu negali būti galvažudžio meilužė, nes aš nieko nesu nužudęs. Žiūri per daug filmų.

Ne tiek jau daug, atsako ji, įsikniaubusi jam į kaklą. Jam reikėtų apsikirpti. Švelnūs dagiai. Ji atsega jam keturias viršutines sagas, įkiša ranką po marškiniais. Jo kūnas toks standus, tamprus. Smulkių skaidulų, įdegęs. Ji yra mačiusi peleninių, išdrožtų iš tokio medžio.

Aklasis žudikas: Raudonas brokatas

Buvo gera, sako ji. Gera buvo nusimaudyti. Aš niekados tavęs neįsivaizdavau su rausvais rankšluosčiais. Palyginti su įprastais pasimatymais, pašėlusiai prabangu.

Pagundos tyko visur, sako jis. Visad vilioja pilni puodai mėsos. Mano galva, ji stačiai kekšė mėgėja, ar ne?

Jis suvyniojo ją į rausvus rankšluosčius, šlapią ir slidžią nunešė į lovą. Dabar jiedu guli po vyšnine šilkine lovatiese, ant atlasinių paklodžių, geria jos atneštą viskį. Tai taurus gėrimas, aromatingas ir šiltas, turi gerą pakalnę. Ji gašliai rąžosi, akimirką dingtelėja mintis, kam teks skalbti paklodes.

Tuose svetimuose butuose jai niekada nepavyksta nuslopinti kaltės jausmo – pojūčio, kad ji įsibrauna į privačią erdvę, kurioje paprastai gyvena kiti žmonės. Jai knieti naršyti po spintas, komodų stalčius – ji nieko nenori imti, norisi tik pasižiūrėti; pažiūrėti, kaip gyvena žmonės. Tikri žmonės, tikresni už ją. Ji norėtų panaršyti ir po jį, tik kad jis neturi spintų, komodos stalčių, nieko tokio, kas priklausytų jam. Nėra nieko, ką galėtum pamatyti, kas galėtų jį išduoti. Nieko, išskyrus subraižytą mėlyną lagaminą, kurį jis visad rakina. Laiko jį paprastai po lova.

Jo kišenėse irgi nėra nieko apibrėžta; jinai jau kelis kartus jas iškraustė. (Ji nešnipinėjo, tik norėjo sužinoti, kur jis laiko savo daiktus, kokius daiktus ir kaip jie atrodo.) Nosinė, mėlyna, baltais pakraščiais; smulkūs pinigai; dvi nuorūkos, suvyniotos į vaškinį popierių – matyt, taupo jas juodai dienai. Didelis lenktinis peilis, senas. Kartą aptiko dvi sagas, jos galva, nuo marškinių. Ji

nepasisiūlė jų prisiūti, nes jis būtų supratęs, kad ji naršė po kišenes. Ji norėtų, kad jis laikytų ją savo patikėtine.

Vairuotojo pažymėjimas, svetimu vardu. Gimimo liudijimas – irgi. Skirtingi vardai. Jai magėtų jį iškuisti iš panagių. Išneršti. Išversti kaip pirštinę. Iškrėsti.

Jis švelniai dainuoja saldžiu balsu kaip sentimentalių dainų atlikėjas per radiją:

Prirūkytas kambarys, gundanti mėnesiena ir tu –
Nureškiu bučkį, tu pažadi, kad būsi ištikima, –
Kišu ranką tau po sijonu.
Tu įkandi man į ausį, mudu dūkstame,
Aušta rytas – tavęs nebėra –
Ir man liūdna.

Ji prapliumpa kvatoti. Kur išmokai?

Tai mano kekšės dainelė. Labai tinka prie aplinkos.

Ji netikra kekšė. Netgi ne mėgėja. Nemanau, kad ji ima pinigus. Greičiausiai pageidauja, kad jai atsilygintų kaip nors kitaip.

Krūva šokolado. Ar tuo pasitenkintum?

Reikėtų ne vieno sunkvežimio, sako ji. Aš esu nuosaikiai brangi. Gryno šilko lovatiesė, man patinka spalva – ryški, bet labai graži. Derinasi prie veido, plaukų, kaip ir rausvi lempų gaubtai. Ar sukurpei mums dar ką nors daugiau?

Daugiau ko?

Mano istorijos.

Tavo *istorijos?*

Taip. Argi ta istorija ne man skirta?

Aišku, sako jis. Žinoma. Tik apie tai ir galvoju. Stačiai naktimis nemiegu.

Melagis. Tau ji nusibodo?

Tai, kas tau patinka, man niekad nenusibosta.

Dieve, koks galantiškas! Mums reikėtų dažniau šluostytis rausvais rankšluosčiais. Ilgai netrukus tu imsi bučiuoti mano krištolinę kurpaitę. Tiek to, pasakok toliau.

Kur aš sustojau?

Sugaudė varpas. Jis perrėžė gerklę. Atsivėrė durys.

Aha. Puiku.

Jis pasakoja: Mergina, apie kurią kalbėjome, išgirdo, kaip atsiveria durys. Ji atšlyja prie sienos, Vienos nakties guolyje susivynioja į raudoną brokatą. Jis atsiduoda sūrymu, tarytum druskožemis per atoslūgį: prišutęs anksčiau paaukotų merginų baimės. Kažkas įeina į vidų; girdėti, kaip asla velka kažką sunkaus. Durys užsidaro; kambaryje tamsu nors į akį durk. Kodėl čia nėra nei lempos, nei žvakės?

Gindamasi ji atkiša rankas į priekį, ir tuo metu kažkas ima ją už kairės rankos ir nepaleidžia; laiko paėmęs ją švelniai, be jokios prievartos. Tarytum kažko ją klausia.

Ji negali kalbėti. Ji negali pasakyti: *Aš negaliu kalbėti.*

Aklasis žudikas numeta merginos šydą ant aslos. Nepaleisdamas rankos, jis atsisėda ant guolio šalia merginos. Jisai vis dar ketina ją nužudyti, bet skubėti nėra ko. Jis girdėjo apie tas kalines, slepiamas nuo visų iki paskutinės gyvenimo dienos; jam įdomu. Šiaip ar taip, tai savotiška dovana ir atiduota jo valiai. Atsisakyti tokios dovanos – vadinasi, spjauti dievams į akis. Jis žino, kad jam reikėtų paskubėti, greičiau baigti darbą ir dingti, bet jis dar turi laiko. Jis užuodžia jos kvapą, nes jie tam tyčia ją taip įkvėpino; nuo jos tvoskia kapu, mirusia skaistuole. Vėjais paleistu gėriu.

Jis nepadarys jokios žalos ar bent nepadarys žalos tam, kas nupirkta ir apmokėta: apsimetėlis Požemio Viešpats tikriausiai jau čia buvo. Ar jis vilkėjo savo surūdijusiomis grandijomis? Be abejo. Žvangėdamas smigo į ją kaip sunkus plieninis raktas, pasisuko jos kūne atplėšdamas skląsčius. Jis pernelyg aiškiai prisimena tą pojūtį. Kad ir kas būtų, to jis nedarys.

Jis prisikelia moters ranką prie lūpų, vos vos prisiliečia – ne pabučiuoja, bet pareiškia pagodonę ir pagarbą. Maloningiausioji ir nuostabiausioji ponia, prabyla jis tais žodžiais, kuriais elgeta paprastai kreipiasi į numanomą geradarę, mane atvedė čionai mano

klausą pasiekę gandai apie jūsų nepaprastą grožį, nors vien peržengdamas šio kambario slenkstį nusipelnau mirties. Aš negaliu jūsų matyti akimis, nes esu aklas. Ar leisite man pamatyti jus rankomis? Tai būtų didžiausia malonė, kokią jūs, ko gero, dar galėtumėte suteikti.

Ne veltui jis buvo vergas ir prostitutas: išmoko meilikauti, įtaigiai meluoti, įsiteikti. Pirštais paliečia jos smakrą ir laukia, kol ji padvejojusi linktelėja galvą. Jis girdi jos mintis: *Rytoj manęs nebebus gyvos*. Jis svarsto, ar ji bent numano, kas iš tikrųjų jį čia atvedė.

Pačių išmoningiausių dalykų prisigalvoja žmonės, kuriems nėra kelio atgalios, kurie neturi laiko, kurie išties supranta, ką reiškia žodis *bejėgis*. Jie apsieina nesvarstę visų gerųjų ir blogųjų pusių, jie negalvoja apie ateitį, jie spirte prispirti gyventi esatimi. Pastūmėtas į bedugnę, žmogus krinta arba skrenda; griebiasi menkiausios vilties, netgi pačios beviltiškiausios, netgi – jei galėčiau pavartoti tokius nuvalkiotus žodžius – tikėdamasis stebuklo. Kitaip sakant: *Kad ir kas būtų*.

Taip ir atsitiko tą naktį.

Aklasis žudikas ima lėtutėliai ją lytėti – iš pradžių viena ranka, dešine, nagingąja, ašmenine. Braukia pirštų galais per veidą, kaklą; paskiau prideda kairę ranką, grėsmingąją, glosto abiem rankomis taip švelniai, lyg imdamas neregėto gležnumo sruogą, šilko gijų sruogą. Toks įspūdis, lyg tave glamonėtų vanduo. Ji virpa, tačiau ne iš baimės kaip anksčiau. Neilgai trukus ji paleidžia raudoną brokatą ir, kai tas nuslenka nuo jos liemens, pati ima vedžioti jo ranką.

Glamonė pranoksta regą, pranoksta kalbą. Tai pati pirmoji ir paskutinioji kalba, ir ji visada sako tiesą.

Taip susimyli nebylė ir neregys.

Stebini mane, sako ji.

Tikrai? – sako jis. Kodėl? Šiaip ar taip, man malonu tave stebinti. Jis prisidega cigaretę, pasiūlo kitą jai; ji papurto galvą. Jis per daug rūko. Nervai neišlaiko, nors rankos to neišduoda.

Todėl, kad, pasak tavęs, jiedu susimylėjo, sako ji. Tu gana dažnai šaipeisi iš tos sąvokos – netikroviška, kiaurai supuvęs buržuazinis prietaras.

Nesveikas jausmas, išpūstas Viktorijos laikų pretekstas sveikam gašlumui pateisinti. Daraisi per daug atlaidus pačiam sau?

Ne mane reikia smerkti, bet istoriją, sako jis šypsodamas. Tokie dalykai atsitinka. Buvo užregistruoti įsimylėjimo atvejai ar bent jau tokie žodžiai. Šiaip ar taip, aš sakiau, kad jis meluoja.

Taip lengvai neišsisuksi. Melavai tik iš pradžių. Paskiau viską pakeitei.

Sutinku. Tačiau į tai galima žiūrėti daug blaiviau.

Į ką?

Į įsimylėjimo klausimą.

Nuo kada tai vadinama klausimu? – piktai atkerta ji.

Jis šypsosi. Tas žodis tau nepatinka? Per daug dalykiškas? Nerami sąžinė, ar ne? Betgi visada galima rasti kompromisą, tiesa?

Ne, atsako ji. Negalima. Ne visada.

Galėtum pasakyti, kad jis griebė tai, kas pakliuvo po ranka. Kas jam trukdė? Jis nejautė jokių sąžinės priekaištų, gyvenime laikėsi taisyklės „žmogus žmogui – vilkas“, ir taip buvo visada. Aišku, galėtum pasakyti, jog jiedu abu buvo jauni ir nežinojo, ką daro. Jauni paprastai sutapatina geismą ir meilę, jie būna užsikrėtę visokio plauko idealizmu. Be to, aš nesakiau, kad paskiau jis jos nenužudė. Kaip aš pabrėžiau, jis paprasčiausiai vadovavosi savanaudiškais sumetimais.

Aha, pridėjai į kelnes, sako ji. Lendi į krūmus, bailus zuiki. Bijai eiti iki galo. Tu toks greitas prie meilės kaip bekiaušis prie pisio.

Jis kvatoja, kvatoja apstulbęs. Kad ji taip nešvankiai sušneko, kad nustebino jį netikėta šneka, kad pagaliau išmoko blevyzgoti? Išsiplauk burną, moterie.

Kodėl man nevalia, o tau galima?

Aš esu blogas pavyzdys. Tarkime, kad jiedu galėjo leisti sau tą malonumą – atsiduoti jausmams, jei tau geriau patinka. Jiedu ga-

lėjo duoti valią jausmams – gyventi šia akimirka, murdytis poezijoje, uodegas raityti, gerti taurę ligi dugno, staugti į mėnulį. Laikas buvo ribotas. Jie neturėjo ko prarasti.

Tik ne jis. Ar veikiau jis taip negalvojo.

Sutinku. Tačiau *ji* tikrai neturėjo ko prarasti. Jis išpučia debesį dūmų.

Priešingai nei aš, sako ji, tikiuosi, jog tai turi galvoje.

Priešingai nei tu, širdele, sako jis. Kaip aš. Kas jau kas, o aš tikrai neturiu ko prarasti.

Betgi tu turi mane, sako ji. Aš nesu niekas.

The Toronto Star, 1935 m. rugpjūčio 28 diena

MOKSLEIVĖ IŠ GEROS ŠEIMOS ATSIRADO GYVA IR SVEIKA

SPECIALIAI THE TORONTO STAR

Policija vakar atšaukė paieškas – prieš savaitę dingusi penkiolikmetė moksleivė iš geros šeimos Lora Čeis atsirado gyva ir sveika pas jos tėvų draugus ponus I. Niuton-Dobsus, jų vasarnamyje, Muskokoje. Garsus pramonininkas Ričardas I. Grifenas, panelės Čeis sesers vyras, šeimos vardu telefonu atsakė į žurnalistų klausimus. „Mudviem su žmona atlėgo širdis, – pareiškė jis. – Visa ta sumaištis kilo tik todėl, jog paštas laiku nepristatė laiško. Panelė Čeis nutarė per atostogas paviešėti pas pažįstamus ir buvo įsitikinusi, jog mes viską žinome, kaip ir namų šeimininkai. Per atostogas jie neskaito laikraščių, kitaip nebūtų įvykęs tas nesusipratimas. Sugrįžę į miestą, jie sužinojo, kas darosi, ir tuojau pat mums paskambino."

Klausinėjamas apie gandus, esą, panelė Čeis pabėgusi iš namų ir buvusi aptikta Saulėkaitos pramogų parke įdomiomis aplinkybėmis, ponas Grifenas atsakė, jog nežino, kas skleidžiąs tuos šmeižikiškus prasimanymus, bet jis laikąs savo pareiga surasti tą žmogų. „Tai paprasčiausias nesusipratimas, koks gali atsitikti bet kam, – pareiškė jis. – Mudu su žmona džiaugiamės, kad ji gyva ir sveika, ir nuoširdžiai dėkojame už pagalbą policijai, laikraščiams ir visiems padėjusiems žmonėms." Kiek žinoma, panelė Čeis nesmagiai jaučiasi po viso to triukšmo ir atsisako pokalbių su žurnalistais.

Neatsitiko nieko bloga, tačiau jau nebe pirmą kartą dėl prasto korespondencijos pristatymo kyla rimtų sunkumų. Mokesčių mokėtojai nusipelno tokio aptarnavimo, kuriuo galėtų aklai pasikliauti. Pareigūnams derėtų turėti tai galvoje.

Aklasis žudikas: Gatvėje

Ji eina gatve, tikėdamasi, jog atrodo kaip moteris, kuriai įprasta vaikščioti gatve. Ar bent jau šia gatve. Tačiau taip nėra. Ne tie drabužiai, ne ta skrybėlaitė, ne tas paltas. Ji turėtų gobėti skarele, parišta po smakru, vilkėti paltu, panašiu į maišą, nutrintomis rankovėmis. Ji turėtų atrodyti pilka ir neišvaizdi.

Namai čia stovi vienas prie kito. Kitados skirti tarnams, viena eilė po kitos, bet dabar tarnų kur kas mažiau, ir turčiai tvarkosi kitaip. Apsmilkusios plytinės sienos, du kambariai viršutiniame aukšte, du – apatiniame, išvietė kieme. Kai kur vidury vejos priešais namą išlikę daržo pėdsakai – styro pajuodęs pomidoro stiebas, šalia įsmeigtas pagalys su kabaliuojančiu virvagaliu. Daržovės čia nederėjo – per daug pavėsio, o ir dirva perdėm nusėta šlaku. Tačiau netgi čia rudenio medžiai palyginti kuplūs, išlikę lapai – geltoni, oranžiniai, skaisčiai ir tamsiai raudoni kaip šviežios kepenys.

Viduje girdėti klykiant, lojant, džerškant ar bildant. Skardi pilni tvardomo pykčio moterų balsai, įžūlus vaikų bliovimas. Ankštuose priebučiuose sėdi vyrai, įsitaisę mediniuose krėsluose, susinėrę rankas ant kelių, netekę darbo, bet vis dar išsaugoję namus, šeimos židinį. Susiraukę lydi ją rūsčiais žvilgsniais, apmaudžiai dėbsodami į jos kailinius rankogalius, kailinę apykaklę, krokodilo odos rankinuką. Galimas daiktas, tai įnamiai, kurie gyvena sugrūsti į rūsius ir užkaborius, kad tik šeimininkai galėtų prisidurti atliekamą skatiką, prireikus mokėti nuomą.

Pro šalį skubiais žingsniais eina moterys, nuleidusios galvas, susimetusios į kuprą, nešinos ryšuliais, suvyniotais į rudą popie-

rių. Tikriausiai ištekėjusios. Į galvą ateina žodis *troškinys*. Ko gero, jos išsikaulijo iš mėsininko kaulų, ko gero, tempia namo vieną kitą pigesnę nuopjovą, kurią išvirs su suvytusiais kopūstais. Jos pečiai per tiesūs, smakras per aukštai iškeltas, ji neatrodo kaip primuštas šuo: kai jos sužiūra į ją, šiek tiek kilstelėjusios galvą, jų žvilgsniuose atsispindi panieka. Tikriausiai jos laiko ją prostitute, tik ką ji čia veikia apsiavusi štai tokiais bateliais? Jos luomo moteriai čia tikrai ne vieta.

Štai jo nurodytas baras gatvės kampe. Alinė. Lauke būriuojasi vyrai. Niekas nesako jai nė žodžio, kai ji eina pro šalį, tik dėbso į ją, lyg užlindę už krūmų, tačiau ji girdi gomurinį murmėjimą, pilną neapykantos ir gašlos, lydintį ją kaip putų srautas įkandin laivo. Galbūt jie laiko ją bažnyčios šalpos darbuotoja ar šiaip kokia išpuikėle labdare. Kaišiojančia nušnypštą nosį į jų gyvenimą, klausinėjančia, peršančia iš aukšto metamus trupinius. Tačiau ji per gerai apsirengusi.

Ji susistabdė taksi, apsimokėjo pavažiavusi tris kvartalus, ten, kur daugiau eismo. Verčiau neduoti pagrindo paskaloms: kas gi čia stabdo taksi? Šiaip ar taip, ji duoda pagrindą paskaloms. Svarbiausia, jai reikia kito, labdaros renginyje pirkto palto, kurį ji galėtų suvynioti ir įkišti į lagaminą. Ji galėtų užeiti į viešbučio restoraną, palikti paltą drabužinėje, įsprūsti į tualetą, persirengti. Senamadiškai susišukuoti plaukus, nusivalyti lūpų dažus. Išeiti jau kaip kita moteris.

Ne. Nieko neišeis. Pirmiausia reikės lagamino; o kaip su juo išeisi iš namų? *Kur taip leki?*

Ir štai ji įkliūva atviru veidu atlikdama vaidmenį, kurį turėtų atlikti prisidengusi kauke. Pasikliauja vien savo išvaizda, savo gudrybe. Dabar ji turi pakankamai patirties vaidindama švelnumą, ramybę, bukumą. Iškelia antakius, žiūri skaidriu, nekaltu dvigubo agento žvilgsniu. Veidas – kaip tyras vanduo. Svarbu ne meluoti, bet vengti būtinybės meluoti. Visus klausimus iš anksto paversti kvailais.

Vis dėlto gresia tam tikras pavojus. Jam taip pat: didesnis nei anksčiau, pasak jo. Jam atrodo, jog kartą gatvėje kažkas jį pa-

stebėjo: pažino. Ko gero, parankinis iš Kovos prieš raudonuosius brigados. Jis smuko į žmonių pilnutėlę alinę ir išėjo pro galines duris.

Ji nesuvokia, ar jai reikia baimintis tokio pavojaus: vyriškių tamsiais duksliais kostiumais, pakeltomis apykaklėmis, grobio tykojančių automobilių. *Prašom eiti kartu. Važiuosite su mumis.* Tušti kambariai plikomis sienomis ir ryškios šviesos. Atrodo per daug teatrališka arba primena dalykus, atsitinkančius nebent rūke, be spalvų. Nebent kitose šalyse, kitomis kalbomis. O jeigu ir čia, nieku gyvu ne jai.

Jeigu jie ją sučiuptų, ji išsižadėtų jo, nė gaidžiui nespėjus užgiedoti. Ji tai žino aiškiai, ramiai. Ją vis viena paleistų, palaikytų, kad ji įsivėlė lengvabūdiškai arba maištaudama juokais, ir būtų užglostyti visi nemalonumai, kokie tik galėtų dėl to kilti. Jai reikėtų už tai atsiteisti, savaime suprantama, slapčia, tik kaip? Ji ir šiaip jau žlugusi: iš pliko delno ką išpeši? Ji užsidarytų, užsitrauktų užuolaidas. Visada: išėjusi pietų.

Pastaruoju metu jai toks įspūdis, jog kažkas ją seka, nors kiekvienąsyk apsižvalgiusi nieko nepastebi. Dabar ji atsargesnė; kaip galima atsargesnė. Ar ji bijo? Taip. Dažniausiai. Tačiau baimė neturi reikšmės. Ar veikiau turi. Sustiprina malonumą, kurį ji patiria su juo; taipgi jausmą, puoselėjamą širdyje.

Pats tikrasis pavojus – tai ji pati. Viskas priklauso nuo to, kiek jam duos valios, kaip toli bus linkusi eiti? Tačiau duoti valią ir būti linkusiai – tai visai kas kita. Vadinasi, svarbu tai, kur ji pati leisis stumiama, kur leisis vedama. Ji nesvarstė, kokių paskatų vedama taip elgiasi. Kokių nors paskatų nė būti negali; geismas – tai ne paskata. Jai neatrodo, kad ji turi tokį pasirinkimą. Toks kraštutinis malonumas – irgi pažeminimas. Tarytum tau ant kaklo būtų užnerta gėdinga kilpa, pavadis ir tu būtum tempiama. Ją žeidžia toks laisvės varžymas, todėl ji kaip galima rečiau skiria pasimatymus, juos normuoja. Kartais neateina, teisindamasi prasimano nebūtų dalykų, sakosi nepastebėjusi kreida išvedžiotų ženklų ant parko sienos, negavusi žinutės – nesamos drabužių krautuvės naujo

adreso, nei būtos, nei regėtos senos draugės pasirašyto atviruko, telefono skambučio ne tuo numeriu.

Tačiau galų gale ji ateina. Neįmanoma priešintis. Ji eina pas jį užmiršties, grumdamasi su atmintimi. Ji pasiduoda, pasinaikina, žengia į savo kūno tamsą, pamiršta savo vardą. Aukotis, štai ko ji trokšta, kad ir trumpai. Gyventi be jokių apribojimų.

Vis dėlto ji susigriebia svarstanti klausimus, anksčiau niekada neatėjusius į galvą. Kaip jis apsiskalbia? Kartą ant radiatoriaus džiūvo kojinės – jis pastebėjo jos žvilgsnį, kojinės dingo beregint. Jis apsišvarina prieš jos apsilankymą ar bent jau šiek tiek apsitvarko. Kur jis maitinasi? Jis jai prisipažino, jog nemėgsta dažnai rodytis toje pačioje vietoje. Jam tenka klaidžioti iš vienos valgyklos į kitą, iš vienos užkandinės į kitą. Jo lūpose tie žodžiai skamba pošlykščiai. Kai kuriomis dienomis jis būna irzlesnis, sėdi nudelbęs galvą, nekiša nosies iš namų; vienur ir kitur mėtosi obuolių graužtukai; ant grindų pribarstyta duonos trupinių.

Kur jis gauna obuolių, duonos? Kažkodėl jis nemėgsta kalbėti apie tai – ką apskritai veikia, kai jos nėra. Galbūt būgštauja, kad ji ims mažiau jį gerbti, jei sužinos per daug apie jo gyvenimą. Apie nepriteklius. Gal ir gerai daro. (Visi tie paveikslai meno galerijose, netikėtai užkluptos moterys. Mieganti nimfa. Siuzana ir seniai. Moteris maudosi, viena koja skardinėje geldoje, – Renuaras ar Dega? Ir vienas, ir kitas, abiem patinka putlios moterys. Diana su palyda akimirka prieš tai, kai jas užkliudo smalsus medžiotojo žvilgsnis. Nė vieno paveikslo, pavadinto *Vyriškis, kriauklėje skalbiantis kojines*.)

Meilė laikosi per tam tikrą atstumą. Meilė – tai žiūrėjimas į save pro aprasojusį lango stiklą. Meilė – tai atsiribojimas nuo tam tikrų dalykų: ten, kur gyvenimas verda ir kunkuliuoja, meilė vos vos dūsauja. Ar ji nori ko nors daugiau – daugiau apie jį žinoti? Ar ji nori pamatyti jo portretą visu ūgiu?

Būtų pavojinga žiūrėti iš arti ir matyti per daug – matyti jį susmulkėjant, o ir save drauge. Paskiau atsibusti tuščia širdimi, vi-

siškai be nieko – ir būtų viskas baigta. Ji neturėtų nieko. Pasijustų *suvedžiota*.

Senamadis žodis.

Tąsyk jis neatėjo jos pasitikti. Pasiteisino, kad taip būsią geriau. Ir štai ji priversta pati viena susirasti kelią. Pirštinėtoje rankoje ji laiko sugniaužusi lakštelį popieriaus su mįslingomis nuorodomis, bet jai nereikia į jį žiūrėti. Rankos oda ji jaučia lengvą jo spinduliavimą – tarytum mato šviečiantį laikrodžio ciferblatą tamsoje.

Ji įsivaizduoja jį įsivaizduojant ją – įsivaizduojant, kaip ji eina gatve, dabar jau arčiau, beveik prie pat namų. Ar jis nekantrauja, nervinasi, negali jos sulaukti? Ar jis toks kaip ji? Jam patinka dėtis abejingam – dėtis, kad jam vis viena, ar ji ateis, ar ne, – tačiau jis vaidina kaip paprastai. Pavyzdžiui, jis neberūko fabrikinių cigarečių, nebeįperka. Pats sukasi su rausvu, iš pažiūros nešvankiai atrodančiu guminiu prietaisu po tris iš karto; nupjauna jas skutimosi peiliuku, paskiau susikiša į *Craven A* pakelį. Viena iš jo smulkių suktybių ar tuštybių; jai net kvapą gniaužia regint, kaip jis negali be to gyventi.

Kartais ji atneša jam cigarečių, saujomis – dosnumas, prabanga. Glemžia jas iš sidabrinės dėžutės, stovinčios ant žemo stiklinio staliuko, kemšasi į rankinuką. Tačiau ne kiekvieną kartą. Tegu laukia per daug nedėdamas vilčių, tegu jaučia nepriteklių.

Jis guli aukštielninkas, pasisotinęs, rūko. Jeigu ji trokšta jo meilės žodžių, turi išgauti juos prieš tai – užsitikrinti iš anksto kaip prostitutė užmokestį. Kad ir kokį menką. Gal jis pasakys: *Aš tavęs pasiilgau*. Arba: *Tu man niekad nenusibosi*. Užsimerkęs jis griežia dantimis tramdydamas save; ji girdi viską, nes jis įsikniaubęs į jos kaklą.

Paskiau jai tenka plėšte plėšti iš jo žodžius.

Pasakyk ką nors.

Ką tokio?

Ką tik nori.

Sakyk, ko pageidautum.

Jei pasakysiu ir tu pakartosi, aš tavimi netikėsiu.

Tuomet skaityk tarp eilučių.
Betgi aš nematau jokių eilučių. Nė vienos man neduodi.
Tuomet kartais jis ima dainuoti:

Ak, tu kaišioji tą daiktą, vėl ištrauki,
O iš kamino dūmai kyla kaip kilę...

Kaip tau patinka šitos eilutės? – klausia jis.
Tu tikras šunsnukis.
Visad tuo buvau įsitikinęs.
Nieko nuostabaus, kad tau vis kas nors nutinka.

Ji pasuka į kairę batų taisyklos link, paskiau paeina iki kitos gatvės kampo, paskiau iki antro namo. Nedidelis daugiabutis: *Ekscelsioras*. Tikriausiai pavadintas sekant Henrio Vodsvorto Longfelou eilėraščio pavadinimu. Lentelė su keista emblema, riteris, aukštybių dėlei atsižadąs visų žemiškųjų rūpesčių. Kokių aukštybių? Patogios miesčioniškos veidmainystės? Iš tikrųjų kaip juokinga!

Ekscelsioras – triaukštis raudonų plytų pastatas, po keturis langus kiekviename aukšte ir po balkoną kaltinės geležies turėklais, nors tai veikiau atbrailos negu balkonai, nė kėdė netilptų. Kadaise modernesnis už visus aplinkinius namus, o dabar – vargo paukščių lizdas. Viename balkone kažkas ištempė virvę skalbiniams džiauti; plaikstosi pilkšva mazgotė sakytum kokio sutriuškinto pulko vėliava.

Ji praeina pro namą, paskiau kerta gatvių sankryžą. Ten sustoja, žvilgtelėja po kojomis, lyg kas nors būtų prilipęs prie batelio. Nuleidžia akis ir vėl pakelia. Niekas neseka jai iš paskos, nėra įkandin lėtai važiuojančio automobilio. Apkūni moteriškė sunkiai kopia namo laiptais aukštyn, abiejose rankose lyg balastą laikydama po regztuką; du apdriskę vaikigaliai vaikosi šaligatviu purviną šunį. Nė vieno vyro aplink, tik trys seniai priebutyje, įknibę į tą patį laikraštį.

Ji apsisuka, grįžta atgal, paskiau, susigretinusi su *Ekscelsioru*, smunka į siaurą gatvelę ir, stengdamasi nebėgti, spaudžia spar-

čiais žingsniais. Asfaltas gumbuotas, jos kulniukai pernelyg aukšti. Puiki vieta kojai išsisukti. Dabar ji jaučiasi kaip ant delno, dar labiau matoma, nors aplink nėra nė vieno lango. Širdis dunksi, kojos kaip molinės, linksta per kelius. Ją gniaužia baimė, kodėl?

Jo nebėra, mintyse tyliai skamba balsas; švelnus, nevilties kupinas balsas, gailus, burkuojantis it gedinčio laukinio balandžio. Jis dingo. Jį išvežė. Tu niekad jo nebepamatysi. Niekad. Ji ko neverkia.

Kvaila šitaip save bauginti. Tačiau yra dalis tiesos. Jam dingti kur kas lengviau negu jai: ji turi nuolatinį adresą, jis žino, kur visada gali ją surasti.

Ji stabtelėja, kilstelėja ranką, įkvepia padrąsinantį įkvėpinto rankogalio kvapą. Pačiame gale – metalinės durys, tarnybinės durys. Ji silpnai pasibeldžia.

Aklasis žudikas: Sargas

Durys atsidaro, jis ten. Jai nespėjus lengvai atsikvėpti, jis įtraukia ją į vidų. Jiedu laiptų aikštelėje, ant galinių laiptų. Jokios šviesos, tik virš galvų vos vos švykso langutis. Jis ją pabučiuoja, rankomis suėmęs jos veidą. Švitrinis smakras. Jis dreba, bet ne iš geismo ar ne vien iš geismo.

Ji atšlyja. Atrodai kaip tikras plėšikas. Ji niekad nemačiusi plėšikų; turi galvoje operinius. *Karmen* kontrabandininkus. Pašėlusiai nugrimuotus degtu kamščiu.

Atsiprašau, sako jis. Man teko staigiai nešti muilą. Gal tai buvo klaidingas perspėjimas, bet gavau palikti kai kuriuos daiktus.

Pavyzdžiui, skustuvą.

Be kita ko. Eikš... Štai čia.

Laiptai siauri, neobliuotų lentų, vietoj turėklų – dviejų colių storio ir keturių colių pločio lystės. Apačioje cementinė asla. Dvokia akmens anglių dulkėmis, trenkia rūsiu, sakytum drėgnais požemio akmenimis.

Štai ten. Sargo būstas.

Juk tu ne sargas, sukikena ji. O gal sargas?

Dabar sargas. Bent jau taip mano namo savininkas. Šįryt jis jau dukart buvo čia atėjęs – pažiūrėti, ar gerai kūrenu krosnį, ar ne per stipriai. Jis nenori, kad nuomininkams būtų labai šilta, jam būtų per brangu; jam gana ir to, kad būtų drungna. Lova pusėtina.

Lova kaip lova, sako ji. Užrakink duris.

Nerakinamos, atsako jis.

Grotomis apkaltas langelis, užuolaidų reliktai. Pro jį smelkiasi rūdžių spalvos šviesa. Jiedu įrėmė kėdę į durų rankeną, pusiau sutrūnijusią kėdę su išbyrėjusiais strypeliais. Ne tokia jau patikima užtvara. Jiedu sugulė užsikloję vienintele, kandžių sukapota antklode, o ant viršaus dar užsimetė savo paltus. Paklodžių geriau neprisiminti. Ji užčiuopia jo šonkaulius, vedžioja pirštu tarp jų.

Ką tu valgai?

Atstok.

Tu labai sulysęs. Galėčiau ko nors atnešti, ko nors pavalgyti.

Tavimi negalima per daug kliautis, tiesa? Galėčiau numirti iš bado tavęs belaukdamas. Nesirūpink, greit iš čia ištrūksiu.

Iš kur? Turi galvoj šį kambarį, šį miestą ar...

Nežinau. Nekvaršink man galvos.

Stačiai man įdomu, ir tiek. Man neramu, aš noriu...

Liaukis.

Ką gi, gerai, sako ji, tikiuosi, kad grįšime į Zykroną. O gal nori, kad aš jau eičiau namo.

Ne. Dar pabūk. Atsiprašau, bet man nervai neišlaiko. Kur mes sustojome? Aš jau pamiršau.

Jis svarstė, ar derėtų perrėžti jai gerklę, ar amžinai ją mylėti.

Puiku. Taip. Įprastinis pasirinkimas.

Besvarstant, ar derėtų perrėžti jai gerklę, ar amžinai mylėti, per aklumą nepaprastai jautria tapusi klausa pagauna metalo džerškėjimą ir brązgėjimą. Taip brūžinasi grandys, vilkimos grandijos. Brązgėjimas artėja koridorium. Jis jau suprato, jog Požemio Viešpats dar nebuvo apsilankęs atsiimti to, už ką užsimokėjo: suvokė tai iš merginos elgesio. Ji buvo sakytumei naujitelaitis pinigas.

Ką daryti? Jis galėtų pasislėpti už durų arba po lova, palikti ją likimo malonei, paskiau vėl pasirodyti ir užbaigti darbą, už kurį jam bus sumokėta. Tačiau, šitaip susiklosčius aplinkybėms, jam nekyla ranka. Arba jis galėtų palaukti, kol viskas įeis į savo vėžes, kol kurtizanas apgvaibęs nebegirdės, kas dedasi aplink, ir tyliai išsmuks pro duris; tačiau tuo atveju nukentės jo kaip žudiko – kitaip sakant, žudikų gildijos – vardas.

Jis ima merginai už rankos ir, jos delnu uždengdamas jai burną, duoda ženklą, kad tylėtų. Paskiau pasiveda toliau nuo lovos ir nustumia už durų. Pasitikrina, ar durys nėra užrakintos, kaip buvo sutarta. Vyriškis nesitiki susidurti su sargybine: su Vyriausiąja Žyne jis susitarė, jog nebus liudininkų. Šventyklos sargybinė turėjo dingti vos išgirdusi jį ateinant.

Aklasis žudikas ištraukia nužudytą sargybinę iš palovės ir paguldo ant lovatiesės, skepetaite uždengdamas perrėžtą kaklą. Ji dar neatvėsusi, ir kraujas jau nebeteka. Bus negerai, jeigu vyriškis nešis labai šviesią žvakę; priešingai – naktį visos katės pilkos. Šventyklos merginos išmokytos nekrutėti. Tokiu atveju vyriškis – suvaržytas gremėzdiškos dievų aprangos, kurią, be kita ko, paprastai sudaro šalmas ir antveidis, – neveikiai susivoks, jog barškina ne tą moterį ir, be to, nebegyvą.

Aklasis žudikas beveik aklinai užtraukia brokatines lovos užuolaidas. Paskiau eina prie merginos, ir jiedu kiek įmanydami prisiploja prie sienos.

Vaitodamos atsidaro sunkios durys. Mergina mato kambario grindimis šliaužiant šviesą. Požemio Viešpats neprimato, tai aišku kaip diena; kliūva už daiktų, keiksnoja. Dabar jis bando nevikriai atitraukti lovos užuolaidas. Kur tu, mano gražuolėle? – klausia jis. Nenustemba, kad ji neatsako, širdies gilumoje džiaugdamasis, jog ji nebylė.

Aklasis žudikas ima pamažu slinkti iš už durų, o mergina – jam iš paskos. Kaip aš išsitrauksiu tą daiktą? – narna pro dantis Požemio Viešpats. Jaunuoliai apeina duris, paskiau išsmunka į koridorių – susikibę už rankų kaip vaikai, besislapstantys nuo suaugusiųjų.

Jiems įkandin atlekia – pykčio ar siaubo – riksmas. Viena ranka liesdamas sieną, aklasis žudikas leidžiasi bėgti. Dumdamas plėšia deglus iš lizdų, svaido juos atgal, tikėdamasis, kad jie užges.

Jis pažįsta Šventyklą kaip savo kišenę lytėjimu ir uosle; jam tai privalu. Lygiai taip pat jis pažįsta miestą, gali kaip žiurkė naršyti po jo labirintus – žino visus įėjimus, tunelius, užkaborius ir aklagatvius, visas perdangas, griovius ir laštakus, dažniausiai net slap-

tažodžius. Žino, kuriomis sienomis gali lipti, kur įsispirti kojomis. Jis stumteléja marmuro plokštę – Sudužusio Dievo, bėglių globėjo, bareljefą, – ir jiedu tamsoje. Jis tai supranta iš to, kad mergina klumpa, ir pirmą kartą jam dingteléja į galvą, jog, vesdamasis ją, eina lėčiau. Jį varžo jos rega.

Kitoje sienos pusėje juos lenkia žingsnių aidas. Jis sukužda: Įsikibk į mano tuniką, ir be reikalo priduria: Tylėk. Jiedu skuba slaptų tunelių tinklu, kuriuo naudojasi Vyriausioji Žynė su savo kohortomis, norėdama sužinoti tokias vertingas paslaptis tiesiogiai iš pačių žmonių, ateinančių Šventovėn susitikti su Deive, atlikti išpažinties ar jai pasimelsti, tačiau jiems reikia kaip galima greičiau iš ten ištrūkti. Šiaip ar taip, pirmiausia ten Vyriausioji Žynė susimanys jų ieškoti. Juo labiau jis negali jos išvesti pro akmeniu užtaisomą angą išorinėje sienoje, pro kurią įėjo. Galbūt Požemio Viešpačiui irgi žinoma ta anga, nes jisai rengė žmogžudystę ir numatė laiką bei vietą ir dabar tikriausiai įminė aklojo žudiko išdavystę.

Prislopintas storų akmens sienų, gaudžia vario varpas. Jisai jaučia tai savo kojomis.

Jis veda merginą nuo vienos sienos prie kitos, paskiau siaurais stačiais laiptais žemyn. Ji šniurkščia iš baimės: netekusi liežuvio, ji neprarado sugebėjimo verkti. Gaila, sako jis sau. Apčiuopomis suranda nebenaudojamą požeminį kanalą, kuris, kaip žino, turi ten būti, sunėręs rankas padaro lyg pakoją merginai, padeda užsiropšti jai, paskiau pasikelia šalia jos pats. Dabar jiedviem reikia ropoti ankštu kanalu. Kvapas nemalonus, bet gerokai išsivadėjęs. Atsiduoda sukietėjusiomis, dulkėmis virtusiomis žmonių išmatomis.

Padvelkia šviežiu oru. Jis uodžia norėdamas pajusti deglų dūmus.

Ar yra žvaigždžių? – klausia jis. Ji linkteléja galvą. Vadinasi, debesų nėra. Nesiseka. Ko gero, spindi du iš penkių mėnulių – nelygu savaitė, jis tai žino iš patirties, – o netrukus patekės kiti trys. Visą naktį jiedu bus kaip ant delno, o dienos aky švytėte švytės.

Šventykla nepageidaus, kad plačiai pasklistų žinia apie jų pabėgimą – smuktų jos autoritetas, gal net kiltų riaušės. Paaukoti bus

skirta kita mergina: kas įžiūrės apdangstytą šydais? Todėl juos medžios būrių būriai – tyliai, bet nepaliaujamai.

Jis gali prisiglausti su ja kokioje nors slaptavietėje, bet anksčiau ar vėliau jiems teks išeiti manytis maisto ir vandens. Vienas jis gal ir išsisuktų iš bėdos, bet abiem nepavyks.

Jis galėtų jos nusikratyti. Arba papjauti, įstumti į šulinį.

Ne, jis negali.

Dar yra žudikų lindynė. Ten jie visi renkasi, kai neturi darbo, – sužinoti gandų, pasidalyti laimikiu, pasigirti savo žygdarbiais. Tai įžūli slaptavietė po didžiųjų rūmų teismo sale, gilus urvas, išklotas kilimais – tais pačiais, kuriuos vaikystėje žudikai buvo priversti austi, o vėliau pavogė. Jie pažįsta kilimus iš lytėjimo ir dažnai, atsisėdę ant jų, rūko svajų žoleles ir pirštais vedžioja po raštus ir prašmatnias spalvas, prisimindami, kokios jos atrodė, kai jie dar turėjo regėjimą.

Tik aklieji žudikai turi teisę įeiti į tą urvą. Jie sudaro uždarą bendriją, kurion svetimi priimami vien kaip grobis. Be kita ko, jis nusižengė profesijos taisyklėms – išsaugojo gyvybę žmogui, už kurio nužudymą jam užmokėta. Jie profesionalai, žudikai; jie didžiuojasi tuo, jog vykdo savo įsipareigojimus, ir nepakenčia, kai laužomas jų cecho statutas. Jie nužudytų jį be jokio pasigailėjimo, o po to ir ją.

Visai galimas daiktas, jog vienas kuris bendras buvo nusamdytas jo sekti. Tik vagis gali nutverti vagį. Tad anksčiau ar vėliau jie gaus atpildą. Juos išduos vien merginos kvapas – ji buvo įkvėpinta nuo galvos iki kojų.

Jam reikės išvesti ją iš Sakiel Norno – toliau nuo miesto, įprastos aplinkos. Tai pavojinga, bet kur kas pavojingiau likti mieste. Gal jam pasiseks nusigauti iki uosto ir įlipti į kokį laivą? Tačiau kaip prasmukti pro vartus? Visi aštuoneri vartai, kaip paprastai, nakčia rakinami ir saugomi. Pats vienas galėtų perkopti per sienas – jo rankų ir kojų pirštai kibūs kaip driežo, – tačiau lipti su ja būtų pražūtis.

Yra kita išeitis. Klausydamasis kiekvieno žingsnio aido, jis veda ją šlaitu žemyn į miesto pakraštį, esantį arčiausiai jūros. Visų Sa-

kiel Norno šaltinių ir fontanų vanduo teka į kanalą, kuris skliautiniu tuneliu eina po miesto siena. Kanalas toks gilus, kad žmogus nesiekia dugno, o srovė labai stipri, tad niekas niekada nedrįsta pro ten patekti į miestą. O pabėgti?

Sraunus vanduo nuplaus kvapą.

Jis moka plaukti. Tai viena iš daugelio būtinybių, kurių žudikai stengiasi išmokti. Jis nujaučia – ir neklysta, – jog mergina plaukti nemoka. Jis liepia jai nusirengti ir susirišti drabužius į mazgą. Paskiau nusivelka Šventyklos apsiaustą ir savo drabužius sukiša į jos mazgą. Jis pririša mazgą sau prie pečių, paskiau merginai prie riešų ir liepia žūtbūtinai jo laikytis, jeigu mazgas atsipalaiduotų. Kai jiedu pasieksią skliautinį tunelį, ji turinti užgniaužti kvapą.

Bunda paukščiai *nyerkai*; jis girdi jų pirmuosius kryksmus; netrukus ims švisti. Už trijų gatvių kažkas artėja tvirtais, ryžtingais žingsniais, lyg ko ieškodamas. Jis ir tempia, ir stumia merginą į šaltą vandenį. Ji dūsta, bet paklūsta. Jiedu plaukia; jis apčiuopom ieško pagrindinės tėkmės, klausosi, kurioje vietoje gurguliuoja vanduo plūsdamas į tunelį. Jei pasiankstins, jiems pritrūks oro, jei pavėluos, jis susiknežins galvą į akmenis. Paskiau jis pasineria.

Vanduo nenusakomas, neturi pavidalo, galima kiaurai jį prakišti ranką, tačiau gali lemti mirtį. Tokio gaivalo jėga – tai jo sraunumas, jo tėkmė. Nelygu į ką sudūžta ir kokiu greičiu. Tą patį galima pasakyti apie... bet tiek to.

Beviltiškai ilgas tunelis. Jam toks įspūdis, jog sprogs plaučiai, jog rankos neišlaikys. Jis jaučia, kaip mergina tempia jį atgal, galvoja, ar ji nebus prigėrusi. Laimė, juos neša tėkmė. Jis užkliudo tunelio sieną; kažkas perdryksta. Drabužis ar oda?

Išplaukę iš skliautinio tunelio, jiedu išneria į paviršių; ji kosti, jis tyliai juokiasi. Gulėdamas aukštielninkas, laiko jos galvą virš vandens; taip jie paplaukia tolėliau. Nutaręs, kad jie jau pakankamai toli ir kad ten pakankamai saugu, priartėja prie kranto, padeda jai užsiropšti nuožulniu akmeniniu pylimu. Bando susirasti me-

džio paunksnę. Jis išvargęs, tačiau drauge netveria džiaugsmu, pilna širdimi neįprastos skausmingos laimės. Išgelbėjo ją. Pirmą kartą gyvenime parodė gailestingumą. Nežinia, ką gali nulemti toks nukrypimas nuo pasirinkto kelio?

Ar matai ką nors aplink? – klausia jis. Ji stabtelėjusi apsižvalgo, papurto galvą. Nematai gyvulių? Ne, darsyk papurto galvą. Jis padžiauna jų drabužius ant medžių šakų; paskiau, blėstant šafranų, žioveinių ir fuksijų spalvos mėnuliams, jis ima ją taip, lyg ji būtų šilkinė, ir panyra joje. Ji gaivi kaip melionas ir sūrsva kaip šviežia žuvis.

Kai jiedu guli apsikabinę, kietai įmigę, juos užtinka trys šnipai, Siaubūnų tautos pasiųsti išžvalgyti miesto prieigų. Staigiai prižadina, paskiau juos ima klausinėti vienas šnipas, šnekantis – kad ir labai netaisyklingai – jų kalba. Tas vaikinas – aklas, aiškina jis kitiems, o mergina nebylė. Visi trys šnipai žiurkso į juos nustebę. Kaip jiedu čia atsirado? Aišku, jiedu ne iš miesto; visi vartai užrakinti. Tarytum iš dangaus būtų nukritę.

Atsakymas aiškus: tai tikriausiai dievų pasiuntiniai. Jiems mandagiai leidžiama apsirengti jau išdžiūvusiais drabužiais, užsodina abu ant vieno šnipo žirgo ir veža parodyti Linksmybių Tarnui. Šnipai labai patenkinti savimi, ir aklasis žudikas stengiasi laikyti liežuvį už dantų. Jis buvo kažką girdėjęs apie tą tautą ir keistą tikėjimą dievų pasiuntiniais. Pasak jų, dievų pasiuntiniai duoda jiems žinią miglota forma, tad jis bando prisiminti visas mįsles, galvosūkius ir paradoksus, kokius tik buvo girdėjęs: Kelias pakalnėn veda į aukštybes. Kas rytą vaikščioja keturiomis kojomis, dieną dviem, o vakare trimis? Kas valgo – maitina, kas turi galios – glosto. Kas yra perdėm juodas, baltas ir raudonas?

Tai netinka zykroniečiams, jie neturėjo laikraščių.

Aišku. Šito atsisakom. Na, o ką pasakytum apie tai: Galingesnis už Dievą, blogesnis už Velnią; vargšams to netrūksta, turčiams to stinga, o jeigu to užvalgysi – mirsi?

Kažkas nauja.

Įmink.

Pasiduodu.

Niekas.

Akimirką ji svarsto. Niekas. Taip, sako ji. Neblogai sugalvota.

Jiems jojant, aklasis žudikas viena ranka laiko apsikabinęs merginą. Kaip ją apginti? Netikėtai jam dingtelėja beviltiška mintis, bet, šiaip ar taip, ji gali praversti. Jis pareikš, kad jiedu abu – dievų pasiuntiniai, bet skirtingi. Jis gaunąs žinias iš Vienatinio Nenugalimojo, bet tik ji mokanti jas išaiškinti. Aiškinanti rankomis, pirštais rodydama įvairius ženklus. Jis vienintelis žinąs, kaip reikia suprasti tuos ženklus. Jeigu jie turės kokių nedorų minčių, jis pridurs, kad nė vienam vyrui nevalia prisiliesti prie merginos, blogų, o ir bet kokių ketinimų vedamam. Išskyrus jį, savaime suprantama. Kitaip ji neteksianti savo galios.

Tai labai paprasta, svarbiausia, kad jie patikėtų. Jis tikisi, kad ji geros nuovokos ir moka improvizuoti. Įdomu, ar ji moka kokių ženklų.

Šiai dienai pakaks, sako jis. Reikia praverti langą.

Bet lauke baisiai šalta.

Man nešalta. Čia mudu kaip sieninėje spintoje. Man trūksta oro.

Ji paliečia jo kaktą. Man regis, tu sergi. Galėčiau nueiti į vaistinę...

Ne. Aš niekada nesergu.

Kas tau? Kas nors negerai? Tu susinervinęs.

Aš nesusinervinęs. Aš niekada nesinervinu. Bet man viskas įtartina. Aš nepasitikiu draugais. Vadinamaisiais draugais.

Kodėl? Ką jie daro?

Nieko nedaro. Štai kas baisiausia.

Mayfair, 1936 m. vasaris

TORONTO AUKŠTUOMENĖS KRONIKA

JORKAS

Sausio vidury Karališkąjį Jorko viešbutį užplūdo džiaugsminga publika egzotiškais drabužiais, suplaukusi į trečiąjį sezono labdaros karnavalą, surengtą Miesto pamestinukų prieglaudos labui. Šių metų tema – atsiliepiant į įspūdingą praeitų metų Menų balių „Tamerlanas Samarkande" – buvo „Ksanadas", ir, išmaniajam Volesui Vainantui vadovaujant, trys prabangios pokylių salės pavirto neregėto spindesio „didingais rūmais", kur viešpatavo Kublai Chanas su savo neprilygstamąja svita. Atvykę su savo palyda – haremais, tarnais, šokėjomis ir vergėmis, taipgi mergelėmis su cimbolais, pirkliais, dvariškiais, fakyrais, visų tautų kariais ir gausybe elgetų, – Rytų karalysčių valdovai smagiai sukosi aplink įspūdingą Alfėjaus, šventosios upės, versmę, iš viršaus, žemėliau, vidury „ledinės grotos" tviskančių krištolinių girliandų įtaisyto prožektoriaus užlietą purpurine bakchanalijų šviesa.

Lūžtančiose nuo žiedų dviejose sodo pavėsinėse smagiai prasidėjo šokiai, tuo tarpu šokių salėse džiazo orkestrai griežė kiekvienas savo „simfoniją ir dainą". Negirdėjome nė vieno „karą skelbiančio protėvių balso", nes visur viešpatavo nuostabi darna – buvo justi tvirta pokylio rengėjos, kerinčios auksu padabintais skaisčiai raudonais Radžastano princesės apdarais, ponios Vinifredės Grifen Prajor ranka. Į organizacinį komitetą taipgi įėjo pono Ričardo Grifeno žmona, persirengusi žaliu, sidabru papuoštu abisinės apdaru, pono Oliverio Makdonelo žmona raudonu kinės apdaru ir pono Hju N. Hilerto žmona įspūdingu raudonu sultonės apdaru.

Aklasis žudikas: Ateivis ant ledo

Dabar jis kitur, kambaryje, kurį išsinuomojo netoli Mazginės stoties. Virš ūkinių prekių parduotuvės. Vitrinoje skurdus rinkinys veržlėrakčių ir vyrių. Prasti popieriai; visur aplink prasti popieriai. Verpetais sukasi dulkės, pažeme vėjas nešioja suglamžytus popiergalius; reikia atsargiai eiti apledėjusiais, apsnigtais, niekieno nevalomais šaligatviais.

Netoliese gailiai čirpia traukiniai, pervedami į kitą kelią, jų švilpimas gęsta tolumoje. Nė vienas neateina, visi išvyksta. Jis galėtų įšokti į kurį nors, bet pavojinga: traukiniai saugomi, nežinia, kur ir kada gali įkliūti. Šiaip ar taip, dabar jis įstrigęs čionai – tarkim – dėl jos; nors ji kaip traukiniai niekada neateina laiku ir visada dingsta.

Kambarys per du laiptatakius, galiniai laiptai aptraukti guma, kiaurai išminti, tačiau bent jau atskiras įėjimas. Kitapus sienos jauna šeima su kūdikiu. Jie lipa tais pačiais laiptais, bet jis retai juos mato, jie labai anksti keliasi. Girdi juos brazdant vidurnaktį, kai bando kiek padirbėti; jie taip įsijaučia, lyg tai būtų paskutinis kartas gyvenime, jų lova braška kaip audros laužomas medis. Jis eina iš proto. Galėtum pagalvoti, jog, pasidarius vaikelį, būtų metas liautis, betgi ne, jie stačiai šėlsta. Laimė, kad ilgai neužtrunka.

Kartais jis prisikiša ausį prie sienos, klausosi. Vilką vijus laba ir uodega, sako jis sau. Naktį visos katės pilkos.

Jis keliskart susidūrė su ta moterimi: apsitūlojusi ir apsigobusi skara kaip senė rusė, ji sunkiai kopė laiptais, apsikrovusi

ryšuliais ir stumdama vaikišką vežimėlį. Jie pastato tą važiuoklę apatinėje laiptų aikštelėje, ir ji riogso ten lyg pražūtingi ateivių spąstai, išžiojusi juodus nasrus. Kartą jis jai padėjo pastūmėti vežimėlį, ir ji nusišypsojo lyg vogčiomis, prašiepdama smulkius dantukus melsvais kaip nugriebtas pienas pakraščiais. *Ar naktimis jums netrukdo mano mašinėlė?* – tyčia paklausė jis – duodamas suprasti, jog vėlai eina gulti, jog viską girdi. *Ne, nieku gyvu.* Bukas žvilgsnis, kvailas kaip veršio. Juodi paakiai, gilios raukšlės, įsirėžusios abipus nosies. Jis netiki, kad jai užeina noras dūkti naktimis. Pirmiausia, labai greit viskas baigiasi – vaikinas suveikia staigiai kaip banko plėšikas. *Nuobodžių košė* – lyg užrašyta jai ant kaktos; tikriausiai tuo metu ji spokso į lubas, galvodama, jog reikėtų išplauti grindis.

Iš tikrųjų jie visi gyvena viename dideliame kambaryje, perskirtame pertvara – todėl ir siena tokia plona. Jo pusėje ankšta ir šalta: prie lango traukia, radiatorius klerksi ir varva, bet nė trupučio nešildo. Tualetas įrengtas lediniame užkaboryje, kriauklė pageltusi nuodinga oranžine spalva nuo įsiėdusio šlapimo ir rūdžių, dušo būda – cinkuotos skardos, o niekada neplauta guminė užuolaida įjuodusi nuo nešvarumų. Dušas – tai juodas vamzdis, pritvirtintas prie sienos, su apskrita skylėta metaline galvute. Vanduo, išvarvėjęs šykščiais lašais, šaltas kaip numirėlio dugnas. Sulankstoma lovelė taip nevykusiai sunarstyta, kad jis tik vargais negalais ją ištiesino; fanera ne priklijuota, bet baldžiaus vinukais prikalta prie stalo ir ne per seniausiai perdažyta geltonai. Vieno degiklio viryklė. Ir viskas užtraukta suodžiais.

Palyginti su ta vieta, kur jis galėtų būti, – tai rūmai.

Jis pametė savo draugus. Paspruko nepalikęs adreso. Būtų galėję gana greit parūpinti jam reikiamą pasą ar netgi du pasus. Jam toks įspūdis, kad jie laiko jį dėl visa ko, kaip užstatą: jeigu įkliūtų kas nors kitas, jiems vertesnis, galėtų iškeisti į jį. Gal vis dėlto jie ketina jį išduoti. Būtų neblogas atpirkimo ožys: bet kada galima paaukoti, jis niekada tikrai neatitiko jų įsitikinimų.

Bendrakeleivis, keliaujantis ne per toliausia ir ne per greičiausiai. Jiems nepatiko jo išprusimas, kad ir koks įspūdingas jis buvo; jiems nepatiko jo skeptiškumas, klaidingai laikė jį lengvabūdiškumu. *Jeigu Smitas klysta, tai nereiškia, jog Džonso teisybė,* kartą pareiškė jis. Tikriausiai jie jau buvo numatę jį išduoti. Jie turi tokius sąrašiukus.

Gal jie troško turėti savo kankinį, savo vienasmenį Sako ir Vancetį. Kai jis, galutinai apšauktas raudonuoju, bus pakartas ir jo niekšingas veidas mirgės visuose laikraščiuose, jie pateiks jo nekaltumo įrodymą – norėdami pareikšti teisėtą pasipiktinimą. *Ar matote, ką daro valdžia? Juk tai tikra žmogžudystė! Kur teisingumas?* Šit kaip mąsto draugai. Kaip žaisdami šachmatais. Jisai bus aukojamasis pėstininkas.

Jis eina prie lango, žvilgteleja į lauką. Už stiklo karo tokios pat spalvos kaip stogas varvekliai, panašūs į pageltusias dramblių iltis. Mintyse jis kartoja jos vardą, gaubiamą melsvos auros – seksualaus virpesio, panašaus į neono šviesą. Kur ji? Ji nevažiuos taksi, bent jau iki čia, ji pakankamai protinga. Jis žiūri įsmeigęs akis į tramvajaus stotelę, trokšdamas pamatyti įsikūnijant savo mintis. Pamatyti ją lipant iš vagono, staigiai sumirgant jos koją, aukštakulnį batą, paties geriausio pliušo. *Stypla skylėtoji.* Kodėl jis taip kalba, juk jeigu kas nors kitas šitaip pasakytų, jis taip kirstų niekšui, kad apsilaižytų?

Ji vilkės kailiniais. Jis niekins ją už tai, paprašys, kad ji nenusirengtų. Kad būtų plaukuota nuo galvos iki kojų.

Paskutinį kartą ji turėjo mėlynę ant šlaunies. Mielai būtų pats jai padaręs. *Kas čia? Susimušiau į duris.* Jis visada mato, kai ji meluoja. Ar bent jau įsitikinęs, jog mato. Jis žino, jog taip mąstant galima įkliūti į spąstus. Vienas dėstytojas kadaise jam pasakė, kad jo protas – aštrus kaip deimantas, ir tuo metu tie žodžiai paglostė jo savimeilę. Dabar jis svarsto apie deimanto prigimtį. Kad ir kietas, ir žėri, ir rėžia stiklą, jis tviska tik atspindėdamas šviesą. Tamsoje jis visiškai nenaudingas.

Kodėl ji ateina į pasimatymus? Gal jai tiesiog smagu su juo žaisti? Jis neleis jai mokėti už ką nors, jis nenori parsiduoti. Ji trokšta meilės romano, nes paprastai to trokšta visos moterys ar bent jos tipo moterys, kurios vis dar ko nors tikisi iš gyvenimo. Tačiau galima pažiūrėti ir kitu kampu. Gal ji trokšta kam atsikeršyti ar ką nubausti? Moterys sugeba labai savotiškai įžeisti kitus. Užuot sužeidusios ką kitą, susižeidžia pačios; arba elgiasi taip, jog vyras tik daug vėliau susivokia buvęs įžeistas. Tik paskiau viskas iškyla į paviršių. Tuomet jam nusvyra... aišku, ne rankos. Jos nuostabios akys, žavus kaklas, bet kartais jis pastebi joje kažką miglota ir negera.

Geriau neišsigalvoti jos, kai jos nėra. Geriau palaukti, kol ji ateis. Tuomet galės ją kurti, jai artinantis gatve.

Kambaryje yra bridžo stalas, nupirktas sendaikčių turguje, sulankstoma kėdė. Jis atsisėda prie rašomosios mašinėlės, papučia į sužvarbusias rankas, įsuka popieriaus lapą.

Šveicarijos Alpėse (arba geriau Uoliniuose kalnuose ar dar geriau Grenlandijoje) tyrinėtojai ledyne aptinka – įšalusį skaidraus ledo luite – erdvėlaivį. Jis primena nedidelį dirižablį, tačiau smailiais kaip ankšties galais. Jis švyti pro ledą, spindi keista šviesa. Kokios spalvos šviesa? Geriausia žalia su geltonu atspalviu, kaip pelyninė.

Tyrinėtojai ištirpina ledą – su kuo? Su litavimo lempa, atsitiktinai pakliuvusia į jų bagažą? Prikirtę medžių ir užkūrę didelį laužą? Jeigu auga medžiai, reikia grįžti į Uolinius kalnus. Grenlandijoje medžių nėra. Gal su milžinišku didinamuoju stiklu, sutelkiančiu į židinį saulės spindulius? Skautai – jis trumpai priklausė jų organizacijai – mokydavosi šitaip kurti laužus. Kai nematydavo vadas, linksmas raudonžandis liūdno veido jaunuolis, labai mėgęs daineles ir kirvukus, jie nukreipdavo spindulius į nuogą ranką varžydamiesi, kas ilgiau sugebės ištverti. Taipgi degindavo pušų skujas ir tualetinio popieriaus skutelius.

Ne, su milžinišku didinamuoju stiklu būtų neįmanoma.

Ledas pamažu leidžiasi. X – tai būsiąs griežtas škotas – jiems pataria nekišti nagų, nes nieko gera iš to neišeisią, bet Y, anglas mokslininkas, pasiūlo papildyti žmonijos žinių atsargas, tuo tarpu Z, amerikietis, pareiškia, jog jie galį užkalti milijonus. B, šviesiaplaukė mergina putliomis, lyg ištinusiomis lūpomis, sušunka, jog tai labai įdomu. Ji rusė ir, reikia manyti, linkusi į laisvąją meilę. X, Y ir Z dar nespėjo to patikrinti, nors ir labai geidžia – Y pasąmoningai, X nusikalstamai ir Z aržiai.

Iš pradžių jis visada ženklina savo veikėjus raidėmis, o vėliau pavadina vardais. Kartais ieško vardų telefonų knygose, kartais – antkapiuose. Moterys visada būna B, kitaip sakant, Besotė, Besmegenė, Buferinė, nelygu nuotaika. Arba, kas be ko, tiesiog Blondinė.

B miega atskiroje palapinėje, paprastai pameta savo pirštines ir, nusižengdama taisyklėms, mėgsta bastytis naktimis. Postringauja apie mėnesienos žavesį ir vilkų staugimo harmoniją; artimai draugauja su kinkinio šunimis, vaikiškai švebeldžiuodama šneka su jais rusiškai ir (tvirtai laikydamasi oficialaus mokslinio materializmo) tvirtina, jog jie turi sielą. Būtų tikra bėda, jeigu jiems pritrūktų maisto ir tektų vieną kurį suvalgyti, su įprastu škotišku pesimizmu daro išvadą X.

Švytintis ankšties formos darinys išvaduotas nuo ledo, bet tyrinėtojai spėja vos kelias minutes tirti spręsdami, iš kokios medžiagos jis nulietas – žmonijai nežinomo plonyčio lydinio, – nes jis išgaruoja palikdamas migdolų, pačulių, deginto cukraus, sieros arba cianido kvapą.

Jiems prieš akis atsiranda pavidalas, panašus į žmogų, tikriausiai vyriškos lyties, vilkintis standžiai apgulusiu kostiumu, pusiau žaliu, pusiau mėlynu kaip povo plunksnos, blizgančiu kaip mėšlavabalio sparneliai. Ne. Per daug primena pasakas. Vilkintis standžiai apgulusiu kostiumu, pusiau žaliu, pusiau mėlynu kaip dujų liepsna, blizgančiu kaip vandenyje palietas benzinas. Jisai vis dar apsitraukęs ledu, kuris, matyt, susidarė ankštyje. Jo kūnas žalsvas, ausys šiek tiek įkypos, stačios, lūpos plonytės, ryš-

kiai nubrėžtos, akys didelės, atviros. Beveik vieni vyzdžiai, kaip pelėdų. Plaukai tamsiai žali, vešliomis vijomis sugulę ant viršugalvyje smailaus kiaušo.

Neįtikėtina. Ateivis iš kosmoso. Nežinia, kiek laiko jis čia gulėjo? Dešimtis metų? Šimtmečius? Tūkstantmečius?

Savaime suprantama, jis negyvas.

Ką jiems daryti? Jie pastato ledo luitą su ateiviu ir ima tartis. (Pasak X, jiems reikėtų keliauti iš čia ir apie radinį pranešti valdžiai; Y siūlo išskrosti jį vietoje, bet kiti jam primena, kad jis gali išgaruoti kaip erdvėlaivis; Z primygtinai perša užkelti jį ant rogių ir nugabenti į civilizuotą pasaulį, paskiau aptraukti sausu ledu ir parduoti iš varžytynių; B stengiasi atkreipti visų dėmesį į tai, jog ima stūgauti kinkinio šunys, keistokai susidomėję ateiviu, bet niekas jos nepaiso, nes, aptardama kokį dalyką, ji perdeda, sprendžia rusiškai, moteriškai.) Galiausiai – aplink tamsu, ir labai keistai švyksо šiaurės pašvaistė – jie nutaria įkelti luitą į B palapinę. B miegosianti kitoje palapinėje drauge su vyrais, tad, žvakei šviečiant, būsią galima pasigrožėti jos figūra, nes, lįsdama į miegamąjį maišą, B turėsianti nusivilkti alpinistės aprangą. Nakčia jie budėsią paeiliui po keturias valandas. Rytą trauksią burtus ir nutarsią, ką daryti toliau.

Budint X, Y ir Z, nieko ypatinga neatsitinka. Paskiau ateina B eilė. Ji nusiskundžia, jog jai neramu, jog nuojauta sakyte sakanti, kad gali atsitikti kas nors negera, bet ji paprastai visados taip šneka, tad niekas jos nepaiso. Prižadinta Z, gašliai stebinčio, kaip ji rąžosi, B lenda iš miegamojo maišo, paskiau rangydamasi įsispraudžia į savo vatinį apdarą ir užima savo vietą palapinėje greta įšalusio ateivio. Plevenant žvakės liepsnelei, pamažu ją apima snaudulys; nejučia jai ateina į galvą mintys, kaip žaliūkas atrodytų romantiškoje aplinkoje – jis ir liesas, bet užtat antakiai dailūs. Ji knapsi, kol pagaliau užsnūsta.

Įšalusi būtybė ima švytėti, iš pradžių silpnai, paskiau vis stipriau. Vanduo tyliai srovena palapinėje ant žemės. Pagaliau ledas

ištirpsta. Būtybė atsisėda, paskiau atsistoja. Tylutėliai prieina prie miegančios moters. Žali plaukai ant galvos ima krutėti sruoga po sruogos, paskiau tįsta, virsta – dabar tat aišku – čiuptuvais. Vienas apsiveja aplink moters kaklą, kitas – aplink putlų liemenį, dar vienas užčiaupia jai burną. Ji atsibunda lyg susapnavusi slogų sapną, bet tai ne slogus sapnas: ateivis prisikišęs prie pat jos veido, laiko ją negailestingai suspaudęs savo lediniais čiuptuvais ir, neslėpdamas geismo, žiūri neregėto gašlumo sklidinu žvilgsniu. Nė vienas mirtingasis nėra į ją taip įdėmiai žiūrėjęs. Akimirką ji priešinasi, paskiau pasiduoda.

Ji neturi kitos išeities.

Žalia burna išsižioja, pasirodo iltys. Artėja prie jos kaklo. Jis myli ją taip stipriai, jog nori ją asimiliuoti – amžinai paversti dalimi savęs. Jiedu turi tapti viena esybe. Ji tat supranta be žodžių, nes, be kita ko, tas ponaitis turi telepatijos dovaną. *Gerai*, sako ji.

Jis susisuka dar vieną cigaretę. Ar jis leis ateiviui va šitaip suryti ir iščiulpti B? O gal kinkinio šunys pajus, kad ji pakliuvo į bėdą, nutrauks pasaitus, perdrėks brezentą ir – čiuptuvas po čiuptuvo – sudraskys vaikiną? Gal ateis į pagalbą vienas kuris bendras – jis jaučia simpatiją Y, šaltakraujiškam anglui mokslininkui? Gal kils grumtynės? Būtų neblogai. *Mulki! Būčiau jus visko išmokęs!* – prieš mirdamas Y telepatiškai suriks ateivis. Jo kraujas bus kitos spalvos nei žmonių. Geriausiai tiktų oranžinis.

O gal žaliūkas įšvirkš B į veną kokio skysčio, ir ji taps tokia pat kaip jis – tobulesne, žalia savęs pačios atmaina. Tuomet jie bus dviese ir sutrins kitus į miltus, nutraukys galvas šunims ir leisis nukariauti pasaulio. Jie sunaikins turtingus tironiškus miestus, išvaduos dorus vargšus. *Mes esame Dievo rykštė,* paskelbs jie. Dabar jie turės Mirties spindulį, kurį, naudodamiesi ateivio išmanymu, pasidarys iš artimiausios ūkinių prekių parduotuvės pavogę veržlėrakčių ir vyrių, tad kas galės stoti prieš?

O gal ateivis nė neketins siurbti B kraujo – ims ir pats įsišvirkš į ją! Jo paties kūnas susitrauks kaip vynuogė, sausa, susiraukšlėjusi oda pavirs migla, tad rytą nebeliks jo nė padujų. Visi trys vyrai ateis pas B, kuri apsimiegojusi trinsis akis. *Protas neneša, kas atsitiko,* pasakys ji, o kadangi tai įprastas dalykas, jie patikės. *Gal visiems mums vaidenasi,* tars jie. *Čiagi šiaurė, pamėnai – nuo jų protas maišosi. Toks šaltis, jog kraujas sutirštėja.* Jie nepastebės žalsvo ateivių antgamtiškos išminties spindesio B akyse, nes jos ir anksčiau buvo žalsvos. Tačiau šunys supras. Jie užuos svetimą kvapą. Ims urgzti suglaudę ausis, gailiai kaukti ir nustos su ja bendrauti. *Kas nutiko tiems šunims?*

Veiksmą galima pakreipti į bet kurią pusę.

Grumtynės, kova, bėgimas. Ateivio mirtis. Grumiantis perdryksta drabužiai. Taip visados atsitinka.

Kuriems galams jis kurpia tuos niekalus? Reikia – priešingai gaus šunims kapoti blakstienas, o ieškoti kokio kito darbo mažų mažiausia neatsargu, nes tuomet išsiduos. Be to, jis sugeba rašyti. Turi talentą. Ne kiekvienas tai gali: daugelis bandė, daugeliui nieko neišėjo. Kadaise jis turėjo didesnių polėkių, kur kas rimtesnių. Aprašyti žmogaus gyvenimą tokį, koks yra iš tikrųjų. Nusileisti ant žemės, kalbėti apie skurdžius atlyginimus, duoną, taukus, varvančius iš kepamos mėsos, skatikines kekšes, spyrius į snukį ir patvory apsivėmusius girtuoklius. Atskleisti visą sistemą, jos mechanizmą, atskleisti, kaip ji išsunkia iš žmogaus paskutinius syvus, kaip jį engia, paverčia paprasčiausiu sraigteliu arba girtuokliu, vienaip ar kitaip sumurdo į purvą.

Tačiau vidutinis darbininkas neskaitytų tokių dalykų – darbininkas, kurį draugai laiko tokios taurios prigimties. Tie žmonės nori kaip tik to, ką jis kurpia. Ko nors pigesnio, skatikinio niekalo, svarbu, kad būtų veiksmas, papai ir subinės. Kas be ko, nieku gyvu nevalia rašyti tokių žodžių kaip *papai ir subinės*: skaitalai būna stebėtinai dorovingi. Su krūtimis ir užpakaliais toli nenueisi. Krau-

jo, kulkų, skerdynių, klyksmo ir priešmirtinių konvulsijų – kiek širdis geidžia, bet šiukštu jokių nuogybių. Vengti *nepadorių žodžių*. O gal čia dora neturi nieko bendra, gal jie bijo, kad neuždarytų jų kromelio.

Jis prisidega cigaretę, pavaikščioja, pažvelgia pro langą. Pajuodęs nuo šlakų sniegas. Pro šalį pradžeržgia tramvajus. Jis nusisuka, pavaikščioja, mintyse perėdamas žodžius.

Dirstelėja į laikrodį: šiandien ji vėl vėluoja. Ji neateis.

VII

Kelioninis lagaminas

Vienintelis būdas rašyti tiesą – tai įsivaizduoti, jog niekas neskaitys to, ką išguldai ant popieriaus. Nei kas kitas, nei tu pats kada nors vėliau. Priešingu atveju imi save teisinti. Svarbu žiūrėti, kaip tekstas dryksta iš tavo dešinės rankos smiliaus tarytum ilgas rašalo ruožas ir kaip tavo kairė ranka jį trina.

Savaime suprantama, tai neįmanoma.

Aš driekiu eilutes, driekiu ir driekiu eilutes, tas juodas gijas, kurias verpiu skersai popieriaus lapo.

Vakar gavau siuntinį: naują *Aklojo žudiko* leidimą. Tas egzempliorius grynai mandagumo pareiškimas: jokių pajamų, bent jau man. Knyga dabar priklauso visuomenei, ir ją gali leisti kas tik nori, tad Loros teisių paveldėtojai nematys nė cento. Taip atsitinka keleriems metams praslinkus po autoriaus mirties: jūs nebeturite jokios valios. Knyga paleista į pasaulį ir dauginasi dievaižin kaip, neatsiklausiant mano žodžio.

Leidykla vadinasi Artemidė; knygas leidžia anglų kalba. Man regis, jie ir pageidavo, kad parašyčiau įžangą, bet aš, savaime suprantama, atsisakiau. Tikriausiai ten dirba tuntas moterų tokiu pat vardu. Įdomu, ką jos turėjo galvoje – Herodoto aprašytą persų generolę, paspraudusią uodegą, kai mūšis pakrypo ne jos naudai, ar romėnų matroną, supampusią mirusio vyro pelenus ir tapusią jo gyvu kapu? Tikriausiai išžagintąją renesanso dailininkę: šiais laikais tik ji viena gyva atmintyje.

Knyga guli ant virtuvės stalo. *Pamiršti dvidešimtojo amžiaus šedevrai*, gulstiniais spaudmenimis parašyta po antrašte. Lora buvo „modernistė“, aiškinama atlanke. Jai „turėjo įtakos“ tokie autoriai kaip Džuna Barnes, Elizabetė Smart, Karson Makalers – rašytojos, kurių, kaip tikrai žinau, Lora niekada nebuvo skaičiusi. Šiaip ar taip, piešinys viršelyje visai pakenčiamas. Nublukę rusvi tonai, kažkas panašaus į nuotrauką: lange pro užuolaidą matyti moteris su liemenėle, jos veidą dengia šešėlis. Užpakaly jos vyras – ranka, petys ir sprandas. Manding, gana neblogai sugalvota.

Nutariau, jog pats laikas paskambinti savo notarui. Tiesą pasakius, jis anaiptol ne mano notaras. Tas notaras, kurį laikiau savu, kuris tvarkė mano reikalus su Ričardu, taip didvyriškai – nors ir bergždžiai – grūmėsi su Vinifrede, mirė jau prieš kelis dešimtmečius. Paskiau toje firmoje ėjau iš rankų į rankas kaip sidabruotas arbatinukas, niekad nenaudojamas, bet, užaugus naujai kartai, kiekvieną syk vis įbrukamas kaip vestuvių dovana.

– Norėčiau pasikalbėti su ponu Saiksu, – paprašiau atsiliepusią merginą.

Tikriausiai sekretorę ar panašiai. Iškart įsivaizdavau ilgus, nusmailintus rudai lakuotus nagus. O gal šiais laikais sekretorės tokia spalva nagų nesidažo? Gal jie melsvi kaip ledas.

– Atsiprašau, bet ponas Saiksas susirinkime. Ar galėčiau paklausti, kas skambina?

Jie puikiausiai galėtų įdarbinti ir robotus.

– Airisė Grifen, – atsakiau pačiu griežčiausiu tonu, kaip kirviu įkirtau. – Aš esu viena seniausių jo klienčių.

Nuo to reikalai nė kiek nepasistūmėjo į priekį. Ponas Saiksas vis dar buvo susirinkime. Pasirodo, tai labai užsiėmęs vaikinas. Tačiau kodėl man toks įspūdis, jog tai vaikinas? Ko gero, jis bus kokių penkiasdešimt penkerių – tikriausiai gimęs tais pačiais metais, kai žuvo Lora. Nejaugi iš tikrųjų ji taip seniai mirė, jog per tą laiką spėjo užaugti ir subręsti teisininkas? Dar vienas tų dalykų, kurie veikiausiai neginčijami, nes visi tuo tiki, nors man taip neatrodo.

– Ar galėčiau pranešti ponui Saiksui, kokiu klausimu jūs kreipiatės? – pasiteiravo sekretorė.

– Dėl testamento, – atsakiau. – Noriu sudaryti testamentą. Jis jau ne kartą mane ragino. (Tai buvo netiesa, bet aš norėjau įkalti jai į galvą, kur gaudėsi vėjai, jog mudviejų su ponu Saiksu nė vandeniu neperliesi.) Tai ir dar kai ką. Ketinu netrukus atvykti į Torontą su juo pasitarti. Gal jis galėtų man skambtelėti ištaikęs laiko?

Įsivaizdavau, kaip atrodys ponas Saiksas išklausydamas žinią; įsivaizdavau, kaip per nugarą jam bėgs šiurpuliukai, besistengiant prisiminti mano pavardę, kol galiausiai tai jam pavyks. Kūnas nueis pagaugais. Toks būna jausmas – netgi man, – kai laikraštyje aptinki trumpą žinutę apie kitados garsius, žymius ar bent pažįstamus žmones, kuriuos laikei jau kadai mirusiais. Pasirodo, kad jie vis dar gyvi, smilksta susitraukę, nepastebimi, metų naštos prislėgti nelyginant kokie vabalai po akmeniu.

– Savaime suprantama, ponia Grifen, – atsakė sekretorė. – Aš priminsiu, kad jis jums atskambintų.

Matyt, jos ima pamokas – iškalbos pamokas, – kad sugebėtų taip tobulai pagarbą atmiešti panieka. Betgi ko aš verkšlenu? Juk aš pati kitados to puikiausiai išmokau.

Aš padedu ragelį. Be jokios abejonės, ponas Saiksas kraipys antakius su savo jaunais, jau pliktelėjusiais ir apkūniais bičiuliais, važinėjančiais mersedesais: *Kokį palikimą galėtų turėti ta nukvakusi senė?*

Iš tikrųjų ką būtų verta užrašyti?

Virtuvės kampe riogso sudriskusiomis etiketėmis apklijuotas kelioninis lagaminas. Tai dalis mano kraitinės mantos – kadaise pagamintas iš gelsvos veršio odos, dabar nušiuręs, pajuodusiais ir nugremžtais plieniniais apkaustais. Laikau jį užrakintą, raktelis guli aklinai užsuktame sėlenų mišinio stiklainyje, pačiame dugne. Kavos ar cukraus skardinės per daug krinta į akis.

Ilgokai grūmiausi su stiklainio dangteliu – reikės sugalvoti geresnę slėptuvę, – kol pagaliau atsukau ir išsitraukiau rakčiuką.

Vargais negalais atsiklaupiau, pasukau rakčiuką spynelėje ir atvožiau lagaminą.

Jau kuris laikas, kai nebuvau jo atidariusi. Nosį dūrė senų popierių tvaikas, panašus į rudenio lapų kvapą. Ten gulėjo krūvelė sąsiuvinių pigiais kartoniniais viršeliais, sakytum slėgtų pjuvenų plokštės. Taipgi pluoštas mašinėle prirašytų lapų, kryžmai perrištų virtuviniu raišteliu. Ir laiškai leidėjams – mano laiškai, savaime suprantama, ne Loros, ji jau buvo mirusi, – ir korektūros. Ir užgaulūs laiškai, kuriuos rinkau, kol nusibodo krauti į krūvą.

Taipgi penki pirmojo leidimo egzemplioriai su vis dar sakytum naujinteliais aplankais – neskoningais, akį rėžiančiais, tačiau tuomet, netrukus po karo, tokie buvo visi aplankai. Papirosiniame popieriuje ryškiai oranžine, blausiai purpurine ir žalia kaip citrina spalvomis nutepliotas siaubingas piešinys – kažkas panašaus į Kleopatrą pūpsančiomis žaliomis krūtimis, tirštai dažytais paakiais, su purpuriniais karoliais, nudrykusiais nuo smakro iki bambos, ir dideliausia burna išsiviepusiomis oranžinėmis lūpomis, lyg džinas kylanti iš smilkstančios purpurinės cigaretės dūmų sruogų. Popierių ėda rūgštis, skaudžiai ryškus aplankas šunta kaip atogrąžų paukščio iškamšos plunksnos.

(Aš gavau šešis egzempliorius – pasak jų, privalomuosius, tačiau vieną daviau Ričardui. Neišmanau, kur jis dėjosi. Manding, Ričardas jį sudraskė, taip jis visuomet susidorodavo su nereikalingais popieriais. Betgi ne – dabar prisiminiau. Knygą jis turėjo laive, gulėjo ant virtuvinio stalelio prie jo galvos. Vinifredė man ją atsiuntė, pridėjusi raštelį: *Matai, ką tu pridarei!* Aš ją išmečiau. Nenorėjau akyse matyti nieko, ką buvo kada nors lietusi Ričardo ranka.)

Dažnai svarstau, kur dėti visa tai – tą slepiamą labą, miniatiūrinį archyvą. Negaliu apsispręsti jo parduoti, bet negaliu apsispręsti jo išmesti. Jei nieko nepadarysiu, spręsti teks Myrai, kuri, man mirus, ateis čia aptvarkyti. Kai ji atsipeikės iš nuostabos, – jeigu apskritai ims skaityti, – be jokios abejonės, viską suplėšys į skutus. Paskiau brūkštelės degtuką – nieko protingesnio nesugalvosi. Jos akimis žiūrint, tai būtų ištikimybės įrodymas, taip būtų pasielgusi Rini. Senais

laikais niekas nenešdavo šiukšlių iš namų ir ligi šiol niekas neneša, nes kur kitur geriausia laikyti šiukšles, jei ne namuose. Kuriems galams kelti viską paviršiun po tiekos metų, kai visi čia minimi žmonės kaip nusilakstę vaikai ramiai sau ilsisi kapuose?

Gal derėtų tą lagaminą su visu labu užrašyti kokiam universitetui ar bibliotekai? Ten bent jau įvertintų palikimą kaip reikiant – šlykščiai. Aibė mokslinčių mielai susiglemžtų į savo nagus visą tą makulatūrą. *Medžiagą*, jų žodžiais tariant, – taip jie vadina grobį. Tikriausiai jie žiūri į mane lyg į kokį nukaršusį senųjų laikų slibiną, užtūpusį neteisėtai užgrobtą lobį, – sakytum perkarusį šunį ant šieno, sudžiūvusią negailestingą sargę, raktininkę, kietai sučiauptomis lūpomis saugančią belangę, kurioje kankinasi Lora, grandinėmis prirakinta prie sienos.

Ilgus metus jie bombardavo mane laiškais geisdami Loros asmeninių laiškų – geisdami rankraščių, prisiminimų, pokalbių su žurnalistais, paskalų, visų tų negražių smulkmenų. Į tokius įkyrius kaulijimus paprastai atsakydavau trumpai ir glaustai:

„Gerbiamoji panele V.,

jūsų sumanymas atlikti „atminimo ceremoniją“ ant tilto, kur tragiškai žuvo Lora Čeis, man atrodo neskoningas ir nepadorus. Greičiausiai jums protas bus pasimaišęs. Man regis, jūs apsinuodijusi. Jums turėtų padėti valomoji klizma.“

„Gerbiamoji ponia X.,

gavau jūsų laišką, kuriame jūs rašote ketinanti imtis disertacijos, tačiau aš negalėčiau tvirtinti, kad jos tema man ką nors sako. Jums, be abejo, viskas aišku, kitaip į mane nesikreiptumėte. Niekuo negaliu jums padėti. Beje, jūs ir neverta pagalbos. „Diskursas“ – tarptautinis žodis, o „problematika“ neturi nieko bendra su Loros knyga.“

„Gerbiamasis daktare Y.,

dėl jūsų studijos apie *Aklojo žudiko* teologines sąsajas galiu pasakyti tiek: mano sesuo buvo tvirtų religinių įsitikinimų, bet vargu

galėtume juos įvardyti kaip tradicinius. Ji nemylėjo Dievo, nepritarė Dievui ir sakėsi Dievo nesuprantanti. Pasak jos, ji garbino Dievą, o tai, žmonių akimis žiūrint, visai kas kita. Ne, ji nebuvo budistė. Nebūkit kvailas. Patarčiau jums išmokti skaityti."

„Gerbiamasis profesoriau Z.,

supratau, kad, jūsų manymu, jau seniai reikėjo aprašyti Loros Čeis gyvenimą. Galimas daiktas, kad ji, jūsų žodžiais tariant, „viena iškiliausių šio šimtmečio pusės rašytojų". Negalėčiau to tvirtinti. Tačiau negali būti nė kalbos apie tai, kad aš prisidėčiau prie jūsų vadinamojo „projekto". Neturiu nė menkiausio noro tenkinti jūsų geismą kaišioti nosį į buteliukus su sukrešėjusiu šventųjų krauju ir jų nukirstais pirštais.

Lora Čeis – ne jūsų „projektas". Tai mano sesuo. Ji nebūtų pageidavusi, kad kas nors grabinėtų ją mirusią, nors ir kokiais eufemizmais būtų dangstomas tas grabinėjimas. Visokia rašliava gali pridaryti daug žalos. Labai dažnai žmonės apie tai nepagalvoja."

„Gerbiamoji panele V.,

tai jau ketvirtas jūsų laiškas šiuo klausimu. Atstokite nuo mano galvos. Jūs man nusibodote."

Kelis dešimtmečius tie nuodingi atkirčiai man teikė liguistą pasitenkinimą. Mėgaudavausi lieždama pašto ženklus, paskiau mesdama laiškus nelyginant rankines granatas į skaisčiai raudoną dėžę ir širdyje džiaugdamasi, kad štai užčiaupiu dar vieną uolų, godų žmogėną, lendantį ne į savo reikalus. Tačiau pastaruoju metu nustojau atsakinėti. Kuriems galams erzinti nepažįstamus žmones? Jiems kuo mažiausiai rūpi, ką apie juos galvoju. Jų akimis žiūrint, esu priedas, ir tiek: sakytum savotiška papildoma Loros ranka, neturinti nieko bendra su kokiu nors kūnu, – ranka, perdavusi ją žmonėms, pasauliui, jiems. Aš jiems esu lyg saugykla – gyvas mauzoliejus, *šaltinis*, jų žodžiais tariant. Kodėl turėčiau daryti jiems paslaugas? Aš juos laikau maitėdžiais – didumą jų hienomis, ša-

kalais, uodžiančiais dvėselieną, krankliais, pakelėse ieškančiais lavonų, maitvanagiais. Jie trokšta mane išnešti, lyg būčiau griaučių krūva, medžiodami geležgalius, puodų šukes, iženas su dantiraščio įrašais, papirusų skiautes, retenybes, pamestus žaislus, auksinius dantis. Jeigu jie bent įtartų, ką aš čia laikau, išplėštų spynas, įsilaužtų, atsivėdėję trenktų man per galvą ir paspruktų, nešini grobiu, įsitikinę, jog elgiasi teisėtai.

Ne. Žodžiu, jokių universitetų. Kodėl turėčiau juos patenkinti?

Gal mano kelioninis lagaminas turėtų atitekti Sabrinai, nors ji ir nutarusi laikytis atstu, nors ir – štai kur didžiausia bėda – užsispyrusi mane ignoruoja. Vis dėlto giminystės ryšiai nenutraukiami, kaip puikiai žino tie, kas bandė juos traukyti. Tie daiktai priklauso jai teisėtai: šiaip sakysi ar taip, o ji mano dukraitė. Taipgi Lora jai atsieina antros eilės močiutė. Tikrai ateis tokia diena, kai ji panorės susižinoti daugiau apie savo giminę.

Nėra jokios abejonės, jog Sabrina atsisakys tokios dovanos. Tolydžio primenu sau, kad dabar ji jau suaugusi. Jeigu ji norės ko nors mane paklausti, ką nors man pasakyti, pati duos žinią.

Tačiau kodėl ji tyli? Kas jai taip ilgai trukdo? Ar šitaip tylėdama ji trokšta kam nors ar už ką nors atkeršyti? Tikrai anaiptol ne Ričardui. Ji akyse jo nėra mačiusi. Ir ne Vinifredei, nuo kurios pabėgo. Vadinasi savo motinai – vargšei Emei?

Ką ji gali iš tikrųjų prisiminti. Juk buvo vos ketverių metukų.

Dėl Emės mirties aš niekuo dėta.

Kur dabar Sabrina ir ko ji ieško? Įsivaizduoju ją liesutę, nedrąsiai šypsančią, šiek tiek asketišką ir vis dėlto žavią, romių mėlynų kaip Loros akių, ilgais tamsiai plaukais, lyg snaudžiančios gyvatės susivijusiais ant galvos. Veikiausiai nesidangsto šydu; avi paprastais sandalais ar netgi nudrengtais batais. Ar ji vilki sariu? Tokio tipo merginos paprastai vilki.

Ji vykdo misiją – maitina Trečiojo pasaulio varguolius, palengvina merdinčiųjų kančias, išperka visų mūsų nuodėmes. Bergždžias darbas: mūsų nuodėmės – bedugnė praraja, ir iš ten jų ver-

žiasi begalės. Tačiau tokia jau Dievo valia, neabejotinai pareikštų ji – beprasmybė. Jam visada patikdavo tai, kas bergždžia. Jo įsitikinimu, tai tauru.

Šiuo požiūriu ji panaši į Lorą: tas pats polinkis į absoliutinimą, tas pats nesitaikstymas su jokiais kompromisais, ta pati panieka didžiausiems žmonių trūkumams. Laikytis tokios pozos įmanoma tik gražuolėms. Priešingu atveju visiems atrodys, jog tai tik irzlumo požymis.

Ugnies praraja

Oras laikosi neįprastai šiltas tokiu metų laiku. Švelnus, malonus, sausas ir giedras; net saulė, tokiu metu paprastai blyški ir nekaitri, dabar pačiame pajėgume ir dosni, o saulėlydžiai didingi. Smagūs ir šypsantys oro laidų pranešėjai tvirtina, jog tokią permainą nulėmė dulkės, kažkur toli įvykus katastrofai – žemės drebėjimui, ugnikalnio išsiveržimui? Kokiam naujam, pragaištingam Dievo Darbui. *Nėra to blogo, kas neišeitų į gera*, – toks jų šūkis. Tačiau nėra nieko gera, kas neišeitų į bloga.

Vakar Volteris vežė mane į Torontą susitikti su advokatu. Kur jau kur, o ten jis stengiasi nevažiuoti, jei tik gali kaip nors išsisukti, bet Myra jį privertė. Tada, kai pasakiau, jog važiuosiu autobusu. Myra nenorėjo apie tai nė girdėti. Kaip žinia, eina tik vienas autobusas, ir jis išvyksta su tamsa ir grįžta su tamsa. Ji pareiškė, jog manęs nepastebės automobilistai, tamsoje išlipusios iš autobuso, ir sutraiškys kaip blakę. Šiaip ar taip, man nevalia vienai važiuoti į Torontą, nes ten, kaip žinia, knibždėte knibžda sukčių ir plėšikų. Pasak jos, manimi pasirūpinsiąs Volteris.

Kelionei Volteris užsivožė raudoną beisbolo kepuraitę; tarp jos atlanko ir švarko apykaklės lyg raumuo gunksojo šiurkščiais šeriais apžėlęs sprandas. Jo akių vokai buvo tokie susiraukšlėję, jog atrodė kaip kelis.

– Aš mieliau važiuočiau pikapu, nes atrodo atsakančiai, – tarė jis, – kiekvienas švilpis gerokai pagalvos, ar verta į mane rėžtis. Tik va bėda, kad lingės sulūžusios, taigi menkas malonumas šitaip važiuoti.

Pasak jo, visi Toronto vairuotojai kuokteleję.

– Ką gi, ir jūs turbūt kuoktelėjot, kad ten važiuojat, ką? – paklausė jis mane.

– Važiuojam, ir baigta, – atsakiau.

– Bet tik vieną kartą. Kaip sakydavo merginos, vienas kartas nesiskaito.

– Ir jos tavimi tikėdavo, Volteri? – pakursčiau jį, nes jam patikdavo, kad jį kurstau.

– Ir dar kaip! Kvailos kaip bato aulas. Ypač šviesiaplaukės.

Jaučiau, kad jis šypsosi.

Atsakančiai atrodo. *Taip anksčiau sakydavo apie moteris. Tuo metu tai buvo laikoma komplimentu.*

Įsodinęs mane į automobilį ir prisegęs diržą, Volteris įjungė radiją: elektrinių smuikų kauksmas, nelaiminga meilė, geležinis širdies skausmo ritmas. Lėkštos kančios, bet vis dėlto kančios. Pramogų verslas. Visi mes tapome *voyeurs*. Atsilošiau ant Myros įkišto priegalvio. (Ji pritiekė mums visko, lyg būtume išsirengę į kelionę per vandenyną, – įdėjo pledą, sumuštinių su tunu, tešlainių, termosą kavos.) Už lango tingiai sroveno Žogo upė. Pervažiavome į kitą krantą ir pasukome į šiaurę, pralėkėme gatvėmis pro darbininkų namelius, dabar vadinamus „pirminiais būstais“, paskiau pro kelias nedideles krautuvėles: automobilių taisyklą, bankrutuojančią dietinių produktų parduotuvę, ortopedinių batų parduotuvę su blykčiojančia žalia neonine koja, lyg minančia vienoje vietoje. Paskiau pro mažytį prekybos centrą, penkias parduotuves, kurių tik viena įstengė pasipuošti Kalėdų vainikais. Paskiau pro Myros grožio saloną *Plaukų magija*. Vitrinoje puikavosi galva trumpai kirptais, visai nuengtais plaukais, tik negalėjau nuspėti – vyro ar moters.

Toliau stovėjo motelis, anksčiau vadinęsis *Kelionės pabaiga*. Man regis, turėta omenyje posakis *Kelionė pasibaigė įsimylėjėlių susitikimu*, tačiau sunku įsivaizduoti, jog kas nors galėtų jį prisiminti, ir tikriausiai tie pirmieji du žodžiai sukeldavo žmonėms nepalyginamai šiurpesnius vaizdinius: namą, kur įeini, bet nerandi išėjimo, pražūtingas aneurizmas ir trombozes, ištuštintus buteliukus

migdomųjų, šautines žaizdas galvoje. Dabar jis vadinasi tiktai *Kelione*. Protingai padaryta. Skamba migločiau, nebe taip lemtingai. Kur kas geriau keliauti negu atvykti.

Pravažiavome dar pro kelias parduotuves: šypsančius viščiukus, siūlančius ant padėklo vieną ar kitą keptą savo kūno dalį, išsišiepusį meksikietį su krūva *tacos*, pusiau perlenktų papločių su įdaru. Priešaky dunksojo miesto vandentiekio bokštas, milžiniškas cementinis bumbulas nelyginant tuščias, be žodžių pieštinių pasakojimų burbulas. Paskiau atsivėrė lygūs laukai. Lyg laivo kovos bokštelis stirksojo siloso bokštas; pakelėje trys varnai kapojo snapais gauruotą kupstą – išdraskytą švilpiko dvėselieną. Tvoros, siloso bokštai, nedidelė banda peršlapusių karvių, tamsių kedrų giraitė, pelkės pakraštys, išpurtusios vasarinės liūnsargės, jau sklaidančios savo pūkus.

Pradėjo lynoti. Volteris įjungė valytuvus. Užliūliuota jų raminančio ūžesio, užsnūdau.

Pabudus pirmiausia dingtelėjo mintis: ar aš knarkiau? Jei knarkiau, ar buvau prasižiojusi? Kaip negražu ir drauge gėdinga. Tačiau nesiryžau jo paklausti. Jei norite žinoti, tuštybė niekada neišnyksta.

Aštuonių juostų autostrada artėjome prie Toronto. Volterio manymu, aš nieko nemačiau, nes prieš mus, užtverdamas visą kelią, dundėjo ūkio sunkvežimis, prikrautas tikriausiai turgun vežamos svyruojančios rietuvės narvų su baltomis žąsimis. Jos kaišiojo pro tarpus ilgus pasmerktus kaklus ir paklaikusias galvas, išžiojusios snapus graudžiai ir juokingai krykė, bet, ratams bildant, nieko nebuvo girdėti. Mūsų priekinis stiklas aplipo jų plunksnomis, automobilį užtvindė mišrus žąsų išmatų ir benzino tvaikas.

Ant sunkvežimio galo buvo užrašas: „Jeigu jūs perskaitote šiuos žodžius, vadinasi, esate per arti". Kai pagaliau jis pasuko į šalį, prieš akis atsivėrė Torontas, dirbtinis stiklo ir betono kalnas, riogsantis ligi pat ežero nusidriekusioje lygumoje, rusvame smogo ūke skendintys stikliniai bokštai, milžiniški žėrintys stačiakampiai, aštriabriauniai obeliskai. Toks įspūdis, lyg niekada to nebūčiau regė-

jusi, lyg visa tai išdygo per vieną naktį arba kad tai netikra, kad tai veikiau miražas.

Mus apsiautė debesis juodų plėnių, lyg kažkur priekyje būtų žerplėjusi krūva popierių. Atmosfera buvo pritvinkusi pykčio, panašaus į kaitrą. Man dingtelėjo mintis, jog iš visų pusių pilasi šūviai.

Advokato kontora buvo Kingo ir Bėjo gatvių kampe. Volteris pasimetė, paskiau negalėjo rasti stovėjimo aikštelės. Gavau pėsčiuoti ištisus penkis kvartalus, Volterio stumiama alkūne. Nenuvokiau, kur mudu esame, nes viskas taip greitai keičiasi. Kiekvienąsyk, kai ten nuvažiuoju, o lankausi ne per dažniausiai, būna daug permainų, ir bendras įspūdis pribloškiantis – atrodo, kad miestas buvo subombarduotas ir atstatytas iš naujo.

Centras, išlikęs mano prisiminimuose, – pilkas, kalvinistiškas, baltieji juodais apsiaustais koja kojon žingsniuojantys šaligatviais, kartais pasirodo pirštinėta moteris aukštakulniais bateliais su skrybėlaite, po pažastimi tvirtai suspaudusi rankinuką, akis įsmeigusi į priekį, – paprasčiausiai dingo, ir visiškai neseniai. Torontas nebe protestantiškas, bet viduramžių miestas: gatvėse knibždančios minios margaspalvės, ryškiais drabužiais. Dešrainių kioskai su geltonais skėčiais, druska pabarstytų riesčių pardavėjai, auskarų, raštuotų krepšių, odinių diržų prekiautojai, elgetos su kartono lakštais, kuriuose spalvotu pieštuku išvedžiotas žodis *Bedarbis*: kiekvienas turi savo teritoriją. Praėjau pro fleitininką, elektrinių gitarų trio, vyriškį škotišku sijonėliu, grojantį dūdmaišiu. Man buvo toks įspūdis, jog staiga išdygs žonglieriai arba ugnies rijikai, virtinė raupsuotųjų su vauromis ir geležiniais varpeliais. Nuo šurmulio spengė ausyse; akinių stiklus nelyginant naftos plėvelė užtraukė mirguliuojantis ūkas.

Galų gale nusikasėme iki advokato kontoros. Kai penktajame dešimtmetyje pirmąsyk kreipiausi į tą firmą, ji buvo apsmilkusiame Mančesterio stiliaus raudonų plytų pastate su vestibiuliu mozaikine asla ir akmeniniais liūtais, o ant medinių, kalnų krištolu inkrustuotų durų puikavosi užrašas auksinėmis raidėmis.

Liftas buvo iš tų, kurie iš vidaus užsisklendžia metalinėmis grotomis; atsidūrus viduje, susidarydavo įspūdis, jog trumpam patenki į kalėjimą. Jį valdė moteris tamsiai mėlyna uniforma ir baltomis pirštinėmis, balsu iššaukdama aukštus, kurių buvo tik dešimt.

Dabar kontora yra veidrodinio stiklo bokšte, penkiasdešimtame aukšte, įsiterpusi tarp kitų biurų. Mudu su Volteriu įlipome į tviskantį, automobilio vidine apdaila atsiduodantį liftą plastikinėmis sienomis su marmuro imitacija, pilnutėlį kostiumuotų vyrų ir moterų pašalinių žvilgsnių vengiančiomis akimis ir bereikšmiais tarnų iki gyvos galvos veidais. Tie žmonės mato tik tai, ką priklauso matyti už atlyginimą. Pačioje kontoroje buvo laukiamasis, kuris būtų puikiausiai tikęs penkių žvaigždučių viešbučiui: gėlių puokštė, tankumu ir puošnumu verta aštuonioliktojo amžiaus, storas grybų spalvos kilimas, dengiantis visas grindis, neįperkamų potėpių abstraktus paveikslas.

Pasirodė advokatas, paspaudė mums rankas, kažką sumurmėjo panosėje, mostu parodė į savo kabinetą: paprašė mane užeiti. Volteris pareiškė palauksiąs ten, kur buvo. Kiek sunerimęs sužiuro į jauną išsičiustijusią sekretorę juodu kostiumėliu, violetiniu šalikėliu ir perlamutriniais nagais; ji taipgi kiek sunerimusi sužiuro – ne į jį, bet į jo languotus marškinius ir dideliausius, į ankštis panašius batus kaučiukiniais padais. Paskiau jis klastelėjo ant dvisėdės sofos ir akimoju nugrimzdo lyg į svilarožių kupetą; keliai susilenkė kaip lenktiniai peiliai, kelnės pasikėlė, atidengdamos storas raudonas miškakirčio puskojines. Prieš jį ant dailaus žemo stalelio gulėjo ištisas rinkinys verslo žurnalų, patariančių, kaip jis galėtų padidinti savo investicijas doleriais. Jis pasirinko žurnalą apie investavimą į abipusiškai naudingus fondus: jo didžiulėje letenoje šis atrodė kaip popierinė nosinaitė. Tuo tarpu jo akys lipo ant kaktos lyg jaunam buliukui, pakliuvusiam į paniškai bėgančią bandą.

– Aš ilgai neužtruksiu, – nuraminau jį.

Iš tikrųjų užsibuvau ilgiau, nei tikėjausi. Beje, advokatai įskaičiuoja jums kiekvieną minutę kaip žemiausio rango prostitutės.

Kas akimirką laukiau, kad kas nors pasibels į duris ir irzliu balsu suriks: *Ei, tu ten! Ko tempi gumą? Griebk ją, atkalk ir mauk!*

Kai baigiau visus reikalus su savo advokatu, mudu grįžome atgal prie automobilio, ir Volteris pareiškė, jog vesiąs mane pietų. Žinąs vieną vietą, tarė jis. Man regis, tą mintį jam pakišo Myra: *Dėl Dievo meilės, žiūrėk, kad ji ko nors pavalgytų, tokio amžiaus jie paknebinėja kaip tie paukščiukai, ir tiek, netgi nesusivokia, jog vos judina uodegą, dar ims ir numirs perbadėjusi mašinoje*. Kita vertus, turbūt ir jis pats išalko: man bemiegant, sušveitė visus Myros kruopščiai suvyniotus sumuštinius ir dar, be to, tešlainius.

Ta jam žinoma vieta vadinasi Ugnies praraja, paaiškino jis man. Paskutinįsyk jis valgęs ten prieš dvejus trejus metus, ir, gerai pasvarsčius, gana padoriai. Pasvarsčius ką? Kad esi Toronte? Užsisakęs dvigubą sūrio suvožtinį su visais priedais. Jie ten prekiaują keptais šonkauliukais, ir apskritai tai esanti kepsninė.

Aš irgi prisiminiau tą valgyklėlę – buvau ten daugiau nei prieš dešimt metų, kai dar prižiūrėdavau Sabriną po jos pirmojo pabėgimo iš namų. Paprastai slankiodavau pavakariais aplink jos mokyklą, sėdinėdavau parke ant suoliukų, tose vietose, kur galėdavau ją nutykoti – ne, kur ji galėdavo mane pastebėti, nors tikimybė būdavo menka. Kaip apgailėtina apsėsta ekshibicionistė dangstydavausi atskleistu laikraščiu, pilna širdimi beviltiškos meilės tai merginai, kuri tikriausiai būtų sprukusi nuo manęs kaip nuo kokio trolio.

Aš norėdavau paprasčiausiai Sabrinai parodyti, kad esu čia; kad esu apskritai; kad nesu tokia, kokią jai mane piešia kiti. Kad galiu suteikti jai prieglobstį. Žinojau, kad jai jo prireiks, kad jau dabar jo reikia, nes pažinojau Vinifredę kaip nuluptą. Tačiau nieko panašaus neatsitiko. Ji niekad manęs nepastebėjo, aš niekad neišsidaviau. Kai prireikdavo veikti, pasirodydavo, kad aš pernelyg didelė bailė.

Kartą nusekiau paskui ją iki Ugnies prarajos. Matyt, tai buvo ta vieta, kur mergaitės – jos amžiaus mergaitės, mokinukės, – trinasi per pietų pertrauką arba pabėgusios iš pamokų. Ant du-

rų kabojo raudona iškaba, langų rėmai buvo papuošti geltonais plastikiniais karpytais apvadais, vaizduojančiais liepsnas. Man sukėlė nerimą miltoniškai drąsus pavadinimas: ar jie bent žinojo, ko šaukiasi?

Stačia galva nutrenkė iš Dangaus aukštybių
Liepsnų apimtą, įveiktą bjaurastį.
...Ugnies tvaną, niekad negęstantį,
Degant niekad nesudegančiai sierai.

Ne. Jie nežinojo. Ugnies praraja buvo pragaras, baisus tik kūnui.

Viduje kabojo lempos su spalvoto stiklo gaubtais ir keraminiai gėlių vazonai su gyslotais dėmėtais augalais – septintojo dešimtmečio mada. Viename bokse sėdėjo Sabrina su dviem klasės draugėmis, aš įsitaisiau gretimame. Visos trys vilkėjo tomis pačiomis negrabiomis berniokiškomis uniformomis: segėjo panašiais į pledus sijonais ir ryšėjo priderintais kaklaraiščiais, tokiais prestižiniais, Vinifredės žodžiais tariant. Visos trys mergaitės stengėsi kiek įmanydamos daryti kuo prastesnį įspūdį – puskojinės apsmukusios, palaidinukės išsipešusios, kaklaraiščiai nusisukę į šoną. Jos kramtė gumą, lyg atlikdamos šventą priedermę, ir kalbėjosi įkyriais, ausį rėžiančiais balsais, kokiais, regis, paprastai šnekasi tokio amžiaus mergaitės.

Visos trys buvo gražios, kokios paprastai esti tokio amžiaus mergaitės. Tas grožis natūralus, ir jo neįmanoma išsaugoti; tai ląstelių šviežumas, putlumas, toks nepelnytas ir laikinas, ir to niekas negali atkartoti. Vis dėlto nė viena jų tuo nesidžiaugė; jos jau bandė keisti savo išvaizdą, pasigerinti, susidarkyti, susimenkinti, prisiderinti prie kažin kokio įsivaizduojamo, neįmanomo šablono pešiodamosi antakius, terliodamosi veidą. Aš jų nesmerkiau, nes ir pati taip elgiausi.

Sėdėdama ten stebėjau Sabriną iš po minkštos šiaudinės skrybėlaitės krašto ir nekukliai klausiausi jų lėkšto pokalbio, kuriuo kiekviena kaip įmanydama stengėsi dangstytis. Nė viena nesakė to, ką galvoja iš tikrųjų, nė viena nepasitikėjo draugėmis – ir gerai

darė, nes tokio amžiaus merginoms išdavystė yra įprastas dalykas. Abi draugės buvo šviesiaplaukės; tik Sabrina buvo tamsiais, žvilgančiais kaip šilkuogė plaukais. Tiesą pasakius, ji nesiklausė draugių, nė nežiūrėjo į jas. Tyčiniu žvilgsnio tuštumu išmoningai dangstė viduje tikriausiai kunkuliuojantį maištingumą. Aš atpažinau tą atšakumą, užsispyrimą, pagrobtos princesės pasipiktinimą – visus tuos bruožus, kuriuos reikėjo slėpti, kol bus sukaupta pakankama ginklų atsarga. Laikas susirūpinti savo užpakaline sauga, Vinifrede, pagalvojau džiūgaudama.

Sabrina manęs nepastebėjo. O gal pastebėjo, bet nenumanė, kas aš tokia. Jos susižvelgė visos trys, kažką pakuždėjo viena kitai ir pašėlo krizenti; prisimenu tas gudrybes. *Sena ragana* arba kas nors šiuolaikiška. Man regis, joms užkliuvo mano skrybėlaitė. Ta skrybėlaitė jau seniai buvo nebemadinga. Tądien Sabrinos akimis žiūrint, buvau stačiai senė – pagyvenusi moteriškė – paprasta pagyvenusi moteriškė, dar ne visai nukaršusi, kad kristų į akis.

Joms išrūkus, nuėjau į tualetą. Kabinoje ant sienos buvo eilėraštukas:

Myliu Dareną karštai
Skirtas man ne tau jisai
Jei jį nukabint bandysi
Dievaž snukį išdaužysiu.

Mergaitės pasidarė tiesmukesnės, nei buvo anksčiau, nors skyrybą išmano ne ką geriau.

Kai mudu su Volteriu pagaliau aptikome Ugnies prarają, kuri buvo (pasak jo) nebe ten, kur anksčiau, skersai lango pamatėme vinimis prikaltą lentą, o ant jos prismeigtą oficialų skelbimą. Volteris pašniukštinėjo palei užrakintas duris nelyginant šuo, neberandantis savo kaulo.

– Manding, uždaryta, – tarė.

Valandėlę pastovėjo susikišęs rankas į kišenes.

– Jie amžinai viską keičia, – pridūrė. – Nespėji nė susivokti.

Pasižvalgę į šalis, paklaidžioję ir keliskart apsigavę, pasirinkome pigią valgyklėlę Davenporto gatvėje su viniplasto kėdėmis ir automatiniais patefonais, įdarytais kaimiškos muzikos ir pluošteliu senų bitlų ir Elvio Preslio dainų. Volteris paleido *Heartbreak Hotel*, ir mudu klausėmės valgydami savo mėsainius ir gurkšnodami kavą. Volteris užsispyrė apmokėti sąskaitą – be jokios abejonės, ir vėl Myros prisakytas. Tikriausiai ji įbruko jam dvidešimt dolerių.

Aš suvalgiau tik pusę mėsainio. Viso nesugebėjau įveikti. Kitą pusę sušveitė Volteris: vienu matu susikimšo visą gabalą į burną – lyg laišką įmetė į pašto dėžę.

Mums bevažiuojant iš miesto, paprašiau Volterį, kad pasuktų pro mano buvusį namą – tą namą, kur kadaise gyvenau su Ričardu. Puikiai prisiminiau kelią, tačiau, kai privažiavome arčiau, iš karto nepažinau namo. Buvo toks pat kampuotas, griozdiškas, nedideliais langais, tikras gremėzdas, tamsiai rudas kaip užsistovėjusi arbata, tačiau dabar visas apaugęs gebenėmis. Tariamai kalnų trobelės stiliaus apkalai, kitados kreminiai, buvo perdažyti sodria žalia spalva, beje, kaip ir sunkios paradinės durys.

Ričardas buvo nusistatęs prieš gebenes. Prieš mums įsikeliant, jų būta, bet jis liepė visas išpjauti. Nuo jų genda mūrinys, tvirtino jis; jos užkemša kaminus, privilioja graužikus. Tai buvo tuo metu, kai jis dar stengdavosi tam tikrais argumentais pagrįsti savo žodžius ir veiksmus ir pateikdavo juos kaip argumentus, kuriais aš turėčiau vadovautis pagrįsdama savo žodžius ir veiksmus. Taip buvo iš pradžių, kol galiausiai visus argumentus jis paleido vėjais.

Staiga prisiminiau save su šiaudine skrybėlaite, gelsva medvilnine suknele, nes buvo karšta. Vasara ėjo į pabaigą, buvo antrieji mano vedybinio gyvenimo metai; žemė buvo kieta kaip plyta. Vinifredės skatinama, ėmiausi sodininkystės: pasak jos, man reikia turėti kokį hobį. Ji nutarė, kad turėčiau pradėti nuo alpinariumo, nes akmenys niekur nedings, netgi jei išmarinčiau visus augalus. *Ne taip paprasta išmarinti akmenis*, pajuokavo ji. Atsiuntė man, jos

žodžiais tariant, tris patikimus vyrus, kurie turėjo iškasti duobes ir sudėlioti akmenis, kad paskiau galėčiau sodinti augalus.

Sode jau gulėjo keli Vinifredės nurodymu atgabenti akmenys: mažesni, didesni, panašūs į plokštes, išmėtyti kaip pakliūva arba sudėti kaip krūvelė domino kauliukų. Stovėjome ten visi – trys patikimi vyrai ir aš – spoksodami į akmenų krūsnį. Nusivilkę švarkus, pasitempę petnešas, atsiraitoję rankoves, su kepurėmis ant galvų jie laukė mano potvarkių, bet aš nežinojau ką sakyti.

Tuomet vis dar norėdavau kokių nors permainų – ką nors pakeisti, pasidaryti pati, kad ir iš nieko gera nežadančių medžiagų. Vis dar tikėjau, kad galiu ką nors padaryti. Tačiau aš nieko neišmaniau apie sodininkystę. Gerklę man veržė ašaros, bet tik pravirk – ir bus viskas baigta: jeigu pravirksi, patikimi vyrai ims tave niekinti ir bus jau nebe patikimi.

Volteris iškėlė mane iš automobilio, paskiau netardamas nė žodžio pastovėjo užpakaly, pasirengęs griebti mane į glėbį, jeigu kartais virsčiau aukštielninka. Išlipusi ant šaligatvio, sužiurau į namą. Alpinariumas buvo ten pat, nors labai apleistas. Savaime suprantama, buvo žiema, tad sunku spręsti, tačiau man rodės, jog ten vargu ar kas auga, gal nebent viena kita dracena, bet jos ir šiaip auga kur pakliūva.

Vidury tako riogsojo didžiulė šiukšlių dėžė, pilnutėlė lentgalių, šipulių, tinko gabalų: viduje vyko remontas. Gal buvo remontas, o gal ir gaisras: antrajame aukšte žiojėjo išdaužtas langas. Pasak Myros, tokiuose namuose apsigyvena benamiai: palik namą be priežiūros, bent jau Toronte, ir bemat jų prigužės, ims svaigintis kvaišalais ar balažin kuo. Ji girdėjusi, jog tai satanistai. Jie kuria laužus ant parketo, užkemša tualetus, pridergia kriaukles, išvagia čiaupus, gražias durų rankenas, viską, ką galima parduoti. Kartais tai stačiai geltonsnapiai, trupina viską smagindamiesi. Jaunimas turi tokių polinkių.

Iš pažiūros namas buvo be šeimininkų, laikinas prieglobstis atsitiktiniams svečiams, lyg nuotrauka iš nekilnojamojo turto bendrovės skrajutės. Atrodė, jog neturi nieko bendra su manimi. Ban-

džiau prisiminti, kaip girgždėdavo sausas sniegas po žieminiais batais, kai vėlai vakare skubėdavau namo, mintyse svarstydama, kaip galėčiau pasiteisinti; bandžiau prisiminti ant durų nuleistas juodas grotas, per pusnis nutįsusią gatvės žibintų šviesą, melsvą ledą tako pakraštyje, išmargintą geltonais šunų šlapimo Brailio rašmenimis. Ir šešėliai tuomet būdavo kitokie. Man neramiai tuksėdavo širdis, veržsaid gerklę, šaltame ore sklaidydavosi baltas garas. Degte degdavo karščiuojantys pirštai; skaudėdavo ką tik iš naujo nudažytos lūpos.

Svetainėje buvo židinys. Paprastai mudu su Ričardu sėdėdavome prieš jį, liepsnų atšvaitams blikčiojant ant mūsų, ant taurių, stovinčių ant padėklėlių, kad nenukentėtų staliuko apdaila. Šeštą valandą vakaro metas gerti martinį. Ričardas mėgdavo apibendrinti darbo dieną: taip jis vadindavo tą apeigą. Paprastai uždėdavo ranką man ant kaklo – ir taip laikydavo, laikydavo lengvai, nespausdamas ir rėždavo apibendrinamąją kalbą. Apibendrinamąją kalbą paprastai sako teisėjas prisiekusiesiems, baigiantis bylos nagrinėjimui. Gal jis tardavosi turįs teisę į tą vaidmenį? Galimas daiktas. Tačiau visos jo slaptos mintys, paskatos dažniausiai man būdavo paslaptis.

Visa tai sukeldavo tarp mudviejų įtampą: jo akimis žiūrint, aš tyčia, sąmoningai jo neklausau, nesistengiu jo suprasti, įspėti jo norų. Tiesą pasakius, aš tiesiog suglumdavau, o vėliau jo bijodavau. Ilgainiui jis vis mažiau man atrodydavo panašus į vyrą su oda ir visais reikiamais sąnariais ir vis labiau – į milžinišką susipainiojusį kamuolį, kurį lyg kokiais burtais buvau pasmerkta kas dieną narplioti. Išnarplioti jo man niekad nepavyko.

Stovėjau priešais savo namus, savo buvusius namus, tikėdamasi, jog pabus koks nors jausmas. Nieko neatsitiko. Gyvenime patyrusi ir viena, ir kita, nelabai suvokiu, kas yra blogiau: ką nors pajusti visa širdimi ar nepajusti nieko.

Vejoje, nusvirusios nuo kaštono šakos, kadarojo dvi moters kojos. Iš pradžių, kol neįsižiūrėjau atidžiau, dingtelėjo, kad tai gyvos kojos – kas nors lipo iš medžio ketindamas sprukti. Iš tikrųjų tai

buvo pėdkelnės, prikimštos kažko – veikiausiai tualetinio popieriaus ar apatinių drabužių – ir išmestos pro langą iš antrojo aukšto per kokias nors satanistų apeigas, arba išdykaujant paaugliams, arba šėliojant benamiams. Ir pakibo ant šakų.

Ko gero, tos bekūnės kojos išskriejo pro mano kambario langą. Mano buvusio kambario langą. Įsivaizdavau save senių seniausiai žiūrint pro tą langą. Rezgant mintyse planą, kaip galėčiau nepastebimai pasprukti iš namų, nusliuogti apačion medžio kamienu – nusiauti batelius, atsargiai užlipti ant palangės, nuleisti vieną kojinėtą koją, paskiau kitą, tvirtai laikydamasi už šakų. Niekad to nepadariau.

Tik spoksodavau pro langą. Nesiryždama. Galvodama: Kaip aš praganiau save!

Atvirukai iš Europos

Dienos eina tamsyn, šiurpso paniurę medžiai, saulė krypsta prie žiemos saulėgrįžos, bet vis dar ne žiema. Nei sniego, nei šlapdribos, nei vėjų kauksmo. Toji delsa atrodo tokia grėsminga. Mus persmelkia pilkšvai ruda tyluma.

Vakar buvau nuėjusi iki Jubiliejinio tilto. Jau kuris laikas sklinda kalbos, kad jis kiaurai surūdijęs, supuvęs, vos laikosi; sklinda kalbos, kad jį reikia nugriauti. Slaptam, niekam nežinomam verslininkui knieti nagus apstatyti brangiais gyvenamaisiais namais municipalitetui priklausantį sklypą šalimais, pasak Myros, – vaizdo požiūriu tai pati geriausia vieta. Šiuo metu geras vaizdas vertesnis už svarą bulvių, nors toje vietoje niekada nėra augusios bulvės. Eina gandas, kad sandėrį palengvino iš po skverno pakištas pluoštas nešvarių pinigų, bet esu įsitikinusi, jog lygiai taip pat atsitiko tada, kai buvo nutarta statyti tiltą tariamai karalienės Viktorijos garbei. Kuris nors rangovas, norėdamas gauti užsakymą, matyt, patepė išrinktus Jos Didenybės atstovus, ir mes toliau tęsiame senas miesto tradicijas: *Darykite pinigus, kaip išmanote*. Tai va kokios tos senos tradicijos.

Keisčiausia, jog kitados tuo tiltu vaikščiodavo damos su turniūrais ir klostėtais apsiuvais, rymodavo ant dailių metalinių turėklų, grožėdamosi nuo šiolei brangiu ir netrukus privačiu tapsiančiu vaizdu: apačioje kunkuliuojančiu vandeniu, įspūdingomis kalkakmenio uolomis vakaruose, fabrikais pakrantėse, pilnais stuobrių ir pataikūnų tarnautojų, nuolankiai velkančių jungą po

keturiolika valandų per parą, ir prieblandoje žėrinčiais nelyginant dujų žibintais apšviesti lošimo namai.

Stovėjau ant tilto, žiūrėdama aukštupio link, kur vanduo atrodė lygus lygutėlis kaip karamelė, tylus, tamsus ir grėsmingas. Kitoje pusėje, apačioje, putojo slenksčiai, sukosi verpetai, tvyrojo baltas ūžesys. Pašėlusiai žemai. Pajutau, jog sumaištavo širdis, ėmė svaigti galva. Taipgi atėmė žadą, lyg būčiau pasinėrusi visa galva. Pasinėrusi kur? Ne vandenyje; kažin kokiame sūdresniame gaivale. Laike: sename šaltajame laike, anų dienų širdgėlai sluoksniais nugulant lyg dumblui tvenkinyje.

Pavyzdžiui:

Prieš šešiasdešimt ketverius metus mudu su Ričardu nuleidžiamuoju tilteliu lipame iš *Berengerijos* kitame Atlanto vandenyno krante: jis – su šauniai pakreipta skrybėle ant galvos, aš – pirštinėtą ranką uždėjusi jam ant alkūnės, medaus mėnesį švenčianti jaunavedžių porelė.

Kodėl tas metas vadinamas medaus mėnesiu? *Lune de miel*, medaus mėnuo – lyg pats mėnuo būtų ne ledinės beorės erdvės apsuptas raupuotas dangaus šviesulys, bet švelnus, auksinis, malonus – spindinti cukruota geltonoji slyva, net tirpstanti burnoje ir lipni kaip geismas, tokia skaudžiai saldi, jog net užgelia dantis. Šiltas prožektorius, plūduriuojantis ne danguje, bet mūsų kūno glūdumoje.

Visa tai žinau. Puikiai tat prisimenu. Tačiau apie savo medaus mėnesį – ničnieko.

Prisimenu, jog tas aštuonias savaites – nejaugi visa tai truko tik aštuonias savaites? – mane kamavo vienas vienintelis jausmas: baimė. Man nedavė ramybės mintis, jog Ričardas, kaip ir aš, turėtų nusivilti mūsų vedybiniu gyvenimu – turiu galvoje tai, kas vykdavo tamsoje ir ko nevalia minėti. Vis dėlto buvo toks įspūdis, kad to nėra: jis būdavo man gana malonus, bent jau iš pradžių, ypač dieną. Aš slėpiau savo baimę kaip įmanydama ir dažnai maudžiausi: man atrodė, kad gendu iš vidaus – kaip kiaušinis.

Atplaukę į Sauthemptoną, mudu su Ričardu nuvažiavome traukiniu į Londoną ir apsistojome Brauno viešbutyje. Per pus-

ryčius, kuriuos valgydavome savo kambaryje, paprastai apsivilkdavau chalatą, vieną iš Vinifredės man parinktų trijų chalatų: dulsvai rausvo, dramblio kaulo spalvos su pilkais nėriniais, melsvai žydro su alyvų spalvos apdaila – blankių pastelinių spalvų, ryto metą labai derančių prie veido. Abudu turėjome priderintas atlasines šlepetes, apvedžiotas dažytu kailiu arba gulbės pūkais. Man atrodė, jog šitaip rytais rengiasi suaugusios moterys. Buvau mačiusi tokio pobūdžio drabužių nuotraukų (tačiau kur? Gal tai buvo kokios nors kavos rūšies reklama?) – vyriškis su kaklaraiščiu ir eilute, plaukus kruopščiai susišukavęs aukštyn, moteris su chalatu, išsičiustijusi, laiko iškėlusi sidabrinį kavinuką su riestu snapeliu, ir abu šypsosi lyg apdują, virš sviestinės žvelgdami vienas į kitą.

Lora būtų išsišaipiusi iš visų tų drabužių. Šaipėsi jau tada, kai pamatė juos kraunant į lagaminą. Tiesą pasakius, vargu ar ji šaipėsi: Lora nemokėdavo tikrai iš ko nors šaipytis. Jai trūko žiaurumo. (Turiu galvoje sąmoningą žiaurumą. Žiaurumas jai prasiveržsaid davo netyčia – galvon dingtelėjusių taurių minčių šalutinis produktas.) Jos reakcija būdavo veikiau panaši į nustebimą – ji lyg netikėdavo savo akimis. Ji krūptelėjo ranka palietusi atlasą, ir aš pirštų galais pajutau šaltą, poglitį slidų audinį. Lyg driežo odą.

– Tu jomis *avėsi*? – paklausė ji.

Londone tais vasaros rytmečiais – mat tuomet buvo vasara – mudu valgydavome pusryčius pusiau užskleidę užuolaidas, gindamiesi nuo ryškios saulės šviesos. Ričardas suvalgydavo du kietai virtus kiaušinius, du storus luistus lašinių ir ant grotelių keptą pomidorą, skrebučių su marmeladu, trapių skrebučių, atvėsintų ant skrudintuvo grotelių. Aš suvalgydavau pusę greipfruto. Arbata būdavo tamsi, pajuodusi nuo tanino, lyg pelkių vanduo. Tokią arbatą, pasak Ričardo, anglų įprasta gerti.

Mudu per daug nesišnekėdavome, nebent persitardavome įprastais žodžiais: „Gerai miegojai, mieloji/mielasis?“ ir „Aha – o tu?“ Ričardas liepdavo atnešti į kambarį laikraščius ir telegramas. Jų visad būdavo keletas. Jis peržvelgdavo laikraščius, paskiau atplėšdavo telegramas, perskaitydavo, kruopščiai sulankstydavo kartą,

kitą, susikišdavo jas į kišenę. Arba suplėšydavo į skutelius. Niekad jų neglamžydavo ir nemesdavo į šiukšlių dėžę, o jeigu ir būtų mėtęs, nebūčiau jų paslapčia traukusi – bent jau tuo metu.

Aš manydavau, jog visos jos skirtos jam: aš pati niekada nebuvau išsiuntusi telegramos ir nesitikėjau iš ko nors gauti.

Dieną Ričardas turėdavo daug susitikimų. Manydavau, jog susitinka su savo verslo bendrais. Jis išnuomodavo man automobilį su vairuotoju, ir aš važiuodavau apžiūrėti viso to, ką, jo manymu, verta pamatyti. Daugiausia važiuodavau apžiūrėti įvairių pastatų bei paminklų, taipgi parkų. Be to, buvo nemaža statulų – tiek pastatuose, tiek parkuose: valstybės veikėjų įtrauktais pilvais ir išpūstomis krūtinėmis, pakėlusių vieną koją, su popierių ritiniu po pažastimi, raitų karvedžių. Nelsonas ant savo kolonos, princas Albertas soste su ketvertu egzotiškų moterų, dūkstančių prie jo kojų, vemiančių vaisius ir grūdus. Tos moterys vaizdavo žemynus, kuriuos princas Albertas, nors jau senokai miręs, vis dar valdė, tačiau jis nekreipė į jas dėmesio: rūstus ir susikaupęs po puošniu auksuotu kupolu, jis žvelgė į tolius, sutelkęs mintis į tauresnius siekius.

– Ką matei šiandien? – klausdavo Ričardas per vakarienę, ir aš, dėdama paukščiukus, pareigingai vardydavau vieną po kito pastatus, parkus, statulas: Londono Taueris, Bakingamo rūmai, Kensingtonas, Vestminsterio Abatija, Parlamento Rūmai.

Jis neskatindavo lankyti muziejų, išskyrus Gamtos muziejų. Dabar aš vis svarstau, kodėl, jo manymu, bestebint tokią galybę gyvių iškamšų turėjo pakilti mano išsilavinimo lygis. Mat galų gale paaiškėjo, kad visų tų apžiūrų tikslas – mano lavinimo lygis. Kodėl, jo įsitikinimu, gyvių iškamšos man turėjo duoti daugiau naudos negu, tarkime, paveikslų pilna salė? Man regis, suprantu kodėl, bet gal aš klystu? Gal gyvių iškamšos daugiau ar mažiau atitinka zoologijos sodą – tą vietą, kur vedami vaikai.

Vis dėlto aš aplankiau ir Nacionalinę galeriją. Pasiūlė viešbučio šveicorius, kai išsibaigė paminklų sąrašas. Parėjau nusikamavusi – tai buvo lyg universalinė parduotuvė, tiek knibždančių kūnų pasieniais, tiek ryškių šviesų, – bet drauge ir žvali. Niekada nebuvau

vienoje vietoje mačiusi tiek nuogų moterų. Ten buvo ir nuogų vyrų, bet mažiau apsinuoginusių. Taip pat buvo daugybė gražių suknelių. Tikriausiai aukščiausios rūšies – kaip vyrai ir moterys, tiek apsirengę, tiek nuogi. Taigi, to norėjo Dievas. (Maža Lora: *O kuo vilki Dievas?*)

Visur manęs laukdavo vairuotojas su automobiliu, ir aš žvaliai žengdavau vidun, stengdamasi atrodyti ryžtinga, stengdamasi neatrodyti tokia vieniša ir tuščia. Paskiau žiūrėdavau, įdėmiai žiūrėdavau, kad turėčiau ką pasakoti. Tačiau, tiesą pasakius, aš nelabai suvokdavau to, ką matydavau. Juk pastatai – tai pastatai, ir tiek. Jie nieko nesako, jei neišmanai apie architektūrą ir jei nežinai, kas ten kitados įvyko, o aš nieko nežinojau. Nesugebėdavau pamatyti bendro vaizdo; toks įspūdis, jog mano akys aprėpdavo tik tai, į ką žiūrėdavau, ir aš pastebėdavau nebent paviršių: plytų arba akmens grubumą, vaškuoto medžio turėklų lygumą, nušiurusių kailinių šiurkštumą. Rago rumbuotumą, šiltą dramblio kaulo blizgesį. Stiklines akis.

Be lavinamųjų ekskursijų, Ričardas primygtinai siūlydavo eiti apsipirkti. Pardavėjos man keldavo baimę, ir aš retai ką pirkdavau. Kartais eidavau į kirpyklą. Jis draudė man ir kirptis, ir garbanotis plaukus, ir aš jo klausiau. Man geriausiai tinkąs paprastas stilius, sakydavo jis. Deręs prie mano jaunystės.

Kartais man norėdavosi tiesiog pasivaikščioti aplink, pasėdėti parke ant suoliuko, palaukti, kada reikia grįžti namo. Kartais šalia manęs prisėsdavo koks vyriškis, bandydavo kalbinti. Tuomet pasikeldavau ir eidavau sau.

Daug laiko praleisdavau keisdama apdarus. Vargdama su petnešėlėmis, sagtelėmis, skrybėlaičių kraštais, kojinių siūlėmis. Rūpindamasi, kuo verčiau rengtis: tokiu ar tokiu drabužiu tokią ir tokią valandą. Niekas nepadėdavo man susisagstyti nugaros, nepasakydavo, kaip atrodau iš užpakalio, ar kas nors neišsipešę. Paprastai man pagelbėdavo Rini arba Lora. Man jų trūko, ir aš stengiausi apie tai negalvoti.

Dildydama nagus, mirkydama kojas. Pešiodamasi ar skusdamasi plaukus: reikėjo būti glotniai, elegantiškai, be menkiausio

šerelio. Topografija, panašia į drėgną molį, paviršiumi, kuriuo sliuogia rankos.

Sakoma, jog per medaus mėnesį jaunavedžiai turi laiko geriau pažinti vienas kitą, tačiau bėgo dienos, ir man rodės, kad aš vis menkiau pažįstu Ričardą. Jisai stengėsi laikytis nepastebimai, o gal dangstėsi? Traukėsi į patogesnę poziciją? Na, o aš pamažu keičiausi įgaudama naują pavidalą – tokį, kokio jis pageidavo. Kiekvienąsyk, pažiūrėjusi į veidrodį, pastebėdavau, jog esu truputį spalvingesnė.

Iš Londono nuvykome į Paryžių – laivu per Lamanšą, toliau traukiniu. Paryžiuje dienos slinko daugmaž panašiai kaip Londone, nebent pusryčiai buvo skirtingi: kietos bandelės, braškių uogienė, kava su karštu pienu. Patiekalai buvo sultingi; Ričardas perdėtai nervindavosi dėl jų, ypač dėl vynų. Amžinai kartodavo, jog mes ne Toronte, nors man ir šiaip jau tai buvo aišku kaip diena.

Apžiūrėjau Eifelio bokštą, bet nelipau, nes nuo aukščio man svaigsta galva. Apžiūrėjau Panteoną ir Napoleono kapą. Neapžiūrėjau Dievo Motinos katedros, nes Ričardas nusiteikęs prieš bažnyčias ar bent jau prieš katalikų bažnyčias, kurias laiko alinančiomis. Jo nuomone, ypač smilkalai atbukiną protą.

Prancūzų viešbutyje buvo bidė, ir Ričardas, užklupęs mane jame plaunantis kojas, šaipydamasis paaiškino, kam jis naudojamas. Aš pagalvojau: prancūzai tikrai supranta tai, ko nesupranta kiti. Jie supranta, ko reikia kūnui. Ar bent jau pripažįsta kūno poreikius.

Mes gyvenome Liutecijoje, kur karo metais įsikūrė nacių vyriausioji būstinė, tačiau iš kur mes galėjome tai žinoti? Rytą aš gerdavau kavą viešbučio kavinėje, nes bijodavau eiti kur nors kitur. Man neidavo iš galvos, kad jeigu Liutecija dings man iš akių, niekada jon nebegrįšiu. Tuomet supratau, jog tie keli prancūzų kalbos žodžiai, kurių mane išmokė ponas Erskinas, man niekuo nepadės: iš posakio *Le coeur a ses raisons que la raison ne connaît point* turėčiau tiek naudos kiek iš ožio pieno.

Mane aptarnaudavo senas kelneris, panašus į jūros vėplį; jis sugebėdavo man įpilti kavos ir karšto pieno iš dviejų ąsočių, kuriuos laikydavo aukštai iškėlęs žavėdamas mane kaip burtininkas mažą vaiką. Vieną dieną jis mane paklausė – jis mokėjo truputį angliškai:

– Kodėl jūs tokia liūdna?

– Aš neliūdna, – atsakiau apsipildama ašaromis.

Pašalinių žmonių užuojauta kartais esti pražūtinga.

– Nereikia liūdėti, – toliau kalbėjo jis, žvelgdamas ilgesingomis, diržingomis vėplio akimis. – Tai tikriausiai meilė. Tačiau jūs jauna ir daili, spėsite vėliau paliūdėti.

Prancūzai puikiai išmano, ką reiškia liūdesys, puikiai išmano visas jo atmainas. Todėl jie ir turi bidė.

– Mylėti – nusikaltimas, – tarė jis plekšnodamas man per petį. – Bet nemylėti dar blogiau.

Įspūdį sugadino rytojaus dieną pasiūlydamas man savo paslaugas, ar bent jau aš taip supratau: ne per geriausiai moku prancūziškai, kad galėčiau tvirtinti. Nebuvo jis toks senas – gal kokių keturiasdešimt penkerių. Man reikėjo sutikti. Šiaip ar taip, jis klydo kalbėdamas apie liūdesį: liūdėti kur kas geriau, kai dar esi jaunas. Paguosti liūdną merginą nepalyginamai maloniau negu kokią liūdną senę. Tačiau meskim visa tai iš galvos.

Paskiau nuvažiavome į Romą. Roma man pasirodė artima – bent jau situacija buvo pažįstama iš anksčiau, iš pono Erskino lotynų kalbos pamokų. Mačiau Forumą ar jo likučius, Apijaus kelią ir Koliziejų, panašų į pelių apgraužtą sūrį. Daug tiltų, daug rimtų, susimąsčiusių, laiko apdorotų angelų. Mačiau tekant Tibrą, jo geltonus kaip gelta vandenis. Mačiau Šv. Petro baziliką, bet tik iš lauko. Atrodė labai didelė. Man regis, turėjau pamatyti, kaip žygiuoja ir stumdo praeivius Musolinio fašistų būriai juodomis uniformomis, – ar jie vis dar gyvavo? – bet nepamačiau. Tokie dalykai paprastai lieka nepastebimi iki tol, kol patys nuo jų nenukenčiate. Priešingu atveju galite juos pamatyti vėliau, kai žiūrėsite kino kroniką arba filmus, susuktus daugeliui metų praslinkus po tų įvykių.

Popiet užsisakydavau puodelį arbatos – pamažu išmokau įsakinėti, suvokiau, kokiu tonu reikia kalbėtis su padavėjais, kaip laikyti juos per pagarbų atstumą. Siurbčiodama arbatą, rašydavau pašto atvirukus. Daugiausia siųsdavau Lorai ir Rini, tik vieną kitą tėčiui. Tai būdavo lankytų pastatų nuotraukos – tamsiai rusvų spalvų miniatiūros, aišku, mano apžiūrėtos. Mano laiškučiai būdavo visiškai kvaili. Rini rašydavau: *Oras nuostabus. Naudojuos proga.* Lorai: *Šiandien mačiau Koliziejų, kur krikščionis atiduodavo sudraskyti liūtams. Tau tikriausiai būtų įdomu.* Tėčiui: *Tikiuosi, esate geros sveikatos. Ričardas perduoda jums labų dienų.* (Tai buvo netiesa, bet jau mokiausi meluoti kaip pridera, kaip žmonai man priklausė taip rašyti.)

Artėjant prie pabaigos medaus mėnesiui skirtam laikui, vieną savaitę praleidome Berlyne. Ričardas turėjo sutvarkyti vieną reikalą, susijusį su kastuvų kotais. Vienas Ričardo fabrikas gamino kastuvų kotus, o vokiečiams trūko miško medžiagos. Prieš akis buvo daug kasimo darbų, o dar daugiau jų buvo numatyta, tad Ričardas galėjo tiekti kastuvų kotus kur kas pigiau negu jo konkurentai.

Kaip paprastai sakydavo Rini: *Grūdelis prie grūdelio – štai ir pūrelis.* Arba dar sakydavo šitaip: *Darbas darbui nelygu, yra ir tamsių darbų.* Tačiau aš nieko neišmaniau apie darbą. Mano paskirtis buvo šypsotis.

Prisipažįstu, Berlynas man patiko. Niekur kitur nebuvau tokia blondinė. Vyrai buvo itin mandagūs, nors ir nežvilgtelėdavo atgal eidami pro sukamas duris. Rankų bučiavimas atpirko begalę nuodėmių. Berlyne aš ir išmokau kvėpintis riešus.

Miestus prisimenu pagal viešbučius, viešbučius – pagal vonios kambarius. Apsirengi, nusirengi, plūduriuoji vandenyje. Bet jau gana tų kelionės užrašų.

Į Torontą grįžome per Niujorką rugpjūčio vidury per pačius karščius. Po Europos ir Niujorko Torontas man pasirodė žemas ir ankštas. Aplink centrinę geležinkelio stotį tvyrojo bitumo išgarų ūkas – darbininkai asfaltavo gatvėse išmuštas duobes. Sėdome į

samdomą automobilį ir nuvažiavome pro dulkėtus džeržgiančius tramvajus, pro išpuoštus bankus ir dideles parduotuves, kol pagaliau, pariedėję įkalnėn, pasiekėme Rouzdeilą ir atsidūrėme kaštonų bei klevų paunksnėje.

Sustojome prie namo, kurį Ričardas nupirko mums telegrafu. Gavęs jį pigiau grybų, pareiškė jis, savininkui įsimiklinus subankrutuoti. Keisčiausia, jog Ričardas visada mėgdavo sakyti, kad gavęs tą ir tą pigiau grybų, nors grybai jam nepatikdavo. Niekada jų nepirkdavo, o ir pažinti jų nepažindavo.

Namas aukštais, siaurais, giliai sienoje glūdinčiais langais, perdėm apaugęs gebenėmis, iš lauko atrodė tamsus. Raktas buvo pakištas po dembliu, prieškambaris tvoskė chemikalais. Prieš mums parvažiuojant, Vinifredė pradėjo remontą, ir darbai dar nebuvo baigti: kambariuose į gatvės pusę, ten, kur darbininkai nuplėšė senus Viktorijos laikų stiliaus sienų apmušalus, mėtėsi dažytojų drabužiai. Kambariai buvo perlamutrinių, blyškių spalvų – ištaigaus atsainumo, šalto abejingumo spalvų. Aukštai, virš neskoningai ryškių paukščių, gėlių ir visa kita, sklaidėsi saulėlydžio nurausvinti plunksniniai debesys. Man buvo skirta suktis tokiame fone, išgrynintoje aplinkoje.

Rini būtų su panieka apžvelgusi tą interjerą – jo tviskančią tuštumą, blankumą. *Atrodo, lyg būtum vonios kambaryje.* Kita vertus, būtų išsigandusi, kaip aš kad išsigandau. Ėmiau šauktis močiutės Adelijos: ji būtų žinojusi, ką daryti. Būtų perpratusi naujaturčių pastangas dumti akis; būtų mandagi, bet kategoriška. *Žinia, labai modernu,* ko gero, pasakytų. Nusodintų Vinifredę, tariau sau, bet tai man buvo menka paguoda: nuo šiol aš pati priklausiau Vinifredės genčiai. Ar bent jau iš dalies.

O Lora? Lora slapčia prisineštų savo spalvotų pieštukų, pigmentinių dažų tūbelių. Ką nors išpiltų tuose namuose, ką nors sukultų, sudarkytų bent menką kampelį. Savaip juos paženklintų.

Prieškambaryje prie telefono gulėjo Vinifredės laiškutis: „Sveiki, vaikučiai! Sveiki sugrįžę! Aš pasistengiau, kad jie pirmiausia užbaigtų miegamąjį! Tikiuosi, kad jums patiks – gražumėlis! Fredė."

– Nežinojau, kad čia darbavosi Vinifredė, – tariau.

– Norėjom tau padaryti staigmeną, – tarė Ričardas. – Nenorėjom, kad tu įklimptum į smulkmenas.

Jau nebe pirmą kartą pasijutau lyg tėvų atstumtas mažas vaikas. Geraširdžių, šiurkščių tėvų, veikiančių išvien, įsitikinusių, kad visada jų teisybė, kad jie viską daro gerai. Jau galėjau nuspėti, jog Ričardo dovanos gimimo dienos proga man niekada nepatiks.

Ričardas pasiūlė man eiti į viršų atsišviežinti. Ko gero, iš pažiūros buvo matyti, kad man to reikia. Tikrai jaučiausi sušutusi ir suvargusi. („Nuo rožės nukrito rasa“, – paleido jis man tokią pastabą.) Mano skrybėlaitė atrodė kaip skuduras; sviedžiau ją ant tualetinio staliuko. Apsišlaksčiau veidą vandeniu ir nusišluosčiau Vinifredės parūpintu baltutėliu rankšluosčiu su monograma. Kambario langai žvelgė į sodą namo gale, kur nieko dar nebuvo daryta. Nusispyriau batelius ir virtau į bekraštę kreminės spalvos lovą. Virš lovos buvo baldakimas su muslino užuolaidomis iš visų pusių kaip safaryje. Vadinasi, tai vieta, kur man skirta kentėti sukandus dantis, – ne pati pasiklojau, bet privalėsiu miegoti. Ir nuo šiol turėsiu žiūrėti į lubas pro muslinų ūką, tuo tarpu apačioje, ant mano krūtinės, klostysis žemiškieji reikalai.

Prie lovos buvo baltas telefonas. Sučirškė. Pakėliau ragelį. Tai buvo Lora, springstanti ašaromis.

– Kur buvai? – paklausė kūkčiodama. – Kodėl negrįžai namo?

– Ką turi galvoje? – atsakiau. – Juk dabar ir turėjome grįžti! Nusiramink, aš negirdžiu, ką tu sakai.

– Tu man neatsakei! – suaimanavo ji.

– Ką tu čia paistai?

– Tėtis mirė! Mirė, mirė! Jums išsiuntėme penkias telegramas! Rini išsiuntė!

– Palauk. Kalbėk lėčiau. Kas atsitiko?

– Po savaitės jums išvykus. Bandėme prisiskambinti, skambinome į visus viešbučius. Visi sakė, jog tau perduos, žadėjo! Argi jie tau nepasakė?

– Atvažiuosiu rytoj, – tariau. – Aš nežinojau. Niekas man nieko nesakė. Negavau jokių telegramų. Apskritai jokių telegramų nesu gavusi.

Negalėjau patikėti. Kas atsitiko, kas čia išėjo negerai, kodėl mirė tėtis, kodėl negavau jokios žinios? Atsipeikėjau ant grindų, ant dramblio kaulo pilkumo kilimo, užsikniaubusi ant telefono, apsiklėtusi jį, lyg tai būtų kokia trapi brangenybė. Prisiminiau atvirukus, kuriuos siunčiau iš Europos į Avilioną, prirašiusi linksmų, lėkštų žodžių. Tikriausiai jie vis dar guli prieškambaryje ant staliuko. *Tikiuosi, esate geros sveikatos.*

– Betgi laikraščiai rašė! – tarė Lora.

– Tik ne ten, kur aš buvau, – atsakiau. – Ten laikraščiai nerašė.

Nepasisakiau, jog, šiaip ar taip, niekada nežiūrėjau į laikraščius. Buvau kaip apdujusi.

Ir laive, ir viešbučiuose visas telegramas imdavo Ričardas. Lyg dabar mačiau, kaip jis kruopščiai atplėšia vokus, skaito, keturlinkai lanksto telegramas, užkiša jas nežinia kur. Negalėjau jo apkaltinti melavus – jis niekada nė žodžiu neužsiminė apie tas telegramas, – tačiau tai prilygo melui. Argi ne?

Matyt, jis prašė viešbučiuose nekviesti manęs prie telefono. Nei manęs, nei jo, kai būsiu drauge. Jis sąmoningai slėpė nuo manęs teisybę.

Buvo toks jausmas, jog man bus bloga, bet nieko panašaus neatsitiko. Ilgai netrukus nusileidau į apačią. *Jei nesusiimsi į nagą – prakiši*, visada sakydavo Rini. Ričardas sėdėjo galinėje verandoje kaip paprastai su taure selteriu skiesto džino. Jau dusyk garsiai padėkojo Vinifredei, kad ji tokia rūpestinga – nepamiršusi nupirkti džino. Ant žemučio balto kaltinės geležies staliuko manęs irgi laukė taurė džino. Paėmiau ją. Skambtelėjo krištolas, į taurės kraštą atsitrenkus ledo gabalėliams. Norėjau, kad va šitaip suskambėtų mano balsas.

– Dieve mano! – žiūrėdamas į mane, sušuko Ričardas. – Maniau, kad tu atsišviežinsi. Kas nutiko tavo akims?

Matyt, jos buvo paraudusios.

– Tėtis mirė. Jos išsiuntė man penkias telegramas. Tu man nieko nesakei.

– *Mea culpa*, – tarė Ričardas. – Žinau, brangute, kad turėjau tau pasakyti, bet nenorėjau užduoti širdies. Nieko nebūtume galėję padaryti nei juo labiau spėti į laidotuves, ir, be to, nenorėjau tau gadinti kelionės. Man regis, žiūrėjau ir savo naudos – norėjau, kad visa priklausytum man, nors ir trumpai. O dabar atsisėsk ir nusiramink, išgerk lašelį ir atleisk man. Pasikalbėsime apie tai rytoj.

Buvo toks karštis, jog silpna darėsi; saulės kepinama veja žilpinte žilpino akinančia žaluma. Po medžiais tįsojo juodi lyg derva šešėliai. Ričardo balsas pasiekdavo mano klausą gūsiais, lyg Morzės abėcėlė: girdėjau tik padrikus žodžius.

Gadinti. Spėti. Savo naudos. Atleisk.

Ką aš galėjau atsakyti?

Skrybėlaitė

Praėjo Kalėdos. Bandžiau jų nepastebėti. Šiaip ar taip, Myra pasistengė atkreipti į save dėmesį. Pavaišino mane jos pačios keptu kalėdiniu pudingu su razinomis: sutaisė su melasa ir kažkuo panašaus į glaistą, papuošė skaisčiai raudonomis standžiomis maraskino rūšies vyšnių puselėmis, panašiomis į anų laikų striptizo šokėjų antspenius, ir dažyta dvimate medine kate su aureole ir angelo sparnais. Pasak jos, *Imbieriniame meduolyje* tas kates grobstyte išgrobstę pirkėjai, tos gražutės katytės jai be galo patikusios, viena jai atlikusi, truputį įskilusi, bet įskilimas kaip plaukas, beveik neįžiūrimas, ir ji labai tiktų ant sienos virš mano viryklės.

Gera vieta, atsakiau. Viršuje angelas, ir negana to – mėsėdis, jau seniai metas kelti aikštėn tą klausimą! Apačioje viryklė, kaip ir dėstoma pačiuose patikimiausiuose pranešimuose. O mudvi įstrigusios vidury, pakibusios tarp dangaus ir žemės, kaip tik tame lygmenyje, kur kepa duona. Įsivėlusi į teologinę diskusiją, vargšelė Myra kaip paprastai sutriko. Ji myli savo Dievulį tokį, koks yra: gryną ir nepaliestą, kaip ridikėlį.

Laukiama žiema atėjo Naujųjų metų naktį – baisus šaltis, o rytojaus dieną neišbrendama pūga. Už lango sniegas sūkuriuodamas virto glėbiais, lyg, baigiantis vaikų spektakliui, Dievas būtų įsismaginęs versti žemyn skalbimo miltelius. Įsijungiau oro programą, kad pamatyčiau visą vaizdą – atkirstus kelius, palaidotus automobilius, išėjusias iš rikiuotės aukštos įtampos linijas, sustojusią prekybą, nerangiai krypuojančius darbininkus storais drabužiais, panašius į storai aptūlotus vaikus, išleistus į kiemą

pažaisti. Galas nuo galo dėstydami tai, ką jie eufemistiškai vadina „oro sąlygomis“, jauni pranešėjai puikiai išlaiko savo žvalų optimizmą kaip ir kiekvieną sykį, kilus bet kokiai įmanomai nelaimei. Nerūpestingumu jie gali varžytis su laisvais kaip vėjas trubadūrais, čigonais mugėje, draudimo agentais ar biržos *guru* – pučia miglą į akis puikiai žinodami, jog visos jų prognozės niekada nepasitvirtins.

Paskambino Myra – klausė, ar viskas gerai. Pasakė, jog atvažiuos Volteris manęs atkasti, kai tik nustos snigti.

– Nebūk kvaila, Myra, – atsakiau. – Kuo puikiausiai galiu pati atkasti sniegą apie namus. (Meluoju – nė pirštelio neketinau pajudinti. Turėjau pakankamai arachinio sviesto, galėjau laukti, kol pasibaigs pūga. Tačiau trūko draugijos, ir paprastai man reikėdavo tik pagrasinti ko nors imtis, kad kuo greičiau atvažiuotų Volteris.

– Tik šiukštu neliesk kastuvo! – sudraudė Myra. – Šimtai senių... tavo amžiaus žmonių kasmet miršta nuo infarkto, vos tik imasi kasti sniegą! Ir jeigu užges šviesa, nepamiršk, kur turi pasidėjusi žvakes!

– Nesu jau taip beviltiškai nukaršusi, – atrėžiau. – Jei padegsiu namus, padegsiu tyčia.

Pasirodė Volteris, kastuvu nukasė sniegą. Atnešė popierinį maišelį riestinių spurgų; suvalgėme jas susėdę prie virtuvės stalo: aš – apdairiai, Volteris – per daug nesismulkindamas, tačiau nugrimzdęs į savo mintis. Jis yra iš tų žmonių, kuriems kramtymas prilygsta mąstymui.

Tuo metu prisiminiau skelbimą Saulėkaitos pramogų parke, riestinių spurgų kiosko vitrinoje – kada tai buvo? – tūkstantis devyni šimtai trisdešimt penktųjų metų vasarą:

Kad ir kokį tikslą tu turėtum,
Kol tavęs dar laimė neapvylė,
Žiūrėk įdėmiai į riestinę spurgą,
Bet šiukštu ne į spurgos skylę.

Paradoksas – riestinės spurgos skylė. Kitados tuščia ertmė, tačiau dabar jie įsimiklino ir ją suprekinti. Neigiama kiekybė; valgomu paverstas *niekas*. Įdomu, ar jie sugebėtų ja pasinaudoti – aišku, metaforiškai – įrodydami Dievo buvimą? Ar įvardydami nebūtį galime ją paversti būtimi?

Rytojaus dieną ryžausi pasivaikščioti tarp didingų šaltų pusnių. Tai buvo beprotybė, bet aš troškau pasimėgauti sniegu: jis taip masina, kol nepavirto korėtu, nepajuodo nuo suodžių. Veja priešais namus atrodė kaip spindinti sniego griūtis su kiaurai perkasta Alpių perėja. Šiaip ne taip nusigavau iki šaligatvio, bet per kelis namus toliau į šiaurę kaimynai nė neketino taip stropiai kaip Volteris darbuotis kastuvu, ir aš įklimpau į pusnį, bandžiau kapstytis, paslydau ir parvirtau. Nieko nesusilaužiau nei išsinarinau – bent taip maniau, – bet negalėjau atsistoti. Gulėjau sniege timpčiodama rankas ir kojas kaip apverstas vėžlys. Taip daro vaikai, aišku, tyčiomis, – vasnoja rankomis kaip paukščiai mėgdžiodami angelus.

Buvau jau bepradedanti baimintis hipotermijos, bet du nepažįstami vyriškiai mane pakėlė ir nutempė ligi durų. Įkėblinau į prieškambarį ir dribau ant sofos su paltu ir botais. Kaip paprastai iš tolo nujautusi atsitikus nelaimę, atskubėjo Myra, nešina šešiais putliais keksiukais, ko gero, atlikusiais nuo kokių nors krakmolingų šeimyninių vaišių. Ji pripylė man pūslę karšto vandens, užplikino arbatos ir iškvietė gydytoją, ir jiedu abu bruzdėjo, šokinėjo aplink, apibėrė gausybe protingų ir nuoširdžių patarimų, šnypštė valdingai mane tildydami ir nepaprastai mėgavosi savimi.

Ir štai aš prirakinta prie lovos. Ir įtūžusi ant savęs. Gal ne ant savęs, o veikiau dėl to, kad kūnas iškirto man tokią likštį. Iš pradžių kaip nežabotas egoistas primeta savo valią, visu balsu reikalauja tenkinti savo poreikius, įteigia savo bjaurius pavojingus kėslus ir galiausiai iškrečia pokštą – paprasčiausiai atsisako padėti. Kaip tik tada, kai reikalinga jo pagalba, kai galėtum pasigelbėti ranka ar koja, staiga kūnas susirūpina kažkuo kitu. Jis ima svyruoti, neišlaiko tavo svorio; sutyžta kaip sniegas, tampa tuščia vieta. Vien dvi žarijėlės, sena skrybėlė, akmeninė grimasa. Kaulai lūžta kaip sausi šakaliai.

Pažeminimas, ir tiek. Silpni keliai, artrito susukti sąnariai, išsiplėtusios venos, negalios, nuoskaudos – visa tai skirta ne mums, mes to niekada nenorėjome, niekada to nepageidavome. Mintyse mes jaučiamės kuo puikiausiai – esame pačiame žydėjime, pačios geriausios formos: niekas mūsų neužklupo nepavydėtina poza – viena koja automobilyje, kita ant šaligatvio, nei valantis dantis, nei susikūprinus, nei krapštantis nosį ar užpakalį. Nuogas mus pamatysi pro skaidrų ūką grakščiai gulinčias lovoje, ir čia gelbsti ekrano žvaigždės: jos pozuoja mums. Jos atspindi mūsų jaunystę, kai ši mus palieka – viliojanti, tapusi mitu.

Vaikystėje Lora sakydavo: *Kokio amžiaus būsiu danguje?*

Laukdama mūsų, Lora stovėjo ant Aviliono laiptų tarp dviejų akmeninių urnų, kur nebuvo pasodinta jokių gėlių. Kad ir aukšto ūgio, ji atrodė labai jauna, labai gležna ir vieniša. Taipgi kaip kaimietė, vargana. Vilkėjo melsva kambarine suknele, išmarginta išblukusiais violetiniais drugeliais, – ta pačia, kurią dėvėjau prieš trejus metus, – ir buvo basa. (Gal tai buvo nauja kūno marinimo mada, paprasčiausias ekscentriškumas ar stačiai pamiršo įsispirti į batelius?) Plaukai buvo supinti į kasą, dryksančią ant pečių, kaip tos akmeninės nimfos prie lelijų tvenkinio.

Dievaižin kiek laiko ji ten stovėjo. Mes nepranešėme, kelintą valandą būsime Avilione, nes važiavome automobiliu – tuo metų laiku tai buvo įmanoma: keliai nebuvo patvinę, ratai negrimzdo į dumblą iki ašių, kai kurie keliai net buvo asfaltuoti.

Sakau *mes*, nes atvažiavau su Ričardu. Jis pareiškė, jog neleis manęs vienos į tokią išvyką, juo labiau tokią dieną. Nuoširdžiai manimi rūpinosi.

Jis pats vairavo savo mėlyną dvivietį automobilį – vieną paskutinių savo žaislų. Bagažinėje gulėjo du mūsų lagaminai, nedideli, su manta vienai nakčiai: jo – rudos odos, maniškis geltonas kaip citrina. Aš vilkėjau balsvu lininiu kostiumėliu – kvaila apie tai kalbėti, kas be ko, bet jį pirkau Paryžiuje ir labai juo didžiavausi, – ir žinojau, jog po kelionės visa nugara bus susiglamžiusi. Avėjau lininiais bateliais atvirais galais ir standžiais audekliniais raišteliais.

Priderinta balsva skrybėlaitė gulėjo man ant kelių lyg dėžutė su kokia trapia dovana.

Ričardas buvo nervingas vairuotojas. Nemėgo, kad jam trukdytų, – pasak jo, tai blaško dėmesį, – tad važiavome nesikalbėdami ar bent jau panašiai. Kelionė truko daugiau nei keturias valandas, nors šiandien užtrunka mažiau nei dvi. Dangus buvo giedras, skaistus ir plokščias kaip metalas; saulės kaitra tvino ant mūsų lyg lava. Nuo asfalto virpančiomis bangomis sklido karštis; miesteliai glūdojo aklinai užtrauktais langais gindamiesi nuo saulės. Prisimenu išdegintas vejas, priebučius baltomis kolonomis, vienišas degalines, degalų siurblius lyg vienarankius cilindrinius robotus, jų stiklinius stogelius, panašius į katiliuko formos skrybėles nurėžtais kraštais, ir kapines, kur, rodės, niekad daugiau nebus laidojama. Kartais pravažiuodavo pro ežerą, tvoskiantį nutroškusiomis žuvelėmis ir perkaitusiais vandeniniais augalais.

Mums važiuojant alėja, Lora nepamojo ranka. Laukė, kol Ričardas užgesino variklį, išsiropštė iš automobilio ir, apėjęs jį, atidarė dureles mano pusėje. Aš tuo tarpu iškėliau kojas suglaudusi kelius, kaip buvau išmokyta, ir įsikibau į Ričardo ištiestą ranką. Tada Lora staiga atgijo. Nubėgo laiptais žemyn, griebė man už kitos rankos, ištraukė mane iš automobilio, visiškai nekreipdama dėmesio į Ričardą, ir apsikabino taip stipriai, lyg skęsdama. Nė ašarėlės, tik apglėbė taip, kad, rodės, perlauš man stuburą.

Mano skrybėlaitė nukrito ant žvirgždo, ir Lora užlipo ant jos. Pasigirdo trekštelėjimas, Ričardo atodūsis. Aš nepasakiau nė žodžio. Tą akimirką skrybėlaitė man nė kiek neberūpėjo.

Apsikabinusios per liemenį, mudvi su Lora užlipome laiptais ir įėjome į vidų. Koridoriaus gale, virtuvės tarpdury, išdygo Rini, bet ji buvo tiek protinga, kad davė mums ramybę. Man regis, ji nukreipė dėmesį į Ričardą – pasiūlė jam ko nors išgerti ar panašiai. Žinia, jis tikriausiai norėjo apžiūrėti namus ir apeiti dabar jau galutinai paveldėtą sodybą.

Mudvi nuėjome tiesiai į Loros kambarį ir atsisėdome ant lovos. Laikėmės stipriai susiėmusios už rankų – jos kairė mano de-

šinėje, dešinė mano kairėje. Lora nebeverkė kaip anksčiau, kalbėdama telefonu. Priešingai, laikėsi ramiai ir šaltakraujiškai.

– Jis buvo bokštelyje, – tarė Lora. – Užsirakinęs iš vidaus.

– Visad taip darydavo, – atsiliepiau.

– Bet tąsyk nebeišėjo. Rini kaip paprastai paliko padėklą su valgiais prie durų, bet jis nieko nevalgė ir nieko negėrė – bent jau mes nežinojome. Žodžiu, mums teko išlaužti duris.

– Judviem su Rini?

– Atėjo Rini draugas Ronas Hiksas – ji ruošiasi už jo tekėti. Jis išlaužė duris. Tėtis gulėjo ant grindų. Pasak gydytojo, mažų mažiausiai jau dvi dienos, kai ten gulėjo. Atrodė siaubingai.

Nežinojau, kad Ronas Hiksas – Rini draugas ar veikiau sužadėtinis. Ar ilgai jau tai tęsėsi ir kaip aš pati to nepastebėjau?

– Turi galvoje, kad jis buvo negyvas?

– Iš pradžių nesupratau, nes jo akys buvo atviros. Tačiau jis buvo nebegyvas. Atrodė... Negaliu tau pasakyti, kaip jis atrodė. Lyg būtų išgirdęs ką nors netikėta. Atrodė, kad jis *klausosi*.

– Jis nusišovė?

Pati nesuprantu, kodėl to paklausiau.

– Ne. Mirė, ir tiek. Taip ir laikraščiai pranešė, kad mirė savo mirtimi – *netikėtai mirė*, taip buvo parašyta, – ir Rini pasakė poniai Hilkot, kad tikrai mirė savo mirtimi, nes gėrimas tėčiui buvo tapęs antrąja prigimtimi, o sprendžiant iš tuščių butelių, alkoholio būtų pakakę ir arkliui numarinti.

– Jis mirė nuo alkoholio, – tariau.

Tai nebuvo klausimas.

– Kada tai atsitiko?

– Iškart po to, kai jie pranešė, jog galutinai uždaromi fabrikai. Tai jį ir pribaigė. Galvą guldau!

– Ką? – sušukau. – Galutinai uždaromi? Kokie fabrikai?

– Visi fabrikai, – atsakė Lora. – Visi mūsų fabrikai. Visi mūsų fabrikai mieste. Aš maniau, kad tu žinai.

– Aš nežinojau, – atsakiau.

– Susijungė mūsų ir Ričardo fabrikai. Viskas persikėlė į Torontą. Dabar viskas priklauso Jungtinei Grifeno ir Čeiso bendrovei.

Kitaip sakant, nebeliko Sūnų. *Viską susiglemžė Ričardas.*

– Vadinasi, šičia nebėra darbo, – tariau. – Nieko nebėra. Baigta. Kryžius.

– Jie pasakė, jog neišsimoka. Sagų fabrike kilus gaisrui, jie pasakė, jog būtų per brangu jį atstatyti.

– *Kas tie* jie?

– Nežinau, – atsakė Lora. – Gal Ričardas?

– Juk buvo sutarta kitaip, – tariau.

Vargšas tėtis – pasitikėjo rankų paspaudimu, garbės žodžiu, neaptartomis prielaidomis. Puikiai supratau, jog dabar nebe taip tvarkomi reikalai. Gal ir niekad nebuvo taip tvarkomi.

– O kaip buvo sutarta? – paklausė Lora.

– Nesvarbu.

Vadinasi, veltui ištekėjau už Ričardo – aš neišgelbėjau fabrikų ir juo labiau neišgelbėjau tėčio. Tačiau dar buvo Lora; ji negalėjo atsidurti gatvėje. Reikėjo ja pasirūpinti.

– Jis nieko nepaliko – jokio laiško, jokio raštelio?

– Nieko.

– Tu žiūrėjai?

– Rini žiūrėjo, – vos girdimu balsu atsiliepė Lora.

Tai reiškė, kad ji neturėjo jėgų.

Žinoma, pagalvojau. Matyt, žiūrėjo Rini. Ir jeigu ką nors surado, veikiausiai sudegino.

Apkvaišėlis

Taigi tėtis nepaliko jokio raštelio. Jis žinojo, kokios gali būti išvados. Nenorėjo, kad būtų patvirtinta nusižudymo versija, nes, kaip vėliau paaiškėjo, buvo apsidraudęs gyvybę: daugelį metų mokėjo įnašus, tad niekas negalėjo jo apkaltinti, jog įformino tai paskutinę akimirką. Jis įšaldė pinigus – jie turėjo eiti į patiką, o galiausiai atitekti Lorai, kai tik jai sukaks dvidešimt vieneri. Matyt, jis jau tada nepasitikėjo Ričardu ir nutarė, jog neverta man palikti nė cento. Aš dar buvau nepilnametė ir, be to, Ričardo žmona. Tuo metu įstatymai buvo kitokie. Tai, kas priklausė man, faktiškai priklausė jam.

Kaip sakiau, aš gavau tėčio medalius. Ką jie reiškė? Drąsą. Narsumą mūšyje. Pasiaukojimo taurumą. Man regis, jie įpareigojo mane gyventi pagal tuos principus.

Visas miestas atėjo į laidotuves, tarė Rini. Ką gi, beveik visas, nes kai kuriuose sluoksniuose viešpatavo kartėlis; tačiau, šiaip ar taip, jis buvo labai gerbiamas ir tik tuomet žmonės suprato, jog anaiptol ne jis galutinai uždarė fabrikus. Visi suprato, kad jis niekuo dėtas – jis nebegalėjo pasipriešinti, ir tiek. Jį pražudė kapitalo rykliai.

Visas miestas gailisi Loros, pridūrė Rini. (*Bet ne manęs*, turėjau suprasti tai, ko Rini nepasakė. Jų akimis žiūrint, aš nusigriebiau laimikį. Kad ir tokį.)

Štai ką nutarė Ričardas:

Lora atsikelsianti gyventi pas mus. Savaime suprantama, kitos išeities nesą: ji negalinti gyventi viena Avilione, jai tik penkiolika metų.

– Aš galėčiau gyventi su Rini, – pasiūlė Lora.

Tačiau Ričardas pareiškė, jog apie tai nė kalbos negali būti. Rini netrukus ištekėsianti; ji neturėsianti laiko rūpintis Lora. Lora atkirto, jog ji neprašo, kad kas nors ja rūpintųsi, ir Ričardas tik nusišypsojo.

– Rini galėtų atsikelti į Torontą, – pasiūlė Lora.

Tačiau Ričardas pareiškė, kad ji nenorinti. (Nenorėjo Ričardas, kad ji atsikeltų. Jiedu su Vinifrede jau buvo nusisamdę žmones, kurie, jų manymu, sugebėsią deramai prižiūrėti namus, – žmones, pasak jų, puikiai išmanančius savo darbą. Kitaip sakant, išmanančius ir Ričardo, ir Vinifredės polinkius.)

Ričardas pasakė, jog jiedu jau viską apšnekėjo su Rini ir priėjo bendrą susitarimą, patenkinantį juos abu. Pasak jo, Rini ir jos būsimasis vyras saugosią mūsų namus ir prižiūrėsią remontininkus – Avilionas griuvo tiesiogine to žodžio prasme, tad daug kur reikėjo ranką pridėti, pradedant stogu, – tad jie visada būsią pasirengę mums paruošti namus, kai tik pranešime, nes juose paprastai vasarosime. Važiuosime į Avilioną, kai norėsime paburiuoti ir panašiai, pridūrė jis atlaidaus dėdės tonu. Šitaip mudvi su Lora neprarasime protėvių namų. Tardamas *protėvių namų* nusišypsojo. Argi mums nebūtų malonu?

Lora nė nepadėkojo. Ji abejingai žiūrėjo akis įsmeigusi jam į kaktą, kaip buvo įpratusi žiūrėti į poną Erskiną, ir man pasidarė aišku, jog turėsime bėdos.

Kai tik viskas būsią sutvarkyta, jis grįšiąs su manimi į Torontą automobiliu, toliau kalbėjo Ričardas. Pirmiausia jam reikėsią susitikti su mūsų tėvo advokatais, bet mudviem nereikėsią dalyvauti: turint omenyje nesenus įvykius, mudviem tai būtų skausminga, tad jis norėtų kiek įmanydamas pataušoti mūsų jausmus. Vienas tų advokatų atsieinąs mums giminė iš mamos pusės, pakuždėjo man Rini, kai buvome vienos dvi, antros eilės pusseserės vyras, taigi jis nieko neišleisiąs iš akių.

Lora pabūsianti Avilione, kol jiedvi su Rini sukrausiančios lagaminus; paskiau sėsianti į Toronto traukinį, o mes ją pasitiksime stotyje. Ji gyvensianti su mumis po vienu stogu – jai labai tiksiąs

vienas svečių kambarys, tik reikėsią perdažyti. Ji lankysianti – pagaliau – deramą mokyklą. Pasitaręs su Vinifrede, kuri išmananti tokius dalykus, jis parinkęs jai Šv. Cecilijos mokyklą. Iš pradžių Lorai gal reikėsią papildomų pamokų, bet vėliau – jis tuo įsitikinęs – viskas būsią gerai. Taip ji galėsianti pasinaudoti savo privilegijomis, privalumais...

– Kokiais privalumais? – paklausė Lora.

– Tavo visuomeninės padėties, – atsakė Ričardas.

– Sprendžiant iš visa ko, aš neturiu jokios visuomeninės padėties, – atrėmė Lora.

– Ką tu nori tuo pasakyti? – jau nebe taip atlaidžiai paklausė Ričardas.

– Visuomeninę padėtį turi Airisė. Ji yra ponia Grifen. O aš esu tik priedas.

– Aš suprantu, kad tau nelengva, ir tai savaime aišku, turint omeny tą nelaimę, kurią kiekvienam būtų sunku išgyventi, bet nebūtina atžariai elgtis, – šaltai tarė Ričardas. – Skaudu ir Airisei, ir man. Aš tik stengiuosi kiek įmanydamas tau padėti.

– Jis bijo, kad painiosiuos po kojų, – tarė man Lora tą vakarą virtuvėje, kur mudvi sulindome slėpdamosi nuo Ričardo.

Mudviem buvo skaudu žiūrėti, kaip jis sudarinėja sąrašus – ką reikia išmesti, ką taisyti, ką pakeisti. Žiūrėti ir tylėti. *Jis elgiasi taip, lyg čia būtų šeimininkas*, pasipiktinusi pareiškė Rini. *Betgi jis yra šeimininkas*, atsakiau.

– Kam painiosies po kojų? – paklausiau. – Abejoju, ar jis tai turi galvoje.

– Jam, – atsakė Lora. – Jums abiem.

– Viskas bus gerai, – tarė Rini.

Pasakė mechaniškai, nesusimąstydama. Nuvargusiu, netvirtu balsu, ir aš supratau, jog daugiau neverta tikėtis jos pagalbos. Tą vakarą virtuvėje ji atrodė susenusi ar veikiau išstorėjusi ir taipgi nugalėta. Kaip vėliau paaiškėjo, ji jau nešiojo Myrą. Neištvėrė vainiko nepravėdinusi. *Kas vainiką vėdina – purvan save mina,* kartodavo ji, bet nusižengė savo principams. Matyt, savi rūpesčiai jai nedavė ramybės, gal, pavyzdžiui, mąstė, ar ves ją mielasis prie alto-

riaus, ir ką darys tuomet, jeigu neves. Kas be ko, sunkūs laikai. Nuo įprastos kasdienybės iki katastrofos buvo vienas žingsnis: paslydusi puldavai, o puolusi galėdavai blaškytis, kapanotis, kol nugrimzdavai į dugną. Vargu ar jai pasitaikytų kita tokia proga, nes jeigu net išvažiuotų kitur pasigimdyti kūdikėlio, o paskiau jį pamestų, pasklistų gandai ir miestelio žmonės niekada nepamirštų tokio dalyko. Galėtų taipgi iškabinti skelbimą: iškart išsirikiuotų ilgėliausia eilė. Kai tik moteris patvirksta, žmonės stengiasi, kad ji tokia ir būtų. *Kam pirktis karvę, jei pieno gauni už dyka,* tikriausiai galvojo ji.

Taigi ji mus pametė, paliko likimo valiai. Ilgus metus ji nėrėsi dėl mūsų iš kailio, o dabar nebeturėjo jokios galios.

Grįžusi į Torontą, ėmiau laukti atvažiuojant Loros. Karščiai neslūgo. Tvanka, šlapia kakta, dušas, paskiau džinas su selteriu galinėje verandoje, žvelgiančioje į išdegintą sodą. Oras atrodė kaip skysta ugnis: viskas išglebę arba pageltę. Miegamajame ūžė ventiliatorius: – atrodė, jog laiptais kopia senis medine koja: švankštimas, bilsmas ir vėl švankštimas. Slogiomis bežvaigždėmis naktimis gulėdavau įsmeigusi akis į lubas, o Ričardas tuo tarpu darydavo tai, kas priklauso.

Aš jį apkvaišinanti, sakydavo jis. *Apkvaišęs* – lyg apdujęs, apsvaigęs nuo alkoholio. Lyg niekada nejaustų man to, ką jausdavo, jeigu būtų blaiva galva ir sveiko proto.

Žiūrėdavau į veidrodį mąstydama: Ką aš tokio turiu? Nuo ko jis apkvaišta? Veidrodyje matydavau save visu ūgiu: stengdavausi apžiūrėti save iš nugaros, bet, savaime suprantama, niekada nesugebėdavau. Niekada nesugebi pamatyti savęs taip, kaip tave mato kas nors kitas – vyriškis, žiūrintis į tave iš užpakalio, kai to nė nenuvoki, – nes veidrodyje esi visada pakreipusi galvą virš peties. Kukli, gundanti poza. Galima priešais laikyti kitą veidrodį, bet tuomet matai tatai, ką tiek dailininkų mėgdavo tapyti – Moterį, žiūrinčią į savo atvaizdą veidrodyje, kitaip sakant, tuštybės alegoriją. Vis dėlto tai vargu ar tuštybė, veikiau priešingai: žiūrėjimas

trūkumų. Klausimą: *Ką aš tokio turiu?* – galima lengvai pakreipti taip: *Ko man trūksta?*

Pasak Ričardo, pagal užpakalio formą moteris galima skirstyti į obuolius ir kriaušes. Pasak jo, aš esanti kriaušė, bet nenunokusi. Kaip tik tai jam labiausiai ir patinka – mano nebrandumas, mano standumas. Man regis, jis turėjo omenyje mano sėdimąją kūno vietą, bet, galimas daiktas, ir mane visą.

Išsimaudžiusi po dušu, išpešiojusi šiurkščius plaukelius, susišukavusi šepečiu ir šukomis, dabar kruopščiai išvalydavau grindis, kad neliktų nė menkiausio šerelio. Ištraukydavau plaukų kuokštelius iš vonios ir kriauklės angų ir, sumetusi į tualetą, nuleisdavau vandenį, nes Ričardas lyg tarp kita ko metė pastabą, jog moterys visur prikrečia plaukų. Kaip žvėreliai šerdamiesi – taip reikėjo suprasti tą užuominą.

Iš kur jis žinojo? Iš kur žinojo apie kriaušes, apie obuolius ir apie plaukų slinkimą? Kas buvo tos moterys, tos kitos moterys? Aš nelabai domėjausi, tik šiaip kartais kildavo toks klausimas.

Aš stengiausi negalvoti apie tėtį, apie jo mirtį ir apie tai, ką prieš tai darė, kaip jautėsi, ir apie visa tai, ko, Ričardo įsitikinimu, nederėjo man pasakoti.

Vinifredė negalėdavo nusėdėti be darbo. Per pačius karščius atrodydavo šviežia ir gaivi, siausdavosi lengvučiais lyg iš oro audiniais – tarytum gerosios fėjos parodija. Ričardas nesiliaudavo kartojęs, jog ji nuostabi ir, tausodama mane, užsikrauna begalę darbų ir rūpesčių, bet ji vis labiau mane dirgindavo. Kur buvus nebuvus staiga atsirasdavo pas mus namuose; niekada nenuspėdavau, kada ji gali pasirodyti, žvaliai šypsodamasi kyštelėti pro duris galvą. Vienintelis mano prieglobstis buvo vonios kambarys, nes ten galėdavau užsirakinti, nepasirodydama pernelyg nemandagi. Ji stebėjo, kaip baigiami apdailos darbai, užsakinėjo baldus Loros kambariui. (Tualetinį staliuką su rausva gėlėmis marginta užuolaidėle, priderintas užuolaidas ir lovatiesę. Veidrodį baltais rėmais ir paauksuotais užraitais. Kaip tik tai, ko ir reikia Lorai, ar ne tiesa? Ne, netiesa, bet nebuvo prasmės jai prieštarauti.)

Ji taipgi rūpinosi sodo išplanavimu; buvo jau nupiešusi keletą eskizų – viena kita mintis, dingtelėjusi į galvą, pasakė, man panosėn kaišiodama popieriaus lakštus, paskiau kruopščiai juos dėdama atgal į aplankalą, išsipūtusį nuo kitų jos minčių. Fontanas būtų žavumėlis, pareiškė ji, kas nors prancūziška, bet kas nors autentiška. Ar ne tiesa?

Aš troškau, kad Lora kaip galima greičiau atvažiuotų. Jos kelionė jau triskart buvo atidėta – dar nebuvo susikrovusi mantos, paskiau peršalo, paskiau pametė bilietą. Aš kalbėjausi su ja baltuoju telefonu; jos balsas buvo santūrus, tolimas.

Pas mus apsigyveno du tarnai: niurzgi ūkvaizdė-virėja ir plačiažandis drūčkis, einąs sodininko ir vairuotojo pareigas. Sakėsi esą vedę, pavarde Mergatroidai, bet atrodė kaip brolis ir sesuo. Žiūrėjo į mane nepatikliai, bet ir aš atsimokėjau tuo pačiu. Dieną, kai Ričardas būdavo darbe, o Vinifredė – visur, kiek įmanydama stengdavausi išsprukti iš namų. Sakydavau, jog važiuoju į miestą – apsipirkti, sakydavau, ir tai buvo vienintelis priimtinas pretekstas laikui praleisti. Paprašydavau, kad vairuotojas nuvežtų iki Simpsono parduotuvių, ir pasakydavau jam, jog namo grįšiu taksi. Paskiau įeidavau į vidų ir staigiai apsipirkdavau: kojinės ir pirštinės visada būdavo pakankamas mano stropumo įrodymas. Paskiau pereidavau visą parduotuvę ir išnerdavau į gatvę iš kitos pusės.

Aš grįžau prie ankstesnių įpročių – pradėjau slampinėti be tikslo, žiopsoti į vitrinas, teatrų afišas. Netgi viena eidavau į kiną; manęs nebebaugino graibštūs vyrai: dabar, kai žinojau, ko jiems reikia, jie neteko savo demoniškų burtų auros. Manęs jau nebedomino jų amžinai tie patys kėslai, kurių jie kaip apsėsti nenorėjo atsižadėti, – grabinėjimasis ir maigymas. Grasinimas: *Valdyk rankas, o kad suspiegsiu!* – paveikdavo iškart, jei būdavai pasiryžusi tesėti žodį. Regis, jie suvokdavo, kad aš nelinkusi juokauti. Tuo metu mano mėgstamiausia aktorė buvo Džoana Krauford. Sielvartingas žvilgsnis, lemtingos lūpos.

Retkarčiais apsilankydavau Karališkajame Ontarijo muziejuje. Spoksodavau į šarvus, gyvių iškamšas, senovinius muzikos instrumentus. Tačiau ne per ilgiausiai. Arba eidavau į Dianos

svetainę išgerti selterio arba puodelio kavos: tai buvo elegantiška arbatinė priešais damų uoliai lankomą parduotuvę, ir aš nesibaimindavau užklydusių vyrų kabinėjimosi. Arba eidavau smagiais ryžtingais žingsniais pasivaikščioti po Karalienės parką. Jeigu vaikščiodavau iš lėto, neišvengiamai išdygdavo koks vyriškis. *Musgaudžiais* vadindavo Rini kai kurias jaunas moteris. *Paskiau turi juos nugremžti.* Kartą vienas vyriškis man prieš akis išsitraukė savo daiktą. (Per klaidą atsisėdau ant nuošaly stovinčio suoliuko universiteto parke.) Tai buvo ne šiaip koks valkata, o priešingai – labai gerai apsirengęs žmogus.

– Atleiskit, bet man visiškai neįdomu, – tariau jam.

Jis pažvelgė į mane sutrikęs. Tikriausiai norėjo, kad aš nualpčiau.

Teoriškai aš galėdavau eiti kur tinkama, praktiškai buvo daugybė neregimų barjerų. Aš vaikščiodavau pagrindinėmis gatvėmis, turtingiausiais kvartalais: tiesą pasakius, netgi tame rajone nebuvo tokių vietų, kur jausčiausi nevaržoma. Stebėdavau kitus žmones – ne tiek vyrus, kiek moteris. Ar jos ištekėjusios? Kur jos eina? Ar turi darbą? Žiūrėdama į jas, ne kažin ką galėdavau nuspėti, nebent jų batų kainą.

Man būdavo toks jausmas, jog esu pagrobta ir paleista svetimoje šalyje, kur visi šneka skirtinga kalba.

Kartais pasitaikydavo porelės, susikabinusios už rankų, – jos juokdavosi laimingos, įsimylėjusios. Nežmoniškos suktybės aukos ir sykiu sukčiai, ar bent jau taip man atrodė. Žiūrėdavau į jas su pagieža.

Paskiau vieną dieną – tai buvo ketvirtadienis – pamačiau Aleksą Tomą. Jis stovėjo kitoje gatvės pusėje, laukdamas, kol užsižiebs žalia šviesa. Tai atsitiko Karalienės ir Jango gatvių kampe. Buvo labai prastai apsirengęs – vilkėjo mėlynais marškiniais kaip darbininkas, ant galvos turėjo sulamdytą skrybėlę, – bet tai išties buvo jis. Buvo toks įspūdis, kad jis apšviestas, sakytum iš nežinia kur ant jo būtų kritęs šviesos spindulys, pasibaisėtinai jį išryškindamas. Tikriausiai gatvėje kas nors dar irgi žiūrėjo į jį – tikriausiai

visi jie numanė, kas jis toks! Kiekvieną akimirką jie galėjo jį pažinti, surikti, pulti vytis.

Pirmiausia man dingtelėjo mintis jį perspėti. Tačiau tuomet supratau, jog perspėti derėtų mus abu, nes nors į kokią bėdą jis įkliūtų, beregint įkliūčiau ir aš.

Būčiau galėjusi nekreipti į jį dėmesio. Tai būtų buvę protingiausia. Tačiau tuo metu tokia išmintis man buvo svetima.

Aš žengiau nuo šaligatvio ir nuėjau per gatvę jo link. Staiga užsižiebė raudona šviesa: aš įstrigau vidury gatvės. Sužviegė automobilių sirenos; pasigirdo riksmai; pajudėjo mašinų srautas. Aš nesusivokiau, ar man trauktis, ar eiti toliau.

Tuomet jis atsigręžė, ir nebuvau tikra, ar iš pradžių mane pastebėjo. Aš ištiesiau ranką, kaip skęstantis žmogus melsdama pagalbos. Tą akimirką širdies gilumoje jau nusižengiau duotai priesaikai.

Tai buvo nusižengimas ar žygdarbis? Ko gero, ir viena, ir kita. Darant ir viena, ir kita, žmogus niekada iš anksto nieko neapsvarsto: tokie dalykai įvyksta tą pačią sekundę, vienu akimoju. Tai atsitinka tik todėl, jog mes jau ne kartą atlikome visa tai širdies tyloje ir nežinioje, tokioje gilioje širdies tyloje ir nežinioje, jog patys to nenuvokėme. Aklai, bet tvirtai mes žengiame priekin – lyg šokdami gerai išmoktą šokį.

Saulėkaitos pramogų parkas

Po trijų dienų turėjo atvažiuoti Lora. Aš pati nuvažiavau automobiliu į Centrinę geležinkelio stotį jos pasitikti, bet traukinyje jos nebuvo. Nebuvo jos nė Avilione: paskambinau Rini, norėdama pasitikrinti, kas atsitiko, ir sukėliau skandalą: ji žinojusi, jog taip ir bus, juk Lora tokia apsigimusi. Ji palydėjusi Lorą iki traukinio, išsiuntusi lagaminą ir visa kita, kaip buvę nurodyta, pasiryžusi imtis visų atsargumo priemonių. Ji turėjusi važiuoti kartu, nes štai kas dabar išėjo! Ją pagrobęs koks baltųjų vergių pirklys.

Loros lagaminas atvyko laiku, tačiau Lora dingo kaip į vandenį. Ričardas susinervino labiau, negu aš tikėjausi. Jis būgštavo, kad ją bus pašalinę nežinomi gaivalai – pakenkti jam geidžiantys žmonės. Gal raudonieji, o gal verslo konkurentai, kurie nesibodi jokių priemonių: tokių niekšų netrūko. Jis užsiminė apie nusikalstamą pasaulį, einantį iš vienos rankos su visokiais paslemėkais – paslemėkais, kurie nieko nepaisytų, kad tik priremtų jį prie sienos dėl tolydžio stiprėjančių jo ryšių su politikais. Jeigu taip atsitiko iš tikrųjų, netrukus gausime grasinantį laišką.

Tą rugpjūtį jis nepasitikėjo daugel kuo; pareiškė, jog mums reikia būti budriems. Liepos mėnesį vykęs didelis žygis į Otavą – žygiavę tūkstančiai, dešimtys tūkstančių žmonių, kenkėjų sukurstytų nuversti vyriausybę, žmonių apsišaukusių bedarbiais, reikalavusių darbo, teisingo atlyginimo už darbą.

– Galvą guldau, jog tas jaunikaitis irgi buvo prikišęs nagus, – tiriamai žiūrėdamas į mane, tarė Ričardas.

– Koks jaunikaitis? – paklausiau, žvilgtelėdama pro langą.

– Klausyk, širdele. Taigi Loros bernas. Juočkis. Tas banditas, sudeginęs tavo tėvo fabriką.

– Jis nesudegino fabriko, – tariau. – Jie užgesino gaisrą. Šiaip ar taip, niekas to neįrodė.

– Jis dėjo į kojas, – tarė Ričardas. – Spruko kaip zuikis. Mano akimis žiūrint, tai pakankamas įrodymas.

Žygio į Otavą dalyviai buvę įvilioti į spąstus, slaptosioms tarnyboms įvykdžius gudrybę, sugalvotą – bent jau jis pats taip sakė – paties Ričardo, kuris tomis dienomis sukosi aukštuosiuose sluoksniuose. Žygio vadeivos buvę atvilioti į Otavą tariamai „oficialių derybų", o visa kompanija sulaikyta Reginoje. Kaip ir buvę suplanuota, derybos baigėsi tuščiomis, tačiau tuomet žygeivių stovykloje prasidėjusios riaušės: kenkėjai sukurstę aistras, minia pasidariusi nevaldoma, žuvę ir buvę sužeista daug žmonių. Visa tai buvęs komunistų darbas, jų rankos visada suteptos krauju, ir kas galįs ginčyti, jog ir prie Loros jie nebus prikišę nagų?

Man rodės,. jog Ričardas be reikalo save dirgina. Aš irgi jaudinausi, bet buvau įsitikinusi, kad Lora kažkur bastosi – matyt, bus kur nors nuklydusi. Tai buvo jai būdinga. Tikriausiai išlipo ne toje stotyje, pamiršo mūsų telefono numerį, pasiklydo.

Vinifredė pasiūlė teirautis ligoninėse: gal Lora apsirgusi ar ją ištikusi nelaimė. Tačiau Loros nebuvo nė ligoninėje.

Po dviejų nerimo dienų pranešėme policijai, o ilgai netrukus, nors ir kokių atsargumo priemonių ėmėsi Ričardas, bylą užuodė žiniasklaida. Priešais namus ant šaligatvio įsitvirtino žurnalistai. Fotografavo bet ką – kad ir duris bei langus; skambino telefonu; meldė pokalbių. Trokšte troško skandalo. „Moksleivė iš geros šeimos įsitaisė meilės lizdelį." „Šiurpus radinys Centrinėje geležinkelio stotyje." Jie norėjo išgirsti, kad Lora pabėgusi su vedusiu vyriškiu arba pagrobta anarchistų, arba rasta pasaugon atiduotame languotame lagamine. Seksas arba mirtis, arba viena ir kita – štai kas jiems rūpėjo.

Ričardas pasakė, jog mes turime elgtis mandagiai, bet neteikti jokių žinių. Pasakė, jog nedera be reikalo kiršinti žiniasklaidos, nes žurnalistai – smulkūs kerštingi niekšeliai – sugeba ilgai gniaužti pagiežą, kol vėliau, ištaikę progą, kai mažiausiai to tikiesi, atsimoka tau tuo pačiu pinigu. Pasakė, jog pats tvarkysiąs šį reikalą.

Pirmiausia jis paleido gandą, jog manęs vos neištikęs smūgis, ir paprašė tausoti mano ramybę ir pašlijusią sveikatą. Po to pareiškimo žurnalistai truputį atlyžo; be abejo, pagalvojo, kad esu nėščia, – tuomet į tai dar būdavo atsižvelgiama, be to, buvo manoma, jog nuo to šiek tiek sutrinkąs moters protas. Paskiau jis pažadėjo atlyginimą kiekvienam, suteikusiam kokių nors žinių, bet nenurodė sumos. Per savaitę paskambino tik vienas žmogus, nepranešęs savo vardo: Lora gyva ir sveika, dirbanti vaflių kioske, Saulėkaitos pramogų parke. Žmogus pasakė pažinęs ją iš aprašymo, kurį skaitęs laikraštyje.

Mudu su Ričardu nutarėme drauge važiuoti automobiliu jos parsivežti. Pasak Vinifredės, Lora tikriausiai vis dar negalinti atsigauti po sukrėtimo, turint galvoje neįprastą tėvo mirtį ir tai, kad ji pirmoji pamatė kūną. Niekas nebūtų ištvėręs tokio sunkaus išbandymo, o Lora iš prigimties juk esanti silpnų nervų. Ko gero, ji nelabai suvokusi ką daranti ar kalbanti. Kai tik mudu ją parvešią, reikėsią duoti stiprių raminamųjų ir per prievartą nugabenti pas gydytoją.

Tačiau svarbiausia, pasak Vinifredės, niekas neturi sužinoti nė menkiausios smulkmenos. Kai penkiolikmetė pabėga iš namų, tai nedaro garbės šeimai. Žmonės ima galvoti, kad ji buvo skriaudžiama, ir dėl to gali rastis rimtų kliūčių. Ji turėjo galvoje Ričardą ir jo politinę karjerą.

Saulėkaitos pramogų parkas tuomet buvo ta vieta, kur vasarą žmonės eidavo pasivaikščioti. Aišku, ne tokie žmonės kaip Ričardas ir Vinifredė – ten buvo pernelyg triukšminga, pernelyg trenkė prakaitu. Karuselės, mėsainiai, gaivinamieji gėrimai, šaudyklos, grožio konkursai, viešos maudyklės: žodžiu tariant, prasčiokų pramogos. Ričardas ir Vinifredė būtų iš tolo lenkęsi tokių žmonių sušutusiomis pažastimis ir juo labiau tokių, kurie skaičiuoja savo pinigus centais. Šiaip ar taip, be reikalo aš deduosi šventesnė už kitus, nes ir man ten būtų nepatikę.

Dabar viskas baigta, Saulėkaitos pramogų parkas nušluotas nuo žemės paviršiaus – šeštajame dešimtmetyje per jį nusidriekė dvylikos juostų asfaltuotas greitkelis. Išdraskytas senių seniausiai kaip ir daugelis panašių vietų. Tačiau tų metų rugpjūčio mėnesį veikė visu pajėgumu. Mudu nuvažiavome Ričardo dviviečiu automobiliu, bet turėjome jį palikti gana tolokai, nes buvo didelis eismas ir ant šaligatvių bei dulkėtuose keliuose stumdėsi minia.

Diena buvo siaubinga, karšta ir tvanki; šutina kaip puode, būtų pasakęs Volteris. Ežero pakraštyje tvyrojo neregimas, tačiau kone apčiuopiamas ūkas nuo išsivadėjusių kvepalų ir aliejų nuo nudegimo, kuriais tvoskė nuogos įrudusios nugaros, sumišusių su kepamų dešrelių garais ir aitriu deginto cukraus kvapu. Stumiantis per minią buvo toks įspūdis, jog plūduriuoji troškinyje – tampi paprasčiausiu mėsgaliu, prisigerdamas tam tikro kvapo. Netgi Ričardo kakta po panamos kraštu aprasojo.

Virš galvų žviegė geležis, gremždama geležį, skambėjo grėsmingas gausmas ir spiegiančių moterų choras: parko geležinkeliukas. Niekad juo nebuvau važinėjusi ir sužiurau išsižiojusi, kol pagaliau Ričardas tarė:

– Užsičiaupk, širdele, kad į burną musių neprilėktų.

Vėliau girdėjau keistą istoriją – iš ko? Iš Vinifredės, be abejo; tai buvo savotiškas anekdotas – iš tų, kuriuos pažerdavo, norėdama parodyti, jog puikiai išmano, kas iš tikrųjų dedasi gyvenime, apačių gyvenime, užkulisiuose. Pasakojo, kad merginos, įklimpusios į bėdą, – Vinifredės žodžiais tariant, tos merginos įsimiklindavo pačios vienos įklimpti į bėdą, – taigi tos bėdon įklimpusios merginos Saulėkaitos pramogų parke važinėdavosi traukinuku, tikėdamosi šitaip sukelti persileidimą, kad nereiktų darytis aborto. Vinifredė nusikvatojo: *Savaime suprantama, tai nieko nepadėdavo,* tarė ji, *o jeigu būtų padėję, ką jos tuomet būtų dariusios? Kai tiek kraujo, turiu galvoj? Viskas būtų išsitaškę aukštai ore! Tik pagalvokit!*

Jai pasakojant tą istoriją, man prieš akis iškilo raudoni serpantinai, transatlantiniam laivui išplaukiant iš uosto mėtomi ant išlydinčiųjų; arba drūžės, ilgos storos raudonos drūžės, nusidriekiančios nuo traukinuko ir merginų nelyginant iš kibiro šliūkštelėti

dažai. Panašios į skaisčiai raudonų debesų driekenas. Arba žodžius, kuriuos padangėje išrašinėja lėktuvėliai.

Šiandien svarstau: jeigu jau išėjo kalba apie žodžius, tai kas ten buvo rašoma? Dienoraščiai, romanai, autobiografijos? Ar stačiai tokie užrašai: *Marytė myli Joną*. Tačiau Jonas nemyli Marytės arba myli per mažai. Per mažai, nes kitaip išlietų savo jausmus kur pakliūva rašinėdamas raudonai raudonomis raidėmis.

Sena pasaka.

Tačiau tą tūkstantis devyni šimtai trisdešimt penktųjų metų rugpjūčio dieną dar nebuvau girdėjusi apie abortus. Jeigu kas nors būtų ištaręs tą žodį man girdint – o to neatsitiko, – nebūčiau supratusi, ką jis reiškia. Rini, ir toji niekada jo neminėjo: daugių daugiausia ji išdrįso padaryti miglotas užuominas apie mėsinėjimą ant virtuvės stalo, ir mudvi su Lora – pasislėpusios ant galinių laiptų ir pastačiusios ausis – pamanėme, jog ji kalba apie žmogėdras, ir baisiai susidomėjome.

Žviegė dumdamas traukinukas, lyg spraginti kukurūzai pokšėjo šūviai šaudykloje. Kvatojo žmonės. Staiga susivokiau, jog noriu valgyti, bet bijojau apie tai užsiminti: tai būtų visai ne vietoje, o apie maistą nebuvo ko nė galvoti. Ričardas ėjo pajuodęs kaip lemtis; vedė mane per minią, laikydamas už alkūnės. Kitą ranką laikė kišenėje: tokioje vietoje, pasak jo, knibždėte knibžda kišenvagių.

Mudu priėjome vaflių kioską. Loros nebuvo matyti, tačiau Ričardas nepageidavo pirmiausia kalbėtis su Lora, išmanė, kaip reikia protingiau elgtis. Jis mėgdavo tvarkyti reikalus nuo viršaus, jeigu tik įmanoma. Taigi pasisakė norįs asmeniškai pasišnekėti su kiosko savininku, dručkiu tamsiu smakru, dvokiančiu apkartusiu sviestu. Žmogėnas iškart susivokė, ko nori Ričardas. Vogčiomis žvilgčiodamas per petį, jis išėjo iš kiosko.

Ar vaflių kiosko savininkas suvokiąs, jog slepiąs pabėgusią iš namų nepilnametę? paklausė Ričardas. Saugok Dieve! – pasibaisėjęs atsakė žmogėnas. Lora jį apgavusi – pasakiusi, kad jai devyniolika. Šiaip ar taip, ji darbšti mergina, dirbanti kaip arklys, žiūrinti švaros, mielai patalkinanti prie vaflių, kai skubiai prireikią pagalbos. Kur ji mieganti? Žmogėnas nebuvo tikras. Kažkas neto-

liese užleidęs kampą, bet ne jis. Nieko čia nesą įtartina, galime neabejoti, bet apskritai jis nieko tikra nežinąs. Ji dora mergina, o jis esąs laimingas su savo žmona, nors čia esama ir tokių, kurie nesijaučią laimingi. Jis jos pasigailėjęs – manęs, kad ji pakliuvusi į bėdą. Jis turįs silpnybę tokioms malonioms merginoms. Tiesą pasakius, jis ir skambinęs mums, ir anaiptol ne dėl atlyginimo; pagalvojęs, kad jai būtų geriau grįžti pas saviškius, ar ne?

Jis žiūrėjo į Ričardą, lyg ko vildamasis. Pluoštelis banknotų perėjo iš rankų į rankas, nors – kaip supratau – ne tiek, kiek tikėjosi žmogėnas. Pašaukė Lorą. Ji nesipriešino. Žvilgtelėjo į mudu ir nutarė nesiginčyti.

– Šiaip ar taip, ačiū už viską, – tarė vaflininkui.

Ir paspaudė jam ranką. Ji nesuprato, jog žmogėnas ją pardavė.

Mudu su Ričardu paėmėme ją už alkūnių ir nuvedėme per Saulėkaitos pramogų parką. Jaučiausi lyg išdavikė. Ričardas ją pasodino tarp mudviejų. Apkabinau ją per pečius, kad nusiramintų. Pykau ant jos, bet žinojau, jog turiu ją paguosti. Ji atsidavė vanile, karštu saldžiu sirupu, neplautais plaukais.

Kai parvežėme ją namo, Ričardas pakvietė ponią Mergatroid ir liepė atnešti Lorai stiklinę šaldytos arbatos. Tačiau ji negėrė; sėdėjo vidury sofos suglaudusi kelius, sustingusi, akmeniniu veidu, užgesusiu žvilgsniu.

Ar ji bent kiek nuvokia, kokį nerimą ir sąmyšį sukėlusi? – paklausė Ričardas. Ne. Jai vis viena? Jokio atsako. Jis turi vilčių, kad ji daugiau to nebedarysianti. Jokio atsako. Mat dabar jis esąs *in loco parentis*, kitaip sakant, kaip tėvas, ir už ją atsako, ir pasiryžęs užsikrauti tą atsakomybę, nors ir kiek tai jam kainuotų. O kadangi savo pareigą vykdyti priklauso tiek vienai, tiek kitai šaliai, jis tikisi, jog ji susivoks taipgi esanti atsakinga jo atžvilgiu – *mūsų* atžvilgiu, pridūrė jis, – žodžiu, ji privalo padoriai elgtis ir daryti tai, ko su protu reikalaujama. Ar ji supranta?

– Taip, – atsakė Lora. – Suprantu, ką turite galvoje.

– Tikiuosi, – tarė Ričardas. – Tikiuosi, panele, kad jūs suprantate.

Mane sunervino tas kreipinys *panele*. Tai buvo priekaištas, lyg būtų buvę kas nors bloga būti jauna ir taipgi būti moterimi. Šiuo atveju priekaištas buvo mestas ir man.

– Ar tu ko nors valgei? – paklausiau, norėdama kalbą nukreipti į šalį.

– Cukruotų obuolių, – atsakė Lora. – Riestinių spurgų, antrąją dieną spurginėje jos atpigo. Žmonės ten tikrai buvo malonūs. Dešrainių.

– Vaje! – sušukau, vangiai, nepritariamai šyptelėdama Ričardui.

– Štai ką valgo kiti žmonės tikrajame gyvenime, – tarė Lora.

Pamažu pradėjau suvokti, kas ją tikriausiai pakerėjo Saulėkaitos pramogų parke. *Kiti žmonės* – žmonės, kurie, Loros supratimu, visada buvo *kiti*. Ji troško tarnauti tiems kitiems žmonėms. Troško savotiškai prie jų dėtis. Tačiau niekada jai nepavykdavo. Tai buvo kitas nemokamos valgyklos Port Tikonderogoje atvejis.

– Kodėl tu taip padarei, Lora? – paklausiau, kai tik mudvi likome vienos dvi.

(Į klausimą: *Kaip tu tai padarei?* – gavau paprastą atsakymą: ji išlipo iš traukinio Londone, pasikeitė bilietą į kitą, vėlesnį traukinį. Laimė, kad ji nenuvažiavo į kitą miestą: kitaip mes niekada nebūtume jos radę.)

– Ričardas nužudė tėtį, – tarė ji. – Aš negaliu gyventi jo namuose. Tai nepadoru.

– Negražu taip kalbėti, – atsakiau. – Tėtis mirė nelemtai susidėjus aplinkybėms.

Man buvo gėda taip sakyti: lyg Ričardas būtų kalbėjęs mano lūpomis.

– Gal ir negražu, bet tai tiesa. Apskritai tai tiesa. Šiaip ar taip, aš norėjau dirbti.

– Kodėl?

– Norėjau įrodyti, kad mes... Įrodyti, kad aš sugebu. Kad man, kad mums nereikia...

Ji nusisuko čiulpdama pirštą.

– Ko nereikia?

– Pati žinai, – atsakė. – Viso šito.

Ji mostelėjo ranka į tualetinį staliuką su užuolaidėle, priderintas margintas užuolaidas.

– Pirmiausia aš nuėjau pas vienuoles. Į Jūros žvaigždės vienuolyną.

Dieve mano, pagalvojau, ir vėl vienuolės! Maniau, kad jau būsime galutinai jų nusikratę.

– Ir ką jos tau pasakė? – švelniai paklausiau atsainiu tonu.

– Nieko gera, – atsakė Lora. – Jos buvo labai malonios, bet nesutiko manęs priimti. Ir ne vien todėl, jog aš ne katalikė. Pasakė, jog neturiu tikrojo pašaukimo, jog tiktai stengiuosi išvengti savo priedermių. Pasakė, jog jeigu noriu tarnauti Dievui, privalau tai daryti gyvendama tą gyvenimą, kurį Jis man davė.

Ji patylėjo.

– Bet argi aš gyvenu? – tarė. – Koks čia gyvenimas!

Tuomet ji apsiverkė, ir aš ją apsikabinau, kaip apsikabindavau visada, kai ji buvo maža. *Nebliauk*. Jei būčiau turėjusi gabalėlį rudojo cukraus, būčiau jai davusi, bet rudojo cukraus laikai jau seniai buvo praeityje. Cukrus jau nebūtų padėjęs.

– Kaip mudvi iš čia ištrūksime? – sukūkčiojo ji. – Kol dar nevėlu?

Ji bent turėjo gerą nuojautą, todėl ir bijojo; ji turėjo geresnę nuojautą negu aš. Šiaip ar taip, man pasirodė, jog tai viso labo paauglės melodrama.

– O kas gali atsitikti? – švelniai paklausiau.

Svarbiausia buvo giliai įkvėpti; giliai įkvėpti, nusiraminti, atgauti pusiausvyrą. Nieku gyvu nepanikuoti.

Man atrodė, kad aš galėsiu pakęsti Ričardą, Vinifredę. Man atrodė, kad aš galėsiu gyventi kaip pelytė tigrų pilyje sliūkinėdama tarp šitų sienų, niekam nelįsdama į akis, laikydama liežuvį už dantų, nepakeldama galvos. Ne, aš per daug pasitikėjau savimi. Nemačiau pavojaus. Netgi nenuvokiau, kad jie tigrai. Negana to, nenuvokiau, jog pati galiu tapti tigre. Nenuvokiau, jog ir Lora – nelygu aplinkybės – irgi gali tapti tigre. Beje, taip galėjo atsitikti bet kam.

– Nežiūrėk vien į tai, kas yra bloga, – tariau Lorai kuo ramesniu tonu.

Paplekšnojau jai per nugarą.

– Atnešiu tau puodelį šilto pieno, užmigsi ir gerai išmiegosi. Rytoj geriau jausies.

Tačiau ji verkė be perstojo, ir aš niekaip negalėjau jos nuraminti.

Ksanadas

Naktį sapnavau, jog vilkiu Ksanado pokylio vakarine suknia. Buvau lyg jauna abisinė – panelė su cimbolais. Kostiumas buvo žalio atlaso: auksiniais žibučiais nusagstytas trumpas, pilvo nedengiantis bolero švarkelis atviru kaklu; žalio atlaso apatinės kelnaitės, kiaurai permatomos ilgos aptemptos kelnės. Netikro aukso monetų vėrinys, kilpa sumegztas ant kaktos. Ant galvos – šauniai pakreiptas mažytis turbanas su mėnulio pjautuvo pavidalo sage. Šydas, ligi pat akių dengiantis veidą. Neskoningas Rytų koloritas, kokį įsivaizduoja nebent cirko kostiumų modeliuotojas.

Tariausi esanti tikra dabita, kol galiausiai, netyčia nuleidusi akis ir išvydusi savo sudribusį pilvą, patinusius, melsvomis venomis išraizgytus sąnarius, raukšlėtas rankas, susivokiau, jog esu ne to amžiaus, kokio buvau tuomet, bet tokia, kokia esu dabar.

Vis dėlto aš nebuvau tame pokylyje. Buvau vienui viena – ar bent jau iš pradžių tariausi esanti – nuniokotoje Aviliono oranžerijoje. Šen bei ten mėtėsi tušti gėlių vazonai; kai kuriuose, pilnuose išdžiūvusių žemių, styrojo augalų stagarai. Vienas akmeninis sfinksas gulėjo ant žemės, paverstas ant šono ir prikeverzotas spalvotais žymekliais – vardų, inicialų, nepadorių piešinių. Stikliniame stoge žiojėjo skylė. Dvokė katėmis.

Gyvenamasis namas užpakaly manęs buvo tamsus, tuščias, be gyvos dvasios. Visi dingo palikę mane, vilkinčią tuo juokingu apdaru. Buvo naktis, danguje kybojo siaurutis it nago nuopjova mėnulio pjautuvas. Mėnesienoje pamačiau, kad gyvas tik vienas vienintelis augalas: krūmokšnis žvilgančiais lapais su vienu baltu

žiedu. *Lora*, sukuždėjau. Kažkur šone, prieblandoje, nusikvatojo vyriškis.

Sakytumėte, ne toks jau baisus tas košmaras. Deja, reikia pačiam tai patirti. Atsibudau prislėgtos nuotaikos.

Kodėl sąmonė perša tokius dalykus? Kodėl mus sukrečia, drasko širdį, raižo nagais? Kai esi velniškai išalkęs, pasak žmonių, pradedi ėsti pats save. Kažkas panašaus, ar ne?

Nesąmonė. Visa tai chemija. Reikia imtis priemonių, gelbėtis nuo tų sapnų. Kokiomis nors piliulėmis.

Šiandien vėl verčia sniegą. Vien žvilgtelėjus pro langą, užgelia panages. Rašau ant virtuvės stalo taip lėtai, lyg piešdama graviūrą. Rašiklis sunkus, nelengva jį vedžioti, toks įspūdis, lyg vinimi brėžčiau per cementą.

Tūkstantis devyni šimtai trisdešimt penktųjų metų ruduo. Karščiai nuslūgo, artėja šalčiai. Šerkšnija nukritę lapai, paskiau ir tie, kurie dar likę ant medžių. Paskiau šerkšnas ima traukti langus. Tuomet džiaugdavausi kiekviena tokia mažyte permaina. Mėgaudamasi kvėpdavau viską į save. Visa plaučių ertmė priklausė man vienai.

Tuo tarpu viskas ėjo savo vaga.

Tai, ką Vinifredė vadino „Loros išdaigėle“, buvo kiek įmanoma nuslopinta. Ričardas pareiškė Lorai, kad jeigu ji kam nors – ypač kam nors savo mokykloje – apie tai užsimins, jis norom nenorom viską sužinos ir laikys tai asmeniniu įžeidimu bei mėginimu juodinti jo vardą. Su žiniasklaida jis taipgi susitvarkė: ponas ir ponia Niutonai Dobsai, aukštą padėtį užimantys bičiuliai – ponas buvo labai aukštas geležinkelio bendrovės pareigūnas, – pateikė alibi ir galėjo prisiekti, jog visą tą laiką Lora praleido jų vasarnamyje Muskokoje. Važiuoti atostogų buvę nutarta paskutinę akimirką, ir Lora pagalvojusi, jog ponas ir ponia Niutonai Dobsai mums paskambinę, o ponas ir ponia Niutonai Dobsai pagalvoję, kad su mumis bus susisiekusi pati Lora, taigi įvykęs paprasčiausias nesusipratimas, ir jie nežinoję, kad Lora ieškoma, nes per atostogas niekada neskaito laikraščių.

Žodžiu, pasakėlė. Tačiau žmonės ja patikėjo ar bent jau dėjosi patikėję. Man regis, Niutonai Dobsai supažindino savo dvidešimt artimiausių draugų su tuo, kas iš tikrųjų atsitiko, čia kalbant, čia paliekant, tik jums vieniems pasakome, – jais dėta, taip būtų pasielgusi ir Vinifredė, paskalos buvo būtiniausio vartojimo reikmuo, kaip ir visa kita. Tačiau bent jau nepateko į laikraščius.

Aprengta kūną graužiančiu klostytu sijonu, su languotu kaklaraiščiu ant kaklo Lora atsidūrė Šv. Cecilijos mokykloje. Ji nekentė mokyklos ir to neslėpė. Pareiškė, kad nebūtina jos lankyti; jog dabar, turėdama darbinės praktikos, galinti susirasti kitą darbą. Taip ji pareiškė man, Ričardui girdint. Tiesiogiai su juo kalbėtis nenorėjo.

Ji graužė nagus, mažai valgė, buvo perdžiūvusi. Aš labai susirūpinau, kaip ir priderėjo ir kaip, tiesą pasakius, ir turėjo atsitikti. Tačiau Ričardas pareiškė, kad jam nusibodo tos kvailos isterijos ir kad jis nebenori apie tai nė girdėti. Lora esanti per jauna gyventi savo galva; imsianti ir įsivelsianti į kokią bėdą, nes miškuose knibždėte knibžda iškrypėlių, tik ir tykojančių užpulti tokias jaunas kvaišes kaip ji. Jeigu jai nepatinka mokykla, galima ją nusiųsti į kitą, kaip įmanoma toliau, į kitą miestą, o jeigu ji pabėgsianti ir iš ten, jis atiduosiąs ją į Nepaklusnių merginų namus, kur ji gyvensianti drauge su visokiausiomis nusižengėlėmis, o jeigu ir tai nepadėsią, visada atsirasianti vieta kokioje nors klinikoje. Privačioje klinikoje su grotuotais langais: jeigu ji pageidaujanti ašutinės ir pelenų galvai barstytis, ten būsią patenkinti visi jos poreikiai. Lora esanti nepilnametė, jis esąs jos globėjas ir – ji galinti neabejoti – žodis žodin atliksiąs visa tai, ką pasakęs. O ji – kaip ir visi – žinanti, kad jis žodžio žmogus.

Paprastai, kai jis įtūždavo, jam išsprogdavo akys, ir dabar jos buvo išsprogusios, bet jis kalbėjo ramiu, įtaigiu tonu, ir Lora juo patikėjo ir pabūgo. Aš bandžiau įsiterpti – tie grasinimai esą per daug žiaurūs, jis nesuprantąs Loros nei to, kad ji viską suvokianti paraidžiui, – bet jis man patarė nesikišti. Svarbiausia, suimti ją į nagą. Lora per daug išlepinta. Jai pats metas susitvarkyti.

Kelias savaites tęsėsi nelengvos paliaubos. Aš stengiausi namuose daryti taip, kad jiedu niekada nesusidurtų. Troškau, kad jie prasilenktų kaip laivai nakčia.

Savaime suprantama, Vinifredė nedovanodavo neįterpusi savo grašio. Matyt, ji įtikino Ričardą nenusileisti nė per nago juodymą, nes Lora esanti iš tų merginų, kurios kanda į jas maitinančią ranką, jeigu joms neužmausi apynasrio.

Ričardas tardavosi su Vinifrede visais klausimais, nes ji apskritai ėjo su juo išvien, jį rėmė ir skatino. Ji remdavo jį visuomenėje, gindavo jo interesus, jos nuomone, reikiamuose sluoksniuose. Kada jis pagaliau balotiruosis į parlamentą? Kol kas dar ne, prisikišusi kuždėdavo ji kiekvienam į ausį, dar nepribrendo laikas, bet jau greitai. Jiedu abu nutarė, jog Ričardo laukianti didelė ateitis, o moteris, budinti jo užnugary, – juk tokią damą turi kiekvienas dalingas vyras, – būsianti ji.

Žinoma, ne aš. Mudviejų – ir josios, ir mano – padėtis dabar buvo aiški; galimas daiktas, tai visada buvo aišku jai, tačiau dabar tapo aišku ir man. Ričardui ji buvo būtina, o mane, priešingai, visada galėjo atstoti kita. Mano priedermė buvo išsižergti ir užsičiaupti.

Skamba žiauriai, bet taip buvo. Ir tai buvo įprastas dalykas.

Vinifredė man prasimanydavo visokių darbų, kad būčiau užsiėmusi kiaurą dieną: baiminosi, kad bedykinėdama neišeičiau iš krašto, baiminosi, kad nepradėčiau siusti. Galus grobstydavo prisigalvodama beprasmiškų darbų, paskiau sudarydavo man tokią dienotvarkę, kad spėčiau viską atlikti. Tie darbai niekada nereikalaudavo ypatingo kruopštumo, nes Vinifredė neslėpdavo, jog laiko mane menkos nuovokos. Aš savo ruožtu nesistengdavau paneigti tos nuomonės.

Taigi pirmiausia labdaros balius miesto centro pamestinukų prieglaudos labui – ji buvo komiteto pirmininkė. Įrašė mane į organizacinį komitetą, ir ne vien todėl, kad duotų darbo – tai būtų naudinga Ričardui. Tas organizacinis darbas buvo juoko dėlei, nes, jos nuomone, aš vos susidoroju su savo batų varsteliais, tad kokį pa-

stumdėlio darbą ji būtų galėjusi man patikėti? Ji nutarė, jog aš rašysiu adresus ant vokų. Jos tiesa, tai aš sugebėjau. Netgi pasirodžiau itin gabi. Man nereikėdavo galvoti, ką darau, tad visą tą laiką galėdavau mintimis klaidžioti kitur. („Garbė Dievui, kad bent tai daryti sugeba, – išgirdau ją pasakojant Bilėms ir Čarlėms per bridžo partiją. – Ak, pamiršau – ir dar kai ką!“ Kvatojimas.)

Didžiausias Vinifredės laimėjimas buvo parama lūšnynų vaikams, lėšų rinkimas miesto centro pamestinukų prieglaudai, ar bent jau pats labdaros balius. Tai buvo kaukių balius – paprastai tokiais būdavo diduma sambūrių, nes žmonėms patikdavo persirenginėti visokiais kostiumais. Kostiumai jiems patikdavo ne ką mažiau nei uniformos. Tiek kostiumai, tiek uniformos praversdavo tam pačiam tikslui: išsinerdavai iš savo kailio, galėdavai apsimesti kuo nors kitu. Vien persirengęs egzotišku apdaru, galėdavai tapti didesniu ir galingesniu arba patrauklesniu ir mįslingesniu. Ką gi, gal ir iš tiesų atsitikdavo kas nors panašaus.

Baliui rengti Vinifredė buvo subūrusi organizacinį komitetą, bet niekam nebuvo paslaptis, jog ji pati viena sprendžia svarbiausius klausimus. Ji duodavo toną, o visos šokdavo pagal jos dūdelę. Tūkstantis devyni šimtai trisdešimt šeštaisiais metais ne kas kitas, kaip ji, parinko ir temą: „Ksanadas“. Konkuruojantis Dailiųjų menų balius, ką tiktai surengęs balių tema „Tamerlanas Samarkande“, susilaukė didelio pasisekimo. Rytietiški motyvai negalėjo nepasisekti – mokykloje visi turėdavo atmintinai kalti „Kublai Chaną“, tad netgi teisininkai, netgi gydytojai, netgi *bankininkai* žinojo, kas yra Ksanadas. Savaime suprantama, žinojo ir jų žmonos.

Ksanado šalyje didingus
Statyt įsakė rūmus Kublai Chanas –
Ten, kur šventoji Alfo upė teka
Urvais, nesuvokiamais protui,
Į saulės spindulių neliestą jūrą.

Vinifredė užsakė perrašyti mašinėle visą eilėraštį ir atspausdinti mimeografu, paskui išdalijo visoms komiteto narėms – idant

geriau suvirškintume, jos žodžiais tariant, – ir pasakė, jog labai tikisi mūsų pasiūlymų, nors mes žinojome, kad jos galvoje jau viskas surikiuota. Eilėraštis taipgi puikavosi pakvietime – išgraviruotas auksinėmis raidėmis, auksiniais ir žydrais arabiškais rašmenimis apvedžiotais kraštais. Ar kas nors mokėjo skaityti arabiškai? Ne, bet užtat žaviai atrodė.

Į tuos sambūrius svečiai rinkdavosi tik su pakvietimais. Tave kviečia, ir tu kaip reikiant pakratai kišenę, bet kviestinių skaičius labai ribotas. Žmonės eidavo iš proto spėliodami, ar jie pakliuvę į sąrašą, tačiau tik tie, kurie nebūdavo tikri dėl savo visuomeninės padėties. Tikėtis pakvietimo ir jo negauti – tai būti pasmerktam kurį laiką kamuotis skaistykloje. Man regis, dėl to būdavo praliejama daug ašarų, bet tik slapčia – toje aplinkoje būdavo nevalia rodyti, jog kremtiesi.

Ksanado žavesį (pareiškė Vinifredė pragertu balsu perskaičiusi visą eilėraštį, – o perskaitė nuostabiai, negaliu to ginčyti) – jo *žavesį* sudarė tai, jog, pasirinkus tą temą, leistina ir atsidengti, ir prisidengti, nelygu noras. Storulės galinčios apsisiausti prašmatniais brokatais, lieknos – persirengti vergėmis ar persų šokėjomis ir nedangstyti nieko, išskyrus lizdelį. Persišviečiantys sijonai, apyrankės, žvangančios grandinės ant kulkšnių – galimybių, tiesą pasakius, esą begalė, o vyrai, kaip žinia, mėgstą rengtis pašomis ir girtis savo haremais. Vis dėlto ji abejojanti, ar jai pavyksią ką nors įkalbinti suvaidinti eunuchą, pridūrė ji, pritariamai kikenant komiteto damoms.

Lora buvo per jauna eiti į tą balių. Vinifredė jau buvo apgalvojusi, kaip ji pirmąkart pasirodys žmonėse, visą įvedybų ceremoniją, kuriai neįvykus ji neturėjo teisės dalyvauti aukštuomenės sambūriuose. Šiaip ar taip, Lora labai domėjosi komiteto veikla. Man atlėgo širdis pamačius, kad ji vėl pradeda kuo nors domėtis. Žinia, ji visiškai apleido savo mokslus: jos pažymiai kėlė šiurpą.

Pataisa: Lorą sudomino ne tiek komiteto veikla kiek eilėraštis. Man jis jau buvo žinomas iš tų laikų, kai Avilione mus mokė panelė Ragana, tačiau Lorai tuo metu tai kuo mažiausiai rūpėjo. Dabar ji skaitė ir skaitė jį be paliovos.

Jai buvo įdomu, kas buvo tasai įsimylėjęs demonas. Kodėl jūra buvo negyva? Kodėl po saulėtais rūmais plytėjo lediniai požemiai? Kas buvo tas Aboros kalnas ir kodėl jaunutė abisinė apie jį dainavo? Kodėl protėvių balsai pranašavo karą?

Aš nemokėjau atsakyti į visus tuos klausimus. Dabar mokėčiau. Ne Samuelio Teiloro Kolridžo lūpomis – abejoju, ar jis būtų sugebėjęs atsakyti į tuos klausimus, juo labiau jog tada buvo apdujęs nuo kvaišalų, – bet pagal savo išmanymą. Štai tie atsakymai, jei apskritai jie turi kokią nors vertę.

Šventoji upė gyva. Ji teka į negyvąjį vandenyną, nes ten baigiasi visa, kas gyva. Įsimylėjėlis yra demonas todėl, kad jo ten nėra. Po saulėtais rūmais plyti lediniai požemiai todėl, kad tokie esti visi rūmai – ilgai netrukus jie pasidaro šaltai šalti, o paskui ištirpsta, ir kokia pasijunti tuomet? Kaip šlapia višta. Aboros kalnas buvo jaunosios abisinės tėvynė, ir ji dainavo apie jį, nes negalėjo ten sugrįžti. Protėvių balsai pranašavo karą, nes protėvių balsai niekada netyla ir jie npratę klysti, o karas anksčiau ar vėliau būna neišvengiamas.

Pataisykite mane, jei klystu.

Snigo, iš pradžių snaiguriavo, paskiau ėmė kirsti ledinėmis kruopelėmis, lyg adatėlės kapojančiomis veidą. Popiet praspindo saulė, išblukusiu krauju raudonavęs dangus pasidarė kaip nugriebtas pienas. Iš kaminų rūko anglimis kūrenamų krosnių dūmai. Gatvėje pamažu šaldamos garavo krūvelės rudų bandelių, sukrautos į duonvežius furgonus įkinkytus arklių. Jomis svaidėsi vaikai. Vidurnaktį, kiekvieną vidurnaktį, į ledinių žvaigždučių nusagstytą tamsiai mėlyną padangę, kur kabojo baltas kaip kaulas mėnuo, tolydžio kildavo gausmas, laikrodžiams be perstojo skaičiuojant valandas. Pro kaštono šakų gožiamą miegamojo langą pažvelgiau į šaligatvį. Paskiau užgesinau šviesą.

Ksanado balius buvo numatytas antrąjį sausio šeštadienį. Tą patį rytą gavau kostiumą, įpakuotą į kartoninę dėžę ir apdėtą glėbiu šilkinio popieriaus. Didžiausią įštaigą sudarė tai, jog kostiumą išsinuomojau pas Malabarą, nes siūdintis pačiai būtų prireikę pa-

dėti per daug pastangų. Apie šeštą valandą pradėjau jį matuotis. Lora buvo mano kambaryje: ji dažnai ten ruošdavo pamokas ar bent jau dėdavosi ruošianti.

– Tai kas gi tu būsi? – paklausė ji.

– Jauna abisinė, – atsakiau.

Dar nebuvau nusprendusi, ką turėsiu prasimanyti vietoj cimbolų. Gal kaspinais padabintą bandžą. Tuomet prisiminiau, jog vienintelė bandža, vieno mirusio dėdės palikimas, kiek žinau, guli Avilione ant aukšto. Reikėjo apsieiti be cimbolų.

Nesitikėjau, kad Lora pagirs, jog dailiai ar bent jau neblogai atrodau. Ji niekad nesakydavo tokių dalykų: jos galvoje netilpo tokios sąvokos kaip *dailiai* ir *neblogai*. Šįkart ji pareiškė:

– Tu nelabai panaši į abisinę. Man regis, šviesiaplaukių abisinių nebūna.

– Aš čia niekuo dėta, kad mano plaukai šviesūs, – atsakiau. – Tai vis Vinifredė prisigalvojo. Galėjo pasirinkti vikingus ar dar ką nors tokio.

– Kodėl jie visi jo bijo? – paklausė Lora.

– Ko bijo? – paklausiau.

(Aš neįžiūrėjau baimės eilėraštyje, tik didingumą. *Didingi rūmai*. Dabar kaip tik ir gyvenau didinguose rūmuose – ten, kur jaučiausi pati savimi, kitiems to nė nenuvokiant. Taip saugiai apsupta sienų ir bokštų, jog niekas negalėjo prasiskverbti.)

– Klausyk, tarė ji.

Ir užsimerkusi ėmė deklamuoti:

Jei atgaivint širdy galėčiau
Melodiją ir jos giesmės žodžius,
Patirčiau tokią laimę begalinę,
Jog iš tos muzikos garsų
Vaizduotėje sukurčiau rūmus,
Saulėtus rūmus, požemius ledinius!
Išvystų juos visi, kurie išgirstų giesmę,
Ir imtų šaukt: Šalin! Šalin!
Žiū, kaip jo akys žėri, kaip plaukai plevena!

Triskart apsupkim jį ratu,
Nuleiskim švento siaubo sklidinas akis,
Tikrai ragavo jis dievų nektaro
Ir rojaus pieno, dievaži.

– Matai, kad jie jo bijo, – tarė ji. – Bet kodėl? Kodėl *Šalin*?

– Dievaži, Lora, nežinau, – atsakiau. – Juk tai eilėraštis. Eilėraščio prasmės niekada neįmanoma suvokti. Gal jie laiko jį išprotėjusiu.

– Todėl, kad jis per daug laimingas. Jis ragavo rojaus pieno. Žmonėms visada baisu, kai esi per daug laimingas. Gal todėl?

– Lora, nekvaršink man galvos, – tariau. – Aš nežinau visko. Aš tau ne mokytoja.

Lora sėdėjo ant grindų su savo mokykliniu sijonu. Čiulpdama piršto sąnarį nusivylusi žiūrėjo į mane. Pastaruoju laiku dažnai ją nuvildavau.

– Neseniai mačiau Aleksą Tomą, – tarė ji.

Staigiai nusisukau prieš veidrodį taisydamasi šydą. Žalias atlasas išties prastai atrodė: sakytum Holivudo gundytoja iš filmo apie dykumą. Pasiguodžiau tuo, jog ir visi kiti atrodys nei šiaip, nei taip.

– Aleksą Tomą? Tikrai? – paklausiau.

Reikėjo apsimesti, jog esu labiau nustebusi.

– Na, ar tu nesidžiaugi?

– Kuo?

– Kad jis gyvas, – tarė ji. – Ar nesidžiaugi, kad jie jo nesučiupo?

– Žinoma, džiaugiuosi, – atsakiau. – Tik niekam nesakyk. Juk tu nenori, kad jis įkliūtų?

– Nereikia manęs mokyti. Aš ne mažas vaikas. Todėl aš jam net nepamojau.

– Jis tave matė?

– Ne. Ėjo sau gatve, ir tiek. Buvo pasistatęs apykaklę ir šaliku apsimuturiavęs smakrą, bet aš jį vis tiek pažinau. Ėjo rankas susikišęs į kišenes.

Išgirdus apie rankas, kišenes, man pervėrė širdį.

– Kokioje gatvėje jį matei?

– Mūsų gatvėje, – atsakė ji. – Ėjo kita puse, žiūrėdamas į namus. Man regis, ieškojo mūsų namo. Tikriausiai žino, kad čia gyvename.

– Lora, ar vis dar esi įsispoksojusi į Aleksą Tomą? Jeigu tai tiesa, pasistenk išmesti jį iš galvos.

– Aš nesu įsispoksojusi į jį, – niekinamai atsakė ji. – Ir niekada nebuvau įsispoksojusi. Koks netikęs žodis *įsispoksojusi*! Šlykštu.

Pradėjusi lankyti mokyklą, Lora pasidarė nebe tokia šventeiva, o jos kalba gerokai sušiurkštėjo. *Šlykštu* tapo jos mėgstamiausiu žodeliu.

– Nors ir kaip tai vadintum, bet geriau viską užrauk. Iš to nieko gero nebus, ir tiek, – švelniai tariau. – Tiesiog būsi nelaiminga.

Lora apsikabino kelius.

– Nelaiminga, – pakartojo ji. – Ką tu išmanai, ką reiškia būti *nelaiminga*?

VIII

Aklasis žudikas: Mėsėdžių istorijos

Jis vėl persikraustė kitur, ir tai puiku. Ji neapkentė tos vietos prie mazginės geležinkelio stoties. Jai nepatikdavo ten vaikščioti, ir apskritai gyveno jis labai toli ir tuo metu buvo labai šalta: kiekvieną-syk, kol ji nusigaudavo į vietą, dantimis kalendavo. Ji neapkentė nykaus siauro kambario, įsigėrusio nuorūkų tvaiko, nes negalėdavo praverti užsikirtusio lango, taipgi nešvaraus dušo kampe, moteriškės, su kuria susidurdavo ant laiptų, – moteriškės, panašios į prislėgtą valstietę iš plėkais trenkiančio senų laikų romano, – toks įspūdis, kad tuoj pamatysi ją velkant ant kupros ryšulį žagarų. Niūriai, akiplėšiškai nužiūrėdavo ją, lyg aiškiai įsivaizduodama, kas atsitiks už jo durų, kai tik jos užsivers. Žvilgsnis, kupinas pavydo ir pagiežos.

Sudie visiems laikams!

Štai jau leidžiasi sniegas, nors pavėsyje vienur kitur vis dar pasitaiko pilkšvų lopų. Saulė šilta, atsiduoda drėgna žeme, atgijusiomis šaknimis ir senais, nuo žiemos atlikusiais laikraščiais, kiaurai permirkusiais, išskydusiais ir neįskaitomais rašmenimis. Turtinguose miesto kvartaluose kalasi gelsvieji narcizai, o kai kur darželiuose, kur nėra pavėsio, – raudonosios ir oranžinės tulpės. Geras ženklas, kaip skelbia sodininkų skyrelis; šiaip ar taip, nors jau balandžio pabaiga, vieną dieną pasnigo baltais dideliais šlapiais dribsniais – neįprasta pūga.

Ji apsigobė galvą skarele, apsivilko mėlynu paltu, pačiu tamsiausiu, kokį tik sugebėjo surasti. Jis sakė, jog taip būtų geriausia. Šen bei ten, užkaboriuose ir pakampėse, trenkia kačių šlapimu ir

vėmalais, narvuose laikomų viščiukų smarve. Gatvėje mėtosi arkliašūdžiai, prajojus raitosios policijos patruliui, akylai sekančiam – ne vagis, bet agitatorius, raudonųjų lizdus, tuos svetimšalius, kurie kuždasi kaip žiurkės šiauduose, miega po šešis lovoje, kas be ko, dalijasi moterimis, rezga savo suktus, painius sąmokslus. Anot kalbų, kažkur čia gyvena Ema Goldman, ištremta iš Jungtinių Amerikos Valstijų.

Kruvinas šaligatvis, žmogus su kibiru vandens ir šluota. Ji atsargiai apeina raudoną balutę. Tai košerinių parduotuvių, siuvėjų, didmeninės kailių prekybos kvartalas. Be abejo, yra ir nelegalių dirbtuvių. Virtinės imigrančių, palinkusių prie mašinų, traukiančių į plaučius pūkelius.

Tie drabužiai, kuriuos tu dėvi, nuplėšti nuo kieno nors kito pečių, kartą tarė jis jai. Taip, sutiko ji atsainiu tonu, bet su jais geriau atrodau. Paskiau supykusi pridūrė: Ko tu iš *manęs* nori, ką? Ko tu *nori* iš manęs? Ar tu rimtai galvoji, kad aš turiu kokios galios?

Ji užsuka į vaisių krautuvėlę, nuperka tris obuolius. Ne per geriausius obuolius, pernykščius, šiek tiek susiraukšlėjusius, bet ji suvokia, jog reikia savotiškos dovanėlės taikai sutvirtinti. Moteris paima iš jos vieną pasirinktą obuolį, parodo bjaurią rudą dėmę ir mainais duoda gražų. Visa tai vyksta be žodžių. Išraiškingi galvos linkčiojimai ir bežadės šypsenos.

Vyrai ilgais juodais paltais, juodomis plačiakraštėmis skrybėlėmis, moterys žvitriomis akutėmis. Šalikai, ilgi sijonai. Kalbos klaidos. Jie lyg nežiūri į jus, bet mato viską. Ji krinta į akis, tikra milžinė. Traukia žvilgsnius jos nepridengtos kojos.

Štai sagų parduotuvė, kaip tik jo nusakytoje vietoje. Stabtelėjusi ji pasižiūri į vitriną. Įmantrios sagos, atlasiniai kaspinai, juostelės, banguoti apvadai, blizgučiai – žaliava išsvajotiems modelinių drabužių priedams. Tikriausiai čia pat netoliese gyvena toji, kuri savo rankomis šermuonėlio kailiu apsiuvo jos baltą vakarinę šifoninę peleriną. Švelnaus audinio ir dvokiančio žvėrelio kailio kontrastas – štai kas masina aukštuomenės vyrus. Gležnas kūnas, o paskiau – brūzgynai.

Dabar jo kambarys yra virš duonos parduotuvės. Reikia apeiti iš šono, užkopti laiptais per debesis jos mėgstamų kvapų. Tačiau sūdrių, dusinančių – rūgstant tešlai, raugo kvapas duria į nosį kaip karštas helis. Jau seniai su juo nesimatė. Kodėl jo vengė?

Štai jis, atidaro duris.

Aš tau atnešiau obuolių, sako ji.

Netrukus aplink ją vėl susirikiuoja šio pasaulio daiktai. Ant silpno tualetinio staliuko grėsmingai stovi jo rašomoji mašinėlė. Šalia – mėlynasis lagaminas, o ant jo ne vietoje atsidūrusi praustuvė. Ant grindų mėtosi sumaigyti marškiniai. Kodėl sujaukti drabužiai visad primena aistrą? Savo išraitytomis, ūmiomis formomis. Panašiai paveiksluose atrodo liepsna – tarytum oranžinė skiautė, nublokšta ant žemės.

Jie guli lovoje, dideliausiame raižyto raudonmedžio gulte, užimančiame kone visą kambarį. Anų laikų moterystės baldas, atkeliavęs iš tolimos praeities, skirtas tarnauti visą gyvenimą. *Visą gyvenimą*, kaip kvailai skamba šiandien tas posakis; kam dabar reikia, kad kas nors ilgai tarnautų? Ji pjausto obuolį jo lenktiniu peiliu, maitina jį skiltelėmis.

Jei tavęs gerai nepažinčiau, manyčiau, kad nori mane sugundyti.

Ne – tik noriu, kad tu nenumirtum. Nupenėsiu, o vėliau suvalgysiu.

Liguistos mintys, panele.

Taip. Iš tamstos perimtos. Nesakyk man, kad nebeprisimeni žydraplaukių mirusių moterų, kurių akys kaip gyvačių knibždančios duobės. Jos sutriauškins tave per pusryčius.

Jeigu tik gaus leidimą. Jis apkabina ją iš naujo. Kur buvai dingusi? Jau kelios savaitės, kai nesirodei.

Taip. Pala. Turiu tau kai ką pasakyti.

Ar labai skubu?

Taip. Nelabai. Ne.

Leidžiasi saulė, skersai lovos nutįsta užuolaidų šešėliai. Gatvėje balsai, nesuprantama kalba. Niekad to nepamiršiu, mąsto ji. Pas-

kiau: Kodėl aš galvoju apie prisiminimus? Juk viskas vyksta dabar, ne *kažin kada*. Juk dar ne pabaiga.

Aš galvojau apie tą istoriją, sako ji. Galvojau, kas bus toliau.

Oho! Ir tu ką nors sugalvojai?

Aš visada ką nors sugalvoju.

Puiku. Paklausykim, ką tu sugalvojai, sako jis išsišiepdamas.

Tai va, sako jis. Kaip žinome, mergina ir neregys atsidūrė pas Linksmybių tarną, Džiugesio tauta vadinamų barbarų užpuolikų vadą, nes tie juos palaiko dievų pasiuntiniais. Pataisyk mane, jei klystu.

Ar tu iš tikrųjų dėjaisi į galvą visas tas nesąmones? – paklausė jis nustebęs. Tu tikrai viską prisimeni?

Žinoma. Aš prisimenu kiekvieną tavo žodelį. Jiedu atsiduria barbarų stovykloje, ir aklasis žudikas Linksmybių tarnui pareiškia turįs jam perduoti Neįveikiamojo žodžius, tačiau privaląs juos persakyti prie keturių akių, dalyvaujant šitai merginai. Mat jis nenorįs išleisti jos iš akių.

Juk jis nemato. Jis neregys, pameni?

Tu žinai, ką aš turiu omeny. Taigi Linksmybių tarnas linkteli.

Jis negali tik linktelėti. Jis turi tarti žodį.

Aš nemoku kurti prakalbų. Visi trys eina į atokiau stovinčią palapinę, ir aklasis žudikas sakosi turįs planą. Jis išdėstysiąs, kaip galima įsiveržti į Sakiel Norną be apgulimo ir gyvosios jėgos nuostolių, turiu omenyje, jų pačių gyvosios jėgos nuostolius. Jie turėsią nusiųsti du vyrus, jis pasakysiąs slaptažodį, kad jie galėtų įeiti pro vartus, – juk pameni, jis žino slaptažodžius, – o kai tik jie atsidursią mieste, nueisią prie kanalo ir įmesią į vandenį virvę, kad vienas jos galas praplauktų skliautiniu kanalu. Kitą galą jie turėsią pririšti prie ko nors – akmeninio stulpo ar ko nors panašaus, – o paskiau, naktį, būrys karių, įsitverdami virvės, po vandeniu įsigausią į miestą, susidorosią su sargyba, atidarysią visus aštuonerius vartus, ir amen poteriams.

Amen poteriams? – nusijuokė jis. Nelabai zykroniškas posakis.

Na jau, didelio čia daikto. O paskiau jie galėsią žudyti kiek širdis geidžia, jeigu jau to šitaip trokšta.

Gerai sugalvota, sako jis. Išradingai.

Taigi, sako ji, taip aprašyta Herodoto ar kažkur kitur. Man regis, Babilono žlugimas.

Tavo galvelė – stačiai stebuklinga visokių gėrybių kraitelė, sako jis. Na, o kaip dėl garantijos? Mūsų jaunuoliai negali visą laiką vaidinti dievų pasiuntinius. Tai pernelyg pavojinga. Anksčiau ar vėliau gali apsižioplinti, pridaryti klaidų, ir tada neišvengs mirties. Jiems reikia atsidurti kaip galima toliau.

Taip. Ir apie tai pagalvojau. Prieš pasakydamas slaptažodį ir visa kita, neregys pareiškia, jog jiedu abu turi atsidurti prie vakarinių kalnų, sočiai apsirūpinę maisto atsargomis ir panašiai. Jis pasakys, kad jiems reikia ten atlikti savotišką kelionę į šventąsias vietas – įkopti į kalną gauti iš dievų tolesnių nurodymų. Tik tuomet jis atidarysiąs kišenę, kitaip tariant, pasakysiąs slaptažodį. Mat, jeigu žlugtų barbarų puolimas, jiedu abu būtų tokioje vietoje, kur nė vienam Sakiel Norno gyventojui neateitų į galvą jų ieškoti.

Bet juos sudraskytų vilkai, sako jis. O jei ne vilkai, nužudytų mirusios moterys apvalių formų kūnais ir raudonomis kaip rubinai lūpomis. Arba nužudytų ją, o jis, vargšelis, ligi švento niekados turėtų tenkinti jų liguistus geismus.

Ne, sako ji. To nebus.

Eik jau! Kas taip sakė?

Nesakyk: *Eik jau*. Aš sakau. Klausyk – štai kaip bus. Aklasis žudikas bus girdėjęs gandus ir žinos visą tiesą apie tas moteris. Iš tikrųjų jos anaiptol ne mirusios. Jos paskleidė tokias kalbas, kad galėtų ramiai gyventi. Iš tikrųjų tai pabėgusios vergės arba šiaip moterys, paspukusios iš namų, kad jų neparduotų vyras ar tėvas. Be kita ko, ten gyvena ne vien moterys – yra ir vyrų, bet tai mieli draugiški vyrai. Visi jie glaudžiasi urvuose, gano avis ir augina daržoves. Paeiliui klaidžioja po kapines baugindami pakeleivius – kaukia juos išvydę ir panašiai, – kad niekam nekiltų koks įtarimas.

Be kita ko, vilkai – ne tikri vilkai, bet aviganiai šunys, išmokyti mėgdžioti vilkus. Iš tikrųjų jie labai jaukūs ir labai ištikimi.

Taigi tie žmonės priglaus bėglius ir, išgirdę jų liūdną pasakojimą, bus jiems labai malonūs. Tuomet aklasis žudikas ir mergina

be liežuvio galės įsikurti viename urve, anksčiau ar vėliau susilauks regių ir bylių vaikų ir gyvens ilgai ir laimingai.

O tuo tarpu visi jų miesto žmonės bus išžudyti? – sako jis išsišiepdamas. Tu nesmerki savo šalies išdavimo? Tu pritari tam, jog leistina susikurti asmeninę laimę, paaukojant visuotinę gerovę?

Na, juk tie žmonės būtų juos nužudę. Jų miesto žmonės.

Tik kai kurie puoselėjo tokį kėslą – elitas, grietinėlė. O tu drauge su jais pasmerki mirčiai visus kitus? Tu būtum nieko prieš, jeigu mudu imtume ir išduotume savo šalį? Esi baisi savanaudė.

Tai istoriniai faktai, sako ji. Štai *Meksikos nukariavime* – kuo jis vardu, Kortesas? – taip pasielgė jo meilužė actekė. Ir Biblijoje taip rašoma. Jerichas žlugo tik todėl, kad jį išdavė ištvirkėlė Rahaba. Ji padėjo Jozuės žvalgams ir taip išsigelbėjo nuo mirties drauge su visa gimine.

Sutinku, sako jis. Tačiau tu nusižengei taisyklėms. Tu negali nei iš šio, nei iš to nemirusias moteris paversti tuntu folklorinių piemenaičių.

Tiesą pasakius, tu niekada neminėjai tų moterų savo istorijoje, sako ji. Bent jau tiesiogiai. Tik užsiminei, kad apie jas sklinda tokie gandai. Bet gandai gali ir nepasitvirtinti.

Jis nusijuokia. Tavo tiesa. O štai mano versija. Džiugesio tautos stovykloje viskas vyksta taip, kaip tu sakei, nors sakomos kur kas iškilmingesnės kalbos. Abu mūsų jaunuoliai nuvedami prie vakarinių kalnų ir ten paliekami vidury kapinių, ir tuomet, sekdami gautais nurodymais, barbarai įsiveržia į miestą, apiplėšia jį ir sugriauna, o gyventojus išžudo. Nė vieno nebelieka gyvo. Karalius pakariamas ant medžio, Vyriausioji žynė išskrodžiama, sąmokslininkas kurtizanas žūva drauge su visais. Miršta visi – nekalti vaikai vergai, aklųjų žudikų gildija, aukojamosios mergelės Šventykloje. Ištisa kultūra nušluojama nuo žemės paviršiaus. Nebelieka gyvo nė vieno žmogaus, mokančio austi nuostabiuosius kilimus, ir tai – turi pripažinti – apmaudu.

Tuo tarpu abu jaunuoliai, susiėmė už rankų, vienui vieni vaikščioja po vakarinius kalnus. Jie įsitikinę, jog netrukus juos aptiks geraširdžiai daržininkai ir priims į savo tarpą. Tačiau, kaip minė-

jai, gandai gali ir nepasitvirtinti, tad aklasis žudikas bus išgirdęs apgaulingą gandą. Mirusios moterys iš tikrųjų mirusios. Ir negana to, vilkai iš tikrųjų yra vilkai, ir mirusios moterys gali juos prisišvilpti kada tinkamos. Nė mirktelėti nespėję, abu mūsų romantikai tampa vilkų grobiu.

Tu išties esi nepataisomas optimistas, sako ji.

Nesu nepataisomas. Tačiau aš noriu, kad mano istorijos atspindėtų tikrovę, kitaip sakant, jose turi būti vilkų. Vienokių ar kitokių vilkų.

O kodėl tavo istorija atspindi tikrovę? Ji nusisuka nuo jo, atsiverčia aukštielninka ir įsistebeilija į lubas. Ji įsižeidusi, nes jis kirto švietalu – sukūrė geresnę versiją.

Visos istorijos yra apie vilkus. Bent jau tos, kurias verta pasakoti. Visos kitos – sentimentalios kvailystės.

Absoliučiai visos?

Žinoma, sako jis. Įsidėk į galvą. Žmogus pasprunka nuo vilkų, grumiasi su vilkais, gaudo vilkus, prijaukina vilkus. Žmogus atiduodamas vilkams sudraskyti arba atiduoda kitus vilkams, kad vietoj jo vilkai sudraskytų juos. Žmogus įsimaišo į vilkų rują. Pats virsta vilku. O visų geriausia – tampa rujos vadovu. Kitokių padorių istorijų nebūna.

Man regis, būna, sako ji. Man regis, nieko bendra neturi su vilkais ta istorija, kurios pagrindinis veikėjas esi tu, man pasakojantis vilkų istorijas.

Galvos neguldyk, sako jis. Aš turiu vilko plauką. Prisislink artėliau.

Palauk. Noriu dar kai ko tave paklausti.

Puiku, klausk, tingiai atsako jis. Užsimerkia, apkabinęs ją viena ranka.

Ar bent sykį buvai man neištikimas?

Neištikimas. Koks keistas žodis.

Nesirūpink mano žodynu, sako ji. Ar buvai?

Ne ką daugiau negu tu man. Jis patyli. Aš nelaikau to neištikimybe.

O kuo gi tu tai laikai? – šaltai klausia ji.

Išsiblaškymu tavo atžvilgiu. Užsimerki ir pamiršti, kur esi.

O savo atžvilgiu?

Tarkim, jog tu esi viena iš daugelio, ir tiek.

Esi tikras niekšas.

Stačiai sakau tau tiesą, sako jis.

Ką gi, gal geriau nereikėtų.

Nėr čia ko nosį raukyti, sako jis. Aš stačiai kvailioju, ir tiek. Negalėčiau nė pirštu prisiliesti prie kitos moters. Susivemčiau.

Stoja tyla. Ji pabučiuoja jį, atšlyja. Man reikės išvažiuoti, atsargiai prabyla ji. Noriu, kad tu žinotum. Kad paskiau negalvotum, kur aš dingau.

Kur išvažiuoti? Ko?

Nauju laivu išplaukiame į pirmąją jo kelionę. Visi, visi kaip vienas. Pasak jo, to nevalia praleisti. Pasak jo, tai amžiaus įvykis.

Dar tik trečdalis amžiaus praėjo. O apskritai manyčiau, jog ta data labiau sietina su Pasauliniu karu. Šampanas mėnesienoje vargu ar gali varžytis su milijonais žuvusiųjų tranšėjose. Arba su gripo epidemija, arba...

Jis turi galvoje aukštuomenės gyvenimo įvykį.

Ak, ponia, prašom atleisti. Ir kaip aš galėjau taip apsižioplinti!

Kas yra? Juk išvažiuoju tik vienam mėnesiui – na, daugmaž. Nelygu kelionės planai.

Jis neatsako nė žodžio.

Juk ne aš pati *noriu* važiuoti.

Ne. Aš ir nemanau, jog tu nori. Juk tiek daug reikės valgyti ir tiek daug šokti. Mergytė gali susigadinti sveikatytę.

Nebūk toks.

Tik nenurodinėk, koks aš turiu būti! Neprisidėk prie visos tos gaujos žmonių, kurie moko mane gyventi. Man jau per pakaušį baigia išlįsti visos tos pamokos. Aš būsiu toks, koks esu.

Atsiprašau. Atsiprašau, atsiprašau, atsiprašau.

Man šlykštu, kai tu puoli laižyti batus. Bet dievaži tau labai tinka. Kertu lažybų, kad namuose nepraleidi nė menkiausios progos.

Man regis, jau laikas eiti.

Ir eik, jeigu nori. Jis apsiverčia, atsuka nugarą. Daryk, ką tik nori, o man nusišvilpt. Aš tavęs neganau. Tau nėra ko čia tupėti, maldauti, ingzti ir vizginti uodegą.

Tu nieko nesupranti. Tu nė nesistengi suprasti. Tu nesupranti, ką tai reiškia. Aš visiškai nesiveržiu *į tą kelionę.*

Na ir gerai.

Mayfair, 1936 m. liepa

BŪDVARDŽIO BEIEŠKANT

HERBERTAS HODŽINSAS

...Dar niekada nėra vagojęs jūros vandenų gražesnis laivas. Iš šalies pažvelgus, grakštumu ir žavia aptakia forma primena skaliką, iš vidaus stebina detalių gausa ir tokia puikia apystata, jog tai ištaigos, patogumų ir prabangos šedevras. Naujasis laivas – tai plaukiojantis Valdorfo–Astorijos viešbutis.

Aš stengiuosi surasti deramą būdvardį. Sakoma, kad jis žavingas, stulbinantis, didingas, karališkas, įspūdingas, nuostabus ir puikus. Visi tie žodžiai apibūdina jį daugiau ar mažiau teisingai. Tačiau kiekvienas žodis savaime atskleidžia tik dalelytę to „didžiausio laimėjimo Didžiosios Britanijos laivų statybos istorijoje". *Karalienės Marijos* neįmanoma aprašyti: ją reikia pamatyti, „pajusti" ir įsilieti į nepakartojamą jos gyvenimo ritmą atviroje jūroje.

...Savaime suprantama, kas dieną Didžiajame salone vykdavo šokių vakarai ir buvo sunku įsivaizduoti, jog esi vandenyne. Muzika, šokių salė, puošni publika – viskas priminė pokylių salę, kokią gali pamatyti viename kuriame didžiausiame iš šešių didžiausių pasaulio viešbučių. Galėjai grožėtis Londono ir Paryžiaus paskutinės mados vakarinėmis sukniomis, ką tik ištrauktomis iš kartoninių dėžių. Taipgi galėjai grožėtis naujausiais aksesuarais: žaviais mažyčiais rankinukais, plevenančiomis pelerinomis, viena su kita lenktyniaujančiomis spalvų margumu ir elegantiškumu, prašmatniais apsiautalais ir kailiniais boa. Didžiausią pasisekimą pelnė vakarinės suknios pūstais sijonais – tiek iš taftos, tiek iš tiulio. Damos tiesių siluetų sukniomis būtinai vilkėjo įmantria tunika iš taftos ar marginto atlaso. Akį kerėjo gausybė įvairių šifoninių pelerinų. Tačiau visos jos gaubė pečius elegantiškai guldamos grynai kariškomis klostėmis. Viena žavi šviesiaplaukė jauna moteris Drezdeno porceliano veidu, vilkinti dailiomis klostėmis krintančia pilka suknia, siautėsi violetine pelerina. Aukšta blondinė rausva suknia vilkėjo šermuonėlių uodegomis apkraštuota balto šifono pelerina.

Aklasis žudikas: Persikinės moterys iš Aa'A

Vakarais šokiai, žavus sklandymas slidžiu parketu. Dirbtinai pakili nuotaika: ji negali išsiskirti. Visur aplink tvyksčioja blykstės: negali žinoti, į ką jie nusitaikę nei kada laikraštyje pasirodys nuotrauka, tavo nuotrauka, atlošta galva, žėrinčiais dantimis.

Rytais jai gelia kojas.

Popiet, gulėdama šezlonge su tamsiais akiniais, ji ieško prieglobsčio prisiminimuose. Kratosi baseino, žiedų mėtymo į taikinį, badmintono, begalinių beprasmiškų žaidimų. Laisvalaikiu reikia laisvai leisti laiką, ir ji leidžia laiką savaip.

Šunys ant pavadėlių suka ir suka ratus po denį. Jiems iš paskos seka aukšto rango šunvedžiai. Ji dedasi skaitanti.

Kai kas rašo laiškus bibliotekoje. Ji nemato prasmės rašyti. Netgi jei ji išsiųstų laišką, šis taip ilgai klajotų, kad jis tikriausiai niekada jo negautų. Bet užtat jį galėtų perimti kas nors kitas.

Giedromis dienomis bangos daro tai, kas joms skirta. Jos supa. Jūros oras, sako žmonės, – ak, kaip jums sveika. Giliai kvėpuokite, ir viskas. Atsipalaiduokite, ir viskas. Suglebkite, ir viskas.

Kam tu man pasakoji tas liūdnas istorijas? – klausia ji prieš kelis mėnesius. Jie guli susivynioję į jos paltą – jo prašymu, kailiu į apačią. Pro suskilusį langą traukia šaltis, pro šalį dunda tramvajai. Palauk, sako ji, saga man spaudžia į nugarą.

Tik tokias istorijas aš ir moku. Liūdnas. Šiaip ar taip, sekant iki logiškos pabaigos, visos istorijos yra liūdnos, nes galų gale visi miršta. Gimimas, poravimasis ir mirtis. Jokių išimčių, gal

nebent išskyrus poravimąsi. Kai kurie žmonės netgi to nesulaukia, vargšeliai.

Tačiau kartais pasitaiko ir laimingų intarpų, sako ji. Tarp gimimo ir mirties, ar ne? Beje, man regis, jeigu tiki esant Rojų, istorija gali baigtis laimingai – mirtimi, turiu galvoje. Su pulkais angelų, kurie giedodami neša tave į amžino atilsio vietą ir panašiai.

Taigi. Atpildas dausose po mirties. Ne, dėkui.

Vis dėlto kartais pasitaiko laimingų intarpų, sako ji. Kur kas daugiau, negu tu įterpi. O tu įterpi jų ne per daugiausia.

Turi galvoje intarpą, kai žmonės susiveda, apsigyvena namelyje ir susilaukia dviejų vaikučių? Ar šitą intarpą?

Tu žiaurus.

Puiku, sako jis. Tu nori laimingos istorijos. Matau, kad tu man neduosi ramybės, kol neišgirsi. Tai va, klausyk.

Ėjo devyniasdešimt devintieji vėliau vadinamojo Šimtamečio karo, arba Ksenorų karų, metai. Ksenoro planeta, esanti kitamatėje erdvėje, buvo gyvenama itin protingų, bet ir itin kraugeriškų būtybių, vadinamų driežžmogiais, nors patys savęs jie taip nevadino. Iš pažiūros jie buvo septynių pėdų ūgio, pilki ir žvynuoti. Jų akys buvo prapjautos statmenai – kaip kačių ar gyvačių. Jų oda buvo tokia kieta, kad jie paprastai nevilkėdavo drabužiais, nebent mūvėdavo trumpomis kelnėmis, nulietomis iš karčinilo, raudono lankstaus metalo, nerandamo žemėje. Jos apsaugo jų gyvybinius organus, taipgi apaugusius žvynais, ir milžiniškus, turėčiau pridurti, tačiau sykiu ir labai jautrius.

Ką gi, garbė Dievui, būta ir pažeidžiamų vietų, nusijuokia ji.

Man regis, tau patiktų. Trumpai drūtai, jie nutarė pagrobti daugybę Žemės moterų ir sukurti aukštesnę rasę – pusiau žmonių, pusiau driežžmogių ksenorų, kurie būtų geriau už juos prisitaikę gyventi įvairiose kitose gyvenamose visatos planetose, galėtų lengvai prigusti prie svetimų atmosferų, valgyti įvairų maistą, atsispirti nežinomoms ligoms ir panašiai, tačiau drauge išsaugotų ksenorų jėgą ir kosminį protą. Šita aukštesnė rasė turėtų pasklisti po visą kosmosą ir jį nukariauti pakeliui suėsdama pasitaikiusių planetų

gyventojus, nes driežžmogiams reikia gyvybinės erdvės, taipgi naujų proteino šaltinių.

Ksenoro driežžmogių erdvėlaivių flotilė pirmąsyk puolė Žemę tūkstantis devyni šimtai šešiasdešimt septintaisiais metais ir smogė į svarbiausius miestus, sunaikindama milijonus gyventojų. Kilus visuotinei panikai, kai kur Eurazijoje ir Pietų Amerikoje driežžmogiai įkūrė vergų kolonijas, kur ėmė vykdyti savo velniškus kryžminimo eksperimentus su jaunomis moterimis ir bedugnėse duobėse laidoti vyrų lavonus, prieš tai suvalgę mėgstamiausius organus. Labiausiai jiems patikdavo smegenys ir širdis, taipgi vos vos pakepinti inkstai.

Tačiau žemiečiai raketų ugnimi iš slaptų įrenginių atkirto ksenorų tiekimo kelius, tad driežžmogiai pristigo gyvybinių elementų savo pražūtingiems ginklams, žudantiems zorchų spinduliais, ir žemiečiai, sutelkę jėgas, davė atkirtį – ne tik kovinėmis pajėgomis, bet ir debesimis dujų, pagamintų iš retai pasitaikančių *Iridis horz* rūšies varlių nuodų, kuriais Ulinto nakrodai kadaise sutepdavo strėlių antgalius ir kuriems, kaip atskleidė Žemės mokslininkai, ksenorai buvo itin neatsparūs. Taigi priešininkų šansai susilygino.

Beje, jų trumpos karčinilinės kelnės gana greit užsidegdavo, jeigu pavykdavo pataikyti tiesiai į jas ganėtinai įkaitusia raketa. Dienos didvyriai žemiečiai snaiperiai, apsiginklavę toliašaudžiais šautuvais su optiniais taikikliais, šaudė fosforinėmis kulkomis, nors ksenorai griebdavosi žiaurių atsakomųjų priemonių ir naudodavo nepaprastai skausmingus ir anksčiau negirdėtus kankinimus elektra. Driežžmogiai nebuvo linkę leisti nebaudžiamai deginti savo lyties organus, ir tai savaime suprantama.

Du tūkstančiai šešiasdešimt šeštaisiais metais driežžmogiai buvo išstumti į kitamatę erdvę, kur žemiečiai karo lakūnai juos vaikėsi nedideliais greitais dviviečiais kosminiais naikintuvais, užsibrėžę galutinį tikslą išmušti visus ksenorus – palikti galbūt tik kelias dešimtis ir rodyti zoologijos sode uždarytus į šarvuoto stiklo narvus. Vis dėlto ksenorai neketino pasiduoti ir grūmėsi iki paskutinio kraujo lašo. Jie dar turėjo kovingą flotilę ir nestigo karinių gudrybių, kurios pylėsi kaip žirniai iš rankovės.

Iš rankovės? Aš maniau, kad, išskyrus kelnaites, jie neturėjo kitokių drabužių.

Po šimts, nebūk tokia priekabi. Juk žinai, ką turiu galvoje.

Vilas ir Boidas buvo du seni bičiuliai, du įgudę, randais nusėti naikintuvų pilotai, perkandę karo meną. Jau treji metai, kai skraidė, o tai ilgas laikas kosmoso naikintojų tarnyboje, turint omeny didelius gyvosios jėgos nuostolius. Vadų nuomone, jie pasižymėjo beatodairiška drąsa, nustelbiančia proto balsą, tačiau, nepaisant pražūtingos narsos, grįždavo sveiki ir gyvi iš kiekvieno nutrūktgalviško skrydžio.

Tačiau tuo metu, kai prasideda mūsų istorija, juos atakavo ksenorų spindulinis zorchas, atidengė pragarišką ugnį ir išvedė iš rikiuotės jų erdvėlaivį. Zorcho spinduliai suvarpė degalų baką, nukirto ryšį su valdymo centru Žemėje, suniokojo vairavimo sistemą ir sunkiai sužeidė Boidui galvą, bjauriai sužalodami odą, tuo tarpu astronauto apranga vilkintis Vilas kraujavo, sužeistas kažkur į pilvą.

Regis, gausim kojas padžiaut. Ištiest, nukratyt ir pastatyt. Dar kiek, ir mūsų skardinė išlakstys į druzgus. Gaila, kad nespėjom nužiebt dar kelių šimtinių tų žvynuotų šungalvių ir nusiųst pas protėvius, ir tiek.

Taigi, ir man gaila. Ką gi, būk sveikas, bičiuli, atsakė Vilas. Man regis, tau vidurius paleido – raudona tyrė teka. Gal jau per kulnus pradėjai viduriuot. Cha cha.

Cha cha, raukydamasis iš skausmo, atsiliepė Boidas. Mėgsti juokauti. Visada mokėjai laidyti sąmojus nei į tvorą, nei į mietą.

Vilui nespėjus atsakyti, jų erdvėlaivis, netekęs vairavimo sistemos, pašėlo suktis svaiginamu greičiu. Jie pakliuvo į kažkokios planetos gravitacijos lauką, tačiau kokios? Nė nenutuokė, kur atsidūrę. Erdvėlaivio dirbtinė gravitacijos sistema išėjo iš rikiuotės, ir abu vyrai nualpo.

Atsipeikėję negalėjo patikėti savo akimis. Jie buvo jau nebe kosminiame naikintuve ir nebevilkėjo ankštų metalinių astronautų skafandrų. Dabar jie buvo duksliais žaliais, kažkokio žvilgančio audinio chalatais ir gulėjo ant minkštų paauksuotų sofų vešlių vi-

joklinių augalų paunksnėje. Žaizdos buvo užsitraukusios, o Vilo kairės rankos didysis pirštas, nutrauktas ankstesnio skrydžio metu, ataugęs. Abu vyrai jautėsi kuo puikiausios sveikatos ir skendėjo palaimoje.

Skendėjo palaimoje, sukužda ji. Tai bent!

Taigi, mums, vyrams, kartais patinka įterpti kokį vaizdingą posakį, sako jis, iškreipdamas lūpas kaip gangsterių filmo herojus. Iškart šokteléja bendras lygis.

Įsivaizduoju.

Varom toliau. Protas neneša, tarė Boidas. Tavo galva, mes mirę?

Jeigu mudu mirę, aš neprieštarauju, tarė Vilas. Gerai, labai gerai.

Aš manau.

Tuo metu Vilas švilpteléja. Prie jų artėja dvi fantastiškos damos, kokių kaip gyvi nebuvo matę. Abiejų plaukai buvo gluosnių vytelių pintinės spalvos. Jos vilkėjo ilgais rausvai violetinio atspalvio mėlynais apdarais elegantiškai krintančiomis smulkiomis klostėmis, šnarančiais joms beeinant. Visa tai Vilui priminė ne ką kita, kaip popieriaus skiauteles, kuriomis apvyniojami vaisiai brangiose parduotuvėse. Jos buvo basos, nuogomis rankomis; abi turėjo ant galvų keistus dangalus, panašius į plonyčius raudonų gijų tinkliukus. Jų oda buvo rausva, sodriai auksinio atspalvio. Ėjo siūruodamos, lyg būtų išmirkytos sirupe.

Sveikiname jus, Žemės vyrai, tarė pirmoji.

Taip, sveikiname, pridūrė antroji. Jau seniai jūsų laukiame. Stebėjome jūsų atvykimą per savo tarpplanetinę telekamerą.

Kur mes? – paklausė Vilas.

Jūs esate Aa'A planetoje, atsakė pirmoji. Tas žodis skambėjo kaip atsidūsėjimas sočiai pavalgius su trumpu gaikštelėjimu vidury – taip gaikšteléja kūdikiai, per miegus versdamiesi ant kito šono. Beje, mirštantieji panašiai išleidžia paskutinį kvapą.

Kaip mudu čia atsidūrėm? – paklausė Vilas. Boidas tylėjo lyg žado netekęs. Tik ganė akis po gundančiai apvalias prisirpusias formas, lyg išstatytas prieš jį vitrinoje. Būtų ne pro šalį paragauti tokių gardėsių, kalbėjo jis sau.

Jūs nukritote iš dangaus su savo erdvėlaiviu, tarė pirmoji moteris. Deja, jis subyrėjo. Judviem teks pasilikti su mumis.

Nebus jokių keblumų, atsakė Vilas.

Mes jumis labai rūpinsimės. Jūs to nusipelnėte. Mat, gindami savo pasaulį nuo ksenorų, drauge gynėte ir mus.

Padorumo sumetimais mums dera nuleisti tylomis visa tai, kas toliau atsitiko.

Ar tikrai?

Tuojau pat įrodysiu. Vargu ar verta pridurti, jog Boidas ir Vilas buvo vieninteliai vyrai Aa'A planetoje, na, o moterys, savaime suprantama, – skaistuolės. Tačiau jos mokėjo skaityti mintis, ir kiekviena galėjo iš anksto pasakyti, ko galėtų pageidauti Vilas ir Boidas. Tad labai greitai išsipildė pačios drąsiausios abiejų bičiulių svajonės.

Po to jie pasistiprino gardutėlėmis nektaro vaišėmis, kurios, kaip paaiškino moterys, apsaugo nuo senėjimo ir mirties; paskiau visi išėjo pasivaikščioti po žavius sodus, lūžtančius nuo nenusakomų gėlių; paskiau moterys juos nuvedė į erdvią menę, pilnutėlę pypkių, ir jie galėjo pasirinkti tokią, kokios geidžia širdis.

Pypkių? Rūkomų?

Kad paskiau iškart įsispirtų į šlepes.

Man regis, ką tik buvau į jas įsispyrusi.

Kas be ko, tarė jis išsišiepdamas.

Kuo toliau – tuo geriau. Viena moteris buvo ugninga, kita – rimtesnė ir mokėjo šnekėti apie meną, literatūrą ir filosofiją, o juo labiau apie teologiją. Moterys, regis, puikiai žinojo, ko iš jų norima bet kuriuo metu, ir lengvai prisiderindavo prie Boido ir Vilo nuotaikų ir polinkių.

Ir taip gražiai bėgo laikas. Lėkė giedros dienos, ir vyrai vis daugiau sužinodavo apie Aa'A planetą. Pirmiausia, ten niekas nevalgė mėsos, nebuvo mėsėdžių žvėrių, nors knibždėte knibždėjo drugelių ir paukščių giesmininkų. Ar verta pridurti, jog Aa'A planetoje garbinamas dievas buvo milžiniško moliūgo pavidalo?

Antra, nebuvo tokio dalyko kaip gimimas. Moterys augdavo ant medžių, viršugalvyje išdygusiu koteliu prikibusios prie šakos,

o prinokusias jas nurėkšdavo anksčiau pasaulin atėjusios. Trečia, nebuvo nė mirties kaip mūsų. Uogelės – jei vadinsime jas tuo vardu, kuriuo Boidas ir Vilas veikiai įprato į jas kreiptis, – paprasčiausiai išsklaidydavo savo molekules, kurios per medžius iš naujo įsikūnydavo į naujas, šviežias moteris. Tad paskutinioji moteris – tiek savo esme, tiek forma – būdavo tapati pačiai pirmajai.

Kaip jos sužinodavo, jog atėjo paskutinė valanda? Kad metas išsklaidyti molekules?

Pirmiausia, iš švelnių raukšlelių, išvagojančių aksominį kūną, joms pernokus. Antra, iš muselių.

Muselių?

Vaisinių muselių, debesimis apgulusių raudonais tinkleliais apgobtas jų galvas.

Tai tokia, tavo nuomone, turi būti laiminga istorija?

Palauk. Dar ne viskas.

Praėjo kuris laikas, ir tas gyvenimas, nors ir koks nuostabus jis atrodė, pamažu apkarto Boidui ir Vilui. Pirmiausia, moterys nenuleisdavo nuo jų akies stengdamosi, kad jie būtų laimingi. Vyrui tai galop įsipyksta. Be to, nebeliko nieko, ko tos mergelės nebūtų dariusios. Jos pasidarė visiškos begėdės ar visiškai prarado gėdą, gali sakyti, kaip nori. Gavusios menkiausią ženklą, elgdavosi kaip paskutinės kekšės. Būtų per švelnu vadinti jas pasileidėlėmis. Arba jos galėdavo pasiversti droviomis ir gėdingomis, vergiškai paslaugiomis ir kukliomis; jos mokėdavo netgi verkti ir spiegti – irgi pagal užsakymą.

Iš pradžių Vilui ir Boidui visa tai buvo įdomu, paskiau, praslinkus kuriam laikui, ėmė juos erzinti.

Tvojus tokiai moteriai, ištrykšta ne kraujas, bet sultys. Kai tvoji dar stipriau, ji išskysta kaip saldi tyrelė, kuri netrukus atvirsta kita Uogele. Jos tarytum nejausdavo skausmo, ir Vilui su Boidu kilo mintis, ar jos jaučia malonumą. Gal jos tik vaidina visą tą ekstazę?

Klausinėjamos moterys šypsodavosi ir stengdavosi išsisukti nuo atsakymo. Niekad negalėdavai perprasti, ką jos iš tikrųjų galvoja.

Ar žinai, ko dabar labiausiai norėčiau? – kartą paklausė Vilas.

Galvą guldau, to paties ko ir aš, atsakė Boidas.

Didelio kepsnio, puskepio, kad kraujas trykštų pjaustant. Krūvos bulvių šiaudelių. Ir šaltutėlio alaus.

Ir aš. O paskiau pasiutusių grumtynių su tais žvynuotais šungalviais ksenorais.

Įspėjai mano mintį.

Jie nutarė eiti į žvalgybą. Nors jiems buvo sakyta, jog Aa'A planeta visur vienoda, nors ir kokia kryptimi beeitum, ir jie nieko kita nerastų, tik begalę tų pačių medžių, pavėsinių, paukščių giesmininkų ir drugelių, ir pagundingų moterų, jiedu patraukė į vakarus. Po kurio laiko, nepatyrę jokių nuotykių, jiedu priėjo neregimą sieną. Ji buvo slidi kaip stiklas, bet švelni ir tampri paspaudus. Išsitempdavo stumiama ir vėl atšokdavo į savo vietą. Buvo tokia aukšta, kad jie nebūtų įstengę nei pasiekti viršaus, nei perkopti. Atrodė panaši į milžinišką stiklinį gaubtą.

Man regis, mudu pakliuvome į didelę perregimą krūtį, tarė Boidas.

Juodžiausios nevilties apimti, jiedu atsisėdo pasienyje.

Čia ramu ir visa ko per akis, tarė Vilas. Naktį minkšta lova ir saldūs sapnai, tulpės ant saulėto pusryčių stalo, miela moteris kaičia tau kavą. Mėgaukis meile, apie kurią tik galėjai svajoti, mėgaukis kiek širdis geidžia. Yra visa tai, ko tariasi norį vyrai, kai jie ten, kitapus, kaunasi kitamatėje erdvėje. Yra visa tai, dėl ko kiti vyrai paaukotų gyvybę. Ar ne tiesa?

Aukso žodžiai, pritarė Boidas.

Tačiau visa tai per gražu, kad būtų tikra, toliau kalbėjo Vilas. Tai, ko gero, spąstai. Greičiausiai kokia nors velniška ksenorų klasta, kad mes nedalyvautume kare. Čia rojus, bet iš jo negali ištrūkti. O kai negali iš kur nors ištrūkti, tai pragaras.

Betgi čia ne pragaras. Čia palaima, tarė viena moteris, įsikūnijanti ant artimiausio medžio šakos. Iš čia niekur neverta eiti. Nusiraminkite. Mėgaukitės. Prie visko priprasite.

Čia baigiasi mano istorija.

Jau viskas? Sako ji. Tu paliksi tuodu vyrus ten amžinai uždarytus?

Padariau tai, ko tu norėjai. Tu norėjai laimės. Tačiau aš galiu juos ten palikti arba išleisti, nelygu, ko panorėsi.

Išleisk juos.

Kitur jų laukia mirtis. Ar pamiršai?

Aha. Aišku. Ji pasiverčia ant šono, užsitraukia kailinius, apsikabina jį viena ranka. Šiaip ar taip, tu klysti dėl tų Uogelių. Jos visiškai ne tokios, kaip tu galvoji.

Kodėl klystu?

Klysti, ir tiek.

The Mail and Empire, 1936 m. rugsėjo 19 diena

GRIFENAS PERSPĖJA DĖL RAUDONŲJŲ ISPANIJOJE

THE MAIL AND EMPIRE *SPECIALUSIS KORESPONDENTAS*

Paskutinį ketvirtadienį Imperijos klube tardamas ugningą žodį, garsus pramonininkas Ričardas I. Grifenas, Karališkosios Grifeno ir Čeiso jungtinės bendrovės prezidentas, perspėjo, kad, šiuo metu Ispanijoje vykstant pilietiniam karui, kyla didelė grėsmė pasaulio tvarkai ir taikingai tarptautinei prekybai. Jis pareiškė, jog respublikonams įsakinėja raudonieji, kaip tai jau aiškiai paliudijo nuosavybės nusavinimas, taikių gyventojų žudynės ir žvėriškas susidorojimas su tikėjimu. Diduma bažnyčių išniekinta ir sudeginta, o seserų vienuolių ir kunigų skerdynės tampa kasdienybe.

Reikėjo tikėtis, jog susidarys generolo Franko vadovaujamų nacionalistų frontas. Pasipiktinę narsūs visų visuomenės sluoksnių ispanai susitelkė, pasiryžę apginti tradicijas ir valstybinę santvarką, ir visas pasaulis sunerimęs stebi įvykius. Respublikonų pergalė sustiprintų Rusijos agresyvumą ir kiltų grėsmė daugeliui mažesnių valstybių. Iš visų žemyno šalių tik Vokietija ir Prancūzija, iš dalies dar Italija yra pakankamai stiprios priešintis tam antkryčiui.

Ponas Grifenas karštai siūlė, kad Kanada pasektų Didžiosios Britanijos, Prancūzijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų pavyzdžiu ir atsiribotų nuo konflikto. Protingiausia – nesikišimo politika, ir reikia ją įgyvendinti nedelsiant, nes nedera reikalauti, kad Kanados piliečiai rizikuotų gyvybe užsienio valstybės konflikte. Vis dėlto užkietėjusių komunistų srautas paslapčia jau plūsta iš mūsų žemyno į Ispaniją. Žinoma, įstatymas galėtų uždrausti kištis į svetimos valstybės reikalus, tačiau apskritai šalis turėtų džiaugtis tokia proga galėdama nusikratyti kenkėjų, neišleidusi nė cento mokesčių mokėtojų pinigų.

Ponas Grifenas susilaukė karštų plojimų.

Aklasis žudikas: Cilindro kepsninė

Virš *Cilindro kepsninės* žėri neoninė reklama, vaizduojanti raudoną cilindrą ir jį keliančią baltą pirštinę. Cilindras kilstelėja kartą, kitą, bet niekad nenusileidžia. Po juo nėra nė galvos, tik merkianti jums akis. Vyro akis, mirkčiojanti akis; sąmokslininko akis; kvaila šelmiška pašaipa.

Cilindras – šauniausias dalykas *Cilindro kepsninėje*. Jiedu sėdi viename bokse, viešai, nesislapstydami, kaip visi žmonės, abu su karštais sumuštiniais su jautiena, pilkšva mėsa ant baltos purios duonos, tokios pat beskonės kaip angelo sėdmenys, rudas tirštas susigumuliavęs padažas. Vienoje lėkštės pusėje švelniai pilkšvo žalumo konservuoti žirneliai; nuo aliejaus ištižę bulviniai šiaudeliai. Kituose boksuose sėdi vieniši nepaguodžiami vyrai paraudusiomis atgailaujančiomis akimis, šiek tiek įjuodusiais marškiniais ir blizgančiais sąskaitininkų kaklaraiščiais, kelios nusikalusios porelės, pasiryžusios penktadienio vakarą paūžauti, kiek leidžia išgalės, ir viena kita trijulė kekšių, laikinai nutraukusių darbinę veiklą.

Įdomu, ar jis eina pas kekšes, mąsto ji. Kai manęs nėra. Paskiau: Iš kur aš galiu žinoti, kad jos kekšės?

Čia pats geriausias patiekalas, sako jis, kitaip sakant, brangiausias. Jis turi galvoje sumuštinį su jautiena.

Ar nesi ko kita ragavęs?

Ne, bet instinktyviai jaučiu.

Išties – kaip sumuštinis – labai skanus.

Būdama su manimi, pamiršk savo pobūvių manieras, sako jis,

bet ne per šiurkščiai. Jis budrus, įsitempęs, anaiptol ne tos nuotaikos, kurią galėtum pavadinti malonia. Kažko sunerimęs.

Jis buvo kitoks, jai grįžus iš kelionės. Buvo tylus, pilnas pagiežos.

Jau seniai nebesimatėme. Atėjai to paties kaip paprastai?

To paties kaip paprastai?

Na, pasikrėkt kaip paprastai.

Kodėl tu stengiesi šitaip blevyzgoti?

Su kuo sutapsi, tokiu ir pats patapsi.

Jai įdomu, kodėl jie susitinka restorane. Kodėl ne jo kambaryje. Kodėl jis nusispjauna į atsargumą. Iš kur gauna pinigų.

Pirmiausia jis atsako į paskutinį klausimą, nors ji balsu ir nepaklausė.

Štai šituo sumuštiniu su jautiena, sako jis, tave maloniai vaišina Ksenoro driežžmogiai. Į jų sveikatą, į tų bjaurių žvynuotų šungalvių ir visų juos puolančiųjų sveikatą. Jis pakelia stiklinę su kokakola, atmiešta romu iš jo gertuvės. (Manding, čia negausi jokių kokteilių, tarė jis jai atidarydamas duris. Šitoje lindynėje alkoholio ne ką ne daugiau nei raganos gėraluose.)

Ji pakelia stiklinę. Ksenoro driežžmogiai? – klausia. Tie patys?

Visiškai tie patys. Išguldžiau tą istoriją popieriuje, išsiunčiau prieš dvi savaites, jie griebėsi jos kaip skęstantieji šiaudo. Vakar gavau čekį.

Jis turėjo pats eiti į paštą, taipgi gauti pinigus pagal čekį, visa tai darė pastaruoju metu. Buvo priverstas, ji per ilgai užtruko.

Džiaugiesi? Matau, kad džiaugiesi.

Žinoma, savaime aišku... Šedevras. Daug veiksmo, klanai kraujo ant žemės. Gražuolės. Jis išsišiepia. Kas galėtų atsispirti?

Turi galvoje Uogeles?

Nieku gyvu. Šitoje istorijoje nėra jokių Uogelių. Visiškai kitas siužetas.

Jis mąsto: Kas atsitiktų, jeigu jai viską papasakočiau? Amen poteriams ar amžinos ištikimybės įžadai, kas būtų blogiau? Ji ryši plonyčio, skrajaus rausvai oranžinio audinio kaklaskare. Aha,

tas atspalvis vadinamas *moliūginiu*. Saldus sultingas traškus gardėsis. Jis stengiasi prisiminti, kokia ji buvo tada, kai ją pamatė pirmą kartą. Visa, ką tuomet sugebėjo įsivaizduoti po suknele, buvo miglota.

Kas tau? – klausia ji. Atrodai labai... Tu gėrei?

Ne. Ne per daugiausia. Jis stumdo pilkšvai žalius žirnelius savo lėkštėje. Pagaliau viskas sutvarkyta, sako jis. Netrukus išvažiuoju. Pasas ir visa kita.

O, sukužda ji. Šit kaip. Ji stengiasi kalbėti taip, kad nevirpėtų balsas iš nerimo.

Šit kaip, pakartoja jis. Draugai užmezgė ryšį. Matyt, jie nutarė, jog kitur jiems būsiu naudingesnis negu čia. Trumpai drūtai, ištisus mėnesius pilstę iš tuščio į kiaurą, jie staiga panoro kaip galima greičiau manęs nusikratyti. Bent viena bėda nuo galvos.

Ar tau bus saugu keliauti? Aš maniau...

Saugiau negu čia lindėti. Tačiau, tiesą pasakius, niekas manęs taip jau uoliai nebeieško. Man toks įspūdis, jog ir anie nori, kad aš maučiau šalin. Jiems būtų ramiau. Vis dėlto nesu nusiteikęs kam nors sakyti, kokiu traukiniu išvykstu. Neturiu nė menkiausio noro išlėkti iš vagono su kulka galvoje arba peiliu nugaroje.

O kaip tu pereisi sieną? Juk tu visad sakydavai, jog...

Siena dabar kaip rėtis, bent jau išvykstantiems. Muitininkai puikiai žino, kas dedasi, žino, jog dabar atviras kelias į Niujorką, o iš ten – į Paryžių. Viskas gerai sutvarkyta, ir niekam tai ne paslaptis. Policija gavo įsakymą. Nusisuk, įsakyta jiems. Jie išmano, kas jiems naudinga. Reikalingas tu jiems kaip šuniui penkta koja.

Norėčiau važiuoti kartu su tavimi, sako ji.

Tai šit kodėl jis pasiūlė susitikti užeigoje. Norėjo jai pranešti naujieną tokioje vietoje, kur ji negalėtų rodyti nervų. Jis tikisi, kad ji neims kelti scenų žmonėse. Verkti, raudoti, draskytis plaukų. Deda į tai viltis.

Taigi. Ir aš norėčiau, kad važiuotum, sako jis. Bet tai neįmanoma. Ten ne pyragai. Ir mintyse dainuoja:

Vėtros kaukia,
Nežinau, kodėl antukas be sagų,
Ten užtraukas...

Susiimk, sako jis sau. Galva ūžia – kaip imbierinis limonadas. Verda kraujas. Toks jausmas, jog skrenda ir žiūri į ją iš viršaus. Jos mielas sutrikęs veidas virpa tarytum atspindys sudrumstame vandenyje; palengva blausiasi ir netrukus apsipils ašaromis. Tačiau kad ir susigraudinusi, ji niekad taip nežadino geismo. Ji spindi švelnia balzgana šviesa; jos ranka toje vietoje, kur jis laiko, standi ir putli. Jis norėtų sugriebti ją į glėbį, nunešti į savo kambarį, gerai išdulkinti. Lyg po to ji nenorėtų niekur kelti kojos.

Aš tavęs lauksiu, sako ji. Kai tu grįši, aš išeisiu pro paradines duris, ir mudu išvažiuosime drauge.

Tu tikrai paliktum namus? Tikrai jį paliktum?

Taip. Dėl tavęs palikčiau. Jei tu panorėtum. Viską palikčiau.

Pro langą virš jų galvų blyksi neono atšvaitai – raudoni, mėlyni, raudoni. Ji įsivaizduoja jį sužeistą; būtų gera dingstis neleisti jam išvažiuoti. Ji norėtų jį užrakinti, pririšti, kad jis priklausytų tik jai vienai.

Palik jį dabar, sako jis.

Dabar? Ji išplečia akis. Va dabar? Kodėl?

Nes aš negaliu pakęsti, kad esi su juo. Netgi tos minties negaliu pakęsti.

Man tai nesudaro jokio skirtumo, sako ji.

O man sudaro. Ypač kai būsiu išvykęs, kai negalėsiu tavęs matyti. Iš proto eisiu apie tai pagalvojęs.

Betgi aš neturėsiu pinigų, sako ji klausiamu balsu. Kur aš gyvensiu? Pati viena nuomosiuos kambarį? Kaip tu, priduria ji mintyse. Iš ko aš gyvensiu?

Susirasi darbą, bejėgiškai atsako jis. Aš tau atsiųsiu šiek tiek pinigų.

Tu apskritai neturi pinigų. O aš nieko *nemoku* daryti. Nei siūti, nei rašyti mašinėle. Yra ir kita priežastis, priduria ji mintyse, bet aš negaliu tau sakyti.

Galima rasti kokią nors išeitį. Bet jis nespiria jos. Gal ir nekokia mintis pasiūlyti jai gyventi vienai. Vienai plačiame netikusiame pasaulyje, kur prie jos kibs visi bernai, norėdami išmėginti laimę. Jeigu atsitiks bėda, jis turės kaltinti tik save.

Man regis, bus geriau, jeigu aš niekur neisiu, tiesa? Taip bus geriausia. Kol tu grįši. Juk tu grįši, tiesa? Tu grįši sveikas ir gyvas?

Žinoma, sako jis.

Nes kitaip aš nežinau, ką darysiu. Jeigu tu žūsi arba dar kas nors tau atsitiks, aš neišlaikysiu. Mintyse ji priduria: šneku kaip kine. Tačiau kaip aš turėčiau šnekėti? Kitaip mes nebemokame kalbėti.

Po velnių, sako jis sau. Ji per daug jausminasi. Tuojau apsiverks. Ji verks, o aš riogsosiu čia kaip stuobrys, nes kai moterys pasiunta verkti, jų niekada nesustabdysi.

Klausyk, einu tavo palto, sako jis liūdnu tonu. Čia ne juokai. Mes neturime daug laiko. Grįžtame į kambarį.

IX

Skalbimas

Pagaliau kovas, ir keli skurdūs pavasario pranašai. Medžiai vis dar pliki, dailiai suvystyti pumpurai kieti, tačiau vienur kitur saulėkaitoje ima tirpti sniegas. Šunų apdirbtos vietos atsileidžia, dyla, nykstant šlapimui, gelsta jų lediniai nėriniai. Šen bei ten iškyla paviršiun dumblini vejos sklypeliai. Tikriausiai taip atrodo pragaro prieangis.

Šiandien per pusryčius valgiau kitonišką maistą. Naujus dribsnius, kurių atnešė Myra mano sveikatai sustiprinti: ji nesugeba atsispirti užrašams ant dėžučių. Tie dribsniai, kaip rašoma ledinukų spalvos raidėmis, apvilktomis švelnučiais gimnastikos kostiumais, pagaminti ne iš apdorotų, prekyboje plačiai paplitusių kukurūzų ir kviečių, bet iš menkai žinomų grūdų sunkiai ištariamais – senoviniais, mistiškais – pavadinimais. Jų sėklos buvusios aptiktos prieškolumbinių laikų kapuose ir Egipto piramidėse; patikima reklama, ir vis dėlto, gerai pagalvojus, ne tokia jau paguodžianti. Tie dribsniai ne tik išvalo jus kaip grandyklė pridegusį puodą, bet ir bando patyliukais įteigti mintį apie atgautą sveikatą, amžiną jaunystę, nemirtingumą. Ant dėžutės nugarėlės puikuojasi minkštas rausvas skrandis; priekyje – gagato mozaika atliktas veidas be akių, matyt, reklamos specialistai nesusivokė, jog tai actekų laidojimo kaukė.

Pagerbdama tuos dribsnius, prisiverčiu padoriai atsisėsti virtuvėje prie padengto stalo su visais įrankiais ir popierinėmis servetėlėmis. Vienišiai pamažu pripranta valgyti stačiomis: kam čia rūpi visokios etiketo vingrybės, kai niekas kitas šalia jų nesilaiko ir

tavęs netikrina? Tačiau aplaidumas vienoje srityje gali sukelti netvarką visoje sistemoje.

Vakar nutariau apsiskalbti – parodyti špygą Dievuliui, padirbėdama sekmadienį. Ne todėl, kad Jis labai laikosi tos savaitės dienos: Danguje, kaip ir pasąmonėje, – bent taip dabar skelbiama – nėra laiko sąvokos. Tiesą pasakius, veikiau parodžiau špygą Myrai. Pasak Myros, man nederėtų pačiai klotis lovos; man nederėtų nešioti sunkių pintinių – prisikrovus nešvarių skalbinių išklibusiais laiptais leistis į rūsį, kur stovi pašėlusi senovinė skalbimo mašina.

O kas skalbs? Myra, nes nieko daugiau nėra. *Kol esu čia, man nesunku paleisti mašiną*, pasakys ji. Paskiau mudvi abi dėsimės, jog ji neskalbė. Sudarysime sąmokslą, kad palaikytume iliuziją – arba tai, kas greitai tampa iliuzija, – jog aš sugebu susitvarkyti pati viena. Tačiau jai vis sunkiau vaidinti tą komediją.

Beje, dabar jai laužia strėnas. Ji nori nusamdyti man namų darbininkę, kokią nors landžią nepažįstamą moteriškę, kuri, atėjusi apruošti namų, visur kaišiotų snapą. Prasimeta mano širdimi. Kažkaip susižinojo apie tai, apie daktarą, jo vaistus nuo visų ligų, jo pranašystes – manding, iš jo slaugės, tos cheminės rudaplaukės, kuriai liežuvis neįsitenka burnoje. Šitas miestas – tikras paskalų maišas.

Pasakiau Myrai, jog aš pati sugebu pasirūpinti savo nešvariais skalbiniais: *moteriškės* aš kratysiuos, kol išgalėsiu. Atsisakau jos todėl, kad varžausi? Didžia dalimi. Nepageidauju, kad kas nors kaišiotų nosį į mano trūkumus, mano dėmes ir kvapus. Nieko neturiu prieš Myrą, nes mudvi puikiai pažįstame viena kitą. Aš esu jos kryžius: aš esu ta, kurios dėka ji atrodo tokia gera, kitų akimis žiūrint. Jai pakanka tik ištarti mano vardą ir pastatyti akis, ir jai atleidžia visas nuodėmes – jei ne angelai, tai bent jau kaimynai, kuriems nepalyginamai sunkiau įtikti.

Nesupraskite manęs neteisingai. Aš nesityčioju iš gėrio, kurį kur kas sunkiau suvokti nei blogį, nors ir viena, ir kita vienodai sudėtinga. Tačiau kartais jį nelengva pakęsti.

Apsisprendusi – ir iš anksto mėgaudamasi tuo, kaip rypuos Myra išvydusi krūvą išskalbtų ir dailiai sulankstytų rankšluosčių, taipgi mano išdidžią pergalingą šypseną, – ryžtingai ėmiausi skalbimo. Panaršiau po skalbinių pintinę, stengdamasi neįpulti vidun stačia galva, ir išgriebiau tai, ką pajėgčiau panešti, slopindama ilgesingus prisiminimus apie savo ankstesnius apatinius drabužius. (Kokie buvo gražūs! Dabar tokių jau nebesiuva – medžiaga trauktomis sagutėmis, dygsniuotų rankomis. O gal ir siuva, tik niekad jų nematau, ir, šiaip ar taip, negalėčiau jų įpirkti nei į juos įlįsti. Visi tie drabužėliai smaugti per liemenį.)

Susidėjau atsirinktus skalbinius į plastikinę pintinę ir ėmiau iš lėto, pakopa po pakopos, šonu leistis laiptais – nelyginant Raudonkepuraitė, per Požemio karalystę išsirengusi pas Močiutę. Nors, tiesą pasakius, aš pati esu Močiutė, o piktasis vilkas lindi manyje. Vis stengiasi išsigraužti.

Pirmajame aukšte – jokių keblumų. Koridorium iki virtuvės, paskiau rūsio šviesos link, baimingas nyris į šaltį ir drėgmę. Beveik tuojau pat perima nerimas. Kai kurie namo kampeliai, kitados lengvai sušnekami, dabar pasidarė klastingi: pakeliami langai panašūs į spąstus, kiekvieną akimirką pasirengę kirsti man per rankas, kopėtėlės grasinasi virsti, viršutinės indaujos lentynos su grėsmingai pasvirusiais stikliniais indais atrodo lyg užmaskuota bomba. Vidury rūsio laiptų staiga susivokiu, jog man nereikėjo rizikuoti. Laiptai pernelyg statūs, prieblanda pernelyg tiršta, tvaikas pernelyg šiurpus, tarytum ką tik čia būtų prikrėsta šlapio cemento meistriškai nunuodytam sutuoktiniui palaidoti. Apačioje ant aslos slūgso tamsos klanas, gilus, žvilgantis ir drėgnas kaip tikras klanas. Galbūt tai buvo tikras klanas; galbūt pro aslą prasimušė upė, kaip esu mačiusi rodant per televizijos orų kanalą. Bet kada gali atsitikti taip, jog vienas kuris keturių gaivalų ištrūks iš savo vietos: iš žemės išsiverš ugnis, pro ausis prašniokš skysčiu virtusi žemė, oras smogs kaip uola, nuplėšdamas stogą virš tavo galvos. O kodėl neprasidėjus potvyniui?

Išgirdau kažkur gurguliuojant – gal savyje, o gal ir ne; ūmai perėmė tokia bąimė, jog širdis apmirė krūtinėje. Žinojau, jog van-

duo – iliuzija, regėjimo, klausos arba proto apgaulė; tiek to, verčiau nebelipti apačion. Pastačiau skalbinius ant rūsio laiptų, palikau ten. Gal vėliau jų grįšiu, o gal ir ne. Kas nors pasirūpins. Gal Myra čiaupydama lūpas. Aš pasidaviau, dabar buvau linkusi susitaikyti su įperšama *moteriške*. Apsisukau, kone apvirtau, įsitvėriau turėklo; paskiau vargais negalais iškopiau, ant kiekvienos pakopos stodamasi abiem kojomis, kol galiausiai atsidūriau saugioje kasdienėje virtuvės šviesoje.

Už lango buvo pilka, ir dangų, ir akytą susenusį sniegą klojo įprasta negyva pilkuma. Įjungiau elektrinį virdulį; netrukus pasigirdo garo lopšinė. Kai tau ima rodytis, jog tavimi rūpinasi daiktai, o ne priešingai, – vadinasi, tavo dainelė sudainuota. Vis dėlto man pasidarė lengviau.

Užsiplikinau arbatos, atsigėriau, paskiau išploviau puodelį. Šiaip ar taip, vis dar sugebu susiplauti indus. Pastačiau puodelį ant lentynos šalia kitų, močiutės Adelijos ranka išpaišytų: lelijos šalia lelijų, žibuoklės šalia žibuoklių, kiekvienas piešinys skyrium. Mano indaujos bent jau nesujauktos. Tačiau man nėjo iš galvos skalbiniai, niekingai pamesti ant rūsio laiptų. Visi tie skudurai, suglamžyti, suniurkyti, kaip baltos išnaros. Beje, ne visai baltos. Tam tikras liudijimas: balti puslapiai, kuriuos iškeverzojo mano kūnas – paliko paslaptingus ženklus, iš lėto, bet nepermaldaujamai gesdamas.

Gal reikėtų pabandyti užtempti juos atgal, vėl sudėti į pintinę, ir niekas nieko neįtartų. *Niekas* reiškia Myrą.

Regis, mane bus perveikęs švaros geismas.

Geriau vėliau negu niekad, *pasakytų Rini.*

Ak, Rini! Kaip norėčiau, kad būtum čia. Grįžk ir pasirūpink manimi!

Vis dėlto ji nebegrįš. Pati turiu savimi pasirūpinti. Pasirūpinti savimi ir Lora, kaip iškilmingai jai pažadėjau.

Geriau vėliau negu niekad.

Kur aš sustojau? *Buvo žiema*. Ne, apie tai jau rašiau.

Buvo pavasaris. Tūkstantis devyni šimtai trisdešimt šeštųjų metų pavasaris. Tai buvo tais metais, kai viskas pradėjo griūti. Tiesą pasakius, griuvo, kaip griuvę, tik daug greičiau negu anksčiau.

Tais metais atsižadėjo sosto karalius Edvardas; meilė jam pasirodė brangesnė už garbėtrošką. Ne. Vindzoro kunigaikštienės garbėtroška jam pasirodė brangesnė už savąją. Kaip tik tai žmonės ir prisimena. Ir prasidėjo pilietinis karas Ispanijoje. Tačiau visa tai atsitiko po kelių mėnesių. Kuo buvo ypatingas kovas? Kažkuo. Per pusryčius Ričardas šnarina savo laikraštį prie stalo ir sako: *Vadinasi, jis ryžosi.*

Tą dieną mudu pusryčiavome vieni du. Lora pusryčiaudavo su mumis tik savaitgaliais, tačiau ir tada stengdavosi to išvengti kaip įmanydama, dėdamasi, jog ilgai miega. Šiokiomis dienomis ji pusryčiaudavo pati viena virtuvėje, nes turėdavo eiti į mokyklą. Ar veikiau ne viena: su ja būdavo ponia Mergatroid. Paskiau ponia Mergatroid ją nuveždavo į mokyklą ir parveždavo namo, nes Ričardas nenorėjo, kad ji grįžtų pėsčiomis. Tiesą pasakius, jis bijojo, kad ji nenueitų blogais keliais.

Antradieniais ir ketvirtadieniais ji pietaudavo mokykloje, o paskiau imdavo fleitos pamokas, nes buvo privaloma groti kokiu nors muzikos instrumentu. Ji bandė mokytis skambinti fortepijonu, bet nieko doro neišėjo. Kaip ir violončele. Mokytojai mums skundėsi, jog Lora nemėgsta daryti pratimų, nors kartais vakarais turėdavome progą mėgautis gailiomis, nedarniomis jos fleitos aimanomis. Regis, ji tyčia gaudydavo gaidį.

– Aš su ja pasikalbėsiu, – sakydavo Ričardas.

– Mums nėra ko per daug skųstis, – atsakydavau. – Ji juk daro tai, ko tu reikalauji.

Lora jau nebedraskydavo akių Ričardui. Tačiau iškart išeidavo, kai tik jis pasirodydavo kambaryje.

Grįžkime prie rytinio laikraščio. Kadangi Ričardas jį laikė tarp mudviejų, galėjau perskaityti antraštes. *Jis* buvo Hitleris, įsiveržęs į Reino sritį. Nepaisydamas draudimų, jis pažeidė sutartis, peržengė sieną. *Ką gi*, tarė Ričardas, *viskas buvo aišku kaip dieną, tačiau visi pasijuto užklupti iš netyčių. Jis jiems nušluostė nosį. Mitrus tipas. Mato, kur trumpa. Nepraleidžia geros progos. Reikia tai pripažinti.*

Aš sutikau, bet nesiklausiau. Tik nesiklausydama jo ištisus mė-

nesius sugebėdavau išlaikyti pusiausvyrą. Man reikėjo atsiriboti nuo aplinkinių garsų: kaip lyno akrobatas, einantis virš Niagaros krioklio, turėjau susivaldyti ir nesižvalgyti aplink, kad nepaslysčiau. Ką kita gali daryti, kai tai, apie ką galvoji ištisą dieną, taip toli nuo to gyvenimo, kurį tariesi gyvenanti? Pradedant tuo, kas puikuojasi priešais tave ant stalo: tą rytą tai buvo vaza, o joje – Vinifredės atsiųstas baltutėlis kaip popierius šiltnamio narcizas. *Kaip miela šiuo metų laiku,* sako ji. *Kaip kvepia. Kaip vilties dvelksmas.*

Vinifredė laikė mane nekenksminga. Kitaip tariant, ji laikė mane puskvaiše. Vėliau – po dešimties metų – paskambinusi man telefonu, nes daugiau mudvi nebesusitikdavome, ji pasakė:

– Aš maniau, jog tu kvaila, bet tu tikra bjaurybė. Tu visada mūsų neapkentei, nes tavo tėvas subankrutavo ir padegė savo fabriką, ir todėl tu laikei akmenį užantyje.

– Ne jis padegė, – atsakiau. – Ričardas. Ar bent jau tuo pasirūpino.

– Bjaurus melas. Tavo tėvas paskutines kelnes nusimovė, ir jeigu nebūtų buvusios apdraustos fabriko sienos, būtumėte nuogi pliki pasilikę! Mes ištraukėme judvi iš bėdos, tave ir tavo paikšę sesutę! Jeigu nebūtume jūsų pasigailėję, būtumėte šliaužiojusios gatvėmis, užuot subines sirpinusios kaip lepūnėlės, kokiomis išaugote. Jums viską reikėdavo paduoti ant lėkštelės, jums niekada nereikėdavo nė pirštelio pakrutinti, jūs neparodėte nė menkiausio dėkingumo Ričardui. Jūs niekada nesiteikėte bent kuo jam padėti, nė kartelio, niekada!

– Aš dariau tai, ko jūs pageidavote. Laikiau liežuvį sukandusi. Aš šypsojausi. Buvau parodinė lėlė. Tačiau su Lora per toli nuėjote. Jam reikėjo palikti Lorą ramybėje.

– Judvi giežėte apmaudą, giežėte, giežėte! Naudojotės mūsų geru ir negalėjote to pakęsti. Jums knieste knietė jam atkeršyti! Judvi jį nužudėte, sakytum prikišote revolverį prie kaktos ir nuspaudėte nuleistuką.

– O kas tuomet nužudė Lorą?

– Gerai žinai, kad ji pati nusižudė.

– Tą patį galėčiau pasakyti apie Ričardą.

– Šlykštus melas! Šiaip ar taip, Lora buvo tikra pusgalvė. Nesuprantu, kaip tu galėjai patikėti bent vienu jos žodeliu apie Ričardą ir visa kita. Nė vienas sveiko proto žmogus to nebūtų padaręs!

Neturėdama ko pridurti, mečiau ragelį. Tačiau nieko negalėjau jai padaryti, nes tuo metu ji turėjo įkaitę. Ji globojo Emę.

Tūkstantis devyni šimtai trisdešimt šeštaisiais metais ji dar buvo gana maloni ir rūpinosi manimi. Tampydavosi mane iš vieno renginio į kitą – į jaunųjų partijos rėmėjų susirinkimus, politinio pobūdžio vakarus, tokius ir tokius komitetus, – pasodindavo mane ant kėdės ar kur nors kamputyje ir puldavo bendrauti, kaip priklauso. Dabar aš suprantu, jog apskritai niekas jos nemėgdavo, tik pakęsdavo, nes ji buvo turtinga ir nenuilstamai veikli: diduma to sluoksnio moterų džiaugdavosi galėdamos Vinifredei perleisti didžiąją darbo dalį.

Kartais viena kuri, prisėdusi prie manęs, sakydavo, jog pažinojo mano močiutę – arba, jei būdavo jaunesnė, jog būtų norėjusi su ja susitikti anais auksiniais laikais prieš Didįjį karą, kai dar gyvavo tikroji elegancija. Tai buvo slaptažodis: girdi Vinifredė *prasisiekėlė* – naujaturtė, prasto skonio, akiplėša, – ir man priderėtų ginti tikrąsias vertybes. Miglotai šypsodamasi atsakydavau, jog močiutė mirė man dar negimus. Kitaip tariant, jos galinčios nesitikėti, kad aš imsianti priešintis Vinifredei.

Kaip sekasi jūsų šauniajam vyrui? – klausdavo jos. *Kada išgirsime didžiąją naujieną?* Tai būdavo užuomina į Ričardo politinę karjerą, faktiškai dar neprasidėjusią, bet jau aiškiai numanomą.

Ak, nusišypsodavau aš, *man rodos, aš pirma ją išgirsiu*. Aš tuo netikėjau; man rodės, jog išgirsiu ją paskutinė.

Mudviejų – Ričardo ir mano – gyvenimas pakrypo ta vaga, kuria, kaip tikėjausi, plauks iki paskutinės dienos. Ar veikiau buvo du gyvenimai, dieninis ir naktinis: jie iš esmės skyrėsi vienas nuo kito ir nekito. Ramybė, tvarka, viskas savo vietoje, kiekvienas menkniekis diegiamas su derama ir sankcionuota prievarta, lyg sunkiu grubiu batu mušant taktą į kilimine danga užklotas grindis. Kiek-

vieną rytą aš prausdavausi po dušu, nusiplaudama nakties apnašą, nusivalydama pomadą, kuria Ričardas tepdavosi plaukus, savotišką brangų ir kvapnų briliantiną. Jis apeidavo visą kūną.

Ar jis kreipdavo dėmesį į tai, kad aš abejinga jo naktiniams išpuoliams, netgi jais bjauriuosi? Anaiptol. Visose gyvenimo srityse jis labiau vertindavo nukariavimą nei bendradarbiavimą.

Kartais – vis dažniau laikui bėgant – pasitaikydavo mėlynių, kurios iš pradžių būdavo violetinės, paskiau mėlynos, paskiau gelsvos. Stačiai nuostabu, kaip greitai man atsiranda mėlynės, šypsodamas sakydavo Ričardas. Tik prisilieti, ir viskas. Niekad nematęs tokios moters, kuriai taip greitai atsirastų mėlynės. Tikriausiai todėl, kad aš tokia jauna ir gležna.

Jį masinte masindavo šlaunys, nematomos kūno vietos. Tai, kas matoma, galėjo pakenkti jo geram vardui.

Kartais man būdavo toks įspūdis, jog tos žymės ant mano kūno buvo savotiškas kodas, tolydžio pražystantis ir vėl išblunkantis, sakytum simpatinis rašalas, prikišus žvakę. Tačiau jeigu tai buvo kodas, kas tuomet turėjo jo raktą?

Aš buvau smėlis, aš buvau sniegas – išrašinėtas, nuvalytas, vėl prirašinėtas, užglostytas paviršius.

Pelenininė

Vėl buvau pas gydytoją. Mane nuvežė Myra savo automobiliu: po atlydžio vėl paspaudė šaltis, užsitraukė plikledis, ir, pasak jos, man būtų buvę per slidu eiti pėsčiai.

Gydytojas išbarškino man šonus, nekukliai pasiklausė širdies, suraukė antakius, vėl nutaisė abejingą išraišką ir tuomet – iš anksto apgalvojęs klausimą – pasiteiravo, kaip jaučiuosi. Man regis, jis kažką pasidarė su savo plaukais; anksčiau viršugalvis buvo labiau praplikęs. Gal prisiklijavo dirbtinių sruogų? Ar dar blogiau – persodino plaukus? Aha, pagalvojau. Nors ir bėgioji, nors ir esi plaukuotomis kojomis, priešaky jau šmėkšo senatvės šmėkla. Netrukus imsi gailėtis, kad deginaisi saulėje. Tavo veidas bus panašus į subinę.

Šiaip ar taip, jis buvo užgauliai sąmojingas. Bent jau nesakė: *Kaip šiandien laikomės?* Jis niekada nesako *mes*, kaip kiti jo kolegos: supranta, koks svarbus pirmas vienaskaitos asmuo.

– Aš prastai miegu, – tariau jam. – Per daug sapnuoju.

– Jeigu sapnuojate, vadinasi, ir miegate, – tarė jis, bandydamas nevykusiai juokauti.

– Jūs suprantate, ką aš turiu galvoje, – šaltai atsakiau. – Tai visai kas kita. Aš pabundu nuo sapnų.

– Ar geriate kavos?

– Ne, – pamelavau.

– Tikriausiai sąžinė graužia.

Jis rašė receptą, be abejo, skyrė placebo piliulių. Kikeno pats sau vienas: manė, jog tai geras pokštas. Sulaukus tam tikro am-

žiaus, sukaupta gyvenimo išmintis gręžiasi prieš mus; sendami daromės naivesni, bent jau kitų akimis žiūrint. Žvelgdamas į mane, gydytojas mato iškvėšusią senučiukę, kuri dėl to niekuo dėta.

Man esant gydymo šventovėje, Myra sėdėjo laukiamajame sklaidydama senus žurnalus. Išplėšė straipsnį apie tai, kaip kovoti su stresu, ir dar vieną apie žalių kopūstų naudą sveikatai. Tai man, pareiškė ji džiaugdamasi savo neįkainojamais *trouvailles**. Ji amžinai ieško man ligų. Mano kūno sveikata jai rūpi ne ką mažiau negu dvasia: ji ypač reiškia pretenzijas į mano vidurius.

Paaiškinau jai, kad vargu ar man gresia stresas, nes tuštumoje nebūna stresų. Na, o nuo žalių kopūstų taip pučia vidurius, jog atrodau kaip nusprogusi karvė, taigi aš pasistengsiu apsieiti be tos naudos sveikatai. Pridūriau, jog anaiptol nepageidauju visą gyvenimą ar bent jau tiek, kiek man liko, dvokti kaip raugintų kopūstų statinė ir tratėti lyg iškleręs sunkvežimis.

Paprastai užtenka kelių nepadorių užuominų apie kūno funkcijas, kad Myra nutiltų. Ji važiavo iki pat namų netardama nė žodžio, o jos lūpose buvo sustingusi tarytum gipsinė šypsena.

Kartais man būna gėda.

Grįžkime prie darbo, kurį turiu po ranka. *Po ranka* labai tinka šiuo atveju: kartais man toks įspūdis, jog ranka rašo pati savaime ir aš čia niekuo dėta; jog mano ranka gyvena pati viena ir gyvens netgi nukirsta kaip užbalzamuotas, magiškas Egipto fetišas arba kaip džiovintos triušio letenėlės, kurias kai kurie vyrai pasikabina automobilyje ant veidrodėlio, kad nuo jų nenusisuktų laimė. Nors mano pirštai suriesti artrito, ranka pastaruoju metu neįprastai judri, lyg į dilgėles įkišta. Be jokios abejonės, ji prirašė daugybę tokių dalykų, kokių neturėtų teisės iškloti popieriuje, jeigu tai būtų pasverta mano blaivaus proto.

Skleiskime lapus, skleiskime lapus. Kur aš sustojau? Tūkstantis devyni šimtai trisdešimt šeštųjų metų balandį.

* *Radiniais* (pranc.).

Balandžio mėnesį mums paskambino Šv. Cecilijos mokyklos, kur mokėsi Lora, direktorė. Pasakė, jog norinti pasitarti dėl Loros elgesio. Tokiu klausimu esą ne per geriausia kalbėtis telefonu.

Ričardas buvo labai užsiėmęs. Jis pasiūlė, kad su manimi važiuotų Vinifredė, bet aš atsakiau, jog esu tikra, kad tai koks menkniekis, kad aš pati viena susitvarkysiu ir kad duosiu jam žinią, jei bus kas nors svarbaus. Susitariau susitikti su direktore – nepamenu, kuo ji buvo vardu. Apsirengiau taip, kad tikėjausi įvaryti jai baimės ar bent priminti Ričardo padėtį ir įtaką: man regis, vilkėjau ernena apsiuvinėtu kašmyriniu paltu – per šiltu tokiu metų laiku, bet užtat impozantišku, – ant galvos turėjau skrybėlaitę, papuoštą negyvu fazanu ar bent viena kita jo dalimi. Sparnais, uodega ir galva su raudonais stiklo karoliukais vietoj akių.

Direktorė buvo žilstelėjusi moteriškė, panaši į kabyklą, – kaulai ir oda, aptempti iš pažiūros šlapiu audiniu. Ji sėdėjo savo kabinete, užsibarikadavusi ąžuoliniu rašomuoju stalu, iš siaubo iki pat ausų įgūžusi galvą į pečius. Prieš metus ir aš būčiau jos išsigandusi ne ką mažiau negu ji manęs ar veikiau to, kam aš atstovavau: storam pinigų maišui. Tuomet jau buvau išmokusi pasitikėti savimi. Stebėjusi puikuojančią Vinifredę, mėgdžiojusi ją. Jau mokėjau atlaužti vieną antakį.

Ji nervingai nusišypsojo atidengdama plačius pageltusius dantis, panašius į eilę grūdų pusiau apgraužtoje kukurūzų burbuolėje. Pagalvojau, ką galėjo iškrėsti Lora: tikriausiai ką nors rimta, kitaip šita moteriškė nebūtų taip sudirgusi, kad išdrįstų stoti akis į akį su nesamu Ričardu ir jo neregima galia.

– Man regis, mes nebegalėsime toliau rūpintis Lora, – tarė ji. – Mes dėjome visas pastangas ir puikiai suvokiame, jog esama lengvinančių aplinkybių, tačiau mes turime galvoti ir apie kitus mokinius, o Lora, man regis, jiems daro labai blogą įtaką.

Tuomet jau buvau įsisąmoninusi, kaip svarbu leisti kitiems žmonėms išsikalbėti.

– Man labai galia, bet aš nesuprantu, ką jūs turite galvoje, – pareiškiau beveik nekrutindama lūpų. – Kokios lengvinančios aplinkybės? Kokia bloga įtaka?

Sėdėjau susidėjusi rankas ant kelių, aukštai iškėlusi galvą ir truputį palenkusi į šoną – pačia geriausia poza, dėvint skrybėlaite su fazanu. Tikėjausi, kad ji pasijus stebima ne dviejų, bet keturių akių. Nors ir turėjau turtinį pranašumą, ji pranoko mane amžiumi ir padėtimi. Kabinete buvo karšta. Aš paguldžiau paltą ant kėdės atlošo, bet vis dėlto plaukiau prakaitu kaip uosto krovikas.

– Ji abejoja Dievu per tikybos pamokas, sakyčiau, vienintelės, kuriomis, regis, bent kiek domisi, – tarė ji. – Ji nuėjo taip toli, jog parašė rašinį, pavadintą „Ar Dievas meluoja?“ Išmušė iš vėžių visą klasę.

– Ir kokią išvadą ji padarė? – paklausiau. – Apie Dievą?

Labai nustebau, nors to neparodžiau: maniau, jog Loros domėjimasis Dievu sumažėjo, bet pasirodė, jog ne.

– Ji atsakė teigiamai.

Direktorė įbedė akis į stalą, ant kurio gulėjo atskleistas Loros rašinys.

– Štai čia ji cituoja Pirmąją Karalių knygą, dvidešimt antrąjį perskyrimą, kuriame Dievas apgauna karalių Ahabą: „Taigi štai Viešpats įdėjo melagę dvasią į šių visų tavo pranašų lūpas“. Lora daro išvadą, jog jeigu Dievas tai padarė vieną kartą, kaip mes galime būti tikri, kad jis to nedarė daugiau, ir kaip mes galime atskirti netikras pranašystes nuo tikrų?

– Ką gi, šiaip ar taip, logiška išvada, – tariau. – Lora išmano savo Bibliją.

– Galimas daiktas, – suirzusi pritarė direktorė. – Ir Šėtonas gali cituoti Šventąjį Raštą savo teiginiams paremti. Dėstydama toliau ji tvirtina, jog Dievas, nors ir meluoja, niekada nesukčiauja – visada siunčia tikrą pranašą, tačiau žmonės jo neklauso. Jos nuomone, Dievas – tai lyg radijo diktorius, o mes – sugedę radijo aparatai. Man toks palyginimas atrodo mažų mažiausiai nepagarbus.

– Lora nėra linkusi rodyti nepagarbos, – atrėmiau. – Bent jau Dievui.

Direktorė dėjosi neišgirdusi mano žodžių.

– Svarbu ne tiek savotiški argumentai, kiek tai, kad ji apskritai iškėlė aikštėn šitą klausimą.

– Lora viskuo domisi ir nori viską žinoti, – tariau. – Ji domisi svarbiais dalykais. Man regis, jūs neimsite ginčyti, jog Dievas yra vienas svarbiausių dalykų. Nesuprantu, kodėl, jūsų manymu, ji daro blogą įtaką.

– Taip mano visi kiti moksleiviai. Jiems atrodo, kad ji trokšta... na, išsiskirti iš kitų. Kad ji stengiasi paneigti pripažintus autoritetus.

– Kaip darė Kristus, – atsakiau, – ar bent jau tuo metu kai kas taip galvojo.

Ji nepareiškė, jog turėtų būti aišku, kad tai, kas galbūt dera Kristui, anaiptol nedera šešiolikmetei merginai.

– Jūs tikrai nesuprantate, – pridūrė ji.

Susidomėjusi žiūrėjau, kaip ji grąžo rankas, nes niekada to nebuvau mačiusi.

– Visos mano, kad ji... mano, kad ji *keista*. Bent jau kai kurios moksleivės. Kitos įsitikinusios, kad ji bolševikė. Visos kitos mano, kad ji savotiška. Šiaip ar taip, ji traukia dėmesį, ir anaiptol ne iš gerosios pusės.

Aš supratau, kur ji kreipia kalbą.

– Man anaiptol neatrodo, kad Lora keista, – atrėmiau.

– Labai sunku pasakyti!

Netardamos nė žodžio, akimirką mudvi žiūrėjome viena į kitą per rašomąjį stalą.

– Žinote, ji turi šalininkių, – su tam tikru pavydu tarė direktorė.

Ji palaukė, kol suvirškinsiu tą informaciją, ir kalbėjo toliau:

– Taip pat ji per dažnai atsiprašo nuo pamokų. Aš suprantu, kad reikia rūpintis sveikata, bet...

– Rūpintis sveikata? – paklausiau. – Lorai visiškai nereikia rūpintis sveikata.

– Na, man rodos, turint galvoje visus jos ėjimus pas gydytojus...

– Pas gydytojus?

– Argi jūs neprašėte jos išleisti?

Ji ištraukė pluoštą laiškų. Aš atpažinau laiškinį popierių: tai buvo mano popierius. Permečiau juos akimis: aš jų nerašiau, bet visi buvo pasirašyti mano vardu.

– Aišku, – tariau imdama ernena apsiuvinėtą kašmyrinį paltą ir rankinuką. – Aš pasikalbėsiu su Lora. Ačiū, kad malonėjote skirti man tiek laiko.

Pamojau pirštų galiukais. Buvo savaime aišku, jog Lorą teks atsiimti iš tos mokyklos.

– Mes stengėmės, kiek įmanydami, – tarė vargšelė.

Ji kone verkė. Dar viena panelė Ragana. Vargo bitelė, pilna gerų ketinimų, bet nevykėlė. Ne iš tų, kurios įstengtų galynėtis su Lora.

Tą vakarą, kai Ričardas paklausė, kaip pasisekė pasikalbėti su direktore, papasakojau, jog Lora daro neigiamą įtaką klasės draugėms. Užuot supykęs, jis prapliupo juoktis, kone žavėdamasis Lora. Pareiškė, jog Lora kieta. Ir pridūrė, jog maištingumo dvasia liudija žmogų esant sumanų ir tvirto būdo. Jis prisipažino, kad jis pats nekentė mokyklos ir kad mokytojai nuo jo gerokai prisikentėjo. Pagalvojau, jog tai neturi nieko bendra su Lora, bet nieko nepasakiau.

Neužsiminiau nė apie suklastotus raštelius: abu galus užriestų. Viena – erzinti mokytojus, tačiau bėgti iš pamokų – visai kas kita. Tai jau atsidavė prasižengimu.

– Nereikėjo tau padirbinėti mano rašto, – tariau Lorai, kai likome vienos dvi.

– Juk negalėjau padirbinėti Ričardo rašysenos. Ji labai skiriasi nuo mudviejų. Tavišką padirbti kur kas lengviau.

– Raštas – asmeninis dalykas. Tai lyg vagystė.

Akimirką ji atrodė susisielojusi.

– Atleisk man. Aš tik pamėgdžiojau tavo rašyseną, nieko bloga negalvodama. Nemaniau, kad tu supyksi.

– Man regis, beprasmiška klausinėti, kodėl tu taip pasielgei, ar ne?

– Aš niekad neprašiau, kad siųstumėte mane į tą mokyklą, – atsakė Lora. – Aš joms patikau ne ką daugiau negu jos man. Jos rimtai į mane nežiūrėjo. Jos nerimtos. Jei man reikėtų eiti ten visą laiką, tikrai neištverčiau.

– Ką tu darydavai pabėgusi iš pamokų? – paklausiau. – Kur tu eidavai?

Man sukėlė nerimą mintis, kad ji galėjo su kuo nors susitikti – su kokiu nors vyru. Ji jau buvo tokio amžiaus.

– Et, šen bei ten, – atsakė Lora. – Eidavau į miesto centrą arba sėdėdavau parke ant suoliuko ir panašiai. Arba stačiai eidavau pasivaikščioti. Keliskart mačiau tave, bet tu manęs nepastebėjai. Man regis, tu ėjai apsipirkti.

Pajutau, kaip kraujas užšąla gyslose, paskiau man pasirodė, jog dūstu: lyg ranka gerklę sugniaužė baimė. Ko gero, išbalau.

– Kas tau? – paklausė Lora. – Tau negera?

Gegužės mėnesį *Berengerijos* laivu plaukėme į Angliją, o grįžome į Niujorką *Karaliene Marija*, pačiu didžiausiu ir prabangiausiu transatlantiniu laineriu, bent jau taip buvo rašoma brošiūrose, išvykusiu į savo pirmąją kelionę. Pasak Ričardo, tai buvo amžiaus įvykis.

Su mumis keliavo Vinifredė. Ir Lora. Tokia kelionė išeisianti jai į naudą, tvirtino Ričardas: netikėtai palikusi mokyklą, ji tarytum sumenko, suvyto ir nebežinojo kur dėtis. Kelionė būsianti jai pamokoma, tikrai naudinga tokio būdo merginai kaip ji. Šiaip ar taip, vargu ar galėjome palikti ją vieną namie.

Domėjimasis *Karaliene Marija* neslūgo. Žurnalistai aprašė ir nufotografavo kiekvieną jos sprindį, nes ji buvo išgražinta iš pagrindų, apšviesta dienos šviesos lempomis, visur – plastikinės plokštės, kolonos su kaneliūromis, kleviniai apkalai, vien brangiausia apdaila. Nesvarbu, jog laivas plūduriavo kaip rąstas ir jog virš pirmosios klasės buvo antrosios klasės denis, ir jog negalėjai žengti nė žingsnio, kad iš viršaus į tave nevėpsotų bepinigiai žiopliai, užsikvempę ant turėklų.

Pirmąją dieną sirgau jūrlige, bet vėliau viskas ėjo kuo puikiausiai. Buvo rengiami šokių vakarai. Tuomet jau mokėjau šokti – gana neblogai, nors ne per geriausiai. (*Nieko nedaryk geriausiai*, sakydavo Vinifredė, *bus toks įspūdis, jog stengiesi.*) Šokau ne vien su Ričardu, bet ir su kitais vyrais – jo verslo partneriais, vyrais, su kuriais mane jis supažindindavo. *Paglobokite mano Airisę*, sakydavo šypsodamasis ir plekšnodamas jiems per ranką. Kartais jis šokda-

vo su kitomis moterimis, savo pažįstamų žmonomis. Kartais dingdavo parūkyti ar pasivaikščioti denyje, bent taip man pasisakydavo. Aš, priešingai, manydavau, kad jis nepatenkintas arba turi rūpesčių. Išnykdavo iš akių visai valandai. Paskiau grįžęs atsisėsdavo prie mūsų stalo ir žiūrėdavo, kaip palyginti neblogai šoku, o aš svarstydavau, ar jau seniai jis ten sėdi.

Mano galva, jis buvo prastai nusiteikęs, nes kelionė vyko ne taip, kaip jis buvo numatęs. Negalėjo užsisakyti pietų *Verandah Grille*, nesusitiko su žmonėmis, su kuriais norėjo susitikti. Savo išmintame kieme jis buvo didelis ponas, tačiau *Karalienės Marijos* laive, tiesą pasakius, – visai menkas ponas. Ir Vinifredė buvo nedidelė ponia: bergždžiai ji švaistė jėgas, puikuodamasi savo žvitrumu. Ne kartą pastebėjau, kaip ji nedrąsiai gretinasi prie kai kurių damų ir veikiai traukiasi gavusi per nosį. Kiekvienąsyk ji grįždavo pabrukusi uodegą prie, jos žodžiais tariant, „mūsų gaujos“, tikėdamasi, jog niekas nieko nepastebėjo.

Lora nešoko. Šokti ji nemokėjo, ir tas jai nė kiek nerūpėjo; be kita ko, ji buvo dar labai jauna. Po pietų ji užsirakindavo savo kajutėje, pasisakiusi, jog skaito. Trečiąją kelionės dieną per pusryčius ji pasirodė užtinusiomis ir paraudusiomis akimis.

Kiek vėliau po pusryčių nuėjau pasižiūrėti, ką ji veikia. Radau ją denyje – gulėjo šezlonge iki ausų įsisupusi į pledą, vangiai stebėdama, kaip keli žaidėjai mėto žiedus į taikinį. Atsisėdau greta jos. Pro šalį praėjo jauna raumeninga moteris rudomis įdegusiomis kojomis, vedina septyniais šunimis, kiekvienu ant atskiro pasaitėlio; nors buvo gana vėsu, ji mūvėjo šortais.

– Ir aš galėčiau gauti tokį darbą, – tarė Lora.

– Kokį darbą?

– Šunis vedžioti, – tarė ji. – Kitų šunis. Man patinka šunys.

– Tau nepatiktų jų šeimininkai.

– Aš nevedžiočiau šeimininkų.

Ji buvo su tamsiais akiniais nuo saulės, bet virpėjo.

– Kas nors negerai? – paklausiau.

– Viskas gerai.

– Toks įspūdis, jog tave krečia šiurpas. Man regis, tu sergi.

– Man nieko nėra. Nesijaudink.

– Savaime suprantama, jog man neramu.

– Tau nėra ko rūpintis. Man jau šešiolika. Aš pati žinau, ar sergu.

– Aš pažadėjau tėčiui tavimi rūpintis, – šaltai pareiškiau aš. – Ir mamai.

– Kvaila buvai, kad pažadėjai.

– Be abejo. Bet aš buvau jauna, nesupratau, ką darau. Štai ką reiškia jaunystė.

Lora nusiėmė tamsius akinius, bet nepažvelgė į mane.

– Kitų pažadai man nerūpi – aš čia niekuo dėta. Tėtis nusikratė manęs užkraudamas tau ant sprando. Jam niekad protas nenešė, ką daryti su manimi – su mumis. Jis mirė, jiedu abu mirė, taigi neverta kvaršinti galvos. Aš tave atleidžiu nuo duoto žodžio. Esi laisva.

– Lora, kas tau?

– Nieko, – atsakė ji. – Bet kiekvieną sykį, kai tik aš noriu pamąstyti – galus suvesti su galais, – tu pareiški, kad aš sergu, ir pradedi mane graužti. Tai mane varo iš proto.

– Tu klysti, – atrėmiau. – Aš stengiuosi kiek įmanydama, aš tau netrukdau apsvarstyti visus už ir prieš, aš darau viską, kas įmanoma, kad tik tau...

– Liaukis, – tarė ji. – Žiū, koks kvailas žaidimas! Nesuprantu, kodėl jie vadina tai mėtymu į taikinį?

Pagalvojau, jog atsiveria senos žaizdos – gedulas, Avilionas ir visa tai, kas ten nutiko. Ar galbūt ji vis dar pina svajonių vainikus apie Aleksą Tomą? Reikėjo daugiau ją pakamantinėti, reikėjo neatlyžti, tačiau abejoju, jog netgi tada ji būtų man pasisakiusi, kas iš tikrųjų graužia jai širdį.

Be Loros, iš tos kelionės labiausiai įsiminė visuotinis glemžimas visame laive tą dieną, kai atplaukėme į uostą. Viskas, kas buvo paženklinta *Karalienės Marijos* vardu ar monograma – laiškinis popierius, stalo sidabras, rankšluosčiai, muilinės, visokie reikmenys, viskas, kas nebuvo grandine prirakinta prie grindų, – dingo

rankinukuose arba lagaminuose. Kai kas netgi išsuko čiaupų rankenėles, išplėšė mažesnius veidrodžius ir durų rankenas. Pirmosios klasės keleiviai pasirodė besą plėšriausi; tačiau argi reikia sakyti, jog turčiai visada būna didžiausi kleptomanai.

Kokia viso to glemžimo pagrindinė priežastis? Suvenyrai. Tiems žmonėms reikėjo kokio nors daiktelio, kad jie galėtų prisiminti patys save. Keistas dalykas ta suvenyrų medžioklė: *dabartis* tampa *praeitimi* netgi tada, kai ji vis dar tebėra dabartis. Nesi tikras, jog tikrai ten buvai, tad nudžiauni įrodymą ar ką nors kita, ką klaidingai palaikai liudijimu.

Aš pati nudžioviau peleninę.

Žmogus liepsnojančia galva

Vakare išgėriau vieną gydytojo prirašytų tablečių. Žinia, užmigau kuo puikiausiai, bet ir vėl sapnavau, ir sapnas buvo ne ką geresnis už tuos, kurie lankydavo be jokių vaistų.

Stovėjau Aviliono prieplaukoje, apačioje lyg žvangučiai dzingsėjo suskilęs žalsvas upės ledas, bet aš buvau be žieminio palto – vien drugeliais išmarginto kartūno suknele. Ir su ryškiaspalvių – raudonų kaip pomidoras, nuodingai violetinių – plastikinių gėlių skrybėlaite, iš vidaus apšviesta mažyčių elektros lempučių.

Kur manoji? – sušuko Lora penkiametės mergaitės balsu. Nuleidau į ją akis, bet mudvi jau nebebuvome vaikai. Lora buvo susenusi kaip ir aš; jos akys buvo mažytės kaip razinos. Persigandusi pabudau iš miegų.

Buvo trečia valanda nakties. Palaukiau, kol nustos protestuoti mano širdis, paskiau apgraibomis nulipau laiptais apačion ir užsikaičiau pieno. Be reikalo taip aklai pasiklioviau tabletėmis. Negalima taip pigiai atsipirkti nuo sąmonės.

Tačiau važiuojam toliau.

Išlipę iš *Karalienės Marijos*, tris dienas praleidome Niujorke. Ričardui reikėjo užbaigti kai kuriuos reikalus; jis pasakė, jog mes galinčios apžiūrėti miestą,

Lora nenorėjo eiti pažiūrėti *Rockettes* grupės šokėjų nei lipti į Laisvės statulą ar ant *Empire State Building* stogo. Taip pat nenorėjo eiti apsipirkti. Norinti vaikščioti gatvėmis ir žiopsoti į vitrinas, pasakė ji, tačiau pavojinga palikti ją vieną, pareiškė Ričardas, tad

su ja ėjau aš. Ji nebuvo nenuorama – tikra atgaiva po Vinifredės, pasiryžusios būti didžiausia nenuorama pasaulyje.

Po to kelias savaites praleidome Toronte, nes Ričardui reikėjo iš naujo įeiti į vagą. Po to nuvažiavome į Avilioną. Mes ten buriuosime, pareiškė Ričardas. Iš jo tono galėjai suprasti, jog Avilione nieko kita ir neįmanoma daryti; be kita ko, jam būsią malonu paaukoti savo laiką, kad galėtų patenkinti mūsų įgeidžius. Arba, mandagiau tariant, suteikti mudviem malonumo – suteikti malonumo man ir taipgi suteikti malonumo Lorai.

Man pasirodė, jog jis ėmė žiūrėti į Lorą lyg į kokią mįslę – mįslę, kurią jis privalo įminti. Kartais iš netyčių užklupdavau jį stebeilijant į Lorą beveik lygiai taip pat, kaip jis stebeilydavo į biržos puslapius – stengdamasis sugalvoti kokį būdą, kelią, pirmą žingsnį, kokią gudrybę, priemonę tikslui pasiekti. Jo požiūriu, viską galima pasiekti. Pasiekti arba nupirkti. Jis troško turėti Lorą savo valioje, laikyti ją po padu, nors ir lengvai priminęs. Tačiau Lora nebuvo iš tų, kurias lengva paminti po padu. Tad po kiekvieno mėginimo jis likdavo bestovįs su iškelta koja nelyginant meškų medžiotojas, kuris vis dar pozuoja fotografui, nors nukautos meškos nebėra nė padujų.

Kaip Lora išsisukdavo? Priešintis jau nebesipriešindavo: dabar ji vengdavo šokti jam į akis. Ji stengdavosi atsitraukti, išsilenkti ir išmušti jį iš vėžių. Jis nesiliovė jos puolęs, tačiau visada likdavo tuščiomis rankomis.

Vienintelis dalykas, ko jis troško, tai jos pritarimo, netgi žavėjimosi. Ar stačiai dėkingumo. Ko nors panašaus. Kokią kitą merginą jis gal būtų bandęs palenkti dovanomis – perlų vėriniu, kašmyriniu megztiniu, – daiktais, kurių, kaip manoma, geidžia šešiolikmetės merginos. Tačiau jis buvo per daug protingas, kad siūlytų tokius dalykus Lorai.

Veltui darbas, sakiau aš sau viena. Jis niekada jos nesupras. Ir nieku gyvu jos nepapirks, nes neturi to, ko ji trokšta. Kad ir iš ko, kad ir su kuo kirsdama lažybų, visados būčiau Loros pusėje. Ji buvo saviškai užsispyrusi kaip ožka.

Pagalvojau, kad ji nusigriebs progos praleisti bent kiek laiko

Avilione – juk taip nenorėjo iš ten išvažiuoti, – tačiau, išgirdusi apie numatomą kelionę, atrodė abejinga. Ji nebuvo linkusi teigiamai vertinti jokių Ričardo planų, ar bent jau man susidarė toks įspūdis.

– Bent pasimatysime su Rini, – tiek tepasakė ji.

– Labai apgailestauju, bet Rini mums nebetarnauja, – tarė Ričardas. – Mums teko ją atleisti.

Kada? Ne per seniausiai. Prieš mėnesį, prieš kelis mėnesius? Ričardas išsisukinėjo. Pasak jo, būta bėdos su Rini vyru, kuris per daug gėręs. Trumpai drūtai, namo remontas nebuvęs atliktas laiku ir deramai, kiekvieno blaivaus proto žmogaus akimis žiūrint, ir Ričardas nutaręs, jog nesą prasmės mokėti gerus pinigus už tingumą ir tai, ką galima apibūdinti kaip neklusnumą.

– Jis nenorėjo, kad ji būtų ten, mums atvažiavus, – tarė Lora. – Jis žinojo, kad ji stos mūsų pusėn.

Mudvi vaikščiojome Avilione po pirmąjį aukštą. Namai atrodė sumažėję, išlikę baldai aptraukti užvalkalais, visi kiti, gremėzdiškesni, tamsesni, buvo dingę, manding, Ričardo nurodymu. Įsivaizdavau Vinifredę sakant, jog niekam nė į galvą neateitų mintis gyventi name, kur riogso bufetas, papuoštas tokiomis didžiulėmis, tokiomis neįtikėtinomis medinių vynuogių kekėmis. Oda įrištos knygos vis dar rikiavosi bibliotekos lentynose, tačiau man buvo toks jausmas, kad nebeilgai jos ten stovės. Senelio Bendžamino ir ministrų pirmininkų portretai buvo nukabinti: kas nors – ko gero, Ričardas – tikriausiai pastebėjo pastelėmis išmurzintus veidus.

Kitados Avilionas tvirtas, patvarus, nepripažįstantis jokių kompromisų, – didelis, sunkus, laiko tėkmės atneštas riedulys, nepajudinamas iš vietos, – tačiau dabar buvo nušiuręs, apgailėtinas, tarytum griuvo iš pagrindų. Jau nebeįstengė apginti savo pretenzijų.

Viskas iškrikę, apėję dulkėmis, kalbėjo Vinifredė, po virtuvę šmižinėjusios pelės, ji mačiusi pelių išmatų, taipgi šimtakojų. Tačiau vakarop traukiniu atvažiuosią Mergatroidai drauge su pora

naujų tarnų, prisidėjusių prie mūsų šeimynos, tad netrukus viskas tviskėsią kaip laivo denyje, aišku, išskyrus (ir ji nusikvatojo) patį laivą, kitaip tariant, *Undinę*. Ričardas ką tik nuėjęs stoginėn pažiūrėti. Rini ir Ronui Hinksui buvę liepta pasirūpinti, kad laivas būtų nugremžtas ir perdažytas, bet ir tai nepadaryta. Vinifredė negalinti suvokti, ko Ričardas tikisi iš tos senos geldos, – jeigu jis iš tikrųjų nori paburiuoti, verčiau tegu nuskandina tą iškaseną ir nusiperka naują jachtą.

– Man regis, jo nuomone, tas laivas siejasi su mūsų jausmais, – tariau. – Turiu galvoje mudvi. Lorą ir save.

– Ar tikrai siejasi? – saviškai šypsodama paklausė Vinifredė.

– Ne, – atsakė Lora. – Kodėl turėtų sietis? Tėtis niekada mūsų neimdavo į laivą. Tik Kelę Ficsimons.

Mes sėdėjome valgomajame; bent ilgas stalas buvo išlikęs. Pagalvojau, ką Ričardas – ar veikiau Vinifredė – nutarė daryti su Tristanu ir Izolda ir jųdviejų senamade vitražine meile.

– Kelė Ficsimons buvo atėjusi į laidotuves, – tarė Lora.

Mudvi buvome vienos dvi; Vinifredė buvo užlipusi į viršų pogulio, kurį laikė naudingu grožiui išsaugoti. Ta proga ji užsidėdavo ant akių hamamelyje sudrėkintas vatos pagalvėles, o veidą išsitepdavo brangiu žalio dumblo preparatu.

– Tikrai? Tu man nieko nesakei.

– Pamiršau. Rini buvo ant jos užpykusi.

– Už tai, kad ji atėjo į laidotuves?

– Už tai, kad neatėjo anksčiau. Buvo labai nemandagi. Išrėžė jai: „Geriau vėliau negu niekad, bet tu vis viena pasivėlinai ateiti".

– Juk ji neapkentė Kelės! Nepakęsdavo, kad ši atvažiuoja! Laikė ją kekše!

– Man regis, ji buvo per prasta kekšė, kad įtiktų Rini. Per daug tingi, jai visai nesisekė.

– Būti kekše?

– Na, Rini nuomone, ji turėjo laikytis iki galo. Turėjo bent jau būti čia, kai tėtį ištiko visos tos bėdos. Nukreipti jo mintis kita vaga.

– Ar tau Rini taip sakė?

– Nebūtinai, bet buvo aišku, ką ji turi omenyje.

– O kaip reagavo Kelė?

– Dėjosi, kad nieko nesupranta. O paskiau elgėsi taip, kaip visi elgiasi per laidotuves. Verkė ir melavo.

– Ką melavo? – paklausiau.

– Sakė, jog tėtis buvęs nuostabus, nuostabus žmogus, nors ji ir ne visada pritardavusi jo politinėms pažiūroms. Kaip vėliau jai už akių sakė Rini, jo *lytinėms pažiūroms*.

– Man rodos, jis stengėsi toks būti, – tariau. – Nuostabus, turiu omenyje.

– Ką gi, nepakankamai stengėsi, – tarė Lora. – Ar neprisimeni, ką jis sakydavo? Jog mama mirė *palikusi jį su mudviem ant rankų*, lyg mudvi būtume kokia dėmė.

– Šiaip ar taip, jis stengėsi kiek išgalėdamas, – tariau.

– Prisimeni, kaip per Kalėdas jis persirengė Kalėdų Seneliu? Prieš pat mamos mirtį. Man tada kaip tik suėjo penkeri metukai.

– Man tai nepatiko, – tarė Lora. – Man apskritai niekad nepatikdavo tokie siurprizai.

Mums liepė pabūti persirengimo kambaryje. Ant dvivėrių prieškambario durų kabojo plonytės gazinės užuolaidos, tad pro jas nematėme, kas darosi kvadratiniame prieškambaryje, kur stovėjo senovinis židinys; ten ir buvo papuošta Kalėdų eglutė. Mudvi tupėjome ant nedidelės sofos, už mūsų buvo ovalinis veidrodis. Ant ilgos kabyklos buvo sukabinti tėčio ir mamos paltai, o ant viršaus – mamos skrybėlės su ilgomis plunksnomis ir tėčio su trumpomis. Atsidavė guminiais kaliošais, nuo laiptų, kurių turėklai buvo apvynioti spygliuočių vainikais, dvelkė šviežiais pušų ir kedrų sakais, o nuo šiltų grindų – grindų vašku, nes apačioje kūrenosi krosnis, šnypštė ir žvangsėjo radiatoriai. Palangėje pro plyšius traukė šalti skersvėjai, stipriai ir gaiviai kvepėjo sniegu.

Palubėje švietė viena vienintelė lempa geltono šilko gaubtu. Stiklinėse duryse mačiau mudviejų atspindžius: mėlyno aksomo sukneles su nėrinių apykaklėmis, baltus veidus, šviesius plaukus su sklastymu per vidurį, ant kelių sudėtas baltas rankas. Baltas pus-

kojines, juodus lakinius batelius. Mus mokė sėdėti susikeitus kojas – nieku gyvu neužsikėlus kojos ant kojos, – va šitaip mudvi ir sėdėjome. Užpakaly mudviejų virš galvų nelyginant stiklinis burbulas spindėjo veidrodis. Girdėjau mudviejų alsavimą, laukimo alsavimą: girdėjau, kaip įkvepiame ir iškvepiame orą. Atrodė, jog alsuoja kažkas kitas – kažkas didelis, bet nematomas, pasislėpęs tarp paltų, slopinančių bet kokį garsą.

Staiga plačiai atsilapojo dvivėrės durys. Pasirodė žmogus raudonu apdaru, visu ūgiu prieš mus išdygo raudonas milžinas. Užpakaly juodavo naktis ir žioravo laužas. Jo veidą dengė balti dūmai. Galva liepsnojo. Jis ėjo svyruodamas į šalis, atkišęs į priekį rankas. Iš jo burnos ištrūko ūbavimas ar kauksmas.

Aš krūptelėjau išsigandusi, bet buvau pakankamai suaugusi, kad suprasčiau, kas tai turėtų būti. Ištrūkęs garsas turėjo reikšti juoką. Tai buvo ne kas kitas, kaip tėtis, vaidinantis Kalėdų Senelį, ir jis anaiptol nedegė – užpakaly jo švietė eglutė, tiesiai virš galvos spindėjo žvakučių vainikas. Jis vilkėjo savo įprastu raudono brokato chalatu, tik išverstu, ir buvo prisiklijavęs vatinę barzdą.

Mama visada sakydavo, kad jis nesuvokia savo jėgos: jis nesuvokdavo, koks milžinas atrodo, palyginti su kitais. Jis nesuvokė, koks baisus atrodo. Be abejo, Lorai jis atrodė labai baisus.

– Tu spiegei ir spiegei, – tariau jai tada. – Tu nesupratai, kad jis vaidina Kalėdų Senelį.

– Dar baisiau, – atsakė Lora. – Man atrodė, kad jis apskritai vaidina.

– Ką tu turi galvoje?

– Kad jis apskritai toks buvo, – kantriai paaiškino Lora. – Kad jis degė iš vidaus. Visą laiką.

Undinė

Šįryt miegojau ilgiau, išvarginta naktinio klaidžiojimo tamsoje. Kojos buvo patinusios, lyg būčiau ėjusi kilometrų kilometrus kieta žeme; galva atrodė išakijusi ir sudrėkusi. Pažadino mane Myra, belsdamasi į duris. „Kelk, saulė žeme ridinėja“, – užgiedojo ji pro durų plyšį laiškams įmesti. Piktybiškai neatsiliepiau. Gal pagalvos, kad aš numiriau – kojas pakračiau per miegus! Tikriausiai jau ėmė rūpintis svarstydama, kokia marginto kartūno suknele mane aprengs ir kur surengs vaišes po laidotuvių. Apie budynes nė kalbos negali būti – šiurpybė! Per budynes žmonės budi: prieš užversdami jus žemėmis, nori įsitikinti, jog mirusieji – tikrai negyvi.

Nusišypsojau apie tai pagalvojusi. Tuomet prisiminiau, jog Myra turi raktą. Ketinau užsitraukti paklodę ant veido, kad bent akimirką ją pervertų saldus šiurpas, tačiau persigalvojau. Pasikėliau, išlipau iš lovos ir apsivilkau chalatą.

– Luktelėk! – sušukau apačion.

Tačiau Myra jau buvo viduje, o su ja – *moterėlė*: valytoja. Kresna moteriškė, iš pažiūros portugalė: tokios nepastumdysi. Ji tuojau pat griebėsi darbo įjungusi Myros dulkių siurblį – jiedvi viską apgalvojo, – o aš tuo tarpu sekiojau įkandin klykdama nesavu balsu: *Neliesk! Palik! Aš pati! Dabar jau nieko neberasiu!* Bent jau sugebėjau pirma nukuldenti į virtuvę ir spėjau sukišti orkaitėn šūsnį prikraigliotų lapų. Tikriausiai nekiš prie jos nagų pirmąją valymo dieną. Šiaip ar taip, ji ne per nešvariausia, aš niekad nieko nekepu.

– Tai va, – tarė Myra, moteriškei baigus darbą. – Švaru ir gražu. Argi dabar tau ne geriau?

Ji atnešė man dovanėlę iš *Imbierinio meduolio* – smaragdiškai žalią, vos pastebimai įdaužtą, kukliai šypsančios merginos galvos formos dekoratyvinį vazoną su krokais. Krokai išdygsią pro skylutes viršuje ir išsiskleisią sudarydami *žiedų aureolę*, jos žodžiais tariant. Man nieko kita nereikėsią daryti, tik laistyti, pasak Myros, ir neilgai trukus būsią gražu kaip bažnyčioje.

Šventa paslaptis, kaip Dievulis daro tuos stebuklus, sakydavo Rini. O gal Myra – mano skirtasis angelas sargas? Ar, priešingai, ji leidžia man iš anksto pajusti skaistyklos skonį? Ir kaip sužinoti, kuo skiriasi viena nuo kito?

Antrąją mūsų viešnagės Avilione dieną mudvi su Lora nuėjome aplankyti Rini. Buvo nesunku surasti jos namus: visi mieste žinojo, kur ji gyvena. Bent jau Betės *Pusrytinėje* žinojo, nes ten dabar ji dirbo tris dienas per savaitę. Nei Ričardui, nei Vinifredei nepasisakėme, kur einame: kam gadinti nuotaiką prie pusryčių stalo? Niekas mums negalėjo griežtai uždrausti, tačiau buvome tikros, jog gausime apmaudų gniūžį slepiamos paniekos.

Pasiėmėme pliušinį meškutį, kurį nupirkau Rini kūdikiui Simpsono parduotuvėje, Toronte. Tai nebuvo mielas pūkuotukas, kurį gera glamonėti, – veikiau rūstus, kietai prikimštas ir standus meškis. Daugiau priminė menką valdininkėlį ar anų dienų valdininką. Nežinau, ką jie primena dabar. Greičiausiai visi jie vilki džinsais.

Rini su vyru gyveno viename iš virtinės namukų, kadaise sumūrytų iš kalkakmenio fabrikų darbininkams, – dviejų aukštų, smailiu stogu, su tualetu mažyčio sodelio gale, – ne per toliausia nuo tos vietos, kur gyvenu dabar. Jie neturėjo telefono, tad negalėjome pranešti Rini, jog ateiname į svečius. Atidariusi duris ir mus pamačiusi, ji plačiai nusišypsojo ir staiga apsiverkė. Netrukus ir Lora paplūdo ašaromis. Aš stovėjau su meškučiu glėbyje, jausdamasi likusi nuošaly, nes neverkiau.

– Sveikutės, – tarė mums Rini. – Užeikite pažiūrėti kūdikio.

Koridorium su linoleumu užklotomis grindimis nuėjome į virtuvę. Rini buvo ją išbaltinusi ir pakabinusi geltonas užuolaidas, tokio pat atspalvio, kokios buvo Avilione. Pastebėjau rinkinį skardinių dėžučių – irgi baltų – su geltonais užrašais: Miltai, Cukrus, Kava, Arbata. Nereikėjo nė aiškinti, jog visa tai pačios Rini rankų darbas. Ir tatai, ir užuolaidos, ir visa kita, prie ko ji galėjo pridėti ranką. Ji stengėsi kiek išgalėdama.

Mergytė – tu, Myra, štai kaip tu įėjai į mano gyvenimą, – gulėjo gluosnio vytelių lopšyje ir nemirksėdama žiūrėjo į mudvi apskritomis akimis, kur kas melsvesnėmis, nei paprastai būna tokio amžiaus kūdikių. Norėčiau pridurti, kad ji atrodė tikra putliukė, bet ne ką putlesnė nei diduma kūdikių.

Rini užsispyrė pavaišinti mus arbata. Dabar mudvi esančios panelės, tarė ji; galinčios gerti tikrą arbatą, o ne pieną su trupučiu arbatos kaip anksčiau. Ji pasidarė stambesnė; rankos aukščiau alkūnių – kitados tvirtos ir standžios – dabar truputį kretėjo, o eidama prie viryklės, ji kone krypavo. Pirštai buvo pabrinkę, per sąnarius užsiveržę.

– Valgai už du ir nebežinai saiko, – tarė ji. – Matot mano jungtuvių žiedą? Nebegalėčiau jo nusmaukti, nebent reikėtų nupjauti pirštą. Teks mane palaidoti su juo.

Sulig tais žodžiais mėgaudamasi atsiduso. Paskiau subruzdo mažylė, ir Rini iškėlė ją iš lopšio ir pasisodino ant kelio, kone išdidžiai žvilgtelėjusi į mudvi per stalą. Stalas (mažytis, paprastas, užklotas geltonomis tulpėmis išmarginta vaškuote) atrodė lyg bedugnė praraja – vienoje pusėje mudvi, o kitoje, dabar jau be galo toli, Rini su mažyle ir be jokių apgailestavimų.

Kokių apgailestavimų? Kad mus paliko? Ar bent jau dėl to, ką jaučiau savo širdyje?

Rini kažkaip keistai laikėsi – ne su mažyle, bet su mumis dėl mažylės, lyg būtume atskleidusios jos paslaptį. Mat man dingtelėjo mintis – atleisk, Myra, kad rašau šias eilutes, tačiau, tiesą pasakius, tau nederėtų jų skaityti, daug žinosi, greit pasensi, – taigi man dingtelėjo mintis, kad mažylės tėvas anaiptol ne Ronas Hinksas, bet tėtis. Man išvykus į povestuvinę kelionę, Avilione vienin-

telė tarnaitė buvo Rini, o tėtį bėdos spaudė prie sienos, nežinojo kur dėtis. Gal ji buvo jam nelyginant vaistas, panašiai kaip lėkštė karštos sriubos ar šildynė, kurią jam atnešdavo į lovą? Apgintis nuo šalčio ir tamsos?

Tokiu atveju, Myra, tu esi mano sesuo. Ar veikiau netikra sesuo. Aišku, niekad mes to nesužinosime ar bent aš niekad nesužinosiu. Man regis, galėtum pareikalauti mano ekshumacijos, kad ekspertai paimtų mano plaukų ar kaulų mėginį, ar dar ko nors, ko reikia ekspertizei. Vis dėlto aš abejoju, kad tu taip toli nueisi. Vienintelė kita galimybė įrodyti mūsų giminystę būtų Sabrina – judvi galėtumėte susisiekti, sulyginti tai, ką judvi žinote. Tačiau reikėtų, kad Sabrina sugrįžtų, ir vienas Dievas težino, ar ji apskritai sugrįš. Nežinia, kur ji dabar. Gal žuvusi. Gal jūros dugne.

Įdomu, ar Lora žino ką nors apie Rini ir tėtį, jeigu iš tikrųjų kas nors buvo nutikę. Įdomu, ar tai vienas tų jai žinomų dalykų, kurių ji man niekad nepasakoja. Visai galimas daiktas.

Dienos Avilione bėgo ne per greičiausiai. Buvo labai karšta, tvanku. Vanduo abiejose upėse buvo nusekęs: aptilo net Luvto slenksčiai, o nuo Žogo upės bjauriai dvokė.

Didžiąją laiko dalį tupėdavau namie: sėdėdavau senelio bibliotekoje susirangiusi krėsle odine atkalte, kojas užsikėlusi ant alkūnramsčių. Ant palangių gulėjo storas sluoksnis per žiemą prikritusių musių – ponia Mergatroid nelaikė bibliotekos vieta, kuriai verta skirti daugiau dėmesio. Senelės Adelijos portretas vis dar kabojo garbingiausioje vietoje.

Popietes leisdavau prie jos albumų su laikraščių iškarpomis apie tokią ir tokią arbatėlę, apie fabiječių* apsilankymą, apie keliautojų paskaitas su stebuklingaisiais žibintais ir jų pasakojimus apie savitus čiabuvių papročius. Nesuprantu, kodėl kai kam atrodo keista, jog jie puošia savo protėvių kaukoles, mąsčiau aš. Juk ir mes taip darome.

* Fabiječių draugija – 1884 m. įsteigta politinė Anglijos inteligentų draugija, skelbusi apie palaipsnį kapitalistinės visuomenės peraugimą per dalines reformas į socialistinę. Pavadinta senovės Romos karvedžio Fabijaus Maksimo vardu.

Arba sklaidydavau senus aukštuomenės gyvenimo žurnalus, prisimindama, kaip jiems kadaise pavydėdavau; arba knisdavausi po poezijos knygas plonyčiais lyg šilkinis popierius lapais ir auksuotais kraštais. Eilėraščiai, kitados, mano vaikystės ir panelės Raganos laikais, mane žavėdavę, dabar atrodė pompastiški ir šleikščiai saldūs. *Vaje, jausmų našta, mylimoji, ilgesingas, menu* – senovinis neatlieptos meilės žodynas. Tie žodžiai mane erzino, paversdami įsimylėjėlius nelaimingais – dabar tai aiškiai mačiau, – šiek tiek juokingais, panašiais į vargšę melancholišką panelę Raganą. Neryškių kontūrų, blankūs, ištižę, kaip vandenin įkritusi bandelė. Niekam nekiltų noras paliesti.

Vaikystė man atrodė jau tolima – seni laikai, išblukę, malonūs ir podraug liūdni, kaip nuvytusios gėlės. Ar ilgėjausi jos, ar troškau, kad ji sugrįžtų? Man rodos, kad ne.

Lora nenusėdėdavo namie. Bastėsi po miestą, kaip mudvi anksčiau kad bastydavomės. Ji vilkėdavo mano pernykšte geltona vasarine suknele ir dėvėdavo tokios pat spalvos priderintą skrybėlaitę. Pamačius ją iš užpakalio, man kildavo toks keistas jausmas, lyg žiūrėčiau pati į save.

Vinifredė neslėpė, kad jai beprotiškai nuobodu. Kas dieną maudydavosi mažyčiame privačiame paplūdimyje šalia jachtos pastogės, tačiau niekada nebrisdavo ten, kur giliau: slėpdamasi nuo saulės po dideliausia rausvai raudona plačiakrašte skrybėle, daugiausia apsitėkšdavo vandeniu, ir tiek. Kvietė ir mudvi su Lora eiti drauge, bet mes atsisakėme. Mudvi abi ne per geriausiai mokėjome plaukioti, be to, puikiausiai žinojome, kas buvo ir, ko gera, tebėra metama į upę. Kai nesimaudydavo ir nesidegindavo saulėje, Vinifredė klaidžiodavo po namus apmesdama eskizus, užsirašinėdama tai, kas keistina ir taisytina – prieškambaryje tikrai reikėjo perklijuoti sienų apmušalus, po laiptais buvo įsimetęs sausasis puvinys, – arba eidavo pogulio į savo kambarį. Avilionas tarytum sunkte sunkė visą jos energiją. Darėsi lengva širdyje pamačius, jog kai kas turi tokią galią.

Ričardas ilgai kalbėdavo tarpmiestiniu telefonu arba visai dienai išvažiuodavo į Torontą. Visą kitą laiką trindavosi aplink *Undi-*

nę, stebėdamas, kaip vyksta remontas. Tvirtindavo, kad jo tikslas – nuleisti ją į vandenį, kol prireiks grįžti namo.

Kiekvieną rytą mes gaudavome laikraščių.

– Ispanijoje pilietinis karas, – pranešė jis kartą per pietus. – Ką gi, jau seniai tam buvo ruošiamasi.

– Nemalonu, – tarė Vinifredė.

– Mums vis viena, – atsiliepė Ričardas. – Kol nesikišame. Tegu sau žudosi naciai su komunistais – netrukus ir vieni, ir kiti įsivels į grumtynes.

Lora neatėjo pietų. Ji gulėjo prieplaukoje vienui viena, nusinešusi puodelį kavos. Dažnai ten būdavo: tai man gadindavo kraują. Išsitiesusi prieplaukoje ant grįstų, ji braižydavo pirštu vandenį stebeilydama į dugną, lyg būtų netyčia įmetusi kokį daiktą ir jo ieškojusi. Šiaip ar taip, vanduo buvo pernelyg tamsus. Ne kažin ką galėjai įžiūrėti. Nebent kartais guotą sidabrinių rainių, mikliai judančių lyg kišenvagio pirštai.

– Vis dėlto nenorėčiau, kad jie imtų kariauti, – tarė Vinifredė. – Baisiai nemalonu.

– Mums labai praverstų geras karas, – atrėmė Ričardas. – Galbūt gyvenimas pakryps naujomis vėžėmis, pagaliau pasibaigs Depresija. Kai kurie mano pažįstami deda į tai visas viltis. Kai kas užsidirbs krūvą pinigų.

Aš nieko neišmaniau apie Ričardo finansinę padėtį, tačiau truputį vėliau susidariau nuomonę – iš nuogirdų ir įvairių užuominų, – kad jis neturi tiek daug pinigų, kaip anksčiau maniau. Ar dabar nebeturi. Aviliono remonto darbai buvo sustabdyti – *laikinai*, – nes Ričardas nenorėjo daugiau leisti pinigų. Rini žodžiais tariant.

– Kodėl jie užsidirbs pinigų? – paklausiau.

Puikiai žinojau, ką jis atsakys, tačiau man patiko tyčia dėtis kvailiuke ir klausinėti paikų dalykų, kad pamatyčiau, ką sakys Ričardas ir Vinifredė. Man vis dar buvo įdomu stebėti, kaip jie pritaiko slankiąją dorovinių vertybių skalę beveik visose gyvenimo srityse.

– Nes taip reikia, – šaltai atkirto Vinifredė. – Beje, tavo draugai įkliuvo.

– Kokie draugai? – pernelyg staigiai paklausiau.

– Toji Kelistė. Tavo tėvo sena meilė. Toji, kuri dedasi menininke.

Jos tonas man nepatiko, bet aš nesumečiau, kaip galėčiau atsikirsti.

– Ji buvo mums pašėlusiai gera, kai buvome mažos, – tariau.

– Žinoma, kodėl ji turėjo būti bloga?

– Man ji patiko, – tariau.

– Neabejoju. Prieš kelis mėnesius ji prikibo prie manęs – bandė įpiršti pasibaisėtinus paveikslus ar freskas, ar kažką panašaus – būrį šlykščių moteriškių darbiniais drabužiais. Toli gražu ne tai, ką galėtum pasikabinti valgomajame.

– Kodėl ją suėmė?

– Kovos su raudonaisiais brigada surengė gaudynes ar kažin ką panašaus, susėmė per kairuolių sueigą. Ji skambino čionai – buvo tiesiog paklaikusi. Norėjo pasikalbėti su tavimi. Man galvoj netilpo, kodėl reikėtų tave įvelti į tą istoriją, taigi Ričardas nuvažiavo į miestą ir sumokėjo užstatą, kad ją išleistų.

– Kodėl jis taip pasielgė? – paklausiau. – Juk jis menkai ją pažįsta.

– Et, iš geros širdies, – saldžiai šypsodama atsakė Vinifredė. – Mat, pasak jo, tokie žmonės pridaro kur kas daugiau bėdos, kai tupi kalėjime, nei tada, kai būna laisvėje, ar ne tiesa, Ričardai? Jie pakelia tokį triukšmą per žiniasklaidą! Reikalauja teisingumo, teisybės. Gal jis padarė tam tikrą paslaugą ministrui pirmininkui.

– Dar yra kavos? – paklausė Ričardas.

Tai reiškė, jog Vinifredė turėtų pakeisti plokštelę, bet ji neatlyžo.

– O gal jam pasirodė, jog šitaip jis grąžina skolą jūsų giminei? Manding, jūs galite ją laikyti kaip kokią šeimos relikviją, daugmaž kaip seną ąsotį, einantį iš rankų į rankas.

– Man regis, geriau aš eisiu į prieplauką pas Lorą, – tariau. – Tokia graži diena.

Mudviem šnekantis su Vinifrede, Ričardas skaitė įgulęs į laikraštį, tačiau sulig mano žodžiais staigiai pakėlė galvą.

– Ne, – tarė jis, – būk čia. Tu per daug jai pataikauji. Duok jai ramybę, ir ji pati viena susidoros su savo rūpesčiais.

– Kokiais rūpesčiais?

– Kurie ją graužia, – atsakė Ričardas.

Jis nusisuko į langą, ir aš pirmąsyk pastebėjau šviečiant viršugalvį – mažytį rausvos odos skrituliuką, giedruojantį pro tamsius plaukus. Netrukus jis turės tonzūrą.

– Kitą vasarą važiuosime į Muskoką, – tarė Vinifredė. – Nepasakyčiau, kad šis menkutis bandymas padoriai paatostogauti būtų pašėlusiai nusisekęs.

Mūsų viešnagės pabaigoje susimaniau užlipti į palėpę. Ištaikiau progą, kai Ričardas įsivarė kalbėti telefonu, o Vinifredė, nuėjusi į mūsų siaurutį paplūdimio ruoželį, išsitiesė šezlonge su drėgna frotine servetėle ant akių. Tuomet atidariau palėpės laiptų duris, privėriau jas iš paskos ir kaip galima tyliau ėmiau kopti aukštyn.

Lora jau sėdėjo ten ant vienos iš kedrinių skrynių. Laimė, kad buvo atlapojusi langą: kitaip galėjai užtrokšti. Palėpėje tvyrojo senų paplėkusių drabužių ir pelių išmatų tvaikas.

Ji iš lėto pasigręžė į mane. Aš neužklupau jos iš netyčių.

– Sveika, – tarė. – Čia yra šikšnosparnių.

– Nė kiek nesistebiu, – atsiliepiau.

Šalia jos gulėjo didelis popierinis pirkinių maišas iš daržovių parduotuvės.

– Ką tu ten turi?

Ji ėmė traukti įvairiausius mažmožius, visokias senienas. Senelės sidabrinį arbatinuką, tris ranka piešto Drezdeno porceliano puodelius ir lėkšteles. Kelis šaukštelius su monogramomis. Aligatoriaus formos riešutų spaustukus, perlamutrinę rankogalių sąsagą, vėžlenų šukas keliais išlūžusiais dantimis, sugedusį sidabrinį žiebtuvėlį, padėkliuką su prieskonių indeliais, kur trūko actinės.

– Ką tu darysi su jais? – paklausiau. – Tu negali jų vežtis į Torontą!

– Noriu juos paslėpti. Negalima leisti, kad jie viską išmestų.

– Kas?

– Ričardas su Vinifrede. Jie viską išmes į šiukšlyną; girdėjau juos kalbant, jog visa tai bevertis šlamštas. Anksčiau ar vėliau jie viską iššveis lauk. Taigi aš noriu išsaugoti mudviem vieną kitą daiktelį. Sudėsiu juos į lagaminą. Šitaip jie saugiai čia gulės, ir mes žinosime, kur jie yra.

– O jeigu jie pastebės? – paklausiau.

– Nepastebės. Čia nėra nieko vertinga. Žiū, – tarė ji, – aš suradau mūsų senus mokyklinius sąsiuvinius. Jie vis dar gulėjo čia, toje pačioje vietoje, kur juos palikome. Prisimeni, kada mes juos čia atnešėme? Jam?

Loros nuomone, Alekso Tomo nereikėjo minėti vardu: jis visada buvo *jis*, *jam*, *jį*. Vienu tarpu maniau, kad ji nustojo juo domėtis ar bent nustojo apie jį galvoti, tačiau paaiškėjo, jog tai netiesa.

– Sunku patikėti, jog mudvi taip elgėmės, – tariau. – Jog slėpėme jį šičia, jog neįkliuvome.

– Mudvi labai saugojomės, – tarė Lora.

Ji susimąstė, paskui staiga nusišypsojo.

– Juk tu nepatikėjai tuo, ką aš pripasakojau apie poną Erskiną, ar ne? – paklausė ji.

Man regis, aš turėjau pameluoti. Tačiau aš pasirinkau vidurį.

– Man jis nepatiko. Jis buvo bjaurus, – tariau.

– Vis dėlto Rini manimi patikėjo. Kaip tu manai, kur jis dabar?

– Ponas Erskinas?

– Pati žinai kas?

Ji patylėjo, nusisukusi žvilgtelėjo pro langą.

– Ar tebeturi savo nuotrauką?

– Lora, man rodos, tu turėtum išmesti jį iš galvos. – tariau aš. – Man rodos, jis niekada čia nebepasirodys. Tai neįmanoma.

– Kodėl? Tu manai, kad jis žuvo?

– Kodėl jis turėtų žūti? – atsakiau. – Nemanau, kad jis žuvo. Man rodos, jis išvyko kitur, ir baigta.

– Šiaip ar taip, jie nesučiupo jo, kitaip būtume sužinojusios. Laikraščiai būtų rašę, – tarė Lora.

Ji susirinko senus mokyklinius sąsiuvinius ir sukišo į savo popierinį maišą.

Mes užsibuvome Avilione ilgiau, negu aš tikėjausi, ir, be abejo, ilgiau, negu aš norėjau: jaučiausi lyg užremta iš visų pusių, įkalinta, bejėgė pajudėti iš vietos.

Dieną prieš mums išvažiuojant, kai nusileidau apačion, Ričardo nebuvo; Vinifredė viena valgė kiaušinį.

– Pražiopsojai didį įvykį – laivo nuleidimą į vandenį, – tarė ji.

– Kokio laivo?

Ji mostelėjo ranka į vaizdą, atsiveriantį į Luvto upę iš vienos pusės ir į Žogo upę iš kitos. Nustebau pamačiusi Lorą *Undinės* denyje plaukiant žemupio link. Ji sėdėjo priekyje, kaip medinė figūra laivo pirmagalyje. Sėdėjo nusisukusi nuo mūsų. Ričardas vairavo. Ant galvos buvo užsimaukšlinęs šiurpią baltą jūreivišką kepuraitę.

– Laimė, kad jiedu nenuskendo, – gana kandžiai tarė Vinifredė.

– Tu nenorėjai plaukti drauge? – paklausiau.

– Tiesą pasakius, ne.

Jos balso tonas man pasirodė keistas, ir apsirikau pagalvojusi, kad ji pavydi: juk ji taip mėgo nuo pradžios iki galo dalyvauti visuose Ričardo sumanymuose.

Man atlėgo širdis: gal dabar Lora pasidarys sukalbamesnė, gal atsisakys šaltojo karo taktikos? Gal pradės elgtis su Ričardu kaip su žmogum, užuot žiūrėjusi į jį kaip iš po akmens išlindusį kirminą? Tuomet ir man bus lengviau gyventi, pagalvojau. Truputį prasklaidrės atmosfera.

Deja, nieko panašaus neatsitiko. Priešingai, įtampa dar sustiprėjo, nors viskas apsivertė aukštyn kojomis: dabar išeidavo Ričardas, kambaryje pasirodžius Lorai. Buvo toks įspūdis, kad jisai jos bijo.

– Ką tu pasakei Ričardui? – paklausiau ją vieną vakarą, kai grįžome į Torontą.

– Ką tu turi galvoje?

– *Tą dieną, kai judu išplaukėte* Undine *paburiuoti?*

– Nieko aš jam nepasakiau, – tarė ji. – Ką aš jam turėjau pasakyti?

– Nežinau.

– Aš jam niekad nieko nesu sakiusi, nes neturiu ką jam sakyti, – atsiliepė Lora.

Kaštonas

Peržvelgiu iš naujo visa tai, ką parašiau, ir esu nepatenkinta – ne tuo, ką išdėsčiau, bet todėl, kad ne viską sudėjau. Tai, kas čia nutylėta, akivaizdu, kaip šviesos trūkumas.

Savaime suprantama, tu nori tiesos. Nori, kad sudauginčiau du iš dviejų. Tačiau dukart du nebūtinai sako tiesą. Dukart du lygu balsui už lango. Dukart du lygu vėjui. Gyvas paukštis ir atitinkamai suregistruoti jo kauliukai – tai du skirtingi dalykai.

Naktį staiga kniostelėjau iš miegų tankiai plastančia širdimi. Išgirdau dzingsint į langą: kažkas svaidė akmenukus į stiklą. Išlipau iš lovos, apgraibomis nupėdinau prie lango, pakėliau aukščiau rėmą ir išsisvėriau į lauką. Akinių neturėjau, bet mačiau palyginti neblogai. Danguje švietė mėnulis, beveik pilnatis, išraizgyta plonyčių it voratinklis senų randų, o apačioje gatvės šviestuvai skleidė aukštyn švelnią oranžinę šviesą. Dar žemiau driekėsi šešėlių nugultas šaligatvis, kurį iš dalies užstojo kieme priešais namą augantis kaštonas.

Buvau įsitikinusi, jog šitoje vietoje neturi būti kaštono: tas medis augo kitur, už šimto mylių, priešais namą, kur kitados gyvenau su Ričardu. Ir vis dėlto medis stovėjo čia, išskėtęs šakas nelyginant standų ir tankų tinklą, vos vos balzganuojant jo žiedams, panašiems į baltus naktinius drugius.

Vėl dzingtelėjo stiklas. Priešais linksojo žmogystė: šiukšlių dėžėse rausėsi vyriškis, traukiojo tuščius vyno butelius, beviltiškai

tikėdamasis, jog kuriame nors bus išlikęs bent lašas. Benamis girtuoklis, skatinamas troškulio ir to, kad aplink nėra nė gyvos dvasios. Jis darbavosi pasalomis, grobuoniškai, sakytum ne kokio laimikio ieškojo, bet šnipinėjo – įdėmiai peržiūrinėjo visas mano šiukšles, lyg norėdamas surasti prieš mane kokį įkaltį.

Paskiau jis atsitiesė ir, žengęs į šoną, gerai apšviestą vietą, pakėlė galvą. Pamačiau jo tamsius antakius, akiduobes, šypseną – baltą pjūvį tamsiame veido ovale. Trikampėje krūtinės iškarpoje bolavo šviesi dėmė: marškiniai. Jis kilstelėjo ranką, pamojo. Sveikindamasis ar atsisveikindamas.

Ir štai jis nutolo, ir aš negalėjau jo pašaukti. Jis žinojo, kad negaliu. Ir štai jis dingo.

Kažkas taip sugniaužė širdį, kad pritrūko kvapo. *Ne, ne, ne, ne,* išgirdau savo balsą. Veidu man ritosi ašaros.

Tačiau aš kalbėjau garsiai – per garsiai, nes pabudo Ričardas. Jis stovėjo užpakaly. Ir jau dėjo ranką man ant peties.

Tuomet aš pabudau iš tikrųjų. Gulėjau aukštielninka drėgnu veidu, atviromis akimis įsistebeilijusi į pilkas plynas lubas laukiau, kol apsiramins širdis. Dabar kur kas rečiau verkiu pasibudusi; nebent kartais sukūkčioju kelis kartus, bet nepralieju nė vienos ašaros. Stebiuosi susivokusi, jog dabar man taip būna.

Kai esi jaunas, galvoji, jog viskas – vienkartinio naudojimo. Eini nuo vienos akimirkos prie kitos, gniaužai laiką saujoje, bloški jį šalin. Esi lenktynininkas ir drauge lenktyninis automobilis. Manai, jog gali nusikratyti daiktų ir žmonių – pamesti juos. Dar nežinai, kad jie linkę tavęs laikytis.

Sapnų laikas stovi vietoje. Niekada neįmanoma pabėgti iš ten, kur jau kartą buvai.

Tikrai kažkas dzingsi lyg stiklas. Išlipu iš lovos – iš savo tikros viengulės lovos – ir einu prie lango. Kitoje gatvės pusėje du meškėnai neršia po kaimynų mėlynąją šiukšlių dėžę, griozdami bute-

lius ir tuščias skardines. Sužiūra, mėnesienai šviečiant, nukreipdami į mane savo mažytes juodas vagių kaukes – budrūs, bet nė-maž neišsigandę.

Sėkmės, pagalvoju. *Griebkite, kol galite. Kam rūpi, ar tai jūsų labas? Svarbiausia, neįkliūkite.*

Grįžtu į lovą ir, atsigulusi slogioje tamsoje, įsiklausau stengdamasi nugirsti alsavimą, kurio, kaip žinau, negaliu čia girdėti.

X

Aklasis žudikas: Driežžmogiai iš Ksenoro

Jau kelios savaitės, kai ji naršo po žurnalų lentynas. Eina į artimiausią vaistinę, nusiperka nagų brūžikliuką arba krapštiklį, tokį niekutį, paskiau pavaikščioja palei išdėliotus žurnalus, bet jų neliečia ir saugosi, kad niekas jos nepastebėtų į juos žiūrint, tad tik perbėga akimis antraštes, ieškodama jo pavardės. Vienos iš daugelio jo pavardžių. Dabar ji žino jas visas ar bent didumą: juk ji gaudavo pinigus pagal jam siunčiamus čekius.

Stebuklingos istorijos. Nepaprasti atsitikimai. Negirdėti dalykai. Ji įdėmiai peržiūri viską.

Galiausiai ji aptinka kai ką. Tikriausiai to ji ir ieško: *Driežžmogiai iš Ksenoro. Pirmasis sukrečiantis Zykrono karų istorijos epizodas.* Viršelyje blondinė kone babiloniško tipo apranga: balta mantija, auksine grandine standžiai suveržta po neregėtomis krūtimis, lazuritų papuošalais padabinta krūtinė, ant galvos – sidabrinis mėnulio pjautuvas. Drėgnomis lūpomis, išsižiojusi, išsproginusi akis, ji grumiasi su dviem padarais tripirštėmis letenomis ir statmenai įpjautomis akimis, mūvinčiais vien trumpomis raudonomis kelnėmis. Jų veidai kaip plokšti diskai, jų kūnai padengti melsvais lyg gaigalo plunksnos žvynais. Jie drėgnai blizga lyg aplaistyti aliejumi; po pilkšvai melsva oda spindi išsipūtę raumenys. Belūpėje burnoje styro daugybė aštrių kaip adatos dantų.

Ji visur juos atpažintų.

Kaip įsigyti vieną egzempliorių? Nieku gyvu šioje parduotuvėje, kur visi ją pažįsta. Kuriems galams duoti dingstį gandams neįprastai elgiantis? Kitąkart, eidama apsipirkti, ji daro lankstą iki

geležinkelio stoties ir aptinka žurnalą spaudos kioske. Tik dešimt centų; ji apsimoka nenusimaudama pirštinaičių, mikliai susisuka žurnalą į ritinį, įsikiša į rankinuką. Pardavėjas keistai žiopso į ją, tačiau šitaip žiopso visi vyrai.

Važiuodama namo taksi, ji spaudžia žurnalą prie savęs, laiptais slapčia įsineša į namus ir užsirakina vonios kambaryje. Jos pirštai – ji puikiai žino – virpės skleidžiant lapus. Tai viena tų istorijų, kurias valkatos skaito keliaudami prekiniuose vagonuose, o mokyklinio amžiaus vaikai – pasišviesdami žibintuvėliu. Fabriko panaktiniai – kad vidurnaktį neužsnūstų; komivojažieriai – su stiklu viskio rankoje, nusirišę kaklaraištį, atlapa krūtine, kojas užsikėlę ant stalo, – viešbučio kambaryje po bevaisės dienos. Policininkai nuobodų vakarą. Nė vienas jų neaptiks žinutės, neabejotinai užslėptos kažkur tekste. Ta žinutė bus skirta tik jai vienai.

Popierius toks plonas, jog vos netrupa jai skleidžiant lapus.

Ten, užrakintame vonios kambaryje, išskleistas ant jos kelių, prieš akis iškyla Sakiel Nornas, neregėtos prabangos miestas su savo dievais, papročiais, stebuklingais audžiamais kilimais, pavergtais ir skriaudžiamais vaikais, aukojimui skirtomis mergelėmis. Septynios jūros, penki mėnuliai, trys saulės, vakariniai kalnai ir pragaištingi kapai, kur kaukia vilkai ir tykoja žavingos nemirusios moterys. Rūmų sąmokslininkai rezga pinkles, karalius laukia patogios progos, stengiasi įminti, kokios jėgos telkiasi prieš jį, Vyriausioji Žynė įsideda kišenėn pasiūlytą kyšį.

Ir štai naktis prieš aukojimą; išrinktoji laukia lemtingajame guolyje. Bet kurgi aklasis žudikas? Kas jam atsitiko ir kaip susiklostė jo meilė skaistuolei? Tikriausiai jis tausoja tą dalį tęsiniui, sako ji sau.

Paskiau, kur kas greičiau, nei ji tikisi, vedami savo maniako vado, užpuola nuožmūs barbarai. Vos tik jie įžengia pro miesto vartus, įvyksta netikėtas dalykas: lygumoje į rytus nuo miesto nusileidžia trys erdvėlaiviai. Jie virto kiaušinio arba perpus perkirsto Saturno pavidalo ir atskrenda iš Ksenoro. Iš jų išpuola driežžmogiai pūpsančiais pilkšvais raumenimis, metaliniais maudymosi kos-

tiumais, apsiginklavę tobula karo technika. Jie turi spindulinius pistoletus, elektrinius lasus, skraidančias vienvietes mašinas. Ir visokių modernių įtaisų.

Netikėtas užpuolimas Zykrone viską apverčia aukštyn kojomis. Barbarai ir miestiečiai, valdantieji ir maištininkai, šeimininkai ir vergai – visi pamiršta savo nuoskaudas ir susitelkia bendrai kovai. Išnyksta klasiniai skirtumai – snilfardai atsisako savo senų kilmės titulų, taipgi kaukių ir, pasiraitoję rankoves, stoja petys į petį su ignirodais grumtis barikadose. Visi kreipiasi vienas į kitą žodžiu *tristok*, kuris (apytikriai) reiškia *tas, su kuriuo aš pasikeičiau krauju*, kitaip sakant, draugas ar brolis. Moterys suvedamos į Šventovę ir – kaip ir vaikai – ten užrakinamos jų pačių saugumui. Karalius ima visą valdžią į savo rankas. Barbarų kariauna, įgudusi kariauti, sutinkama mieste išskėstomis rankomis. Karalius spaudžia ranką Linksmybių Tarnui, ir jiedu abu nutaria vadovauti drauge. *Kumštis turi daugiau galios nei visi pirštai skyrium*, sako karalius, prisiminęs senovinę patarlę. Visi aštuoneri sunkūs miesto vartai užsidaro pačiu laiku.

Netikėtai puldami, driežžmogiai laimi pirmąją pergalę nuošaliuose laukuose. Paima nelaisvėn keletą dailių moterų, uždaro jas į narvus, ir dešimtys driežžmogių karių varvina seiles, spoksodami į jas pro grotas. Tačiau netrukus driežžmogių armija patiria nesėkmę: pasikeitus visuotinei traukai, Zykrono planetoje išeina iš rikiuotės pagrindinis jų ginklas – spinduliniai pistoletai, elektriniai lasai veikia tik grumiantis vyras prieš vyrą, o Sakiel Norno gyventojai dabar laikosi už labai storų miesto sienų. Driežžmogiai neturi pakankamai skraidančių vienviečių mašinų, kad galėtų permesti reikiamą kiekį šturmavimo pajėgų miestui užimti. Nuo miesto įtvirtinimų pilte pilasi mirties liūtis ant kiekvieno arčiau išdrįsusio prieiti driežžmogio: zykroniečiai patyrė, jog ksenorų metalinės kelnės užsidega nuo aukštos temperatūros, ir apmėto juos liepsnojančiais dervos kamuoliais.

Driežžmogių vadą ištinka isterijos priepuolis, jis paleidžia gerklę, ir penki driežžmogių mokslininkai pakrato nagus: aišku, jog Ksenorui toli iki demokratijos. Gyvi likę įsikinko į darbą, pasiry-

žę išspręsti techninius klausimus. Pasak jų, turėdami pakankamai laiko ir tinkamos įrangos, galėtų sulydyti Sakiel Norno sienas. Taipgi galėtų pagaminti dujas, nuo kurių zykroniečiai netektų sąmonės. Tuomet jie galėtų duoti valią savo blogiems polinkiams.

Taip baigiasi pirmasis epizodas. Tačiau kur dingo meilės istorija? Kur dėjosi aklasis žudikas ir nebylė? Kilus sumaiščiai, mergina buvo pamiršta – paskutinįsyk ją matėme tuomet, kai ji slėpėsi po raudono brokato guoliu, – o neregys daugiau nebepasirodė. Ji vėl skleidžia lapus: gal bus ką nors praleidusi? Betgi ne, jiedu abu išnyko.

Gal kitame kvapą gniaužiančiame epizode viskas sugrįš į senas vėžes? Gal jis duos jai žinią?

Ji supranta, kad beprotiška va šitaip laukti, kaip laukia ji: jis niekada neduos žinios, o jeigu duos – ji ateis kitaip, ne per žurnalus, tačiau ji negali nusikratyti tos minties. Viltis audžia tuos vaizdinius, ilgesys žadina tuos miražus – viltis prieš viltį, ilgesys tuščioje vietoje. Gal jai protas maišosi, gal ji netenka galvos, gal jai varžtai atsileido? *Atsileidžia varžtai* – ir išklęra durys, sugriūva vartai, sugenda mechanizmas. Atsileidus varžtams, išnyksta tai, kas turėtų būti tavyje, ir į tave smelkiasi tai, ką reikia laikyti atstu. Spynos netenka savo galios. Sargyba užsnūsta. Nebereikia slaptažodžių.

Ji taria sau: Gal jis mane pametė? Pasenęs, atgyvenęs, atmestas žodis, tačiau tiksliai nusakantis jos padėtį. Nesunku įsivaizduoti, kad jis ją pameta. Impulso pagautas, galbūt jis sutiktų už ją mirti, tačiau gyventi su ja – tai jau visai kas kita. Jis nėra linkęs į vienodumą.

Kad ir puikiai suvokdama savo klaidą, ji kantriai laukia mėnesių mėnesius. Vaikščioja po vaistines, po geležinkelio stotį, naršo žurnalų kioskus. Tačiau kitas kvapą gniaužiantis epizodas niekada nebepasirodo.

Mayfair, 1937 m. gegužė

TORONTO AUKŠTUOMENĖS GYVENIMO KRONIKA

JORKAS

Šiais metais balandis atstraksėjo laigydamas kaip ėriukas, ir, sekdamas jo žvitria padūkusia nuotaika, smagiai prasidėjo linksmo kelionių bruzdesio paženklintas pavasario sezonas. Ponas Henris Raidelas su žmona grįžo iš Meksikos, kur praleido žiemą, ponas Džonsonas Ryvas su žmona parvažiavo automobiliu iš Floridos, savo priebėgos Palm Byče, o ponas T. Peris Greindžas su žmona parvyko iš plaukiojimo po saulėtą Karibų salyną, tuo tarpu ponia Vesterfild su dukra Dafne išvyko aplankyti Prancūzijos ir Italijos, „jeigu leis Musolinis", o ponas V. Maklelandas su žmona iškilo į legendinę Graikiją. Pasidžiaugę įdomiu Londono teatriniu sezonu, ponas ir ponia Diumonai Flečeriai pasirodo mūsų vietinėje scenoje kaip tik tuo metu, kai prasideda Dominiono teatro festivalis, kur ponas Flečeris eina arbitro pareigas.

Tuo tarpu Arkadijos menėje, violetinių ir sidabrinių dekoracijų fone, įvyko ne ką mažiau reikšmingas renginys, kuriame trumpai pasirodė pono Ričardo Grifeno žmona (mergautine pavarde panelė Airisė Montfort Čeis), pagerbdama savo svainės ponios Vinifredės „Fredės" Grifen Prajor surengtus oficialius pietus. Žavi kaip visada – elegantišku šilkiniu dangaus melsvumo kostiumėliu ir žalia skrybėlaite – jaunoji ponia Grifen, viena ryškiausių paskutinio sezono jaunavedžių, susilaukė karštų sveikinimų gimus dukrelei Emei Adelijai.

Subruzdo ir Plejadės, atsilankius gastroliuojančiai žvaigždei panelei Frensis Homer, įžymiajai monologų meistrei, kuri Itono salėje vėl pateikė Lemtingų moterų ciklą, kuriame piešia moteris, įėjusias į Istoriją ir padariusias įtaką tokioms įžymioms pasaulinio masto asmenybėms kaip Napoleonas, Ispanijos karalius Ferdinandas, Horacijus Nelsonas ir Šekspyras. Panelė Ho-

mer kerėjo gyvumu ir sąmoju, atkurdama Nelės Gvin paveikslą; atrodė įspūdinga Ispanijos karalienės Izabelės vaidmenyje; jos Žozefina atgijo visu žavumu, o ledi Ema Hamilton sukrėtė širdį veriančiu charakteriu. Apskritai tai buvo spalvingas ir žavus spektaklis.

Vakarą apvainikavo prašmatnios vaišės, ponios Vinifredės Grifen Prajor dosniai suruoštos Plejadėms ir jų svečiams Apskritojoje menėje.

Laiškas iš Bella Vistos

Direktoriaus raštinė
Vila Bella Vista
Arnprioras, Ontarijas
1937 m. gegužės 12 d.

Ponui Ričardui Grifenui
Generaliniam direktoriui
Grifeno ir Čeiso Karališkasis gamybinis susivienijimas
Karaliaus gatvė 20, Vakarų kryptis
Torontas, Ontarijas

Gerbiamas Ričardai,

Buvo labai malonu su tavim susitikti vasario mėnesį – kad ir tokiomis liūdnomis aplinkybėmis – ir po tiekos metų vėl paspausti tau ranką. Mūsų gyvenimo keliai visai išsiskyrė po anų „gerų senųjų auksinių laimės dienų".

Grįžtant prie ne tokios malonios temos, man skaudu tau pranešti, jog tavo jaunosios svainės panelės Loros Čeis būklė nė kiek nepagerėjo, priešingai, veikiau pablogėjo. Haliucinacijos, kamuojančios ligonę, dabar jau nusistovėjo. Mūsų nuomone, ji vis dar gali kėsintis į savo gyvybę, todėl būtinas nuolatinis stebėjimas, prireikus taikant tam tikras raminamąsias priemones. Langai daugiau nebedūžta, nors vos neįvyko nelaimė, jai po ranka pakliuvus žirklėms; žodžiu, mes darysime viską, kas įmanoma, kad tai nepasikartotų.

Mes stengiamės, kiek galėdami. Šiuo metu yra naujų gydymo metodų, kuriuos taikydami tikimės teigiamų rezultatų, ypač veiksminga vadinamoji „elektrošoko terapija", ir mes netrukus turėsime reikiamą įrangą. Jums leidžiant, taikysime ją drauge su gydy-

mu insulinu. Tvirtai tikime, jog pagerėjimo neteks ilgai laukti, nors pagal mūsų diagnozę panelė Čeis niekada nebus stiprios sveikatos.

Kad ir kaip nemalonu, norėčiau tave prašyti, kad nei tu, nei tavo žmona šiuo metu laikinai nelankytų panelės Čeis nei rašytų jai laiškų, nes bet koks kontaktas turėtų neigiamą poveikį jos gydymui. Kaip žinai, iš esmės diduma jos vaizdinių neatskiriamai susiję su tavimi.

Aš būsiu Toronte ateinantį trečiadienį ir pageidaučiau su tavimi pasikalbėti akis į akį – tavo raštinėje, nes nedera skaudinti širdies tavo jaunai žmonai, neseniai tapusiai motina, tokiais nemaloniais dalykais. Naudodamasis proga, paprašysiu tave pasirašyti atitinkamus dokumentus – patvirtinti, kad leidi mums taikyti siūlomus gydymo būdus.

Būk malonus ir permesk akimis sąskaitą už praeitą mėnesį, kurią pridedu prie šio laiško.

Nuoširdžiai

Daktaras Džeraldas P. Vaiterspūnas,
direktorius

Aklasis žudikas: Bokštas

Ji jaučiasi sunki ir nešvari kaip maišas purvinų skalbinių. Tačiau drauge tuščia ir išsekinta. Baltas popieriaus lakštas, kuriame – vos įžiūrimas – blankus parašas, bet ne jos. Seklys atsektų, kieno jis, tačiau jai neįdomu. Jai neįdomu netgi žiūrėti.

Ji neatsižadėjo vilties, tik atidėjo ją į šalį: tai ne šiokiadieniams. Tuo tarpu reikia rūpintis kūnu. Beprasmiška nevalgyti. Verčiau nepamesti galvos, nes sočiai lengviau laikytis. Taipgi nevalia atsisakyti nedidelių malonumų: vėl skinti gėles, pavyzdžiui, pirmąsias tulpes. Nieku gyvu neiti iš proto. Basai bėgti gatve rėkiant: *Dega*! Žmonės tikrai pastebės, kad nėra jokio gaisro.

Geriausias būdas saugoti paslaptį – dėtis, kad neturi jokių paslapčių. *Malonu*, sako ji kalbėdama telefonu. *Kaip gaila! Bet aš negaliu. Esu labai užsiėmusi.*

Kartais – ypač šiltomis dienomis – ji jaučiasi gyva palaidota. Dangus – mėlyno akmens skliautas, saulė – apskrita skylė, pro kurią pašaipiai spindi tikros dienos šviesa. Kiti žmonės, palaidoti drauge, nesuvokia, kas darosi: ji viena viską supranta. Jeigu ji imtų pasakoti, ką žino, jie įkalintų ją iki gyvos galvos. Ji turi vienintelę galimybę elgtis taip, lyg viskas vyktų kaip įprasta, nenuleisdama akies nuo lėkštos dangaus mėlynės ir sekdama, kada pagaliau joje atsivers platus plyšys. Tuomet jis, ko gero, nusileis apačion virvinėmis kopėčiomis. Ji užsiropš ant stogo ir, siekdama jų, pašoks aukštyn. Kopėčios pakils, ir jiedu, laikydamiesi įsikibę į jas, įsikibę vienas į kitą, nuskries pro bokštelius, bokštus, jų smailes ir

paspruks pro netikro dangaus plyšį, o visi kiti, palikę apačioje ant vejos, spoksos išpūtę akis ir išsižioję.

Vaikiškų išmonių galia!

Po mėlyno akmens skliautu lyja, šviečia saulė, pučia vėjas, giedrijasi dangus. Keista, kaip sukuriami visi tie gamtos gaivalai.

Kažkur netoliese yra kūdikis. Kartais, lyg vėjo gūsių nešamas, pasigirsta jo verksmas. Varstosi durys, tai prasiveržia, tai slopsta jo mažytis nežabotas pyktis. Keista, kaip jie sugeba taip rėkti. Retkarčiais atrodo, jog čia pat girdėti jo dusulingas kvėpavimas, toks šaižus ir podraug švelnus, lyg drikstų šilkas.

Ji guli lovoje, čia užsiklojusi paklode, čia nusiklojusi – nelygu dienos metas. Jai labiausiai patinka balta pagalvė, balta kaip gailestingoji sesuo ir truputį pakrakmolyta. Kelios pagalvės, kad ji galėtų atsiremti sėdėdama lovoje, puodelis arbatos pagalbon, kad ji neimtų snūduriuoti. Ji laiko puodelį rankose, jeigu tas nukris ant grindų, ji atsibus. Ne visada ji taip daro, ji toli gražu ne apsnūdėlė.

Kartais ji paskęsta svajonėse.

Vaizduojasi, kad jisai ją vaizduojasi. Tai jos išganymas.

Mintyse ji vaikščioja po miestą, atseka jo labirintus, niūrių gatvelių vingius: kiekvieną slapto susitikimo vietą, kiekvienas duris, laiptus ir lovą. Ką jis sakė, ką ji sakė, ką jiedu darė, ką jiedu darė paskiau. Netgi tuos kartus, kai jiedu ginčydavosi, kivirčydavosi, išsiskirdavo, kamuodavosi, vėl susitikdavo. Kaip jiems patikdavo žeisti vienas kitą, gerti vienas kito kraują. Mudu kankinome vienas kitą, mąsto ji. Betgi šiandien neįmanoma kitaip gyventi, tik kančiose.

Kartais ji trokšta, kad jis ugnyje sudegtų, kad dingtų iš atminties, kad pagaliau užgestų tas begalinis beprasmiškas ilgesys. Bent jau tai turėtų padaryti kasdienybė ir kūno entropija – galutinai ją nukamuoti, išsekinti, ištrinti tą vietą jos atmintyje. Tačiau nepadeda jokie egzorcizmai, nors, tiesą pasakius, ji ne per daugiausia stengiasi. Anaiptol ne egzorcizmų ji trokšta. Ji trokšta tos kvapą gniaužiančios palaimos, kokia apima netyčia iškritus iš lėktuvo. Ji trokšta jo godaus žvilgsnio.

Per paskutinį jųdviejų pasimatymą, kai jiedu grįžo į jo kambarį, jai buvo toks įspūdis, kad skęsta: viskas aptemo ir ėmė ūžti ausyse, bet drauge suspindo sidabru, sulėtėjo, pasidarė aišku.

Tai štai ką reiškia būti pavergtai.

Galbūt jis visada nešiojasi jos paveikslą širdyje, sakytum medalione; ar veikiau ne paveikslą, bet schemą. Žemėlapį, kokio reikia lobiui surasti. Kurio jam prireiks grįžtant.

Iš pradžių bus laukai, tūkstančiai mylių, o aplink juos aprietę uolynai ir kalnai, apledėję, suplaišioję, vienų raukšlių; toliau giria, nuklota vėtralaužų, ištisas kilimas po samanomis trūnijančių kamienų; toliau viena kita laukymė. Toliau viržynai ir vėjo perpučiamos stepės, ir raudonos išdegintos kalvos, kur vyksta karas. Užsiglaudę už uolų, įsirengę pasalą išdžiūvusiuose kanjonuose, tupi gynėjai. Tai snaiperiai.

Toliau driekiasi kaimai, skurdūs lūšnynai, šnairuojantys vaikėzai, moteriškės su žagarų ryšiais ant kupros, keliuose dumblynai, o juose voliojasi kiaulės. Toliau geležinkeliai bėga į miestus, stotys ir depai, gamyklos ir sandėliai, bažnyčios ir marmuriniai bankai. Toliau didmiesčiai, didžiuliai šviesos ir tamsos stačiakampiai, bokštų bokštai. Metalu apvilkti bokštai. Ne, kažkas modernesnio, kažkas neįtikėtina. Ne cinku, nes cinkuotos tik neturtingų moterėlių geldos.

Bokštai apvilkti plienu. Čia gaminamos bombos, čia taipgi krinta bombos. Tačiau jis juos lenkia, keliauja gyvas ir sveikas į šitą miestą, jos buveinę, kur ją supa namai ir smailiaviršiai bokštai, tuo tarpu ji sėdi bokšte pačiame miesto vidury, netgi nepanašiame į bokštą. Tai apgaulė: jums bus atleista, jeigu jį palaikysite paprastu namu. Ji – virpulinga visa ko esmė, guli apklostyta savo baltame patale. Atitverta nuo pavojaus, tačiau į ją sutelktas visas dėmesys. Svarbiausia – ją apsaugoti. Tam jie skiria visą laiką – saugodami nuo visa ko. Ji žiūri pro langą, ir niekas negali su ja susisiekti, ir ji negali su niekuo susisiekti.

Ji – apskritas O, grynas nulis. Erdvė, apibrėžiama kaip visiškai nesama. Šit kodėl jie negali jos pasiekti, paliesti pirštu. Šit kodėl jie negali nieko prisegti. Ji taip gražiai šypsosi, tačiau už tos šypsenos jos nėra.

Jis tikina save, kad jai nieko negresia. Ji stovi šviečiančiame lange, užpakaly jos – užrakintos durys. Jis nori būti ten, po medžiu, ir žiūrėti į viršų. Sukaupęs visą drąsą, jis ropščiasi siena, čia viena, čia kita ranka įsitverdamas į vijoklį, į palangę, laimingas kaip vagis; susigūžia, pakelia langą, įlipa į vidų. Tyliai groja radijas, tai garsiau, tai dusliau skamba šokių muzika, slopindama žingsnius. Jie nesako nė žodžio vienas kitam, ir taip iš naujo prasideda švelnus ir kruopštus glaustymasis. Prislopintas, neryžtingas, prietemoje, kaip po vandeniu.

Tu gyveni kaip meškos ausyje, kartą tarė jis jai.

Galėtum ir taip pasakyti, atsiliepė ji.

Tačiau kaip jai ištrūkti iš to gyvenimo be jo pagalbos?

The Globe and Mail, 1937 m. gegužės 26 diena

RAUDONASIS TERORAS BARSELONOJE

PARYŽIUS, MŪSŲ SPECIALUSIS KORESPONDENTAS

Nepaisant to, jog žinios, siunčiamos iš Barselonos, griežtai cenzūruojamos, mūsų Paryžiaus korespondentui pavyko sužinoti, jog tarp konkuruojančių respublikonų grupuočių kyla nesutarimai. Sklinda gandai, kad Rusijos apginkluoti Stalino remiami komunistai pradėsią valymą tarp savo varžovų, priklausančių POUM'ui, kraštutinių trockininkų, ranka rankon einančių su anarchistais. Svaigulys, viešpatavęs pirmosiomis respublikos dienomis, užleido vietą įtarumo ir baimės atmosferai, nes komunistai kaltina POUM'ą priglaudus „penktosios kolonos" išdavikus. Būta susirėmimų dienos akyje gatvėse, ir įsikišusi miesto policija gynė komunistus. Anot gandų, nemaža POUM'o narių pakliuvo į kalėjimą arba slapstosi. Kai kurie kanadiečiai atsidūrę tarp dviejų ugnių, tačiau tos žinios nepatvirtintos.

Beje, Ispanijoje respublikonai vis dar laiko Madridą, nors generolo Franko vadovaujamos nacionalistų pajėgos smarkiai žengia į priekį.

Aklasis žudikas: Centrinė geležinkelio stotis

Ji nuleidžia galvą, kakta įsiremia į stalo kraštą. Vaizduojasi jo atvykimą.

Prieblanda, stotyje dega šviesos, jų nutviekstas jo veidas atrodo išvargęs. Kažkur netoliese pakrantė, užjūris: jis girdi klykiant žuvėdras. Jis eina pro šnypščiančių garų debesis, siūbuodamas lipa į vagoną, deda savo kelionkrepšį į regztį bagažui; paskiau atsidrebia sėdynėn, išsitraukia nusipirktą sumuštinį, išvynioja iš suglamžyto popieriaus, sudrasko jį. Jis per daug pavargęs ir nebeturi jėgų valgyti.

Šalia jo mezga senutė, mezga kažką raudona, lyg megztinį. Jis žino, ką ji mezga, nes ji pasako; ji viską jam papasakotų, jeigu jis leistų, apie vaikus, vaikaičius; be abejo, ji turi nuotraukų, bet jis nenori klausytis jos istorijos. Jis negali pagalvoti apie vaikus, per daug matė jų žuvusių. Nepajėgia jų ištrinti iš atminties – labiau nei moterų, labiau nei senukų. Jie visada iškyla netikėtai: užmiegotomis akimis, geltonomis kaip vaškas rankomis, atgniaužtais kumštukais, su krauju permirkusiomis sudriskusiomis skudurinėmis lėlėmis. Jis nusisuka, žiūri į savo veido atspindį tamsiame lange, į suodiną, pajuodusį ir išgeltusį veidą įkritusiomis akimis, ilgus, tarytum sudrėkusius plaukus ir atgal lekiančius juodus medžių šešėlius.

Vargais negalais prasispraudžia pro senutės kelius, eina į koridorių, atsistoja tarp dviejų vagonų, parūko, išmeta nuorūką, nusišlapina į tuštumą. Jam atrodo, kad ir jis pats lekia ten pat – į nebūtį. Jis galėtų čia pradingti, ir niekas jo nebesurastų.

Pelkynai, paūkavęs horizontas. Jis grįžta į savo vietą. Traukinyje šalta ir drėgna arba per karšta ir tvanku; muša karštis arba krečia šiurpas, galbūt ir viena, ir kita: jis dega ir dreba lyg aistros apimtas. Šiurkštus sėdynės apvalkalas nemalonus, atsiduoda pelėsiais ir duria skruostą. Galų gale jis užminga prasižiojęs, į šoną nusvirusia galva, kakta įsirėmęs į nešvarų stiklą. Ausyse tolydžio dzingsi virbalai ir plieniniais bėgiais – tarytum nenuilstamas metronomas – dunda ratai.

Dabar ji įsivaizduoja jį svajojant. Įsivaizduoja jį svajojant apie ją, kaip ji svajoja apie jį. Pilkai melsva padange jiedu skrieja vienas prie kito plasnodami tamsiais nematomais sparnais, ieško vienas kito, ieško, sukasi vietoje, išsigandę, vilties ir ilgesio nešami. Jiedu liečiasi, glaudžiasi, beveik susitrenkia, ir skrydis baigiasi. Jie krinta žemėn kaip susipynę parašiutininkai, pelenais virtę nevykėliai angelai, o meilės srautas driekiasi iš paskos lyg sudriskęs šilkas. Juos pasitinka priešo ugnis.

Praeina diena, para. Vienoje stotelėje jis išlipa, nusiperka obuolį, kokakolos, pusę pakelio cigarečių, laikraštį. Būtų ne pro šalį nusipirkus pusbutelį arba net butelį viskio, kad galėtų viską pamiršti. Pro lietaus čaižomą langą jis žiūri į begalinius plynus laukus, kurie tęsiasi kaip šiurkštus šeriuotas kilimas su šen bei ten stypsančiais medžių guotais; jam akys pačios merkiasi iš miego. Vakare šviečia ilgas saulėlydis, traukdamasis į vakarus jam artėjant, iš rausvo virsdamas violetiniu. Naktis ateina drauge su netikėtais bruzdesiais, išvykimais ir sustojimais, metaliniu traukiniu džeržgesiu. Jo akys raudonos, paraudusios nuo pritvinusių šūvių ugnelių, nuo sprogimų aukštai danguje.

Dangui prašviesėjus, jis pabunda; iš vienos pusės pastebi vandenį, plyną, bekraštį, sidabrinį, žodžiu tariant, didelį ežerą. Iš kitos pusės – nykios trobelės, kiemuose padžiauti skalbiniai. Paskiau suodžiais apėjęs mūrinis kaminas, neveizdus fabrikas su aukštu kaminu; paskiau dar vienas fabrikas, gausybe langų atspindintis blyškią mėlynę.

Ji įsivaizduoja, kaip jis anksti rytą išlipa iš traukinio, ilgu skliautiniu koridorium su kolonomis ir marmurine asla eina per stotį.

Viskas aidi, per garsiakalbius skamba neaiškūs balsai, migloti pranešimai. Atsiduoda dūmais – tabako, traukinių, paties miesto dūmais, daugiau primenančiais dulkes. Ji irgi eina per tas dulkes ar dūmus, pasirengusi išskėsti rankas, pajusti, kaip jis iškelia ją aukštyn. Gerklę jai veržia džiaugsmas, kurį sunku atskirti nuo baimės. Ji jo nemato. Pro aukštus skliautinius langus įspįsta rytmečio saulė, plyksteléja dūmų prisodrintas oras, sublizga asla. Staiga jis išdygsta priešais pačiame koridoriaus gale, toks ryškus, jog aiški menkiausia smulkmena – akys, lūpos, rankos, – nors visas virpa nelyginant atspindys vėjelio sušiauštame tvenkinio paviršiuje.

Tačiau jos vaizduotė nesugeba ilgiau jo išlaikyti, ji nesugeba aiškiai prisiminti, kaip jis atrodo. Sakytum vėjas perlekia vandens paviršiumi, ir štai jis suribuliuoja įvairiaspalviais blyksniais, suvilnija; paskiau vėl atgyja kitur, prie kitos kolonos, atgauna įprastą pavidalą. Aplink jį viskas mirguliuoja.

Jei mirguliuoja, vadinasi, ten jo nėra, tačiau tas mirguliavimas pasiekia ją kaip šviesa. Įprasta kasdienė šviesa, užliejanti viską aplink. Kas rytą ir kas vakarą, kiekvieną pirštinę ir batelį, kiekvieną kėdę ir lėkštę.

XI

Kabinoje

Nuo tada viskas eina kreiva vėže. Tačiau tu tat žinai. Tu tat žinai, nes jau žinai, kas nutiko Lorai.

Savaime suprantama, Lora to nežinojo. Ji nė neketino vaidinti romantiškos, iki mirties atsidavusios įsimylėjėlės. Tokia ji tapo daug vėliau, pasiekusi tam tikrą dvasios būseną, ir, aišku, savo gerbėjų vaizduotėje. Šiaip kasdieniame gyvenime dažnai būdavo nemaloni, kaip ir visi žmonės. Arba nuobodi. Arba linksma, tokia irgi galėdavo būti: jei susiklostydavo palankios aplinkybės – bet tik ji viena tai žinodavo, – ji galėdavo pulti į savotišką ekstazę. Kaip tik tie džiaugsmo protrūkiai dabar man labiausiai gildo širdį.

Taigi, kiek siekia prisiminimai, ji kapstosi pilkoje kasdienybėje – nieko neįprasta stebinčiam iš šalies: šviesiaplaukė mergina, skendinti savo mintyse, lipa į kalvą. Daug tokių mielų, susimąsčiusių merginų, jų knibždėte knibžda, kas minutę gimsta dar viena. Didumą laiko toms merginoms nieko nenutinka. Nebent šis tas, o paskiau jos sensta. Tačiau Lora skyrėsi nuo tavęs, nuo manęs. Paveiksle ji skina laukų gėles, nors iš tikrųjų labai retai darydavo ką nors panašaus. Už jos miško paunksnėje tyko dievas žemišku veidu. Tik mes jį matome. Tik mes žinome, kad jis pasirengęs pulti.

Peržvelgiu visa tai, ką ligi šiol parašiau, ir viskas man atrodo netinkama. Galbūt per daug lengvabūdiška ar per daug to, ką galima palaikyti lengvabūdiška? Daugybė drabužių, stilių ir spalvų, dabar jau pasenusių, nukritusių drugelių sparnelių. Daugybė vaišių, ne visada itin nusisekusių. Pusryčių, piknikų, jūros kelionių,

kaukių balių, laikraščių, buriavimo upėmis. Tokie dalykai nelabai derinasi su tragedija. Tačiau gyvenime tragedija – tai ne begalinė rauda. Ją sudaro visa tai, kas ją nulemia. Bėga valandos, niekuo neypatingos, dienos, metai, ir staiga netikėtumas: peilio dūris, sviedinio sprogimas, nelaimingas atsitikimas, automobiliui nuvažiavus nuo tilto.

Balandžio mėnuo. Pražydo ir nužydėjo snieguolės, išdygo krokai. Neilgai trukus galėsiu įsikurti galinėje verandoje prie savo senojo pilkšvai rudo, perdėm supjaustyto medinio stalo, bent jau saulėtomis dienomis. Šaligatviai nebeapledėję, tad iš naujo einu pasivaikščioti. Per žiemos dykinėjimo mėnesius nusilpau; tai jaučiu pagal savo kojas. Vis dėlto ketinu atsiimti savo buvusias teritorijas, iš naujo apžiūrėti savo versmes.

Šiandien, ramstydamasi lazdele ir tolydžio stabtelėdama pailsėti, šiaip ne taip nusikasiau iki kapinių. Ten vis dar stovėjo abu Čeisų angelai, iš pažiūros per žiemą nėmaž daugiau nenukentėję nuo sniego; giminės vardai buvo truputį prasčiau įskaitomi, bet čia galbūt kaltas mano regėjimas. Perbraukiau pirštais per tuos vardus, per tas raides; nors ir kokios jos kietos, nors ir kaip gerai apčiuopiamos, liečiamos jos tarytum minkštėja, blanksta, virpa. Jų nepagailėjo neregimi ir aštrūs laiko dantys.

Kažkas nurinko sutižusius pernykščius lapus nuo Loros kapo. Gulėjo mažytė puokštelė baltųjų narcizų, jau apvytusių, suvyniota į aliuminio foliją. Paėmiau ją ir įmečiau į artimiausią šiukšlių dėžę. Kas, tų Loros gerbėjų nuomone, turėtų džiaugtis jų aukomis? O kad būtų aiškiau – kas turėtų vaikščioti jiems iš paskos? Kas turėtų vaikščioti jiems iš paskos ir rankioti šiukšlėmis virtusias gėles, kuriomis jie apkreikia viešas vietas, demonstruodami savo apsimestinį sielvartą?

Aš tau parodysiu, iš kur kojos dygsta, sakydavo Rini. Jei būtume buvusios jos dukterys, būtų mus išpėrusi. Tačiau ji niekad nepakėlė prieš mus rankos, tad mudvi taip ir nesužinojome, ką galėtų reikšti tas grasinimas – *aš tau parodysiu*.

Grįždama namo, užsukau į spurginę. Ko gero, atrodžiau labai nuvargusi, nes tuojau pat priėjo padavėja. Paprastai jos neaptarnauja prie stalų, reikia eiti prie prekystalio ir neštis tai, ką pasirenki, tačiau ta mergina – tamsiaplaukė apskritaveidė mergina, vilkinti savotiška juoda uniforma, – paklausė, kuo galėtų mane pavaišinti. Aš užsisakiau kavos ir – įvairumo dėlei – pyragaitį su mėlynėmis. Paskiau pastebėjau ją plepant su kita mergina, stovinčia už prekystalio, ir susivokiau, kad ji anaiptol ne padavėja, bet tokia pat lankytoja, kaip ir aš: jos juoda uniforma buvo anaiptol ne uniforma, o stačiai švarkelis ir laisvos kelnės. Kur ne kur žėrėjo sidabras, tikriausiai užtraukas: negalėjau įžiūrėti smulkmenų. Ji greit dingo, nespėjau nė dorai jai padėkoti.

Kaip malonu, kad tokio amžiaus merginos tokios mandagios ir paslaugios. Dažniausiai (kalbėjau sau viena, prisiminusi Sabriną) jos būna nedėkingos, nors pačios to nesuvokia. Tas nesąmoningas nedėkingumas – jaunuomenės šarvai; kaipgi kitaip jie išgyventų? Seniai linki jauniems gera, tačiau drauge linki jiems bloga: norėtų juos suėsti, iščiulpti jų gyvybingumą ir patys tapti nemirtingais. Visi vaikai būtų sutraiškyti praeities – svetimos praeities, kurią jiems stengiamasi užkrauti ant kupros, jeigu jie nesigintų, atsitverdami šiurkštumu ir lengvabūdiškumu. Tik egoizmas juos gelbsti.

Tam tikru laipsniu, savaime suprantama.

Padavėja mėlyna prijuoste atnešė man kavos. Taipgi pyragaitį su mėlynėmis, bet aš tuojau pat pasigailėjau, jį užsisakiusi. Jau nebegaliu tiek valgyti. Restoranuose viskas slegia didumu, sunkumu, – materialusis pasaulis reiškiasi didžiuliais drėgnos tešlos gabalais.

Išgėrusi tiek kavos, kiek išgalėjau, susiruošiau žygin į tualetus. Vidurinėje kabinoje visi pernykščio rudens užrašai, kuriuos dar puikiausiai prisimenu, buvo uždažyti, tačiau laimė, jog atsirado nauji, sezoniniai. Aukštai po dešinei, kaip jau įprasta, vieni inicialai droviai skelbė meilę kitiems inicialams. Apačioje ryškiomis mėlynomis raidėmis užrašyta:

Blaivą protą sąlygoja patirtis. Patirtį sąlygoja neblaivas protas.

Apačioje, violetiniu tušinuku, gulstine rašysena: *Jei ieškai patyrusios vaflistės, skambink Čiulpikei Anitai, pasijusi devintame danguje,* ir telefono numeris.

Apačioje, didžiosiomis raidėmis, raudonu žymekliu: *Paskutinis Teismas čia pat. Ruoškis pasitikti savo Lemtį, tau sakau, Anita.*

Kartais galvoju – ne, kartais mėgaujuos mintimi, – jog visos tos tualetinės keverzonės iš tikrųjų Loros darbas, Loros, kad ir mirusios, bet tarytum veikiančios iš tolo tų rašinėjančių merginų rankomis. Paika mintis, bet maloni ligi tol, kol prieinu kitą logišką išvadą, jog tokiu atveju visi tie rašinėjimai skirti man vienai, nes Lora vargu ar turi daugiau pažįstamų mieste. O jeigu jie visi skirti man, ką Lora nori man pasakyti? Anaiptol ne tai, ką sako.

Retkarčiais man tiesiog knieti pridėti savo ranką, padaryti savo įnašą; savo virpančiu balsu prisidėti prie anoniminio choro padrikų serenadų, greitosiomis pakeverzotų meilės laiškučių, gašlių skelbimų, psalmių ir prakeikimų.

Rytojaus valanda ne tavo valdžioje,
O rytdienos planai – tiktai tuščia svaja.
Kvailai nepražudyk šios laimės valandėlės –
Skubėk, nes neilga gyvenimo gija. *

Cha, pagalvojau. Tai dabar – išsižios perskaičiusios.

Kada nors, kai geriau jausiuos, ateisiu čionai ir tikrai užrašysiu tą ketureilį. Galės krykštauti iš džiaugsmo, nes ko gi daugiau joms reikia? To paties, ko reikia mums visiems: palikti žinutę, paveikią, kad ir skaudžią; žinutę, kurios niekas negali paneigti.

Tačiau tokios žinutės būna pavojingos. Du kartus pagalvok, prieš pareikšdamas norą, o juo labiau tokį, kuris tave atiduos į likimo rankas.

(*Du kartus pagalvok*, tarė Rini. Ir Lora paklausė: *Kodėl tik du?*)

* Omaras Chajamas. Rubajatai. Vertė Linas Broga. – Vilnius, „Mintis".

Kačiukas

Atėjo rugsėjis, paskiau spalis. Lora vėl pradėjo lankyti mokyklą, jau kitą. Sijonai čia buvo pilkais ir mėlynais langeliais, nebe rudais ir juodais; tik toks ir buvo skirtumas, nes abi mokyklos buvo panašios, bent man taip atrodė.

Lapkričio mėnesį, tik atšventusi savo septynioliktąjį gimtadienį, Lora pareiškė, jog Ričardas leidžia pinigus vėjais. Ji toliau lankysianti Šv. Cecilijos mokyklą, jeigu jis reikalausiąs, trinsianti suolą, bet neišmoksianti nieko naudinga. Pareiškė tai ramiai, be apmaudo, ir keisčiausia, kad Ričardas pasidavė.

– Šiaip ar taip, jai iš tikrųjų neverta lankyti mokyklos, – tarė jis. – Juk jai niekad nereiks užsidirbti pragyvenimui.

Vis dėlto Lora turėjo kuo nors užsiimti, kaip ir aš. Ji buvo įtraukta į vieną iš Vinifredės veiklos barų, vadinamąją Abigailių savanorių organizaciją, užsibrėžusią tikslą lankyti ligonius. Abigailės sudarė žvalų būrį: tai buvo merginos iš gerų šeimų, apmokomos ateityje tapti tokiomis veikėjomis kaip Vinifredė. Jos juosėjo pieninininkių prijuostėmis su tulpėmis ant krūtinės ir turėjo trintis po palatas, plepėti su ligoniais, gal ką nors jiems skaityti ir drąsinti juos – o kaip, niekas nepaaiškino.

Lora puikiai pasireiškė tame bare. Savaime suprantama, ji nemėgo kitų Abigailių, tačiau mielai prisijuosė prijuostę. Kaip ir reikėjo tikėtis, ji veržte veržėsi į varguomenės palatas, kurių kitos Abigailės stengėsi išvengti dėl smarvės ir nežmoniškų sąlygų. Tos palatos knibždėte knibždėjo likimo malonei paliktų skurdžių ir benamių: išprotėjusių senučių, nelaimės ištiktų nusigyvenusių ve-

teranų, trečios stadijos sifilitikų vyrų nupuvusiomis nosimis ir panašiai. Tose palatose trūko gailestingųjų seselių bei slaugių, tad Lora veikiai įsikinkė į darbus, kurie, tiesą pasakius, jai visiškai nepriklausė. Pasirodo, naktipuodžiai ir vėmalai jai nedarė jokio įspūdžio nei juo labiau keiksmai, pamišėlių kliedesiai ir apskritai visokios kiaulystės. Vinifredė anaiptol nebuvo numačiusi tokio dalyko, ir labai greitai mes atsidūrėme aklavietėje.

Gailestingosios seserys laikė Lorą angelu (kai kurios iš tikrųjų taip galvojo, tačiau kitos manė, jog ji tik painiojasi po kojomis). Pasak Vinifredės, kuri stengėsi nepaleisti jos iš akies ir turėjo šnipų, Lora ypač sugebėdavo tvarkytis, esant beviltiškiems atvejams. Ji tarytum nesusivokianti, kad ligoniai jau merdėja, pareiškė Vinifredė. Jų būklę ji laikanti įprasta, netgi normalia, todėl – Vinifredės nuomone – jie daugiau ar mažiau apsiramina, nors sveikas žmogus niekada su tuo nesusitaikytų. Vinifredės akimis žiūrint, toks Loros sugebėjimas ar būdo bruožas dar sykį patvirtinąs, jog ji esanti keistos prigimties.

– Tikriausiai ji turi geležinius nervus, – sakydavo Vinifredė. – Aš tikrai negalėčiau taip elgtis. *Neištverčiau*. Tu tik pagalvok, kokia nešvara, koks skurdas!

Tuo pat metu Vinifredė kūrė planus apie Loros pirmąjį pasirodymą aukštuomenėje. Lorai apie tai dar nebuvo užsiminusi; aš stengiausi paruošti Vinifredę, kad ji nesitikėtų palankaus atsakymo. Tokiu atveju, pareiškė Vinifredė, reikia viską surengti ir pateikti kaip *fait accompli*; arba, dar geriau, galima kuo gražiausiai apsieiti be to pasirodymo, jeigu tik būsiąs pasiektas pagrindinis tikslas, o pagrindinis tikslas buvo strateginė santuoka.

Mudvi pietavome Arkadijos menėje; Vinifredė mane pakvietė, kad mudvi vienos dvi aptartume, jos žodžiais tariant, strateginį planą dėl Loros.

– Strateginį planą? – paklausiau.

– Tu žinai, ką aš turiu galvoje, – atsakė Vinifredė. – Nieko baisaus. Gerai viską pasvėrus, – toliau kalbėjo ji, – Lorai nėra ko per daug tikėtis, būtų visų geriausia, jeigu koks dailus ir turtingas

vyriškis, sukandęs dantis, paprašytų jos rankos ir nuvestų ją prie altoriaus. O dar geriau, kad tai būtų dailus, turtingas ir kvailas vyriškis, kuris laiku nė nesusivoktų, jog reikia sukąsti dantis.

– Kodėl jam reikėtų sukąsti dantis? – paklausiau.

Man dingtelėjo mintis, ar tik ne to paties siekė Vinifredė, pririšdama uodegą ponui Prajorui, kuris visada sugebėdavo išsisukti. Ar ji neslėpė savo tikrosios prigimties iki medaus mėnesio ir tik tuomet pernelyg staigiai ją parodė? Ar tik ne dėl to jį galima pamatyti nebent nuotraukose?

– Turi pripažinti, jog Lora daugiau negu keistoka, – tarė Vinifredė.

Ji nutilo, nusišypsojo kažkam per mano petį ir sveikindamasi pamojo pirštais. Sužvangėjo sidabrinės apyrankės; jų mūvėjo per daug.

– Ką tu turi galvoj? – švelniai paklausiau.

Buvau išsiugdžiusi smerktiną įprotį amžinai prašyti Vinifredę paaiškinti, ką ji turinti galvoje.

Vinifredė sučiaupė lūpas. Ji dažėsi oranžiniu pieštuku tolyn labyn raukšlėjančias lūpas. Dabar žmonės kaltintų saulę, tačiau tuomet dar nesuprato to priežastinio ryšio, o Vinifredė mėgo atrodyti įdegusi; jai patiko ta metalinė patina.

– Ne kiekvienam vyrui ji patiktų. Šneka visokias keistybes. Jai trūksta... jai trūksta apdairumo.

Vinifredė avėjo žalius krokodilo odos batelius, tačiau man jie atrodė toli gražu ne elegantiški, priešingai, mano galva, jie pernelyg rėžė akį. Daugelis dalykų, kurie kitados, žiūrint į Vinifredę, man atrodė mįslingi ir žavūs, dabar man atrodė niekuo neypatingi – turbūt todėl, jog galiausiai viską perpratau. Jos žydėjimas buvo lyg sutrūkinėjusi glazūra, o spindesys apgaulingas. Kyštelėjusi nosį už užuolaidos, aš pamačiau virveles ir skridinius, vielas ir korsetus. Ir išsiugdžiau savo pomėgius.

– Kokias? – paklausiau. – Kokias keistybes?

– Vakar ji man pareiškė, jog svarbu ne santuoka, bet meilė. Pareiškė, kad Jėzus esąs tos pačios nuomonės, – atsakė Vinifredė.

– Ką gi, tokios jos pažiūros. Ji jų neslepia. Juk žinai, jai nerūpi seksas. Jai nerūpi *erotas*.

Ko nors nesupratusi, Vinifredė arba prapliupdavo juoktis, arba praleisdavo pro ausis. Šįkart praleido pro ausis.

– Suvokia tai žmonės ar ne, bet visiems rūpi seksas, – tarė ji. – Tokia mergina kaip ji gali prisidaryti nemažai bėdos tokiomis pažiūromis.

– Ateis laikas, ir ji subręs, – atsakiau, ne per daugiausia tuo tikėdama.

– Dar teks palaukti. Gyva bėda – merginos, skraidančios padebesiais, vyrai beregint naudojasi proga. Mums trūksta nebent mažyčio rubuilio Romeo. Iškart susuktų galvelę.

– Tai ką gi tu siūlai? – paklausiau perleisdama ją abejingu žvilgsniu.

Visada nukreipdavau į žmogų abejingą žvilgsnį, kai norėdavau nuslėpti susierzinimą ir netgi pyktį, tačiau Vinifredė tik dar labiau įsidrąsino.

– Kaip sakiau, reikia ją ištekinti už dailaus vyriškio, kuris neskiria spiros nuo pipiro. Paskiau ji galės pinti savo meilės istorijas, jeigu padilgs uodegą. Ir kol neišlįs yla iš maišo, niekas nė žodelio nesakys.

Aš atsidėjusi trupinau pyrago su vištienos įdaru likučius. Pastaruoju metu Vinifredė itin pamėgo vaizdingus posakius. Man regis, galvojo, jog neatsilieka nuo laiko: buvo kaip tik sulaukusi tokio amžiaus, kai žmonės ypač trokšta neatsilikti nuo laiko.

Savaime aišku, ji nepažinojo Loros. Man galvoje netilpo mintis, jog Lora galėtų ką nors daryti slapčia, kad neišlįstų yla iš maišo. Jai labiau tiko ką nors iškrėsti dienos akyje. Jai būtų maloniau mūsų nepaisyti, panosėje iškirsti likštį. Pabėgti su įsimylėjėliu ar padaryti ką nors melodramiška. Pirštu prikišamai parodyti visiems mums, kokie mes veidmainiai.

– Lora turės pinigų, kai sueis dvidešimt vieneri, – tariau.

– Ne per daugiausia, – atrėmė Vinifredė.

– Galbūt Lorai užteks. Galbūt ji nori gyventi taip, kaip jai patinka, – tariau.

– Kaip jai patinka! – sušuko Vinifredė. – Tik pagalvok, ko ji gali prasimanyti!

Perkalbėti Vinifredę nebuvo jokių vilčių. Ji buvo lyg mėsos kapoklė mėsininko rankoje.

– Ar jau turi kandidatų? – paklausiau.

– Dar nė vieno konkretaus, bet nenuleidžiu rankų, – žvaliai atsakė Vinifredė. – Yra vienas kitas žmogus, kuris nepasibodėtų pasinaudoti Ričardo pažintimis.

– Tik nepersistenk, – sumurmėjau.

– Taigi, o kas tuomet bus, jeigu aš nesistengsiu? – smagiai atsiliepė Vinifredė.

– Girdėjau, kad su Vinifrede kalbėjai ne po plauku, – tariau Lorai. – Tyčia ją erzinai. Siutinai liaupsindama laisvąją meilę.

– Kaip gyva neliaupsinau laisvosios meilės, – atsiliepė Lora. – Tik pasakiau, kad santuoka – atgyvenusi institucija. Pasakiau, jog tai neturi nieko bendra su meile, ir tiek. Meilė yra dovana, o santuoka – sandėris, kai perkama ir parduodama. Meilės neįmanoma įsprausti į kokį nors kontraktą. Be to, pasakiau, jog rojuje nebūna santuokų.

– Čia tau ne rojus, – tariau. – Įsidėmėk tai, jeigu to nepastebėjai. Šiaip ar taip, tu įvarei jai baimės.

– Aš pasakiau jai tiesą, ir tiek. – Ji tvarkėsi apynages mano oranžiniu manikiūriniu strypeliu. – Manding, dabar ji bandys vesti mane į žmones. Amžinai kiša nosį kur nereikia.

– Ji paprasčiausiai baiminasi, kad tu gali susigadinti savo gyvenimą. Tarkime, jeigu imsi ir įsimylėsi.

– O tau santuoka apsaugojo gyvenimą? Ar dar per anksti apie tai kalbėti?

Aš neėmiau į galvą jos tono.

– Na, ką tu apie tai pasakysi?

– Pradėjai kvėpintis naujais kvepalais. Ar Ričardas padovanojo?

– Turiu galvoje santuoką.

– Nieko.

Dabar, atsisėdusi prie mano tualetinio staliuko, mano šepečiu šukavosi savo ilgus šviesius plaukus. Pastaruoju metu ji vis labiau rūpinosi savo išvaizda; ėmė labai elegantiškai rengtis – tiek savo, tiek mano drabužiais.

– Sakai, per daug apie tai negalvoji? – paklausiau.

– Ne. Apskritai apie tai negalvoju.

– Ko gero, būtų ne pro šalį pagalvoti, – tariau. – Ko gero, būtų ne pro šalį bent trupučiuką pagalvoti apie savo ateitį. Juk negali amžinai bindzinėti nieko...

Buvau besakanti *nieko neveikdama*, tačiau būčiau labai apsišovusi.

– Apie ateitį bergždžia šnekėti, – pareiškė Lora.

Ji įprato kalbėti su manimi tokiu tonu, lyg aš būčiau jaunesnioji sesuo, o ji – vyresnioji; lyg ji būtų priversta man aiškinti paprasčiausius dalykus. Paskiau išpoškino vieną savo keistybių.

– Jeigu būtum lyno akrobatė ir ištemptu lynu turėtum užrištomis akimis pereiti virš Niagaros krioklio, į ką labiau kreiptum dėmesį – į žioplių minią tolimame krante ar į savo kojas?

– Manding, į kojas. Nepageidaučiau, kad tu šukuotumeisi mano šepečiu. Tai nehigieniška.

– Tačiau jeigu tu per daug kreipsi dėmesį į savo kojas, gali nukristi. Ir jei per daug kreipsi dėmesį į minią, irgi gali nukristi.

– Tai koks gi atsakymas teisingas?

– Ar tas šepetys vis dar priklausys tau, kai tu numirsi? – paklausė ji, akies kampeliu žvelgdama į savo profilį.

Šitokia poza veidrodyje ji atrodė klastinga, visiškai kitokia nei paprastai.

– Ar mirusiesiems gali kas nors priklausyti? O jeigu negali, kodėl dabar tas šepetys turi būti „tavo“? Dėl tavo inicialų? Tavo mikrobų?

– Lora, nustok tyčiotis!

– Aš nesityčioju, – tarė Lora, dėdama šepetį ant staliuko. – Aš mąstau. Tu niekad nepastebi esmės. Nesuprantu, kodėl tu klausaisi visų Vinifredės paistalų. Lyg klausytumeis pelėkautų. Pelėkautų, kuriuose nėra pelės, – pridūrė ji.

Pastaruoju metu ji labai pasikeitė: pasidarė ūmi, nerūpestin-

ga, beatodairiška, kokia niekados anksčiau nebuvo. Stengėsi atvirai nerodyti savo nepaklusnumo. Man kilo įtarimas, kad ji rūko slapčia nuo manęs: kelis kartus užuodžiau tabako tvaiką. Tabako ir dar kažko: kažko labai sena, labai pažįstama. Man reikėjo atidžiau sekti jos būdo permainas, tačiau ir šiaip jau turėjau begalę rūpesčių. Palaukusi iki spalio pabaigos, galiausiai pranešiau Ričardui, kad esu nėščia. Pasakiau, kad norėjau įsitikinti, ar tikrai esu nėščia. Jis apsidžiaugė, kaip ir pridera, ir pabučiavo man į kaktą.

– Puiku, – tarė jis.

Aš dariau tik tai, ko iš manęs buvo tikimasi.

Laimė, jog dabar naktį jis pedantiškai palikdavo mane vieną. Jis nepageidaująs ką nors sužaloti, pareiškė. Pasakiau, kad jis labai malonus.

– Dabar tau teks normuoti džiną. Aš nelinkęs nuolaidžiauti, – pasakė jis, grėsmingai grūmodamas man panosėje pirštu.

Tokiomis vėjavaikiškumo akimirkomis jis man keldavo didesnę baimę nei paprastai; man rodės, jog žiūriu į straksintį driežą.

– Mes nusisamdysime geriausią daktarą, – pridūrė jis. – Nesvarbu, kad ir kiek tai kainuotų.

Įkainoję kiekvieną dalyką, mudu abu iškart nusiramindavome. Paleidus į apyvartą pinigus, aš supratau savo padėtį: paprasčiausiai aš buvau įpareigota rūpintis labai vertingu nešuliu.

Suspigusi iš tikros baimės, Vinifredė nenuoširdžiai sukruto subruzdo. Tiesą pasakius, ji sunerimo. Ji spėjo (ne be pagrindo), jog, tapusi sūnaus ir paveldėtojo ar vien tiktai paveldėtojos motina, gaunu daugiau galios Ričardui, nei turėjau anksčiau, ir daugiau nei anksčiau teisių. Tai, ką aš laimiu, ji pralaimi. Dabar ji turėjo prasimanyti, kaip galėtų mane sugrąžinti atgal į seną vietą: kiekvieną akimirką laukiau pasirodant su išsamiu vaiko kambario įrengimo projektu.

– Kada galime laukti tos palaimos? – paklausė ji.

Supratau, jog dabar turėsiu ištisai klausytis jos eufemizmų, kitais žodžiais dangstomų minčių. Be perstojo pilsis tokie posakiai kaip *laukiamas svečias* ar *ką gandras atneš,* ar *mažylis*. Kalbai išėjus

apie jai nemalonius dalykus, Vinifredė mokėdavo šnekėti labai žaismingai ir smulkmeniškai.

– Man regis, balandį, – atsakiau. – Arba kovą. Dar manęs neapžiūrėjo gydytojas.

– Betgi tu pati *privalai* žinoti! – tarė ji, užlauždama antakius.

– Tokių dalykų man dar nėra atsitikę, – atsakiau apmaudžiai. – Tokio dalyko nė *nesitikėjau*. Todėl nekreipiau dėmesio.

Vieną vakarą nuėjau pas Lorą papasakoti, kas atsitiko. Pasibeldžiau; nesulaukusi atsako, tyliai pravėriau duris, manydama, kad ji, ko gero, miega. Ji nemiegojo. Klūpojo prie lovos mėlynais naktiniais marškiniais, nuleidusi galvą, plaukai buvo nusvirę, lyg staigaus vėjo gūsio nupūsti, rankos išskėstos, lyg ji būtų buvusi ten nublokšta. Iš pradžių dingtelėjo mintis, kad ji gal meldžiasi, betgi ne, ji nesimeldė, arba aš negirdėjau. Galiausiai pastebėjusi mane, ji pasikėlė kaip niekur nieko, lyg būtų šluosčiusi dulkes, ir atsisėdo prie tualetinio staliuko ant apsiuvais papuoštos kėdutės.

Kaip paprastai mane sukrėtė Loros dermė su aplinka, Vinifredės parinkta aplinka – skoningomis graviūromis, perrištais kaspinais, muslinais, volanais. Jei padarytum nuotrauką, būtų matyti vien darna. Vis dėlto mano akimis žiūrint, nedermė buvo milžiniška, kone siurrealistinė. Lora atrodė kaip titnagas vidury usnies pūkelių.

Sakau *titnagas*, ne *akmuo*; titnagas iškelia ugnį.

– Lora, norėjau tau pasakyti, kad aš turėsiu vaikelį, – tariau.

Ji atsigręžė, veidas buvo lygus ir baltutėlis kaip porcelianinė lėkštė, be jokios išraiškos, kuri glūdėjo giliai užslėpta. Tačiau ji neatrodė nustebusi. Netgi nepasveikino manęs. Priešingai, paklausė:

– Prisimeni kačiuką?

– Kokį kačiuką? – paklausiau.

– Kurį mama pagimdė. Tą, kuris ją nuvarė į kapus.

– Lora, tai buvo ne kačiukas.

– Žinau, – atsakė Lora.

Žavus vaizdas

Sugrįžo Rini. Ji nelabai patenkinta manimi. *Ką gi, panele. Kaipgi tu pasiteisinsi? Ką tu padarei Lorai? Vadinasi, tu vis dar nieko neišmokai?*

Į tokius klausimus nėra atsakymo. Atsakymai taip susipynę su klausimais, taip susijaukę ir susimazgę, jog tai suvis ne atsakymai.

Manęs laukia teismas. Žinau. Žinau, ką netrukus tu galvosi. Daugmaž tą patį, ką galvoju aš: Ar privalėjau pasielgti kitaip? Tu tikrai tuo neabejoji, tačiau argi aš turėjau kitą išeitį? Dabar turėčiau, bet dabar visai kas kita nei tuomet.

Ar aš privalėjau mokėti skaityti Loros mintis? Ar privalėjau suvokti, kas darosi? Ar privalėjau numatyti, kas gali atsitikti? Ar aš buvau atsakinga už savo seserį?

Privalėjau – tuščias žodis. Jis reiškia tai, kas nepadaryta. Jis priklauso lygiagrečiam pasauliui. Jis priklauso kitam erdvės matmeniui.

Vieną vasario trečiadienį, pailsėjusi po pietų, nulipau laiptais apačion. Tuo metu dažnai eidavau pogulio: septyni mėnesiai, kai buvau nėščia, ir naktimis blogai miegodavau. Kėlė nerimą padidėjęs kraujospūdis; tino kojos per kulkšnis, ir gydytojas man patarė kaip galima dažniau gulėti aukštai pakėlus kojas. Jaučiausi nelyginant dideliausia vynuogė, kone sprogstanti nuo pritvinkusių saldžių violetinių sulčių; jaučiausi negraži ir nerangi.

Kaip pamenu, tą dieną snigo, drėbė dideliais šlapiais kąsniais: keldamasi žvilgtelėjau pro langą ir pamačiau, jog kaštonas baltai baltas, tarytum milžiniškas duobagyvis.

Vinifredė buvo apačioje, debesų spalvos svetainėje. Nieko nuostabaus – apskritai ji ateidavo kaip į savo namus, – tačiau ten buvo ir Ričardas. Paprastai tokiu metu jis būdavo darbe. Abu laikė po taurę rankoje. Abu atrodė sugižę.

– Kas atsitiko? – paklausiau. – Kas nors negerai?

– Sėsk, – tarė Ričardas. – Štai čia, šalia manęs.

Ir ranka paplojo per sofą.

– Tau tai bus smūgis, – tarė Vinifredė. – Gaila, jog tai turėjo nutikti tokiu nederamu metu.

Kalbėjo ji. Ričardas laikė man už rankos, nudūręs akis į grindis. Retkarčiais palinguodavo galvą, lyg tardamas, jog ta istorija arba neįtikėtina, arba pernelyg tikroviška.

Štai bendrais bruožais tai, ką ji papasakojo:

Trumpai drūtai, Lorai galop neišlaikė nervai. Pokšt, ir baigta. Vinifredė taip ir pasakė, lyg Lora būtų buvusi žirnio ankštis.

– Mums reikėjo anksčiau susirūpinti vargšele, betgi mes tikėjomės, kad galų gale ji nusiramins, – tarė Vinifredė.

Šiaip ar taip, šiandien ligoninėje, kur lankė ligonius labdaros tikslais, Lora neteko savitvardos. Laimė, jog ten pasitaikė gydytojas, paskiau buvo pakviestas dar vienas, specialistas. Viskas baigėsi tuo, kad jie padarė išvadą, jog Lora kelia grėsmę sau pačiai ir aplinkiniams, ir, deja, Ričardas buvo priverstas ją patikėti vienos gydyklos globai.

– Ką tu man čia pasakoji? Ką ji padarė?

Vinifredė nutaisė užjaučiamą miną.

– Ji grasinosi susižaloti. Taip pat prišnekėjo visokių dalykų... Na, žodžiu, aišku, kad ji serga haliucinacijomis.

– Ką ji pasakė?

– Abejoju, ar būtų verta tau kartoti jos žodžius.

– Lora mano sesuo, – tariau. – Aš turiu teisę žinoti.

– Ji apkaltino Ričardą, kad jis kėsinasi tave nužudyti.

– Taip ir pasakė?

– Buvo aišku, ką ji turi galvoje, – tarė Vinifredė.

– Ne, pasakyk, ką iš tikrųjų ji kalbėjo.

– Išvadino jį melagiu, sukčium vergpirkliu, išgama ir pabaisa, garbinančiu aukso veršį.

– Žinau, jog kartais ji pernelyg kategoriškai išreiškia savo nuomonę ir linkusi tiesmukai išrėžti teisybę į akis. Tačiau jūs neturite teisės kišti žmogaus į beprotnamį tik todėl, jog tas pasako ką nors panašaus.

– Būta dar kai ko daugiau, – neaiškiai užsiminė Vinifredė.

Ramindamas mane, Ričardas paaiškino, jog tai ne šiaip įprasta gydykla, kokių būta karalienės Viktorijos valdymo laikais. Tai esanti privati klinika, labai gera, viena geriausių. Bella Vistos klinika. Jie ten labai gerai slaugysią Lorą.

– Vaizdas į ką? – paklausiau.

– Atsiprašau?

– *Bella Vista reiškia* žavus vaizdas. *Kur atsiveria tas vaizdas? Ką matys Lora, pažvelgusi pro langą?*

– Tikiuosi, jog tu nejuokauji, – tarė Vinifredė.

– Ne. Tai labai svarbu. Ką matys Lora? Veją, sodą, fontaną ar ką kita? O gal purviną skersgatvį?

Nė vienas negalėjo man atsakyti. Ričardas pareiškė, jog esąs tikras, kad ten gamtos prieglobstis. Bella Vista, pasak jo, esanti už miesto. Ten esąs parkas.

– Ar esi ten buvęs?

– Žinau, brangute, tau skaudu, – tarė jis. – Gal nueitum pailsėti?

– Ką tik ilsėjausi. Na, būk geras, atsakyk.

– Ne, nesu buvęs. Žinoma, nesu.

– Tai iš kur tu žinai?

– Klausyk, Airise, – tarė Vinifredė. – Argi tai svarbu?

– Aš noriu ją pamatyti.

Man sunku buvo patikėti, jog Lora staiga ėmė ir palūžo, tačiau aš buvau šitaip pripratusi prie jos keistenybių, jog daugiau jomis nebesistebėjau. Tikriausiai aš pražiūrėjau kritinį nuosmukio momentą – akivaizdaus protinio nusilpimo požymius, kad ir kokie jie galėtų būti.

Pasak Vinifredės, gydytojų nuomone, šiuo metu mums nevalia matytis su Lora. Šiuo klausimu jie nepermaldaujami. Jai pasimaišęs protas, ir, negana to, ji šėlstanti. Taip pat esą reikia atsižvelgti ir į mano padėtį.

Aš apsiverkiau. Ričardas man padavė savo nosinę. Ji buvo pakrakmolyta ir kvepėjo odekolonu.

– Norėtume tau pasakyti dar kai ką, – pridūrė Vinifredė. – Patį skaudžiausią dalyką.

– Gal vis dėlto būtų geriau pasakyti vėliau, – tarė Ričardas, nuleisdamas balsą.

– Žiaurus dalykas, – tarė Vinifredė, dėdamasi, jog nenori apie tai kalbėti.

Savaime suprantama, pareiškiau, kad noriu tuojau pat viską žinoti.

– Vargšelė sakosi esanti nėščia, – tarė Vinifredė. – Kaip tu.

Aš nustojau verkti.

– Ką? Ar tikrai?

– Žinoma, kad ne, – tarė Vinifredė. – Kaipgi ji galėtų pastoti?

– O kas tėvas? – paklausiau negalėdama įsivaizduoti, jog Lora be niekur nieko sugebėtų prasimanyti tokį dalyką. – Kitaip sakant, kas jis toks, jos akimis žiūrint?

– Ji nesisako, – tarė Ričardas.

– Savaime aišku, ją ištiko isterijos priepuolis, – tarė Vinifredė, – taigi viskas susipainiojo. Regis, ji įsikalė į galvą, jog kūdikis, kuris tau gims, iš tikrųjų josios, tačiau nieko neįmanoma suprasti. Savaime aišku, ji klejojo.

Ričardas palingavo galvą.

– Liūdna, – sumurmėjo jis iškilmingu ir dusliu laidojimo biuro agento balsu: lyg storo rudo kilimo prislopintu.

– Specialistas – *psichiatrijos* specialistas – pasakė, jog Lora tikriausiai liguistai tau pavydi, – tarė Vinifredė. – Visko tau pavydi – nori gyventi kaip tu, nori būti tokia, kokia esi tu, ir visa tai giliai įsišaknijo. Jis pasakė, jog tau būtų saugiau laikytis atstu.

Ji siurbtelėjo savojo gėrimo.

– Ar tau kada nors kilo koks įtarimas?

Matai, kokia ji gudri.

Emė gimė balandžio pradžioje. Tuomet buvo naudojamas eteris, tad gimdydama aš buvau be sąmonės. Įkvėpiau, nualpau ir

atsipeikėjusi pasijutau dar silpnesnė ir plokštesnė. Kūdikio šalia nebuvo. Gulėjo vaikų palatoje, drauge su kitais naujagimiais. Tai buvo mergaitė.

– Ar mažylė sveika? – paklausiau.

Tatai man labai rūpėjo.

– Dešimt rankų pirštukų, dešimt kojų pirštukų, visko tiek, kiek reikia, – guviai atsakė slaugė.

Mažylę man atnešė truputį vėliau, pavakare, suvystytą į rausvą antklodėlę. Mintyse jau buvau jai parinkusi vardą. Emė, kitaip sakant, *mylima*, ir, suprantama, tikėjausi, kad ją kas nors mylės visa širdimi. Aš nelabai buvau tikra pati savimi, jog sugebėsiu ją mylėti ar bent jau mylėti tiek, kiek jai reikės mano meilės. Variau pernelyg platų veiklos barą: būgštavau, kad kita kam gali manęs neužtekti.

Emė atrodė kaip ir bet kuris naujagimis – veidas suplotas, lyg būtų visu greičiu įsirėžusi į sieną. Plaukučiai buvo ilgi ir tamsūs. Ji žiūrėjo į mane pro vos prasirėžusių akių plyšelius, žiūrėjo nepatikliu žvilgsniu. Ne juokas pirmą sykį saulės šviesą išvysti, pagalvojau; kaip nemalonu, ko gero, pirmąsyk grubiai susidurti su aplinkiniu pasauliu. Man buvo nuoširdžiai gaila tos mažylės: pasižadėjau daryti visa, kas įmanoma, kad tik jai būtų gera.

Taip mudviem bežiūrint vienai į kitą, atėjo Vinifredė su Ričardu. Slaugė palaikė juodu mano tėvais.

– Ne, čia laimingasis tėvelis, – tarė Vinifredė.

Ir abu pratrūko juoktis. Juodu atnešė gėlių ir prašmatnų naujagimio kraitelį, išpuoštą nėriniais ir baltais atlasiniais kaspinais.

– Gražutė! – tarė Vinifredė. – Betgi, Dieve mano, mes tikėjomės, kad gims šviesiais plaukais. Ogi ji pasibaisėtinai juoda. Pasižiūrėkite, kokie jos plaukai!

– Atleisk, – tariau Ričardui. – Aš žinau, kad tu norėjai berniuko.

– Kitą sykį, mieloji, – tarė Ričardas.

Iš pažiūros jis nėmaž nesijaudino.

– Dauguma vaikų gimsta tokiais plaukais, – tarė slaugė Vinifredei. – Kartais vėliau jie nuslenka, ir atauga tikri plaukai. Džiau-

kitės, kad ji gimė po laiminga žvaigžde ir neturi nei dantų, nei uodegos, kaip kai kurie kiti.

– Senelis Bendžaminas buvo juodaplaukis, kol galiausiai pražilo, kaip ir senelė Amelija, ir tėtis, savaime suprantama, tik nežinau, kokie buvo abu jo broliai, – tariau. – Mūsų šeimoje šviesiaplaukiai buvo iš mamos pusės.

Išdėsčiau visa tai įprastu tonu, kokiu kalbėdavau, ir man atlėgo širdis pamačius, jog Ričardas nesiklauso.

Ar aš džiaugiausi, kad neatėjo Lora? Kad ji uždaryta kažkur toli, ir negaliu su ja susisiekti? Ir ji negali su manim susisiekti; negali išdygti prie mano lovos kaip neprašyta pasakų fėja per krikštynas ir išdrožti: *Ką tu čia paistai?*

Savaime aišku, ji būtų viską supratusi. Tuojau pat viską supratusi.

„Aiškiai švietė mėnesėlis“

Praeitą naktį sapnavau susideginant jauną moterį: liekną jauną moterį permatomo, lengvai užsidegančio audinio suknele. Ji protestavo prieš neteisybę ar kažką panašaus; tačiau kodėl jai atrodė, jog susidegindama gali ką nors laimėti? *Ak, nereikia*, norėjau jai pasakyti. *Nepaleisk dūmais savo gyvenimo. Nors ir kokiais sumetimais vadovautumeis, nėra prasmės degintis.* Tačiau jai, aiškus daiktas, tai turėjo prasmę.

Kas jas apsėdo, tas jaunas, susideginti pasirengusias merginas? Gal šitaip jos nori įrodyti, jog ir merginos narsios, sugeba ne tik verkti ir rypuoti, jog jos moka elegantiškai žengti į mirtį? Ir iš kur jos semiasi to ryžto? Ar jos meta iššūkį, o jeigu meta, kam jį meta? Slogiai dusinančiai didžiajai tvarkai, didžiajam vežimui aštriadančiais ratais, akliems tironams, akliems dievams? Ar tos merginos tiek beatodairiškos ir išpuikusios, kad, jų įsitikinimu, išgalėtų užtverti kelią tokiems dalykams aukodamosi ant kokio nors teorinio altoriaus? O gal tai savotiškas kaltinimas? Gana žavus, jeigu įmanoma žavėtis apsėdimu. Taipgi gana drąsus. Tačiau visiškai beprasmiškas.

Šiuo požiūriu Sabrina man kelia nerimą. Ką ji išdarinėja kitapus žemės rutulio? Ar jai karšia kailį krikščionys, ar budistai, vienas galas žino, kokie vėjai jos galvoje siaučia? *Iš tiesų sakau jums, kiek kartų tai padarėte vienam iš šitų mažiausiųjų mano brolių, man padarėte.* Ar tie žodžiai įrašyti jos pase, keliaujant beprasmybėn? Gal ji nori išpirkti savo bjaurios, pakrikusios, pinigais aptekusios giminės nuodėmes? Tikrai tikiuosi, jog ne.

Netgi Emė buvo truputį linkusi į tai, tačiau ji ėjo prie to lėčiau, aplinkiniu keliu. Kai Emei buvo aštuoneri, Lora nuvažiavo nuo tilto, o kai mirė Ričardas, ji buvo dešimties. Tie dalykai negalėjo jos nepaveikti. Tuomet mudvi su Vinifrede įnikome ją plėšti kiekviena į save. Dabar Vinifredė nebūtų laimėjusi tų grumtynių, bet tuomet laimėjo. Ji pagrobė Emę, ir, kad ir kaip stengiausi, niekada nesugebėjau jos atgauti.

Tad nenuostabu, kad, suaugusi į metus ir paveldėjusi Ričardo jai paliktus pinigus, Emė pasuko slidžiu keliu, griebėsi įvairiausių cheminio svaiginimosi priemonių ir ėjo vyrams per rankas. (Taigi, pavyzdžiui, kas yra Sabrinos tėvas? Sunku pasakyti, o ir pati Emė niekad neprisipažino. Durk pirštu ir bandyk laimę, sakydavo ji.)

Aš bandžiau užmegzti su ja ryšį. Vis dar tikėjausi susitaikyti: šiaip ar taip, duktė, jaučiausi kalta ir troškau atleidimo – atleidimo už tai, kad jos vaikystė virto akivaru. Tačiau tuomet ji stojo piestu prieš mane – ir prieš Vinifredę, ir tai buvo šiokia tokia paguoda. Ji nepageidavo, kad mudvi artintumės prie jos ar prie Sabrinos – ypač prie Sabrinos. Ji nenorėjo, kad mudvi ją apkrėstumėme.

Ji dažnai kraustydavosi iš vieno buto į kitą, nesitverdavo vienoje vietoje. Kelis kartus ji atsidūrė gatvėje, nes laiku nesumokėjo nuomos mokesčio; buvo suimta už viešosios tvarkos pažeidimą. Ne vieną kartą buvo priverstinai gydoma. Tikriausiai tu pasakytum, kad ji tapo užkietėjusia alkoholike, nors man ir nepatinka tas apibūdinimas. Ji turėjo pakankamai pinigų, tad jai nereikėjo dirbti, o tai irgi buvo neblogai, nes ji nebūtų išsilaikiusi jokiame darbe. Tačiau gal tai ir nebuvo gerai? Viskas būtų susiklostę kitaip, jeigu ji nebūtų turėjusi galimybės plaukti pasroviui; jeigu būtų buvusi priversta galvoti apie duonos kąsnį, užuot perkratinėjusi mintyse visas tas skriaudas, kurių, jos manymu, buvo nuo mūsų patyrusi. Kai žmogus turi pinigų, kurių nereikia pačiam užsidirbti, jis linkęs perdėtai gailėtis savęs, juo labiau jeigu apskritai toksai apsigimęs.

Paskutinįkart, kai lankiausi pas ją, Emė gyveno Toronte, Parlamento gatvėje, viename iš visos virtinės aptriušusių namų. Šalia

tako, plikos žemės sklypelyje, žaidė pritūpusi mergytė, tikriausiai Sabrina – murzina susivėlusi nuskurėlė trumpomis kelnytėmis, bet be marškinėlių. Apsiginklavusi sulankstytu šaukštu, kasė žvirgždą į seną skardinį dubenėlį. Tai buvo verstas vaikas: paprašė dvidešimt penkių centų. Ar aš daviau? Visai galimas daiktas.

– Aš esu tavo močiutė, – tariau jai, ir ji sužiuro į mane išpūtusi akis, lyg būčiau pamišėlė. Be jokios abejonės, ji niekada nebuvo girdėjusi tokio dalyko.

Tą dieną kaimynai man tiek visko pripasakojo – ausys linko. Iš pažiūros jie atrodė padorūs ar ganėtinai padorūs, nes pamaitindavo Sabriną, Emei pamiršus grįžti namo. Kiek pamenu, jų pavardė buvo Keliai. Jie ir pakvietė policiją, laiptų apačioje aptikę Emę, nusisukusią sprandą. Nežinia, ar netyčia nusirito, ar tyčia, ar kas pastūmė.

Reikėjo tądien pagrobti Sabriną ir dingti su ja. Dumti į Meksiką. Taip būčiau ir padariusi, jei būčiau žinojusi, kas atsitiks – jog ją nutvers Vinifredė ir neleis man su ja nė susitikti, kaip anksčiau pasielgė su Eme.

Ar Sabrinai būtų buvę geriau su manimi negu su Vinifrede? Kaip ji turėjo jaustis augdama pas turtingą gaižią kerštingą senę? Užuot augusi pas tokią kaip aš neturtingą gaižią kerštingą senę? Šiaip ar taip, aš būčiau ją mylėjusi. Abejoju, kad Vinifredė ją mylėjo. Ji stačiai įsikibo į Sabriną trokšdama mane įskaudinti; trokšdama mane nubausti; trokšdama parodyti, kad ji laimėjo.

Tačiau tądien aš nepagrobiau mergytės. Pasibeldžiau ir, nesulaukusi atsako, atidariau duris, peržengiau slenkstį, užlipau tamsiais siaurais laiptais į antrąjį aukštą, kur Emė nuomojosi butą. Emė buvo virtuvėje, sėdėjo prie mažyčio apskrito stalo spoksodama į savo rankas, kuriose laikė kavos puodelį su šypsenos piešiniu. Puodelį laikė pakėlusi sulig akimis ir sukiojo į visas puses. Jos veidas buvo išblyškęs, plaukai susivėlę. Nepasakyčiau, kad atrodė patraukli. Ji rūkė cigaretę. Tikriausiai buvo apdujusi nuo kokių nors kvaišalų ir alkoholio; jaučiau tai iš tvaiko, sumišusio kambaryje su įsisenėjusia tabako smarve, dvoku, tvoskiančiu nuo neplautos kriauklės, nuo pilnos šiukšlių dėžės.

Bandžiau su ja kalbėtis. Prašnekau maloniai, bet ji nebuvo nusiteikusi klausytis. Ji pareiškė, kad jai viskas nusibodo, kad visi mes jai nusibodome. O labiausiai jai nusibodę tai, jog ji jaučianti, kad kažkas nuo jos slepiama. Giminė kažką dangstanti; niekas nenorįs sakyti teisybės; mes makaluojame liežuviais, iš burnos mums ištrūksta žodžiai, tačiau tie žodžiai neduoda nieko dora.

Šiaip ar taip, ji susivokusi, kas atsitiko. Ji buvusi apvogta, netekusi teisėto palikimo, nes ne aš buvusi jos tikroji motina, o Ričardas nebuvęs jos tikrasis tėvas. Viskas esą aprašyta Loros knygoje, pareiškė ji.

Paklausiau, ką ji turi galvoje. Ji atsakė, jog viskas esą aišku: jos tikroji motina buvusi Lora, o tikrasis tėvas – tasai vyriškis, minimas *Aklajame žudike*. Teta Lora jį mylėjusi, tačiau mes suardėme jos planus – dievaižin kaip nusikratėme to nežinomo mylimojo. Įgąsdinome jį, papirkome ar privertėme bėgti, nesvarbu: ji gyveno pakankamai ilgai Vinifredės namuose, tad matė, kaip elgiasi tokie žmonės kaip mes. Paskiau, kai atsiskleidė, jog Lora nėščia nuo jo, mes ją išsiuntėme, kad užglaistytume skandalą, o kai mano kūdikis gimė negyvas, mes pavogėme Loros kūdikį ir, jį įvaikinę, paskelbėme, jog tai mūsų.

Jos pasakojimui trūko nuoseklumo, tačiau esmė buvo aiški. Suprantama, kokia miela jos širdžiai buvo ta išmonė: kas nenorėtų vietoj blankios moters tikrąja motina laikyti mitinę būtybę? Pasitaikius tokiai galimybei.

Atsakiau jai, kad ji labai klysta, kad ji viską sujaukia, bet ji neklausė. Nieko nuostabaus, jog ji, pasak jos, niekada nesijautė laiminga su Ričardu ir manimi. Mes niekada nesielgėme kaip tikri tėvai, nes iš tiesų ir nebuvome tikri tėvai. Ir nieko nuostabaus, jog Lora, ko gero, bus palikusi laišką Emei ir viską ten paaiškinusi, kad ši suaugusi perskaitytų, bet mudu su Ričardu jį veikiausiai sunaikinę.

Nieko nuostabaus, jog aš buvusi tokia netikusi motina, kalbėjo ji toliau. Aš niekada jos iš tikrųjų nemylėjusi. Priešingu atveju būčiau labiausiai ją branginusi. Būčiau atsižvelgusi į jos jausmus. Nebūčiau palikusi Ričardo.

– Gal aš ir nebuvau tobula mama, – atsakiau. – Esu linkusi tai pripažinti, tačiau aš stengiausi iš paskutiniųjų pagal aplinkybes – aplinkybes, apie kurias tu iš tikrųjų menkai ką žinai.

Kaip ji elgiasi su Sabrina? – pridūriau aš. Leidžia jai lakstyti po lauką be drabužėlių, murzinai kaip paršeliui; nežiūri jos, vaikas galįs dingti bet kurią akimirką, dabar ištisai dingstą vaikai. Aš esanti Sabrinos močiutė, mielai pasiimčiau ją pas save ir...

– Tu ne jos močiutė, – atsakė Emė. Dabar ji verkė. – Jos močiutė yra Lora. Ar veikiau buvo. Ji žuvo, jūs ją nužudėte!

– Nebūk kvaila, – atrėmiau.

Padariau klaidą taip atsakydama: kuo karščiau ginčiji tokius dalykus, tuo mažiau kiti tavimi tiki. Tačiau žmonės dažnai atsako ne taip, kaip derėtų, kai išsigąsta, o Emė mane įgąsdino.

Kai ištariau žodį *kvaila*, ji pradėjo rėkti ant manęs. Aš buvau kvaila, atrėžė ji. Buvau pavojingai kvaila, buvau tokia kvaila, jog netgi nesuvokiau, kokia aš kvaila. Ji pavartojo daug žodžių, kurių čia neminėsiu, paskiau griebė kavos puodelį su šypsančių lūpų piešiniu ir sviedė į mane. Paskiau svyruodama žengė prie manęs; ji klykė raudodama širdį draskančiu balsu. Skėsčiojo rankomis grūmodama man, bent man taip pasirodė. Aš sutrikau sukrėsta. Ėmiau trauktis atatupstomis kabindamasi į turėklus, saugodamasi į mane svaidomų daiktų – batelio, šaukšto. Nusigavusi iki durų, dėjau į kojas.

Ko gero, man reikėjo eiti prie jos išskėstomis rankomis. Apkabinti ją. Apsiverkti. Paskiau man reikėjo atsisėsti šalia jos ir papasakoti visą istoriją, kaip dabar kad pasakoju tau. Tačiau aš to nepadariau. Pražiopsojau progą, ir dabar graudžiai gailiuosi.

Po to prabėgo vos trys savaitės, ir Emė nukrito nuo laiptų. Aišku, aš ją apraudojau. Juk ji buvo mano duktė. Tačiau turiu pripažinti, kad apraudojau tą Emę, kokia ji buvo daug jaunesnė. Apraudojau tai, kokia ji galėjo tapti; apraudojau tas galimybes, kuriomis ji nepasinaudojo. Ir visų labiausiai apraudojau savo pačios nesėkmes.

Mirus Emei, Vinifredė griebė į savo nagus Sabriną. Priklausomybė sudaro teisinį pagrindą, ir ji pirmoji atsidūrė įvykio vietoje.

Įkišo Sabriną į savo neskoningai išdailintą rūmelį Rouzdeile ir kaip matai pasiskelbė jos teisėta globėja. Aš ketinau kovoti, tačiau tai būtų buvę tolygu iš naujo stoti į tokią pat kovą, kokia vyko dėl Emės, – kovą, kurią man buvo lemta pralaimėti.

Tuo metu, kai Vinifredė ėmėsi globoti Sabriną, man dar nebuvo šešiasdešimties; tuomet vis dar pati važinėdavau automobiliu. Kartais važiuodavau į Torontą ir sekdavau Sabriną kaip privatus seklys iš senų detektyvinių romanų. Slampinėdavau prie jos pradinės mokyklos – jos naujos pradinės mokyklos, jos naujos prestižinės pradinės mokyklos, – trokšdama vien žvilgtelėti į ją ir įsitikinti, jog vis dėlto ji gyva ir sveika.

Pavyzdžiui, aš buvau Itono prekybos namuose tą rytą, kai Vinifredė ją atsivežė pirkti išeiginių batelių. Be abejo, ji pirko Sabrinai drabužėlius, jos neatsiklausdama – kitaip ir būti negalėjo, – tačiau batelius reikia matuotis, ir žinok, kad gudrus, kodėl Vinifredė nepatikėjo to darbo tarnams.

Buvo Kalėdų laikotarpis – aplink prekybos namų kolonas vyniojosi netikri bugieniai, o virš durų tarytum spygliuotos aureolės kabojo vainikai, apkaišyti paauksuotais kankorėžiais ir papuošti raudono aksomo kaspinais, – ir Vinifredė baisiai suirzo įkliuvusi tarp kalėdinių giesmių giedotojų. Aš buvau kitame krašte. Tuo metu rengiausi jau nebe taip kaip anksčiau – vilkėjau senutėliu tvido paltu, ryšėjau skarele, užtraukta žemai ant kaktos, – net ir pažvelgusi man į veidą, ji manęs nepažino. Tikriausiai palaikė valytoja ar imigrante, atėjusia pigiai apsipirkti.

Kaip paprastai ji buvo labai išsipusčiusi, tačiau vis dėlto atrodė gana prastai. Tiesą pasakius, ji baigė septintą dešimtį, o kai įžengi į tam tikrą amžių ir vis gražiniesi tuo pačiu stiliumi, atrodai tikra mumija. Jai tikrai reikėjo atsisakyti oranžinių lūpų dažų, jie buvo pernelyg ryškūs.

Nors ji buvo storai nusipudravusi ir nusiskaistinusi skruostus, pastebėjau, kad tarpuaky iš pykčio įsirėžusios raukšlės, o dantys kietai sukąsti. Ji tempė Sabriną už rankos, stengdamasi prasiskinti kelią per būrį griozdiškais žieminiais drabužiais vilkinčių pirkėjų; tikriausiai ji nekentė tų giesmių džiugesio ir nuoširdumo.

Sabrina, priešingai, trośko klausytis muzikos. Ji nesipriešino tempiama, tačiau vangiai kilnojo kojas, kaip tai daro vaikai – neklauso, nors nutaiso kitokią miną. Ji laikė pakėlusi ranką kaip pavyzdinga mokinė, mokykloje atsakanti į klausimą, tačiau buvo velnių priėdusi. Matyt, jai buvo nemalonu taip elgtis. Užimti tam tikrą poziciją, pareikšti savo nuostatą. Nenusileisti.

Giesmė vadinosi „Gerasis karalius Venceslavas". Sabrina mokėjo žodžius: mačiau, kaip kruta jos lūpytės. „Tąnakt aiškiai švietė mėnesėlis, nors tvoros pyškėjo nuo šalčio, – giedojo ji. – Ir tuomet pasirodė vargdienėlis, ėjęs pasirinkti šakalių."

Tai buvo giesmė apie alkį. Sakyčiau, jog Sabrinai ji buvo arti širdies – tikriausiai mergaitė dar nebuvo pamiršusi, kiek prisikentė alkio ir bado. Vinifredė timptelėjo ją už rankos ir nervingai apsižvalgė. Ji manęs nematė, bet mane jautė – panašiai karvė, ganydamasi saugiai aptvertoje pievoje, jaučia netoliese esant vilką. Vis dėlto karvės – naminiai gyvuliai: pratę būti saugomi. Vinifredė buvo baikšti, bet nebijojo. Jeigu kartais ir prisimindavo mane, be abejo, pagalvodavo, jog esu toli, garbė Dievui, dingusi iš akių, prasmegusi toje nežinomybėje, kuriai ji mane pasmerkė.

Tuomet mane apėmė nenumaldomas noras griebti Sabriną į glėbį ir pabėgti. Įsivaizdavau, kaip klyktų Vinifredė drebančiu balsu tuo metu, kai aš skinčiausi kelią tarp flegmatiškų giedotojų, patogiai sau raudančių dėl atšiauraus oro.

Būčiau stipriai ją prisispaudusi prie savęs, nebūčiau suklupusi, nebūčiau paleidusi jos iš rankų. Tačiau nebūčiau ir toli nubėgusi. Vienu akimoju jie būtų mane sučiupę.

Tuomet pati viena išėjau į gatvę ir ilgai ilgai klaidžiojau šaligatviais po miesto centrą nuleidusi galvą, pasistačiusi apykaklę. Nuo ežero pūtė vėjas, sūkuriais sukosi sniegas. Buvo dar diena, tačiau dangų dengė žemai pakibę debesys, snigo, tad tvyrojo prieblanda; čiuoždami į šalis, nevalytomis gatvėmis pamažu važinėjo automobiliai, jų raudoni galiniai žibintai tolo nuo manęs lyg atatupstomis bėgančių kuprotų pabaisų akys.

Spausdama po pažastimi paketą – nebepamenu, ką buvau nusipirkusi, – pasigedau pirštinių. Matyt, jos man iškrito parduotu-

vėje, pirkėjų grūstyje. Vargu ar labai jų man reikėjo. Galėjau eiti nuogomis rankomis per pūgą ir nieko nejausti. Taip atsitinka, kai žmogus apimtas meilės ar neapykantos, ar baimės, ar tiesiog paprasčiausio pykčio.

Anksčiau dažnai pasiduodavau svajonėms – tiesą pasakius, ir dabar pasiduodu. Gana juokingoms svajonėms, nors, vadovaudamiesi tokiomis svajonėmis, bandome nusikalti laimę. (Tikriausiai pastebėjai, kad aš labai lengvai susigundau išpūstomis frazėmis, tokiomis kaip *nusikalti laimę*, kai tik leidžiuos pasroviui. Bet neimk į galvą.)

Tose svajonėse įsivaizduoju Vinifredę ir jos drauges su banknotų vainikais ant galvų prie puošnios baltutėlės lovos, kurioje miega Sabrina, tariantis, ką jos jai dovanosiančios. Jos kambario sienos išklijuotos popieriumi su meškučiais, ji jau gavusi raižytą sidabrinę taurę iš Birkso, pirmuosius perlus savo būsimam vienos eilės vėriniui ir gausybę kitokių auksinių dovanų, tokių, kokios pridera, saulėtekiu pavirsiančių anglimis. Dabar jos kalba apie ortodontą, teniso pamokas, fortepijono pamokas, šokių pamokas ir prestižinę vasaros stovyklą. Ko ji dar galėtų pageidauti?

Tuo metu pasirodau aš, siaučiama pragaro liepsnų atšvaitų, dūmų debesies, vasnodama suodinais šikšniniais sparnais, nususėlė avis – neprašyta krikštamotė. *Ir aš norėčiau ką nors padovanoti*, šaukiu. *Argi aš neturiu teisės?*

Vinifredė su savo gauja prapliumpa kvatoti ir duria į mane pirštu. *Tu? Tu jau senių seniausiai išguita iš čia! Ar žiūrėjai į veidrodį pastaruoju metu? Tu visai apsileidai, iš pažiūros tau mažų mažiausia šimtas dveji. Lįsk atgal į savo niūrų urvą! Ką tu galėtum padovanoti?*

Aš dovanoju tiesą, atsakau aš. *Aš paskutinė galiu dovanoti tiesą. Tai vienintelis dalykas, kuris išliks šiame kambaryje, saulei patekėjus.*

Betės „Pusrytinė“

Bėgo savaitės, Lora nebegrįžo. Norėjau jai rašyti, skambinti, bet Ričardas kartojo, kad jai tik pakenksiu. Jos negalima trikdyti, sakė jis iš praeities atskambančiu balsu. Jai reikia visą dėmesį sutelkti į esamą padėtį – gydymąsi. Taip jam esą pasakyta. Na, o apie gydymą jis neišmano, jis ne gydytojas, jis nelinkęs domėtis tokiais dalykais. Savaime suprantama, geriausia kliautis specialistais.

Aš kankinausi vaizduodamasi ją įkalintą, kovojančią, įkliuvusią į savo pačios išgalvotas skausmingas žabangas arba kokias kitas, ne mažiau skausmingas žabangas, išgalvotas ją supančių žmonių. Ir kurią akimirką iš vienų žabangų patekdavo į kitas? Kur buvo riba, skirianti vidinį pasaulį nuo išorinio? Mes visi nesusimąstydami peržengiame tą ribą, naudodamiesi gramatikos slaptažodžiais – *aš sakau, tu sakai, jis, ji sako, o tai, kita vertus, apskritai nieko nesako* – už tą sveiko proto privilegiją atsimokėdami tuo pačiu pinigu visuotinai priimtina prasme.

Tačiau netgi vaikystėje Lora niekada nesitaikstydavo su ta visuotinai priimta prasme. Ar tai viską lėmė? Kad ji tvirtai laikosi savojo *ne*, kai reikalaujama tarti *taip*? Ir atvirkščiai, ir taip toliau.

Lorai viskas gerai, gaudavau atsakymą: ji taisosi. Paskiau vėl būdavo blogai, ji atkrisdavo. Kuria prasme taisydavosi, kuria prasme atkrisdavo? Man nepatartina jos lankyti, tai galėtų mane sukrėsti, o man, kaip jaunai motinai, pridera tausoti jėgas.

– Mes tave kaip matai pastatysime ant kojų, – tarė Ričardas, plekšnodamas man per ranką.

– Betgi aš nesergu, – atsiliepiau.

– Tu žinai, ką aš turiu galvoje, – atsakė jis. – Kad būtum tokia, kokia buvusi.

Jis man švelniai, beveik gašliai nusišypsojo. Jo akys sumažėjo ar veikiau užplaukė lašiniais, tad žvilgsnis atrodė suktas. Jis svajojo apie tą laiką, kada vėl galės užimti jam priklausančią vietą: viršuje. Aš galvojau, kad uždusiu jo slegiama. Jis apvalėjo, ėjo storyn; daug valgė mieste; sakė prakalbas klubuose, svarbiuose susibūrimuose, turčių susibūrimuose. Reikšminguose susibūrimuose, kur svarbūs, turtingi žmonės svarstydavo ir vertindavo daugelį dalykų, nes – kaip visiems buvo numanu – grėsmingai artėjo sunkūs laikai.

Visos tos prakalbos prideda žmogui svorio, ir jis ima pūstis. Aš tolydžio stebėjau tą vyksmą. Savo prakalbose jie vartoja tam tikrus žodžius. Sužadinančius smegenyse rūgimą. Tai matai per televiziją, politinėse laidose – žodžiai jiems veržiasi iš burnos nelyginant dujų burbulai.

Aš nutariau negaluoti kaip galima ilgiau.

Aš nepaprastai nerimavau dėl Loros. Ir vienaip, ir kitaip svarsčiau Vinifredės pateiktą istoriją, nagrinėjau ją skirtingais požiūriais. Negalėjau visiškai ja patikėti, tačiau negalėjau ir netikėti.

Lora visada turėdavo nežmonišką galią: galią netyčia viską gadinti. Taipgi niekada nebuvo linkusi gerbti svetimo gero. Tai, kas priklausė man, priklausė ir jai: mano parkeris, mano odekolonas, mano vasarinė suknelė, mano skrybėlaitė, mano plaukų šepetys. Gal šis sąrašas prasiplėtė taip, kad į jį pateko mano dar negimęs kūdikis? Šiaip ar taip, jeigu ji sirgo haliucinacijomis – jeigu tik prasimanydavo nebūtus dalykus, – kodėl ji negalėjo prasimanyti ir tai?

Kita vertus, tarkime, jog Vinifredė melavo. Tarkime, jog Lora visada buvo sveiko proto. Tuo atveju Lora sakė tiesą. Ir jeigu Lora sakė tiesą, vadinasi, ji buvo nėščia. Ir jeigu iš tikrųjų nešiojo kūdikį, kas turėjo jo laukti? Ir kodėl ji nepasisakė man, užuot pasikliovusi kokiu gydytoju, kokiu svetimu žmogumi? Kodėl ji neprašė mano pagalbos? Aš tai svarsčiau vienu tarpu. Galėjo nulemti daug priežasčių. Viena jų – mano būklė.

Na, o turint galvoje tėvą, tikrą ar įsivaizduojamą, tai galėjo būti tik vienas žmogus. Aleksas Tomas.

Tačiau tai buvo neįmanoma. Kaip tai galėjo atsitikti?

Neišmaniau, kaip Lora būtų galėjusi atsakyti į tuos klausimus. Ilgainiui ji man pasidarė tokia pat mįslinga, kokia esti pirštinė iš vidaus, kai įkiši į ją ranką. Ji visada būdavo su manimi, tačiau aš jos nematydavau. Aš tik jausdavau ją esant šalia: mano vaizdinių pripildytą tuščią pavidalą.

Bėgo mėnesiai. Atėjo birželis, paskiau liepa, paskiau rugpjūtis. Vinifredė pareiškė, jog atrodau išblyškusi ir išsekusi. Pasak jos, turėčiau daugiau laiko praleisti lauke. Jeigu aš nepageidaujanti žaisti teniso ar golfo, kaip ji ne kartą siūliusi, – tai išeitų į gera mano pilvukui, kuriuo turėčiau susirūpinti, kol neišsivystė chroniška liga, – galėčiau bent jau padirbėti prie savo alpinariumo. Tas užsiėmimas labai derąs būsimai motinai.

Man nelabai patiko manasis alpinariumas, kaip ir daugel kas kita tik vadinamas manuoju. (Kaip „mano" kūdikis, gerai pagalvojus: kaip kažin ką sukeistas vaikas, kaip kažin ką čigonų pamestinis; kaip kažin ką jie kažkur pradangino mano tikrąjį kūdikį – jis ir mažiau verkė, ir daugiau šypsojosi, ir nebuvo toks atkarus.) Lygiai taip pat priešinosi mano priežiūrai ir alpinariumas: nors ir ką daryčiau, jam niekas netiko. Į akmenis buvo miela žiūrėti – daug rausvojo granito, kalkakmenių, – tačiau aš nesugebėjau nieko jame užauginti.

Aš tenkinausi savo knygomis – *Daugiamečiai augalai alpinariumams, Kaktusai šiaurės klimato zonoje* ir taip toliau. Skaičiau tas knygas sudarinėdama sąrašus – sąrašus tų augalų, kuriuos galbūt sodinsiu, arba tų, kuriuos jau buvau pasodinusi; tų, kurie turėjo augti, bet neaugo. Dracenos, karpažolės, laukinės gebenės. Man patiko pavadinimai, bet patys augalai menkai terūpėjo.

– Aš nesu linkusi į sodininkystę, – sakydavau Vinifredei. – Ne taip, kaip tu.

Dėtis, jog nieko nesugebu, dabar tapo mano antruoju prigimimu, bet aš beveik neėmiau to į galvą. Vinifredė savo ruožtu jau nebesidžiaugė mano bejėgiškumu kaip kokiu jai parankiu dalyku.

– Ką gi, be abejo, tu turi bent *truputį* stengtis, – sakydavo ji.

Užuot atsakiusi, aš atkišdavau jai kruopščiai sudarytus mirusių augalų sąrašus.

– Akmenys tokie gražūs, – sakydavau aš. – Ar negalėtume žiūrėti į juos kaip į skulptūrą, ir tiek?

Aš puoselėjau mintį pati viena važiuoti aplankyti Loros. Galėjau palikti Emę su naująja aukle, kurią laikiau lyg kita ponia Mergatroid – mano akimis žiūrint, visi mūsų tarnai buvo Mergatroidai, visi jie buvo susimokę. Galėjau jų nepaisyti; galėjau vieną gražų rytą išsprukti slapčiomis išsinešdama Emę; galėjau išvažiuoti traukiniu. Tačiau kur važiuoti? Nenumaniau, kur yra Lora – kur ji paslėpta. Bela Vistos klinika buvo kažkur šiaurėje, tačiau *šiaurė* plytėjo pernelyg plačiai. Aš išrausiau Ričardo rašomojo stalo stalčius darbo kambaryje, tačiau neaptikau nė vieno laiško iš klinikos. Tikriausiai laikė juos darbe.

Vieną dieną Ričardas grįžo namo anksti. Atrodė labai sutrikęs. Loros nebėra Bela Vistoje, tarė jis.

Kas atsitiko? – paklausiau.

Atėjo žmogus, paaiškino jis. Pareiškė esąs Loros advokatas, veikiąs jos vardu. Pasisakė esąs patikėtinis – panelės Čeis globos fondo patikėtinis. Jis suabejojęs būtinybe laikyti Lorą Bela Vistoje. Grasinęs patraukti juos atsakomybėn. Ar aš ką nors žinanti apie tuos dalykus?

Ne, visiškai nieko. (Laikiau rankas susidėjusi ant kelių. Dėjausi nustebusi, šiek tiek susidomėjusi. Neparodžiau nė menkiausio džiaugsmo.) Ir kas gi atsitiko toliau? – paklausiau.

Bela Vistos direktoriaus nebuvę, personalas sumišęs. Jie išleidę ją drauge su tuo žmogumi. Nutarę, kad artimieji pageidautų išvengti nereikalingo triukšmo. (Advokatas grasinęs kažką panašaus padaryti.)

Ką gi, tariau, man regis, jie gerai padarė.

Taip, pritarė Ričardas, be jokios abejonės; tačiau ar Lora buvo *compos mentis*? Linkėdami jai gera, užtikrindami jai *saugumą*,

mes turėjome bent jau tai nustatyti. Nors iš pažiūros ji atrodė ramesnė, Bela Vistos personalas turėjo abejonių. Kas žino, kokią grėsmę ji gali sukelti pati sau ir aplinkiniams, jeigu bus išleista į laisvę?

Ar aš atsitiktinai nežinanti, kur ji yra?

Ne.

Ar aš negavusi iš jos jokių žinių?

Ne.

O jei gaučiau, ar praneščiau jam nedvejodama?

Nedvejodama. Toks buvo mano atsakymas. Sakinys buvo be papildinio, tad, sprendžiant gramatiškai, aš nemelavau.

Palaukusi tiek laiko, kiek reikalauja sveikas protas, traukiniu išvažiavau į Port Tikonderogą pasikalbėti su Rini. Prasimečiau telefono skambučiu: Rini prastai jaučiasi, paaiškinau Ričardui, ir nori dar sykį su manimi pasimatyti, kol nieko blogo neatsitiko. Nutaisiau tokią miną, lyg ji jau mirtimi vaduojasi. Pasakiau, kad ji labai džiaugtųsi pamačiusi Emės nuotrauką; ji norinti prisiminti senus laikus. Ką daugiau galėčiau jai padaryti? Tiesą pasakius, juk ji mus užauginusi. Užauginusi mane, pasitaisiau, kad Ričardui staiga nedingtelėtų mintis apie Lorą.

Susitariau susitikti su Rini Betės „Pusrytinėje". (Ji jau turėjo telefoną, visai neblogai vertėsi.) Taip būtų geriausia, pritarė ji. Vis dar dirbanti ten dalį darbo dienos, tačiau mudvi galėtume susitikti po darbo. „Pusrytinę" dabar nusipirkę kiti žmonės: ankstesniesiems savininkams nebūtų patikę, kad ji sėdinti ten kaip įprastas svečias, netgi jei ji mokėtų kaip visi, bet naujieji savininkai esą kitos nuomonės ir vertiną visus svečius, kurie tik išgali apsimokėti.

Betės „Pusrytinė" buvo ženkliai suprastėjusi. Dryžuotas stogelis dingęs, tamsūs boksai nugremžti, apgailėtini. Viduje kvepėjo nebe šviežia vanile, bet atsidavė sušvinkusiais riebalais. Susivokiau, jog esu per gerai apsirengusi. Man nereikėjo dėtis baltosios laputės apykaklės. Kuriems galams pustytis tokiomis aplinkybėmis?

Nepatiko man ir Rini išvaizda: ji buvo pernelyg išpurtusi, pernelyg išgeltusi, pernelyg sunkiai šniokštavo. Gal iš tikrųjų buvo ne per geriausios sveikatos: svarsčiau, ar verta ją kamantinėti.

– Gera šiek tiek pailsinti kojas, – tarė ji, išsipleikdama bokse prieš mane.

Myra – kiek metų tau buvo, Myra? Ko gero, treji ar ketveri, jau nebepamenu, – Myra buvo su ja. Skruostai paraudę nuo susijaudinimo, akys apskritos ir truputį išsprogusios, lyg kas nors būtų ją lengvai smaugęs.

– Aš jai pasakojau apie jus, – meiliai tarė Myra. – Apie jus abi.

Turiu pasakyti, jog Myra nelabai manimi domėjosi, bet užtat spoksojo į mano lapes ant kaklo. Tokio amžiaus vaikams paprastai patinka kailiniai žvėreliai, kad ir negyvi.

– Ar matei Lorą? – paklausiau. – Kalbėjai su ja?

– Daug žinosi, greit pasensi, – atsakė Rini apsižvalgydama, lyg ir sienos būtų turėjusios ausis.

Man pasirodė, kad ji be reikalo tokia atsargi.

– Tikriausiai tu būsi sugalvojusi tą advokatą? – paklausiau.

Rini nutaisė protingą miną.

– Padariau tai, ką reikėjo, – atsakė. – Šiaip ar taip, advokatas buvo tavo motinos antros eilės pusseserės vyras, taigi giminė, kad ir ką sakytum. Žodžiu, kai tik sužinojau, kas darosi, jis iškart griebė jautį už ragų, ir tiek.

– O kaip tu sužinojai?

Klausimą: *Ką tu sužinojai?* – palikau atsargai.

– Ji man parašė, – atsakė Rini. – Sakė, jog rašė tau, bet negavo jokio atsakymo. Jai neleido rašyti laiškų, bet padėjo virėja. Atsidėkodama Lora vėliau nusiuntė jai truputį pinigų ir dovanėlę.

– Aš negavau nė vieno jos laiško, – tariau.

– Ji taip ir galvojo. Buvo įsitikinusi, kad jie tave seka.

Supratau, ką ji turi galvoje sakydama *jie*.

– Tikiuosi, kad ji atvažiavo čionai, – tariau.

– O kur ji turėjo važiuoti? – atsiliepė Rini. – Vargšelė. Tiek visko patyrusi.

– Ko patyrusi?

Aš troškau sužinoti ir drauge bijojau. Gal Lora prisigalvojo nebūtų dalykų, tariau sau viena. Gal Lora serga haliucinacijomis. Nevalia to nepaisyti.

Tačiau Rini to nepaisė: nesvarbu, ką Lora jai pripasakojo, ji viskuo patikėjo. Abejojau, ar tai buvo ta pati istorija, kurią aš girdėjau. Ir ypač abejojau dėl vaiko, kad ir koks jis būtų buvęs.

– Čia yra vaikų, taigi apie tai nenoriu kalbėti, – tarė ji.

Ji linktelėjo į Myrą, kuri gurkė pasibaisėtiną rausvą tortą, spoksodama tokiu žvilgsniu, lyg būtų norėjusi mane aplaižyti.

– Jeigu tau viską papasakočiau, tu nebeužmigtum. Vienintelė paguoda, kad tu niekuo neprisidėjai. Taip ji man pasakė.

– Ji taip pasakė?

Man atlėgo širdis tai išgirdus. Vadinasi, Ričardas ir Vinifredė buvo pavaizduoti kaip pabaisos, o aš išteisinta – be jokios abejonės, atsižvelgiant į mano silpnadvasiškumą. Vis dėlto mačiau, jog Rini ne visiškai man atleido už tai, kad visa tai įvyko tik per mano aplaidumą. (Kai Lora nuvažiavo nuo tilto, dar mažiau buvo linkusi man atleisti. Jos akimis žiūrint, ko gero, iš dalies ir aš buvau kalta. Po to ji labai šaltai laikėsi su manimi. Ir mirė ant manęs tebepykdama.)

– Tokios merginos kaip ji tikrai nederėjo įkišti į šitokią vietą, – tarė Rini. – Kad ir kas būtų. Aplink slampinėja vyrai atsagstytomis kelnėmis, visokios kiaulystės. Gėda, ir gana!

– Ar jos kandžiojasi? – paklausė Myra, tiesdama rankutę prie mano lapių.

– Neliesk su nešvariais pirštukais! – sudraudė Rini.

– Ne, – atsakiau. – Jos netikros. Žiū, jų akys stiklinės. Jos kanda tik sau į uodegą.

– Ji sakė, kad jeigu tu būtum žinojusi, niekada nebūtum jos ten palikusi, – tarė Rini. – Aišku, jeigu būtum galėjusi sužinoti. Ji sakė, jog tu gal turi kitokių trūkumų, bet nesi beširdė.

Ji pašnairavo į stiklinę su vandeniu ir suraukė antakius. Nebuvo tuo visiškai tikra.

– Dažniausiai jie ten gaudavo valgyti bulves, – toliau kalbėjo ji. – Pasak jos, virtas bulves ir bulvių košę. Šykštėjo maisto tiems

vargšeliams nukvakėliams ir pakvaišėliams, plėšė iš burnos duonos kąsnį. Savo kišenės ligas gydė, taip aš manau.

– Kur ji dingo? Kur ji dabar?

– Duok Dieve viską žinoti, bet ne viską byloti, – atsiliepė Rini. – Ji sakė, jog tau pačiai būtų geriau nieko nežinoti.

– Ar ji atrodė – ar buvo...

Norėjau paklausti, ar ji buvo panaši į pamišėlę.

– Ji buvo tokia kaip paprastai. Nei daugiau, nei mažiau. Ji neatrodė kvanktelėjusi, jeigu tai turi galvoje, – atsakė Rini. – Sulysusi – jai reikia atsigauti – ir kur kas mažiau kalba apie Dievulį. Dedu visas viltis į tai, kad dabar Jis parems ją įvairumo dėlei.

– Ačiū tau, Rini, už visa tai, ką padarei, – tariau.

– Nėra ko man dėkoti, – šaltai atsiliepė Rini. – Padariau tik tai, ką reikėjo.

Kitaip sakant, aš to nepadariau.

– Ar aš galiu jai parašyti?

Ėmiau raustis kišenėse ieškodama nosinės. Buvo toks jausmas, jog tuoj apsipilsiu ašaromis. Toks jausmas, lyg būčiau nusikaltėlė.

– Ji sakė, kad geriau nereikia. Tačiau prašė pasakyti, jog paliko tau žinią.

– Žinią?

– Paliko ją prieš tai, kai jie išvežė ją į tą vietą. Sakė, jog tu žinosi, kur reikia ieškoti.

– Ar čia tavo nosinaitė? Ar sloguoji? – paklausė Myra, susidomėjusi stebėdama, kaip aš šnirpščioju.

– Liežuvis nudils, jei daug klausinėsi, – sudraudė ją Rini.

– Netiesa, – mėgaudamasi pareiškė Myra.

Ji įniko niūniuoti ne į natą ir savo storomis kojytėmis po stalu spardyti man kelius. Atrodo, ji buvo giedros nuotaikos, pasitikinti savimi ir nelabai lengvai įbauginama – tie jos būdo bruožai dažnai mane dirgindavo, bet apskritai esu jai dėkinga ir džiaugiuosi, kad ji buvo tokia. (Gal tai bus tau naujiena, Myra. Laikyk tai komplimentu, kadangi ištiko tokia proga. O jų retai pasitaiko.)

– Pagalvojau, gal norėsi pamatyti Emės nuotrauką, – tariau Rini.

Bent jau tokiu laimėjimu galėjau pasididžiuoti, kad pakilčiau jos akyse.

Rini stvėrė nuotrauką.

– Tai bent, kokia juočkė, ką? – sušuko. – Niekada negali žinoti, į ką atsigims kūdikis.

– Ir aš noriu pažiūrėti, – suriko Myra, grobdama nuotrauką cukruotais pirštukais.

– Greičiau, reikia eiti. Jau vėluojam pas tėtį.

– Ne, – atrėmė Myra.

– Savo namučiai, kad ir smilgučiai, meilesni už svetimus, – užgiedojo Rini, popierine servetėle šluostydama rausvą cukraus plutelę nuo Myros veiduko.

– Aš noriu būti čia, – spyrėsi Myra, tačiau Rini apvilko jai paltuką, užsmaukė ant ausų megztą vilnonę kepuraitę ir ištempė ją už rankytės iš bokso.

– Būk sveika, – atsisveikino Rini.

Ji nepasibučiavo su manimi.

Kaip troškau pulti jai į glėbį ir raudoti, raudoti. Kaip troškau jos paguodos. Kaip troškau eiti kartu su ja.

– Savo namučiai, kad ir smilgučiai, meilesni už svetimus, – kartą pasakė Lora, kai buvo vienuolikos ar dvylikos metų. – Rini amžinai gieda tą patarlę. Bet man ji atrodo kvaila.

– Kodėl?

– Pažiūrėk.

Ir parašė ją kaip lygtį. *Namučiai = smilgučiai. Vadinasi, namai = smilgos. Vadinasi, namų nėra.*

Kur širdis, ten ir namai, pagalvojau tuomet sukaupdama visas jėgas Betės „Pusrytinėje“. Aš nebeturiu širdies, ji sudužusi; ar veikiau nesudužusi, bet jos ten nebėra. Man ją paprasčiausiai išlupo kaip kietai virto kiaušinio trynį, ir iš manęs liko tik tuščias sustingęs bekraujis luobas.

Aš beširdė, pagalvojau. Vadinasi, aš benamė.

Žinia

Vakar buvau per daug pavargusi, kad pajėgčiau ką nors daryti, tad ištisai gulėjau ant sofos. Kadangi dabar, be abejo, toks tysojimas tampa įpročiu, žiūrėjau televizijos dieninę laidą – vieną iš tų, kur žmonės žiūrovams išlieja širdį. Dabar madinga išlieti širdį: žmonės išlieja širdį, bet nesitenkina sava širdimi, išlieja širdį iki paskutinio lašo ir netgi tada, kai neturi ko išlieti. Jie taip elgiasi trokšdami numaldyti sąžinę ir nuslopinti baimę, taipgi pasimėgauti malonumu, tačiau ypač todėl, jog nori pasirodyti, o kiti nori į juos pažiopsoti. Aš irgi ne išimtis: man patinka tos šlykščios nuodėmėlės, tos niekingos šeimyninės rietenos, tie mieli skauduliai. Man ypač saldu tą įtampos valandėlę, kai nuvožiamas dangtis nuo skardinės su kirmėlėmis, tarytum tai būtų ypatinga dovana gimtadienio proga, ir paskiau žiūrovų veiduose pasirodo lyg nusivylimas: per jėgą išspaudžiama viena kita ašara, pareiškiama šykšti piktdžiugiška užuojauta ir pagal režisieriaus ženklą paklusniai nuaidi plojimai. *Ir viskas?* – tikriausiai galvoja jie. *Argi tas jūsų skaudulys negalėjo būti ne toks kasdienis, niekšiškesnis, episkesnis, iš tikrųjų šiurpesnis? Papasakokite mums dar ką nors! Būkite malonus, ligi kraujų pradrėkskite surietėjusią žaizdą!*

Įdomu, kas būtų geriau: ar visą gyvenimą vaikščioti pritvinkus paslapčių ir galiausiai sprogti neišlaikius jų spaudimo, ar išsunkti jas vieną po kitos, aliai vieną pastraipą, aliai vieną sakinį, aliai vieną žodį, kol pagaliau pasijusi išsivadavęs nuo viso to, kas kitados atrodė lygiai taip pat neįkainojama kaip ąsotis aukso monetų, lygiai taip pat arti kūno kaip savi marškiniai, – nuo viso to, kas tau

atrodė svarbiausia, nuo viso to, kas vertė tave gūžtis iš baimės, skatino slapukauti, nuo viso to, kas priklausė tau vienam, – ir turėsi praleisti visą gyvenimą kaip vėjo plaikstomas tuščias maišas, tuščias maišas su ryškia etikete, kad visi galėtų sužinoti, kokių paslapčių esama jūsų širdyje?

Kad ir kas būtų, aš nesirenku nei viena, nei kita.

Ir sienos turi ausis, karo metu draudė plepius skelbimai. Savaime suprantama, sienos turi ausis ir anksčiau ar vėliau viską išgirsta.

Šitaip pasismaginusi, nuėjau į virtuvę, suvalgiau pusę juoduojančio banano ir du krekerius. Įdomu, ar ko nors – ko nors valgoma – nėra užkritę už šiukšlių dėžės, – dvokia sušvinkusia mėsa, – tačiau užmetusi žvilgsnį nieko nepastebėjau. Gal nuo manęs taip atsiduoda? Negaliu nusikratyti minties, jog mano kūnas smirda kaip kačių maistas, nors šįryt apsipurškiau kažkokiais stipriais kvepalais – lyg *Tosca*, lyg *Ma Griffe*, lyg *Je Reviens*. Dar kažkur mėtosi vienas kitas bandinys – iš tų, kurių nemokamai duoda parduotuvėse. Kai aptiksi juos, Myra, atėjusi švarinti kambarių, sumesk į šiukšlių maišą.

Ričardas paprastai dovanodavo man kvepalus, kai, jo manymu, reikėdavo mane nuraminti. Kvepalus, šilkines kaklajuostes, mažytes naminių gyvulėlių pavidalo sages, paukštelius narveliuose, auksines žuvytes. Vinifredės skonio, jos pačios pirkta – ne sau, bet man.

Važiuodama traukiniu iš Port Tikonderogos, paskiau dar kelias savaites vis mąsčiau, kokią žinią, pasak Rini, man paliko Lora. Tuomet ji tikriausiai suvokė, jog visa tai, ką ji ketina papasakoti ligoninėje nepažįstamam gydytojui, gali atsiliepti jos ateičiai. Tikriausiai suvokė, jog tai pavojinga, todėl ėmėsi atsargumo priemonių. Kažkur paliko man savotišką žinią, nuorodą, sakytumei lyg miške būtų pametusi nosinaitę ar baltais akmenėliais paženklinusi taką.

Įsivaizdavau ją berašant tą žinutę, kaip paprastai kad ji sėsdavo rašyti. Be jokios abejonės, rašė pieštuku, pieštuku nugraužtu galu. Ji dažnai graužduvo savo pieštukus; vaikystėje jos burna kvepėdavo kedru, o jeigu pieštukai būdavo spalvoti, lūpos likdavo mėlynos, žalios arba violetinės. Rašydavo iš lėto; jos rašysena buvo

vaikiška, balsės apskritos, *o* uždaros, *g* ir *y* ilgomis, virpančia ranka išvedžiotomis uodegytėmis. Vietoj taškų virš *i* ir *j* piešdavo skrituliukus toli dešinėje, lyg taškai būtų mažyčiai juodi balionėliai, neregima gija priraišioti prie kotelio; skersiniai *t* raidžių brūkšneliai būdavo tik iš vienos pusės. Mintyse atsisėsdavau šalia jos, norėdama pažiūrėti, ką ji darys toliau.

Ji parašė laiškutį, paskiau įkišo į voką, užklijavo ir paslėpė, kaip Avilione kad slėpdavo visokius mažmožius. Tačiau kur ji paliko tą laišką? Ne Avilione: ten ji niekada nesirodė, juo labiau prieš išvežama į kliniką.

Ne, tikriausiai namuose Toronte. Kur nors, kur niekas nekiša nosies – nei Ričardas, nei Vinifredė, nei kuris Mergatroidų. Ieškojau visur – stalčiuose, spintelėse, savo žieminių paltų kišenėse, rankinukuose, kurių turėjau visą kolekciją, netgi kumštinėse pirštinėse, – bet nieko neradau.

Paskiau prisiminiau, jog vieną dieną, kai ji buvo dešimties ar vienuolikos metų, aptikau ją senelio kabinete. Atsivertusi šeimos Bibliją, storą knygą odiniais aptaisais, mamos siuvimo žirklėmis ji karpė lapus.

– Lora, ką čia išdarinėji? – surikau. – Juk tai Biblija!

– Iškerpu tuos gabalus, kurie man nepatinka.

Išlyginau lapus, kuriuos suglamžiusi ji mėtė į šiukšlių dėžę: skiautės *Kronikų*, puslapių puslapiai *Kunigų*, siaurutė iškarpa iš *Evangelijos pagal Matą*, kur Jėzus prakeikia bevaisį figmedį. Tuomet prisiminiau, jog per katekizmo pamokas Lora labai piktinosi dėl figmedžio. Ji tūžo, kad Jėzus išliejo pagiežą ant medžio. *Pasitaiko dienų, kai visi mes būname prastai nusiteikę*, pakomentavo Rini, geltoname dubenyje smagiai plakdama baltymus.

– Nereikėtų taip daryti, – tariau.

– Čiagi popierius, ir tiek, – atsakė Lora karpydama toliau. – Bene svarbu popierius? Svarbu jame išspausdinti žodžiai.

– Prisigyvensi bėdos.

– Neprisigyvensiu, – atsakė ji. – Niekas jos niekada neatskleidžia. Nebent pasižiūri į pačią pradžią, kur surašyta, kas kada gimė, vedė, ištekėjo ir mirė.

Ji sakė tiesą. Niekas niekada nieko nepastebėjo.

Tas prisiminimas paskatino mane išsitraukti savo vestuvinių nuotraukų albumą. Savaime suprantama, Vinifredę jis kažin ar domino, o ir Ričardo niekada nebuvome užklupusios meilės pilna širdimi žiūrinėjant nuotraukas. Turbūt Lora tai žinojo, turbūt žinojo, kad tai pati saugiausia vieta. Tačiau kas galėjo mane pačią paskatinti jį atsiversti? Turbūt Lora apie tai pagalvojo.

Būčiau jį atsivertusi, jei būčiau užsimaniusi pamatyti Lorą. Ji tai žinojo. Ten buvo aibė jos nuotraukų, juodais trikampiukais suklijuotų ruduose lapuose; nuotraukų, kuriose ji pamergės drabužiais susiraukusi spokso į savo batelius.

Aš suradau žinutę, nors ji nebuvo išdėstyta žodžiais. Lora kaip reikiant pasismagino mano vestuvėse, apsiginklavusi dailininko reikmenimis, tūbelėmis dažų, kurių kadaise prisikniaukė Port Tikonderogoje, žurnalisto Elvūdo Mario redakcijoje. Tikriausiai visus tuos metus laikė juos pasidėjusi atsargai. Kaip žmogus, su tokia panieka žvelgiantis į šios žemės gėrybes, ji tikrai nebuvo linkusi savo labo mesti pro langą.

Ji apdorojo tik dvi nuotraukas. Pirmoji buvo grupinė. Joje pamergės ir pabroliai buvo padengti storu indigo sluoksniu – visi aliai vieną panaikinti. Likome tik aš su Ričardu, Lora ir Vinifrede, kuri buvo svočia. Vinifredė buvo nuspalvinta nuodingai žaliai, kaip ir Ričardas. Aš buvau užlieta žalsvai melsva spalva, o Lora – skaisčiai geltona, ir ne tik suknelė, bet ir veidas bei rankos. Ką reiškė tas spinduliavimas? Nes tai buvo tikras spinduliavimas, toks įspūdis, jog Lora šviečia iš vidaus kaip stiklinė lempa ar fosforinė mergaitė. Ji žiūrėjo ne tiesiai, bet į šalį, lyg būtų sutelkusi dėmesį anaiptol ne į savo aplinką.

Antrojoje buvo jaunavedžiai bažnyčios fone. Ričardo veidas buvo užteptas pilka spalva, tokia tamsiai pilka, jog nebeliko nė vieno bruoželio. Rankos buvo raudonos kaip liepsnos, kylančios iš visų pusių, lendančios iš galvos, lyg pats kiaušas būtų degęs. Mano vestuvinė suknelė, pirštinės, šydas, gėlės – visa tai Lorai neužkliuvo, bet užtat ji pasidarbavo prie mano veido: taip jį nublukino, jog akys, nosis ir lūpos atrodė užtraukti ūko, nelyginant langas šaltą ir drėgną dieną. Fonas ir bažnyčios laiptai po mūsų kojomis buvo ištisai užjuodinti, tad mudviejų figūros tarytum plūduriavo ore, pačios giliausios ir tamsiausios nakties gūdumoje.

XII

The Globe and Mail, 1938 m. spalio 7 diena

GRIFENAS LIAUPSINA MIUNCHENO SUTARTĮ

IŠIMTINAI THE GLOBE AND MAIL *DIENRAŠČIUI*

Trečiadienį Toronto Imperijos klubo susirinkime ponas Ričardas Grifenas, Karališkosios Grifeno ir Čeiso jungtinės bendrovės generalinis direktorius, pasakė energingą ir griežtą kalbą, pavadintą „Rūpinkimės savo reikalais", išaukštindamas Anglijos Ministrą Pirmininką poną Nevilį Čemberleną už jo neįkainojamas pastangas, praeitą savaitę apsivainikavusias Miuncheno sutartimi. Pažymėtina, pareiškė ponas Grifenas, jog visos partijos, atstovaujamos Didžiosios Britanijos Bendruomenių rūmuose, džiaugėsi naujiena, ir jis išreiškė viltį, kad visos Kanados partijos irgi džiaugsis, nes ši sutartis padarys galą Depresijai ir atvers vartus į naują taikos ir gerovės „aukso amžių". Ši sutartis, be kita ko, iškelianti aikštėn valstybės valdymo meno ir diplomatijos reikšmę, taipgi konstruktyvaus mąstymo ir verslo pirmenybę paprasto ir blaivaus realizmo požiūriu. „Jeigu kiekvienas padarytų bent menkutį įnašą, – pareiškė jis, – kiekvienas laimėtų, ir nemažai."

Atsakydamas į klausimus apie Čekoslovakijos statusą, jis pareiškė, jog tos šalies piliečiams, jo nuomone, sutartis užtikrina pakankamas garantijas. Jo įsitikinimu, Vakarams ir ypač verslui itin svarbu išsaugoti stiprią ir sveiką Vokietiją, „stojančią skersai kelio bolševizmui, tiesiančiam leteną per Atlantą". Tolesnis žingsnis, jo pageidavimu, būtų dvišalė prekybos sutartis, ir jis esąs garantuotas, jog darbas jau dirbamas. Tuomet teks nustoti žvanginti ginklais ir atsidėti plataus vartojimo prekių gamybai, taigi drauge kurti naujas darbo vietas ir kelti žmonių gerovę ten, kur to labiausiai reikia, „tai yra mūsų kieme". Septyneri liesųjų karvių metai pasibaigė, pareiškė jis, dabar prasidės septyneri riebiųjų karvių metai, ir jau esą įmanoma numatyti puikias perspektyvas penktajame dešimtmetyje.

Anot gandų, ponas Grifenas šiuo metu vedąs derybas su konservatorių partijos vadovybe, taikydamas į vieną pagrindinių postų. Jo kalbai buvo pritarta karštais plojimais.

Mayfair, 1939 m. birželis

KARALIŠKASIS STILIUS VAIŠĖSE SU KARALIUM

SINTIJA FERVIS

Švenčiant Jo Didenybės gimimo metines Otavoje, Vyriausybės rūmuose, Jo Ekscelencijos generalinio gubernatoriaus lordo Tvidsmuiro rezidencijoje, penki tūkstančiai garbės svečių susižavėję stebėjo Jų Didenybes maloniai vaikščiojant parko alėjomis.

Pusę penkių karalius ir karalienė išėjo iš Vyriausybės rūmų pro Kinų galerijos vartus. Karalius vilkėjo vizitiniu kostiumu; karalienė – gelsvai rusvos spalvos drabužiu, pasipuošusi puriais kailiais ir perlais, su didele skrybėlaite vos vos atlaužtu kraštu, švelniai paraudusiais skruostais ir linksmai žėrinčiomis mėlynomis akimis – pakerėjo visus savo elegantiška laikysena.

Jų Didenybėms iš paskos ėjo Jo Ekscelencija generalinis gubernatorius, nuoširdus ir mielas šeimininkas, ir jo žmona ledi Tvidsmuir, ori ir žavinga aukštuomenės dama. Ji vilkėjo baltutėle suknia, padabinta Kanados Arkties poliarinėmis laputėmis, o jos skrybėlaitę puošė turkio sagė. Jų Didenybėms buvo pristatyti pulkininkas Felanas su žmona iš Monrealio; ji vilkėjo marginto šilko suknia, papuošta gyvomis gėlytėmis, o įspūdinga skrybėlaitė puikavosi plačiu skaidriu celofaniniu kraštu. Panašiai buvo pagerbti brigados generolas ponas V. H. L. Elkinsas su žmona ir panelė Džoana Elkins, taipgi ponia Gladstonė Mari.

Itin išsiskyrė iš visų ponas Ričardas Grifenas su žmona; ji vilkėjo blyškiai violetiniu kostiumėliu, dėvėjo skrybėlaitę, papuoštą sidabrinės lapės kailiu, sakytum spinduliais apgulančiu juodą šifoną. Ponia Daglas Vots vilkėjo žalsvai geltonu šifono sijonu ir rudo aksomo švarkeliu, ponia F. Reid žavėjo puošnia, Valensijos nėriniais apkraštuota standaus muslino suknia.

Apie arbatą nebuvo nė užsiminta iki to, kol oficialiai neatsisveikino karalius ir karalienė, nesuspragsėjo fotoaparatai ir nesužybsėjo blykstės, kol visi vienu balsu nesugiedojo *Dieve, saugok ka-*

ralių. Po to visų žvilgsniai nukrypo į... milžiniškus baltus tortus, padengtus baltutėliu kaip sniegas glajum. Tortas, patiektas karaliui rezidencijoje, buvo papuoštas ne tik rožėmis*, trilapiais dobilais** ir dagiais***, bet ir miniatiūriniais pulkeliais balandžių su baltutėle plunksna snapelyje, išmoningai parinktu taikos ir vilties simboliu.

* Rožė – Anglijos emblema.

** Trilapis dobilas – Airijos emblema.

*** Dagys – Škotijos emblema.

Aklasis žudikas: A batinė

Tą debesuotą ir troškią popietę viskas limpa: vos prisilietusi prie turėklų, ji išsitepė baltas medvilnines pirštinaites. Aplinka sunki, slegianti; ji stumiasi krūtine, lyg remdamasi į akmenį. Tvanka varžo judesius. Nė menkiausio virpesio.

Ateina traukinys, ir ji laukia prie perono vartų, kaip jis liepė, ir jis pasirodo lyg tesėtas pažadas. Jis ją pamato, žengia prie jos, jiedu vogčiomis prisiliečia vienas prie kito, paskiau paspaudžia rankas kaip tolimi giminės. Ji pakšteleja jam į skruostą, nes tai vieša vieta ir ką gali žinoti, kas tave mato, paskiau nuožulnia rampa jiedu eina į marmurinį stoties laukiamąjį. Ji jaučiasi nejaukiai su juo, lyg susitikusi pirmą kartą, nervinasi; nespėja nė dorai į jį pasižiūrėti. Žinia, jis suliesėjęs. Kas čia nuostabaus?

Velnioniškai sunku buvo grįžti. Ne kažin kiek turėjau pinigų. Teko gautis krovininiais laivais.

Būčiau atsiuntusi tau pinigų, sako ji.

Žinau. Bet aš neturėjau adreso.

Jis palieka savo mantą bagažo pasaugos kameroje, nešasi tik lagaminėlį. Kelionkrepšį atsiimsiąs vėliau, sako jis, dabar nenorįs apsikrauti. Aplink vaikščioja žmonės, žingsniai, balsai; jiedu stoviniuoja sutrikę, nežino kur eiti. Jai reikėjo apie tai pagalvoti, ką nors suveikti, nes jis, savaime suprantama, neturi kambario, dar neturi. Ji bent nugriebė plokščią butelį viskio, įsikišo į rankinuką. To nepamiršo.

Kur nors reikia eiti, ir jiedu eina į viešbutį, kiek jis prisimena, iš tų pigiųjų. Eina pirmą kartą gyvenime, tai pavojinga, tačiau, vos

pamačiusi viešbutį, ji susivokia, jog niekas nepatikės, kad jiedu vedę, o jeigu ir vedę, kiekvienas turi savo šeimą. Ji vilki dvejų metų senumo vasariniu apsiaustu, ryši skarele. Skarelė šilkinė, ir tai visų blogiausia. Ko gero, jie pagalvos, kad jis apmoka jai už paslaugas. Ji taip mano. Vadinasi, niekas per daug į ją nežiūrės.

Ant šaligatvio prieš viešbutį mėtosi stiklo šukės, privemta, kažkokios dėmės, panašios į sukrešėjusį kraują. Neįlipk, sako jis.

Apatiniame aukšte baras, nors prie durų užrašyta *Arbatinė*. Tik vyrams, damoms ir palydovėms. Iš lauko žėri raudona neoninė iškaba, užrašas vertikalus, raudona strėlė rodo į duris. Viena raidė perdegusi, tad šviečia tik *A batinė*. Išilgai iškabos žybsi kalėdinės lemputės nelyginant skruzdėlės, vorele ropščiančios lietvamzdžiu.

Nors metas ankstyvas, aplink šlaistosi vyrai, laukdami, kada atsidarys baras. Jiems einant į vidų, jis ima ją už alkūnės, skubina, kad ji paspartintų žingsnius. Užpakaly jų vyrai sukniaukia kaip katinai.

Į viešbutį yra atskiros durys. Vidury juodomis ir baltomis plytelėmis grįstos aikštelės riogso kažkas panašaus į kadaise buvusį raudoną liūtą, tačiau dabar jis tarytum akmenų kirmgraužų sukapotas ir veikiau primena sužalotą polipą. Geltonas kaip ochra linoleumas ant grindų jau senokai nešveistas: nelyginant pilkos sumindytos gėlės plyti nešvarios dėmės.

Jis užsirašo knygoje, apsimoka; tuo metu ji stypso akmeniniu veidu tikėdamasi sudaryti įspūdį, jog nuobodžiauja, virš paniurusio budinčiojo galvos žiūri į laikrodį, paprastą, tikrą savimi, be jokių pretenzijų į grožį, panašų į stoties laikrodį: praktišką. *Dabar tiek ir tiek laiko*, tvirtina jis, *nei daugiau, nei mažiau*.

Jis jau turi raktą. Antras aukštas. Liftas panašus į nedidelį karstą, tačiau jai bloga darosi vien apie tai pagalvojus, ji jau suvokia, koks bus tvaikas – nešvarių kojinių ir sugedusių dantų, jai bloga darosi pagalvojus, kad teks atsidurti tenai, akis į akį, arti vienas kito, tame tvaike. Jiedu lipa laiptais. Taku, nužertu dabar jau ligi pat šaknų numintomis gėlėmis.

Atsiprašau, sako jis. Galėtų būti geriau.

Kiek moki, tiek ir gauni, juokaudama atsako ji; tačiau be reika-

lo ji taip sako, jis gali pagalvoti, kad ji daro užuominą į jo tuščias kišenes. Šiaip ar taip, nebloga priedanga, sako ji bandydama taisyti padėtį. Jis neatsiliepia. Ji per daug šneka, ji pati tai suvokia, ir jos kalbos neturi jokio žavesio. Kiek ji prisimena, anksčiau buvo kitaip, nejaugi ji taip pasikeitė?

Koridoriaus sienos išklijuotos popierium, perdėm išblukusiu. Durys juodo medžio, supjaustytos, subadytos, nugremžtos. Jiedu atranda savo kambarį, raktas pasisuka spynoje. Raktas ilgas, senovinis, kokiais kadaise rakindavo skrynias. Kambarys baisesnis už visus tuos nuomojamus kambarius, kur jiedu susitikdavo anksčiau: ten bent jau atrodydavo švaru. Dvigulė lova užklota slidžia lovatiese, dygsniuoto atlaso imitacija, rausvai gelsva kaip pėdos apačia. Vienas vienintelis krėslas kiaura sėdyne, sakytum prikimšta dulkių. Šukėta tamsaus stiklo peleninė. Dvokia cigaretėmis, prilaistyta alaus, ir trenkia kažkokiu atkariu tvaiku, lyg seniai neskalbtais apatiniais. Virš durų baltais dažais užtepliotas langelis.

Ji nusimauna pirštines, numeta ant krėslo drauge su apsiaustu ir skarele, iš rankinuko išsitraukia plokščią butelį. Nematyti stiklinių, teks gerti iš gurklio.

Ar atsidaro langas? – klausia ji. Galėtume įsileisti šviežio oro.

Jis eina prie lango, pakelia rėmą. Vidun dvelktelėja gūsis tvankos. Pro šalį džergždamas pradunda tramvajus. Jis atsisuka, vis dar stovėdamas prie lango, palinksta į priekį, rankomis įsirėmęs į palangę. Prieš šviesą ji mato tik jo siluetą. Tai galėtų būti bet kuris vyriškis.

Ką gi, sako jis. Štai mudu ir vėl susitinkam. Jis atrodo baisiai išvargęs. Jai dingtelėja mintis, kad šitame kambaryje jis nenorėtų nieko kita, tik miegoti.

Ji prieina prie jo, apkabina per liemenį. Aš suradau aną istoriją, sako.

Kokią istoriją?

Apie Ksenoro driežžmogius. Visur ieškojau, išnaršiau visus laikraščių kioskus, žmonės, ko gero, galvojo, kad aš kuoktelėjusi.

Aha, šitą, atsiliepia jis. Tu skaitei tuos blėnius? Aš jau visai pamiršau.

Ji nesutrinka. Neaiškino, kam jai to taip reikėjo. Neaiškina, jog tai buvo jo gyvenimo liudijimas; įrodymas, nors ir koks absurdiškas, jog jis yra.

Žinoma, skaičiau. Vis tikėjausi tęsinio.

Daugiau neberašiau, sako jis. Turėjau kitokių rūpesčių, tik galvojau, kaip sveiką kailį išnešti, nes buvome suremti iš abiejų pusių. Kaip į maišą įlindę. Gelbėjausi nuo šaunių vaikinų. Tikras jovalas.

Kiek pavėluotai jis apkabina ją. Jis atsiduoda pieno kokteiliu. Deda galvą jai ant peties, švitriniu skruostu prisiglausdamas prie jos kaklo. Ji saugo jį – bent šiuo metu.

Viešpatie, kaip noriu išgerti, sako jis.

Tik neužmik, sako ji. Dar neužmik. Eime į lovą.

Jis miega neatsibusdamas tris valandas. Saulė krypsta vakarop, gęsta diena. Ji suvokia, kad jai metas eiti, bet kratosi tos minties ir juo labiau nenori jo žadinti. Kaip ji pasiteisins taip ilgai užtrukusi? Prasimano istoriją apie senutę, nukritusią nuo laiptų, senutę, kuriai reikėjo padėti; prasimano istoriją apie taksi, apie kelionę į ligoninę. Kaip ji galėjusi palikti vargšelę vienui vieną? Tysančią ant šaligatvio, vienišą, be artimųjų? Pasakys, kad turėjusi paskambinti, ji supranta, bet netoliese nebuvę telefono, o senutei baisiai skaudėję. Ji pasiryžusi iškęsti pylą už tai, kad kišasi ne į savo reikalus; jie palinguos galvą, nes ką tu jai padarysi? Kada ji išmoksianti žiūrėti savo nosies?

Pirmajame aukšte laikrodis tiksi minutes. Koridoriuje girdėti balsai, skubūs žingsniai, batų kaukšėjimas. Be perstojo vaikščioja žmonės. Ji guli šalia jo atviromis akimis, klausosi jo lygaus alsavimo, svarstydama, kur jis nukilęs. Ir dar – ką turėtų jam papasakoti, ar reikia jam papasakoti, kas atsitiko. Jeigu jis pasiūlys jai važiuoti drauge, tuomet reikės papasakoti viską. Priešingu atveju galbūt geriau nieko nesakyti. Ar bent jau šiuo tarpu.

Atsibudęs jis prašo išgerti ir cigaretės.

Man regis, negalima, sako ji. Rūkyti lovoje. Dar kils gaisras. Sudegsime.

Jis nieko nesako.

Kaip ten buvo? – klausia ji. Aš skaičiau laikraščius, bet tai visai kas kita.

Taip, pritaria jis. Visai kas kita.

Man buvo taip neramu, kad tu gali žūti.

Vos nežuvau, prisipažįsta jis. Keisčiausia, jog ten buvo pragaras, bet aš pripratau, o dabar nebegaliu apsiprasti. Tu šiek tiek pastambėjai.

O, negi aš stora?

Ne. Puiku. Yra už ko nusitverti.

Jau visai tamsu. Apačioje po langu, kur baras išeina į gatvę, girdėti nuotrupos nedarnių dainų, riksmai, juokas; paskiau dūžtančio stiklo skambesys. Kažkas sukūlė butelį. Spiegia moteris.

Žmonės švenčia.

Kokia proga?

Karo.

Betgi nebėra karo. Pasibaigė.

Ruošiasi kitam. Jis jau artėja. Ten, aukštai, oro pilių krašte, visi tai neigia, bet šičia, apačioje, jau galima jį užuosti. Ispanijoje surengus skerdynių generalinę repeticiją, ilgai netrukus prasidės rimti dalykai. Toks įspūdis, koks būna prieš audrą, užtat visi tokie įsismarkavę. Todėl ir daužo butelius. Gera pradžia – pusė darbo.

Tikrai ne, sako ji. Kito karo nebus. Jie sudaro paktus ir visa kita.

Taika mūsų laikais, niekinamai prakošia jis. Šūdo vietoje. Jie tikisi, jog Stalinas su Adolfu sukruš vienas kitą ir už dyką išvaduos juos nuo žydų tuo metu, kai jie darys pinigą subines išpūtę.

Tu visada buvai cinikas.

O tu naivuolė.

Ne visiškai, atremia ji. Baigiam ginčus. Juk mudu vis vien nieko nepadarysim. Tačiau jis visada toks, visada toks buvo, ir jai pasidaro lengviau.

Ne, sako jis. Tavo tiesa. Mudu nieko nepadarysim. Mudu tik smulkios žuvelės.

Betgi tu vis vien išeisi, sako ji. Jei vėl prasidės karas. Nesvarbu, ar esi smulki žuvytė, ar ne.

Jis žiūri į ją. O kas man lieka daryti?

Jis nesupranta, kodėl ji apsipila ašaromis. Ji stengiasi tramdytis. Gaila, kad tu nesužeistas, sako ji. Tuomet nori nenori turėtum būti čia.

Ir tu labai džiaugtumeis, ar ne? – sušunka jis. Eikš čionai.

Kai ji išeina, jau beveik nieko nematyti. Kurį laiką eina pėsčiomis, norėdama nusiraminti, bet gatvėje tamsu ir labai daug vyrų, tad ji susistabdo taksi. Atsisėdusi ant galinės sėdynės, pasidažo lūpas, pasipudruoja skruostus. Taksi sustojus, ji pasirausia rankinuke, užsimoka, kopia akmeniniais laiptais, žengia pro skliautinę arką ir uždaro sunkias ąžuolines duris. Mintyse be perstojo kartoja: *Atsiprašau, kad taip vėlai grįžtu, bet tu nepatikėsi, kas atsitiko. Turėjau nedidelį nuotykį.*

Aklasis žudikas: Geltonos užuolaidos

Kaip tai atsitiko, jog karas mus užklupo iš netyčių? Kaip jis sutelkė savo pajėgas? Kas sudarė jo esmę? Kiek tam prireikė paslapčių, melo, išdavysčių? Kiek meilės ir neapykantos? Kiek pinigų, metalo?

Viltis užtraukia akiratį dūmų uždanga. Dūmai mus apakina, tad niekas tam nepasiruošęs, bet staiga jis plykstelėja kaip nesutramdoma ugnis – pribloškia kaip žmogžudystė, tik atsikartojanti be galo ir be krašto. Ir štai jau žudynės.

Karas vyksta kaip nespalvotame filme. Bent jau tiems, kurie laikosi nuošaly. Tie, kurie jame dalyvauja, žilpsta nuo gausybės spalvų, pernelyg skaudžių, pernelyg ryškių, pernelyg raudonų ir oranžinių, pernelyg sklidžių ir spindinčių kaip įkaitintas metalas, tačiau kitiems karas yra lyg kino žurnalas – grūdėtas, dėmėtas vaizdas, griausmų *staccato* ir galybė pilkaodžių žmonių, bėgančių, klampojančių, krintančių, tik visa tai kažkur toli.

Ji eina į kino teatrus, žiūri kronikas. Skaito laikraščius. Supranta, kad jos tolesnį gyvenimą nulems įvykių eiga, ir dabar jau supranta, kad įvykiai būna lemtingi.

Ji apsisprendžia. Dabar pasiryžta paaukoti viską ir visus. Niekas, nė vienas žmogus negalės jos sulaikyti.

Štai ką ji padarys. Ji viską apgalvojo. Vieną gražią dieną ji išeis iš namų, kaip išeina kas dieną. Turės pinigų, kaip nors jų prasimanys. Dar neaišku kaip, bet tikriausiai yra kokia nors išeitis. Ką

daro kiti žmonės? Eina į lombardą, ji irgi eis. Ji sukaups pinigų įkeisdama daiktus: auksinį laikrodį, sidabrinį šaukštą, kailinius. Visokius menkniekius. Įkeis vieną po kito, ir niekas jų nepasiges.

To nepakaks, bet reikės stengtis, kad pakaktų. Ji išsinuomos kambarį, pigų, bet anaiptol ne kokią lindynę – svarbu, kad būtų šviežiai dažytos sienos. Parašys laišką, praneš, jog nebegrįš. Jie siųs pasiuntinius, ambasadorius, paskiau advokatus, grasins, darys sunkumų, ji be perstojo bijos, bet neatlyš. Ji nutrauks visus ryšius, išskyrus vienintelį – su juo, nors jis ir šiaip nepaprastai silpnas. *Grįšiu*, pasakė jis, tačiau kas gali būti tikras? Tokio dalyko negali garantuoti.

Ji maitinsis obuoliais ir krekeriais, arbata ir pienu. Konservuotomis pupelėmis su pomidorų padažu ir sūdyta jautiena. Taipgi kiaušiniene, kai turės kiaušinių, ir skrebučiais, kuriuos valgys gretimoje kavinėje, kur paprastai valgo laikraštininkai ir ankstyvieji girtuokliai. Ten valgys ir karo veteranai, ilgainiui kas mėnesį jų vis gausės: berankių, bekojų, apkurtusių, apakusių. Jai knietės su jais pasišnekėti, bet ji tvardysis, nes jie dievaž neteisingai supras jos elgesį. Žodžio laisvę kaip paprastai varžys jos kūnas. Taigi ji klausysis vogčiomis.

Kavinėje žmonės paprastai kalbės apie karo pabaigą, kuri, kaip žinoma kiekvienam, jau nebetoli. Tai tik laiko klausimas, sakys jie, vaikinai padarys tvarką ir grįš namo. Tie žmonės nepažinos vienas kito, bet vis dėlto dalysis tokiomis mintimis, nes artimos pergalės viltis atleis liežuvį. Tačiau vyraus kitokia nuotaika, iš dalies optimistiška, iš dalies atmiešta baimės. Kas be ko, ateis tokia diena, kai parplauks laivai, bet sužinok, kad gudrus, kas jais parplauks.

Jos butukas bus virš daržovių parduotuvės, ten bus virtuvėlė ir mažytis vonios kambarys. Ji nusipirks kambarinę gėlę – begoniją arba papartį. Nepamirš jos laistyti, ir ta nenudžius. Daržovių parduotuvės savininkė bus tamsiaplaukė, apkūni ir motiniška, kalbės jai, kad ji liesa, kad turi daugiau valgyti, ir mokys, kaip reikia gydytis nuo gripo. Ko gero, tai bus graikė; graikė ar kas nors panašaus, storomis rankomis, per vidurį perskirtais plaukais ir kuodu

ant pakaušio. Jos vyras su sūnumi bus užjūryje; prie kasos aparato ji laikys ranka spalvintas jų nuotraukas dažyto medžio rėmeliais.

Jiedvi abi – ta moteriškė ir jinai – dažnai klausysis tikėdamosi išgirsti žingsnius, telefono čirškimą, beldimą į duris. Tokiomis aplinkybėmis sunku miegoti: jiedvi tarsis dėl vaistų nuo nemigos. Kartais moteriškė įspraus jai į saują obuolį ar žalią rūgštų ledinuką, ištraukusi iš stiklainio, stovinčio ant prekystalio. Tos dovanėlės jai paglostys širdį kur kas labiau, nei galėtumei manyti, turėdamas galvoje jų kuklią kainą.

Kaip jis suvoks, kur reikia jos ieškoti? Dabar, kai nutraukė visus ryšius. Nieko baisaus, jis susivoks. Kaip nors susiprotės, nes kelionės pasibaigia įsimylėjėlių susitikimu. Jie susitiks. Privalo susitikti.

Ji pasisiūs langų užuolaidas, geltonas užuolaidas, kanarėlių spalvos arba geltonas kaip kiaušinio trynys. Linksmas užuolaidas, džiaugsmingas kaip saulės šviesa. Nesvarbu, kad ji nemoka siūti, jai padės moteriškė iš pirmojo aukšto. Iškrakmolys užuolaidas ir pakabins. Atsiklaupusi šluotele sušluos pelių išmatas ir negyvas muses po virtuvės kriaukle. Perdažys rinkinį skardinių, aptiktų sendaikčių parduotuvėje, ir trafaretu užrašys: Arbata, Kava, Cukrus, Miltai. Dirbdama niūniuos. Nusipirks naują rankšluostį, visą komplektą naujų rankšluosčių. Taipgi paklodes, tai svarbu, ir užvalkalus priegalviui. Ir šepečiu dažnai šukuosis plaukus.

Tai šit kaip džiugiai ji darbuosis jo belaukdama.

Nusipirks radiją, naudotą, lombarde; klausysis naujienų, kad žinotų, kas dedasi. Įsives telefoną: ilgainiui telefono prireiks, nors iš pradžių jai niekas neskambins. Kartais ji pakels ragelį tik norėdama pasiklausyti, kaip jis murkia. Arba gali įsijungti paralelinis telefonas, ji girdės balsus, pokalbius. Daugiausia tai bus moterys, šnekučiuojančios apie valgius, orą, nuolaidas, vaikus ir išvykusius vyrus.

Žinoma, nieko panašaus nėra. O jeigu ir yra, net nepastebi. Tai kitame erdvės matmenyje.

Aklasis žudikas: Telegrama

Telegramą įteikė kaip paprastai vyriškis tamsia uniforma, kurio veide neįžiūrėsi nieko gera. Pasamdyti į tą darbą, jie išmokomi nutaisyti tokią išraišką, abejingą, bet drauge liūdną, – taip atrodo tamsus varpas be šerdies. Užkaltas karstas.

Telegrama įkišta į geltoną voką su skaidriu langeliu ir skelbia tai, ką visada skelbia telegramos – tolimi žodžiai, panašūs į tuos, kuriuos sako nepažįstamas žmogus, neprašytas svečias, stovintis pačiame gale ilgo tuščio kambario. Žodžių nedaug, tačiau kiekvienas žodis skirtingas: *pranešame, žuvo, užjaučiame*. Atsargūs, beasmeniai žodžiai, dangstantys klausimą: *O ko daugiau galėjai tikėtis?*

Ką tai reiškia? Kas tai? – klausia ji. Ak! Prisimenu. Tai jis. Tas žmogus. Bet kodėl siunčia man? Juk aš anaiptol ne artima giminė!

Artima giminė? – atsiliepia vienas jų. Ar jis turėjo artimų giminių? Tai tikriausiai pokštas.

Ji juokiasi. Aš čia niekuo dėta. Ji suglamžo telegramą, nes suvokia, jog jie slapčia ją perskaitė prieš jai įteikdami. Jie skaito visus laiškus; tai savaime aišku. Ji atsisėda – truputį per staigiai. Atsiprašau, sako. Man pasidarė negera.

Še. Atsigausi. Atsigerk, tau reikia atsigerti.

Ačiū. Aš čia niekuo dėta, bet vis dėlto šiurpu. Siaubas. Ji virpa.

Nusiramink. Tu visa persimainei. Neimk giliai į širdį.

Gal čia kokia klaida? Gal jie sumaišė adresus?

Galimas daiktas. O gal jis pats paprašė. Sugalvojo va šitaip pajuokauti. Jis buvo keistuolis, kiek pamenu. Didesnis keistuolis,

nei manėme. Kaip galima iškrėsti tokią šunybę? Jeigu jis gyvas, galėtum jį paduoti į teismą už piktavališkumą.

Gal jis taip pasielgė, kad tave imtų graužti sąžinė. Tokie tipai mėgsta išdarinėti kiaulystes. Pavyduoliai. Širdį skauda, kad kitiems sekasi. Išmesk iš galvos.

Ką gi, ne toks jau vykęs pokštas, kad ir ką begalvotum.

Vykęs? To dar betrūko! Jis niekad nebuvo iš tų žmonių, kuriuos gali pavadinti *vykusiais*.

Man regis, galėčiau parašyti vyresniojo rango karininkui. Pareikalauti paaiškinimo.

Iš kur jis galėtų apie tai žinoti? Juk rašė ne jis, o koks nors menkas valdininkėlis. Jie paprasčiausiai pasižiūri į bylą. Atsakys tau, jog įvyko klaida, kažkas kažką sumaišė, ir tai jau nebe pirmas kartas, kiek esu girdėjusi.

Šiaip ar taip, neverta kelti triukšmo. Tik pritrauksime dėmesį, ir gana, o tu galėsi nertis iš kailio ir vis viena nesužinosi, kodėl jis taip padarė.

Ne, nors mirk, nieko doro neišsunksi. Jie žiūri į ją blizgančiomis akimis, sunerimę. Ko jie bijo? Bijo, kad ji ką nors padarys?

Būkite geri, neminėkite to žodžio, sako ji suirzusi.

Kokio žodžio? Aha. Ji turi galvoje *mirtį*. Kaip pavadinsi – nepagadinsi. Kaišiok nekaišiojęs varnos povo plunksnomis, vis tiek bus varna. Kvaila kalbėti užuominomis. O dabar pa...

Nemėgstu varnų. Jos karkia kapinėse.

Nebūk tokia liguista.

Duok jai nosinę. Nereikia jos nervinti. Verčiau tegu eina į antrą aukštą, truputį pailsi. O paskiau vėl bus linksma kaip pavasaris.

Nusiramink.

Neimk į širdį.

Išmesk iš galvos.

Aklasis žudikas: Sakiel Norno sugriovimas

Naktį ji staiga kniostelėja iš miegų tankiai plastančia širdimi. Išsliuogia iš lovos, tylutėliai eina prie lango, pakelia aukščiau rėmą ir išsisveria į lauką. Danguje mėnulis, beveik pilnatis, išraizgyta plonyčių it voratinklis senų randų, o apačioje gatvės šviestuvai skleidžia aukštyn švelnią oranžinę šviesą. Dar žemiau – šešėlių nugultas šaligatvis, kurį iš dalies užstoja kiemo kaštonas, išskėtęs tankų ir standų šakų tinklą, apkibusį sakytum naktiniais drugiais – baltutėliais, vos vos spindinčiais žiedais.

Apačioje stovi vyriškis, užvertęs galvą. Ji mato tamsius antakius, akiduobes, šypseną – baltą pjūvį tamsiame veido ovale. Trikampėje krūtinės iškarpoje šviesi dėmė: marškiniai. Jis kilstelėja ranką, moja: šaukia ją – lipk pro langą, nusileisk medžio kamienu. Tačiau ji bijo. Bijo nukristi.

Štai jis jau ant palangės, štai jis kambaryje. Kaštono žiedai sušvinta: ji mato jų nušviestą veidą, pilkšvų pustonių, dviejų matmenų, kaip nuotrauką, tik murziną. Pakvimpa prisvilusiais lašiniais. Jis nežiūri į ją, nežiūri tiesiai į akis; lyg ji būtų jos pačios šešėlis, ir jis žiūrėtų ton pusėn. Į tą vietą, kur turėtų būti jos akys, jeigu jos šešėlis galėtų matyti.

Jai knieti jį paliesti, bet ji nesiryžta: žinia, jeigu jį apkabintų, jis išsklistų, pavirstų audinio skuteliais, dūmais, molekulėmis, atomais. Jos rankos pereitų kiaurai per jį.

Sakiau, kad grįšiu.

Kas tau nutiko? Kokia bėda?

Argi tu nežinai?

Paskiau jie atsiduria lauke, lyg ant stogo, žiūri apačion į miestą, tačiau tai niekada nematytas miestas. Toks įspūdis, lyg būtų nukritusi milžiniška bomba, jis liepsnoja, viskas dega – namai, gatvės, rūmai, fontanai ir šventovės, – sprogsta, plyksčioja lyg fejerverkas. Negirdėti nė garso. Miestas dega tyliai, kaip nuotraukoje – balta, geltona, raudona ir oranžine spalva. Jokių riksmų. Nė gyvos dvasios; žmonės tikriausiai jau žuvo. Jis virpa šalia jos virpančių šviesų nutviekstas.

Nieko nebeliks, sako jis. Nebent krūva akmenų, keli senoviniai žodžiai. Jo nebėra, jis nušluotas nuo žemės paviršiaus. Niekas jo nebeprisimins.

Betgi jis buvo toks gražus! – sušunka ji. Dabar jai atrodo, jog miestas jai pažįstamas; ji puikiai jį pažįsta, viskas pažįstama kaip savo kišenė. Teka trys mėnuliai. Zykronas, taria ji sau. Miela planeta, širdžiai artimas kraštas. Kadaise čia buvau laiminga. Dabar nieko nebėra, viskas sunaikinta. Jai sunku žiūrėti į liepsnas.

Gražus, bet ne visiems, sako jis. Štai visa bėda.

Kas nutiko? Kas tai padarė?

Senė.

Kas?

L'histoire, cette vieille dame exaltée et menteuse. *

Jis spindi kaip skarda. Žiūri statmenai įpjautomis akimis. Visai nepanašus į tą, kurį ji prisimena. Ugnis sunaikino visa tai, kuo jis buvo ypatingas. Nieko baisaus, sako jis. Jie viską atstatys. Taip būna visada.

Dabar jinai jo bijo. Tu labai pasikeitei, sako ji.

Mes pakliuvome į keblią padėtį. Turėjome ugnimi atsakyti į ugnį.

Vis dėlto tu laimėjai. Aš žinojau, kad tu laimėsi!

Niekas nelaimėjo.

Nejaugi ji apsiriko? Ji tikrai girdėjo, kad laimėta pergalė. Buvo paradas, sako ji. Girdėjau, kad buvo. Grojo dūdų orkestrai.

Pažvelk į mane, sako jis.

* Istorija, ta sena egzaltuota melagė *(pranc.)*.

Tačiau ji nemato. Nesugeba jo pagauti žvilgsniu, jis be perstojo mainosi. Neaiškus, virpa kaip žvakės liepsnelė, neskleidžianti šviesos. Ji nemato jo akių.

Jis tikrai žuvo. Tikrai žuvo, argi ji negavo telegramos? Tačiau visa tai pamėnas, ir tiek. Kitas erdvės matmuo. Tad kodėl ji taip kankinasi?

Ir štai jis tolsta, ir ji negali jo pašaukti, iš gerklės neištrūksta nė menkiausio garso. Ir štai jis dingsta.

Kažkas taip sugniaužia širdį, kad pritrūksta kvapo. *Ne, ne, ne, ne,* išgirsta ji balsą kartojant mintyse. Veidu jai ritasi ašaros.

Tuomet ji pabunda iš tikrųjų.

XIII

Pirštinės

Šiandien lyja, smulkus lietutis, balandžio pradžios dulksna. Jau pradeda žydėti mėlynosios scilės, kalasi gelsvieji narcizai, dygsta daugiametės neužmirštuolės, pasirengusios sutraukti visą saulės šviesą. Štai jie, dar vieneri augalijos bruzdesio metai. Regis, augalai niekada nenuilsta: jie neturi atminties, šit kodėl. Jie nebeprisimena, kiek kartų va šitaip budo.

Prisipažįstu, negaliu atsistebėti, jog tebesu šičia, vis dar šnekuosi su tavimi. Man maloniau galvoti, kad tai pokalbis, nors iš tikrųjų ne: aš nieko nesakau, tu nieko negirdi. Mus sieja vienintelis dalykas – ta juoda linija: gija, vingiuojanti per tuščią puslapį, per tuščią erdvę.

Luvto slenksčiuose jau beveik nebeliko ledų, net uolų plyšiuose, kur niekados nepažvelgia saulė. Vanduo, juodas, paskiau baltas, šniokščia per riedulius klinčių bedugnėn, kaip paprastai be niekur nieko. Smarkiai ūžia, bet ramina širdį: beveik keri. Aišku, kodėl pritraukia tiek žmonių. Kriokliai, aukštumos, dykumos ir gilūs ežerai – vietovės, iš kur negrįžtama.

Šiemet tik vienas žmogus nuskendo upėje, jauna narkomanė iš Toronto. Dar viena skubanti mergina. Dar viena netektis, jos gyvenimo netektis. Čia ji turėjo giminių, tetą, dėdę. Žmonės jau žiūri į juos skersa akimi, lyg jie būtų kuo dėti; jie vaikščioja apsiniaukę, jausdamiesi užguiti, nes žino, kad jie nekalti. Esu tikra, kad jiems nėra ko prikišti, tačiau jie gyvena, ir tie, kurie gyvena, nukenčia už kitų nuodėmes. Taip būna, kai atsitinka tokie dalykai. Neteisinga, bet taip yra.

Vakar rytą buvo atvažiavęs Volteris atlikti pavasarinės apžiūros. Taip jis vadina ūkio darbus, kuriuos man kasmet daro. Atsivežė įrankių dėžę, elektrinį pjūklą, elektrinį atsuktuvą: jam visų labiausiai patinka birbti kaip kokiam varikliui.

Visus tuos įnagius sukrovė galinėje verandoje, paskiau sunkiais žingsniais apėjo namą. Grįžo patenkintas.

– Varteliuos trūksta skersinio, – tarė. – Galiu šiandien pat prikalti ir nudažyti, kai nustos lyti.

– Et, nesirūpink, – atsakiau kaip kiekvienais metais. – Čia viskas griūva, bet mane tikrai pergyvens.

Kaip paprastai Volteris neklauso.

– Ir priekiniai laiptai, – sako. – Reikia padažyti. Ir vienas laiptas niekam tikęs – reikėtų įdėti naują. Jau seniai reikėjo susirūpinti, įsigeria vanduo, ir medis trūnija. Žinai, gal reikėtų nudažyti verandą, medis ilgiau laikytųsi. Galėtume uždėti kitos spalvos juostą ant kiekvienos pakopos, žmonės geriau matytų, kur lipa. Kad lipdami nesukluptų ir nesusižeistų.

Jis sako mes *iš mandagumo, o* žmonės *turėdamas omeny mane.*

– Įdėsiu naują laiptelį vėliau.

– Peršlapsi, – tariau. – Per orų programą pranešė, jog dar labiau įsilis.

– Ne, jau giedrijasi.

Jis net nežvilgtelėjo į dangų.

Volteris išvažiavo reikiamų medžiagų – man regis, lentų, – ir aš, pasinaudojusi pertraukėle, išsitiesiau svetainėje ant sofos kaip miglota romano herojė, kuri, pamiršta tarp savo knygos lapų, pamažu gelsta, pelija ir trupa kaip pati knyga.

Liguistas įvaizdis, pasakytų Myra.

O ką tu galėtum pasiūlyti? – paklausčiau.

Visa bėda, jog ima kvailioti širdis. *Kvailioti* – keistas žodis. Taip sako žmonės, norėdami sumenkinti savo būklės pavojingumą. Atseit silpnas organas (širdis, skrandis, kepenys ar kas nors kita) – tai lyg padykęs neklaužada vaikigalis, kurį galima sutramdyti antausiu ar šiurkščiu žodžiu. Ir sykiu, jog tie požymiai – virpesiai,

skausmai, širdies tvaksėjimas – komedija ir jog kalbamas organas netrukus liausis išdaigavęs ir kėlęs nerimą ir vėl romiai laikysis užkulisyje.

Daktaras nepatenkintas. Kažką niurna apie tyrimus, ultragarsą ir kelionę į Torontą, kur tūno užsiglaudę specialistai, nedaugelis tų, kurie dar neišlakstė ieškodami laimės kitur. Jis prirašė kitų vaistų, pridėjo naujų prie viso arsenalo. Netgi ėmė piršti mintį apie operaciją. Ar tai pavojinga, paklausiau, ir ką gera tai duotų? Pasirodo, pavojų nemažai, o naudos ne per daugiausia. Jis nuogąstauja, kad galėtų stačiai prireikti naujo elemento – jis pavartojo tą žodį, lyg kalbėtume apie automatinę indų plovyklę. Turėčiau įsirašyti į eilę, laukti, kol kas nors atiduos man savąjį, kai tam daugiau jo neprireiks. Kalbant tiesiai, laukti kieno nors širdies, išplėštos kokiam jaunuoliui iš krūtinės: juk nenorėtum, kad tau įstatytų kokį seną nusidėvėjusį kledarą, tokį, kokio tu nori nusikratyti. Juk norėtum, kad būtų šviežutis, sultingas.

Nežinia, iš kur jie visa tai gauna? Man regis, iš Lotynų Amerikos benamių vaikų; bent jau tokie sklinda beprotiški gandai. Pavogtos širdys, parduodamos juodojoje rinkoje, išplėštos iš perlaužtos krūtinės, dar karštos ir kraujuojančios, aukojamos netikram dievui. O kas tasai netikras dievas? Taigi mes. Mes ir mūsų pinigai. Taip pasakytų Lora. *Nekišk nagų prie tų pinigų,* pasakytų Rini. *Nežinia, iš kur jie ištraukti.*

Ar galėčiau gyventi ramia sąžine, žinodama, jog krūtinėje nešioju nužudyto vaiko širdį?

Tačiau ką daryti?

Būk gera, to aklo siaubo nepalaikyk stojiškumu. Aš riju vaistus, einu pasivaikščioti, tolydžio stabtelėdama pailsėti, tačiau negaliu įveikti baimės.

Man papietavus – kampas kieto sūrio, stiklinė abejotino šviežumo pieno, suvytusi morka, šią savaitę Myra nesusidorojo su savo prisiimta priederme papildyti mano šaldytuvą, – grįžo Volteris. Matavo, pjaustė, kaukšėjo plaktuku, paskiau pasibeldė į galines duris ir atsiprašė dėl triukšmo, bet dabar, girdi, viskas gerai, kad neklausk.

– Aš tau užplikiau kavos, – pasakiau jam.

Tai dalis ritualo balandinių proga. Ar šįkart neperskrudinau? Nieko baisaus. Jis pratęs prie Myros kavos.

– Mielai išgersiu.

Jis kruopščiai nusiavė guminius batus ir paliko galinėje verandoje – Myra gerai jį išdresavo, jam nevalia, jos žodžiais tariant, rioglintis trobon su *savo lupatomis*, kad neišterlintų *jos kilimų*, tad, apsiavęs vien savo nežmoniškai storomis kojinėmis, pirštų galais įtipeno į virtuvę, kur Myros namų darbininkės energingo šiūravimo ir blizginimo dėka grindys pasidarė slidžios ir klastingos kaip ledas čiuožykloje. Anksčiau jos buvo užsitraukusios pravarčia lipnia danga, panašiu į klijus dulkių ir nešvarumų sluoksniu, bet dabar viskas baigta. Tiesą pasakius, man derėtų pabarstyti jas smėliu, kad nepaslysčiau ir nesusižeisčiau.

Vienas malonumas žiūrėti Volterį tipenant – tarytum dramblys eitų per kiaušinius. Nusigavęs iki virtuvės stalo, pasidėjo ant jo geltonas darbines grynos odos pirštines, kurios kioksojo lyg atsarginės milžino letenos.

– Naujos pirštinės, – tariau.

Jos buvo tokios naujos, jog beveik spindėjo. Nė menkiausio įbrėžimo.

– Myra jas įpiršo. Toksai bernas per tris gatves nuo mūsų siaurapjūkliu nusipjovė pirštų galus, ir ji davė garo sunerimusi, kad ir man panašiai neatsitiktų. Betgi tas bernas atgrubnagis, čionai atsikėlęs iš Toronto, atleisk už blogą žodį, jam nevalia duoti į nagus pjūklo, nes galėtų kaip niekur nieko nusirėžti galvą, nors niekas dėl to per daug neverktų. Aš sakiau jai, jog šitaip gali pasidaryti tik tas, kuriam košės saiko trūksta, juo labiau kad niekada nepjaustau siaurapjūkliu. Bet ji iš namų manęs vis dėlto neišleidžia be šitų sumautų pirštinių. Vos tik žengiu per slenkstį, iškart: Ei, pasiimk pirštines!

– Galėtum jas pamesti, – pakišau mintį.

– Nupirktų kitas, – liūdnai atsakė jis.

– Palik jas čionai. Sakyk, kad pamiršai, kad atsiimsi vėliau. O tu jų neatsiimk, ir baigta.

Įsivaizdavau, kaip naktį sėdžiu vieniša, įsikibusi į tuščią odinę Volterio ranką: šiaip ar taip, kompanija. Liūdna. Gal man derėtų nusipirkti katę ar šunelį? Ką nors šilta ir gauruota, kas manęs nesmerktų, – gyvenimo draugą, kuris man padėtų nakčia eiti sargybą. Mes ilgimės žvėrelių šilumos: iš pažiūros negera būti pernelyg vienišam. Tačiau jeigu įsigysiu ką nors panašaus, tikriausiai užkliūsiu ir nusilaušiu sprandą.

Volterio burna mėšlungiškai išsikreipė, kyštelėjo viršutinių dantų galiukai: jis nusišypsojo.

– Protingas protingą iš pusės žodžio supras, ar ne? – tarė. – Tuomet gal pati išmestum tą šlamštą į šiukšlyną tyčia ar netyčia?

– Tu nenaudėlis, Volteri, – tariau.

Volteris dar plačiau išsišiepė, įsibėrė penkis šaukštelius cukraus į savo kavą, išmaukė, paskiau abiem rankomis įsirėmė į stalą ir pasikėlė lyg virvėmis keliamas obeliskas. Staiga man dingtelėjo mintis, jog tokią pagalbą jis man suteiks paskutinį kartą gyvenime: neš mano karstą, atsistojęs prie vieno galo.

Jis irgi tai supranta. Jis pasirengęs. Jis ne koks niekdarys. Nebruzdės be reikalo, nepames manęs, žiūrės, kad visi mane neštų saugiai, tiesiai, kaip pagal gulsčiuką, kai leisiuos į savo paskutinę trumpą kelionę.

– Keliauk į dangų, – pasakys jis.

Ir aš keliausiu į dangų.

Gūdu. Suprantu; ir sentimentalu. Bet atleisk man, būk gera. Mirštantieji turi tam tikrų privilegijų – kaip vaikai per gimimo dieną.

Gaisrai

Vakar vakare žiūrėjau televizijos žinių laidą. Nereikėjo žiūrėti, paskiau blogai virškina. Kažkur vėl vyksta karas, vietinio pobūdžio konfliktas, kaip dabar sakoma, nors, savaime suprantama, tiems, kurie į jį įkliuvę, nesvarbu, kokio jis pobūdžio. Karai dabar atrodo vienodi: vyrai dengiamosios spalvos apranga, skarele apsirišę burną ir nosį, dūmų stulpai, išsprogdinti žiojintys pastatai, palūžę, apsiverkę civiliai gyventojai. Begalinės voros motinų krauju aptaškytais veidais, nešančių begalines voras išsekusių vaikų; begalinės voros suglumusių senukų. Jie varo jaunuolius per prievartą į skerdynes, tikėdamiesi išvengti keršto, kaip kadaise graikai padarė Trojoje. Ir Hitleris panašiai teisinosi žudydamas žydų vaikus, kiek pamenu.

Karai plykstelėja ir numalšta, paskiau kur nors įsižiebia iš naujo. Namai išknežinti kaip kiaušiniai, turtas sudegintas arba išvogtas, arba kerštingai sutremptas; bėgliai apšaudomi iš lėktuvų, skrendančių skutamuoju skridimu. Kur bepažvelgsi karalių šeimos apdujusios stovi prieš baudžiamojo būrio šautuvus; jų nebeišgelbės brangakmeniai, įsiūti į korsetus. Tūkstančius gatvių sergsti Erodo kariauna; gretimame name slapstosi Napoleonas su savo stalo sidabru. Po kiekvienos invazijos – bet kokios invazijos – grioviuose netelpa išžagintų moterų lavonai. Tiesą pasakius, ir išžagintų vyrų. Išžagintų vaikų, išžagintų šunų ir kačių. Padėtis darosi nebesuvaldoma.

Bet ne čia; ne šiame mielame nuobodžiame užkampyje; ne Port Tikonderogoje, nors parkuose pasitaiko vienas kitas narkomanas,

nors kartais kur nors įsilaužiama į butą, nors kartais sietuvoje plūduriuoja koks skenduolis. Šičia mes visi tupime susigūžę, išgeriame ko reikia prieš eidami gulti, užkremtame ko reikia prieš eidami gulti, pro slaptą langelį paspoksome į pasaulį, o kai nusibosta – jį užskleidžiame. *Jau gana to dvidešimtojo amžiaus*, sakome, lipdami į miegamąjį. Tačiau tolumoje pasigirsta riaumojimas – panašiai kriokia potvynio banga, virsdama ant kranto. Štai atūžia dvidešimt pirmasis amžius, viską šluodamas virš mūsų galvų nelyginant erdvėlaivis, kimšte prikimštas nuožmių driežakių ateivių, arba metalinis pterodaktilis. Anksčiau ar vėliau jis mus užuos, geležiniais nagais nuplėš stogus nuo mūsų menkučių urvelių, ir tuomet – kaip visi kiti – pasijusime pliki nuogi, netekę vilties, drebėdami dvėsime iš bado ir nuo ligų.

Atleisk, kad nukrypau į šalį. Kai sulauki mano amžiaus, nejučia turi polinkį į apokaliptinius vaizdinius. Sakome: *Pasaulio pabaiga čia pat*. Apgaudinėjame save – *Laimė, kad tuomet manęs jau nebebus, ir aš to nematysiu*, – nors iš tikrųjų kaip niekad džiaugtumės pro slaptą langelį galėdami pasigrožėti tuo vaizdu, jei tik patiems negrėstų pavojus.

Tačiau ko jaudintis dėl pasaulio pabaigos? Kai kam kasdien būna pasaulio pabaiga. Laikas tvinsta be perstojo, ir, kai pasiekia mūsų akis, mes skęstame.

Kas nutiko vėliau? Akimirką pasakojimo gija nutrūksta, man sunku prisiminti, paskiau viskas vėl ateina į galvą. Na, žinoma, prasidėjo karas. Užklupo mus iš netyčių, tačiau vieną karą jau buvome išgyvenę. Buvo taip pat šalta, šaltis smelkėsi kaip migla, toks pat šaltis, koks buvo tada, kai aš gimiau. Kaip ir tuomet viską gaubė baimė ir nerimas – kėdes, stalus, gatves ir gatvių žibintus, dangų, orą. Kasdien kaip niekur nieko pradingdavo ištisi klodai to, kas buvo vadinama tikrove. Taip atsitinka per karą.

Tačiau tu per jauna, kad prisimintum, koks tai buvo karas. Kiekvienas karas yra *karas* tiems, kurie jį išgyveno. Aš turiu galvoje karą, prasidėjusį tūkstantis devyni šimtai trisdešimt devintųjų metų

rugsėjį ir pasibaigusį... Ką gi, tai aprašyta istorijos vadovėliuose. Gali pati užmesti akį.

Ugnis nekurstoma gęsta – toks buvo vienas iš senųjų karo šūkių. Kiekvienąsyk, kai tik išgirsdavau tuos žodžius, mano vaizduotėje iškildavo tuntas moterų vėjo plaikstomais plaukais ir žėrinčiomis akimis: šviečiant mėnesienai, po vieną, po dvi jos sėlina vogčiomis padegti savo namų.

Keli mėnesiai prieš karą mudviejų vedybinis gyvenimas su Ričardu jau griuvo, nors, tiesą pasakius, jis griuvo nuo pat pirmos dienos. Man įvyko vienas persileidimas, paskiau kitas. Ričardas savo ruožtu turėjo vieną meilužę, paskiau kitą, bent jau aš taip įtariau – tai buvo neišvengiama (vėliau sakys Vinifredė), turint omeny mano silpną sveikatą ir Ričardo poreikius. Tais laikais vyrai turėdavo poreikių; jų buvo begalė; jie slypėdavo slaptuose ir tamsiuose vyro dvasios užkaboriuose ir kartais sukaupdavo visas jėgas, išsiverždavo kaip žiurkių pulkas. Jie buvo tokie klastingi ir stiprūs, kaipgi paprastas vyras galėtų jiems atsispirti? Tuo tvirtai tikėjo Vinifredė ir – reikia pripažinti – taipgi daugybė kitų žmonių.

Ričardo meilužės buvo (mano manymu) jo sekretorės, paprastai labai jaunos, paprastai mandagios, paprastai padorios merginos. Jis pasamdydavo jas, ką tik baigusias kokią nors specialią mokyklą. Kurį laiką jos laikydavosi su manimi atlaidžiai, šiek tiek nervingai kalbėdamos telefonu, kai paskambindavau į raštinę. Beje, jis siųsdavo jas pirkti man dovanų, užsakyti gėlių. Jis norėdavo, kad jos įsidėmėtų savo vietą: aš esu oficiali žmona, ir jis nė neketina su manimi skirtis. Išsiskyręs vyras negalėjo būti šalies vadovu – bent jau tais laikais. Tokia padėtis man teikdavo tam tikrų galių, tačiau tik tuomet, kai aš jomis nesinaudodavau. Tiesą pasakius, tai buvo galios tik tuo atveju, kai aš dėdavausi, kad nieko apie tai neišmanau. Jam visą laiką grėsė pavojus, kad aš galiu jį išaiškinti; išaiškinti tai, kas visiems jau seniai žinoma, ir paleisti nuo grandinės visą pulką demonų.

Ar aš graužiausi? Taip, tam tikra prasme. Tačiau puskepalis duonos vis geriau negu nieko, sakydavau aš sau, nes taip žiūrė-

davau į Ričardą. Jis buvo duona ant stalo – tiek Emei, tiek man pačiai. Neimk į širdį, paprastai sakydavo Rini, ir aš stengiausi. Stengiausi nieko neimti į širdį, mesti viską iš galvos, ir kartais man pavykdavo.

Stengiausi daryti viską, kad neliktų laisvo laiko. To irgi išmokau. Tuomet iš tiesų ėmiausi sodininkystės, pasiekiau kai kurių rezultatų. Kai kurie augalai vis dėlto išdygo. Planavau įsiveisti daugiamečių augalų sodą su pavėsinėmis.

Ričardas laikėsi etiketo. Aš irgi. Mudu eidavome į kokteilių subuvimus, pietus, drauge atvykdavome ir išvykdavome, Ričardas visados vesdavosi mane už alkūnės. Mudu įpratome prieš pietus visada išgerti vieną, du arba tris stikliukus; ilgainiui aš įsmilau į džiną, atmieštą čia tokiu, čia tokiu gėrimu arba suvis gryną, tačiau visada žinodavau saiką, kol jausdavau, jog dar tvirtai stoviu ant kojų ir valdau liežuvį. Mudu puikiai laikydavomės paviršiuje – slysdavome plonyčiu gerų manierų ledo sluoksniu, po kuriuo glūdėjo tamsi gelmė: kai tik jis ištirps – nugrimsi į dugną.

Pusiau gyvenimas vis geriau nei jokio gyvenimo.

Man nesiseka atkurti Ričardo tikrojo paveikslo. Jis atrodo lyg iškirptas iš kartono. Suprantu. Nesugebu kaip reikiant jo aprašyti, nesugebu nustatyti ryškumo: jis miglotas, lyg veidas sušlapusiame laikraštyje, išmestame į šiukšles. Jau netgi tuo metu jis man atrodydavo mažesnis nei iš tikrųjų, nors vis dėlto drauge didesnis nei iš tikrųjų. Visa tai todėl, kad jis turėjo be galo daug pinigų, be galo plačiai skambėjo jo vardas – žmonės tikėdavosi iš jo kur kas daugiau, negu jis galėjo duoti, tad visa tai, kas buvo vidutiniška, jo atžvilgiu atrodydavo trūkumas. Jis buvo žiaurus, tačiau panėšėjo ne tiek į liūtą kiek į didelį graužiką. Jis rausdavosi po žeme; naikindavo viską, nugraužadamas šaknis.

Jis turėjo lėšų tauriems poelgiams, ypatingo dosnumo darbams, tačiau nieko nedarė. Jis tapo tarytum savo paties statula: aukšta, didinga, visiems matoma, tuščiavidurė.

Jis neatrodė per daug pasitikintis savo jėgomis: iš tikrųjų toks ir buvo. Trumpai kalbant.

Įsiliepsnojus karui, Ričardas pakliuvo į keblią padėtį. Jis turėjo užmezgęs su vokiečiais pernelyg gerus prekybinius ryšius, pernelyg žavėjosi kalbėdamas apie juos. Kaip diduma jo verslo žmonių, jis žiūrėjo pro pirštus į tai, kad tie grubiai pažeidžia demokratiją – demokratiją, kurią diduma mūsų vadovų vadino neveiksnia, o dabar karštai troško ginti.

Ričardui taipgi grėsė pavojus netekti daug pinigų, nes jis negalėjo toliau prekiauti su tais, kurie staiga tapo priešais. Jam teko verstis per galvą, keliaklupsčiauti; jam tai nelabai tiko, bet jis stengėsi iš paskutiniųjų. Jam pavyko išsaugoti savo padėtį ir iš naujo atgauti malonę – ką gi, ne jis vienas buvo nešvariomis rankomis, taigi kitiems nekilo ranka rodyti į jį pirštu, kad žmonės nepamatytų jų nešvarių rankų, – ir labai greitai jo fabrikai dirbo pilnu tempu, visomis išgalėmis karo labui, ir nebuvo didesnio patrioto už jį. Taigi niekas nepasakė prieš jį nė žodžio, kai prie sąjungininkių prisijungė Rusija ir Josifas Stalinas ūmai visiems tapo geru dėde. Tiesa, Ričardas pliekė komunistus, bet tai buvo seniai. Dabar viskas buvo pamiršta, nes argi tavo priešų priešai ne tavo draugai?

Tuo tarpu aš stūmiausi per dienas ne kaip paprastai – nieko nebebuvo kaip paprastai, – tačiau kaip įmanydama. *Užsispyrusi* – štai kokiu žodžiu šiandien apibūdinčiau save, kokia buvau anuo metu. *Apkvaišusi* – irgi tiktų. Nebeliko pobūvių soduose nei šilkinių kojinių, nebent juodojoje rinkoje. Mėsa buvo normuojama kaip sviestas ir cukrus: jei norėdavai to gero daugiau negu visi kiti, būdavo svarbu užmegzti naudingas pažintis. Baigėsi kelionės per Atlantą prabangiais laivais – *Karalienė Marija* dabar gabena kariuomenę. Radijas nustojo buvęs nešiojama muzikine kriaukle ir tapo karštligišku orakulu; kiekvieną vakarą įsijungusi jį klausydavausi žinių, kurios iš pradžių visuomet buvo blogos.

Karo mašina veikė nesustodama. Ta nuolatinė niūri įtampa alino žmones. Toks jausmas, jog klausaisi kažką griežiant dantimis prieš auštant, kai naktis į naktį guli negalėdamas sumerkti akių.

Vis dėlto būta ir gerų dalykų. Mus paliko ponas Mergatroidas – išėjo į kariuomenę. Kaip tik tuo metu išmokau vairuoti.

Pasiėmiau vieną automobilį, man regis, Bentley, ir Ričardas jį užrašė mano vardu, tad galėjome gauti daugiau benzino. (Savaime suprantama, benzinas buvo normuojamas, tačiau ne taip griežtai tokiems žmonėms kaip Ričardas.) Turėdama automobilį, įgijau daugiau laisvės, nors tuo metu ta laisve dar ne per daugiausia naudojausi.

Persišaldžiau ir susirgau bronchitu – tą žiemą visi persišaldydavo. Praslinko mėnesių mėnesiai, kol išsigydžiau. Daug laiko praleidau liūdėdama lovoje. Be perstojo kosėjau. Jau nebevaikščiojau žiūrėti kino kronikos – prakalbų, mūšių, bombardavimų ir siaubimo, pergalių ir netgi išsilaipinimų. Kiek įvykių, kalbėta mums, bet aš visiškai nustojau jais domėtis.

Artėjo karo pabaiga. Vis labiau ir labiau. Paskiau viskas pasibaigė. Prisiminiau, jog, pasibaigus paskutiniam karui, stojo tyla, o paskiau sugaudė varpai. Tai buvo lapkričio mėnesį, klanai užsitraukę ledo plutele, o dabar buvo pavasaris. Vyko paradai. Skambėjo atsišaukimai. Skardėjo trimitai.

Vis dėlto buvo ne taip lengva užbaigti tą karą. Karas – tai didelis gaisras; plėnys išsisklaido labai plačiai ir nusėda be galo lėtai.

Dianos svetainė

Šiandien nuėjau net iki Jubiliejinio tilto, paskiau iki spurginės, kur suvalgiau beveik trečdalį apelsininės spurgos. Saują tešlos ir riebalų, nusėdusių mano arterijose nelyginant dumblas.

Paskiau nuėjau į tualetą. Vidurinė kabina buvo užimta, tad palaukiau stengdamasi nežiūrėti į veidrodį. Amžius nuzulina odą; kiaurai matyti venos, sausgyslės. O žmogus tuo pat metu storėja. Sunku vėl būti tokiam, koks buvai anksčiau, kai nerūpėjo oda.

Galiausiai durelės atsidaro, ir išeina mergina – juočkė neišvaizdžiais drabužiais, suodžiais apvedžiotomis akimis. Ji suspinga, paskiau nusikvatoja.

– Atsiprašau, – sako, – aš jūsų čia nemačiau, jūs mane išgąsdinot.

Ji kalba užsienietiška tartimi, bet ji savo vietoje: priklauso jaunųjų tautybei. Dabar aš esu svetimšalė.

Paskutinė žinutė parašyta auksiniu žymekliu: *Į Rojų nueisi tik su Jėzumi*. Jau spėjo pasidarbuoti komentatoriai: *su Jėzumi* perbraukta ir vietoj tų žodžių viršuje juodu žymekliu parašyta *numiręs*.

O apačioje žaliu žymekliu: *Rojus – tai smiltelė. Bleikas.*

O apačioje oranžiniu žymekliu: *Rojus yra Ksenoro planetoje. Lora Čeis.*

Dar viena klaidinga citata.

Oficialiai karas pasibaigė pirmąją gegužės savaitę – kitaip sakant, karas Europoje. Vienintelis dalykas, dominęs Lorą.

Po savaitės ji paskambino. Paskambino rytą, valandai praslinkus

po pusryčių, būdama tikra, jog tuo metu Ričardo nebėra namie. Aš nepažinau jos balso, jau nebelaukiau jos. Iš pradžių man dingtelėjo mintis, jog skambina kokia moteris mano siuvėjos vardu.

– Čia aš, – tarė.

– Kur tu? – apdairiai paklausiau.

Turbūt prisimeni, kad tuo metu man ji buvo tapusi nepažįstamąja – ko gero, dėl abejotino jausmų pastovumo.

– Aš čia, mieste, – atsakė ji.

Ji nenorėjo man pasakyti, kur apsistojusi, tačiau nurodė gatvės kampą, kur galėčiau vėliau, popiet, su ja susitikti. Tokiu atveju eisime išgerti arbatos, tariau. Ketinau ją nusivesti į *Dianos svetainę*. Tai buvo saugi, nuošali vietelė, kur lankėsi daugiausia moterys; ten buvau gerai pažįstama. Pasakiau, jog atvažiuosiu automobiliu.

– Oho, dabar jau turi automobilį?

– Daugmaž.

Ir nupasakojau, kaip jis atrodo.

– Daugiau panašu į kovos vežimą, – lengvapėdiškai tarė ji.

Lora laukė Karaliaus ir Spadinos gatvių kampe, ten, kur ir nurodė. Tai buvo jau nebe pats maloniausias rajonas, tačiau, regis, tai jos nėmaž nejaudino. Aš daviau signalą, ji pamojo ranka, paskiau priėjo ir įlipo į automobilį. Aš prisilenkiau ir pabučiavau jai į skruostą. Ir iškart pasijutau išdavikė.

– Negaliu patikėti, kad čia tikrai esi tu, – tariau jai.

– Bet čia aš.

Staiga vos neapsipyliau ašaromis; ji, regis, nė kiek nesijaudino. Šiaip ar taip, jos skruostas man pasirodė labai vėsus. Vėsus ir liesas.

– Tikiuosi, jog tu nieko nesakei Ričardui, – tarė ji. – Kad aš čia. Arba Vinifredei, – pridūrė, – nes tai vis viena.

– Kaip gyva nepasakyčiau, – atsiliepiau.

Ji neatsakė nė žodžio.

Vairuodama negalėjau pažvelgti jai tiesiai į akis. Pirmiausia reikėjo pastatyti automobilį, paskiau mudvi nuėjome į *Dianos svetainę* ir atsisėdome viena priešais kitą. Ir štai tada galėjau apžiūrėti ją kaip reikiant.

Tai buvo ta pati Lora, kurią aš prisiminiau, ir lyg ne ta pati. Vyresnė, savaime suprantama, – mudvi abi buvome vyresnės, – bet ne vien tai. Ji vilkėjo padoriais, netgi griežto kirpimo drabužiais: melsva plisuota palaidinuke, iš priekio susagstoma mažytėmis sagutėmis; plaukai buvo sušukuoti aukštyn ir surišti į griežtą šinjoną. Atrodė susitraukusi, susigūžusi, išblukusi, bet drauge lyg kiaurai permatoma – tarytum pro jos odą iš vidaus kalėsi mažytės šviesos akstys, tarytum iš jos smelkėsi šviesos dygliai virsdami dygia migla, saulėn atkištu dagiu. Sunku aprašyti tą įspūdį. (Be kita ko, tau neverta per daug imti tai į galvą: tuo metu mano regėjimas smarkiai silpo, man jau reikėjo akinių, nors aš to dar nesupratau. Miglotos šviesos aureolė, gaubianti Lorą, galėjo būti tik optinė apgaulė.)

Mudvi užsisakėme. Ji veikiau norėjo kavos negu arbatos. Kava bus prasta, perspėjau, – karo sąlygomis tokioje vietoje geros kavos negausi. Tačiau ji atsakė:

– Aš pratusi prie prastos kavos.

Stojo tyla. Nelabai suvokiau, nuo ko pradėti. Dar nebuvau pasiruošusi klausinėti, ko ji grįžo į Torontą. Kur ji buvusi visą tą laiką? – paklausiau. Ką veikusi?

– Iš pradžių buvau Avilione, – atsakė jis.

– Betgi namai buvo užrakinti!

Viskas ten buvo uždaryta per karą. Metų metus mes ten nesilankėme.

– Kaip tu įėjai?

– Et, žinai, – atsakė ji. – Kai nori, visad įeini.

Prisiminiau angą anglims krauti, prastą rūsio durų spyną. Tačiau jau seniai ji buvo pataisyta.

– Išmušei langą?

– Nereikėjo. Rini turėjo raktą, – atsakė ji. – Tik niekam nesakyk.

– Krosnis neveikė. Nebuvo šildymo.

– Nebuvo, – tarė ji. – Bet užtat buvo galybė pelių.

Mums atnešė kavą. Ji atsidavė padegusiais skrebučių trupiniais ir skrudintomis cikorijomis – nieko nuostabaus, nes taip čia ir virdavo kavą.

– Gal nori kekso ar ko nors kita? – paklausiau. – Čia neblogi keksai.

Ji buvo tokia laibutė, pagalvojau, kad keksas jai būtų ne pro šalį.

– Ačiū, ne.

– Ką tuomet darei?

– Tuomet man suėjo dvidešimt vieneri, taigi turėjau šiek tiek pinigų, kuriuos man paliko tėtis. Paskiau nuvažiavau į Halifaksą.

– Į Halifaksą? Kodėl į Halifaksą?

– Ten parplaukia laivai.

Daugiau apie tai neklausinėjau. Buvo tam tikra priežastis, Lora nieko nedarydavo be priežasties; kaip tik to ir nenorėjau išgirsti.

– Ir ką tu ten *veikei*?

– Šį bei tą, – atsakė ji. – Stengiausi būti naudinga.

Tik tiek ir pasakė. Įtariau, jog triūsė nemokamoje valgykloje vargšams ar darbavosi labdaroje. Daugmaž valė tualetus ligoninėje.

– Negavai mano laiškų? Iš Bela Vistos? Rini sakė, kad negavai.

– Ne, – atsakiau. – Negavau nė vieno tavo laiško.

– Man regis, jie vogė laiškus. Ir neleido man skambinti nei manęs lankyti?

– Jie sakė, jog tau neišeitų į sveikatą.

Ji sukikeno.

– Ne man, bet *tau* neišeitų į sveikatą, – atsakė. – Tau tikrai nederėtų gyventi tuose namuose. Nederėtų gyventi su *juo*. Jis labai blogas.

– Žinau, jog tu visad taip galvojai, tačiau ką aš galiu padaryti? – atsakiau. – Jis nesutinka skirtis. O aš neturiu pinigų.

– Tai ne pasiteisinimas.

– Gal tavo požiūriu. Tu turi tėčio palikimą, o aš nieko neturiu. O Emė?

– Galėtum ją pasiimti.

– Lengva pasakyti – sunku padaryti. Gal ji nenorėtų su manim gyventi? Jei nori žinoti, šiuo metu ji stačiai prikepusi prie Ričardo.

– Kodėl?

– Jis jai pataikauja. Užverčia dovanomis.

– Aš tau rašiau iš Halifakso, – tarė Lora, staiga keisdama temą.

– Ir iš ten negavau nė vieno tavo laiško.

– Man regis, Ričardas skaito tavo laiškus.

– Ir aš taip manau, – atsakiau.

Pokalbis pakrypo netikėta linkme. Buvau nusiteikusi guosti Lorą, užjausti, išklausyti graudžią gyvenimo istoriją, o štai ji ima mane mokyti. Kaip greitai mudvi grįžome prie ankstesnių savo vaidmenų!

– Ką jis tau pasakojo apie mane? – vėl paklausė ji. – Apie tai, kad mane ten įgrūdo?

Dabar laikas atskleisti kortas. Turi galutinai paaiškėti, ar Lora buvo išprotėjusi, ar Ričardas melavo. Negalėjau patikėti nei viena, nei kita.

– Jis papasakojo man istoriją, – tariau vengdama tiesaus atsakymo.

– Kokią istoriją? Nesijaudink, aš nesinervinsiu. Tiesiog noriu žinoti tiesą.

– Sakė, kad tu... na, sergi psichine liga.

– Savaime aišku. Kitaip ir negalėjo sakyti. Ką dar sakė?

– Sakė, jog tareisi esanti nėščia, tačiau tu stačiai klejojai, ir tiek.

– *Buvau* nėščia, – pakartojo Lora. – Štai kas svarbiausia – todėl jie ir pasistengė kaip galima greičiau mane pradanginti. Jiedviem su Vinifrede – jiedviem kinkos drebėjo. Gėda, skandalas... Gali įsivaizduoti, kaip jie bijojo, kad visa tai gali iškilti į viešumą ir padaryti galą jų auksinėms svajonėms.

– Taip, įsivaizduoju.

Taipgi įsivaizdavau visa kita – slaptas skambutis gydytojui, panika, skubotas Ričardo ir Vinifredės pasitarimas, beregint sugalvotas planas. Paskiau kitas įvykių variantas, klaidingas, pramanytas tik man vienai. Apskritai aš buvau gana nuolanki, tačiau tikriausiai jiedu neabejojo, kad nevalia viršyti saiko. Tikriausiai bijojo peržengti ribą, baimindamiesi mano reakcijos.

– Šiaip ar taip, aš nepagimdžiau. Ten, Bela Vistoje, jie daro ir tai.

– Ir tai?

Aš jaučiausi visiška kvailė.

– Na, muilina akis, kitaip sakant, kemša visokias piliules, išdarinėja visokius triukus. Ir, be to, daro abortus. Privaro eterio kaip pas dantų gydytoją. Paskiau išplėšia vaikelį. Ir sako, jog tu viską išsigalvojai. Paskiau, kai apkaltini juos, kad jie padarė abortą, pareiškia, jog esi pavojinga sau ir kitiems.

Ji kalbėjo taip ramiai, taip įtikinamai.

– Lora, ar tu esi tuo tikra? – paklausiau. – Na, dėl vaikelio. Ar esi tikra, kad buvai nėščia?

– Aišku, – atsakė ji. – Kodėl aš būčiau turėjusi prasimanyti tokius dalykus?

Dar liko tam tikrų abejonių, tačiau dabar aš tikėjau Lora.

– Kaip tai atsitiko? – pakuždomis paklausiau. – Kas buvo tėvas? Tokių dalykų klausiama pakuždomis.

– Jei ligi šiol nežinai, vargu ar verta dabar tau sakyti, – tarė Lora.

Man rodės, jog tai tikriausiai Aleksas Tomas. Aleksas buvo vienintelis vyras, kuriuo Lora bent šiek tiek domėjosi – išskyrus tėtį, savaime aišku, ir Dievą. Tokia galimybė man buvo ne prie širdies, tačiau nebuvo kitos išeities. Tikriausiai jiedu susitikdavo, kai ji bėgdavo iš pamokų, kai lankė savo pirmąją mokyklą Toronte, ir paskiau, kai jau suvis nebelankė mokyklos; tuomet, kai, prisijuosusi dailutę nekaltos mergelės prijuostėlę, tariamai guodė ligoninėje nukaršusius skurdžius ir ištisai melavo per akis. Kas be ko, prijuostėlė žadino Aleksui tam tikrus jausmus, tokios nešvankybės jam, be abejo, turėjo patikti. Galbūt kaip tik dėl to ji metė mokyklą, – kad galėtų susitikinėti su Aleksu. Kiek jai buvo metų – penkiolika, šešiolika? Kaip ji galėjo daryti tokius dalykus?

– Ar tu jį mylėjai? – paklausiau.

– Mylėjau? – paklausė Lora. – Ką tokį?

– Na, pati žinai, – man liežuvis neapsivertė ištarti to vardo.

– Ak, ne, – atsakė Lora, – nė kiek. Tai buvo siaubinga, bet neturėjau kitos išeities. Turėjau prisiimti tą kančią ir slėpti ją širdies gilumoje. Tokį įžadą buvau davusi Dievui. Žinojau, kad šitaip kentėdama išgelbėsiu Aleksą.

– Ką tu čia paistai?

Ką tik gimęs tikėjimas Loros proto sveikumu ūmai sugriuvo: mudvi vėl grįžome prie jos beprotiškos metafizikos.

– Nuo ko tu tikėjaisi išgelbėti Aleksą?

– Kad jo nesuimtų. Būtų jį sušaudę. Kelė Ficsimons žinojo, kur jis slapstosi, ir viską išklojo. Išklojo viską Ričardui.

– Netikiu.

– Kelė buvo skundikė, – tarė Lora. – Taip man sakė Ričardas – sakė, kad gauna iš jos visą *informaciją*. Argi neprisimeni, jog Ričardas ją išvadavo, kai ji pakliuvo į kalėjimą? Todėl ir išvadavo. Buvo jai skolingas.

Toks aiškinimas man atrodė fantastiškas. Ir netgi pasibaisėtinas, nors ir buvo menkutė, visiškai menka tikimybė, jog tai gali būti tiesa. Tačiau tokiu atveju greičiausiai melavo Kelė. Kaip ji galėjo žinoti, kur slapstosi Aleksas? Jis taip dažnai kilnodavosi iš vieno buto į kitą.

Šiaip ar taip, gal jis palaikė santykius su Kele? Visai galimas daiktas. Ji buvo iš tų, kuriais jis galėjo pasitikėti.

– Aš laikiausi duoto žodžio, ir viskas buvo gerai, – toliau kalbėjo Lora. – Dievas nemeluoja. Paskiau Aleksas išėjo į karą. Na, tuomet, kai grįžo iš Ispanijos. Taip Kelė sakė – ji man viską papasakojo.

Aš nieko nesupratau. Man stačiai svaigo galva.

– Lora, ko tu čia atvažiavai? – paklausiau.

– Nes pasibaigė karas, ir netrukus sugrįš Aleksas, – kantriai paaiškino Lora. – Jeigu manęs čia nebus, jis nežinos, kur manęs ieškoti. Jis nieko nežino apie Bela Vistą, nežino, jog aš išvažiavau į Halifaksą. Tik per tave gali susisiekti su manimi. Žodžiu, vienaip ar kitaip duos man žinią.

Ji siutino savo nepalaužiamu tikratikės tikėjimu.

Man kilo noras ją supurtyti. Trumpam užsimerkiau. Įsivaizdavau Aviliono tvenkinį, akmeninę nimfą, pamerkusią kojos pirštus į vandenį; įsivaizdavau troškioje saulėkaitoje blizgant stangrius žalius lapus rytojaus dieną po mamos laidotuvių. Mane pykino nuo cukraus ir pyragaičių. Lora sėdėjo šalia manęs ant tvenkinio kraš-

to niūniuodama, patenkinta savimi, įsitikinusi, jog viskas eina kaip per sviestą ir jog angelai palaiko jos pusę, nes ji slapčia sudariusi paiką sandėrį su Dievu.

Man niežėjo nagai iš pykčio. Žinau, kas nutiko paskiau. Aš ją pastūmiau.

Ir štai prieinu tą vietą, kuri ligi šiol man neduoda ramybės. Turėčiau prikąsti liežuvį, užsičiaupti. Meilės skatinama, turėčiau meluoti arba pasakoti kas užeina ant seilės: bet ką, tik nieku gyvu ne tiesą. *Niekada nežadink lunatikų,* sakydavo man Rini. *Staiga pri- žadinti jie dažnai gauna širdies smūgį.*

– Lora, kad ir kaip skaudu, bet turiu tau pasakyti, jog tavo aukos nieko negelbėjo. Alekso nebėra. Jis žuvo kare prieš pusę metų. Olandijoje.

Šviesa aplink ją prigeso. Ji visa perblyško. Buvo toks įspūdis, jog matau tirpstant vašką.

– Iš kur tu žinai?

– Gavau telegramą, – atsakiau. – Jie atsiuntė man. Jis nurodė mane kaip artimiausią giminaitę.

Netgi tada galėjau viską pakreipti kita vaga; galėjau pasakyti: *Tikriausiai atsitiko kokia klaida, telegramą tikriausiai siuntė tau.* Bet aš nieko nepasakiau. Priešingai, išdrožiau:

– Jis labai negerai pasielgė. Turėjo pagalvoti apie Ričardą ir taip nedaryti. Betgi jis neturėjo artimųjų, o mudu mylėjomės, žinai – slapčia, ir gana ilgai, – tad ką gi kitą jis galėjo nurodyti?

Lora netarė nė žodžio. Tik žvilgtelėjo į mane. Žvilgtelėjo lyg manęs nematydama. Dievai žino, ką ji pamatė. Skęstantį laivą, liepsnojantį miestą, peilį, smeigiamą į nugarą. Vis dėlto tas žvilgsnis man pasirodė pažįstamas: tokiu žvilgsniu ji žiūrėjo į mane tą dieną, kai vos nenuskendo Luvto upėje, tą akimirką, kai buvo beuždūstanti, – šaltu, kupinu siaubo ir ekstazės. Žvilgančiu kaip plienas.

Ji staiga pašoko, staigiu judesiu siektelėjo per stalą mano piniginės ir paėmė ją atsargiai lyg kokį trapų daiktą. Paskiau apsisuko ir išėjo iš restorano. Nė nebandžiau jos stabdyti. Tai buvo taip netikėta, ir, kai pasikėliau nuo kėdės, Loros jau nebebuvo.

Šiek tiek sutrikau, prireikus apmokėti sąskaitą – mat turėjau pinigų tik piniginėje, paaiškinau, o ją apsirikusi išsinešė mano sesuo. Pažadėjau apsimokėti rytojaus dieną. Sutvarkiusi tą reikalą, kone tekina leidausi ten, kur buvau pastačiusi automobilį. Jo nebebuvo. Raktai buvo piniginėje. Nežinojau, jog Lora moka vairuoti.

Nuėjau pėsčia keletą kvartalų, stengdamasi prasimanyti kokią istoriją. Juk negalėjau Ričardui ir Vinifredei papasakoti, kas iš tikrųjų nutiko: įduočiau jiems į rankas dar vieną įkaltį prieš Lorą. Priešingai, nutariau papasakoti, jog sugedo variklis, automobilį nuvilko į taisyklą ir iškvietė man taksi, aš įlipau ir tik privažiavusi prie namų susivokiau, jog neapsižiūrėjusi palikau piniginę automobilyje. Nieko baisaus, pasakysiu. Rytoj rytą viskas bus sutvarkyta.

Tuomet iš tikrųjų susistabdžiau taksi. Ponia Mergatroid būsianti namie – atidarysianti man duris ir užmokėsianti už taksi.

Ričardas negrįžo namo vakarienės. Buvo kažkokiame klube, valgė prastą vakarienę, sakė prakalbą. Dabar jis stačiai nėrėsi iš kailio – mat artėjo prie tikslo. Tas tikslas – dabar jau suprantu – buvo ne vien turtas ar valdžia. Jis geidė pagarbos – pagarbos, nepaisant to, jog buvo naujaturtis. Jis troško jos, alpo jos; norėjo užsikariauti visų pagarbą ne vien turtais, bet ir didybe. Apskritai tokie norai nėra smerktini.

Tas klubas buvo skirtas tik vyrams, priešingu atveju ir aš ten būčiau dalyvavusi, sėdėčiau fone šypsodama ir jam pločiau. Tokiais vakarais išleisdavau Emės auklę namo ir pati migdydavau dukrelę. Prižiūrėdavau, kaip ji maudoma, skaitydavau jai, paskiau apkamšydavau. Tą vakarą ji neįprastai ilgai neužmigo: tikriausiai nujautė, jog kažkas neduoda man ramybės. Sėdėjau šalia laikydama jos ranką ir glosčiau kaktytę žiūrėdama pro langą, kol ji pagaliau užsnūdo.

Kur dingo Lora, kur ji apsistojusi, kam jai prireikė mano automobilio? Kaip su ja susisieksiu, kaip pavyks viską sutvarkyti?

Šviesos priviliotas, į langą daužėsi naktinis drugys. Trankėsi į stiklą kaip aklas. Atrodė piktas, įtūžęs ir podraug bejėgis.

Pakriaušė

Šiandien atmintis iškirto man pokštą: staiga atsivėrė ertmė, tuščia, balta kaip sniegas. Iškrito ne kieno nors vardas – tai įprastas dalykas, – bet žodis tarytum neteko prasmės, subliūško kaip sutryptas popierinis puodelis.

Tas žodis – tai *pakriaušė*. Kodėl jis man atėjo į galvą? *Pakriaušė, pakriaušė,* kartojau, ko gero, balsu, tačiau nepasirodė jokio vaizdo. Su kokia sąvoka būtų geriausia jį susieti?

Jokio atsako. Svaigulys. Jaučiausi lyg prie bedugnės krašto, mostagavau rankomis stengdamasi ko nors nusitverti. Paskiau puoliau prie žodyno. *Pakriaušė*, kriaušio pakraštys, vieta po kriaušiu.

Pradžioje buvo žodis, kaip kitados tikėjome. Ar Dievas suvokė, koks netvarus gali būti žodis? Kaip lengva jį išdildyti, ištrinti?

Galbūt kas nors panašaus atsitiko Lorai – tiesiogine prasme ji atsidūrė prie bedugnės krašto. Žodžiai, kuriais ji kliovėsi, kuriais rėmėsi statydama savo kortų namelį, tikėdama, kad jie nepajudinami, staiga apsivertė, pasirodė besą tušti ir nuskriejo šalin lyg vėjo blaškomi popiergaliai.

Dievas. Pasitikėjimas. Pasiaukojimas. Teisingumas.

Tikėjimas. Viltis. Meilė.

Jau nekalbant apie *seserį*. Taigi. Taip jau būna.

Kitą rytą po susitikimo su Lora *Dianos svetainėje* nesitraukiau nuo telefono. Slinko valandos: nieko. Buvau susitarusi pietauti Arkadijos menėje su Vinifrede ir dar dviem kitomis komiteto narė-

mis. Su Vinifrede visada geriau laikytis duoto žodžio, kitaip įniks klausinėti, tad nuėjau.

Vinifredė mums išdėstė savo paskutinį sumanymą – surengti kabaretą sužeistų karių labui. Ten būsią dainuojama ir šokama, kelios merginos atliksiančios įprastinio kankano numerį, tad mums reikia pasiraitoti rankoves, imtis darbo ir platinti bilietus. Ar pati Vinifredė irgi raitys kulnus, pasidabinusi juodomis kojinėmis ir pūstais sijonais? Buvau tvirtai įsitikinusi, jog to nebus. Tuo metu ji buvo sudžiūvusi kaip giltinė.

– Atrodai truputį išbalusi, Airise, – tarė man Vinifredė, palenkusi galvą į šalį.

– Ar tikrai? – mandagiai paklausiau.

Pastaruoju metu ji dažnai kartodavo, jog esu prastos formos. Kitaip sakant, ji turėjo galvoje, kad nesistengiu iš paskutiniųjų remti Ričardo, nepadedu jam skintis kelio į šlovę.

– Taip, trupučiuką nublankusi. Ar Ričardas nukamuoja? Tam vaikinui jėgų pirkti nereikia!

Ji buvo geros nuotaikos. Matyt, nepaisant mano aplaidumo, jos sumanymai – sumanymai, susiję su Ričardu, – puikiai pildėsi.

Tačiau aš negalėjau skirti jai per daug dėmesio: man nėjo iš galvos Lora. Ką turėsiu daryti, jeigu ji ilgai nesirodys? Manęs nė kiek neviliojo mintis pranešti policijai apie automobilio vagystę: nenorėjau, kad ją suimtų. Ir Ričardas to nenorėtų. Niekam tai nebūtų naudinga.

Grįžusi namo, iš ponios Mergatroid sužinojau, jog buvo atėjusi Lora. Ji netgi nepaskambinusi prie durų – ponia Mergatroid susidūrusi su ja vestibiulyje. Jos ko neištikęs smūgis po šitiekos metų išvydus panelę Lora gyvą ir sveiką, toks įspūdis, lyg būtų pamačiusi šmėklą. Ne, adreso ji nepalikusi. Šiaip ar taip, pasakiusi vieną kitą žodį. *Perduokite Airisei, kad pasikalbėsiu su ja vėliau*. Kažką panašaus. Padėjusi namo raktus ant laiškų padėklo; girdi netyčia juos paėmusi. Nieko sau netyčia, pridūrė ponia Mergatroid, mopso nosimi užuodusi kažką negera. Ji jau nebetikėjo mano pasakojimu apie automobilių remonto dirbtuves.

Man atlėgo širdis: gal viskas bus gerai. Lora vis dar mieste. Vėliau pasikalbės su manimi.

Ji tai ir daro, nors dažniausiai kartoja tą patį, kaip įprasta mirusiems. Jie kartoja tuos pačius dalykus, kuriuos išsakė gyvi būdami, tačiau retai pasako ką nors nauja.

Man persirengiant po pietų su Vinifrede, atėjo policininkas ir pranešė, jog atsitiko nelaimė. Lora važiavusi tiesiai per draudžiamą ženklą prieš Sent Klero Aveniu tiltą ir nuvirtusi į daubą. Baisi nelaimė, pareiškė policininkas, liūdnai linguodamas galvą. Ji vairavusi mano automobilį: jie atsekę tai pagal registracijos numerį. Iš pradžių – savaime suprantama – jie pagalvoję, jog apdegusi moteris, aptikta geležies laužo krūvoje, esu aš.

Tai būtų buvusi naujiena.

Policininkui išėjus, bandžiau susivaldyti, kad nedrebėčiau. Man reikėjo nusiraminti, reikėjo suimti save į rankas. *Šok pagal savo muziką*, paprastai sakydavo Rini, tačiau kokią muziką ji turėjo galvoje? Anaiptol ne šokių muziką. Veikiau dūdų orkestrą, minias, išsirikiavusias iš šalių, švilpiančias ir badančias pirštais. O kelio gale – budelis, kuriam nereikia pirkti jėgų.

Savaime suprantama, Ričardas man surengs kryžminę apklausą. Pramanyta automobilio ir remonto dirbtuvių istorija tiks, jeigu dar pridėsiu, jog tą dieną su Lora buvau nuėjusi išgerti arbatos, tačiau nepasisakiau nenorėdama be reikalo nervinti prieš pat lemiamą prakalbą. (Visos jo prakalbos buvo lemiamos: jis artėjo prie finišo.)

Pasakysiu, jog, automobiliui sugedus, mudvi su Lora buvome kartu; ji palydėjusi mane į remonto dirbtuves. Matyt, ji paėmė automobilyje paliktą mano piniginę, tad jai buvęs vienas juokas rytojaus dieną nueiti į dirbtuves ir atsiimti automobilį, o apsimokėti išrašant čekį iš mano knygutės. Aš netgi išplėšiau čekį, kad atrodytų įtikimiau. O jeigu jis primygtinai klausinėsiąs dirbtuvių pavadinimo, pasakysiu, jog pamiršau. Jei klausinėsiąs dar primygtiniau, apsiverksiu. Kodėl turėčiau tokią valandą, pasakysiu, prisiminti tokią menką smulkmeną?

Užlipau į antrąjį aukštą persirengti. Einant į lavoninę, reikės pirštinių ir skrybėlaitės su šydu. Tikriausiai jau bus reporterių, fotografų. Pagalvojau, jog važiuosiu savo automobiliu, bet staiga prisiminiau, jog dabar jis virtęs geležies laužo krūva. Reikia užsisakyti taksi.

Taip pat reikia skambtelėti Ričardui į darbą: kai tik pasklis gandas, jį apipuls maitvanagiai. Kitaip ir būti negali – šiaip ar taip, įžymybė. Jis norės, kad jam paruoštų pareiškimą dėl netekties.

Paskambinau. Atsiliepė paskutinė jaunutė Ričardo sekretorė. Pasakiau, jog skambinu skubiu reikalu ir jog ne, negaliu pasinaudoti jos paslaugomis. Man reikia pasikalbėti asmeniškai.

Stojo tyla, kol pagaliau ji susisiekė su Ričardu.

– Kas yra? – paklausė.

Jis nepakentė, kad jam skambinčiau į darbą.

– Atsitiko baisi nelaimė, – tariau. – Lorai. Ji važiavo automobiliu ir nulėkė nuo tilto.

Jis neatsakė.

– Važiavo mano automobiliu.

Jis neatsakė.

– Ko gero, ji žuvo.

– O Dieve!

Tyla.

– Kur ji buvo dingusi visą tą laiką? Kada ji grįžo? Ką ji darė tavo automobilyje?

– Pagalvojau, jog reikia iškart tave perspėti, kol laikraščiai neištrimitavo naujienos, – tariau.

– Taip, – pritarė jis. – Gerai padarei.

– O dabar važiuoju į lavoninę.

– Lavoninę? – paklausė jis. – Miesto ligoninę? Ko?

– Ji ten nugabenta.

– Klausyk, ištrauk ją iš ten, – tarė jis. – Perkelk į kokią padoresnę vietą. Kad būtų...

– Mažiau žmonių, – užbaigiau. – Gerai, viskas bus padaryta. Turiu tau pasakyti, jog policija – ką tik buvo atėjęs policininkas – daro išvadą... perša mintį...

– Ką? Ko tu jiems pripasakojai? Kokią mintį jie perša?

Iš balso jis atrodė labai sunerimęs.

– Tik tiek, kad ji padarė visa tai sąmoningai.

– Nesąmonė, – atsakė jis. – Tikriausiai įvyko nelaimė. Tikiuosi, kad taip ir pasakei.

– Žinoma. Tačiau matė žmonės. Jie matė...

– Ji paliko laišką? Jei paliko, iškart imk ir sudegink.

– Matė du žmonės, advokatas ir banko tarnautojas. Ji mūvėjo baltomis pirštinaitėmis. Jie matė, kad ji pasuko vairą.

– Jiems pasirodė, – tarė Ričardas. – Arba jie buvo išgėrę. Aš paskambinsiu advokatui. Aš pats tuo pasirūpinsiu.

Aš padėjau ragelį. Nuėjau į savo persirengimo kambarį – gedulo drabužio ir nosinaitės, tariau sau. Reikia įspėti Emę. Pasakysiu, jog neišlaikė tiltas.

Atitraukusi stalčių, kuriame laikiau kojines, pamačiau sąsiuvinius – virtuviniu virželiu perrištus penkis pigius mokyklinius sąsiuvinius, atlikusius nuo tų laikų, kai mus mokė ponas Erskinas. Ant viršelio – vaikiška rašysena – pieštuku išvedžiotas Loros vardas. Apačioje: *Aritmetika*. Lora nekentė aritmetikos.

Seni klasės darbai, pagalvojau. Ne, namų darbai. Kodėl ji man juos paliko?

Galėjau tuo ir apsiriboti. Galėjau numoti ranka, tačiau pasielgiau taip, kaip tu pati būtum pasielgusi – kaip jau pasielgei, jeigu priėjai iki šios vietos. Aš nenumojau ranka, priešingai, susidomėjau.

Taip pasielgtų diduma mūsų. Mes susidomime, kad ir kas atsitiktų, mes susiluošiname viskuo domėdamiesi, nebijome nusideginti nagų. Domėjimasis – ne vienintelė paskata: mus kursto meilė, sielvartas, neviltis arba neapykanta. Mes be atilsio sekame mirusiuosius: atplėšiame jų laiškus, skaitome jų dienoraščius, naršome po jų šiukšlių dėžes vildamiesi aptikti kokią žinutę, paskutinį žodį, paaiškinimą, nors dažniausiai jie pameta mus palikdami kapšelį, kur kas tuštesnį, nei tikėjomės.

O tie, kurie tyčia pripėduoja trokšdami mus suklaidinti? Ko jie taip stengiasi? Iš egoizmo? Iš užuojautos? Iš keršto? Ar tiesiog

norėdami įsiamžinti daugmaž kaip tie, kurie rašinėja savo inicialus tualetuose ant sienų? Tas viešumo ir slaptumo derinys – išpažintis be atgailos, tiesa be pasekmių – turi savo žavesį. Vienaip ar kitaip padeda nusiplauti krauju suteptas rankas.

Tie, kurie palieka tokių įkalčių, verčiau tegu nesiskundžia, jeigu svetimi žmonės apipuolę ims kaišioti nosį ten, kur kitu atveju niekada nebūtų išdrįsę kaišioti. Ir ne vien svetimi, bet ir meilužiai, draugai, giminės. Visiems mums maga pažiopsoti pro rakto skylutę. Kas mus verčia manyti, jog visi praeities dalykai priklauso mums vien todėl, jog pakliuvo mums į rankas? Kai tik atidarome kitų užrakintas duris, iškart tampame kapų plėšikais.

Tačiau užrakintos tik durys. Kambariai tebėra kokie buvę ir niekas nepaliesta. Jeigu buvę jų šeimininkai būtų troškę užmiršties, būtų prisiminę ugnį.

XIV

Auksinė garbana

Dabar reikia paskubėti. Jau matau pabaigą, šviečiančią tolumoje nelyginant pakelės motelis tamsią lietingą naktį. Pokario laikų motelis, paskutinės vilties motelis, kur niekas nieko neklausinėja, kur visi vardai registracijos knygoje netikri ir kur reikia apsimokėti iš anksto. Biuras nukabinėtas senomis Kalėdų lempučių girliandomis; toliau – keletas tamsių namelių, o juose pelėsiais trenkiantys priegalviai. Priešais pastatą – papūstažandė benzinlaidė. Tačiau benzino nebėra, išsibaigė prieš kelis dešimtmečius. Ten ir apsistojame.

Pabaiga, šiltas jaukus prieglobstis. Poilsio vieta. Tačiau dar jos nepriėjau, esu sena, pavargusi, vos kėblinu pėsčia, šlubuoju. Pasiklydusi miške, niekas baltais akmenukais nepaženklino man kelio per pavojus.

Šaukiuosi jūsų, vilkai! Čionai, mirusios žydraplaukės moterys, kurių akys lyg gyvačių knibždančios duobės! Padėkite man dabar, kai pabaiga jau taip arti! Vedžiokite mano drebančius, artrito suriestus pirštus, mano prastą juodą rašiklį; dar kelias dienas pasergėkite mano buksuojančią širdį, kad spėčiau viską sutvarkyti. Nepalikite manęs, keliabendriai, talkininkai ir bičiuliai; dar sykį primenu jums: argi nebuvote artimi visą gyvenimą?

Kiekvienas daiktas turi savo vietą, kaip paprastai sakydavo Rini, o ponia Hilkot jau visai negražiai pareikšdavo: *Be šūdo nėra grūdo*. Ponas Erskinas mane išmokė kelių labai pravarčių gudrybių. Jeigu išmaniai kreipsies į furijas, prireikus visada susilauksi pagalbos. Ypač kai trokšti keršto.

Iš pradžių tikrai maniau, jog paprasčiausiai noriu teisingumo. Tikėjau tuo tyra širdimi. Paprastai, ketindami kam nors pakenkti, mes nuoširdžiai tikime, jog darome tai, vedami gerų paskatų. Tačiau, kaip irgi sakė ponas Erskinas, Erotas, apsiginklavęs lanku ir strėlėmis, – ne vienintelis aklas dievas. Teisingumo deivė irgi akla. Nemiklūs akli dievai, ginkluoti aštriais ginklais: Teisingumo deivė nešiojasi kalaviją, tačiau, užsirišusi akis, gali kaip niekur nieko įsipjauti.

Aišku, tau bus įdomu, kas gi buvo Loros sąsiuviniuose. Kaip ir visa kita, jie tebeguli mano kelioniniame lagamine, atidėti tau tokie, kokius ji paliko, perrišti nešvariu rudu virželiu. Aš jų neliečiau. Gali pati įsitikinti. Ir ne aš išplėšiau kai kuriuos lapus.

Ko aš tikėjausi tą šiurpią tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimt penktųjų metų gegužės dieną? Išpažinties, priekaištų? O gal dienoraščio, kuriame išsamiai aprašyti Loros ir Alekso Tomo meilės pasimatymai? Be abejo, be abejo. Buvau pasirengusi smūgiui. Ir jį gavau, tik ne iš tos pusės, kaip tikėjausi.

Perkirpau virželį, išskleidžiau sąsiuvinius. Jų buvo penki: *Aritmetika, Geografija, Prancūzų kalba, Istorija* ir *Lotynų kalba*. Išminties sąsiuviniai.

Ji rašo kaip angelas, taip buvo atsiliepta apie Lorą viename *Aklojo žudiko* leidime. Amerikietiškame, kiek pamenu, auksiniais užraitais papuoštu viršeliu: toje pasaulio dalyje skiriama daug dėmesio angelams. Tiesą pasakius, angelai rašo ne per daugiausia. Jie užsirašo prakeiktųjų ir išganytųjų nuodėmes bei vardus arba pasirodo kaip pamėkliškos rankos ir ant sienų pakraiglioja įvairius perspėjimus. Arba perduoda žinias, paprastai negeras: *Dievas su jumis* anaiptol nereiškia nuoširdaus palaiminimo.

Visa tai turint galvoje, galima pritarti: taip, Lora rašė kaip angelas. Kitaip sakant, ne per daugiausia. Bet visada pasakydavo esmę.

Pirmiausia atsiverčiau lotynų kalbos sąsiuvinį. Diduma lapų buvo tušti; kai kur šiurpsojo Loros išplėštų senų namų darbų kraštai. Ji paliko vieną ištrauką, Vergilijaus *Eneidos* Ketvirtosios knygos

pabaigos vertimą, kurį padarė mano padedama ir taipgi naudodamasi Aviliono bibliotekos knygomis. Didonė nusižudo ant laužo ar ant altoriaus, kurį susikrovė iš daiktų, turinčių ką nors bendra su mylimuoju Enėju, slapčia išplaukusiu į karą atlikti savo pareigos. Kraujuodama kaip skerdžiama kiaulė, Didonė skausmingai merdėja. Raitosi konvulsijų tampoma. Kiek pamenu, ponui Erskinui labai patiko ta dalis.

Gerai prisimenu tą dieną, kai ji darė tą pratimą. Pro mano miegamojo langą plūdo vakaro saulės spinduliai. Ji gulėjo ant grindų vienomis kojinėmis ir, tabaluodama kojomis, stropiai perrašinėjo į sąsiuvinį mūsų bendrų pastangų keverzonę. Kvepėjo *Ivory* muilu ir pieštuko drožlėmis.

Tuomet, atjausdama jos ilgas kančias ir vargingą kelionę, visagalė Junona nusiuntė iš Olimpo Iridę, idant ji išvaduotų kenčiančią sielą nuo vis dar tebelaikančio ją kūno. Reikėjo taip padaryti, nes Didonė, beprotybės protrūkio pagauta, numirė iš nevilties, bet anaiptol ne savo mirtimi nei nuo kito rankos. Vis dėlto Prozerpina dar nebuvo nukirpusi auksinės sruogos jai nuo galvos ir nusiuntusi jos į Požemio karalystę.

Ir štai, apsisiautusi ūko skraiste, geltonais it krokai sparnais, žiburiuodama saulės spinduliuose tūkstančiaspalve vaivorykštės uodega, Iridė nusileido Žemėn ir, sukdamasi viršum Didonės, tarė:

Kaip man buvo įsakyta, aš pasiimu tą šventenybę, priklausančią Mirties dievui, ir išlaisvinu tave nuo kūno.

Tuomet visa šiluma išsyk išgaravo, ir gyvybė išsisklaidė ore.

– Kodėl ji nukirpo plaukų sruogą? – paklausė Lora. – Toji Iridė? Aš nežinojau.

– Taip reikėjo, – atsakiau. – Tai buvo savotiška auka dievams.

Man paglostė širdį tai, jog mano vardas toks pat kaip tos istorijos herojės ir neturi nieko bendra su gėlėmis, kaip visada maniau*. Prireikus krikštyti dukteris, mamos giminė turėjo nenugalimą potraukį į botaniką.

* Airisės vardas angliškai yra Iris (*tariama Airis*), lotyniškai Iridė. *Iris* angliškai taipgi reiškia „vilkdalgis, irisas".

– Šitaip Didonė galėjo išsivaduoti nuo savo kūno, – tarė Lora. – Ji nebenorėjo gyventi. Tai sutrumpino jos kančias, vadinasi, taip reikėjo padaryti, ar ne?

– Galbūt, – atsakiau.

Man ne per daugiausia rūpėjo tokie subtilūs etikos klausimai. Poemose nutinka keisčiausių dalykų. Nebuvo prasmės stengtis viską perprasti. Vis dėlto svarsčiau mintyse, ar Didonė buvo šviesiaplaukė; sprendžiant iš tolesnės istorijos, man rodės, kad ji veikiau tamsiaplaukė.

– O kas yra Mirties dievas? Kodėl jam reikia plaukų?

– Gana apie plaukus, – atsakiau. – Lotynų užduotį padarėme. Dabar darysime prancūzų. Ponas Erskinas kaip paprastai uždavė labai daug. Ką gi: *Il ne faut pas toucher aux idoles: la dorure en reste aux mains.*

– O jeigu išverstume šitaip: *Nesilieskite prie netikrų stabų: susitepsite rankas bronziniais dažais?*

– Čia nėra jokių bronzinių dažų.

– Betgi čia tai ir turima galvoje.

– Juk tu pažįsti poną Erskiną. Jam nusispjaut į tai, kas turima galvoje.

– Aš nekenčiu pono Erskino. Norėčiau, kad sugrįžtų panelė Ragana.

– Ir aš. Norėčiau, kad sugrįžtų panelė Ragana.

Ponas Erskinas buvo ne per geriausios nuomonės apie Loros vertimą. Skersai išilgai išmargino jį raudonu pieštuku.

Kaip aprašyti po kojomis atsivėrusią sielvarto bedugnę? Nesugebėsiu jos aprašyti, tad ir nė nemėginsiu.

Perskleidžiau visus kitus sąsiuvinius. *Istorijos* sąsiuvinis buvo tuščias, radau vien Loros įklijuotą nuotrauką – ji su Aleksu Tomu sagų fabriko piknike, abu nuspalvinti gelsvai, tik mano nukirsta ranka, šliaužianti jų link per veją, – mėlynai. *Geografijos* sąsiuvinyje buvo nebent trumpas Port Tikonderogos aprašymas, kurį mums buvo liepęs padaryti ponas Erskinas. „Tai vidutinio dydžio miestelis Luvto ir Žogo upių santakoje, garsus savo akmenimis ir kita

kuo“, – tokiu sakiniu Lora pradėjo savo užduotį. *Prancūzų kalbos* sąsiuvinyje nebeliko nė vienos užduoties, bet užtat puikavosi keistų žodžių sąrašas, Alekso Tomo paliktas mūsų palėpėje, – tik tuomet pamačiau, jog Lora jo nesudegino, kaip buvo žadėjusi. *Anchorynas, berelas, karchinealas, diamitas, ebonortas*... Svetima kalba, kas be ko, tačiau mokėjau ją kur kas geriau nei kada nors prancūzų.

Aritmetikos sąsiuvinyje rikiavosi skaitmenų stulpeliai, o prie kai kurių – vienas kitas žodis. Tik po kelių minučių suvokiau, ką reiškia tie skaitmenys. Tai buvo datos. Pirmoji data sutapo su mano grįžimu iš Europos, paskutinioji buvo įrašyta daugmaž trys mėnesiai prieš Lorai atsiduriant Bela Vistoje. Štai tie žodžiai:

Avilionas, ne. Ne. Ne. Saulėkaitos parkas. Ne. Ksanadas, ne. Karalienė Marija, ne, ne. Niujorkas, ne. Avilionas. Ne iš pradžių.

Undinė, X. „Apkvaišėlis.“

Vėl Torontas. X.

X. X. X. X.

O.

Štai tokia istorija. Viskas paaiškėjo. Tai tęsėsi visą laiką mano akyse. Kaip aš galėjau būti tokia akla?

Vadinasi, ne Aleksas Tomas. Aleksas niekada. Aleksas priklausė Lorai kitame erdvės mate.

Pergalė ateina ir praeina

Peržiūrėjusi Loros sąsiuvinius, sukišau juos atgal į kojinių stalčių. Viskas paaiškėjo, bet nieko neįmanoma įrodyti. Tai buvo aišku kaip dieną.

Jei norėsi šunį užgaut, tai ir lazdą gausi, sakydavo Rini. Jei negali eiti tiesiai, eik aplink.

Palaukiau laidotuvių, paskiau palaukiau dar vieną savaitę. Nenorėjau per daug skubėti. Jei nori užtrukti, tai skubinkis, taipgi sakydavo Rini. Ginčytinas teiginys: dažnai nepasitvirtina.

Ričardas išvyko į Otavą labai svarbiu reikalu. Aukštus postus užimantys žmonės galbūt pasiūlysią jam prisidėti, užsiminė jis; arba jei ne dabar, tai vėliau. Pranešiau jam, taipgi Vinifredei, jog, naudodamasi proga, ketinu nugabenti Tikonderogon sidabrinę dėžutę su Loros pelenais. Noriu juos išbarstyti, pareiškiau, ir pasirūpinti įrašu Čeisų giminės kapo paminklinėje lentoje. Grynų gryniausia teisybė.

– Niekuo savęs nekaltink, – patarė man Vinifredė, tikėdamasi, jog taip ir darau, – jei kuo nors save kaltinčiau, man niekad neateitų į galvą mesti į ką nors akmenį. – Yra tokių dalykų, kuriuos geriau pamiršti.

Šiaip ar taip, kai ko neįmanoma pamiršti. Čia jau nieko nepadarysi.

Išlydėjusi Ričardą į kelionę, atleidau tarnaitę tam vakarui. Pati viena pabudėsiu, pasakiau. Pastaruoju metu dažnai taip darydavau – man patikdavo pabūti namie vienai su miegančia Eme, – tad netgi poniai Mergatroid nekilo jokių įtarimų. Kai namai iš-

tuštėjo, aš puoliau prie darbo. Buvau iš anksto paslapčia kai ką susidėjusi – brangenybių dėžutę, nuotraukas, *Daugiametčius augalus alpinariumui*, ir dabar susikroviau visa kita. Drabužius, tačiau anaiptol ne visus, kai kuriuos Emės drabužėlius, tačiau irgi anaiptol ne visus. Sukimšau, kiek galėjau, į savo kelioninį lagaminą ir lagaminėlį. Iš geležinkelio stoties atvažiavo žmonės paimti mano bagažo, kaip sutarta. Paskiau, rytojaus dieną, man buvo vieni niekai taksi nuvažiuoti į Centrinę stotį drauge su Eme, pasiėmus po nedidelį lagaminėlį, kad nė lapė nesulotų.

Ričardui palikau laišką. Parašiau, jog, turėdama galvoje tai, ką jis darė, – tai, kad dabar žinau, ką jis darė, – nebenoriu daugiau jo matyti. Atsižvelgdama į jo politinius siekius, aš nereikalausiu skyrybų, nors turiu pakankamai jo šlykštaus elgesio įrodymų – Loros dienoraščius, kurie šiuo metu – aš melavau – saugomi banko seife. Jeigu jam pašoks noras kišti savo nešvarius nagus prie Emės, pridūriau, tegu verčiau jo atsisako, nes tuomet aš sukelsiu negirdėtą skandalą, be to, sukelsiu tokį pat skandalą, jeigu jis nepanorės patenkinti mano piniginių reikalavimų. Jie ne tokie jau dideli: man reikia pinigų nusipirkti nedideliam nameliui Tikonderogoje ir užsitikrinti Emės išlaikymą. Savo poreikius aš sugebėsiu patenkinti pati.

Pasirašiau laišką *Nuoširdžiai Jūsų* ir, seilindama voko kraštą, mąsčiau, ar teisingai parašiau žodį *skyrybų*.

Kelios dienos prieš išvažiuodama iš Toronto pasistengiau susitikti su Keliste Ficsimons. Užmetusi skulptūrą, dabar ji tapė freskas. Suradau ją draudimo bendrovėje, valdyboje, kur jai pasisekė gauti užsakymą. Moterų indėlis į frontą, tokia buvo tema, pasenusi, nes karas jau buvo pasibaigęs (ir, nors nė viena mudviejų to dar nežinojo, šita freska netrukus turėjo dingti po patikimai storu dažų sluoksniu).

Jai buvo paskirta visa siena. Trys drąsiai šypsančios fabriko darbininkės darbiniais drabužiais tekina bombas; mergina vairuoja greitosios pagalbos automobilį; dvi valstietės su kauptukais ir krepšiu pomidorų; uniformuota moteris rašo mašinėle; apačioje, kampe, motina su prijuoste palinkusi traukia iš krosnies duonos kepalą, pritariamai žiūrint dviem vaikams.

Kelė nustebo mane pamačiusi. Aš nepasisakiau, kad noriu su ja susitikti: baiminausi, jog ji bandys išsisukti. Marga skarele persirišusi aukštyn sušukuotus plaukus, chaki spalvos kelnėmis ir teniso bateliais, susikišusi rankas į kišenes, su cigarete, prilipusia prie apatinės lūpos, Kelė vaikščiojo ilgais žingsniais pasieniu, vadovaudama dailininkams.

Ji girdėjusi apie Loros mirtį, skaičiusi laikraščiuose – kaip gaila, tokia miela mergaitė, tokia savita. Po tos įžangėlės išdėsčiau, ką man pasakojo Lora, ir paklausiau, ar tai tiesa.

Kelė pasipiktino. Nuo jos lūpų stačiai nėjo žodis *šūdas*. Kas be ko, Ričardas jai padėjęs, kai ją sučiupusi už agitaciją Kovos prieš raudonuosius brigada, bet ji pagalvojusi, kad jis taip pasielgęs prisimindamas senus geruosius laikus, kai jie visi gyvenę kaip viena šeima. Ji neigė ką nors pasakojusi Ričardui apie Aleksą ar kokį kitą raudonąjį, ar draugą. Šūdas! Juk tai jos draugai! Na, o Aleksui iš pradžių padėjusi, kai jam buvę riesta, tačiau paskiau jis dingęs, be kita ko, likęs jai skolingas pinigų, ir dar ji girdėjusi, kad jis Ispanijoje. Kaip ji galėjusi jį išduoti, jeigu pati nežinojusi, kur jis laikosi?

Jokios naudos. Gal Ričardas stačiai melavo Lorai, kaip man melavo apie visa kita. Antra vertus, gal melavo Kelė. O apskritai ko gi kita galėjau iš jos tikėtis?

Emei nepatiko Port Tikonderoga. Ji norėjo tėvo. Kaip ir visi vaikai, norėjo to, kas jai artima. Norėjo grįžti į savo kambarį. Juk visi mes tokie, ar ne?

Aš jai paaiškinau, jog mudviem reikės ten truputį pagyventi. Be reikalo sakau *paaiškinau*, nes nebuvo jokių aiškinimų. Ką tokio būčiau galėjusi pasakyti, kad suprastų aštuonerių metų vaikas?

Port Tikonderoga dabar kitokia: karas uždėjo savo atspaudą. Per karą atsidarė kai kurie fabrikai – moterys darbiniais drabužiais tekino sprogdiklius, – tačiau dabar vėl užsidarė. Galimas daiktas, jie bus pritaikyti gaminti produkciją taikos meto poreikiams, kai tik bus tiksliai nustatyta, ką grįžę kariai pageidaus pirkti na-

mams ir šeimoms, kurias, be abejo, turės. Tuo tarpu daug žmonių slampinėja be darbo, ir visi laukia, kas bus toliau.

Kai kurie negrįžo. Elvūdas Maris nebeleidžia laikraščio: jo vardas netrukus sušvytės tviskančiomis raidėmis paminklo žuvusiems lentoje – mat jis išėjo tarnauti į laivyną ir susirado mirtį. Įdomiausia, jog mieste apie žuvusius kare kalbama skirtingai: vieni esą žuvę, o kiti kailį prikaitę, lyg būtų apsižioplinę ar tyčia padarę kokį menką riktą – tarkime, apsigavę krautuvėje ar prastai apsikirpę kirpykloje. *Padėjo šaukštą* – toks posakis prigijo palyginti neseniai, ir vartojamas paprastai tik vyrų. Sunku numanyti kada, jų akimis žiūrint: per pusryčius, pietus ar vakarienę.

Rini vyras Ronas Hiksas nepakliuvo tarp tų atsitiktinių mirties ieškotojų. Buvo iškilmingai paskelbta, kad jis žuvo Sicilijoje drauge su būriu kitų Kanados karališkojo pulko vaikinų iš Port Tikonderogos. Rini gavo pensiją, bet daugiau nieko, ir nuomojo kambarį savo mažame namelyje; be kita ko, ji dirbo kaip dirbusi Betės *Pusrytinėje*, skųsdamasi, jog strėnos greit nuvarys ją į kapus.

Kaip ilgai netrukus sužinojau, anaiptol ne strėnos nuvarė ją į kapus. Veikiau inkstai, ir jie užbaigė savo darbą po pusmečio, man atsikėlus į Port Tikonderogą. Jeigu tu, Myra, skaitai šias eilutes, norėčiau, kad tu patikėtum, jog man tai buvo skaudus smūgis. Aš tikėjausi, kad ji bus čia su manimi – juk visada čia buvo su manimi! – ir štai staiga jos nebeliko.

Paskiau palengva ji vėl atsirado su manimi, nes kieno gi balsą visados girdžiu, prireikus kokio taiklaus posakio?

Savaime suprantama, aš aplankiau Avilioną. Tai buvo sunki kelionė. Sodyba buvo apleista, sodai sulaukėję, oranžerija nusiaubta, langai iškulti, vazonuose sudžiūvę augalų stagarai. Ką gi, ir senais laikais nudžiūdavo vienas kitas. Sargyboje stovintys sfinksai buvo išmarginti tokiais užrašais kaip *Džonas myli Meri*; vienas rioggsojo apverstas. Tvenkinys su akmenine nimfa duso nuo vandeninių augalų ir maurų. Pati nimfa vis dar stovėjo, nors jai trūko kelių pirštų. Ir šypsojosi kaip anksčiau tokia pat tolima, paslaptinga, atsainia išraiška.

Man nereikėjo laužtis į vidų: Rini dar buvo gyva, turėjo išlaikiusi nuslėptą raktą. Namai atrodė apgailėtinai: visur dulkės ir pelių išmatos, papilkėjęs parketas dėmėtas tose vietose, kur prakiuręs stogas. Tristanas ir Izolda vis dar buvo ten pat, garbingiausioje tuščio valgomojo vietoje, nors Izoldos arfa įskilo, o virš vidurinio lango susilipdė lizdą kregždės. Šiaip ar taip, viduje jokių vandalizmo pėdsakų: namuose tvyrojo Čeisų vardo dvasia, nors ir nelabai pastebima, ir, ko gero, vis dar švietė blėstanti pinigų ir galios aura.

Išlandžiojau visus namus. Visur trenkė pelėsiais. Apžiūrėjau biblioteką, kur Medūzos galva vis dar stovėjo ant židinio atbrailos. Močiutė Adelija irgi buvo ten pat, nors truputį pakrypusi į šoną: dabar jos veide atsirado sukta išraiška, šelmiška, bet slepiama. Galvą guldau, jog, šiaip ar taip, negyvenai kaip vienuolė, tariau sau žiūrėdama į ją. Galvą guldau, jog turėjai paslapčių. Galvą gulדau, jog taip buvo visą gyvenimą.

Pasklaidžiau knygas, atitraukiau rašomojo stalo stalčius. Viename radau dėžutę su sagų pavyzdžiais, atlikusią nuo senelio Bendžamino laikų: balto kaulo skrituléliai, jo rankose virtę auksu ir buvę auksu daugelį metų, tačiau dabar vėl atvirtę į kaulą.

Palėpėje aptikau gūžtą, kurią tikriausiai susisuko Lora, pabėgusi iš Bela Vistos: iš skrynių ištrauktos vatinės antklodės, iš jos miegamojo atsineštos paklodės – nepaneigiamas įrodymas, jeigu vėliau kas nors namuose jos ieškojo. Mėtėsi sudžiūvusios apelsinų žievelės, obuolio graužtukas. Kaip paprastai ji net nepagalvojo, jog reikia apsitvarkyti. Sieninėje spintoje vis dar gulėjo maišas su niekučiais, kurį ji paslėpė tą vasarą, kai plaukiojo *Undine*: sidabriniu arbatinuku, porcelianiniais puodeliais ir lėkštutėmis, šaukšteliais su monogramomis, aligatoriaus formos riešutų spaustukais, viena perlamutrine rankogalio sąsaga, sugedusiu žiebtuvėliu, prieskonių indelių rinkiniu be actinės.

Ričardas pats nepasirodė, ir tai (man) buvo dar vienas jo kaltės įrodymas. Jis atsiuntė Vinifredę.

– Ar tu išprotėjai? – pasveikino ji pirmąja žodžių papliūpa.

(Susitikome Betės *Pusrytinėje*: aš nenorėjau jos įsileisti į savo nedidelį nuomojamą namelį, nenorėjau, kad ji bent per sprindį prisiartintų prie Emės.)

– Ne, – atsakiau. – Ir Lora nebuvo išprotėjusi. Ar bent jau ne tiek, kaip judu abu nušvietėte. Aš žinau, ką padarė Ričardas.

– Nesuprantu, ką tu turi galvoje, – tarė Vinifredė.

Ji vilkėjo audinių boa, pasiūtu iš blizgančių uodegų, ir įsirężusi movėsi pirštines.

– Man regis, vesdamas mane jis džiaugėsi išlošęs – gavo dvi už tą pačią kainą. Nusipirko mudvi pigiau grybų.

– Nebūk juokinga, – tarė Vinifredė, nors iš pažiūros atrodė susijaudinusi. – Ričardo rankos visiškai švarios, kad ir ką būtų sakiusi Lora. Jis tyras kaip angelas. Tu labai apsirinki. Jis prašė tau pasakyti, jog pasirengęs pažiūrėti pro pirštus į tą dalyką – į tai, kad tau aptemo protas. Jei grįši namo, jis linkęs tau atleisti ir viską pamiršti.

– O aš nelinkusi, – atsakiau. – Gal jis ir tyras kaip angelas, tik priklauso puolusių angelų porūšiui. O tai jau visai kas kita.

– Nerėk, – sušnypštė ji. – Į mus žiūri žmonės.

– Jie ir šiaip žiūri, nes esi išsipusčiusi kaip kerdžiaus pati, – atsakiau. – Žinai, žalia spalva tau visiškai netinka, juo labiau tavo amžiaus moteriai. Tiesą pasakius, ji niekada tau netiko. Toks įspūdis, jog tau išsiliejusi tulžis.

Ši pastaba ją pribaigė. Vinifredė žagtelėjo: ji nebuvo pratusi prie naujo, gyvatiško, mano būdo bruožo.

– Ko tau reikia, tiesą pasakius? – paklausė ji. – Ne todėl, kad Ričardas būtų padaręs ką nors bloga. Stačiai jis nenori skandalo.

– Tiesą pasakius, aš jam viską išdėsčiau, – atkirtau aš. – Tiesiai. O dabar pageidaučiau čekio.

– Jis nori pamatyti Emę.

– Apie tai nė kalbos negali būti, – atrėmiau. – Niekada to neleisiu. Jis turi potraukį prie mažamečių mergaičių. Juk pati žinai, visados tai žinojai. Netgi aštuoniolikos metų aš atrodžiau jam per sena. Dabar aš suprantu, kad jį nugalėjo pagunda gyventi po vie-

nu stogu su Lora. Jis nesusivaldė neprikišęs prie jos nagų. Bet jis niekada neprilįs prie Emės.

– Nekalbėk šlykštybių, – atrėžė Vinifredė. Dabar ji netvėrė pykčiu: veidas po kosmetikos kauke buvo vienų dėmių. – Juk Emė jo duktė.

Buvau besakanti: „Ne, ne jo duktė", bet susivaldžiau, nes tai būtų buvusi taktinė klaida. Pagal įstatymą ji buvo jo duktė; aš nebūčiau galėjusi to užginčyti: dar nebuvo išrasti visi tie genai ir panašiai. Jeigu Ričardas žinotų teisybę, jam kiltų dar didesnis noras atimti iš manęs Emę. Laikytų ją kaip įkaitę, ir aš netekčiau viso ligi šiol laimėto pranašumo. Tai buvo bjauri šachmatų partija.

– Jam nėra nieko šventa, – kalbėjau toliau, – jis nepasigailėtų netgi Emės. O paskiau išsiųstų į kokį slaptą abortų fabrikėlį, kaip tuomet išsiuntė Lorą.

– Aš matau, jog toliau kalbėtis mums nėra prasmės, – tarė Vinifredė, susiglemždama savo pirštines, audinių boa ir roplių odos rankinuką.

Po karo viskas pasikeitė. Drauge pasikeitė ir mūsų skonis. Netrukus išnyko pilkšvi tonai ir pustoniai. Vietoj jų radosi ryškios vidurdienio spalvos – pagrindinės, rėžiančios akį, be menkiausio šešėlio. Skaudžiai raudonos, akinančiai žydros, kamuoliai raudonais ir baltais dryžiais paplūdimiuose, švytinti plastiko žaluma, saulė, tvieskianti iš viršaus nelyginant prožektorius.

Miestų ir miestelių pakraščiuose siautėjo buldozeriai ir virto medžiai; žemėje žiojėjo tarytum bombų išraustos duobės. Žvyruotose gatvėse telkšojo purvas. Vienur kitur atsiverdavo plikos vejos, apsodintos gležnais medeliais: ypač mėgstami buvo beržai svyruokliai. Dangus atrodė per aukštas ir erdvus.

Mėsinių vitrinose mirgėjo ištisos skerdienos, kapota, pjaustyta mėsa, gabalai, luitai. Lyg saulėtekiai spindėjo citrinos ir apelsinai, krūvos cukraus ir kalnai geltono sviesto. Visi valgė ir valgė. Žmonės kimšosi spalvotojo kino mėsą ir spalvotojo kino maistą, kokį tik galėdami nugriebti, lyg bijodami, kad rytoj nieko nebeliks.

Tačiau rytojus masino naujomis pagundomis, naujais pažadais. Nebeliko vakar dienos, nes praeities niekas jau nebenorėjo prisiminti.

Dabar turėjau pakankamai pinigų – iš Ričardo ir Loros palikimo. Nusipirkau nedidelį namelį. Emė vis dar pyko ant manęs už tai, jog išplėšiau iš ankstesnio ir kur kas jaukesnio gyvenimo, tačiau, regis, ilgainiui apsiprato, nors kartais pastebėdavau jos ledinį žvilgsnį: ji jau buvo nusprendusi, jog kaip motina esu nepatenkinama. Ričardas, priešingai, per atstumą pelnė jos prielankumą ir, jos akimis žiūrint, atrodė daug žavesnis, juo labiau dabar, gyvendamas skyrium. Šiaip ar taip, ankstesnis dovanų srautas pamažu išseko ir tapo šykščia srovele, tad ji neturėjo didelio pasirinkimo. Man regis, aš apsirikau manydama, kad ji daug stojiškesnė.

Tuo tarpu Ričardas ruošėsi imti valdžią, kuri – sprendžiant iš laikraščių – jau buvo beveik jo rankose. Kas be ko, aš buvau tam tikras kliuvinys, tačiau gandai apie atsiskyrimą pamažu nutilo. Sakė, kad aš „kaime“, ir tai buvo daugiau ar mažiau priimtina, juo labiau kad aš neketinau grįžti.

Sklandė slapčia paleisti ir kitokie gandai: kad man ne visi namie; kad Ričardas mane išlaiko, nekreipdamas dėmesio į mano kvailiojimą; kad Ričardas yra šventasis. Deramai elgiantis, išprotėjusi žmona – ne bėda: šios žemės viešpačių žmonos esti nepalyginamai prielankesnės tokiam vyrui.

Port Tikonderogoje gyvenau palyginti tyliai. Išėjus į miestą, aplink ošdavo jūra pagarbių kuždesių, prislopstančių man priartėjus ir vėl įsisiaudžiančių man tolstant. Susidarė visuotinė nuomonė, jog, nors ir kas būtų nutikę su Ričardu, aš esu nukentėjusioji pusė. Man stačiai nepasisekė, bet kadangi nėra teisybės pasaulyje ir niekas nesusilaukia jokios užuojautos, tad niekas negali man padėti. Savaime suprantama, taip buvo prieš pasirodant knygai.

Slinko laikas. Aš sodininkavau, skaičiau ir taip toliau. Ir, paleidusi apyvarton savo brangenybes, kelis Ričardo dovanotus gyvulėlius, atidariau – iš pradžių kuklią – komiso krautuvėlę, kuri,

kaip paaiškėjo, padėjo man išsilaikyti kelias dešimtis metų. Prasidėjo kažkas panašaus į normalų gyvenimą.

Tačiau slopinamos ašaros kursto pagiežą. Dar prisideda prisiminimai. Ir dar tai, kad negali išlieti širdies. Prasidėjo šiurpios naktys. Ėmė kamuoti nemiga.

Oficialiai Lora buvo pasmerkta užmirščiai. Praeis dar keleri metai, ir atrodys, jog jos nė nebuvo pasaulyje. Aš negaliu priimti tylėjimo įžado, kalbėjau sau viena. Ko aš norėjau? Ne tiek jau daug. Savotiško paminklo. O ką reiškia paminklas, gerai pagalvojus, jei ne nuoskaudų įamžinimą? Amžinai gyvų nuoskaudų. Jei viskas bus pamiršta, niekas nebesišauks keršto.

In memoriam. Prisimink mane. Priimk šią priedermę iš bejėgiškų rankų. *Kerštingų šmėklų balsai.*

Man regis, nėra nieko sunkesnio, kaip suprasti mirusius; tačiau nėra nieko pavojingesnio, kaip jų nepaisyti.

Griuvėsių krūva

Išsiunčiau knygą paštu. Neilgai trukus gavau laišką. Atsakiau. Viskas klostėsi kaip įprastai.

Prieš pat pasirodant knygai, gavau autoriui skirtus egzempliorius. Atlanke buvo keletas jausmingų žodžių apie autorę.

Lora Čeis parašė *Akląjį žudiką* būdama dvidešimt penkerių metų amžiaus. Tai buvo jos pirmasis romanas ir, deja, paskutinis, nes tūkstantis devyni šimtai keturiasdešimt penktaisiais metais ji tragiškai žuvo automobilio katastrofoje. Mes didžiuojamės galėdami pristatyti šios anksti pražydusios jaunos talentingos rašytojos kūrinį.

Virš teksto buvo Loros nuotrauka, gana prastos kokybės: atrodė lyg musių nutupėta. Vis dėlto tai buvo šis tas.

Knygai išėjus, iš pradžių stojo tyla. Šiaip ar taip, knygelė buvo nedidelė ir ne iš tų, kurios grobstomos; ir nors Niujorko ir Londono kritika atsiliepė gana palankiai, ji nesukėlė per didelio susidomėjimo, bent jau pirmosiomis dienomis. Paskiau jos nusigriebė dorovės sergėtojai, bažnyčios žiurkės ir vietinės davatkos, ir kilo triukšmas. Kai tik prie jų prisidėjo maitvanagiai – velionė Lora buvo Ričardo Grifeno svainė, – prasidėjo tikra puota. Tuo metu Ričardas turėjo pakankamai politinių priešų. Pasipylė užgaulios užuominos.

Vėl iškilo paviršiun savo laiku meistriškai nuslopinta Loros

savižudybės versija. Liežuviai virė ne tik Port Tikonderogoje, bet ir aukštuosiuose sluoksniuose. Jeigu nusižudė, tai kodėl? Kažkas paskambino – kas tai galėjo būti? – ir scenoje pasirodė Bela Vista. Spaudoje pasirodžius buvusio tarnautojo (vieno laikraščio dosniai atlyginto, kaip vėliau paaiškėjo) parodymams, policija pradėjo nuodugniai tirti įtartiną veiklą, iškasinėjo visą kiemą ir galiausiai uždarė įstaigą. Aš smalsiai apžiūrėjau Bela Vistos nuotraukas: pastatas, kur buvo įsikūrusi klinika, iš pradžių priklausė vienam statybinių medžiagų magnatui, ir, anot gandų, valgomajame buvę nuostabūs vitražai, nors ir ne tokie puikūs kaip Avilione.

Ypač pakenkė aptikti kai kurie Ričardo ir klinikos direktoriaus laiškai.

Ričardą retkarčiais nejučia prisimenu arba susapnuoju. Iš pažiūros atrodo blankus, tačiau mirguliuoja kaitaliodamas spalvas nelyginant benzino dėmė vandens klane. Žiūri į mane blausiu žvilgsniu. Dar viena šmėkla, nelinkinti nieko gera.

Jis paskambino – pirmą kartą man išvažiavus, – netrukus prieš tai, kai laikraščiai pranešė apie jo oficialų pasitraukimą iš politinio gyvenimo. Buvo įtūžęs, įsiaudrinęs. Esą jam pranešta, jog, atsižvelgiant į skandalą, jis nebegalįs kelti savo kandidatūros į partijos vadovus, ir įtakingi žmonės nebeatsaką į jo skambučius. Jis paprasčiausiai išstumtas. Tapęs politiniu lavonu. Aš tai padariusi tyčia, norėdama jį pražudyti, pareiškė jis.

– Ką aš padariau? – paklausiau. – Niekas tavęs nepražudė. Buvai ir esi labai turtingas.

– Ta knyga! – suriko jis. – Tu mane paskandinai! Kiek tu jiems sumokėjai, kad ją išspausdintų? Netikiu, jog Lora būtų galėjusi parašyti tokią bjaurastį, tokį šlamštą!

– Tu nenori tuo patikėti todėl, kad buvai dėl jos pasiutęs, – tariau aš. – Tu negali pakęsti minties, jog tuo pačiu metu, kai šlykščiai trainiojaisi su ja, ji dulkinosi su kitu – su vyru, kurį iš tikrųjų mylėjo, priešingai nei tave. Žodžiu, man regis, ta knyga ir perša tokią išvadą, ar ne?

– Tai buvo tas šunsnukis raudonasis, tiesa? Tas išgama... piknike?

Ričardas, matyt, jautėsi tikrai įžeistas: paprastai jis labai retai keikdavosi.

– Iš kur aš žinau? – atsiliepiau. – Juk aš jos nesekiau. Bet aš esu tos pačios nuomonės, ko gero, viskas prasidėjo per pikniką.

Aš jam nepasakiau, jog Aleksas dalyvavo dviejuose piknikuose: viename su Lora, o paskiau dar viename, po metų, po to, kai vieną dieną susidūriau su Aleksu Karalienės gatvėje. Tuomet turėjome kietai virtų kiaušinių.

– Ji taip darė iš pykčio, – tarė Ričardas. – Ji norėjo man atsikeršyti, ir tiek.

– Nieko nuostabaus, – atsiliepiau. – Ko gero, ji tavęs baisiai nekentė. O ko gi tu tikėjaisi? Juk tu ją išžaginai.

– Netiesa! Aš nebūčiau nė prisilietęs, jeigu ji nebūtų sutikusi!

– Ji sutiko? Ir tu sakai, kad ji sutiko? Juk tu ją šantažavai.

Jis metė ragelį. Tokia jau giminės tradicija. Vinifredė irgi numetė ragelį prieš kelias dienas, kai paskambino norėdama mane išplūsti.

Paskiau Ričardas dingo, paskiau žmonės jį surado *Undinėje*, – ką gi, visa tai tu žinai. Matyt, slapčia atvažiavo į miestą, slapčia įsigavo į Avilioną, slapčia įsigavo į laivą, kuris, beje, buvo stoginėje, bet anaiptol ne prieplaukoje, kaip klaidingai pranešė laikraščiai. Tai buvo priedanga: lavonas plūduriuojančiame laive – gana įprastas dalykas, tačiau lavonas stoginėje kelia įtarimų. Vinifredė nebūtų pageidavusi, kad žmonės imtų galvoti, jog Ričardui pasimaišė protas.

Tad kas iš tikrųjų atsitiko? Nežinau. Kai tik Ričardas buvo surastas, Vinifredė ėmėsi visos atsakomybės ir pasistengė viską nušviesti kuo gražiausiai. *Infarktas*, pareiškė ji. Vis dėlto žmonės surado jį su knyga pašonėje. Tai aš puikiai žinau, nes Vinifredė, isterijos priepuolio ištikta, man paskambino ir viską išklojo.

– Kaip tu galėjai šitaip su juo pasielgti? – šaukė ji. – Tu sugriovei jo politinę karjerą, o paskiau apdergei jo prisiminimus apie Lorą. Jis ją mylėjo! Jis ją dievino! Jis kankinosi jai mirus!

– Džiaugiuosi, kad jis turėjo bent truputį sąžinės, – šaltai atsiliepiau. – Nepasakyčiau, kad būčiau anksčiau ką nors panašaus pastebėjusi.

Savaime suprantama, Vinifredė mane iškoneveikė. Paskiau prasidėjo atviras karas. Ji kirto man, jos įsitikinimu, patį skaudžiausią smūgį. Atėmė Emę.

Man regis, Vinifredė tau išdėstė savo versiją. Pasak jos, tikriausiai buvau girtuoklė, paleistuvė, kekšė, netikusi motina. Ilgainiui, jos žodžiais tariant, žinia, tapau nevala, sena ragana, pusprote, prekiautoja senu šlamštu. Šiaip ar taip, abejoju, kad ji būtų kada nors tau pasakiusi, jog aš nužudžiusi Ričardą. Jeigu būtų sakiusi, būtų turėjusi paaiškinti, iš kur ištraukė tą mintį.

Sakyti, jog prekiauju senu *šlamštu*, būtų šmeižtas. Kas be ko, supirkdavau pigiai ir perparduodavau brangiai – kas to nedaro, prekiaudamas senienomis? – tačiau aš turiu akį ir niekad nesikėsinu ką nors prigauti. Prisipažįstu, vienu tarpu piktnaudžiavau alkoholiu, bet tik ne tada, kai su manim gyveno Emė. Na, o vyrų irgi turėjau vieną kitą. Apie meilę nė kalbos negalėjo būti, tai buvo daugiau panašu į nuolatinį apsitvarstymą. Aš buvau atkirsta nuo visko aplink, negalėjau užmegzti jokio kontakto, jokio ryšio ir tuo pat metu jaučiausi lyg nuplikyta. Man reikėjo kito kūno šilumos.

Aš vengiau vyrų, priklausančių mano ankstesniam visuomenės sluoksniui, nors kai kurie sukdavosi aplink kaip musės prie medaus, kai tik suuodė, jog esu vieniša ir, galimas daiktas, doroviškai smukusi. Galbūt tokius vyrus man siuntinėjo Vinifredė, tikriausiai siuntinėjo. Aš labiau linkau prie nepažįstamų, kurių susirasdavau per savo išpuolius į gretimus miestus ir miestelius, medžiodama tai, kas dabar vadinama *retenybėmis*. Niekad nesisakydavau savo tikrojo vardo. Tačiau Vinifredė pasirodė atkaklesnė už mane. Jai nieko daugiau nereikėjo, tik užklupti mane su vienu vieninteliu vyru, ir ji gavo tai, ko siekė. Motelio kambario durų nuotraukas mums įeinant, išeinant; suklastotus įrašus registracijos knygoje; grynus pinigus mėgstančio savininko parodymus. *Jūs*

galite tai paneigti teisme, pasakė man advokatas, *bet aš jums nepatariu. Mes stengsimės išsikovoti teisę susitikti su dukrele, nieko daugiau jūs nesitikėkite. Jūs davėte jiems ginklą, ir jie jį panaudojo.* Netgi jis mane smerkė – ne dėl dorovinio nuosmukio, bet dėl žioplumo.

Savo testamente Ričardas paskyrė Vinifredę teisėta Emės globėja, taipgi jai vienai patikėjo tvarkyti ne tokį jau menką Emės turtą. Šis tas atiteko ir jai.

Na, o tos knygos Lora neparašė nė žodžio. Tačiau tu tikriausiai jau pati ką tik įspėjai. Aš pati ją parašiau ilgais vakarais, kai vienui viena laukiau Alekso Tomo ir vieną gražią dieną supratau, kad jis nebegrįš. Aš negalvojau, jog rašau kokį nors dalyką, – rašiau, ir tiek. Tai, ką prisiminiau, ir tai, ką įsivaizdavau, bet viskas buvo teisybė. Aš tariausi esanti metraštininkė. Pamėkliška ranka, keverzojanti ant sienų.

Aš norėjau paminklo. Šit nuo ko viskas prasidėjo. Paminklo Aleksui, taipgi sau.

Tuomet jau nedaug betrūko, kad Lorą paskelbčiau autore. Gal pasakysi, jog tam mane paskatino bailumas arba neryžtingumas – aš niekada nebuvau linkusi rodytis scenoje. Arba paprasčiausias atsargumas: pasirašiusi savo vardu, būčiau neišvengiamai praradusi Emę, kurią vis viena praradau. Tačiau, gerai pagalvojus, to reikalavo teisingumas, nes aš negaliu tvirtinti, jog Lora nepridėjo nė žodžio. Faktiškai aš nenusižengiu tiesai, tačiau kita prasme – kurią Lora pavadintų dvasine, – ją galėtumei pavadinti mano bendrininke. Nė viena mudviejų nebuvo tikroji autorė: kumštis – tai šis tas daugiau nei vienos rankos pirštai.

Prisimenu, kartą Lora, būdama dešimties ar vienuolikos metų, sėdėjo Aviliono bibliotekoje prie senelio rašomojo stalo. Priešais buvo pasidėjusi lakštą popieriaus ir braižė, kur kam priklauso sėdėti rojuje.

– Jėzus sėdi Dievo dešinėje, – kalbėjo ji. – Na, o kas sėdi Dievo kairėje?

– Gal Dievas neturi kairės rankos, – paerzinau aš. – Sakoma,

jog kairė ranka negera, tai gal Jis jos ir neturi. O gal Jis neteko kairės rankos kare.

– Mes esame sukurti pagal Dievo paveikslą, – atsakė Lora, – ir turime kairę ranką, vadinasi, ir Dievas privalo turėti.

Ji žiūrėjo į savo piešinį kramtydama pieštuko galiuką.

– Viskas aišku! – tarė ji. – Stalas turi būti apskritas! Tuomet aplink stalą visi sėdės vienas kito dešinėje.

– Ir atvirkščiai, – pridūriau aš.

Lora buvo mano kairė ranka, o aš buvau josios kairė ranka. Mudvi rašėme knygą drauge. Tai knyga, parašyta kaire ranka. Štai kodėl vienos mūsų niekad nematyti, nors ir kaip stengtumeis įžiūrėti.

Kai aš pradėjau rašyti apie Loros – apie savo – gyvenimą, dar nesuvokiau, kodėl aš rašau nei kokio skaitytojo pageidaučiau. Tačiau dabar man viskas aišku. Aš ją rašiau tau, brangioji Sabrina, nes tau vienintelei šiandien ji reikalinga.

Kadangi Lora yra nebe ta, kokia ją laikei, tu irgi esi nebe ta, kokia laikei save. Galimas daiktas, tai tave sukrės, galimas daiktas, atlėgs širdis. Pavyzdžiui, tu ne giminė nei Vinifredei, nei Ričardui: šiuo atžvilgiu tavo rankos švarios. Tavo tikrasis senelis buvo Aleksas Tomas, na, o apie tavo tėvą nieko tikra negaliu pasakyti. Turtuolis, vargšas, pavargėlis, šventasis, platus tautybių diapazonas, dešimtys pasenusių žemėlapių, šimtai su žeme sulygintų kaimų – tik rinkis. Jo palikimas – begalinių spekuliacijų karalija. Gali įsivaizduoti save kuo tik nori.

XV

Aklasis žudikas

Epilogas: Kita ranka

Ji turi tik vieną jo nuotrauką, nespalvotą. Kruopščiai saugo ją, nes apie jį beveik nieko daugiau ir neturi. Nuotraukoje tik jiedu du, ji ir tas vyriškis, piknike. Kitoje pusėje pieštuku užrašyta *piknikas* – nėra nei jo, nei jos vardo, tik žodis *piknikas*. Vardus ji prisimena, jai nereikia užsirašinėti.

Jiedu sėdi po medžiu, tikriausiai po obelimi. Ji vilki plačiu, apie kelius suklostytu sijonu. Buvo karšta. Laikydama ranką virš nuotraukos, ji vis dar jaučia kylant karštį.

Jis dėvi šviesią skrybėlę, savo šešėliu iš dalies dengiančią veidą. Ji pusiau pasisukusi į jį, šypsosi taip, kaip niekam iki tol, kiek pamena, nesišypsojo. Nuotraukoje atrodo labai jauna. Jis taip pat šypsosi, bet laiko atkišęs ranką prieš fotoaparatą, lyg nuo jo atsitverdamas. Lyg atsitverdamas nuo jos, ateityje galbūt žiūrėsiančios į juodu. Lyg saugodamas ją. Tarp jo pirštų smilksta nuorūka.

Būdama viena, ji išsitraukia nuotrauką, deda ją ant stalo ir žiūri nuleidusi akis. Ji atidžiai apžiūri kiekvieną smulkmeną: jo pageltusius nuo tabako pirštus, išblukusias jųdviejų drabužių klostes, neprinokusius obuoliukus ant medžio, išdegusią žolę pirmajame plane. Savo šypsantį veidą.

Nuotrauka perkirpta; trečdalio nebėra. Apačioje, kairėje pusėje, žolėje guli ranka, nukirsta per riešą. Tai ranka tos anos, kuri visada – tiek matoma, tiek nematoma – esti nuotraukoje. Ranka, išguldžiusi viską popieriuje.

Kaip galėjau būti tokia neišmanėlė? – klausia ji save. Tokia kvaila, tokia akla, tokia nerūpestinga? Tačiau kaipgi mes būtume galėję

gyventi, jei nebūtume buvę tokie neišmanėliai, tokie nerūpestingi? Žmogus būtų pasmerktas pražūčiai, jeigu žinotų, kas turi įvykti, jei žinotų viską, kas turi netrukus įvykti, jei iš anksto žinotų savo veiksmų pasekmes. Būtų žuvęs kaip Dievas. Būtų akmuo. Nei valgytų, nei gertų, nei juoktųsi, nei liptų iš lovos, rytui išaušus. Niekad nieko nemylėtų, nesugebėtų įsimylėti iš naujo. Neišdrįstų.

Dabar viskas baigta – nei obels, nei dangaus, nei vėjo, nei debesų. Nieko daugiau nebeliko, tik nuotrauka. Ir tos nuotraukos istorija.

Nuotrauka – tai laimės atvaizdas, bet ne istorija. Laimė – tai sodas po stikliniu gaubtu: nei įeisi, nei išeisi. Rojuje istorijoms nėra vietos, nes ten niekur nenukeliausi. Kad istorija plauktų savo vingiuota vaga, jai turi įkvėpti gyvybės netektys, graužatis, skausmas ir geismai.

Herald and Banner, Port Ticonderoga, 1999 m. gegužės 29 diena

AIRISĖ ČEIS GRIFEN BUS AMŽINAI GYVA MŪSŲ ATMINTYJE

MYRA STURGES

Trečiadienį, eidama aštuoniasdešimt trečiuosius metus, savo namuose Port Tikonderogoje staiga mirė ponia Airisė Čeis Grifen. „Ji paliko mus ramiai, sėdėdama savo sode namo gale, – pareiškė sena šeimos draugė ponia Myra Sturges. – Tam mes jau buvome pasiruošę, nes ponia Grifen skundėsi širdimi. Tai buvo nuostabi moteris, tikra asmenybė, puikiai išsilaikiusi pagal savo amžių. Visi mes tikrai jos pasigesime ir ilgai saugosime jos paveikslą savo atmintyje."

Ponia Grifen buvo garsios mūsų tėviškėnės rašytojos Loros Čeis sesuo. Jos tėvas buvo kapitonas Norvalis Čeisas, kurį ilgai minės mūsų miestas, o senelis – Bendžaminas Čeisas, įkūręs Čeisų gamybos bendrovę, sagų ir kitus fabrikus. Jos vyras buvo velionis Ričardas I. Grifenas, žinomas pramonininkas ir politikas, o svainė – Vinifredė Grifen Prajor, Toronto filantropė, kuri mirdama pernai dosnia auka parėmė mūsų vidurinę mokyklą. Ponia Grifen paliko dukraitę Sabriną Grifen, kuri, ką tik grįžusi iš užsienio, netrukus apsilankys mūsų mieste tvarkyti senelės palikimo reikalų. Neabejoju, jog visi mes svetingai ją pasitiksime ir padėsime kiek išgalėdami.

Vykdant ponios Grifen paskutinę valią, laidotuvėse dalyvaus tik artimiausi žmonės, o pelenai bus sudėti Čeisų giminės kape Vilties Kalno kapinėse. Kviečiame visus dalyvauti gedulingose pamaldose, kurios bus celebruojamos Jordano laidojimo namų koplyčioje antradienį, penkioliktą valandą, atsidėkojant už ilgametį Čeisų giminės indėlį mūsų miestui, po to Myros ir Volterio Sturgesų namuose bus patiektos lengvos vaišės.

Slenkstis

Šiandien lyja, šiltas pavasario lietutis. Pieno atspalvio dulksna. Virš skardžio kyla ir sklaidosi vandens šniokštimas per slenksčius – kyla kaip vėjas, bet lieka toje pačioje vietoje, kaip bangų pėdsakai smėlyje.

Aš sėdžiu prie medinio stalo galinėje verandoje po stogeliu, žvilgsniu klaidžiodama po apleistą sodą. Jau beveik tamsu. Žydi sulaukėję flioksai, bent jau manau, jog tai flioksai; gerai neįžiūriu. Kažkas mėlynuoja pačiame sodo gale, spindi kaip sniegas prieblandoje. Gėlių lysvėse grumdosi kaldamiesi iš žemės daigai panašūs į pieštukus – violetiniai, žalsvi, raudoni. Mane supa drėgnos žemės ir jaunų želmenų kvapai, lengvučiai, lakūs, aitroki kaip medžio žievė. Kvepia jaunyste; kvepia širdgėla.

Siaučiuosi į šaliką: vakaras šiltas tokiu metų laiku, bet man nėra šilta – tiesiog nešalta. Iš čia matau viską labai aiškiai – nuo čia kraštovaizdis veriasi kaip nuo bangos keteros tą akimirką, kai griūva į bedugnę: koks mėlynas dangus, kokia žalia jūra, kokia neišvengiama pabaiga.

Čia pat, prie rankos, guli šūsnis popierių, kuriuos mėnuo po mėnesio stropiai kroviau į krūvą. Pabaigusi – parašiusi paskutinį puslapį, – pasikelsiu nuo kėdės ir eisiu virtuvėn paieškoti gumelės, špagato ar seno kaspino. Surišiu viską, paskiau atvošiu lagamino dangtį ir padėsiu paketą ant visų kitų daiktų. Visa tai gulės iki tos dienos, kol grįši iš savo kelionių, jei apskritai kada nors grįši. Advokatas turi raktelį ir žino, ką reikės daryti.

Prisipažįstu, jog svajoju prisimindama tave.

Vieną vakarą pasigirs beldimas į duris, ir tai būsi tu. Vilkėsi juodais drabužiais, ant nugaros turėsi nedidelę kuprinę, kokias dabar visi nešioja vietoj rankinės. Dulks lietutis kaip šį vakarą, bet tu neturėsi skėčio, tu nepakenti skėčių; jaunimui patinka, kad gaivalai čaižo jiems galvą, tuomet jie jaučiasi žvalesni. Stovėsi verandoje, drėgno šviesos ūko siaučiama, šlapiais blizgančiais tamsiais plaukais, kiaurai permirkusiais juodais drabužiais, ant tavo veido ir drabužių nelyginant blizgučiai žvilgės lietaus lašai.

Tu pasibelsi. Aš išgirsiu, vilkdama kojas nusileisiu į prieškambarį, atidarysiu duris. Man širdis ko neiššoks iš krūtinės ir ims tankiai plakti; įsistebeilysiu į tave, paskiau atpažinsiu – išsipildys mano paskutinis, slapčia puoselėjamas troškimas. Tarsiu sau, jog kaip gyva nesu mačiusi gražesnės merginos, bet nieko tau nesakysiu: nenoriu, kad pagalvotum, jog man ne visi namie. Pulsiu prie tavęs išskėstomis rankomis, pabučiuosiu į skruostą, ne per karščiausiai, nes būtų negražu išskysti. Nuvarvinsiu kelias ašaras, bet tik kelias, nes ašaros seniems žmonėms jau kadai išdžiūvusios.

Pakviesiu tave į vidų. Tu įeisi. Nepatarčiau jaunai merginai peržengti slenksčio ir įžengti į tokius namus kaip mano, kur gyvena toks žmogus kaip aš – senė, nukaršusi senė tarytum liepsnojantys voratinkliai plaukais, vienui viena prieštvaniniame name vidury piktžolėmis ir dievaižin ko dar apėjusio sodo. Tokie žmonės trenkia siera: galbūt truputį manęs išsigąsi. Tačiau, kaip ir visos mūsų giminės moterys, turėsi truputį drąsos, tad vis dėlto įeisi į vidų. *Močiute,* pasakysi, ir tas žodelis paliudys, kad aš jau nebesu svetima.

Aš tave pasisodinsiu prie stalo, apkrauto mediniais šaukštais ir vytelių pynėmis, prie niekad nežibinamos žvakės. Tu drebėsi, aš tau duosiu rankšluostį, apgaubsiu tave apklotu, išvirsiu kakavos.

Paskiau papasakosiu tau istoriją. Papasakosiu tau šitą istoriją: papasakosiu, kas tave paskatino ateiti čionai, į mano virtuvę, išklausyti tai, ką jau seniai tau pasakoju. Jeigu per stebuklą visa tai įvyks, šitos popierių šūsnies nebeprireiks.

Ko noriu iš tavęs? Ne meilės: to prašyti būtų per daug. Ne atleidimo, nes tu negali man jo suteikti. Ko gero, man tik reikia

klausytojos: tik žmogaus, kuris į mane žiūrėtų. Daryk, ką nori, bet vis dėlto nepageidauju, kad mane gražintum: neturiu nė menkiausio noro išlikti išdailintu veideliu.

Atsiduodu į tavo rankas. Argi turiu kitą išeitį? Kai skaitysi paskutinį puslapį, tikrai būsiu su tavimi, jei apskritai kur nors būsiu.

Padėka

Norėčiau padėkoti šiems asmenims: savo neįkainojamai padėjėjai Sarah Cooper; kitiems mano talkininkams – A. S. Hall'ui ir Sarah Webster; profesoriui Timui Stanley; archyvarei Sharon Maxwell, Cunard Line Ltd., S. James biblioteka, Londonas; Dorothy Duncan, Ontarijo istorijos draugijos direktorei; Hudson Bay/ Simpsons archyvams, Vinipegas; Fionai Lucas, Spadina House, Toronto paveldas; Fredui Kerneriui; Terrance Cox; Katherine Ashenberg; Jonathanui F. Vance; Mary Sims; Joanai Gale; Donui Hutchisonui; Ronui Bernsteinui; Lornai Toolis ir jos vadovaujamiems Toronto municipalinės bibliotekos Mokslinės fantastikos Merill kolekcijos darbuotojams.

Taip pat Janet Inksetter, Annex Books darbuotojai, ir mano pirmiesiems skaitytojams Eleonorai Cook, Ramsay Cook, Xandrai Bingley, Jess A. Gibson ir Rosalie Abella.

Ir mano agentėms Phoebe Larmore, Vivienne Schuster ir Dianai Mackay; mano leidėjams Ellen Seligman, Heather Sangster, Nan A. Talese ir Liz Calder; Arthurui Gelgootui, Michaelui Bradley, Bobui Clark, Gene Goldberg ir Rose Tornato; Graeme Gibsonui ir mano šeimai, kaip paprastai.

Taip pat dėkoju šiems asmenims, leidusiems pasinaudoti jau spausdinta medžiaga:

Epigrafai:

Ryszard Kapuściński, *Shah of Shahs:* © Ryszard Kapuściński, translated by William R. Brand and Katarzyna Mroczowska-

Redaktorė Nijolė A. Petrauskienė

Turinys

I

Tiltas . . . 8
The Toronto Star, 1945 m. gegužės 26 diena . . . 11
Aklasis žudikas. Prologas: Daugiamečiai augalai alpinariumui . . . 12

II

Aklasis žudikas: Kietai virtas kiaušinis . . . 16
The Globe and Mail, 1947 m. birželio 4 diena . . . 21
Aklasis žudikas: Suoliukas parke . . . 22
The Toronto Star, 1975 m. rugpjūčio 25 diena . . . 26
Aklasis žudikas: Kilimai . . . 27
The Globe and Mail, 1998 m. kovo 19 diena . . . 32
Aklasis žudikas: Lūpdažiu nupiešta širdis . . . 33
Pulkininko Henrio Parkmano vidurinės mokyklos mokinių asociacijos biuletenis . . . 40

III

Įteikimas . . . 42
Sidabrinė dėžutė . . . 51
Sagų fabrikas . . . 58
Avilionas . . . 67
Kraitis . . . 78
Gramofonas . . . 88
Duonos kepimo diena . . . 97
Juodi kaspinai . . . 110
Gazuotas vanduo . . . 114

IV

Aklasis žudikas: Kavinė . . . 120
The Port Ticonderoga Herald and Banner, 1933 m. kovo 16 diena . . . 124
Aklasis žudikas: Austinė lovatiesė . . . 125
The Mail and Empire, 1934 m. gruodžio 5 diena . . . 130
Aklasis žudikas: Pasiuntinys . . . 132
The Mail and Empire, 1934 m. gruodžio 15 diena . . . 139
Aklasis žudikas: Naktiniai žirgai . . . 140
Mayfair, 1935 m. gegužė . . . 144
Aklasis žudikas: Varinis varpas . . . 145

V

Kailiniai . . . 150
Nuvargęs karys . . . 160
Panelė Ragana . . . 169
Ovidijaus Metamorfozės . . . 179
Piknikas sagų fabrike . . . 189
Motinos maitintojos . . . 201
Spalvinimas . . . 214
Rūsys . . . 226
Palėpė . . . 239
Imperijos svetainė . . . 249
Arkadija . . . 257
Tango . . . 268

VI

Aklasis žudikas: Languotas kostiumėlis . . . 278
Aklasis žudikas: Raudonas brokatas . . . 283
The Toronto Star, 1935 m. rugpjūčio 28 diena . . . 289
Aklasis žudikas: Gatvėje . . . 290
Aklasis žudikas: Sargas . . . 297
Mayfair, 1936 m. vasaris . . . 305
Aklasis žudikas: Ateivis ant ledo . . . 306

VII

Kelioninis lagaminas . . . 316
Ugnies praraja . . . 324
Atvirukai iš Europos . . . 336
Skrybėlaitė . . . 348
Apkvaišėlis . . . 355
Saulėkaitos pramogų parkas . . . 363
Ksanadas . . . 371

VIII

Aklasis žudikas: Mėsėdžių istorijos . . . 382
Mayfair, 1936 m. liepa . . . 391
Aklasis žudikas: Persikinės moterys iš Aa'A . . . 392
The Mail and Empire, 1936 m. rugsėjo 19 diena . . . 401
Aklasis žudikas: Cilindro kepsninė . . . 402

IX

Skalbimas . . . 408
Peleninė . . . 416
Žmogus liepsnojančia galva . . . 426
Undinė . . . 432
Kaštonas . . . 442

X

Aklasis žudikas: Driežžmogiai iš Ksenoro . . . 446
Mayfair, 1937 m. gegužė . . . 450
Laiškas iš Bella Vistos . . . 452
Aklasis žudikas: Bokštas . . . 454
The Globe and Mail, 1937 m. gegužės 26 diena . . . 458
Aklasis žudikas: Centrinė geležinkelio stotis . . . 459

XI

Kabinoje . . . 464
Kačiukas . . . 468
Žavus vaizdas . . . 476
„Aiškiai švietė mėnesėlis“ . . . 482
Betės „Pusrytinė“ . . . 490
Žinia . . . 499

XII

The Globe and Mail, 1938 m. spalio 7 diena . . . 504
Mayfair, 1939 m. birželis . . . 505
Aklasis žudikas: A batinė . . . 507
Aklasis žudikas: Geltonos užuolaidos . . . 513
Aklasis žudikas: Telegrama . . . 516
Aklasis žudikas: Sakiel Norno sugriovimas . . . 518

XIII

Pirštinės . . . 522
Gaisrai . . . 527
Dianos svetainė . . . 533
Pakriaušė . . . 542

XIV

Auksinė garbana . . . 550
Pergalė ateina ir praeina . . . 555
Griuvėsių krūva . . . 564

XV

Aklasis žudikas. Epilogas: Kita ranka . . . 572
Herald and Banner, Port Ticonderoga, 1999 metų gegužės 29 diena . . . 574
Slenkstis . . . 575

Padėka . . . 578

Atwood, Margaret

At 58 Aklasis žudikas /Margaret Atwood; iš anglų kalbos vertė Valdas V. Petrauskas. – Vilnius: Alma littera, 2003. – 584 p. (XX a. aukso fondas)

ISBN 9955–08–413–8

Garsiausios Kanados rašytojos romanas „Aklasis žudikas", pelnęs jai prestižiškiausias premijas – Booker ir Kanados nacionalinę.

UDK 820(71)-3

MARGARET ATWOOD
AKLASIS ŽUDIKAS

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
VALDAS V. PETRAUSKAS

Viršelio dailininkas GEDAS ČIUŽELIS
Redaktorė NIJOLĖ A. PETRAUSKIENĖ
Korektorė MINDAUGĖ KARVELYTĖ
Kompiuteriu maketavo ZITA PIKTURNIENĖ

SL 412. Užsakymas 3.805
Išleido leidykla „Alma littera", A. Juozapavičiaus g. 6/2, 2005 Vilnius
Interneto svetainė: http://www.almali.lt
Spausdino AB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas

Toronto centre, Viktorijos stiliaus rūme, gyvena ir dirba Margaret Atwood, tris dešimtis metų jos literatūrinį kelią iš arti seka gyvenimo draugas, irgi rašytojas Graeme Gibsonas, kartais apsilanko duktė Jess, McGillo universitete baigusi kalbų studijas.

„Ji simbolis tos Kanados, kuri nesileidžia mulkinama, kuri kalba tiesiai ir aiškiai“, – sako rašytojas Johnas Saulas. Skautė širdies gilumoje, ji visada pasiruošusi pati imtis bet kokios humanitarinės misijos, grumtis su bet kokiomis rasizmo apraiškomis. Tačiau labiausiai M. Atwood pasireiškė literatūros srityje. Įsteigė Kanados rašytojų sąjungą, Kanados PEN Centrą, avangardinę leidyklą House of Anansi Press, kuri pirmoji pradėjo leisti Mattą Coheną. „Ji mane paskatino peržengti visus tabu, – sako Johnas Saulas. – Aš dažnai atsiklausiu jos nuomonės, prašau patarimo, kaip ir daugelis rašytojų“.

„Apie keturiasdešimt knygų, proza, poezija, eseistika, bet užsispyrimas nemažėja, – sako jos asistentė Sarah Cooper, kurios kabinetas įrengtas rašytojos namuose. – Ji žiauriai dirba. O kai sakau, kad žiauriai, vadinasi, be perstojo!“

Aklasis žudikas – vienas žymiausių Margaret Atwood romanų, Anglijoje iškart pelnęs prestižinę Booker premiją, o Kanadoje – Nacionalinę. Knygų rinkoje romanas jau dabar sumušė visus rekordus, tad tik galima spėti, kiek dar milijonų egzempliorių bus išgraibstyta, kai ekranuose pasirodys anglų serialas apie mįslingosios žudikės (?) likimą…

XX AMŽIAUS AUKSO FONDAS

ISBN 9955-08-413-8